

ESTRATEGIA DE DINAMIZACIÓN DO
SECTOR LÁCTEO
GALEGO

2020-2025

Director:
José Manuel Andrade Calvo

Autores:
Adrián Botana Fernández
Beatriz Suárez Sánchez
Cesar Resch Zafra
Alfonso Ribas Álvarez
Elena López Colmenero
Adrián Sánchez Antelo
David Peón Pose
Fernando Ruiz Lamas
Edelmiro López Iglesias

Colaboradores:
Laura Seoane Novo
José Manuel Suárez Iglesias (Sua)
Pablo Fernández Domínguez
Miguel González Bermúdez

Fotografías cedidas por Vaca Pinta® -
Transmedia Comunicación & Prensa

Diseño y maquetación: Artenova.es

Depósito legal: C 1327-2020
ISBN: 978-84-09-24675-5

**ESTRATEGIA DE DINAMIZACIÓN DO
SECTOR LÁCTEO GALEGO
2020-2025**

ÍNDICE

Prólogo	06
Xustificación e obxectivos	08
A. Análise do sector	12
1. Tecido produtivo	12
2. Tecido industrial	74
3. As D.O.P. de queixo galegas	126
4. Mercado e consumo	134
5. Relacións na cadea de valor	168
6. Política Agraria Comunitaria (PAC)	200
7. Formación	212
8. Ecosistema I+D+i	222
B. Diagnose estratéxica do sector lácteo: DAFO	232
C. Definición da estratexia do sector lácteo 2020-2015	238
Bibliografía	284
Anexos	291
I. Resultados mesas participación	292
II. Enquisas a gandeiros	299
III. Metodoloxía e Relación de empresas analizadas no capítulo Tecido industrial	389

PRÓLOGO

É para min unha satisfacción presentar a Estratexia de Dinamización do Sector Lácteo de Galicia para o horizonte 2020-2025. Un traballo que é froito do primeiro exercicio de planificación que se aborda no sector lácteo galego desde comezos dos anos 90 e, no que, por primeira vez, na súa elaboración, participaron todos os integrantes da cadea de valor do leite. Unha implicación que resultará clave tamén para o desenvolvemento da estratexia e así poder alcanzar os obxectivos fixados para o fortalecemento do conxunto do sector.

O sector lácteo é estratéxico para Galicia, non só pola contribución ao PIB, senón tamén pola súa gran importancia social e medio ambiental que se traduce na súa contribución a fixar poboación no rural e ao mantemento da superficie agraria que configura a tradicional paisaxe en mosaico tan característica da nosa terra.

A contorna cambiante nas condicións de mercado coas que traballou o sector lácteo durante as últimas tres décadas supuxo grandes desafíos aos que se sumaron os relevantes cambios que se produciron no panorama normativo. Con todo, o sector lácteo galego soubo adaptarse, e grazas ao inmenso esforzo realizado polos nosos gandeiros desde a entrada na Unión Europea, hoxe Galicia é a rexión coa maior produción de España e está entre as dez primeiras da UE. Aínda así, o sector presenta, tal e como se reflicte na Estratexia, unha serie de problemas que é necesario afrontar, como a mellora da base territorial das explotacións, a sucesión, a problemática medioambiental, o aumento do nivel de transformación industrial en Galicia cara a produtos de alto valor engadido, ou a mellora do ecosistema da I+D+i, entre outros.

A pesar disto, o futuro presenta unha serie de oportunidades para as que todos os elos da cadea necesitan estar preparados. Por isto, a Xunta de Galicia impulsou a elaboración desta Estratexia coa intención de facer unha profunda análise do sector, desde a que, de forma conxunta, identificar as principais necesidades para o seu fortalecemento. Como resultado, a Estratexia establece, cun enfoque integrado e cunha visión de futuro, os obxectivos estratéxicos, as medidas necesarias e unha batería de accións a desenvolver para consolidar a Galicia como unha das principais rexións lácteas de Europa, con un alto nivel de competitividade, sostibilidade e capacidade de resiliencia.

Por último, gustárame felicitar a todos os implicados neste traballo, pois a ambición por mellorar o sector que se contempla na estratexia, reflicte o compromiso e a vontade de todos os integrantes da cadea. Todos debemos apoiar esta iniciativa e axudar á consecución dos obxectivos propostos, garantindo pola miña parte, que desde a Consellería do Medio Rural farase todo o esforzo necesario para que Galicia conte cun sector lácteo aínda máis profesionalizado, sostible e competitivo a nivel nacional e internacional.

José González Vázquez

Conselleiro do Medio Rural

XUSTIFICACIÓN E OBXECTIVOS DA ESTRATEXIA

O sector lácteo galego configúrase como un sector estratéxico para o rural de Galicia que achega o 1,5% do PIB da Comunidade, e constitúe a principal especialización produtiva do agro galego, achegando o 24% da produción final agraria. Con todo, a súa importancia económica e social é moi superior á que reflicten estas cifras pola súa contribución ao mantemento de poboación rural e superficie agraria utilizada, aspectos estes fundamentais para o equilibrio territorial e ambiental de Galicia.

A finais de 2019 había 7.142 explotacións leiteiras en Galicia, que segundo os datos do FEGA produciron 2,8 millóns de toneladas de leite no ano 2019, que representan o 38,6% do leite producido en España, estando a nosa Comunidade dentro das dez primeiras rexións produtoras de Europa. A pesar desta potencialidade no eido produtivo, o sector presenta unha serie de problemas no que destacan principalmente a debilidade do tecido industrial, especializado en derivados simples de escaso valor engadido, orientados ao mercado español e a incapacidade de transformar en Galicia todo o leite que se produce na Comunidade, cuestións que explican en boa parte os baixos prezos que reciben os gandeiros galegos polo leite.

Asemade hai outros factores nos que é necesario traballar para o fortalecemento dun sector que é fundamental para o sostemento socioeconómico de moitas comarcas rurais: a sucesión e o relevo xeracional nas explotacións, a base territorial, as cuestións medioambientais e de benestar animal, a axeitada articulación da cadea do valor do leite, o fortalecemento das relacións entre produción, industria e distribución e das estruturas de formación e I+D+i no ámbito do sector lácteo, e a promoción dos produtos lácteos galegos, entre outros.

Por este motivo, a Consellería do Medio Rural puxo en marcha os traballos para a elaboración da *Estratexia de Dinamización do sector Lácteo galego*, co obxectivo de consolidar a Galicia como unha das principais rexións lácteas de Europa. Para lograr isto resulta fundamental coñecer en profundidade a realidade do sector leiteiro, para así poder facer fronte a súa problemática. Por este motivo, a estratexia pretende:

- » Establecer unha diagnose consensuada sobre a problemática do sector lácteo galego desde a produción ao mercado.
- » Identificar as principais necesidades do sector para o seu fortalecemento, tanto no eido da produción, da industria, dos mercados, nas relacións ao longo da cadea e das estruturas de formación e de I+D+i.
- » Definir os obxectivos estratéxicos, as medidas e liñas de acción a desenvolver para a consecución do obxectivo principal de consolidar a Galicia como unha das principais rexións lácteas de Europa.

Para alcanzar estes resultados, tal e como se indica a continuación na nota metodolóxica, contouse coa participación de todos os axentes implicados na cadea de valor do leite, administracións, sindicatos e organizacións agrarias, e outras entidades relacionadas co sector lácteo, que a través de mesas de participación realizadas ao longo de varios meses, así como por medio de entrevistas persoais, permitiron a elaboración deste documento que recolle as súas achegas e opinións.

En consecuencia, os obxectivos estratéxicos fixados, que parten do traballo conxunto do sector, pretenden ser o punto de referencia a alcanzar no horizonte 2020-2025 para o sector lácteo galego, e servirán

de guía para orientar as políticas públicas da Consellería do Medio Rural en particular, e da Xunta de Galicia en xeral, para a consecución dos mesmos.

METODOLOXÍA

A Estrategia de Dinamización do Sector Lácteo Galego é un documento elaborado coa participación activa do sector e recolle as necesidades detectadas por este, tanto na fase de diagnose, como a través das distintas mesas desenvolvidas para a formulación dos retos, propostas e medidas para os distintos eidos do sector lácteo. Esta información foi ademais completada e ampliada con entrevistas persoais aos principais operadores industriais, e outros axentes relevantes como expertos das universidades galegas e dos centros de investigación do sistema de I+D+i galego, entre outros especialistas no sector. Ademais, e como complemento para darlle a máxima representatividade ao sector produtor, realizouse unha enquisa aos gandeiros sobre diversas cuestións clave que tamén foron recollidas na estratexia.

En consecuencia, este documento foi elaborado empregando a seguinte metodoloxía:

Proceso participativo co sector

1.- Mesas de traballo participativas: Consistiu na organización de cinco reunións de traballo, ás que asistiron habitualmente trinta e cinco persoas en representación da produción, das cooperativas, da industria, das D.O.P. de queixo galegas, das empresas de distribución, dos sindicatos e organizacións agrarias, das universidades e centros de investigación, do Laboratorio Interprofesional Galego de Análise do Leite e da Consellería do Medio Rural. Estas mesas de traballo foron realizadas nas instalacións da Axencia Galega da Calidade Alimentaria no Pazo de Quián en Sergude, seguindo unha metodoloxía de participación baseada na dinámica do World Café. As reunións celebradas e os temas tratados para a formulación de propostas, son as que a continuación se relacionan:

Data	Temas
13 de maio de 2019	» Elaboración do DAFO (produción, industria, mercados e consumo).
3 de xullo de 2019	» Relevo xeracional. » Reorientación produtiva e xeración de valor na cadea. » Promoción de produtos lácteos.
13 setembro de 2019	» Formación, asesoramento e investigación na produción. » Paquete Lácteo. » Interlocución produción-industria-distribución.
6 de novembro de 2019	» Asociacionismo entre gandeiros. » Formación, investigación e man de obra na industria. » Sensibilización da sociedade sobre a importancia do sector.
24 de xaneiro de 2020	» Aspectos medioambientais e benestar animal. » Necesidades e medidas para o sector na nova PAC. » Acceso a mercados exteriores e novos nicho de mercado.

Á última xuntanza asistiron tamén membros do equipo da Consellería do Medio Rural que está elaborando a Estratexia Galega da nova PAC, co obxectivo de recoller as inquedanzas e achegas do sector para seren incorporadas nesta. De todas estas reunións de traballo obtivéronse 105 propostas sobre os diversos temas abordados para mellorar a competitividade do sector, que foron remitidas aos participantes co obxecto de recoller as achegas que tivesen a ben facer. Estas propostas foron posteriormente recollidas na estratexia despois de seren debidamente organizadas en obxectivos específicos, medidas e accións. A relación de asistentes a estas reunións e os resultados das mesas, recóllense no Anexo I deste documento.

2.- Enquisa a gandeiros: No marco da estratexia realizouse unha enquisa telefónica a 367 gandeiros entre novembro de 2019 e xaneiro de 2020, co obxectivo de coñecer a situación, os problemas principais e as perspectivas das explotacións de vacún de leite de Galicia. A enquisa foi realizada por persoal técnico especializado na xestión de explotacións de leite coa axuda da aplicación informática SurveyMonkey. O fin último da enquisa foi o de recoller as súas inquedanzas e facelos partícipes directos na elaboración da Estratexia. A metodoloxía de mostraxe, amplitude da mostra, as preguntas formuladas e os resultados obtidos, detállanse no Anexo II do presente documento.

3.- Entrevistas con expertos e axentes clave no sector: Ao longo do proceso de elaboración da estra-

texia, mantivéronse entrevistas persoais con axentes do sector, tanto do ámbito da produción de leite como das principais industrias lácteas que operan en Galicia, así como con expertos das universidades galegas e dos centros de investigación do sistema de I+D+i galego, entre outros. O obxectivo destas entrevistas era o de compartir un espazo de reflexión confidencial sobre aspectos clave que debían ser abordados pola estratexia.

Análise e estudo de gabinete

O traballo anterior foi completado cun estudo de gabinete realizado por un equipo da Fundación Juana de Vega, que manexou diversas fontes públicas de datos, tanto de ámbito nacional como internacional, e outros facilitados especificamente pola Consellería do Medio Rural, en virtude do convenio de colaboración subscrito coa Fundación para a elaboración da Estratexia. No marco dos traballos fíxose unha ampla revisión bibliográfica e consultáronse outros plans estratéxicos elaborados noutros países ou rexións de fonda tradición na produción láctea. Asemade, e para que a estratexia teña coherencia con outras estratexias desenvolvidas polo Goberno Galego, analizáronse os plans vixentes naquelas cuestións que poderían ter incidencia no sector lácteo, como a Estratexia Galega de Cambio Climático e Enerxía 2050, a Estratexia Galega de Economía Circular, a Estratexia Galega de Especialización Intelixente ou o Plan Estratéxico de Formación Agraria de Galicia, entre outros.

1

1. TECIDO PRODUTIVO

1.1. PRODUÇÃO DE LEITE NO MUNDO

1.1.1. Importancia do sector lácteo

En 2013 a Organización das Nacións Unidas para a Alimentación e a Agricultura, máis coñecida como FAO, publicou o informe “Leite e produtos lácteos na nutrición humana” (FAO, 2013), no que analiza o leite como un factor de desenvolvemento e benestar no mundo. Nel citan que o leite e os produtos lácteos non son só unha fonte vital de nutrición para a poboación, senón que tamén presentan oportunidades de sustento para os gandeiros, procesadores, comerciantes e outras partes interesadas na cadea de valor láctea.

.....

“No ano 2018 a produción mundial de leite de vaca foi de 682 millóns de toneladas”

.....

Segundo a propia FAO, no ano 2018 a produción de lácteos a nivel mundial foi de 841,8 millóns de toneladas, dos que un 81% eran leite de vaca e un 15% leite de búfala, quedando en cifras marxinais a nivel mundial a produción de leite de cabra, ovella e outras especies (Táboa 1.1).

Táboa 1.1. Producción mundial de leite (x1.000.000 t) por especie de 2014 a 2018.

Especie	2014	2015	2016	2017	2018	% Variación 2018/2014
Vaca	655,2	661,4	665,6	677,7	682,0	4,1%
Búfala	107,7	109,6	115,2	121,0	127,3	18,2%
Cabra	17,3	17,6	18,2	18,8	18,7	8,2%
Ovella	10,2	10,3	10,5	10,9	10,6	4,6%
Outras	2,6	2,8	2,8	2,9	3,1	20,5%
TOTAL	793,0	801,7	812,3	831,3	841,8	6,2%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola FAO.

O incremento de produción de leite a nivel mundial segue unha constante ascendente, pasando de 793,0 millóns de toneladas en 2014 a 841,8 en 2018, o que supón un incremento dun 6,2% en 5 anos.

1.1.2. Distribución da produción de leite de vaca

Centrándose xa no leite de vaca e facendo unha análise por rexións a nivel mundial, pódese ver como con cifras de 2018 (Táboa 1.2), aproximadamente un terzo da produción era europea, outro terzo de Asia e o terzo restante a repartir entre Oceanía, África e América.

Táboa 1.2. Producción mundial de leite de vaca (x1.000.000 t) por rexións de 2014 a 2018.

Rexión	2014	2015	2016	2017	2018	% Variación 2018/2014
África	36,3	36,2	36,3	36,5	34,6	-4,6%
América do Norte	118,5	119,5	121,6	123,1	123,5	4,2%
América do Sur	64,5	64,8	61,3	61,3	60,8	-5,7%
Asia	188,8	190,2	195,8	204,5	212,0	12,3%
Europa	216,2	219,3	218,9	221,5	220,4	1,9%
Oceanía	30,9	31,4	31,7	30,7	30,7	-0,7%
MUNDO	655,2	661,4	665,6	677,7	682,0	4,1%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola FAO.

Europa continúa liderando a produción de leite a nivel global, pero de seguir as tendencias de crecemento da produción, nesta década que entra será relevada por Asia. As cifras así o indican, representando Europa no ano 2018 un 32% da produción mundial, por un 31% Asia, mentres que no 2014 re-

presentaban un 33 e un 29%, respectivamente. Isto é debido a que o crecemento da produción en Asia foi do 12,3% nos últimos cinco anos, mentres que en Europa medrou a un menor ritmo (1,9%).

En canto á cifra de vacas produtoras de leite a nivel mundial, no ano 2018 era de 273,0 millóns de cabezas, cun descenso moderado (-2,9%) nos últimos cinco anos (Táboa 1.3). O número de vacas de leite presentes en cada rexión difire con respecto á distribución da produción de leite, sendo as rexións cun maior número de animais Asia (41%) e África (25,0%), á vez que son as únicas nas que aumenta o número de cabezas, cun 2,4% e un 0,1%, respectivamente.

Táboa 1.3. Número de vacas de leite (x1.000.000 cabezas) por rexións de 2014 a 2018.

Rexión	2014	2015	2016	2017	2018	% Variación 2018/2014
África	67,4	70,0	71,3	71,1	67,5	0,1%
América do Norte	17,2	17,1	17,0	17,2	16,9	-1,5%
América do Sur	37,3	36,9	33,0	30,4	29,0	-22,1%
Asia	107,0	107,9	112,0	114,3	109,6	2,4%
Europa	37,2	36,9	36,4	35,9	35,3	-5,1%
Oceanía	6,9	6,8	6,8	6,6	6,6	-4,2%
MUNDO	273,0	275,5	276,6	275,4	265,0	-2,9%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola FAO.

As cifras anteriores explican os rendementos individuais das vacas (Táboa 1.4), que á vez permiten obter unha idea, de modo moi xenérico, do tipo de produción característico en cada unha das rexións. O rendimento medio a nivel mundial medrou un 7,2% entre 2014 e 2018 ata situarse por riba dos 2.500 kg/ano, pero con grandes diferenzas entre as distintas rexións. En América do Norte o rendimento medio superou os 7.300 kg/ano, cun aumento en cinco anos do 5,8%, mentres que en Europa o rendimento situouse no 2018 por riba dos 6.200 kg/ano (+7,4%) e en Oceanía superou os 4.600 kg/ano (+3,6%). A maioría dos animais destas tres rexións son de razas especializadas na produción de leite, que pertencen a granxas comerciais (maioritarias as de tipo familiar) cuxos ingresos principais proveñen da produción de leite. Aínda

así, a produción non se basea nun único sistema de produción estándar, senón que existen múltiples variables que diferenzan ás granxas, existindo desde sistemas extensivos (maioritarios en países como Irlanda ou Nova Zelandia) a sistemas moi intensivos (maioritarios en países como Estados Unidos ou Israel), que contan cun amplo rango no número de animais (dez-quinze, ata miles de vacas), tipos de alimentación ou instalacións. Estas diferenzas non se delimitan dentro de rexións específicas, senón que se poden dar entre granxas veciñas. Pola contra, en América do Sur, Asia e África, aínda que con excepcións como poden ser Arxentina ou determinadas zonas en Brasil, China, India ou Paquistán, os animais teñen unha orientación mixta, en granxas “de subsistencia” ou granxas comerciais moi pequenas, con rendementos moi baixos, aínda que medraron entre 2014 e 2018 en América do Sur (21,1%) e Asia (9,6%), chegando ata os 2.095 e 1.934 kg/ano, respectivamente, ao tempo que en África os rendementos descenderon lixeiramente (-4,7%), o que sitúa a produción media en 513 kg/ano.

Táboa 1.4. Rendimento medio das vacas de leite (kg/ano) por rexións de 2014 a 2018.

Rexión	2014	2015	2016	2017	2018	% Variación 2018/2014
África	538	518	510	513	513	-4,7%
América do Norte	6.907	6.983	7.136	7.175	7.304	5,8%
América do Sur	1.731	1.757	1.857	2.018	2.095	21,1%
Asia	1.764	1.762	1.748	1.789	1.934	9,6%
Europa	5.813	5.948	6.009	6.177	6.246	7,4%
Oceanía	4.497	4.642	4.668	4.659	4.661	3,6%
MUNDO	2.401	2.400	2.407	2.461	2.574	7,2%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola FAO.

Na Táboa 1.5 pode observarse a produción de leite de vaca dos 10 principais países produtores e a súa poboación, incluíndo á UE como un único conxunto. Entre estes países agrúpase o 75% da produción mundial de leite de vaca, pero tamén o 58% da poboación mundial, xa que entre eles encóntranse algún dos países máis poboados do mundo. Des- te listado cabe resaltar que a UE-28 (22,9% leite e

6,7% poboación), Estados Unidos (14,5% leite e 4,3% poboación) e sobre todo Nova Zelandia (3,1% leite e 0,1% poboación), teñen un peso na produción de leite superior ao peso na poboación.

Táboa 1.5. Países con maior produción de leite de vaca (x1.000.000 t) no 2018 e a súa poboación (x1.000.000 habitantes).

País	Produción leite vaca 2018	% sobre prod. mundial	Poboación 2018	% sobre pob. mundial
UE-28	156,0	22,9%	511,7	6,7%
Estados Unidos	98,7	14,5%	327,1	4,3%
India	89,8	13,2%	1.352,6	17,7%
Brasil	33,8	5,0%	209,5	2,7%
China	30,7	4,5%	1.427,6	18,7%
Rusia	30,3	4,4%	145,7	1,9%
Nova Zelandia	21,4	3,1%	4,7	0,1%
Turquía	20,0	2,9%	82,3	1,1%
Paquistán	16,7	2,5%	212,2	2,8%
México	12,0	1,8%	126,2	1,7%
Mundo	682,0	100,0%	7.631,1	100,0%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola FAO.

En relación cos datos observados na táboa anterior, e aínda que se vai a tratar de forma extensa no capítulo Consumo e mercados, debe adiantarse, pola súa influencia no que acontece na produción, que ao redor do 9% do leite total producido no mundo se comercializa no mercado internacional. Esta cifra é relativamente baixa, pero ten unha grande in-

fluencia nos prezos dos produtos lácteos, cuestión que incide directamente nos prezos pagados aos produtores. Isto débese a que pequenas variacións no mercado internacional crean grandes fluctuacións nos prezos, que tamén se trasladan aos produtos que se comercializan nos mercados internos. Tamén debe ser resaltado de forma breve quen compra e vende nos mercados internacionais, polo que na Táboa 1.6 preséntanse os cinco países cun maior volume de importacións e exportacións a nivel mundial. No tocante ás importacións, destaca China como país comprador, cun 19,5% do volume de leite equivalente existente no mercado internacional, non superando ningún outro país o 6%. O contrario ocorre nas exportacións, concentrando a UE-28, Nova Zelandia e Estados Unidos o 68,1% das vendas.

Táboa 1.6. Principais países importadores e exportadores (x1.000.000 t en leite equivalente) no 2018.

Importacións			Exportacións		
País	2018	% sobre mundiais	País	2018	% sobre mundiais
China	14,6	19,5%	UE-28	20,5	27,4%
México	4,2	5,6%	Nova Zelandia	18,7	25,0%
Alxeria	3,8	5,1%	Estados Unidos	11,8	15,7%
Rusia	3,7	4,5%	Bielorrusia	3,8	4,5%
Indonesia	3,0	4,4%	Australia	3,1	4,4%
Mundo	75,0		Mundo	74,8	

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola FAO.

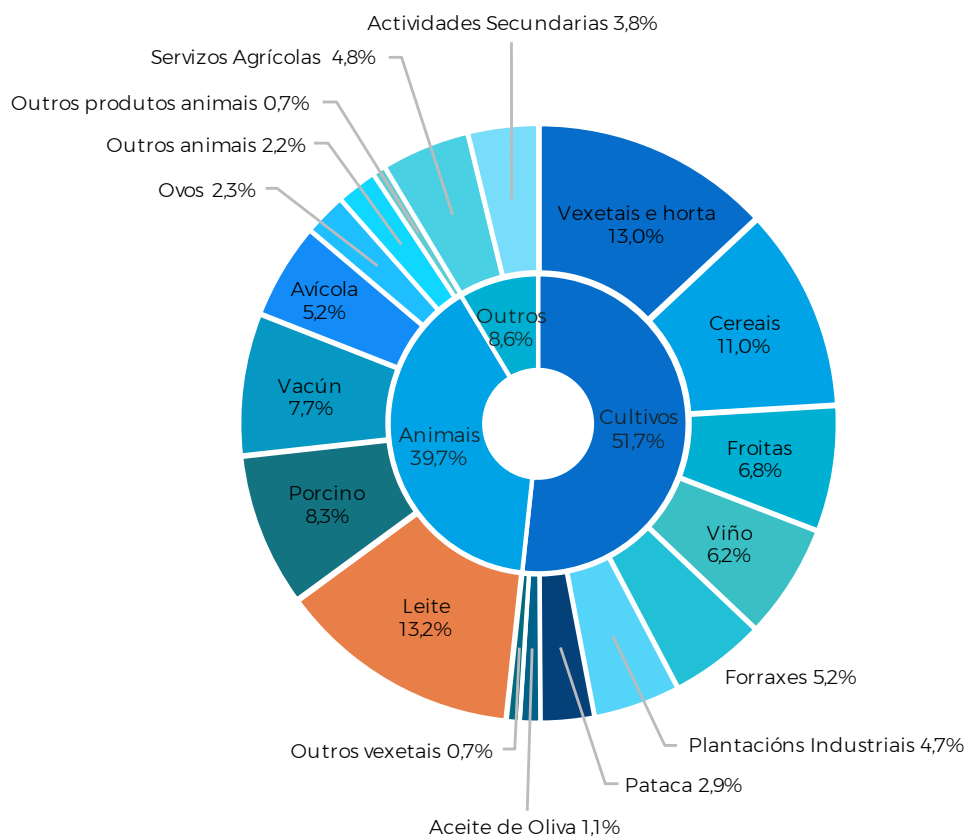
1.2. PRODUCCIÓN DE LEITE NA UNIÓN EUROPEA

1.2.1. Importancia do sector lácteo

O valor da produción agraria na Unión Europea (UE-28) no ano 2018 foi de 434.300 millóns de euros, cifra que inclúe o valor dos cultivos, dos animais, dos servizos agrícolas e dalgúns bens e servizos que non eran estritamente agrícolas, pero que non se podían medir por separado (Oficina Europea de Estatística, Eurostat). Desta cantidade, a produción de leite, cun volume superior aos 57.000 millóns de €, representaba un 13,2%, sendo o sector produtor agrario cun maior peso dentro da UE-28 (Figura 1.1).

“A produción de leite é o sector agrario cun maior peso dentro da UE-28, cun volume superior aos 57.000 millóns de €”.

Figura 1.1. Peso das distintas producións agrarias no conxunto da agricultura da UE-28 no ano 2018.

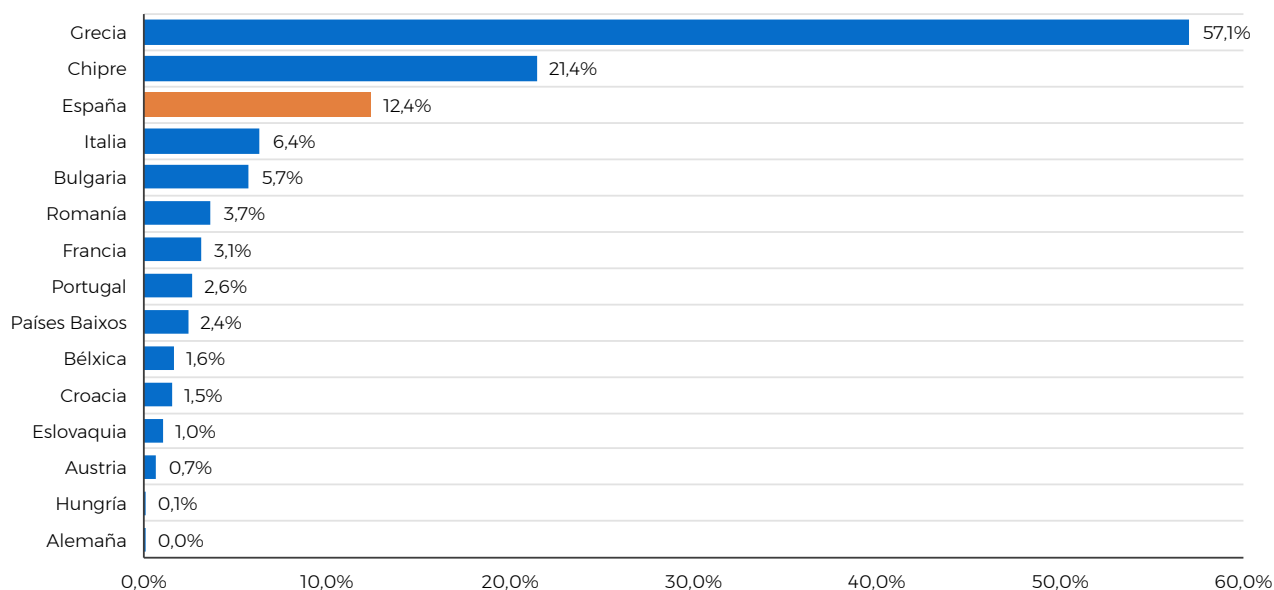
Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

Dentro da produción de leite na UE-28, que rexistrou unhas entregas ás industrias de 160 millóns de toneladas no ano 2018, o leite de vaca é o leite maioritario (97,5%), aínda que existen outros tipos de leite (ovella, cabra e búfala) que representan un 2,5% do leite cru total entregado ás industrias. A importancia do leite que non é de vaca varía de for-

ma importante entre os Estados membros, con trece que non rexistran produción ou non teñen datos estatísticos e quince nos que si se produce, pero cunha gran variabilidade na importancia en cada país, como se pode ver na Figura 1.2. Unicamente en Grecia a maioría do leite entregado ás industrias non procede de vaca, cun 57,1% do leite doutras es-

pecies (0,8 millóns t). A continuación atópanse Chipre (21,4%) e España, cun 12,4%, que é o único país da UE que supera o millón de toneladas de leite de outras especies. A pesar de ser unha porcentaxe baixa da produción de leite, sendo irrelevante en Galicia, isto tivo importancia na localización das industrias queixeiros no estado español, como se reflicte no capítulo *Tecido Industrial*. Outros países nos que o volume de produción é destacable son Francia (0,8 millóns t), Italia (0,7 millóns t), que produce case a totalidade de leite de búfala da UE-28 (97,6%), e Países Baixos (0,3 millóns t).

Figura 1.2. Porcentaxe de leite entregado á industria que non provén de vacas nos países da UE-28 en 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

1.2.2. Impacto da Política Europea no sector de vacún de leite

Antes de analizar en profundidade a produción de leite de vaca da UE, realízase un breve repaso da influencia histórica da política europea no sector, xa que a evolución deste durante os últimos 60 anos estivo intimamente ligada ás políticas impulsadas a nivel europeo desde a creación da Comunidade Económica Europea (CEE) no ano 1957, precursora da UE actual. Estas políticas encádranse na súa gran maioría dentro da Política Agraria Común, coñecida como PAC, que naceu no ano 1962 dentro da CEE, nun contexto económico de escaseza alimentaria trala Segunda Guerra Mundial.

Nos seus inicios, a PAC tiña dous obxectivos principais, por un lado, mellorar a produtividade agrícola, proporcionando á sociedade europea alimentos a un prezo asumible e estable no tempo, e por outro, garantir aos agricultores europeos un nivel de

vida razoable. Para lograr estes obxectivos, a PAC comezou a funcionar con subvencións e sistemas que garantían prezos elevados aos agricultores, como prezos de intervención ou aranceis a produtos de países extracomunitarios. Nos seguintes anos as medidas establecidas tiveron un grande éxito, pasando dunha situación deficitaria nos anos 60 a unha na que se producían máis alimentos dos necesarios nos 80, de tal forma que os excedentes tiñan que ser almacenados, disparando o gasto da CEE en agricultura. Debido a isto, en 1984 introducíronse unha serie de medidas tratando de axustar os niveis de produción ás necesidades do mercado, entre as que se encontraba a implantación do réxime das cotas lácteas. A regulamentación desta medida era complexa, pero, a grandes liñas, establecía para cada país unha cota de produción, que era repartida entre os produtores de leite do país. A introdución das cotas e a contención dos prezos,

debido á cantidade de excedentes, impulsaron un intenso axuste nas estruturas de produción, marcando a evolución do sector lácteo europeo nos últimos 35 anos. Esta evolución tamén estivo moi marcada polo reparto de cota entre países, que non estaba ligada ao consumo interno, senón a unha produción previa, mantendo a hexemonía dos países con máis peso na produción e freando o desenvolvemento de outros países con condicións para ser grandes produtores. Este réxime de cotas finalizou no ano 2015, pero durante a súa vixencia foi sufrindo modificacións, en función da evolución xeral seguida pola PAC.

A primeira gran reforma da PAC produciuse no ano 1992, coñecida como “Reforma McSharry”, onde se iniciou a transición do apoio ao mercado cara ao apoio ao produtor, rebaixando as axudas aos prezos, substituíndoos por pagos directos aos agricultores. Nesta reforma tamén comezou o fomento dun maior respecto ao medio ambiente á hora de producir alimentos. Nunha reforma intermedia a finais dos anos 90, coñecida como Axenda 2000, establecéronse as políticas de desenvolvemento rural, buscando a reestruturación de explotacións, diversificación da produción ou comercialización, entre outras medidas. Relacionado directamente co lácteo, adoptáronse medidas para reducir o prezo de intervención de determinados produtos lácteos, como a manteiga.

A partir da reforma de 2003, coñecida como “Reforma Fischler”, desapareceron as axudas á produción,

orientando o sistema cara unha axuda directa á renda do produtor, coñecida como “Pago Único”, a condición de que se atendesen as terras agrícolas e se cumprisen unha serie de normativas relacionadas co medio ambiente, benestar animal e seguridade dos alimentos. Esta redución no apoio aos mercados comezou a introducir ao sector lácteo nun mercado máis liberalizado, debido á baixada dos prezos de intervención e dos aranceis a produtos foráneos, o que provocou unha maior volatilidade nos prezos do leite, fenómeno descoñecido nas décadas anteriores polos produtores lácteos europeos. Nunha reforma intermedia aprobada en 2008, coñecida como “Chequeo Médico” da PAC, seguiu reforzándose a idea de liberalización dos mercados e introducíronse novos retos relacionados co cambio climático, a biodiversidade, a enerxía e a xestión da auga. A maiores estableceuse unha medida clave para o futuro da produción láctea, fixando o fin das cotas lácteas, como xa se indicou, para o ano 2015. Co remate desta medida, a administración europea esperaba un aumento da produción por parte dos gandeiros europeos, polo que para ir realizando unha adaptación do sector á nova situación, as autoridades competentes permitiron un incremento progresivo das producións.

A última reforma, que aínda está vixente, produciuse no ano 2013. Esta tiña entre os seus principais obxectivos, lograr unha mellor orientación das axudas aos agricultores activos, xunto cun papel máis preponderante dos aspectos ambientais, mediante

un pago específico ligado a eles, coñecido como “greening”, tratando de lograr unha PAC máis sostible. Foi durante este período da PAC cando se produciu a eliminación das cotas en marzo do ano 2015, abrindo un novo período para a produción de leite en Europa. A volatilidade nos prezos, xa iniciada 10 anos antes, incrementouse, ao que se uniu un novo factor, a xestión dos aumentos de volume de leite nun mercado global. Este último punto repercute directamente na volatilidade dos prezos, e pode verse dificultado por situacións de crise de demanda

ou eventuais colapsos en determinados mercados mundiais. A isto débese sumar que as políticas de intervención comunitarias actuais limitáanse a retirar e almacenar determinados produtos lácteos (leite en po desnatado e manteiga) con carácter temporal, en caso de detectarse grandes desequilibrios no mercado, polo que o sector europeo non conta coa “rede de seguridade” que tiña anos atrás.

No capítulo *Política Agraria Común (PAC)* trátase con máis detalle a tipoloxía e o impacto das axudas da PAC no sector vacún de leite.

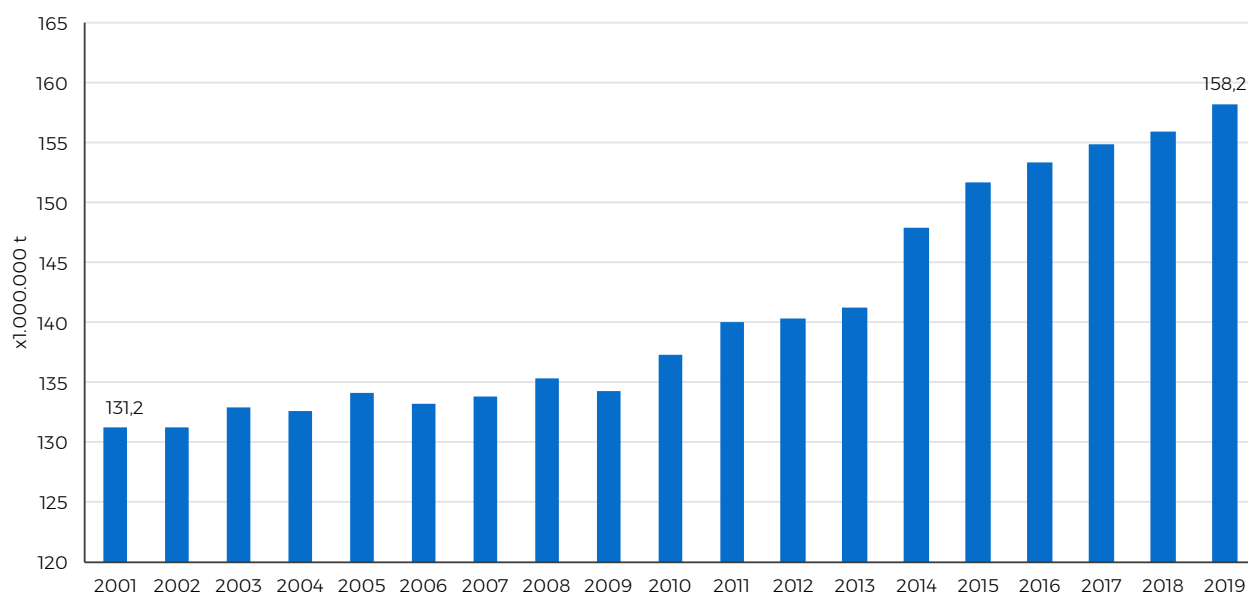
1.2.3. Distribución da produción de leite de vaca por países na UE-28

Como se comentou con anterioridade, a UE-28 é o primeiro produtor lácteo do mundo. A evolución seguida desde o ano 2001 polos 28 integrantes da UE ata o ano 2019 (Figura 1.3), na que xa se inclúen os países que se incorporaron no 2004, 2007 e 2013, concorda co exposto no apartado anterior. Entre 2001 e 2009 as entregas de leite dos produtores europeos ás industrias mantíveronse estables entre os 131 e 135 mi-

llóns de toneladas, pero a partir do ano 2010, cando se rexistraron 137,3 millóns de toneladas entregadas á industria, a produción comezou a aumentar de xeito notable, cun incremento superior aos 20 millóns de toneladas (+15%) nestes últimos 10 anos. No ano 2019 os produtores entregaron á industria 158,2 millóns de toneladas, o que supón un incremento das entregas do 1,4% respecto ao ano 2018.

“Os produtores de leite de vaca da UE-28 entregaron á industria 158 millóns de toneladas no ano 2019”.

Figura 1.3. Evolución das entregas de leite de vaca á industria na UE-28 entre 2001 e 2019 (x1.000.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

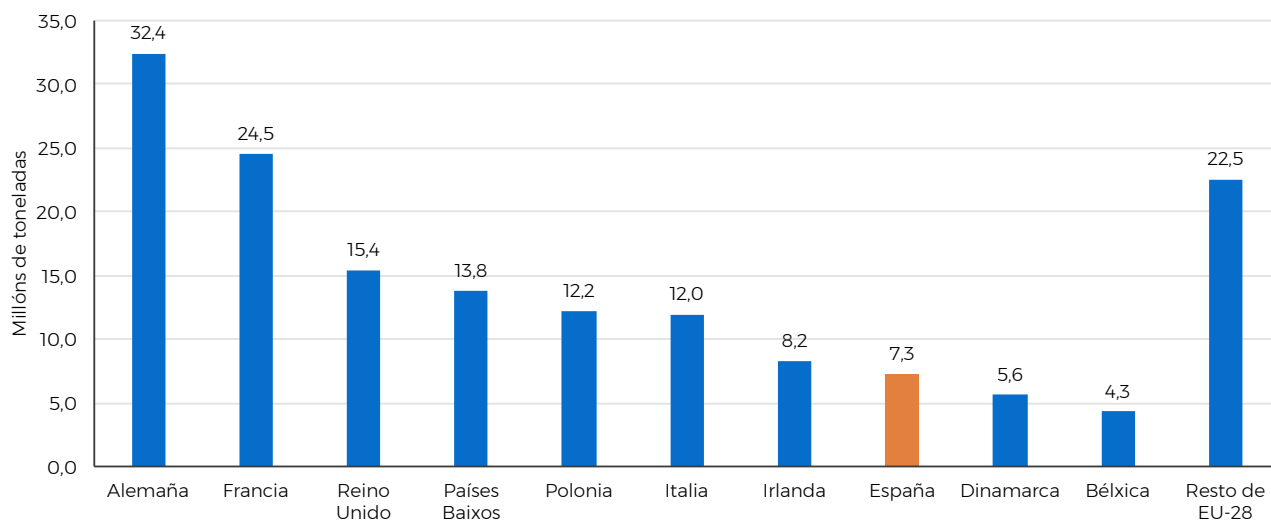
Seis Estados membros (Alemaña, Francia, Reino Unido, Países Baixos, Polonia e Italia) teñen unha produción superior aos 10 millóns de toneladas de leite de vaca por ano (Figura 1.4), agrupando un 70% das entregas á industria da UE-28 (110,3 millóns t). Ampliando ese listado aos dez principais países produtores, compróbase que estes representan o 86% do total de entregas (135,7 millóns t), ocupando España o oitavo posto (7,3 millóns t).

.....

“6 países producen o 70% do leite de vaca da UE-28”.

.....

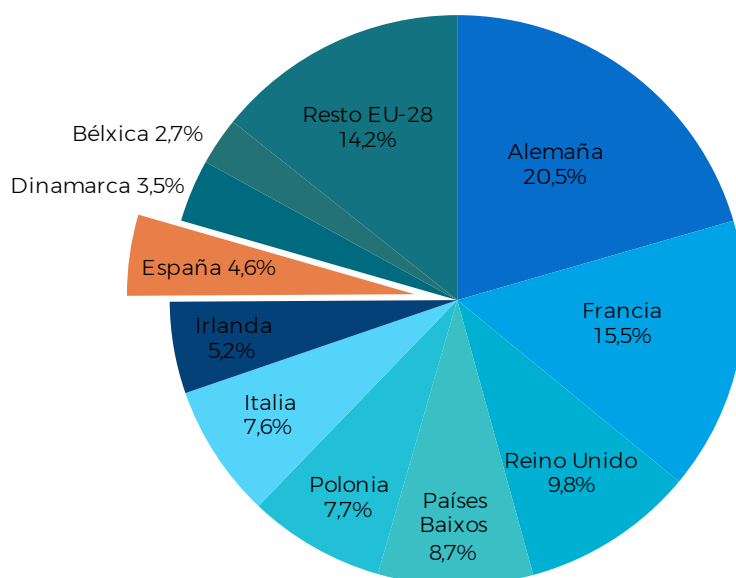
Figura 1.4. Entregas de leite de vaca á industria nos principais países produtores da UE-28 no 2019 (x1.000.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

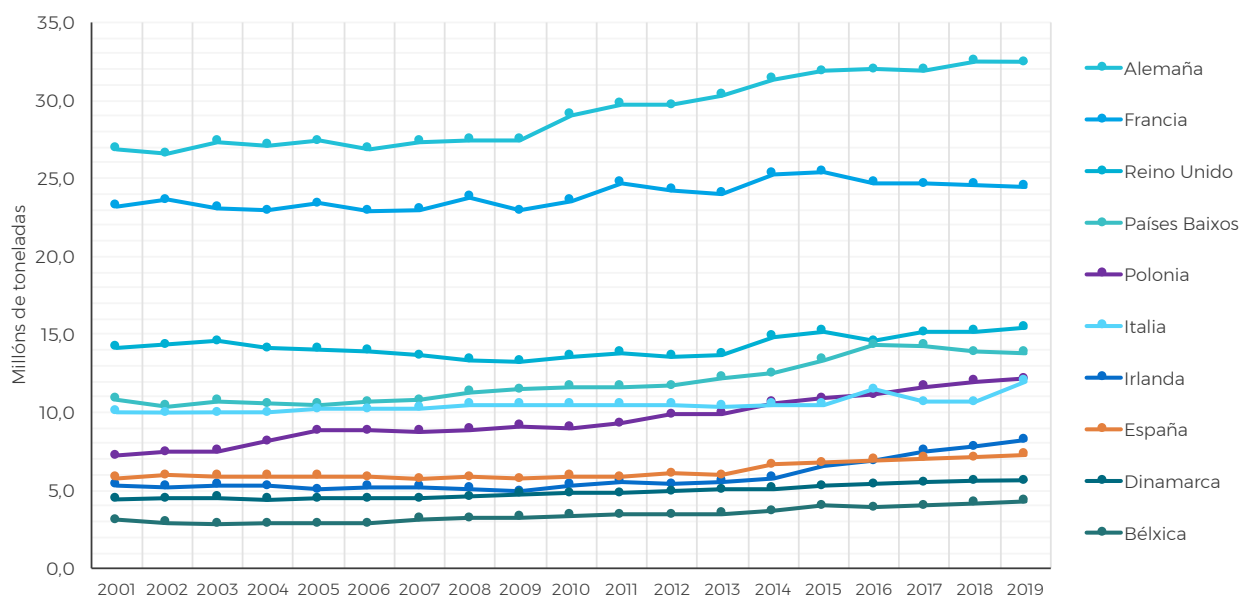

Na Figura 1.5 pode observarse o peso dos países sobre o total da produción europea. Alemaña é o primeiro produtor de leite europeo, cunhas entregas de leite á industria que sobrepasan os 32 millóns de toneladas, representando o 20,5% do total europeo, seguida de Francia, que supera os 24 millóns de toneladas (15%). A continuación atópanse entre o 7-10% os catro países (Reino Unido, Países Baixos, Polonia e Italia) que xunto cos dous anteriores sobrepasan os 10 millóns de toneladas. No caso de España, a súa produción representa un 4,6% do total da UE-28.

Figura 1.5. Entregas de leite de vaca á industria nos principais países produtores da UE-28 no 2019 (%).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

A continuación realízase unha breve análise dos países produtores de leite de vaca da UE-28 que teñen un peso superior ao 5% das entregas totais, así como a evolución seguida por estes desde o ano 2001 (Figura 1.6).

Figura 1.6. Evolución das entregas de leite de vaca á industria nos principais países produtores da UE-28 desde 2001 ata 2019 (x1.000.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

1.2.3.1. Alemaña e Francia

Alemaña e Francia son os dous grandes produtores lácteos europeos, pero cunha evolución moi diferente nas últimas décadas. Antes da reunificación alemá en 1990 a produción de leite era algo superior en Francia, pero as cifras non distaban moito entre os dous Estados membros. Xa a comezos de século, os pro-

dutores alemás entregaban á industria 26,9 millóns de toneladas fronte aos 23,2 que se entregaban en Francia, diferenza que se ampliou nos últimos anos. O incremento das entregas en Alemaña foi, en volume, o máis importante da UE desde 2001, aumentando ata os 32,4 millóns de toneladas en 2019. Este crecemento de 5,5 millóns, que se produciu ao igual que no conxunto da UE desde 2009, supón ao redor do 21% do incremento total das entregas da UE-28 neste período. En cambio, a evolución francesa é moi diferente, xa que a produción deste Estado membro foi máis estable no tempo, con cifras que oscilaron ata o ano 2010 entre os 23-24 millóns de toneladas, cun lixeiro ascenso a partir do 2011, ano desde o que as cifras oscilan entre 24 e 25 millóns, sendo o resultado do ano 2019 de 24,5 millóns de toneladas de leite entregado á industria. Esta diferente evolución na produción de Alemaña e Francia pode deberse en parte ao tipo de produto que se fabrica nos dous países. A industria francesa segue a ter unha posición moi relevante na fabricación de queixo, moito deste, de alto valor engadido, importando moito produto industrial, sendo o seu principal proveedor Alemaña. No entanto, Alemaña centrou o seu crecemento industrial en commodities para exportar á industria e converteuse no re-

ferente lácteo para moitos dos países que entraron na UE en 2004, como poden ser República Checa, Eslovaquia, Hungría e en menor medida Romanía e Bulgaria, que entraron na UE no ano 2007.

1.2.3.2. Reino Unido

Este país deixou de ser parte da Unión Europea o 31 de xaneiro de 2020, e no momento da redacción deste documento aínda non estaban definidas o tipo de relacións que van a existir entre a UE-27 e o Reino Unido, sendo o sector agrario un dos puntos clave. No caso particular do sector lácteo, a saída deste país da Unión Europea pode ter unha influencia significativa no conxunto do sector a nivel mundial, debido a que como se indicou, pequenos cambios no mercado internacional poden ter un importante efecto nos prezos dos produtos lácteos. Neste senso, cómpre sinalar que a pesar de que Reino Unido é o terceiro produtor de leite europeo durante as últimas décadas, é tamén un país importador de produtos lácteos, xa que como se verá no capítulo *Mercado e consumo*, no ano 2018 foi o terceiro maior importador de queixos producidos dentro da UE e quinto de manteiga. Por este motivo, calquera cambio na orixe das compras realiza-

das por Reino Unido destes produtos lácteos podería poñer nunha situación complicada ao sector a nivel europeo.

No que se refire ás entregas de leite, estas oscilaron entre os 14 e 15 millóns de toneladas entre os anos 2001 e 2019, aínda que se produciu un aumento desde 2014, rematando o ano 2019 cunhas entregas á industria de 15,4 millóns de toneladas, produción un 9% maior que a rexistrada no 2001. O 61% do leite produciuse en Inglaterra, o 17% en Irlanda do Norte, o 13% en Gales e o 9% en Escocia. A produción interna tamén se pode ver afectada polo Brexit, en función dos acordos comerciais aos que chegue o país. Pode afectar de forma máis importante a Irlanda do Norte, onde, segundo datos da propia industria, gran parte da industria instalada pertence a cooperativas da República de Irlanda, Estado membro da UE-27, ao hai que sumar que o 35% do leite producido en Irlanda do Norte se transforma no sur da illa, na República de Irlanda.

1.2.3.3. Países Baixos, Polonia e Italia

Países Baixos, Polonia e Italia son os tres restantes países da UE cunhas entregas de leite superiores aos 10 millóns de toneladas anuais. A evolución seguida

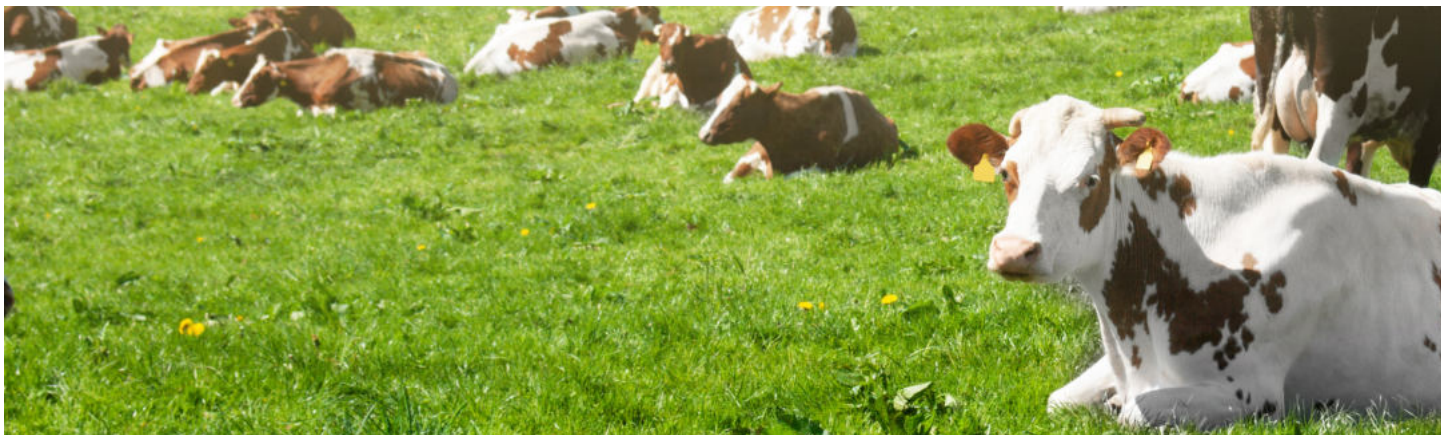
por Países Baixos e Polonia no período analizado foi dun grande incremento da produción, mentres que Italia foi máis estable no mesmo período.

No caso dos Países Baixos as entregas alcanzaron no ano 2019 os 13,8 millóns de toneladas, cifra que supón un incremento de 3 millóns de toneladas respecto do 2001, o 11% do aumento total da UE-28 no mesmo período. Este incremento sería superior se non se producise no 2017 un parón do ritmo de crecemento das entregas existentes entre 2008 e 2016, ano no que alcanzaron os 14,3 millóns de toneladas. Este parón estivo causado pola entrada en vigor no ano 2017 dunha regulación sobre fosfatos, derivada da normativa europea de nitratos, que impón unha serie de limitacións aos gandeiros neerlandeses, provocando, segundo datos da organización neerlandesa ZuivelNL, que o número de vacas leiteiras descendese nun 7% entre 2016 e 2018, o que repercutiu directamente na produción de leite, cun descenso nas entregas á industria de 0,5 millóns de toneladas (-3,5%).

Polonia adheriuse á Unión Europea no ano 2004, incrementando de forma progresiva as súas entregas de leite á industria, ata chegar no 2019 aos 12,2 millóns de toneladas, cifra un 68,3% superior á do ano 2001 (7,2 millóns t). Este incremento de 5 millóns supón o 18% do incremento total da UE-28 neste período e, de seguir aumentando a produción no contexto do Brexit e o freo dos Países Baixos, este país situarase a curto prazo como o terceiro produtor da Unión Europea.

As entregas de leite en Italia permaneceron estables entre os 10-11 millóns de toneladas no período 2001-2019, coas excepcións do 2016 (11,5 millóns t) e 2019 (12,0 millóns t). Con todo, cabe salientar que en Italia acontece un fenómeno que tamén se dá noutros países europeos de tradición láctea que fan fronteira con algúns dos novos estados membros da UE, que consiste en que aínda que non incrementen a súa produción, absorben a dos novos estados membros que non teñen unha industria e mercado onde colocar o seu leite. Así aconteceu cunha gran parte do leite producido en Eslovenia que é industrializado no Norte de Italia.

1.2.3.4. República de Irlanda

Nesta breve análise dos grandes produtores lácteos da UE tamén se inclúe á República de Irlanda, que, aínda que ten un peso inferior aos países analizados previamente (5,2% das entregas de leite da UE), destina máis do 80% da súa produción á exportación, xa que se trata dun país cunha poboación de unicamente 4,9 millóns de habitantes. Isto sitúao como un dos grandes exportadores de produtos lácteos da UE, que, sumado á situación xeográfica na que se atopa (fronteira física con Irlanda do Norte), fai que poida ser un dos principais afectados pola nova situación tras o Brexit. No ano 2018 o 60% da manteiga, o 41% do leite en po e o 24% dos queixos comprados polo Reino Unido a países da UE tiñan como país de orixe a Irlanda, polo que a falta dun acordo comercial podería prexudicar á industria irlandesa, cun efecto rebote no resto do continente.

En canto á evolución da produción, entre os anos 2001 e 2013 as entregas de leite á industria oscilaron entre 5 e 5,5 millóns, pero desde o ano 2014 o volume de entregas vense incrementando de forma constante, chegando aos 8,2 millóns de toneladas en 2019 (+46% de aumento desde o ano 2013). Este crecemento baseouse nun plan estrutural do sector, aproveitando a abolición do réxime de cotas lácteas, que contou coa participación de todos os elos da cadea. Unha característica que diferencia á produción irlandesa do resto do continente é que a súa produción está baseada maioritariamente no pastoreo, o que permite situar os custos de produción do leite entre os máis baixos da UE.

1.2.4. Distribución rexional da produción de leite de vaca na UE-28 (NUTS-2)

Unha visión da produción de leite atendendo exclusivamente aos Estados membro pode dar unha perspectiva excesivamente xeneralista das zonas de produción, polo que se presenta neste punto unha breve análise das rexións da UE-28 cunha maior produción de leite de vaca. Estas estúdanse segundo as unidades territoriais NUTS, establecidas no Regulamento N°2066/2016 da Comisión Europea (CE, 2016), escollendo o nivel NUTS-2 por atoparse as Comunidades Autónomas españolas neste nivel. Asíumese que esta división tamén crea distorsión, pero considérase que esta é a clasificación zonal máis acaída para ver o que ocorre en rexións máis “semellantes” a Galicia, obxecto final deste traballo.

.....

“Galicia é a 10ª rexión produtora de Europa”.

.....

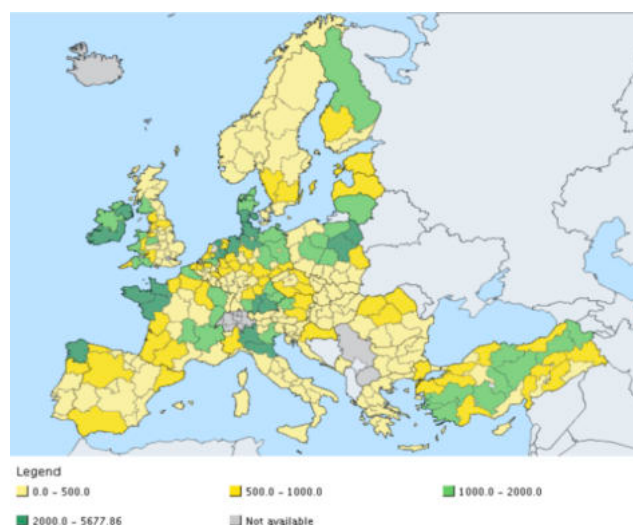
Na Táboa 1.7 reflíctense as vinte rexións cunha maior produción de leite (entregas á industria máis consumo na granxa) na UE-28 no ano 2018, segundo datos da Eurostat, así como a súa evolución desde 2015. Como se pode ver, Galicia, única rexión española presente neste listado, encóntrase na parte media do mesmo ocupando o décimo lugar. Estas 20 rexións, que representan o 7% das rexións NUTS-2 europeas, producen 60 millóns de toneladas de leite, equivalente a máis do 35% da produción da UE.

Entre 2015 e 2018 a produción aumentou un 4,53% no conxunto de rexións, destacando o incremento da produción do Sur de Irlanda (+18,07%). No mesmo período, Galicia aumentou a súa produción un 4,15%, unha evolución similar á media das 20 rexións cunha maior produción de leite.

No listado anterior atópanse 5 das 38 rexións alemás NUTS-2, que concentran máis do 40% da produción de Alemaña, 3 das 29 rexións francesas NUTS-2, que concentran ao redor do 50% da produción ou 2 das 21 rexións italianas NUTS-2, nas que se produce máis do 40% do leite. Estes datos amosan, como tamén se reflicte na Figura 1.7, que a produción concéntrase en áreas determinadas dos territorios nos que se desenvolveu unha elevada especialización produtiva, con servizos e industria asociada.

Figura 1.7. Produción de leite nas rexións NUTS-2 da UE-28 e países veciños.

Fonte: Eurostat.

Táboa 1.7. Produción de leite (x1.000.000 t) nas principais rexións produtoras de UE-28 (2015-2018).

Posición	Rexión	2015	2016	2017	2018	Evolución % 2018-2015
1	Southern (Irlanda)	4,81	4,99	5,44	5,68	18,07%
2	Bretagne (Francia)	5,61	5,57	5,63	5,57	-0,56%
3	Lombardia (Italia)	4,50	4,74	4,87	4,91	9,09%
4	Pays-de-la-Loire (Francia)	4,04	3,94	3,92	3,88	-3,89%
5	Weser-Ems (Alemaña)	3,44	3,48	3,55	3,59	4,22%
6	Basse-Normandie (Francia)	3,01	3,00	3,05	3,07	2,17%
7	Schleswig-Holstein (Alemaña)	2,98	2,97	3,00	3,04	2,11%
8	Mazowiecki regionalny (Polonia)	2,88	2,77	2,77	2,95	2,68%
9	Podlaskie (Polonia)	2,64	2,66	2,81	2,92	10,53%
10	Galicia (España)	2,72	2,70	2,75	2,84	4,15%
11	Lüneburg (Alemaña)	2,63	2,68	2,74	2,84	8,01%
12	Friesland (Países Baixos)	2,44	2,62	2,63	2,62	7,55%
13	Northern Ireland (Reino Unido)	2,57	2,54	2,56	2,55	-0,58%
14	Oberbayern (Alemaña)	2,43	2,47	2,46	2,51	3,23%
15	Emilia-Romagna (Italia)	2,43	2,46	2,53	2,50	2,93%
16	Overijssel (Países Baixos)	2,17	2,32	2,32	2,25	4,01%
17	Syddanmark (Dinamarca)	2,18	2,10	2,15	2,18	0,24%
18	Gelderland (Países Baixos)	2,03	2,19	2,17	2,10	3,35%
19	Schwaben (Alemaña)	1,95	2,01	2,01	2,03	4,18%
20	Noord-Brabant (Países Baixos)	1,93	2,09	2,08	1,93	-0,31%
Top-20 rexións produtoras		57,43	58,20	59,37	60,03	4,53%

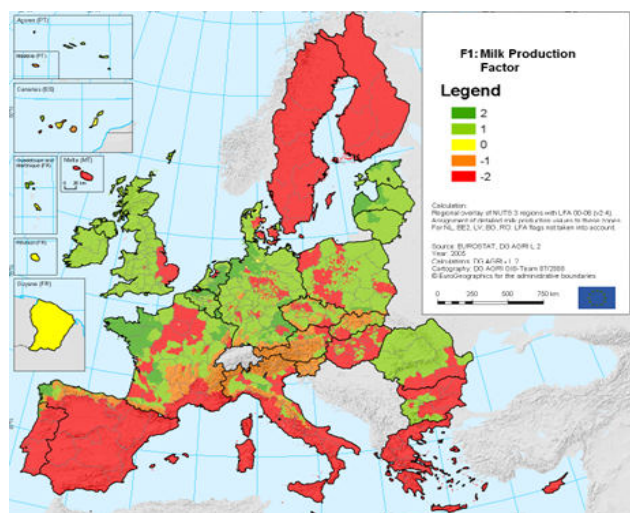
Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

1.2.5. Idoneidade para a produción de leite na UE-28

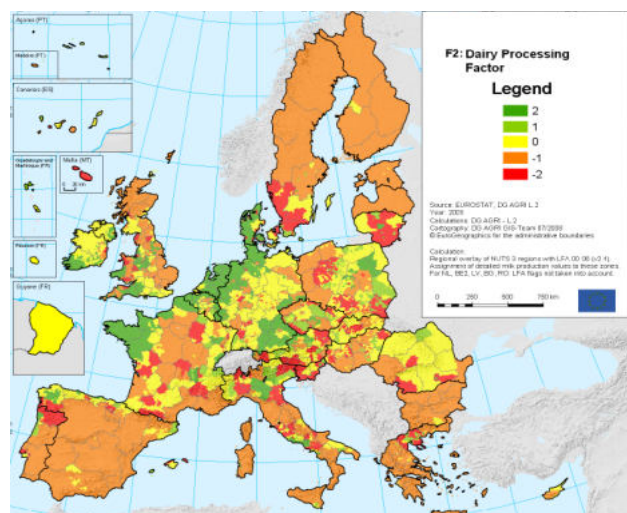
Nun informe sobre Desenvolvemento agrario na UE do ano 2008, realizado pola Dirección Xeral de Agricultura e Desenvolvemento Rural da CE, analizábanse as áreas que podían ser máis indicadas para un futuro desenvolvemento da produción de leite de vaca na UE. Nel valorábase a idoneidade das diferentes áreas xeográficas para producir leite en base a tres parámetros, presentados en mapas, que recollían as características agroclimáticas para a produción de forraxes, as características para establecer industria láctea e a capacidade de mercado; conxugando finalmente todos estes parámetros nun último plano que sinala as áreas máis idóneas para a produción de leite (Figura 1.8).

Figura 1.8. Idoneidade das rexións para a produción de leite en función das características agroclimáticas para a produción de forraxes (F1.8.1), características máis ou menos favorables para establecer industria láctea (F1.8.2), capacidade de mercado (F1.8.3) e sumando os 3 factores anteriores, as áreas consideradas máis idóneas para a produción de leite (F1.8.4). En verde as máis favorables e en vermello as menos favorables.

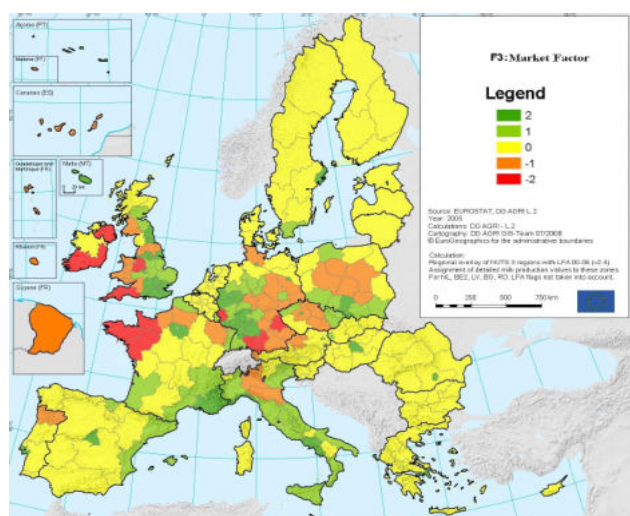
F1.8.1

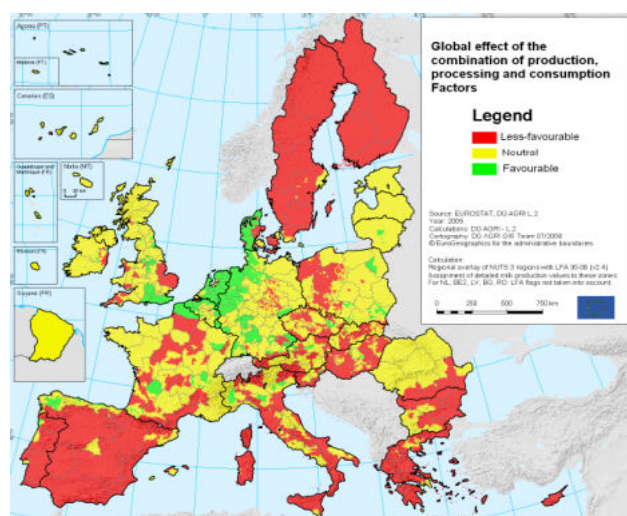
F1.8.2

F1.8.3

F1.8.4

Fonte: Eurostat-DG Agri.

No primeiro mapa da Figura 1.8 (F1.8.1), que analiza a idoneidade das rexións para a produción de leite en función das características agroclimáticas para

a produción de forraxes, obsérvase que hai amplas zonas do centro da Unión Europea en verde (indicativo de idoneidade), cunha maior intensidade cara

á costa atlántica e o Mar do Norte. Pola contra, nos países do Sur tan só a zona norte de Italia e Galicia teñen un grao de idoneidade alto para a produción de leite en función da produción de forraxes.

A idoneidade para a produción de leite en función das características máis ou menos favorables para o establecemento das industrias lácteas, no que se tivo en conta factores como a densidade da produción, a capacidade industrial ou a calidade das vías internas de comunicación, preséntase no mapa Fl.8.2. De novo, aínda que con menores diferenzas entre rexións que no caso da produción de forraxes, a costa atlántica e do Mar do Norte amosan unha maior idoneidade para a produción de leite debido á posibilidade de instalación de industrias, ao igual que Galicia, que xunto co Norte de Italia, son as maiores rexións do sur da UE cun grao positivo de idoneidade para o establecemento de industrias lácteas.

No terceiro mapa (Fl.8.3) valórase a idoneidade para a produción de leite en función do mercado, primando as rexións que producen leite en áreas con alta densidade de poboación ou áreas onde non hai produtores de leite na contorna natural da rexión analizada. Por este motivo, rexións cunha gran produción de leite, como a Bretaña francesa ou o sur de Irlanda, teñen unha indicación negativa, mentres que gran parte do territorio da UE encóntranse nun-

ha posición intermedia. Situación na que tamén se atopa a Comunidade Autónoma de Galicia, que a pesar de ser unha gran produtora de leite forma parte dun país deficitario en leite.

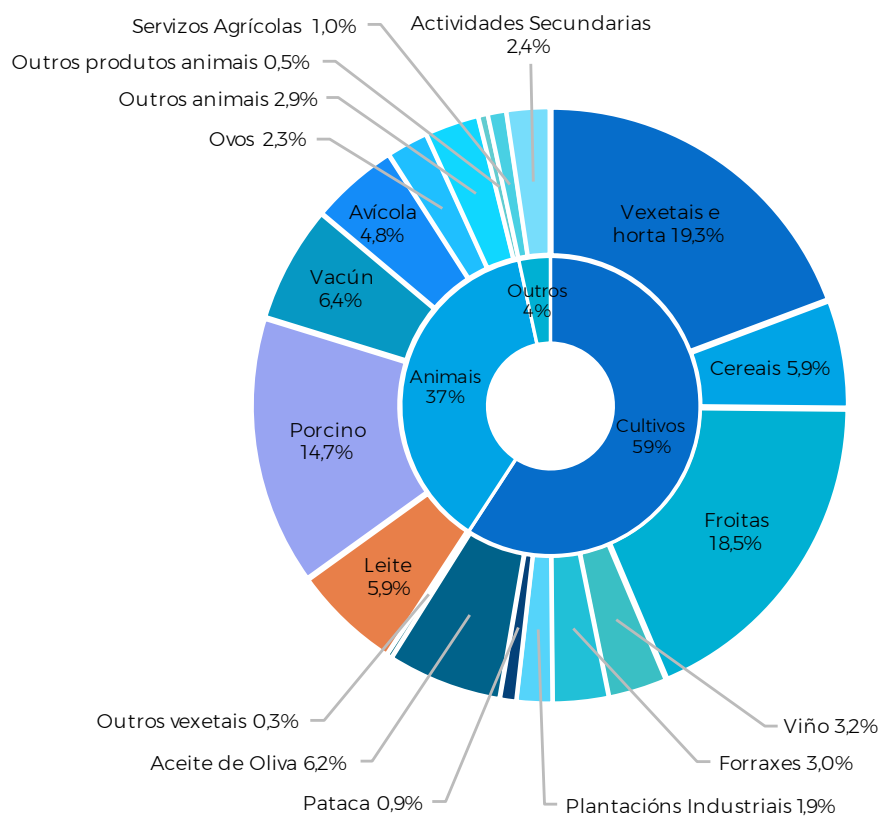
O informe englobaba os tres factores comentados previamente nun único mapa (Fl.8.4), no que en verde se reflicten as áreas consideradas idóneas para a produción de leite. Nesta situación atopábanse o noroeste de Alemaña, case a totalidade dos Países Baixos e outras zonas espalladas na UE-28, entre as que tamén figuraba Galicia, mentres que a maior parte da Península Ibérica encontrábase nunha situación desfavorable para a produción de leite. As áreas favorables ocupaban tan só o 5% da UE e xa producían o 20% do leite, e sendo estas as áreas onde se debería desenvolver a produción de leite, xa advertía que moitas delas estaban en zonas mediambientalmente vulnerables, polo que o seu desenvolvemento dependía da capacidade que tivesen esas rexións para seguir producindo tendo en conta os considerandos ambientais. Un exemplo destacable, pasados uns anos tras a elaboración deste informe, é os Países Baixos, que como se viu anteriormente, tras incrementar a súa produción de forma considerable, tivo que implementar unha serie de normativas medioambientais que provocaron unha redución da súa produción nos últimos anos.

1.3. PRODUCCIÓN DE LEITE EN ESPAÑA

1.3.1. Importancia do sector lácteo

O valor da produción agraria en España no ano 2017, último ano con datos dispoñibles da Renta Agraria Nacional desagregada por Comunidades, publicada polo Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (MAPA), foi de 50.641 millóns de euros, cifra que, ao igual que no caso da UE, inclúe o valor dos cultivos, dos animais, dos servizos agrícolas e dalgúns bens e servizos que non eran estritamente agrícolas, pero que non se podían medir por separado (MAPA, 2020). Desta cantidade, a produción de leite, cun volume próximo aos 3.000 millóns de €, representaba un 5,9% (Figura 1.9), peso moi inferior ao que supón dentro da UE-28 (13,2%). Estes datos están referidos á produción total de leite, dentro da cal, como se comentou previamente, o leite de cabra e ovella representa o 12,4% do total, mentres que a media na UE era do 2,5%.

Figura 1.9. Peso das distintas producións agrarias no conxunto da agricultura española no ano 2017.

Fonte: Elaboración propia a partir das contas económicas da agricultura do MAPA.

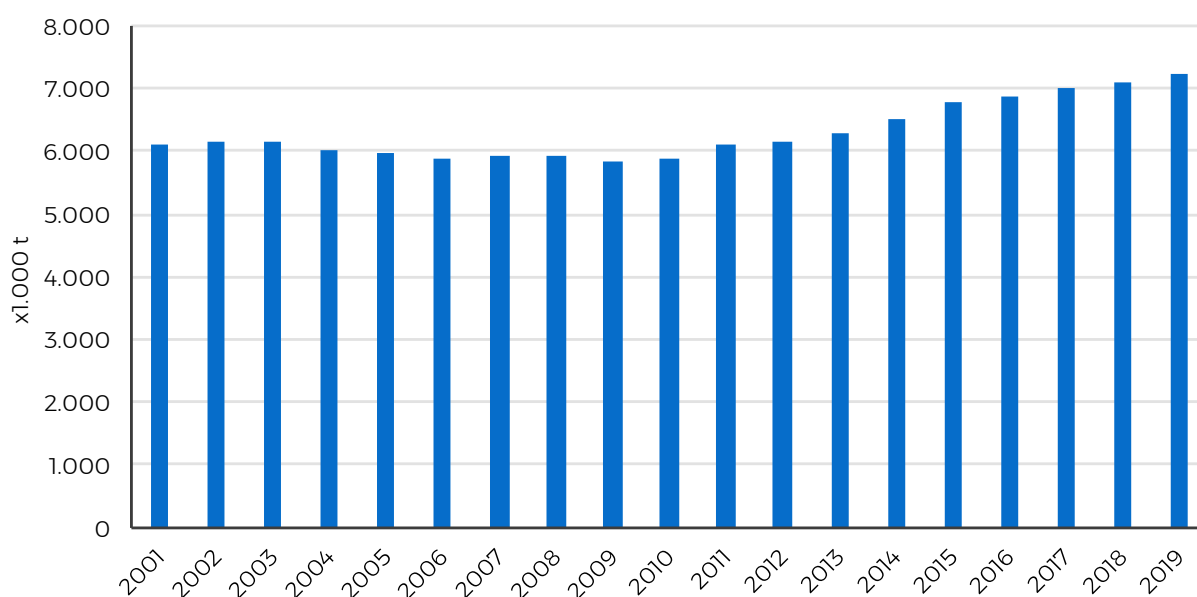
1.3.2. Evolución e distribución rexional da produción de leite de vaca en España

Neste punto realízase un breve estudo sobre a evolución do sector de vacún de leite en España e as principais Comunidades Autónomas produtoras. Para isto empréganse os datos das entregas á industria publicados nos Anuarios de Estadística do MAPA (anos 2001 a 2014) e as declaracións obrigatorias do sector lácteo vacuno publicadas polo Fondo Español de Garantía Agraria (FEGA) desde o ano 2015 (anos 2015 a 2019). Como se pode observar na Figura 1.10,

neste período a produción española comportouse de xeito similar á dos principais produtores europeos, cunhas entregas de leite á industria estables ata a desaparición das cotas lácteas, ao redor de 6 millóns de toneladas anuais, incrementando a súa produción nos anos seguintes, chegando aos 7,2 millóns de toneladas en 2019, o que supón un incremento do 18,6% respecto do ano 2001.

“As entregas dos produtores de leite de vaca de España á industria superaron os 7,2 millóns de toneladas no ano 2019”

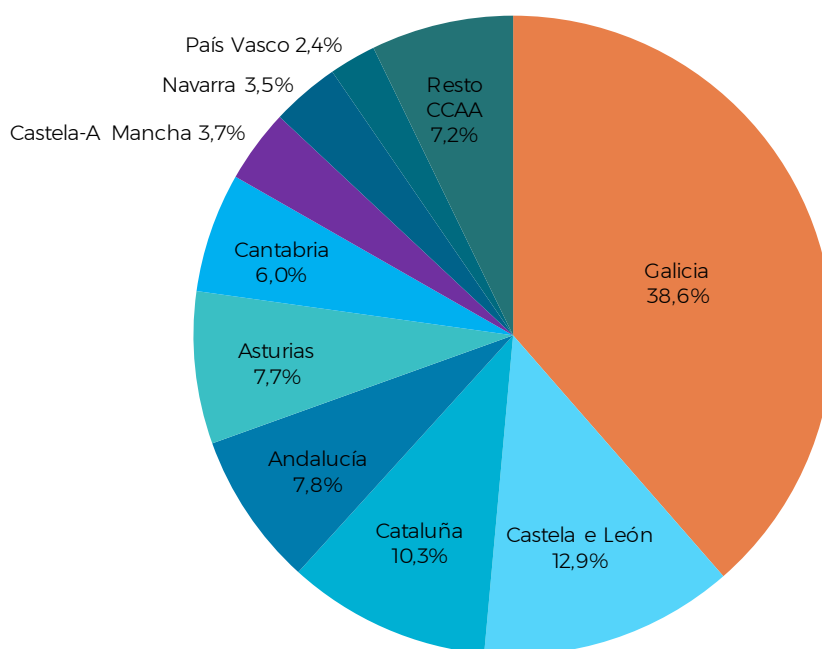
Figura 1.10. Evolución das entregas de leite de vaca á industria en España desde 2001 ata 2019 (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir do Anuario de Estadística do MAPA (2001-2014) e Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

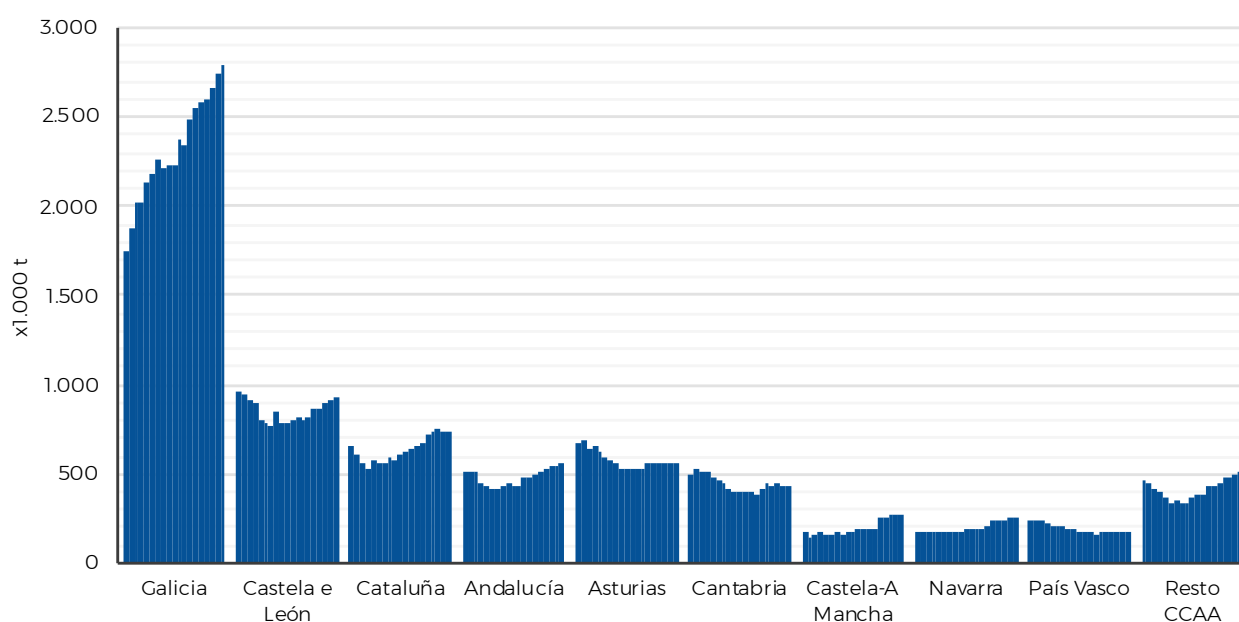
“Galicia é a principal rexión produtora de España, cunhas entregas de 2,8 millóns de toneladas no 2019, que representan o 38,6% do total estatal”.

Analizando a produción por Comunidades Autónomas, Galicia é a principal produtora de leite de vaca de España, cunha produción de 2,8 millóns de toneladas no ano 2019, que representan o 38,6% do total estatal, cifra similar á suma das catro seguintes rexións cunha maior produción no estado, Castela e León, Cataluña, Andalucía e Asturias (Figura 1.11). Estas cinco Comunidades, xunto con Cantabria, entregan ás industrias máis do 83% do leite de vaca de toda España, seguindo o patrón de concentración da produción que xa se viu en Europa, tanto a nivel Estado como a nivel rexións NUTS-2.

Figura 1.11. Entregas de leite de vaca á industria nas principais Comunidades produtoras en 2019 (%).

Fonte: Elaboración propia a partir do Anuario de Estatística do MAPA (2001-2014) e Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

No entanto, o peso das Comunidades nas entregas de leite ás industrias sufriu modificacións durante as últimas dúas décadas, xa que como se pode apreciar na Figura 1.12, Galicia aumentou a produción de leite de forma continua, mentres que na meirande parte das Comunidades a produción sufriu un descenso ata os anos previos á desaparición das cotas, momento no que algunhas aumentaron a produción e outras mantivérona. Debido a isto, Galicia pasou de representar o 28,8% das entregas no ano 2001 ao 38,6% no ano 2019.

Figura 1.12. Evolución das entregas de leite de vaca á industria nas principais Comunidades produtoras desde 2001 ata 2019 (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir do Anuario de Estatística do MAPA (2001-2014) e Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

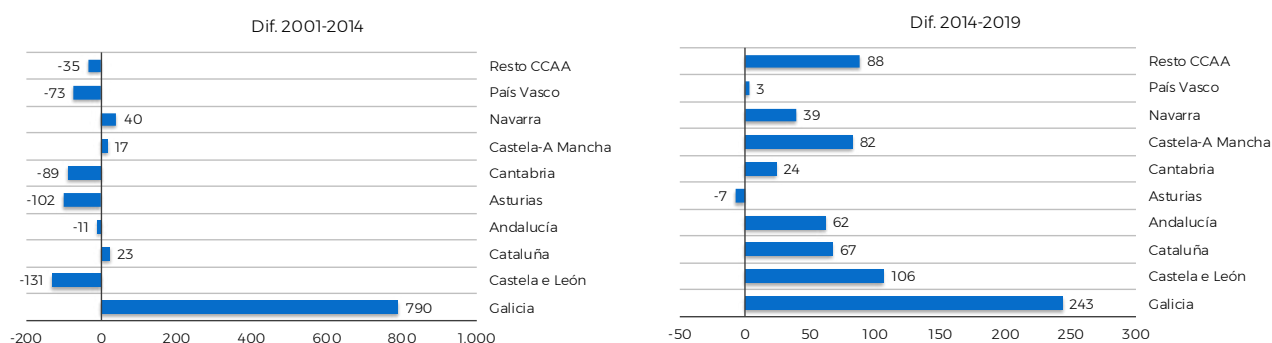
Na Figura 1.13 preséntanse de forma máis detallada as variacións da produción entre os anos 2001-2014 e 2014-2019 nas Comunidades cunha maior produción de leite en España. No primeiro período, as cifras amosan un incremento de 790 mil toneladas en Galicia, mentres que España medrou no mesmo período 428 mil toneladas, o que indica que se non se ten en conta a Galicia, a produción leiteira do resto de España diminuíu entre os anos 2001 e 2014 en 362 mil toneladas. Cabe recordar que o incremento da produción neste anos produciuse baixo o réxime de cotas lácteas, polo que o esforzo realizado polos gandeiros galegos na obtención de cota adicional

“Galicia incrementou a produción de leite desde 2001 en máis dun millón de toneladas”.

para poder aumentar a produción debe ser destacado.

Xa no segundo período de análise, nun mercado liberalizado tras a desaparición das cotas, a produción estase incrementando de xeito importante tamén noutras Comunidades, entre as que destacan Castela e León, que medrou en máis de 100 mil toneladas, Castela A Mancha, cun incremento que superou as 80 mil toneladas e Cataluña e Andalucía, que medraron por riba das 60 mil toneladas. Con todo, o maior aumento produciuse de novo en Galicia, superando as 240 mil toneladas, que representan o 34,4% do incremento total rexistrado a nivel estatal neste período.

Figura 1.13. Evolución das entregas de leite de vaca á industria nas principais Comunidades produtoras entre os anos 2001-2014 e 2014-2019 (x1.000 t).

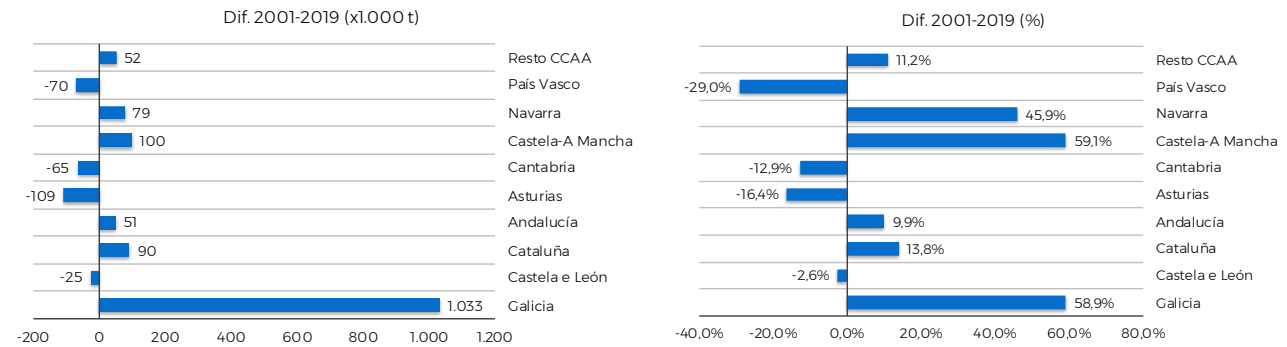
Fonte: Elaboración propia a partir do Anuario de Estatística do MAPA (2001-2014) e Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

A suma dos dous períodos e a % de variación respecto da produción en 2001 poden verse na Figura 1.14. Galicia incrementou en menos de dúas décadas a súa produción en máis de un millón de toneladas, cifra que supón o 91% do incremento total de España. No mesmo período, rexións próximas a grandes núcleos de poboación como Castela A Mancha (+59,1%) e Navarra (+45,9%) incrementaron de forma moi notable a produción, aínda que partían de producións moi baixas, mentres que Comunidades cunha poboación moi alta como son Cataluña (+13,8%) e Anda-

“As comunidades da Cornixa Cantábrica (Asturias, Cantabria e País Vasco), cuxas explotacións leiteiras teñen unhas características similares ás Galegas, destacan polo seu estancamento na produción”.

lucía (+9,9%) tamén incrementaron a produción, aínda que de xeito máis moderado. No lado oposto é destacable a diminución da produción nas Comunidades veciñas da Cornixa Cantábrica (Asturias, Cantabria e País Vasco), que reduci- ron as entregas de leite en 244 mil toneladas, Asturias 109 mil toneladas (-16,4% respecto a 2001), Cantabria 65 mil (-12,9%) e País Vasco 70 mil (-29,0%). Esta diminución nun contexto de incremento da produción fai que se reduci- se o seu peso no total nacional, pasando a suma das tres Comunidades dun 23,1% en 2001 a un 16,1% en 2019.

Figura 1.14. Evolución das entregas de leite de vaca á industria nas principais Comunidades produtoras entre os anos 2001-2019 (x1.000 t e %).

Fonte: Elaboración propia a partir do Anuario de Estatística do MAPA (2001-2014) e Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

1.3.3. Evolución do número de explotacións

En xaneiro de 2015 o número de explotacións de leite de vaca con entregas á industria en España era de 17.090, das que o 56,2% (9.606) atopábanse localizadas en Galicia (Táboa 1.8 e Figura 1.15). A pesar da gran diminución do número de granxas que entregan leite en Galicia en cinco anos, 2.459 explotacións menos que representan o 25,6% das granxas con entregas de

“O 55,7% das granxas de leite de vaca existentes en España son galegas”.

“Desde 2015 abandonaron a produción de leite o 25,6% das granxas que existían en Galicia”.

leite existentes en xaneiro de 2015, o seu peso en relación ao resto do Estado apenas mudou, significando na actualidade o 55,7% das explotacións. Isto é debido a unha baixada similar a nivel estatal, cunha redución do 24,9% das granxas existentes a comezos de 2019, porcentaxe que se reduciría a un 24,1% sen ter en conta os datos de Galicia.

Táboa 1.8. Evolución do número de explotacións de leite de vaca nas principais Comunidades produtoras entre os anos 2015 e 2019.

Comunidade	Xan 2015	Xan 2016	Xan 2017	Xan 2018	Xan 2019	Dec 2019	*Dif. N°	*Dif. %	% sobre total Dec 2019
Galicia	9.606	9.078	8.477	7.968	7.504	7.147	-2.459	-25,6%	55,7%
Castela e León	1.444	1.349	1.243	1.150	1.077	998	-446	-30,9%	7,8%
Cataluña	605	569	537	505	462	436	-169	-27,9%	3,4%
Andalucía	589	576	558	533	513	486	-103	-17,5%	3,8%
Asturias	2.183	2.080	1.968	1.862	1.728	1.632	-551	-25,2%	12,7%
Cantabria	1.451	1.407	1.325	1.264	1.177	1.113	-338	-23,3%	8,7%
Castela-A Mancha	222	213	203	192	178	169	-53	-23,9%	1,3%
Navarra	196	189	166	158	154	134	-62	-31,6%	1,0%
País Vasco	385	360	347	328	307	292	-93	-24,2%	2,3%
Resto CCAA	409	519	506	479	453	424	15	3,7%	3,3%
TOTAL ESPAÑA	17.090	16.340	15.330	14.439	13.553	12.831	-4.259	-24,9%	100,0%

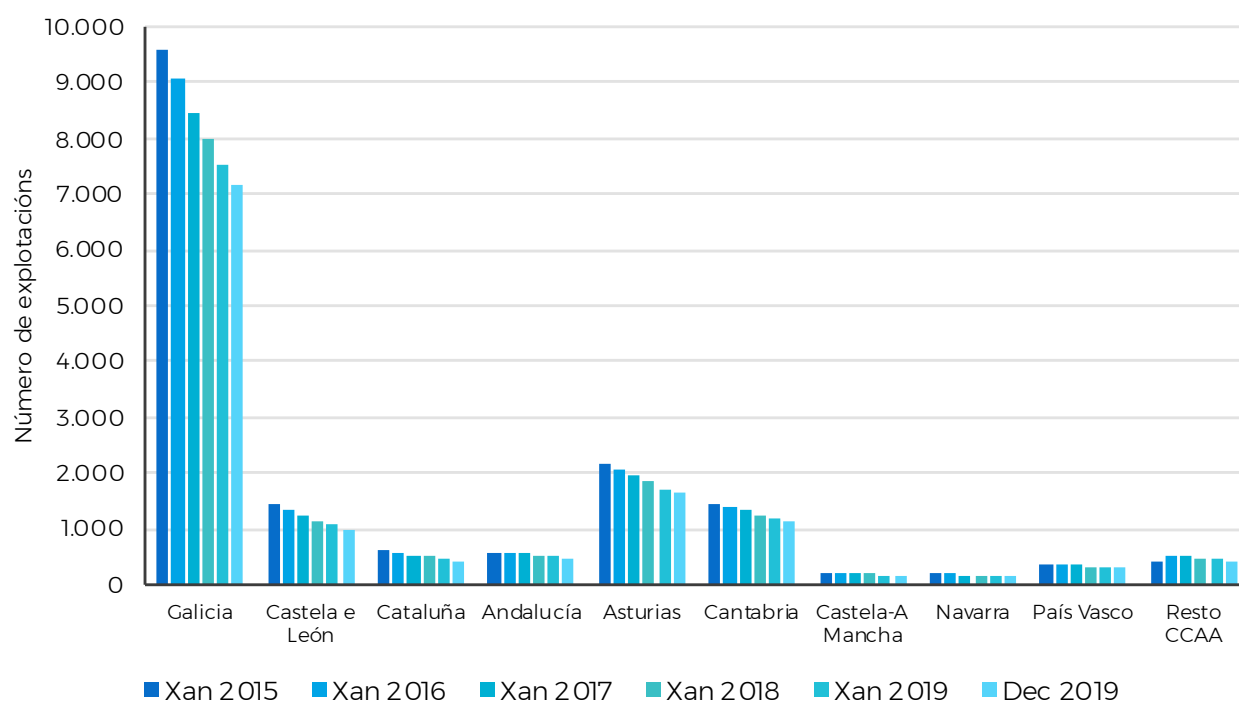
*Diferenza entre decembro 2019 e xaneiro 2015

Fonte: Elaboración propia a partir das Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

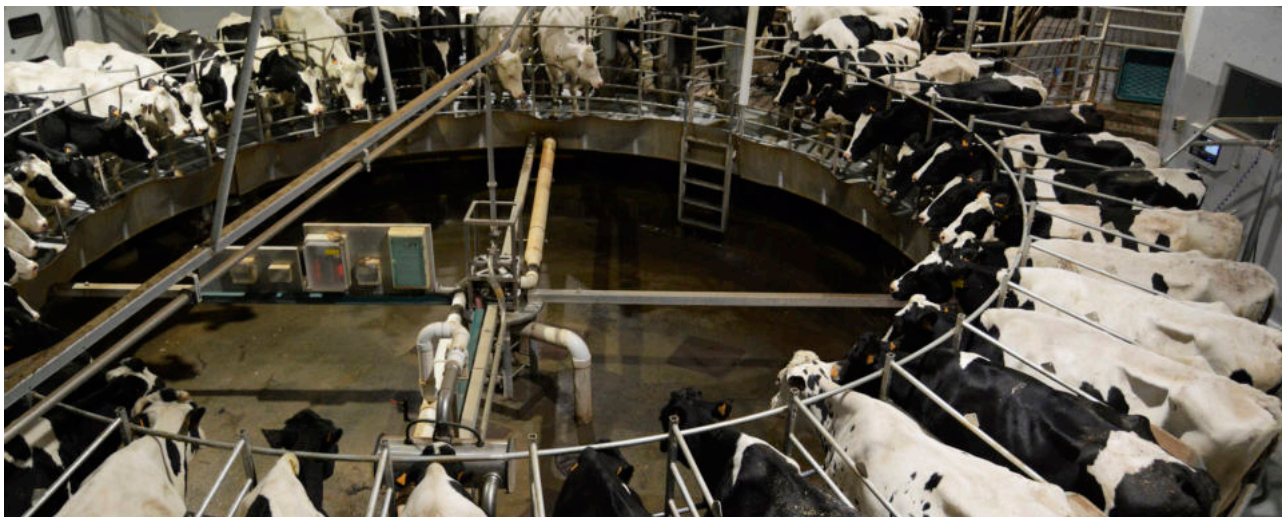

Despois de Galicia as Comunidades Autónomas cun maior número de granxas son Asturias e Cantabria, cun 12,7% e un 8,7%, respectivamente, nas que tamén se reduciron as granxas con respecto a xaneiro de 2015 ao redor do 25%. Nas Comunidades cun peso relevante na produción de leite de vaca tamén descendeu o número de explotacións leiteiras de forma considerable, con descensos porcentuais incluso superiores a Galicia, como en Castela e León, Cataluña ou Navarra, con descensos próximos ao 30%.

Figura 1.15. Evolución do número de explotacións de leite de vaca nas principais Comunidades produtoras entre os anos 2015 e 2019.

Fonte: Elaboración propia a partir das Declaracións Obrigatorias do FECA (2015-2019).

1.3.4. Modelos de produción en España e características principais das explotacións

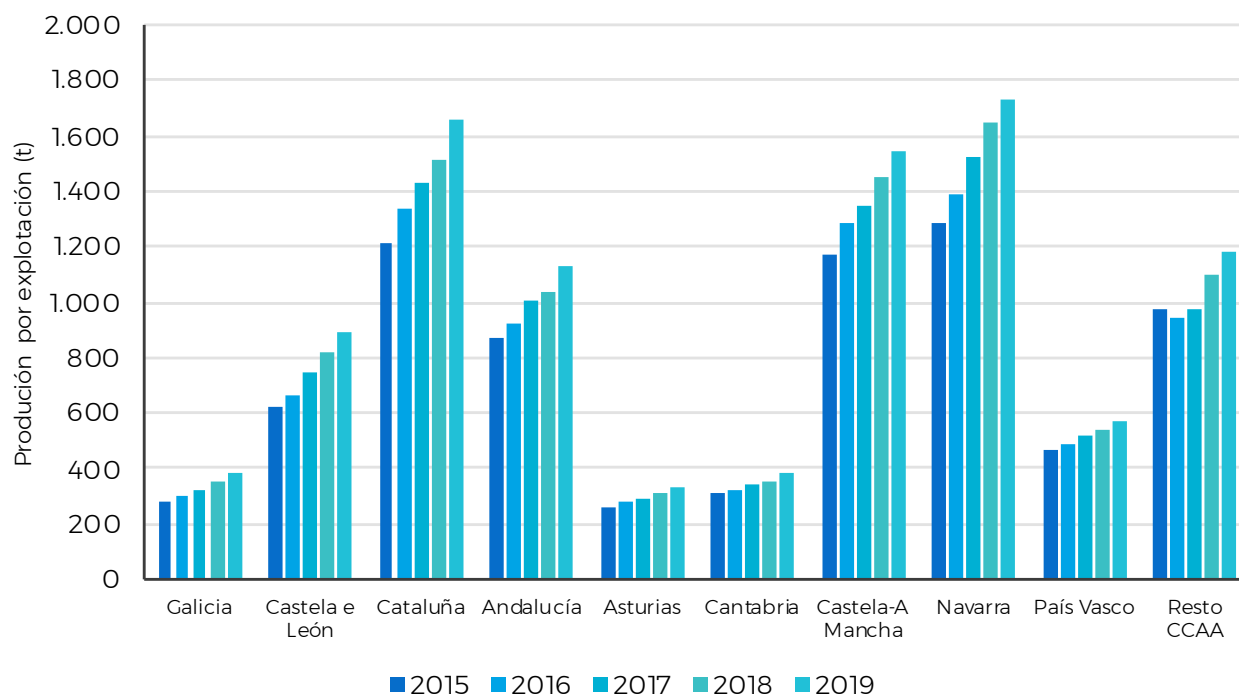
Tradicionalmente describíanse dous modelos de produción de leite diferentes en España, un de pequena dimensión, en zonas de vocación e tradición leiteira, onde apenas había outras alternativas a esta actividade, que empregaba fundamentalmente man de obra familiar e cuxa capacidade de crecemento estaba limitada pola dispoñibilidade de terra, e un segundo máis intensivo, baseado no regadío, con explotacións de maior dimensión que se beneficiaban das economías de escala e que tiñan as súas principais limitacións na gran dependencia das materias primas procedentes do exterior e no seu maior impacto ambiental. O primeiro modelo podía relacionarse co tipo de produción existente en Galicia e a Cornixa Cantábrica, mentres que o segundo, con zonas de produción máis intensivas da España seca.

Debido a un proceso de axuste e reestruturación, motivado, entre outros factores pola PAC, a volatilidade dos mercados e os avances tecnolóxicos, estes modelos evolucionaron cara a un proceso de converxencia. Tras unha desaparición continua e acelerada de explotacións, concentrando a produción nun número cada vez máis reducido de unidades de produción máis grandes, tecnificadas e intensivas, concentradas en áreas especializadas do territorio, o modelo resultante pódese cualificar de alta produción-alto custo (Sineiro et al., 2012).

O sistema actual era viable cunhas condicións de prezos do leite estables e unha relación prezo leite/prezo materias primas procedentes do exterior favorable. Pero como se comentou anteriormente, estas premisas víronse alteradas polas sucesivas reformas da PAC e pola subida dos principais insumos utilizados nas explotacións, dos concentrados, a enerxía e os fertilizantes. Desde o ano 2007, esta situación agravouse máis, cunha elevada volatilidade nos prezos do leite e os insumos necesarios para a súa produción, que resultaron nun deterioro da marxe unitaria obtida polos produtores, con crises pronunciadas nos anos 2009, 2012 e 2015/2016 (Santiso et al., 2016). Isto require de certos cambios nas explotacións, xa que, aínda que as perspectivas existentes sobre os prezos do leite no prazo 2018-2030 son dun lixeiro incremento debido ao crecemento da demanda mundial, os insumos tamén seguirán en aumento, especialmente a enerxía, polo que a volatilidade vai seguir presente (Comisión Europea, 2017).

Á vista dos datos dispoñibles entre os anos 2015 e 2019 (Figura 1.16), estes dous bloques ou modelos produtivos, seguen moi diferenciados en canto aos volumes de produción. En cambio, a evolución que están seguindo é similar, cunha diminución continua e acelerada de explotacións, concentrándose a produción en explotacións cada vez máis grandes, tecnificadas e intensivas, situadas en áreas especializadas do territorio.

Figura 1.16. Evolución do rendemento medio das explotacións de leite de vaca (t) nas principais Comunidades produtoras entre os anos 2015 e 2019.

Fonte: Elaboración propia a partir das Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

.....

“Desde o fin das cotas incrementouse a produción das granxas galegas nun 37,3%”.

.....

Na Táboa 1.9 poden observarse os datos detallados dos rendementos medios das explotacións de leite e a diferenza porcentual entre os anos 2019 e 2015. Estes están calculados con base ás entregas anuais declaradas e ao número medio de explotacións en cada ano. En todas as Comunidades aumentan os rendementos por explotación, cunha media a nivel estatal do 35,0% no período 2015-19. Por riba desta cifra encóntrase Galicia, cun 37,7%, sendo unha das Comunidades cun maior crecemento porcentual, situándose unicamente Castela e León por diante cun 45,2%. O incremento medio estatal reduciríase ao 32,8% se non se tivese en conta os datos de Galicia, sendo as Comunidades da Cornixa Cantábrica as que menos aumentan os rendementos nas explotacións.

Táboa 1.9. Evolución do rendemento medio das explotacións de leite de vaca (t) nas principais Comunidades produtoras entre os anos 2015 e 2019.

Comunidade	2015	2016	2017	2018	2019	% Díf 2019-2015
Galicia	276	296	323	353	381	37,7%
Castela e León	617	666	744	815	896	45,2%
Cataluña	1.211	1.333	1.430	1.517	1.655	36,6%
Andalucía	871	924	1.003	1.040	1.127	29,4%
Asturias	262	277	291	309	331	26,5%
Cantabria	313	321	341	351	382	22,1%
Castela-A Mancha	1.166	1.288	1.352	1.456	1.545	32,5%
Navarra	1.283	1.385	1.520	1.652	1.735	35,3%
País Vasco	464	491	519	542	572	23,4%
Resto CCAA	970	939	979	1.096	1.187	22,3%
TOTAL ESPAÑA	406	434	470	507	548	35,0%

Fonte: Elaboración propia a partir das Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

Na Táboa 1.10 preséntanse os datos do número de vacas leiteiras nas explotacións publicado nas enquisas gandeiras do MAPA (datos de novembro de cada ano), as vacas leiteiras por explotación, calculándose co número de explotacións con entregas de leite á industria nos meses de novembro, e os rendementos por animal, calculados a partir das entregas totais anuais de leite ás industrias.

O número de vacas de leite descendeu entre os anos 2015 e 2019 en España un 3,8%, rexistrándose no 2019 máis de 810 mil vacas leiteiras. Analizando o reparto por Comunidades, Galicia conta co 42% do rabaño leiteiro de España, a pesar de que reduciu o seu número nun 5,6% respecto ao 2015. Nas restantes comunidades tamén descendeu o número de animais, observándose os maiores descensos, ao redor do 10%, en Asturias e País Vasco. Entre as grandes rexións produtoras unicamente en Andalucía medrou o número de animais.

A pesar de descender o número total de animais, ao diminuír en maior medida o número de granxas, o número de vacas de leite por explotación aumentou de forma considerable, cun aumento a nivel estatal do 23,4%, pasando de 51 a 63 vacas leiteiras de media. Con todo, como se comentou previamente,

te, existen grandes diferenzas entre Comunidades, non superando as 50 cabezas de media Asturias, Cantabria e Galicia, mentres que Cataluña (170 vacas leiteiras), Andalucía (120) ou Castela e León (93) teñen un rabaño medio por explotación moito máis numeroso. Respecto da evolución ocorrida no período 2015-2019, en Galicia o cremento do número de animais por explotación foi máis moderado, un 20,6%, mentres que destacan polo seu aumento Castela e León e Navarra, con incrementos próximos ao 35%.

Ao mesmo tempo, o rendimento das explotacións viuse tamén impulsado por un incremento no rendimento dos animais, situándose o rendimento medio en España cerca dos 9.000 kg por vaca, cun aumento do 10,5% respecto de 2015. Entre as variacións das Comunidades destaca o incremento do 14% en Galicia, cunha media no 2019 de 8.200 kg por vaca. A pesar disto, os rendementos na nosa Comunidade, ao igual que os do resto da Cornixa Cantábrica, continúan sendo inferiores aos de Comunidades con sistemas de produción máis intensivos, pero están aumentando debido ao proceso de intensificación anteriormente comentado.

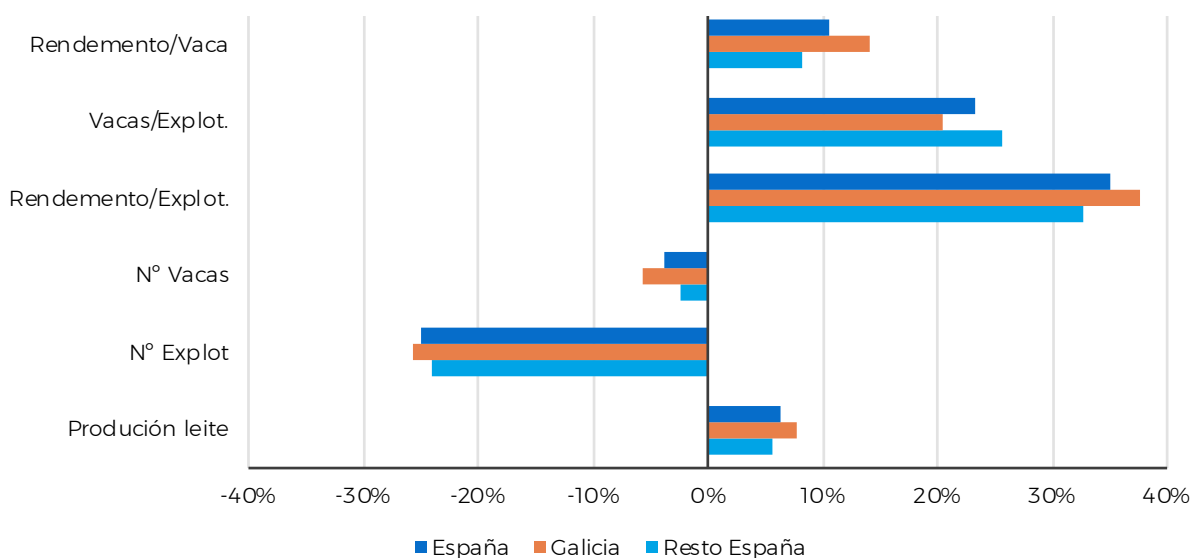
Táboa 1.10. Número de vacas leiteiras existentes nas principais Comunidades produtoras nos anos 2015 e 2019 e rendimento medio.

Comunidade	Nº vacas leiteiras			Vacas leiteiras/explot.			Rendemento (kg)		
	2015	2019	% Dif	2015	2019	% Dif	2015	2019	% Dif
Galicia	360.294	340.061	-5,6%	39	47	20,6%	7188	8198	14,0%
Castela e León	95.494	93.814	-1,8%	70	93	34,4%	9072	9913	9,3%
Cataluña	76.649	73.931	-3,5%	132	170	29,0%	9309	10050	8,0%
Andalucía	56.357	60.541	7,4%	97	124	27,5%	9024	9295	3,0%
Asturias	73.356	66.640	-9,2%	35	41	16,4%	7627	8349	9,5%
Cantabria	52.372	51.350	-2,0%	37	46	24,4%	8543	8511	-0,4%
Castela-A Mancha	25.396	24.317	-4,2%	118	142	20,4%	10013	11025	10,1%
Navarra	25.318	24.410	-3,6%	133	181	36,4%	9502	10238	7,7%
País Vasco	19.968	17.833	-10,7%	55	61	10,6%	8651	9610	11,1%
Resto CCAA	58.910	59.514	1,0%	117	147	24,9%	7478	8743	16,9%
TOTAL ESPAÑA	844.114	812.411	-3,8%	51	63	23,4%	8048	8895	10,5%

Fonte: Elaboración propia a partir das enquisas gandeiras do MAPA e das Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

Na Figura 1.17 pode observarse unha visión xeral dos datos citados anteriormente, de xeito que se pode ver a evolución desde o 2015 de España, Galicia e o resto de España sen ter en conta os datos de Galicia.

Figura 1.17. Evolución en %, da produción de leite, N° explotacións, N° vacas, Rendemento/Explotación, Vacas/Explotación e Rendemento/Vaca en España, Galicia e España sen Galicia entre 2015 e 2019.

Fonte: Elaboración propia a partir das enquisas gandeiras do MAPA e das Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

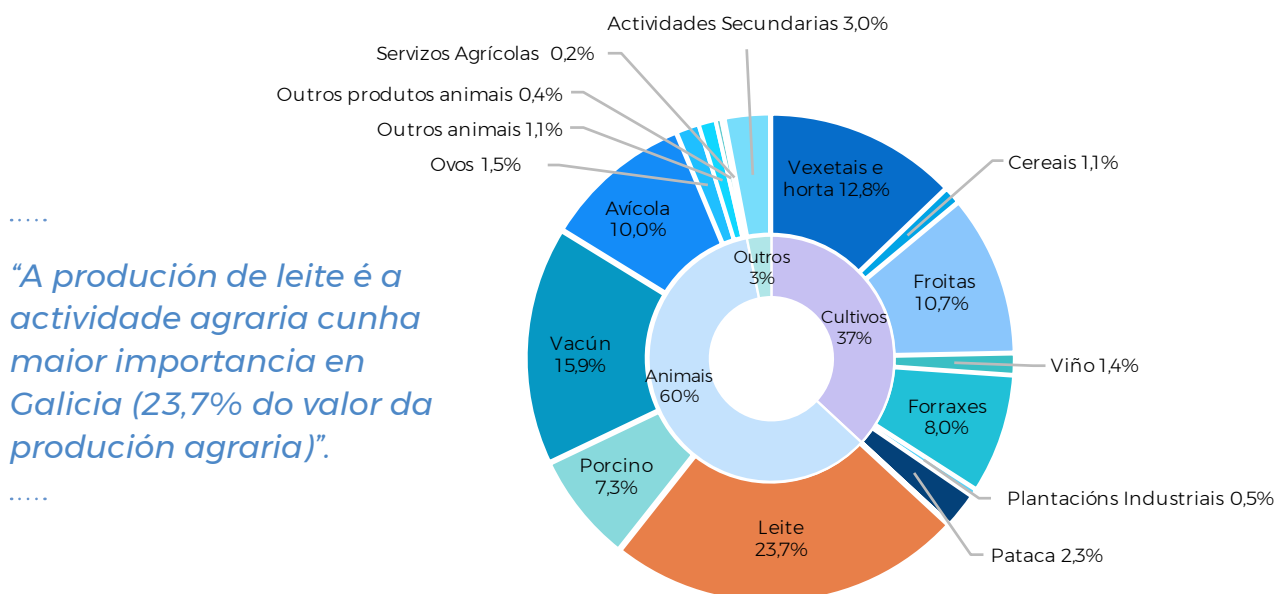
1.4. PRODUCCIÓN DE LEITE EN GALICIA

1.4.1. Importancia do sector lácteo

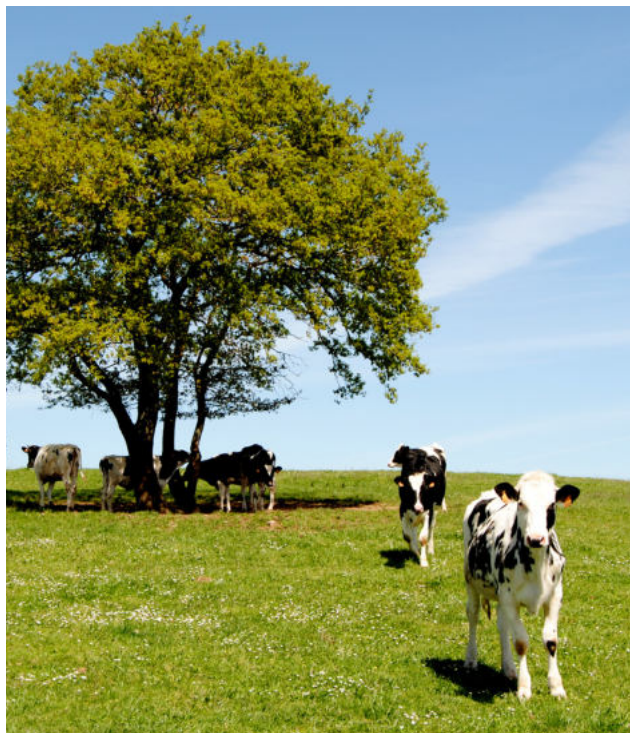
O valor da produción agraria en Galicia no ano 2017 foi de 3.482 millóns de euros (MAPA, 2020). Desta cantidade, a produción de leite, cun volume de 827 millóns de € representaba un 23,7% (Figura 1.18), sendo con gran diferenza a actividade agra-

ria cunha maior importancia en Galicia. O peso da produción láctea é moi superior ao que ten esta actividade a nivel nacional (5,9%) e tamén é superior á media da UE-28 (13,2%).

Figura 1.18. Peso das distintas producións agrarias no conxunto da agricultura galega no ano 2017.

Fonte: Elaboración propia a partir das contas económicas da agricultura do MAPA.

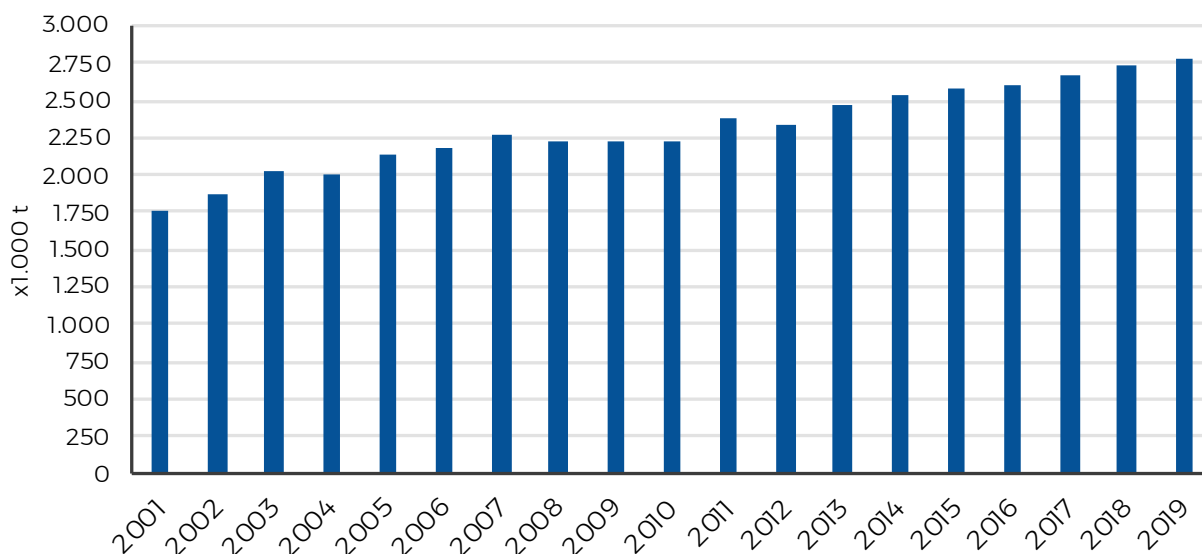

A importancia económica do sector lácteo en Galicia reflíctese non só polo seu peso dentro da produción final agraria galega, senón tamén pola contribución do conxunto do complexo lácteo (actividades de produción e de transformación industrial do leite) ao PIB galego, que se situou no 1,5% no 2017. A importancia económica do sector lácteo, -que non é posible medir unicamente pola súa contribución ao PIB polo forte encadeamento con outras ramas de actividade-, unido ao relevante papel que desenvolve na vertebración e mantemento dun territorio rural produtivo, fan del un sector estratéxico para Galicia.

1.4.2. Producción de leite de vaca en Galicia

Como se viu anteriormente, a Comunidade Autónoma galega é a principal produtora de leite de vaca de España, cunha produción de 2,8 millóns de toneladas no ano 2019, e unha das principais rexións europeas. Na Figura 1.19 preséntanse as entregas de leite á industria en Galicia desde o 2001 ata o 2019, que reflicten o aumento xa comentado da produción, superior a un millón de toneladas, cun incremento medio dunhas 54 mil t/ano (2,5% anual).

Figura 1.19. Evolución das entregas de leite de vaca á industria en Galicia desde 2001 ata 2019 (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir do Anuario de Estatística do MAPA (2001-2014) e Declaracións Obrigatorias do FEGA (2015-2019).

Este aumento da produción deriva da adopción nas últimas décadas dun modelo de produción intensivo con vacas estabuladas alimentadas con racións completas a base de ensilaxes e niveis medio-altos de concentrados, que en Galicia estivo e está moi condicionado polas limitacións estruturais da maioría das explotacións: reducida superficie, fragmentación parcelaria e dificultades para incrementar a base territorial, tanto a través da compra como do aluguer (López-Iglesias, 2015). A pesar do éxito que este modelo representou tanto no aumento da produción, como na tecnificación e profesionalización do sector produtor, presenta tamén problemas importantes tanto no plano económico como no ambiental, como poden ser unha elevada dependencia de Galicia das importacións de alimentos para o gando ou o desaproveitamento dos recursos propios, plasmados en miles de hectáreas de alto potencial agrario que están abandonadas, mentres que nas comarcas máis gandeiras existe unha intensificación moi elevada (López-Iglesias et al., 2013), que pode ser causa de problemas ambientais que condicionen o crecemento futuro.

Por outro lado, o volume de produción de leite en Galicia dálle a esta Comunidade unhas características diferentes ás da maioría do resto das Comunidades Autónomas do Estado, debido a que a súa produción é moi superior ao seu consumo interno, tendo que exportar cara o resto de Comunidades unha gran cantidade de leite, moito del, como se verá no apartado de industria, sen transformación industrial algunha na Comunidade.

A pesar disto, Galicia ocupa unha posición estratéxica na produción láctea que se incrementa se se aumenta o foco da análise ás rexións veciñas. Como se comentou previamente, Asturias produce máis de 550 mil toneladas, concentrándose ao redor do 65% das vacas leiteiras no occidente asturiano, zona limítrofe con Galicia. Castela e León, cunha produción de 930 mil toneladas, concentra o 40% das vacas leiteiras nas provincias de León e Zamora, fronteirizas con Galicia, polo que a produción nestas provincias supera as 350 mil toneladas. Por último, se se considera a rexión norte de Portugal, entre o Douro e o o Miño, nela prodúcese ao redor de

700 mil toneladas. Polo tanto, a rexión noroeste peninsular, incluíndo as tres áreas descritas e con Galicia á cabeza, producen en conxunto máis de catro millóns de toneladas de leite de vaca, ao redor do 50% do leite que se produce na Península Ibérica anualmente. Esta elevada cantidade de leite, concentrada nunha área territorial relativamente reducida, na que Galicia lidera a produción, reforza a súa posición estratéxica para o asentamento de novos operadores industriais que axuden a consolidar a especialización produtiva da nosa Comunidade.

1.4.3. Distribución da produción de leite de vaca en Galicia

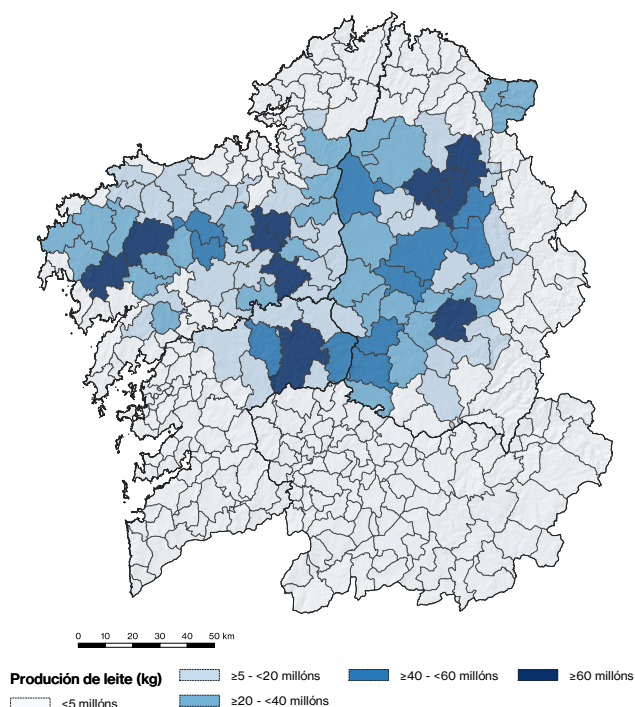
A distribución xeográfica da produción de leite en Galicia, segundo datos facilitados polo Fondo Galego de Garantía Agraria (FOGGA) das granxas con entregas entre abril de 2018 e marzo de 2019, pode verse na Figura 1.20. Nela represéntanse en diferentes tonalidades azuis aqueles concellos nos que se produciron máis de 5 mil toneladas de leite de vaca. Estes son un total de 88 dos 313 que ten Galicia, onde se produce o 97% do leite da Comunidade.

.....

“20 concellos de Galicia producen o 50% do leite”

.....

A principal zona produtora de leite localízase nunha faixa duns 50/80 kilómetros de ancho que iría ao longo do meridiano que une o Concello de Muxía, no extremo da Costa da Morte, ata o Concello de Castroverde, xa lindando coa montaña oriental de Lugo, circuncríbindose a produción á zona central de A Coruña, á zona central e sur da provincia de Lugo e á zona norte-interior da provincia de Pontevedra. Pode apreciarse que os concellos de maior relevancia na produción de leite en Galicia ocupan o norte da Comunidade, sen ter presenza nin na costa nin na parte máis oriental de Galicia. Outro aspecto a destacar é que os concellos cunha maior produción son todos contiguos, coa excepción dos tres máis orientais do norte de Lugo.

Figura 1.20. Distribución da produción en litros de leite nos concellos galegos.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos proporcionados polo FOGGA.

Hai dez concellos, representados no mapa por un azul máis escuro, que producen máis de 60 mil toneladas de leite por ano, concentrando o 30% do leite de Galicia. Por orde de produción son Mazariños, A Pastoriza, Lalín, Castro de Rei, Santa Comba, Frades, Sarria, Arzúa, Cospeito e Mesía. Para poñer en contexto este volume de produción, se a estes concellos se lle une tamén a produción dos dous seguintes, Guntín e Pol, a suma da produción destes doce concellos supera en produción a Castela e León, segunda Comunidade Autónoma con maior produción. Seguindo con esta caracterización, a metade do leite de Galicia prodúcese nos vinte concellos cunha maior produción. Polo tanto, como se dixo con anterioridade, a produción de leite en Galicia leva un camiño paralelo ao acontecido en España e no resto de Europa en canto a unha tendencia importante á agrupación da produción en determinadas áreas, o que facilita a recollida e a presenza de servizos externos para as ganderías establecidas, quedando descolocadas aquelas granxas de leite que quedan fóra desta grande área de produción de leite. Pero como se vai ver en seguintes apartados, este incremento de densidade

de produtores e de produción de leite leva consigo riscos asociados que se deben ter en conta á hora de planificar incrementos de produción e futuras áreas de expansión.

1.4.4. Características das explotacións leiteiras en Galicia

A partir da base de datos do FOGGA preséntase na Táboa 1.11 un pequeno resumo dos datos dispoñibles sobre as granxas de leite de Galicia. Esta información está baseada nos NIFs dos titulares que entregaron leite no período de abril de 2018 a marzo de 2019, polo que pode haber pequenas diferenzas cos datos obtidos de outras fontes.

“Galicia produce 2,8 millóns de toneladas en 200.000 ha de SAU, que representa o 28,5% da SAU dispoñible en Galicia”

Pode destacarse que a produción de 2,7 millóns de toneladas de leite baséase nunha superficie agraria útil (SAU) de 200 mil ha, que representa o 28,5% da SAU dispoñible en Galicia, que se divide en case medio millón de parcelas. Obtéñense uns datos medios de produción de 340 toneladas por explotación, con 42 vacas e 22 beceras en recría, cunha superficie de 25 ha repartida nunha media de 60 parcelas, o que da como resultado unha superficie de 0,4 ha/parcela, con 1,32 Unidades de Traballo Anual (UTA).

Táboa 1.11. Produción, superficie, número de parcelas, número de UTAs, número de vacas e recría de leite. Datos totais e medios en Galicia.

	Produción a 12 meses (kg)	Superficie (Ha)	Nº parcelas	Número Vacas leite	Número Recría leite	Nº UTAs	Idade media produtores
Total	2.715.654.008	200.915	478.630	324.214	169.603	10.522	-
Media	339.839	25,14	59,90	41,54	21,73	1,32	46,3

Fonte: Elaboración propia a partir de datos proporcionados polo FOGGA.

Os datos medios descritos anteriormente conteñen un amplo rango e tipoloxía de granxas, polo que na Táboa 1.12 preséntanse catro estratos en función da produción: Estrato <250, produción inferior a 250 toneladas; Estrato 250-500, produción entre 250 e 500 toneladas; Estrato 500-1.000, produción entre 500 e 1.000 toneladas e Estrato >1.000, produción superior a 1.000 toneladas.

.....

“O 20% das explotacións producen o 61% do leite”

.....

Táboa 1.12. Produtores, produción, superficie, número de parcelas, número de UTAs, número de vacas e recría de leite. Datos totais por estrato.

Estrato	Nº Produtores	Produción a 12 meses (kg)	Superficie (Ha)	Nº parcelas	Número Vacas leite	Número Recría leite	Nº UTAs	Idade media
>1.000	553	941.176.503	37.639	64.771	90.199	53.676	1.918	40,2
500-1.000	1.024	703.439.613	40.734	86.926	76.996	46.047	2.120	41,8
250-500	1.507	539.715.690	44.646	105.733	69.094	36.508	2.258	45,0
<250	4.907	531.322.202	77.895	221.200	87.925	33.372	4.226	48,1

Fonte: Elaboración propia a partir de datos proporcionados polo FOGGA.

Os datos reflicten que a idade media dos titulares das explotacións é de 46 anos, sendo máis novos os titulares das explotacións máis grandes, que teñen unha idade media de 40 anos, fronte aos 48 anos dos titulares das explotacións máis pequenas. Con todo, cómpre salientar que ao redor do 40% das explotacións teñen como titular a unha persoa de máis de 55 anos.

Na Táboa 1.13 preséntase o peso de cada estrato sobre o total e na Táboa 1.14 os datos medios por estrato. Nestas táboas poden observarse as grandes diferenzas existentes no sector lácteo galego, como é que o 7% dos produtores que máis produce agrupa un 35% da produción, ou que o 20% produce o 61% do leite fronte a un 61% dos gandeiros que producen o 20% do leite de Galicia.

Táboa 1.13. Produtores, produción, superficie, número de parcelas, número de UTAs, número de vacas e recría de leite. % sobre o total por estrato.

Estrato	Nº Produtores	Produción a 12 meses (Kg)	Superficie (Ha)	Nº parcelas	Nº UTAs	Nº Vacas leite	Nº Recría leite
>1000	7%	35%	19%	14%	18%	28%	32%
500-1.000	13%	26%	20%	18%	20%	24%	27%
250-500	19%	20%	22%	22%	21%	21%	22%
<250	61%	20%	39%	46%	40%	27%	20%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos proporcionados polo FOGGA.

Táboa 1.14. Produtores, produción, superficie, número de parcelas, número de UTAs, número de vacas e recría de leite. Datos medios por estrato.

Estrato	Produción a 12 meses (Kg)	Superficie (Ha)	Nº parcelas	Nº UTAs	Nº Vacas leite	Nº Recría leite
>1000	1.701.947	68	117	3,47	163	97
500-1.000	686.953	40	85	2,07	75	45
250-500	358.139	30	70	1,50	46	24
<250	108.278	16	45	0,86	18	7

Fonte: Elaboración propia a partir de datos proporcionados polo FOGGA.

Con base nas táboas anteriores, descríbense catro tipos de explotacións en Galicia en función do seu tamaño:

- » Explotacións moi pequenas, con 18 vacas de media e 7 becerras que producen unha media de 108 toneladas ao ano, cunha superficie de terra de 16 ha repartidas en 45 parcelas. Esta tipoloxía de explotacións representan o 61% do total, pero só producen o 20% do leite de Galicia, sendo a idade media dos produtores de 48 anos.
- » Explotacións pequenas, que teñen unha media de 46 vacas en produción e 24 becerras en recría, cunha produción media de 358 toneladas, manexando unhas 30 ha de terra repartidas en 70 parcelas. Representan o 19% dos produtores, cunha idade media de 45 anos e achegan o 20% do leite de Galicia.
- » Explotacións medianas, que producen de media 687 toneladas de leite con 75 vacas de media e 45 becerras, manexando 40 ha de terra repartidas en 85 parcelas. Representan o 13% das explotacións e producen o 26% do leite de Galicia, sendo a idade media dos gandeiros de 42 anos.
- » Explotacións grandes, que producen de media 1.702 toneladas de leite con 163 vacas de media e 97 becerras en recría, nunha superficie agraria de 68 ha, repartidas en 117 parcelas. Esta tipoloxía de explotacións, rexentadas por gandeiros cunha idade media de 40 anos, representan o 7% do total e producen o 35% do leite de Galicia.

1.4.5. Disponibilidade de terras das explotacións leiteiras en Galicia

A extensión actualmente ocupada polos cultivos e prados en Galicia, é dicir, a SAU, varía segundo as fontes consultadas. No informe de *“Estimación do impacto na economía galega da posta en valor das terras abandonadas aptas para cultivos e prados”* realizado polas Universidades de Vigo e de Santiago de Compostela en 2019 para a Consellería do Medio Rural, considera, tendo en conta datos da *“Encuesta sobre la Estructura de las Explotaciones Agrarias”* de 2016, o SIOSE 2014 e o Anua-

rio de Estatística Agraria da Consellería do Medio Rural, que as cifras de SAU oscilan entre 621.644 e 691.757 ha. Se se consultan os datos do Instituto Galego de Estatística (IGE), en 2018, a SAU total de Galicia situábase nas 704.013 ha, o 23,8 % do total da superficie de Galicia, sendo esta última fonte a empregada para a elaboración deste traballo.

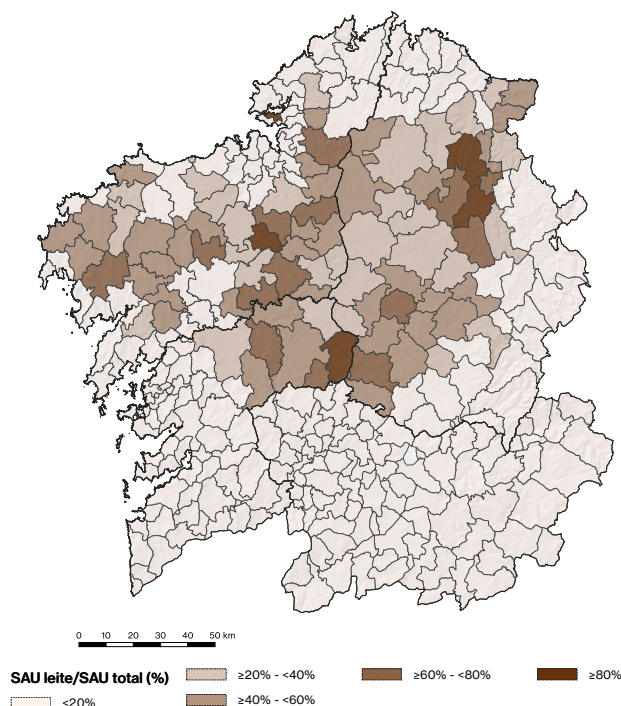
.....

“11 dos 20 concellos cunha maior produción dedican máis do 60% da súa SAU á produción de leite”.

.....

No caso do sector lácteo, segundo a base de datos proporcionada polo FOGGA, este emprega un total de 200.915 ha, o que representa o 6,8 % do territorio galego ou o 28,5 % do total da SAU de Galicia. Analizando unicamente a SAU dos concellos con produción de leite, a dedicada a esta produción representa o 35,9% da total dispoñible neses concellos, aínda que esta porcentaxe varía significativamente entre eles. Na Figura 1.21 preséntase a % de SAU empregada en cada concello polas explotacións leiteiras.

Figura 1.21. SAU empregada polas explotacións de leite sobre a SAU total dos concellos de Galicia.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos proporcionados polo FOGGA.

Así, no conxunto dos 20 concellos con maior produción, a SAU dedicada a produción de leite é superior ao 60% da SAU dispoñible nestes, polo que a dispoñibilidade de terra para incrementar a base territorial das explotacións, no caso de existir, é escasa. Esta análise pode completarse poñendo en relación a SAU co número de animais, en termos de Unidades de Gando Maior (UGM) por ha, resultando unha media neses vinte concellos de 2,05 UGM/ha, existindo nalgúns deles cargas de gando leiteiro próximas a 3 UGM/ha. Estas cifras deben ser tidas en conta por poderen representar un freo ao aumento da produción polos condicionantes medioambientais, que non afectaría só ás ganderías cunha alta carga gandeira, senón tamén a aquelas outras que comparten espazo con elas.

A SAU media das granxa de vacún de leite en Galicia comparada coa SAU dos principais países produtores da UE-28 preséntase na Táboa 1.15, sendo os datos dispoñibles referidos ao ano 2016. Pode verse que a SAU por granxa en Galicia era de 22,2 ha, mentres que a media do conxunto do Estado se situaba nas 30,1 ha, cifra próxima á media da UE-28 (30,7 ha). Cabe destacar que estas cifras quedan moi lonxe dos principais produtores, como son Alemaña (73,8 ha), Francia (90,9 ha) ou Países Baixos (52,1 ha), sendo superiores unicamente ás cifras de Polonia (18,8 ha). No relativo á tipoloxía da SAU en Galicia, o 45,8% é terra arable (fundamentalmente para o cultivo de millo) e o 54,1 % pastos. As medias dos principais países oscilan no rango 40-60%, nuns cun maior peso da terra arable e noutros os pastos, presentando valores moi desiguais unicamente Irlanda, onde case o 95% da SAU son pastos e Dinamarca, onde o 92,6% da SAU é terra arable.

Táboa 1.15. Datos da SAU media e a tipoloxía de terras nos principais países produtores de leite da UE, media da UE-28 e Galicia no ano 2016.

País/ Rexión	SAU media (ha/ granxa)	Terra arable (%)	Pastos (%)	Outros (%)
Polonia	18,8	57,60	42,20	0,15
Galicia	22,2	45,80	54,10	0,15
Portugal	25,0	45,70	51,80	2,46
España	30,1	46,40	53,10	0,45
Media UE-28	30,7	56,20	43,20	0,60
Italia	33,8	50,50	48,40	1,11
Países Baixos	52,1	37,50	62,50	0,03
Bélxica	53,1	52,60	47,40	0,01
Irlanda	59,2	5,70	94,30	0,01
Alemaña	73,8	51,80	48,20	0,02
Francia	90,9	61,70	38,30	0,06
Reino Unido	113,1	38,00	62,00	0,02
Dinamarca	170,0	92,60	7,40	0,04

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados por Eurostat.

Con todo, e co obxectivo de contribuír a mellorar esta situación e sacar proveito dun recurso escaso infrautilizado como é a terra abandonada, a Consellería do Medio Rural está impulsando unha lei de Recuperación e Posta en Valor de Terras Agrarias, que pretende establecer o marco xeral para a xestión da terra agroforestal, a súa ordenación de usos, a loita contra o seu abandono e o fomento da súa recuperación, facilitando base territorial suficiente a aquelas explotacións que a precisan.

En calquera caso, resulta imprescindible evitar o abandono de terra ou a súa forestación por parte dos titulares das explotacións leiteiras que pechan, tratando de poñela a disposición doutras ganderías para mellorar a súa base territorial. Neste senso resulta salientable, que na enquisa realizada aos gandeiros, e ante a pregunta de resposta aberta “que destino teñen pensado darlle ás terras?” realizada unicamente a aqueles que manifestaron a súa intención de pechar nos próximos anos e non tiñan sucesión, estes indicaron cunha frecuencia do 73% a súa intención de forestalas.

1.4.5.1. Recuperación de terras abandonadas

A baixa SAU do sector lácteo galego ten que ver coa fragmentación da propiedade e a escasa mobilidade de terras en Galicia, que dificulta o crecemento e redimensionamento das explotacións que continúan en activo, ao impedir o incremento paralelo das cabezas de gando e da SAU da que dispoñen. Isto fai que as explotacións lácteas galegas teñan, como se indicou, unha acusada dependencia exterior dos insumos para a alimentación

animal, mentres que segundo os datos presentados no informe antes citado sobre a posta en valor de terras abandonadas, existe capacidade de aumentar a base territorial das explotacións coa posta en produción destas terras en estado de abandono. En concreto, o informe estima que en Galicia hai un total de 512.308 ha de superficie abandonadas que son potencialmente mobilizables para cultivos ou prados. Dese total, 110.076 ha son aptas tanto para cultivos como para prados, mentres que as restantes (a gran maioría) corresponden a terras non aptas para cultivo pero si aptas, en diferentes graos, para prados. Tendo en conta os datos do informe, que asigna para o vacún de leite tan só as aptitudes agrarias 1 (aptas para cultivos intensivos como o millo) e 2 (aptas para pra-

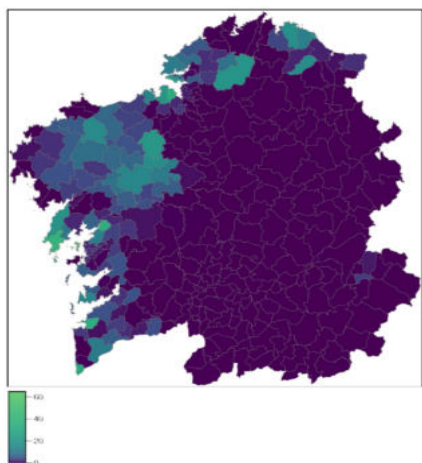
“O sector lácteo galego podería incrementar a súa SAU un 26,7%”.

dos e intermedias para cultivos intensivos), o sector lácteo galego podería aumentar a súa SAU ata un total de 53.695 ha, o que supoñería un incremento porcentual do 26,7% respecto da SAU dispoñible na actualidade. Aplicando a esta superficie o índice de produción/ha da OTE Vacún de leite (Orientación Técnico Económica das explotacións agrarias empregada pola Rede Nacional Contable), obtense un incremento de 275,1 millóns de € de produción total, un Valor Engadido Bruto de 93,3 millóns de €, e a creación de 3.651 UTA de emprego no sector de vacún de leite en Galicia.

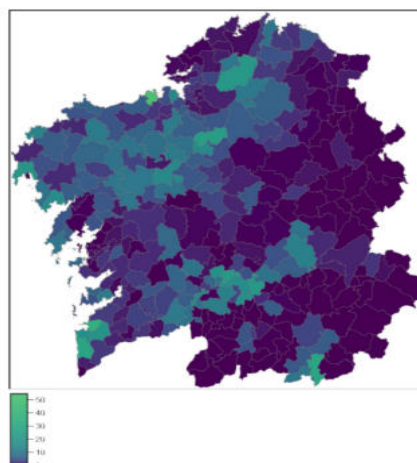
No primeiro mapa da Figura 1.22 (F1.22.1) pode observarse como a maioría das áreas de mato clasificadas na clase 1 (apta para cultivo intensivo) concéntranse na parte occidental de Galicia, e especialmente na provincia de A Coruña. Este tipo de superficies poderían supoñer un incremento da SAU actual de ata o 40-60% en varios destes concellos. Algo similar sucede coa clase 2 (apta para prados, intermedia para cultivo intensivo), que se pode observar no segundo mapa da Figura 1.22 (F1.22.2), que pode chegar a ser relevante na maioría da provincia de A Coruña, pero tamén nos concellos do val do Miño, no val de Verín e nalgúns concellos do occidente da provincia de Lugo.

Figura 1.22. Porcentaxe que representan as áreas de mato potencialmente utilizables na clase 1 (aptas para cultivo intensivo) sobre a SAU actual de cada concello (F1.22.1) e porcentaxe que representan as áreas de mato potencialmente utilizables na clase 2 (aptas para prados, intermedias para cultivo intensivo) sobre a SAU actual de cada concello (F1.22.2).

F1.22.1

F1.22.2

Fonte: Informe “Estimación do impacto na economía galega da posta en valor das terras abandonadas aptas para cultivos e prados” (Xunta de Galicia, 2019).

1.4.5.2. Mobilidade de terras

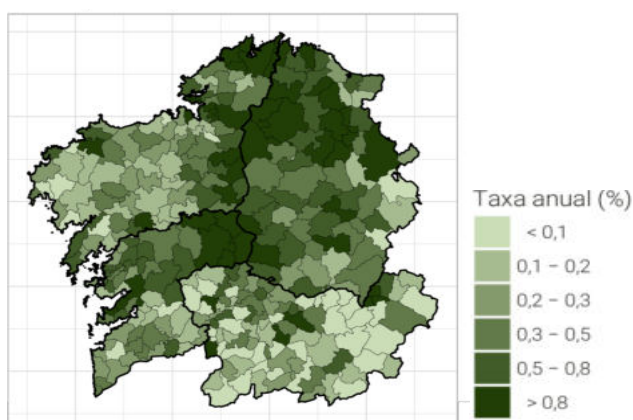
No relativo á mobilidade de terras, Galicia é considerada, dentro do contexto español, como unha das rexións onde a mobilidade do mercado de compra-venda de terras rústicas é especialmente baixa. Este fenómeno destacouuse en ocasións como un dos principais obstáculos para a reestruturación das explotacións agrarias e, en consecuencia, como unha das principais razóns do abandono da actividade agraria sobre o territorio (López Iglesias, 1996).

O *Informe anual de prezos e taxas de compra-venda de terras rústicas en Galicia e mobilidade da terra rústica* publicado polo Observatorio Galego de Mobilidade de Terras en 2019, amosa a taxa de mobilidade por concellos e a súa evolución ata

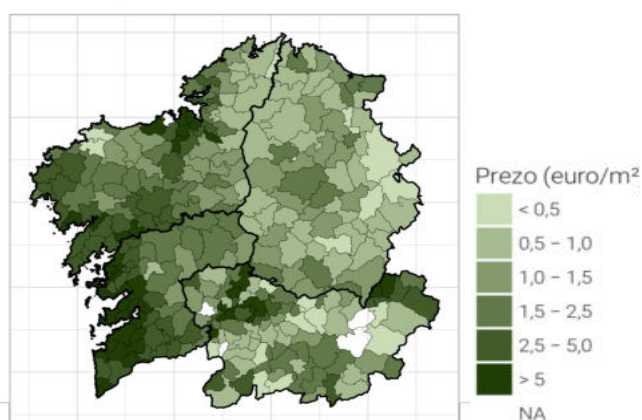
o ano 2017. Esta defínese como a porcentaxe que representa a área das parcelas rústicas obxecto de compravenda nun determinado período sobre a superficie rústica (SAU e terras de monte). Os resultados presentados nos mapas F1.23.1 e F1.23.2 da Figura 1.23 suxiren que o prezo da terra é maior alí onde é menor a importancia do sector agrario e onde é maior a densidade de poboación, o que leva a pensar, neste último caso, na influencia que exercen as expectativas de urbanización, con independencia de que o marco legal vixente permita dita urbanización. A mobilidade do mercado, pola contra, está asociada á existencia dun sector agrario máis potente, cunha estrutura parcelaria menos fragmentada, así como á inexistencia de procesos acusados tanto de urbanización como de despoamento (Corbelle et al., 2015).

Figura 1.23. Mobilidade no mercado de terras: taxa de mobilidade media anual de SAU por concellos 2015-2017 (F1.23.1) e prezo medio da SAU nos concellos de Galicia (F1.23.2).

F1.23.1

F1.23.2

Fonte: "Informe anual sobre prezos e mobilidade da terra rústica en Galicia 2019" (Observatorio Galego sobre Mobilidade de Terras, 2019).

No caso do sector lácteo, comparando a taxa de mobilidade media da SAU por concellos, coa SAU dedicada á produción que se reflicte na Figura 1.21, pode observarse como en xeral, nos concellos con maior SAU de leite, o mercado de terra é máis dinámico (maior taxa de mobilidade e menor prezo), sendo o dinamismo menor nos concellos leiteiros da provincia de A Coruña máis próximos á costa, onde os prezos son tamén máis altos.

1.4.6. A intensificación da produción forraxeira

Tradicionalmente a provisión de forraxe das explotacións leiteiras galegas estaba baseada na herba de pradeiras e de prados. Esta situación cambiou a partir do proceso de intensificación da produción

láctea, iniciado desde finais dos anos 80, en parte debido as dificultades de acomodar o incremento dos rabaños de leite ás posibilidades de ampliación da superficie forraxeira das explotacións, polo que

se produciu unha maior intensificación forraxeira da SAU dispoñible, centrada nun aumento do cultivo do millo para ensilar, cun incremento do predominio das ensilaxes sobre o consumo de forraxes frescas e unha diminución do uso de herba de pradeira, principalmente nas explotacións de maior dimensión. Distintos traballos realizados no Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo (CIAM), baseados nos resultados de enquisas realizadas en mostras representativas de explotacións leiteiras galegas, permiten ilustrar estes cambios. Así, a partir dunha mostra de 1.392 granxas galegas entrevistadas en 1996, Flores et al. (2003) refiren que as porcentaxes da SAU ocupada por herba e por cultivos de verán (principalmente millo forraxeiro) eran, respectivamente, o 87% e o 13%, sendo do 85% e 15% para as explotacións con máis de 200 t de produción de leite, que constituían o estrato superior da mostra. Xa en 2014, sobre os datos dun total de 316 granxas leiteiras entrevistadas noutro estudo (Flores et al., 2017), as porcentaxes medias de ocupación da SAU por herba e por cultivos de verán (millo forraxeiro) eran, respectivamente, o 76% e o 24%, mentres que para as explotacións do estrato superior (máis de 500 t de produción) as superficies de herba ocupaban o 48% da SAU e as de millo forraxeiro o 52% restante, ilustrando como a intensificación forraxeira alcanzou o conxunto de explotacións leiteiras galegas, manifestándose de forma máis contundente nas explotacións de maior dimensión.

Neste modelo de elevada produtividade por hectárea, é común a obtención de dous cultivos por ano nas terras de labor mediante a rotación do millo como cultivo de verán con cultivos de inverno, principalmente raigrás italiano, que no citado estudo se realiza no 65% das explotacións, mentres que nun 20% rotan o millo con pradeira plurianual, e nun 15% das granxas nunca rotan o millo cun cultivo de inverno, quedando o terreo na época invernal sen cultivo ningún. A alta produtividade das rotacións foi posta

de manifesto en distintos traballos realizados no CIAM, e xa a finais dos anos 80, Lloveras-Vilamanyá (1987) observaba un incremento de entre un 30% e un 60% na produción de materia seca (MS) e de enerxía por hectárea das rotacións de dous cultivos por ano (millo-raigrás italiano) respecto das pradeiras, se ben a produción de proteína por hectárea proporcionada polas pradeiras era máis alta que as da rotación intensiva. Este baixo contido proteico dos cultivos do millo e do raigrás italiano, aproveitado nun único corte, obriga, como contrapartida, a complementar a ración das vacas de leite con concentrados cunha alta proporción de materias primas proteicas, habitualmente importadas.

A importancia do cultivo de millo forraxeiro vén dada porque resolveu en certo modo o principal atranco que tiñan as granxas de leite galegas para incrementar a súa produción ante a dificultade manifesta

de aumentar a súa SAU. Este é un cultivo de verán que sempre estivo presente na agricultura tradicional de Galicia, pero a súa introdución como alimento en vacún de leite é relativa-

“Ante a imposibilidade de aumentar a SAU, o millo forraxeiro foi un cultivo fundamental no incremento da produción de leite en Galicia”.

mente recente, axudado pola mellora nas técnicas de ensilado e a aparición de maquinaria axeitada para facer unha boa conservación do cultivo. Asemade, o seu rendemento por hectárea é moi alto e o material producido ten unhas condicións intrínsecas para unha boa conservación en forma de ensilado, ademais dunhas características nutricionais moi adecuadas para a alimentación do gando leiteiro. Segundo as últimas cifras do Anuario de Estadística do MAPA, referidas ao 2017, en Galicia cultiváronse 69.361 ha, un 65% da superficie dedicada a este cultivo a nivel nacional, reflectindo a importancia deste cultivo para a economía das explotacións leiteiras galegas.

En canto á composición da ración das vacas de leite, os resultados da enquisa realizada en 2014 no CIAM (Flores et al., 2017), que estaba coordinada coas Comunidades da Cornixa Cantábrica e Navarra, permitiu obter información relativa á composición das dietas das vacas de leite e analizar os resultados segundo o tamaño de explotación e Comunidade Autónoma, podendo cuantificar canto leite se produce con cada tipo de ración.

Segundo esa enquisa, a MS da ración media consumida polas vacas de leite nas explotacións galegas estaría constituída por un 13% de herba fresca, un 29% de ensilado de herba, un 16% de ensilado de millo, un 11% de forraxes secas e un 31% de concentrados. No entanto, a composición da ración varía en función do tamaño da explotación. En xeral, nas explotacións de menor tamaño é frecuente o aproveitamento da herba a dente, cun maior uso de ensilado de herba e consumos de concentrado moderados. Por outro lado, as explotacións con máis de 175 mil kg de leite producidos anualmente (que segundo o estudo no 2014 representaban o 37% en número e o 75% en volume de produción) a contribución dos pastos frescos á dieta das vacas de leite era testemuñal, estando os animais, na maior parte das granxas, confinados na corte e alimentados con racións completas compostas por forraxes conservadas e concentrados.

Na Táboa 1.16 poden verse os resultados da agrupación estatística das racións das explotacións galegas entrevistadas en cinco grupos diferentes, en

función do alimento principal. O primeiro deles (SM) caracterízase por conter un 39% de silo de millo cunha presenza baixa do silo de herba. O grupo SH-SM caracterízase por ter unha cantidade de silo de herba e millo equilibrada, mentres que o grupo SH por ter unha presenza moi importante de silo de herba (43%) e testemuñal do ensilado de millo. No grupo FS a ración contén unha gran cantidade de forraxes secas e por último, no HF as vacas consumen unha gran cantidade de herba fresca. A alta presenza de concentrados en todas as racións é unha característica xeral de todas elas, sendo esta algo superior naquelas granxas con racións que conteñen maior cantidade de millo.

Táboa 1.16. Composición das racións típicas das explotacións de leite de Galicia (% sobre a MS total).

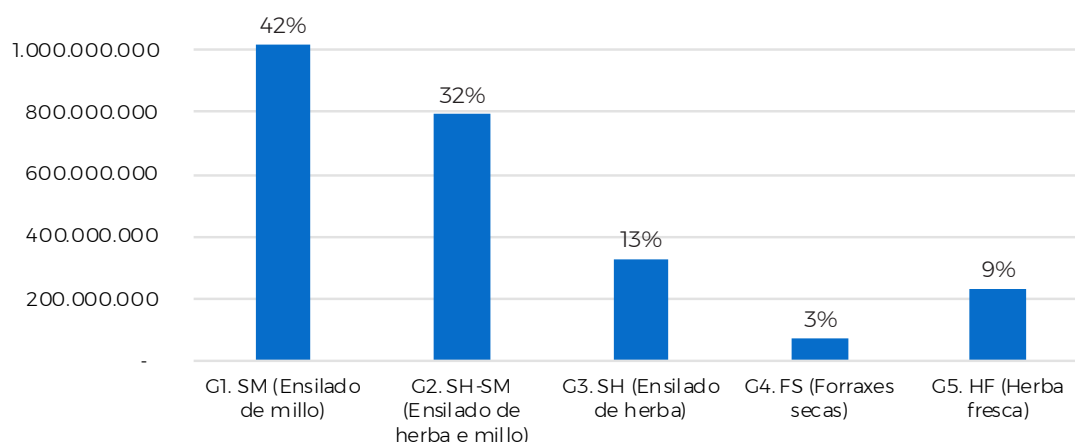
Valores medios	Composición da ración (% de cada ingrediente na MS total)				
	Herba fresca	Ensilado herba	Ensilado millo	Forraxes secas	Concentrados
G1. SM (Ensilado de millo)	0,8	18,1	39,2	4,4	37,4
G2. SH-SM (Ensilado de herba e millo)	6,4	28,5	23,1	7,3	34,7
G3. SH (Ensilado de herba)	8,0	45,9	1,1	15,4	29,6
G4. FS (Forraxes secas)	2,1	23,1	1,1	48,0	25,7
G5. HF (Herba fresca)	39,7	22,6	6,7	6,5	24,5

Fonte: Informe Proxecto INIA-RTA2012-00065-C05 (Flores et al., 2017).

Unha vez agrupadas as racións segundo as súas compoñentes e cruzando estes datos cos datos de produción, na Figura 1.24 vese como en Galicia o leite se produce con base en racións nas que o millo é un dos compoñentes principais. No momento en que se realizou a enquisa o volume de leite producido coas racións SM e SH-SM supoñían o 74% do leite de Galicia, non chegando ao 10% o leite que se producía nas condicións definidas como ración de herba fresca.

Figura 1.24. Volume total de leite producido con cada tipo de ración nas explotacións de leite de Galicia.

Fonte: Informe Proxecto INIA-RTA2012-00065-C05 (Flores *et al.*, 2017).

1.4.7. Prezo do leite

Neste apartado realízase unha análise da evolución dos prezos pagados polo leite, comparándoos cos pagados en Europa e España desde o fin das cotas lácteas.

1.4.7.1. Evolución do prezo do leite (non estandarizado)

Neste punto realízase unha análise do prezo do leite non estandarizado (prezo real pagado en cada rexión aos produtores, sen igualar as calidades do leite), que é a que se fai habitualmente cando se fala en termos comparativos dos prezos do leite, aínda que esta non é a máis acaída por non compararse leite das mesmas calidades (en termos de graxa e proteína).

Na Táboa 1.17 e na Figura 1.25 preséntanse os prezos medios anuais pagados aos produtores (cts €/L) entre os anos 2015 e o 2019 en Europa, España, Ga-

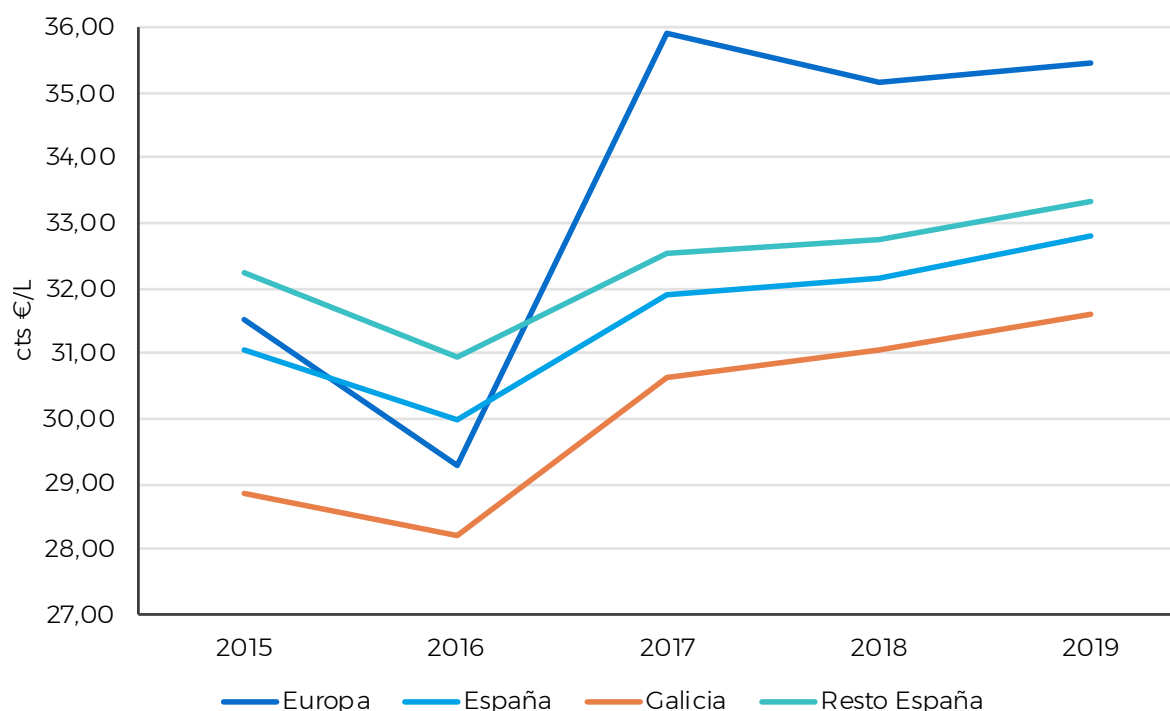
licia, e España sen incluír a Galicia. Este último dato non se emprega habitualmente nas análises, pero resulta de interese debido ao peso que ten Galicia no dato estatal, permitindo así ver a realidade dos prezos entre a nosa Comunidade e o resto de España. Na táboa tamén se inclúe a diferenza 2019-2015 nas mesmas rexións (en cts €/L e %).

Táboa 1.17. Prezo medio do leite (cts €/L) en Europa, España, Galicia e España sen Galicia entre 2015 e 2019 e a diferenza 2019-2015 (en cts €/L e %).

Rexión	2015	2016	2017	2018	2019	Dif. 2019/2015 (cts €/L)	% Dif. 2019/2015
Europa	31,52	29,28	35,91	35,13	35,46	+3,94	12,5%
España	31,05	29,98	31,91	32,17	32,80	+1,75	5,6%
Galicia	28,86	28,21	30,63	31,07	31,60	+2,74	9,5%
Resto España	32,22	30,94	32,53	32,76	33,33	+1,11	3,5%

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO e das Declaracións Obrigatorias do FECA.

Figura 1.25. Prezo medio do leite (cts €/L) en Europa, España, Galicia e España sen Galicia entre 2015 e 2019.

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO e das Declaracións Obrigatorias do FECA.

A situación de partida no ano 2015 presentaba diferenzas importantes, con Galicia por debaixo dos 29 céntimos (28,86 cts €/L), mentres que no resto de Comunidades Autónomas os prezos estaban por riba dos 32 céntimos (32,22 cts €/L), dando un diferencial de 3,36 cts €/L (Táboa 1.18 e Figura 1.26). Mentres, o prezo europeo situábase nos 31,52 cts €/L. O prezo medio en todas as rexións estudadas mar-

cou un mínimo no ano 2016, cunha baixada máis pronunciada no caso do prezo en Europa, que ten unha maior volatilidade que o prezo en España, debido a, entre ou-

“O diferencial do prezo do leite entre Galicia e España está reducíndose”.

tros factores, o tipo de industrialización que se fai do leite, como se explicará máis adiante. Isto explica que no ano 2017 se producise un aumento no prezo medio europeo de máis de 6,50 cts €/L con respecto ao ano previo, marcando o máximo deste período (35,91 cts €/L), manténdose nos seguintes anos por riba dos 35 cts €/L.

En cambio, en Galicia e no resto de España o aumento foi máis moderado no 2017 (2,42 e 1,59 cts €/L respectivamente), pero seguiron aumentando

os prezos nos dous últimos anos (0,97 cts €/L en Galicia e 0,80 cts €/L no resto de Comunidades españolas). Estudando unicamente a diferenza 2019-2015, produciuse un aumento moi importante no prezo medio pagado en Europa (+12,5%), mentres que a nivel estatal, en Galicia aumentou un 9,5%, por un 3,5% no resto de Comunidades. Isto fai que, a pesar de que no resto de Comunidades seguen

tendo un prezo superior a Galicia (+5,5%), este diferencial reduciuse, xa que no 2015 era do +11,6%, o que se traduce nunha redución de 1,63 cts €/L, que se produciu de forma gradual neste período (cun lixeiro aumento en 2019). En cambio, a diferenza con Europa viuse ampliada en 1,20 cts €/L neste mesmo período, chegando a situarse por riba dos 5 cts €/L en 2017, aínda que desde ese ano está reducíndose, situándose no 2019 por debaixo dos 4 cts €/L. En xeral, pode afirmarse que en Galicia, a pesar de recibir un prezo máis baixo que o resto de España e Europa, os diferenciais de prezo estanse reducindo.

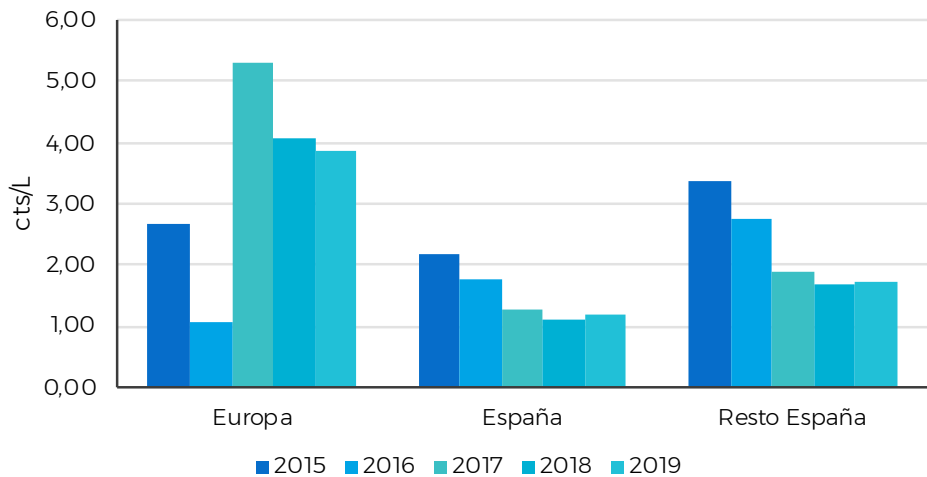

Táboa 1.18. Diferencial do prezo medio do leite (cts €/L) de Galicia con Europa, España e España sen Galicia entre 2015 e 2019 e a diferenza 2019-2015 (en cts €/L).

Rexión	2015	2016	2017	2018	2019	Evolución diferencial con Galicia 2019-2015 (cts €/L)
Europa	2,66	1,07	5,28	4,07	3,86	1,20
España	2,19	1,78	1,29	1,10	1,20	-0,99
Galicia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Resto España	3,36	2,74	1,90	1,69	1,73	-1,63

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO e das Declaracións Obrigatorias do FECA.

Figura 1.26. Diferencial do prezo medio do leite (cts €/L) de Galicia con Europa, España e España sen Galicia entre 2015 e 2019.

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO e das Declaracións Obrigatorias do FECA.

1.4.7.2. Evolución do prezo do leite (estandarizado)

Neste punto realízase un estudo dos prezos pagados aos produtores con base ao leite estandarizado, seguindo a metodoloxía do IFCN para un 4,0% de graxa e un 3,3% de proteína. Co mesmo formato que se presentou no punto anterior, na Táboa 1.19 e na Figura 1.27 poden verse os prezos medios anuais pagados aos produtores (cts €/L) entre os anos 2015 e o 2019 en Europa, España, Galicia e España sen incluír a Galicia, incluíndo na táboa a diferenza 2019-2015 (en cts €/L e %).

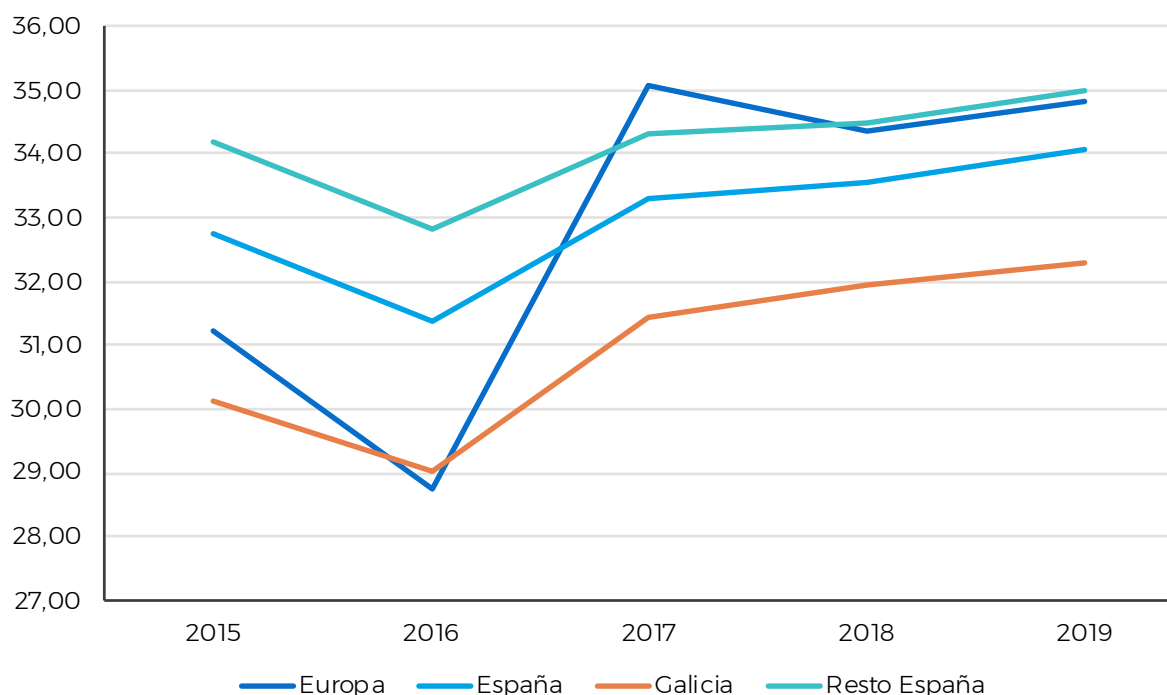
Táboa 1.19. Prezo medio do leite estandarizado* (cts €/L) en Europa, España, Galicia e España sen Galicia entre 2015 e 2019 e a diferenza 2019-2015 (en cts €/L e %).

Rexión	2015	2016	2017	2018	2019	Dif. 2019-2015 (cts €/L)	% Dif. 2019-2015
Europa	31,23	28,75	35,07	34,33	34,81	3,58	11,5%
España	32,72	31,37	33,30	33,55	34,06	1,34	4,1%
Galicia	30,13	29,02	31,44	31,93	32,29	2,16	7,2%
Resto España	34,19	32,82	34,31	34,48	34,98	0,79	2,3%

*Prezo estandarizado=
(Prezo real)*3,1138/(0,383*%Graxa+0,242*%Proteína+0,7832)

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO e das Declaracións Obrigatorias do FECA.

Figura 1.27. Prezo medio do leite estandarizado (cts €/L) en Europa, España, Galicia e España sen Galicia entre 2015 e 2019.

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO e das Declaracións Obrigatorias do FEQA.

A grandes trazos, a evolución dos prezos estandarizados é similar aos prezos reais, cunha baixada no ano 2016 e un aumento nos anos seguintes, pero presenta matices importantes. Estes veñen dados pola influencia das calidades do leite, que fan que os prezos europeos se reduzan

con respecto aos reais, debido a unha porcentaxe superior de graxa (4,07% en 2018) e de proteína (3,49% en 2018) que o estándar IFCN, mentres que os prezos de España aumentan con respecto aos reais, cuns datos de graxa (3,71% en 2019) e proteína (3,29% en 2019) inferiores ao estándar. Ao mesmo tempo, dentro dos prezos nacionais tamén se encontran grandes diferenzas, xa que Galicia ten uns datos de graxa máis elevados que o resto de Comunidades (3,83 vs. 3,63% en 2019), sendo o dato de proteína similar (3,29 vs. 3,28% en 2019), o que fai que o prezo estandarizado aumente máis no resto de Comunidades que en Galicia.

Estes datos tamén evolucionan no tempo, neste caso en todas as rexións aumentan as calidades,

inflúindo sobre o prezo, xa que aumenta o volume estandarizado. Así, no caso europeo entre 2015 e 2018, a graxa pasou do 4,03 ao 4,07% e a proteína do 3,37 ao 3,49%, en Galicia (entre 2015 e 2019) a graxa pasou do 3,71 ao 3,83% e a proteína do 3,21

ao 3,29%, cun aumento máis moderado no caso do resto de Comunidades españolas, pasando a graxa do 3,58 ao 3,63% e a proteína do 3,23 ao 3,28%. As diferenzas existen-

“As calidades do leite galego (graxa e proteína) son superiores ás do resto do Estado”.

tes nas calidades do leite pódense explicar por diversos motivos, entre os que se encontra a selección xenética dos animais ou o tipo de alimentación, entre outros.

Con base no anterior, pódese ver como os prezos nacionais aproxímanse aos europeos, chamando a atención que o prezo do leite nas outras Comunidades Autónomas só é inferior ao europeo no ano 2017 (Táboa 1.19 e Figura 1.27). Galicia pola súa parte, reduce o seu diferencial co prezo europeo (2,52 cts €/L en 2019), pero aumenta co resto de Comunidades (2,70 cts €/L en 2019).

Táboa 1.20. Diferencial do prezo medio do leite estandarizado (cts €/L) de Galicia con Europa, España e España sen Galicia entre 2015 e 2019 e a diferenza 2019-2015 (en cts €/L).

Rexión	2015	2016	2017	2018	2019	Evolución diferencial con Galicia 2019-2015 (cts €/L)
Europa	1,10	-0,28	3,63	2,40	2,52	+1,42
España	2,60	2,35	1,86	1,62	1,78	-0,82
Galicia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Resto España	4,06	3,79	2,87	2,56	2,70	-1,37

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO e das Declaracións Obrigatorias do FECA.

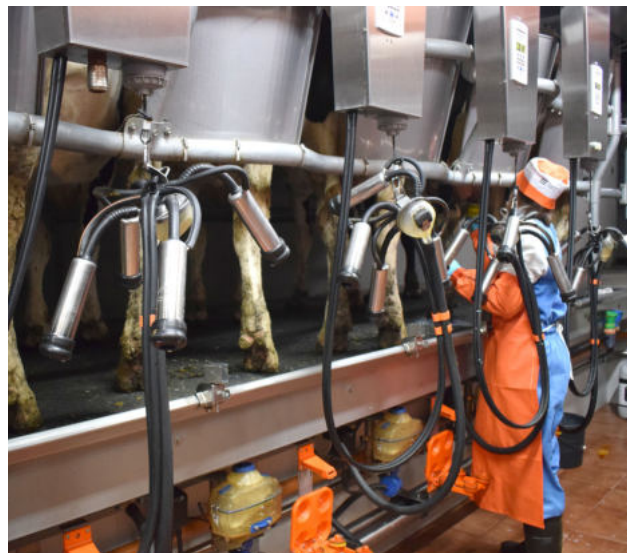
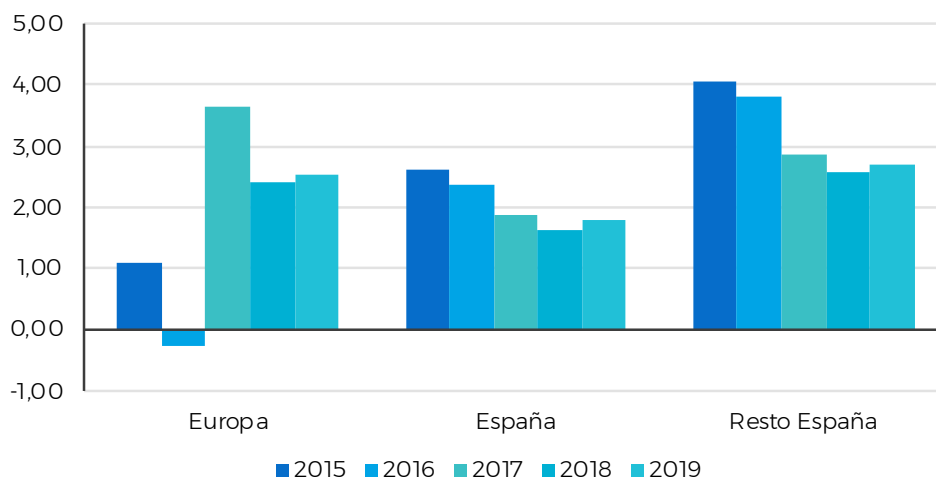

Figura 1.28. Diferencial do prezo medio do leite estandarizado (cts €/L) de Galicia con Europa, España e España sen Galicia entre 2015 e 2019.

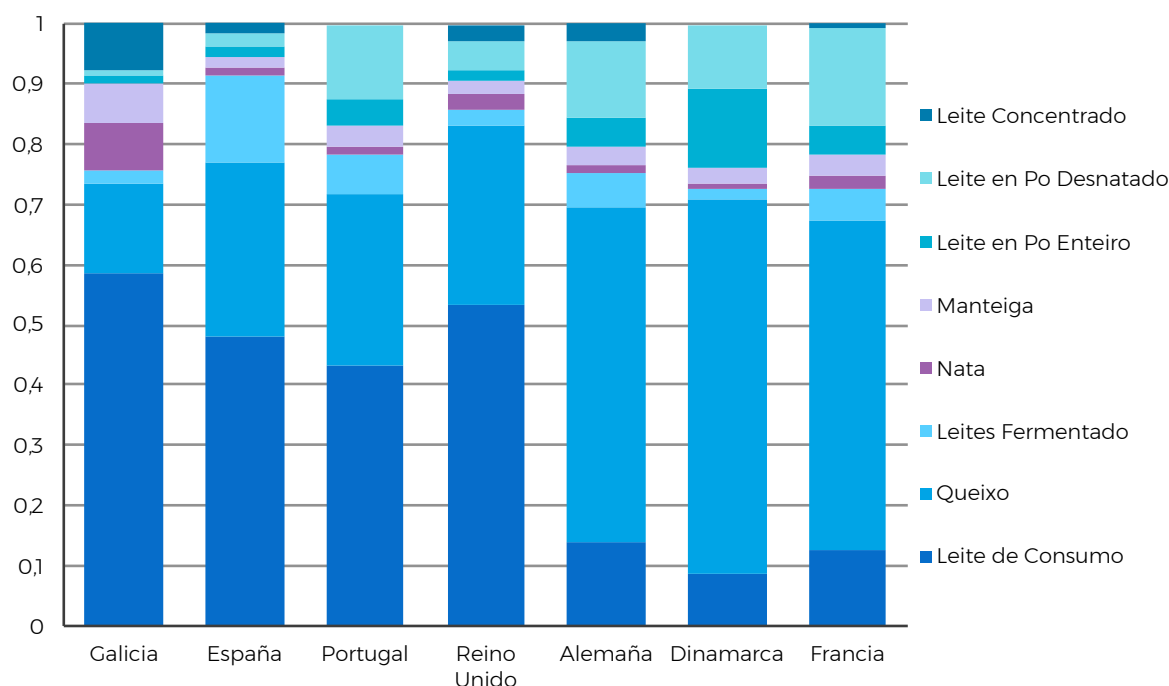
Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO e das Declaracións Obrigatorias do FECA.

1.4.7.3. O tipo de industrialización do leite e os seus efectos sobre o prezo aos produtores

Neste punto realízase unha comparativa da evolución dos prezos en varios países europeos (inclúese na comparativa a Galicia) que presentan diferenzas en canto á industrialización do leite producido no seu territorio, así como no seu consumo interno. A industrialización do leite trátase en próximos apartados, pero faise un pequeno adianto para analizar a súa influencia nos prezos do leite.

Na Figura 1.29 preséntanse os datos porcentuais do leite empregado (leite equivalente) na elaboración de cada produto transformado (leite de consumo, queixo, leites fermentados, nata, manteiga, leite en

po enteiro, leite en po desnatado e leites concentrados) en Galicia, España, Portugal, Reino Unido, Alemaña, Dinamarca e Francia no ano 2018 (situación similar nos 5 anos de estudo). Escóllense estes países xa que, como se pode ver, en Galicia, España, Portugal e Reino Unido o peso do leite de consumo é moi elevado (40-50%), cunha menor % de outros produtos lácteos elaborados, á vez que necesitan importar produtos lácteos. Mentres, en Alemaña, Dinamarca e Francia (producen case o 40% do leite de Europa) o peso do leite de consumo é moi baixo, representando os produtos elaborados cifras próximas ao 90%, entre os que destaca o queixo (máis do 55%), á vez que teñen unha produción maior que o consumo interno, necesitando exportar parte da produción.

Figura 1.29. Estrutura da produción industrial de lácteos no ano 2018 (%L leite equivalente).

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO, Enquisa Láctea Anual do MAPA e da Enquisa Industrial de Productos do INE.

O prezo do leite está influenciado por múltiples factores, pero un moi importante é como se industrializa o leite. Tradicionalmente, o leite de consumo sofre menos variacións no prezo pagado polo consumidor, xa que se trata dun produto cun consumo maioritariamente interno e que non se exporta, razón pola que non sofre os vaivéns do mercado internacional. En cambio, os produtos industriais (queixo, leite en po, manteiga...) teñen máis variacións debido ás fluctuacións do mercado internacional, agravado neste período dentro da UE, debido á incerteza sobre a evolución do mercado tras o fin das cotas.

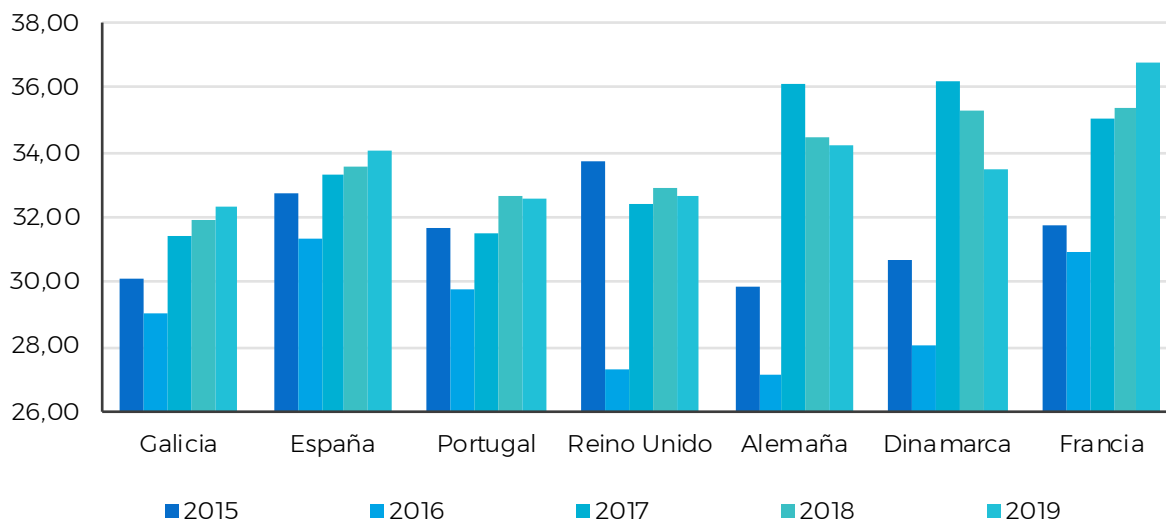
Na Táboa 1.21 e na Figura 1.30 amósanse os prezos medios no período 2015-2019 nos países citados anteriormente, así como a diferenza entre o prezo máximo e mínimo no período. Pódese observar como nos países cun maior peso industrial do leite de consumo a variación dos prezos é menor, arredor dos 3 cts €/L, excepto no Reino Unido, que no 2016 (ano moi complicado no sector lácteo) tivo un prezo moi baixo, pero nos outros catro anos obxecto de estudo oscilou 1,30 cts €/L entre o máximo e o mínimo.

O contrario ocorre nos países cun maior nivel de industrialización do seu leite, onde se rexistra unha maior volatilidade nos prezos do leite pagados aos produtores. No caso de Alemaña supera os 9 cts €/L, que supón un 33% de variación entre o prezo mínimo e máximo, Dinamarca supera os 8 cts €/L e Francia aproxímase aos 6 cts €/L.

Táboa 1.21. Prezo medio do leite (cts €/L) en Galicia, España, Portugal, Reino Unido, Alemaña, Dinamarca e Francia entre 2015 e 2019 e a diferenza entre o prezo máximo e mínimo no período.

Rexión	2015	2016	2017	2018	2019	Max-Min (cts €/L)
Galicia	30,13	29,02	31,44	31,93	32,29	3,26
España	32,72	31,37	33,30	33,55	34,06	2,69
Portugal	31,65	29,75	31,54	32,67	32,60	2,92
Reino Unido	33,73	27,28	32,43	32,94	32,62	6,45
Alemaña	29,88	27,13	36,15	34,48	34,23	9,02
Dinamarca	30,67	28,03	36,17	35,25	33,44	8,13
Francia	31,78	30,90	35,03	35,40	36,77	5,86

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO, Enquisa Láctea Anual do MAPA e da Enquisa Industrial de Productos do INE.

Figura 1.30. Prezo medio do leite (cts €/L) en Galicia, España, Portugal, Reino Unido, Alemaña, Dinamarca e Francia entre 2015 e 2019.

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes do MMO, Enquisa Láctea Anual do MAPA e da Enquisa Industrial de Productos do INE.

1.4.8. Custos de produción

A orixe do control dos custos de produción en Galicia comezou coa actuación do Servizo de Extensión Agraria en 1977, aínda dependente do Ministerio de Agricultura. Este programa foi desenvolvido pola Axencia de Desenvolvemento Gandeiro, contando de inicio con 24 explotacións, que xa aumentaran a 328 no 1984, apoiándose nos avances informáticos da época. Nos anos noventa, ao abeiro do Real Decreto 808/1987, comezaron a desenvolverse as Agrupacións de Xestión de Explotacións (AXE), que en 1990 contaban con 920 explotacións, pero xa a mediados da década, tras un forte desenvolvemento, chegaron a ter 1.500 granxas en control dos custos de produción.

Os controis periódicos das granxas facíanse a través destas agrupacións que tiñan técnicos especialistas para a recollida de datos e a realización de informes e posteriores recomendacións. As AXEs tiñan a obriga de entregar os datos recollidos ao chamado AXE-00, cuxo titular era a Consellería do Medio Rural. A Administración, unha vez recabados todos os datos e tras unha posterior análise, realizaba informes e publicacións que eran recollidos con grande interese polos técnicos e gandeiros. O último destes informes foi pu-

blicado pola Consellería no ano 2013, e nel presentábanse os resultados técnico-económicos do ano 2011 de 163 granxas de leite.

Existen, no entanto, datos de custos a nivel estatal pertencentes á Rede Nacional de Granxas Típicas (RENGRATI) do MAPA, pero conta unicamente con datos de 15 granxas de leite de vacún en toda España (6 delas en Galicia), polo que estes non son representativos dos custos das explotacións lácteas, aínda que se empregan a nivel internacional dentro da rede internacional IFCN.

“Non existe un programa de análise de custos de produción axeitado para o sector lácteo galego”.

Ademais dos custos da RENG-GRATI, tamén as cooperativas, industrias e outras entidades privadas que realizan xestión técnico-económica nas granxas galegas (cálculase que

este servizo) fan este tipo de estudos de custos, pero son datos privados non dispoñibles, e recollidos sen criterios uniformes que impedirían no seu caso, o seu tratamento conxunto.

A falta de información fiable e representativa dos custos de produción das explotacións leiteiras, é unha eiva importante do sector lácteo galego, á que cumpriría dar solución desde a administración autonómica.

1.4.9. Análise do peche das explotacións leiteiras en Galicia no ano 2017

Como xa se comentou en apartados anteriores, un importante número de granxas de leite de vaca en Galicia deixou de entregar leite nos últimos anos, pero a produción continua aumentando. Por este motivo, partindo da información facilitada polo FOGGA, vaise analizar o que sucedeu coas explotacións que deixaron de entregar leite en Galicia no ano 2017 e as características que estas tiñan. Neste estudo, debido á estratificación que realiza o FOGGA, as explotacións están divididas en 6 tramos de produción: Tramo 1 (T1), produción <100 toneladas; Tramo 2 (T2), produción >100-200 toneladas; Tramo 3 (T3), produción >200-300 toneladas; Tramo 4 (T4), produción >300-400 toneladas; Tramo 5 (T5), produción >400-700 toneladas; tramo 6 (T6), produción >700 toneladas.

Aparentemente, segundo os informes das Declaracións Obrigatorias do FEGA, no ano 2017 desapareceron 463 explotacións de leite en Galicia, debido a que, como se pode ver na Táboa 1.22, 719 NIFs deixaron de entregar leite e 256 comezaron a entregar leite ás industrias. Analizando o ocorrido cos 719 NIFs que deixaron de entregar leite, resul-

.....

“Das baixas do ano 2017, só o 17% abandonou a actividade con vacún (todas explotacións de <300 t), sendo un 40% xubilacións”.

.....

ta o seguinte: 267 (37%) explotacións continuaban entregando leite con outro NIF no ano 2019, mentres 331 (46%) continuaban con gando vacún, pero noutra actividade, dedicándose o 94,5% a vacún de carne, o 5% á produción de leite sen vendas e o 0,5% á produción mixta.

Táboa 1.22. NIF que causaron baixa no ano 2017, explotacións que entregan leite con outro NIF, NIF que continúan noutra actividade e NIF que abandonaron a actividade.

ESTUDO SOBRE A DESAPARICIÓN DE GANDEIROS CON ENTREGAS DE LEITE NO ANO 2017				
Nº de NIFs que causaron baixa durante 2017	Nº de NIFs que causaron alta durante 2017	Explotacións que continúan con outro NIF entregando leite en 2019	Nº de NIFs que continúan con gando vacún noutra actividade	Nº de NIFs que abandonaron a actividade con gando vacún
719	256	267	331	121

Fonte: Elaboración propia a partir de datos sobre peche de explotacións do FOGGA.

Os gandeiros que continuaron noutra actividade pertencían na súa gran maioría ao tramo T1 (82%) e T2 (14%), existindo unicamente 14 explotacións (4%) cunha produción de máis de 200 toneladas que cambiaron a outra actividade (Táboa 1.23).

Por último, 121 NIFs abandonaron totalmente a actividade comercial con gando vacún, e destes, un 40% tiña a idade de xubilación. Ao igual que sucedeu co cambio de actividade, os abandonos producíronse nos tramos cunha produción máis baixa, neste caso un 74% no tramo máis baixo (T1) e o 26% restante entre T2 e T3, non rexistrándose ningún caso de peche nas explotacións cunha produción superior ás 300 toneladas.

Táboa 1.23. Número de explotacións que continúan na produción de leite, realizan outra actividade con gando vacún ou que abandonaron a produción no ano 2017 por tramo de produción.

	TOTAL NIFs que causaron baixa	T1	T2	T3	T4	T5	T6
Explotacións continúan con vacún de leite con outro NIF	267	25,1%	20,6%	20,6%	8,6%	16,5%	8,6%
Outra actividade (carne, mixto...)	331	81,9%	13,9%	1,8%	1,8%	0,6%	0,0%
Abandono	121	74,4%	20,7%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos sobre peche de explotacións do FOGGA.

Con base nesta análise, e tendo en conta a evolución das explotacións que entregan leite en Galicia no período 2015 a 2019, pode estimarse, de continuar dita evolución, que nos próximos cinco anos deixarán de entregar leite (que non pechar) ao redor de 2.000 explotacións lácteas, que estarían concentradas principalmente no estrato de produción inferior a 250 t ano. Estas explotacións representarían algo menos do 8% do leite de Galicia, que sería máis que compensado polas explotacións que continúen producindo, de manterse o ritmo de crecemento anual que se vén sostendo desde o ano 2001.

No futuro, o sector lácteo galego estabilizarase ao redor dunhas 4.000-4.500 explotacións de maior tamaño e máis especializadas, que incrementarán os niveis de produción actuais, mantendo o nivel de competitividade de Galicia no ámbito da produción leiteira no contexto europeo. Con todo, e co obxectivo de paliar a perda de investimento produtivo, cómpre desenvolver políticas activas de fomento do relevo xeracional no sector lácteo, dignificar a profesión dos gandeiros, e impulsar o crecemento do tamaño das explotacións que continúen por medio da compra ou do aluguer de explotacións que abandonen a produción láctea. Nese senso, resulta salientable que o 77% dos gandeiros que non teñen pensado continuar no sector lácteo, ou ben teñen máis de 55 anos, manifestaron na enquisa realizada no marco desta estratexia, que non teñen posibilidade de relevo dentro da familia. No entanto, unicamente o 15% destes teñen previsto alugar ou vender a explotación a persoas alleas. Asemade, o 93% dos gadeiros enquisados, considera que debe de haber incentivos e/ou axu-

das para facilitar a transmisión de granxas a persoas alleas á explotación.

1.4.10. Tipoloxía e formas xurídicas das explotacións

En canto á forma xurídica das explotacións gandeiras de Galicia, segundo datos proporcionados polo FOGGA a decembro de 2018, que se reflicten na Táboa 1.24 cos mesmos tramos de produción que no apartado anterior, predominan os titulares persoas físicas (71,6% das explotacións), seguido de Sociedades Cívís (21,8%). Moi lonxe destas porcentaxes estarían as Sociedades Agrarias de Transformación, cuxa forma xurídica revisten o 3,5% das explotacións e as sociedades de natureza mercantil (Sociedades Anónimas e Sociedades de Responsabilidade Limitada), formas xurídicas que adoptan unicamente o 1,8% das explotacións lácteas de Galicia. As explotacións que revisten forma xurídica de Cooperativa teñen carácter residual, representando o 0,7% das explotacións.

“97% das explotacións baixo unha regulación legal do século XIX”.

En xeral pode afirmarse, con base no anterior, que a forma xurídica das explotacións leiteiras de Galicia é arcaica e precapitalista, que non está adaptada á realidade empresarial dos tempos actuais. Así, o 97,2% das explotacións (persoas físicas, Comunidades de Bens, Sociedades Cívís e SAT) están baixo unha regulación legal de base, o Código Civil, que

data do ano 1889, tendo todas elas como característica salientable que a responsabilidade patrimonial, tanto das persoas físicas como dos socios desas sociedades, é persoal e ilimitada (e mancomunada no caso de sociedades e comunidades de bens), respondendo fronte a terceiros cos seus bens presentes e futuros.

Pola contra, soamente un 2,5% das explotacións lácteas teñen formas xurídicas con responsabilidade limitada. Por un lado as Cooperativas (0,7%), que en Galicia se regulan pola Lei 5/1998, de 18 de decembro, de cooperativas de Galicia, e por outro as Sociedades Anónimas (0,04%) e as Sociedades de Responsabilidade Limitada (1,7%) reguladas en ambos os dous casos pola Lei de Sociedades de Capital.

Táboa 1.24. Foma xurídica das explotacións leiteiras galegas

Tramo de produción. Decembro-2018		T1	T2	T3	T4	T5	T6	Total	Nº S.A.T.
PERSOAS FÍSICAS (%)		27,5%	20,2%	9,5%	5,1%	6,9%	2,4%	71,6%	
PERSOAS XURÍDICAS (%)	Sociedades anónimas	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
	Sociedades de responsabilidade limitada	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,5%	1,0%	1,7%	
	Comunidades de bens e outras sen P.X.	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,3%	
	Sociedades cooperativas	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,6%	0,7%	
	Sociedades civís	0,9%	2,3%	2,7%	2,7%	6,1%	7,1%	21,8%	
	Corporacións Locais	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
	Órganos da Administración	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
	Outros tipos	0,0%	0,1%	0,0%	0,2%	0,6%	2,9%	3,7%	
TOTAIS (%)	9 tipos de personalidades xurídicas	28,6%	22,7%	12,4%	8,1%	14,1%	14,0%	100,0%	3,5%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos proporcionados polo FOGGA.

Esta fotografía muda relativamente pouco se se analizan as explotacións máis grandes, aquelas cuxa produción é superior aos 700.000 quilos anuais. Neste caso a porcentaxe de explotacións con formas xurídicas con responsabilidade limitada (Cooperativas e Sociedades Capitalistas), representan o 10,9%, fronte ao 89,1% de tipoloxías xurídicas cuxos titulares e socios responden de maneira persoal e ilimitada das débedas contraídas pola explotación.

En definitiva, resulta necesario adaptar as formas xurídicas das explotacións á realidade empresarial destas, co obxectivo de profesionalizar a xestión, separar o patrimonio persoal do da explotación e facilitar así a futura sucesión e transmisión.

Analizando a titularidade e a participación de mulleres e homes nas explotacións leiteiras galegas, vese como no caso de explotacións de agricultor individual hai un reparto equitativo entre homes e mulleres (o 48,2 % son mulleres), e unicamente en

10 granxas existe a titularidade compartida (Táboa 1.25). No caso de sociedades e cooperativas, 80 sociedades estan formadas só por mulleres fronte a 241 de homes e 1.665 mixtas. En xeral o papel da muller é moi relevante nas explotacións lácteas galegas, a pesar de que en moitos casos non figuran na titularidade aínda que traballen na granxa.

Táboa 1.25. Reparto de titularidade e participación de mulleres e homes nas explotacións leiteiras galegas.

Forma Xurídica	Totais	Titularidade				
		Muller	Home	Socias só M	Socios só H	Socios Mixtos
Agricultor individual	5.547	2.760	2.787	-	-	-
Cooperativa agraria	16	-	-	-	3	13
Comunidade de bens	8	-	-	-	2	6
Cooperativa de explotación comunitaria	1	-	-	-	-	1
SAT	177	-	-	-	19	158
Outro tipo de sociedade	1.986	-	-	80	241	1.665
Titularidade Compartida	10	-	-	-	-	-

Fonte: Elaboración propia a partir de datos proporcionados polo FOGGA.

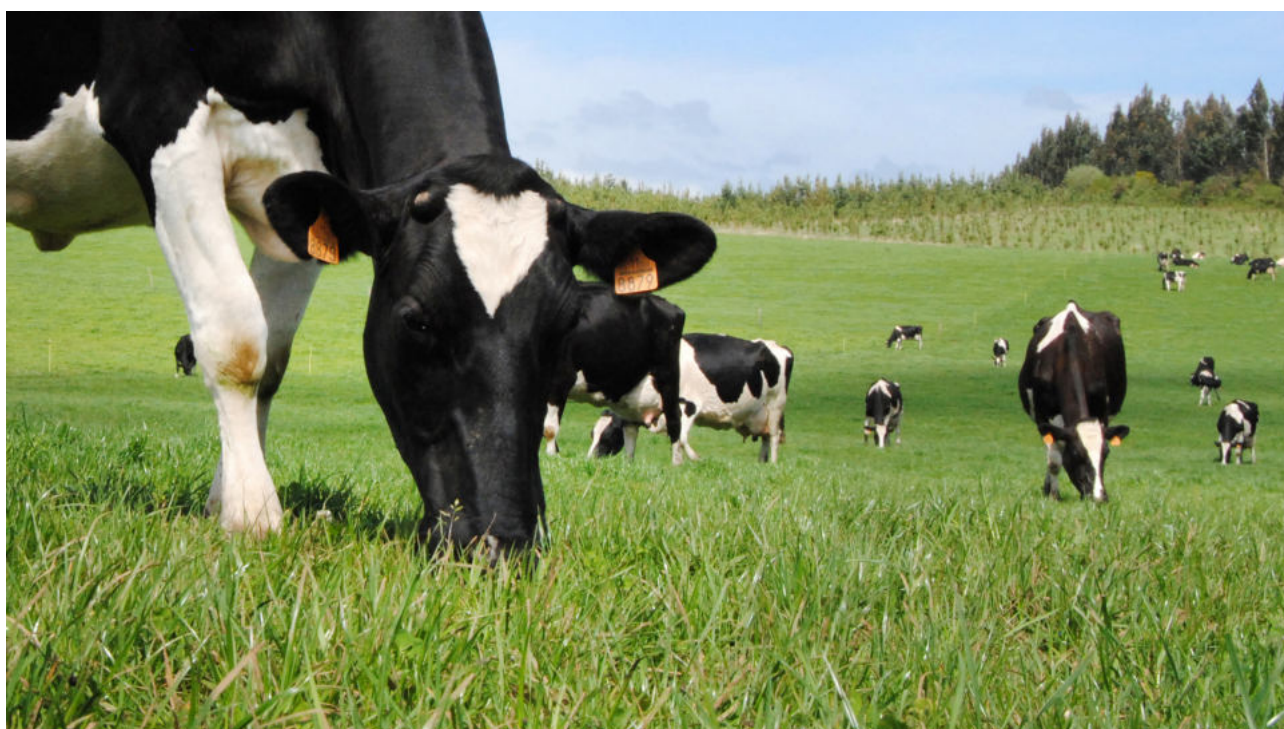
1.4.11. Novas tendencias na produción de leite

Os produtos lácteos son unha importante fonte de nutrientes (en particular de proteínas de alta calidade, enerxía, minerais e vitaminas esenciais) cuxo consumo está incluído nas recomendacións para unha dieta san e equilibrada polas organizacións de saúde pública de todo o mundo. Actualmente isto pode non ser suficiente, xa que existe unha

crecente preocupación dos consumidores polas características globais dos alimentos consumidos, que creou progresivamente un novo concepto de calidade, no que se inclúen os atributos tradicionais relativos a valor nutricional, sabor, aroma e cor, xunto con novos indicadores relativos a aspectos éticos ou intanxibles como o benestar animal e o impacto ambiental, entre outros.

En xeral, considérase que os sistemas de manexo ao aire libre con animais en pastoreo son percibidos polos consumidores como máis respectuosos cos animais e o medio ambiente. En cambio, desde os anos 80, os sistemas de produción con base a pasto están decrecendo en Europa, observándose un descenso progresivo das superficies de pastoreo e a súa substitución pola produción de cultivos anuais coma o millo, en paralelo co incremento da dependencia de insumos do exterior, en particular concentrados para a alimentación das vacas.

O sector lácteo galego debe aproveitar estas novas demandas de leite, sobre todo por parte de aquelas explotacións de tamaño medio e pequeno que dispoñan dunha base territorial que permita realizar o manexo e as prácticas requiridas por parte deste tipo de producións, que conectan con estas novas demandas, aínda de nicho, dos consumidores.

1.4.11.1. Leite de pastoreo

Conectando con estas novas sensibilidades dos consumidores, en países como os Países Baixos (desde 2012) e Alemaña (desde 2016), impulsáronse acordos a nivel nacional a favor do pastoreo, involucrándose un gran número de organizacións de toda a cadea láctea, entre as que se atopan produtores, industria, distribución, educación ou partidos políticos. Entre as principais medidas postas en marcha, atópanse a creación dunha marca diferenciada para o leite de pastoreo ou o pago dunha prima ás ganderías nas que as vacas permanezan no pasto durante un determinado período de tempo anual.

Desde o 2018 diversas empresas lácteas con recollida en Galicia comercializan en España leite baixo a denominación

“leite de pastoreo”. Este leite procede de granxas, na súa maioría galegas, onde a semellanza da normativa doutros países europeos, o manexo dos animais debe cumprir un referencial de índole privado relativo ao número de días de pastoreo (120-150 días/ano), ao tempo de permanencia no pasto (5-6 horas/día), carga máxima (2,5 vacas/ha SAU) ou ao cumprimento de normas de benestar animal baseadas no estándar europeo. Pero no caso español trátase de pautas marcadas por cada industria con certificacións de carácter privado con distintos niveis de esixencia, non existindo un acordo entre as distintas partes da cadea nin unha regulación oficial ao respecto.

Nas condicións agroclimáticas nas que se desenvolve a produción leiteira en Galicia, a dispoñibilidade de pastos limítase ao período que vai desde o inicio da primavera ata xullo e ao período de outono, polo que esta estacionalidade do crecemento do pasto obriga a que a alimentación das granxas que realizan pastoreo dependa entre 4 e 6 meses das forraxes ensiladas, en maior ou menor medida. Estas condicións permiten cumprir con suficiencia as normativas esixidas ás granxas nas que é factible realizar pastoreo. Como xa se viu anteriormente, en

“Galicia conta cunhas condicións agroclimáticas apropiadas para a produción de leite de pastoreo”.

Galicia estimábase como leite proveniente de pastoreo, baseándose nunha inxestión considerable de herba fresca, menos do 10% da produción, cifra que se podería incrementar calculándose con base nos referenciais citados previamente, onde a inxestión de herba fresca nos pastos non precisaría ser moi elevada. Neste senso, no resultado da enquisa realizada aos gandeiros, só o 4,6% dos enquisados manifestou producir leite de pastoreo, mentres que dos que nestes intres non producen leite de pastoreo, o 28% considera que podería cambiarse

a este tipo de produción ou á de ecolóxico, porcentaxe que se incrementa no caso das explotacións de menor tamaño. Con todo, unha definición clara e unánime do que significa leite de pastoreo sería un paso adiante para non banalizar un termo que a día de hoxe xa conta con numerosos referenciais nos puntos de venda, que poden acabar confundindo ao consumidor. Galicia conta cunha vantaxe competitiva con respecto a outras zonas de España para producir este tipo de leite, pero a non clarificación do seu significado pode chegar a ser contraproducente para os intereses dos gandeiros da Comunidade e tamén para a industria que xa está a utilizar esta cualificación para parte do leite recollido.

1.4.11.2. Leite ecolóxico

Outra posible alternativa é a produción de leite en ecolóxico. A normativa que regula esta produción indica que os sistemas ecolóxicos engloban un conxunto de técnicas que exclúen no posible o uso de fertilizantes, pesticidas e antibióticos, entre outros, co obxectivo de preservar o medio ambiente, manter ou aumentar a fertilidade do solo e proporcionar alimentos con todas as propiedades naturais (MAPAMA, 2007). Segundo a norma que regula a produción ecolóxica (BOE, 2007), un sistema de produción de leite ecolóxico implica un menor número de animais por unidade de superficie,

limita o uso de medicamentos e esixe que a inxestión de alimento por parte do gando se basee no aproveitamento forraxeiro, de forma que polo menos o 60% da MS da ración diaria estea formada por forraxes, empregando concentrados ecolóxicos e tendo os animais acceso ao pastoreo sempre que as condicións o permitan.

A produción de leite ecolóxico comezou en Galicia a principios deste século, manténdose durante quince anos nun número estable dunhas 35 granxas que comercializaban o leite a través dunha multinacional con industria en Galicia

“A produción de leite ecolóxico representa unicamente o 0,6% da produción cando en países da contorna supera o 3%”.

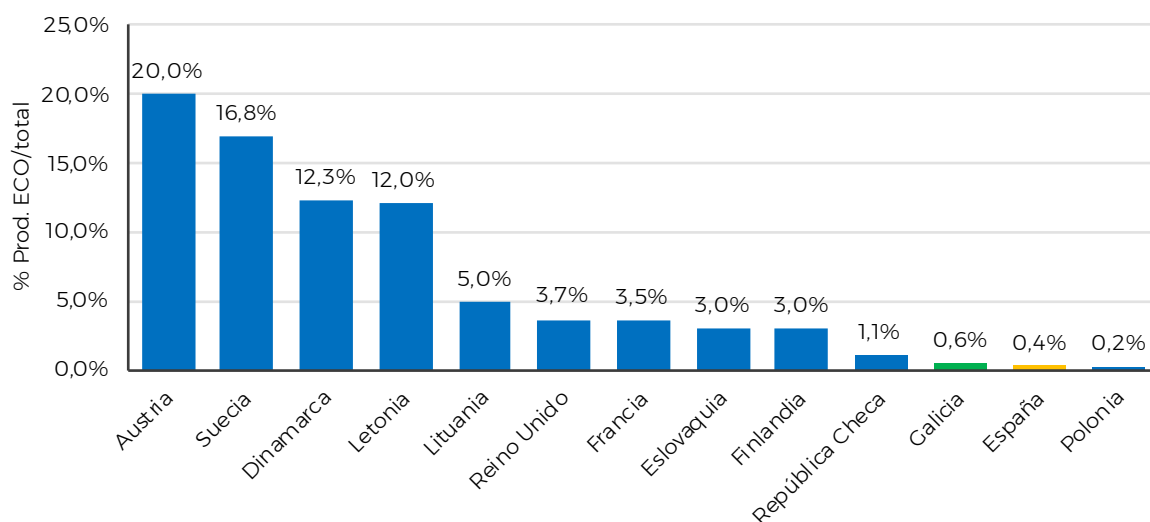
ou a través de pequenas iniciativas que transformaban o leite que producían na propia explotación. A partir do ano 2016, co continuado incremento da demanda deste tipo de produtos, impulsado por un sector de consumidores disposto a gastar máis en produtos máis respectuosos coa contorna, produciuse a entrada de novos operadores neste mercado. No caso de Galicia entrou outra multinacional afincada en Galicia, o que incrementou o prezo do leite en orixe. Isto, unido á crise de prezos do leite “convencional” e ao fin das cotas, animou a máis gandeiros a comezar o proceso de conversión cara a produción de leite en ecolóxico. Na actualidade, os datos ofrecidos polo informe sobre agricultura

ecolóxica do MAPA referidos ao ano 2018 (MAPA, 2019), indican que en Galicia existían 109 explotacións de leite de vacún ecolóxicas, o 1,4% das explotacións de Galicia, con 4.355 cabezas que producían 15,7 mil toneladas de leite, aproximadamente o 0,6% do leite de Galicia. No conxunto de España había 201 granxas con 10.473 cabezas e unha produción certificada de 27,8 mil toneladas de leite, co que Galicia representaría o 54,2% das granxas de leite ecolóxicas e o 56,5% da produción española.

Na Figura 1.31 represéntanse as porcentaxes de leite ecolóxico sobre o total de leite produci-

do nos países da UE-28 (os que teñen datos dispoñíbles na Eurostat sobre a produción de leite ecolóxico). Pode verse como o peso do leite ecolóxico sobre o total é moi superior ao de España e Galicia, con países como Austria, Suecia ou Dinamarca que superan o 10% sobre o total de leite producido, ou Francia e Reino Unido, dous dos grandes produtores europeos, nos que o leite ecolóxico representa máis do 3,5% do leite producido, o que da unha idea do potencial de crecemento desta actividade na nosa Comunidade. Ademais, como se verá no capítulo correspondente, os datos dispoñíbles indican que, globalmente, a cota de mercado dos produtos orgánicos medra rapidamente en Europa.

Figura 1.31. Porcentaxe da produción de leite ecolóxico sobre a produción total de cada país no ano 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

1.4.11.3. Sólidos no leite

O sector produtor de leite de Galicia sempre tivo unha alta capacidade de adaptación ás demandas da industria. Por este motivo, durante anos, sendo o principal destino do leite galego o envasado como leite líquido, os produtores tiveron claro que a produción de leite con vacas de alto rendemento en volume pero con cantidades de graxa e proteína modestas, era un bo negocio para as súas economías, orientándose en moitas explotacións o tipo de alimentación, manexo e xenética cara unha produción altamente intensiva cuns sólidos por litro de leite baixos. Actualmente, como se detallará nos capítulos seguintes, as tendencias van variando, e sen olvidar a importancia que aínda ten e vai seguir tendo o leite líquido na Comunidade, o in-

cremento nos sólidos do leite vai ser unha tendencia na produción motivada polo tipo de industria que se está instalando na Comunidade, enfocada á transformación en produtos como leite en po ou queixos. Un factor clave para a eficiencia industrial e a competitividade na elaboración destes produtos vai ser a cantidade de sólidos presentes no leite. Isto vai facer xurdir -xa está ocorrendo- un mercado de produción de leite máis especializado no que convivirán uns produtores especializados no leite líquido con baixos contidos de graxa e unha proteína sostida, con outros gandeiros fornecedores desta industria que modificarán as súas pautas de manexo, alimentación e incluso a raza das vacas para obter un leite con máis graxa e proteína para atender estes novos requirimentos industriais.

1.5. FACTORES QUE PODEN LIMITAR A PRODUCCIÓN DE LEITE

A adaptación da produción de leite aos novos requirimentos medioambientais é un dos grandes retos que ten o sector lácteo por diante. Motivado polo incremento das demandas sociais, xa citadas anteriormente, as esixencias medioambientais están evolucionando para adaptarse a estas, polo que unha rápida adaptación ou incluso adiantarse ás futuras normativas, que se prevén cada vez máis restrictivas, podería axudar a fortalecer o sector lácteo galego. Para iso resulta fundamental que o propio sector tome conciencia de esta realidade e dea os pasos necesarios para tirar proveito desa maior sensibilización social polos aspectos medioambientais poñendo en valor a súa actividade. Neste senso, resulta salientable que na enquisa realizada, o 81% dos enquisados manifestaron estar preocupados polas esixencias da normativa medioambiental, pero o 89% considera que unha explotación de leite non supón un problema ambiental.

1.5.1. Nitratos

A Directiva Europea 91/676/CEE (CEE, 1991) establece o marco legislativo, posteriormente desenvolvido por Estados membros e Comunidades Autónomas, no que se definen os parámetros químicos que determinan a salubridade das augas subterráneas no relativo á presenza de nitratos. A presenza destes por riba de determinados niveis, podería dar lugar á declaración de zona vulnerable, o que restrinxiría o uso de adobos nitroxenados, tanto de síntese como orgánicos, pois o seu mal uso pode ser causante da contaminación das augas subterráneas.

.....

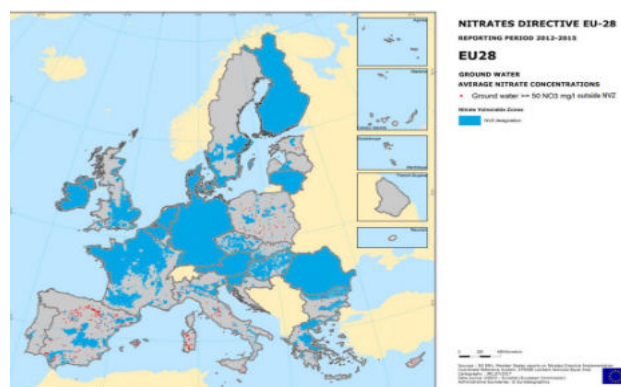
*“Galicia é practicamente a
única gran produtora europea
sen zonas vulnerables de
nitratos”.*

.....

Tal e como se observa na Figura 1.32, en Galicia non hai zonas vulnerables declaradas, sendo a boa calidade das augas un indicador de que non existe unha excesiva presión sobre o terreo, tanto de utilización de nitróxeno de síntese como orgánico. A combinación dunha alta carga gandeira xunto cunha alta utilización de adobo nitroxenado de síntese fai que as cantidades de nitratos nas augas poidan superar os límites establecidos, e despois dunha serie de advertencias á zona, habitualmente unha conca hidrolóxica, esta sexa declarada zona vulnerable. Como se observa no mapa, Galicia é practicamente a única gran produtora europea que na actualidade non presenta zonas vulnerables. Malia isto, hai que considerar que esta non é unha foto fixa e periodicamente as autoridades competentes emiten informes sobre o estado de salubridade das nosas augas. Polo que establecer límites á instalación de novas actividades agrarias en determinadas zonas e o ordenamento do territorio, son puntos chave para que Galicia continúe sendo unha rexión europea sen zonas vulnerables. A actividade láctea pode seguir medrando, pero hai áreas en Galicia onde o incremento no número de animais debería ir ligado a un incremento na

superficie forraxeira. No entanto existen tamén outras zonas da Comunidade con menor presión de granxas de leite e con capacidade para a instalación de novas explotacións que contribuíría a un maior dinamismo socioeconómico destes territorios rurais.

Figura 1.32. Áreas designadas como zonas vulnerables de nitratos e estacións de monitoreo de augas subterráneas con concentración de nitratos medias superiores aos 50 mg/L no período 2012-2015.

Fonte: CE (2018). Dispoñible en: https://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/pdf/nitrates_directive_implementation_report.pdf.

1.5.2. Emisións de amoníaco

A Directiva UE/2016/2284 (UE, 2016) obriga aos Estados membros a informar ás autoridades europeas dos plans de redución das emisións de gases contaminantes atmosféricos, entre os que se atopa o amoníaco. A actividade agraria é responsable de máis do 90% das emisións de amoníaco a nivel mundial, sendo o manexo e almacenamento dos xurros, xunto coa utilización de adobos de síntese, as principais causas de emisión de amoníaco. Deste tipo de emisións, en España, o gando vacún de leite é responsable dun 4% das emisións de amoníaco, polo que a pesar de que se poden e se deben realizar prácticas para paliar o efecto do amoníaco do xurro, non se debe cargar o peso da redución das emisións neste sector.

O informe de proxección de emisións realizado polo Ministerio para a Transición Ecolóxica en marzo de 2019 acredita un factor de emisión para o vacún de leite de 19,94 Kt de NH₃, propoñendo unha

redución destas emisións de 8,98 Kt, quedando no ano 2040 en 10,96 Kt. Esta redución supón unha diminución dun 45% das emisións do sector vacún de leite, á vez que o total de emisións de NH₃ en España pasaría no mesmo período de 492,21 a 384,39 Kt de amoníaco, o que supón unha redución do 21,9%. Á vista destes datos, o nivel de esixencia co sector lácteo parece excesivo en comparación co de outros sectores que son responsables en moita maior medida da emisión de gases efecto invernadoiro. Ademais cómpre sinalar, que neste informe do Ministerio non se contabilizan axeitadamente os animais en Galicia, pois asume que o 100% das vacas están estabuladas permanentemente, o que incrementa as emisións teóricas calculadas para o vacún de leite. No caso de Galicia, a realización dun cálculo de emisións que recolla a súa realidade produtiva, unido ao desenvolvemento por parte dos gandeiros dunha prácticas agrónomicas adecuadas en canto á distribución do xurro, permitiría reducir as emisións de amoníaco sen necesidade de realizar fortes investimentos.

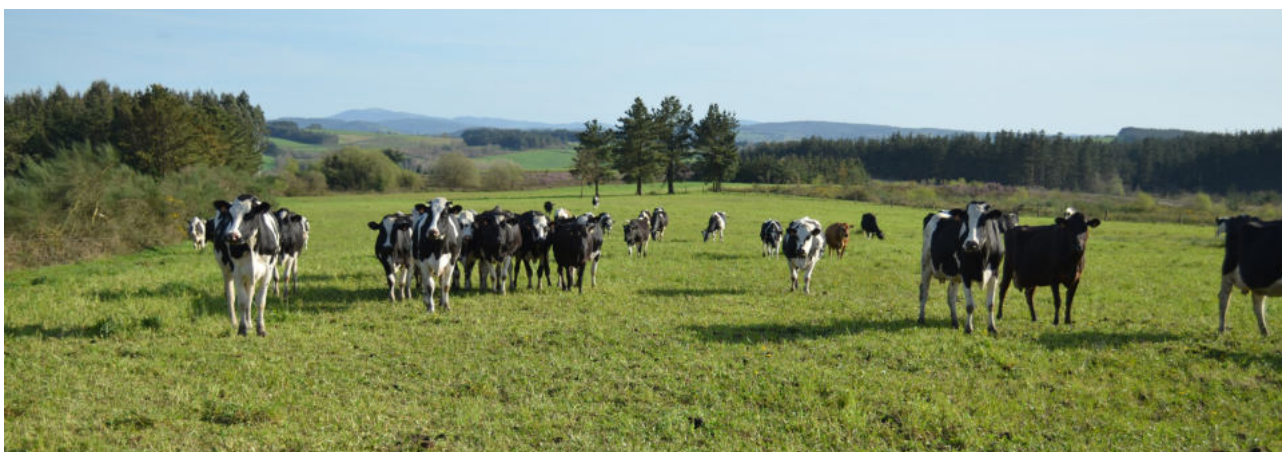
1.5.3. Biodiversidade

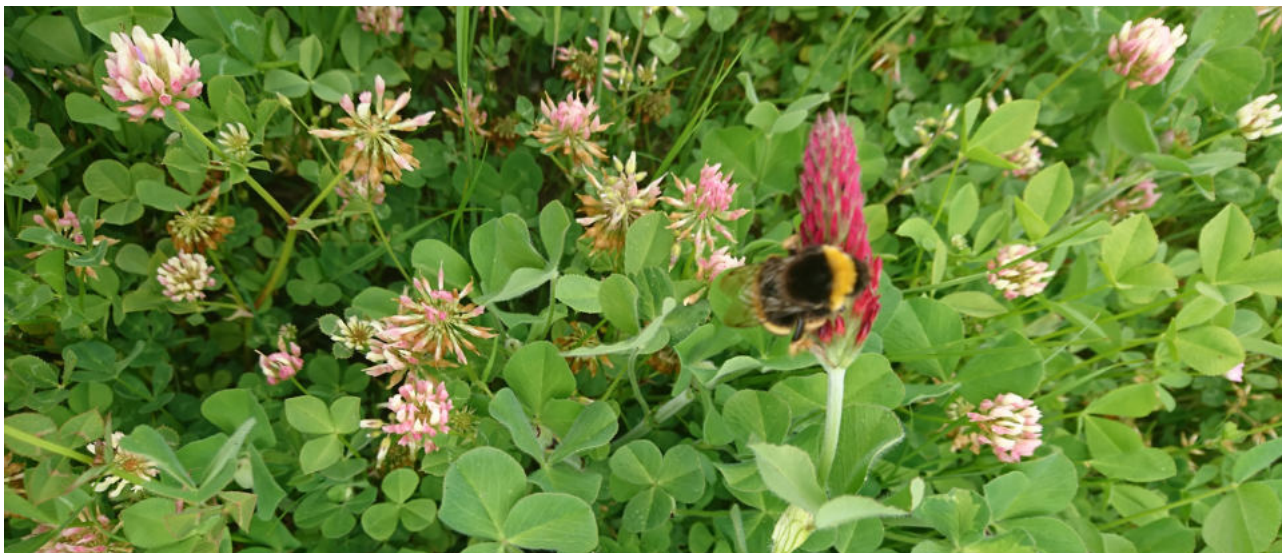
As explotacións de vacún galegas, tanto de leite como de carne, conforman e vertebran a meirande parte do territorio rural, configurando o mosaico tradicional da paisaxe galega caracterizado pola presenza de pequenas parcelas irregulares vinculadas ao minifundio. O chamado bocage, é a paisaxe por excelencia da Europa atlántica, que en España é característica unicamente da cornixa cantábrica.

Os agricultores e gandeiros son por tanto, xestores de superficies agrarias de alto valor natural, con elementos paisaxísticos de enorme valor ecolóxico e para a biodiversidade, como, por exemplo: matogueiras, prados, formacións boscosas, sebes, humidais, terras en barbeito, pradarias, pasteiros, valados de pedra, superficies dedicadas á silvicultura, etc. O termo Biodiversidade foi definido no Artigo 2 da Convención da Diversidade Biolóxica de 1992 como “a variabilidade de organismos vivos de calquera fonte incluíndo entre outros, os ecosistemas terrestres e outros sistemas acuáticos, e os complexos ecolóxicos dos que son parte, incluíndo a diversidade dentro de cada especie e dos ecosistemas” (CDB/UNEP, 1992)

“A agricultura e a gandería son actividades clave na biodiversidade”.

A agricultura e a gandería son actividades clave na xestión dos recursos naturais e na protección da biodiversidade e o medio ambiente. Actualmente na UE-28 hai máis de 210 millóns de hectáreas de terras arables e pastos, o que equivale á metade da superficie da UE-28, ten un uso agrario. Como resultado, o 50% das especies europeas dependen dos hábitats agrarios. No entanto, os datos sobre o estado de conservación das especies ligadas aos ecosistemas agrarios reflicten unha continua redución da biodiversidade.

Os principais impactos da produción de alimentos para o gando na biodiversidade, segundo Fundación Global Nature (2018), teñen que ver con:

- » a preparación do solo e a sementeira;
- » a fertilización, que pode producir cambios no estado trófico das plantas e a lixiviación de nutrientes ao medio;
- » o tipo de colleita: en xeral as segadoras de barras soen causar menos impacto que as rotativas;
- » o aproveitamento do pasto a dente, que crea nichos e hábitats de interese pero tamén pode xerar impactos negativos en situación de sobrepastoreo;
- » a produción de alimentos en ultramar: a produción de soia, por exemplo, é unha das causas máis importantes da perda de bosques primarios e zonas húmidas.

A pesar disto hai que ter en conta que algunhas especies só dispoñen dos medios agrarios como hábitat principal e as paisaxes agrarias de gran riqueza ambiental están transformadas de tal xeito que non poderían volver aos sistemas naturais precedentes se fosen abandonadas.

Medir a relación das ganderías coa biodiversidade é unha das principais necesidades. A International Dairy Federation (FIL-IDF) no seu boletín 488/2017 dedicado á biodiversidade no sector lácteo, ofrece unhas pautas claras sobre como cuantificar a biodiversidade no eido da produción de leite nunha determinada área ou rexión, a través de Plans de

acción de biodiversidade en granxas piloto. Deixa moi claro que a contribución das granxas lácteas pode ser positiva ou negativa, non tratando tanto de medir impactos, senón de ver cal é a contribución da actividade de produción de leite á biodiversidade. A actividade leiteira crea un marco, desde a perspectiva da biodiversidade, mellorando ou empeorando o que a rodea.

As técnicas de medición da biodiversidade poden ter tanta complexidade como se queira pero o que pretende é medir a contribución dunha actividade á biodiversidade da área ou rexión na que se encontra. Unha granxa de leite que preserve sebes e valados, que teña parte das súas parcelas como pradeiras permanentes e que faga un uso non intensivo da superficie a forraxes, probablemente será unha granxa que aporte biodiversidade ao sistema. Pola contra, unha granxa monoparcela na que a maioría da superficie está a cultivos anuais e que fai da sega a súa actividade principal nas pradeiras, terá unha contribución modesta á biodiversidade e probablemente terá un impacto negativo sobre ela.

Xa o 3 de maio de 2011, a Comisión Europea adoptou unha nova estratexia para deter a perda de biodiversidade e mellorar a situación en Europa das especies, os hábitats, os ecosistemas e os servizos que estes prestan, así como para intensificar a contribución da UE á loita contra a perda de biodiversidade no mundo. Un dos seus obxectivos céntrase na mellora da integración da conservación da biodiversidade nas políticas clave de agricultura e silvicultura.

Neste senso, a PAC pretende conseguir que a actividade agraria sexa economicamente viable, socialmente aceptable e respectuosa coa biodiversidade, garantindo a existencia da infraestrutura ecolóxica necesaria, mantendo razas e variedades, así como a diversidade de variedades utilizadas na agricultura, ao mesmo tempo que se evita a expansión de especies non desexadas. A reforma da PAC para o período 2014-2020, supuxo un paso decisivo nesta dirección ao incluír a condicionalidade nas axudas directas. Esta condicionalidade afecta, no caso da biodiversidade, aos requisitos legais obrigatorios que recolle a Directiva 79/409/CEE relativa á conservación de aves silvestres, a Directiva 92/43/CEE relativa á protección de hábitats e fauna e flora silvestre e a Directiva 91/414/CEE, sobre comercialización de produtos fitosanitarios. O resto de obrigas contémpanse no bloque de boas condicións agrarias e medioambientais (BCAM), a maioría relacionadas coa protección do solo, en particular contra a erosión e a contaminación. Ademais, no PDR de Galicia, as medidas 4 (investimentos en activos físicos), 10 (agroambiente e clima), 11 (agricultura ecolóxica) e 13 (pagos a zonas con limitacións naturais u outras limitacións específicas) son as que contribúen máis directamente á conservación da biodiversidade, entre elas, a submedida 10.1 de axudas

á apicultura para a conservación da biodiversidade en zonas con limitacións naturais, ou a submedida 4.4. de apoio a investimentos non produtivos vinculadas ao cumprimento de obxectivos agroambientais e climáticos.

No entanto, de cara ao futuro da PAC son moitos os sectores críticos coas medidas actuais por non ir na liña do Pacto Verde Europeo, non vincular os pagos directos a prácticas ou normas significativas de sostiabilidade, ou por non garantir que ao menos un 10% das terras de cultivos se dediquen a hábitats naturais como sebes, lindes con vexetación ou estanques.

Por outra banda, o modelo de produción gandeira que contribúe á conservación da paisaxe tradicional galega e da biodiversidade é un dos modelos característicos do territorio galego e que cómpre poñer en valor de cara aos futuros ecoesquemas que se teñen que formular para a PAC post 2020.

O relatado anteriormente debuxa unha idea de biodiversidade que polo momento non parece estar moi estendida dentro do sector lácteo. En calquera caso cómpre sinalar que a biodiversidade nada ten que ver coa presenza de fauna salvaxe sobre o terreo, que no caso de proliferar descontroladamente, supón un serio risco económico para as granxas lácteas, ademais dun latente risco sanitario para todo o sector.

1.6. ASOCIACIONISMO SECTORIAL

A existencia de organizacións ou asociacións que defendan intereses colectivos de produtores, fabricantes ou consumidores é un síntoma de madurez dos colectivos implicados en tal defensa. Estas asociacións, sen ánimo de lucro, adoitan ser referentes para todos os implicados no sector e perseguen obxectivos facilmente identificables por todos eles. A xeración de novas positivas de interese xeral é tamén un dos cometidos que desenvolven este tipo de asociacións co obxectivo de crear un ambiente amable e unha visión positiva

do conxunto da sociedade sobre a actividade que desenvolve o colectivo.

Neste senso, algúns sectores, por medio deste tipo de asociacionismo, logran que a súa presenza mediática sirva para poñer en valor os seus aspectos positivos contribuindo a xerar un clima social favorable que o sector lácteo a día de hoxe non ten.

É máis, o sector carece de capacidade de resposta fronte ás novas negativas sobre o mesmo da prensa xeral e incluso de colectivos e organizacións, que pretendendo defender o sector, trasladan ao

“O sector carece de capacidade de resposta fronte a novas negativas”.

conxunto da sociedade unha mensaxe negativa sobre o mesmo que moitas veces non concorda coa realidade, dando a idea de que o sector lácteo, e en xeral o sector agrícola, vive inmerso nunha crise permanente. Exemplos de sectores con capacidade de resposta poderían ser o do viño e o da pesca, ou incluso o sector forestal, nos que existe unha articulación sectorial que pon en valor a súa actividade, trasladando continuamente mensaxes sobre as súas bondades e a súa contribución ao benestar do conxunto da sociedade.

O sector lácteo ten multitude de aspectos positivos, pero o cidadán medio, que actualmente está afastado do medio rural e pode ser moi mediaticizado, ten unha imaxe deste moi ligada á contaminación, aos gases efecto invernadoiro, ao amoníaco, á sobreexplotación dos animais, e tamén moi vinculada a ruína económica na que viven os gandeiros permanentemente, aspecto este, ao igual que os outros, moi afastado da realidade do sector. Todas estas novas de impacto negativo fan que se vaia socavando a imaxe da actividade leiteira. Esta imaxe non é exclusiva de Galicia, pero o sector lác-

teo noutros países da contorna goza de prestixio, sendo valorado positivamente pola maior parte da sociedade.

Galicia non conta na actualidade con asociacións de gandeiros, pagadas por gandeiros, que teñan por cometido a defensa do sector e a mellora da súa imaxe diante da sociedade, sendo esta unha eiva importante, sen prexuízo de que existan outras organizacións que defendan os intereses destes, malia que, como se dixo, en moitas ocasións esta defensa contribúe a acrecentar a súa imaxe negativa. Esta falta de asociacionismo ponse de manifesto na enquisa realizada no marco da estratexia, onde case o 60% dos gandeiros manifestou non estar asociado a ningún sindicato ou asociación agraria, por considerar que estes non defenden os seus intereses ou que están politizados. Esta porcentaxe increméntase ata o 64% no tramo máis alto de produción, por riba das 1.000 t ano. A pesar disto, na actualidade non existen, como se indicou, outros instrumentos de representación e defensa dos intereses dos gandeiros.

1.7. ASESORAMENTO

Na segunda metade do século XX as oficinas de extensión agraria, de carácter público, fixeron un gran labor de asesoramento, que axudou en gran medida ao rápido desenvolvemento do agro galego. Estas oficinas actualmente son as oficinas agrarias comarcais, que co paso dos anos quedaron relegadas ao desenvolvemento de funcións meramente burocráticas nas que a prestación de servizos de asesoramento que noutroa eran unha parte importante do seu cometido, hoxe sexa marxinal ou inexistente.

No ámbito do asesoramento privado, a Consellería do Medio Rural conta actualmente con máis de 60 entidades rexistradas no Rexistro de Entidades con Servizos de Asesoramento e Xestión de Galicia (RESAXEGA) que se dedican a ofrecer servizos de asesoramento e/ou xestión, dentro das cales se atopan un gran número de asociacións e cooperativas vinculadas co sector lácteo. Pódese dicir que en Galicia existen técnicos de alto prestixio no ámbito da reprodución, podoloxía, alimentación, produción de forraxes ou calidade do leite, entre outras disciplinas, que dan un bo servizo aos gandeiros clientes. Moitos destes servizos técnicos son realmente, sobre todo os ligados á ali-

mentación, á reprodución ou produción agrícola, un “servizo postvenda” de fidelización do cliente. Nestes casos, a capacidade do técnico está sempre limitada pola empresa que hai detrás dese técnico, que é a quen realmente se debe, quedando nun segundo plano a necesidade real do gandeiro.

“Faltan servizos de asesoramento similares aos existentes nos principais países produtores da UE”.

Galicia carece de servizos de asesoramento independentes con técnicos ou equipos multidisciplinares cualificados, que poidan axudar dun xeito integral na toma de decisións nas granxas de leite. Este tipo de asesoramento,

que tanto público como privado, existe na nosa contorna, pode funcionar en paralelo co servizo postvenda que a maioría de casas comerciais, incluídas as cooperativas, fan nas explotacións de leite. Un exemplo disto témolo no Institute de l'élevage (IDELE), que xunto co control leiteiro en Francia, asesoran en diferente medida aos produtores daquel país. Tamén o Teagasc en Irlanda, que sendo unha institución pública, parte do seu orzamento deriva das contribucións dos produtores. Con todo, resulta salientable que o 91% dos gandeiros enquisados, manifesta a súa confianza na obxectividade dos servizos de asesoramento vinculados a provedores.

1.8. CONCLUSIÓN

A produción de leite no mundo.-

- » A produción de lácteos a nivel mundial foi no ano 2018 de 841,8 millóns de toneladas, dos que un 81% eran leite de vaca e un 15% leite de búfala, quedando en cifras marxinais a nivel mundial a produción de leite de cabra, ovella e outras especies.
- » A produción a nivel mundial segue unha tendencia crecente, pasando de 793,0 millóns de toneladas en 2014 a 841,8 en 2018, o que supón un incremento dun 6,2% en cinco anos.
- » Aproximadamente un terzo da produción de leite de vaca a nivel mundial é europea, outro terzo de Asia e o terzo restante a repartir entre Oceanía, África e América.
- » Europa continúa liderando a produción de leite a nivel global (32% da produción mundial), pero de seguir as tendencias de crecemento actuais, na próxima década será relevada por Asia (31%), xa que o crecemento da produción nesta rexión foi do 12,3% nos últimos cinco anos, mentres que en Europa medrou a un menor ritmo (1,9%).
- » A pesar do volume de produción, unicamente ao redor do 9% do leite total producido no mundo se comercializa no mercado internacional. Esta cifra é relativamente baixa, pero ten unha grande influencia nos prezos dos produtos lácteos, e por tanto tamén no prezo pagado aos produtores.
- » Os dez países que máis producen achegan o 75% da produción mundial de leite de vaca e o 58% da poboación mundial. Dentro destes cómpre destacar á UE-28 (22,9% leite e 6,7% poboación), Estados Unidos (14,5% leite e 4,3% poboación) e Nova Zelandia (3,1% leite e 0,1% da poboación).
- » Cinco países concentran o maior volume de importacións e exportacións a nivel mundial. No tocante ás importacións, destaca China como país comprador, cun 19,5% do volume de leite equivalente existente no mercado internacional, non superando ningún outro país o 6%. O contrario ocorre coas exportacións, concentrando a UE-28, Nova Zelandia e Estados Unidos o 68,1% das vendas.

A produción de leite na Unión Europea.-

- » A produción de leite na Unión Europea alcanza un volume superior aos 57.000 millóns de € e representa un 13,2% do valor da produción final agraria, sendo o sector produtor agrario cun maior peso dentro da UE-28.
- » A UE-28 rexistrou unhas entregas de leite ás industrias de 160 millóns de toneladas no ano 2018, representado o leite de vaca o 97,5% das entregas fronte ao leite de ovella, cabra e búfala, que representan un 2,5% do leite cru total entregado ás industrias.
- » A produción de leite na UE estivo moi condicionada pola PAC e particularmente pola instauración do réxime de cota láctea e o seu reparto por países, non ligado ao consumo interno dos mesmos, senón á produción previa destes. Este réxime mantivo a hexemonía dos países con máis peso na produción e freou o desenvolvemento de outros países ou rexións con condicións para seren grandes produtores. O sistema de cotas lácteas desapareceu en marzo de 2015.
- » Seis Estados membros (Alemaña, Francia, Reino Unido, Países Baixos, Polonia e Italia) teñen unha produción superior aos 10 millóns de toneladas de leite de vaca por ano e agrupan o 70% das entregas á industria da UE-28 (110,3 millóns t).
- » Os dez principais países produtores representan o 86% do total de entregas á industria (135,7 millóns t), ocupando España o oitavo posto (7,3 millóns t).
- » Alemaña é o primeiro produtor de leite europeo, cunhas entregas de leite á industria que sobrepasan os 32 millóns de toneladas, representando o 20,5% do total europeo, seguido de Francia, que supera os 24 millóns de toneladas (15%). A continuación atópanse entre o 7-10% os catro países (Reino Unido, Países Baixos, Polonia e Italia) que xunto cos dous anteriores sobrepasan os 10 millóns de toneladas.

No caso de España, a súa produción representa un 4,6% do total da UE-28.

- » Baixando a nivel de rexións NUTS-2, vinte delas producen 60 millóns de toneladas de leite, equivalente a máis do 35% da produción da UE. Dentro destas vinte rexións, Galicia é a única Comunidade Autónoma española presente e ocupa o décimo posto por nivel de produción.
- » Entre 2015 e 2018 a produción aumentou un 4,53% no conxunto desas vinte rexións, destacando o incremento da produción do Sur de Irlanda (+18,07%). No mesmo período, Galicia aumentou a súa produción un 4,15%, unha evolución similar á media das 20 rexións cunha maior produción de leite.
- » Galicia é unha rexión idónea para o desenvolvemento da produción láctea polas súas características agroclimáticas, pola potencialidade para o asentamento industrial e pola capacidade de mercado nun país deficitario. Así o destacaba un informe sobre desenvolvemento agrario na UE do ano 2008, realizado pola Dirección Xeral de Agricultura e Desenvolvemento Rural da CE, no que se analizában as áreas máis acaídas de Europa para o futuro desenvolvemento da produción de leite de vaca na UE.

A produción de leite en España e Galicia.-

- » A produción de leite en España alcanza un valor próximo aos 3.000 millóns de €, representando o 5,9% do valor da produción final agraria, peso moi inferior ao que supón dentro da UE-28, que alcanzaba o 13,2%. No caso de Galicia, o valor da produción alcanzou 827 millóns de € representando un 23,7% do valor da produción final agraria, sendo con gran diferenza a actividade agraria cunha maior importancia en Galicia.
- » Dentro da produción total de leite en España, o leite de cabra e ovella representa o 12,4% do total da produción, mentres que a media na UE era do 2,5%.
- » A produción española comportouse de xeito similar á dos principais produtores europeos, cunhas entregas de leite á industria estables ata a desaparición das cotas lácteas, ao redor de 6 millóns de toneladas anuais, incrementando a súa produción nos anos seguintes, chegando aos 7,2 millóns de toneladas en 2019, o que supón un incremento do 18,6% respecto do ano 2001.
- » Galicia é a principal produtora de leite de vaca de España, cunha produción de 2,8 millóns de toneladas no ano 2019, que representan o 38,6% do total estatal, fronte ao 28,8% no ano 2001, consolidando así a súa posición na produción láctea española. Así, en menos de dúas décadas, Galicia incrementou a súa produción en máis dun millón de toneladas, cifra que supón o 91% do incremento total de España.
- » A produción de Galicia é similar á suma das catro seguintes Comunidades Autónomas cunha maior produción, Castela e León, Cataluña, Andalucía e Asturias. Galicia, xunto con estas catro Comunidades e Cantabria, entregan á industria máis do 83% do leite de vaca de toda España.
- » En España indentifícanse dous modelos de produción de leite diferentes: un de pequena dimensión, en zonas de vocación e tradición leiteira, cuxa capacidade de crecemento estaba limitada pola dispoñibilidade de terra; e un segundo máis intensivo, baseado no regadío, con explotacións de maior dimensión. O primeiro modelo é máis propio de Galicia e da Cornixa Cantábrica, mentres que o segundo, identifícase con zonas de produción máis intensivas da España seca.
- » Segundo reflicte a análise dos datos de produción entre o 2015 e o 2019, estes dous modelos produtivos seguen moi diferenciados entre si, tanto no que se refire ao rendemento das explotacións como ao volume de produción. No entanto en ambos modelos se reflicte unha

diminución continua e acelerada de explotacións, concentrándose a produción en explotacións cada vez máis grandes, tecnificadas e intensivas, situadas en áreas especializadas do territorio.

- » O número de explotacións lácteas que deixaron de entregar leite en España desde o ano 2015 foi de 4.259, o que supón unha diminución do número de explotacións do 24,9%. Nese período en Galicia deixaron de entregar leite 2.459 explotacións (o 57,7% do total do Estado) supoñendo unha diminución do 25,6%. No entanto Galicia, mantén case invariable o seu peso en termos de número de explotacións en relación ao resto do Estado, rexistrando o 55,7% das explotacións na actualidade fronte ao 56,2% en 2015.
- » En todas as Comunidades aumentan os rendementos por explotación desde o ano 2015, cunha media a nivel estatal do 35,0% no período 2015-19. Por riba desta cifra encóntrase Galicia, cun 37,7%, sendo unha das Comunidades cun maior crecemento porcentual, por detrás de Castela e León cun 45,2%.
- » O número de vacas de leite descendeu entre os anos 2015 e 2019 en España un 3,8%, rexistrándose no 2019 máis de 810 mil vacas leiteiras.

Analizando o reparto por Comunidades, Galicia conta co 42% do rabaño leiteiro de España, a pesar de que reduciu o seu número nun 5,6% respecto do 2015. Todas as Comunidades, agás Andalucía, reducen o número de animais, producíndose os maiores descenso, ao redor do 10%, en Asturias e País Vasco.

- » Paralelamente e dentro do proceso de intensificación, desde o 2015 o número de vacas de leite por explotación incrementouse de forma considerable, cun aumento a nivel estatal do 23,4%, pasando de 51 a 63 vacas leiteiras de media. En Galicia o cremento do número de animais por explotación foi máis moderado, un 20,6%, mentres que destacan polo seu aumento Castela e León e Navarra, con aumentos próximos ao 35%.
- » No mesmo período, o rendemento das explotacións viuse impulsado por un incremento no rendemento dos animais, situándose o rendemento medio de España cerca dos 9.000 kg por vaca, cun aumento do 10,5% respecto de 2015. Entre as variacións das Comunidades destaca o incremento do 14% en Galicia, cunha media no 2019 de 8.200 kg por vaca, sendo, ao igual que ocorre no resto da Cornixa Cantábrica, inferiores aos de Comunidades con sistemas de produción máis intensivos.

Particularidades propias da produción láctea en Galicia.-

- » 88 dos 313 concellos de Galicia producen máis de 5 mil toneladas de leite ao ano concentrando o 97% do leite producido na Comunidade.
- » Dez concellos producen máis de 60 mil toneladas de leite por ano, concentrando o 30% do leite de Galicia. Por orde de produción son Mazaricos, A Pastoriza, Lalín, Castro de Rei, Santa Comba, Frades, Sarria, Arzúa, Cospeito e Mesía.
- » Se a estes concellos se lle une tamén a produción dos dous seguintes, Guntín e Pol, a suma da produción destes doce concellos supera en produción a Castela e León, segunda Comunidade Autónoma con maior produción en España.
- » O sector lácteo emprega unha superficie agraria útil (SAU) de 200.915 ha, que representa o 28,5% da SAU dispoñible en Galicia, que se divide en case medio millón de parcelas.
- » A explotación media de Galicia produce 340 toneladas de leite ao ano, con 42 vacas e 22 becerrias en recría, cunha superficie de 25 ha repartida nunha media de 60 parcelas, o que da como resultado unha superficie de 0,4 ha/parcela, con 1,32 Unidades de Traballo Anual (UTA). A idade medida do titular das explotacións galegas é de 46 anos. Con todo, existe unha gran variedade que da lugar a catro tipoloxías de

explotacións, que van desde as que producen menos de 250 t ata as que producen máis de 1.000 t ao ano.

- » As explotacións pequenas (menos de 250 toneladas), representan o 61% das explotacións de Galicia e só producen o 20% do leite. En senso contrario, o 20% das explotacións (aquelas que producen máis de 500 toneladas) producen o 61% do leite de Galicia. As de máis de 1.000 t representan o 7% dos gandeiros e o 35% da produción.
- » Os vinte concellos con maior produción de leite dedican o 60% da súa SAU á produción leiteira, polo que a dispoñibilidade de terra para incrementar a base territorial das explotacións, no caso de existir, é escasa.
- » Nestes vinte concellos a media de Unidades de Gando Maior (UGM) por ha é de 2,05 UGM/ha, existindo nalgúns deles cargas de gando leiteiro próximas a 3 UGM/ha.
- » Segundo un informe elaborado pola Universidade de Vigo e a de Santiago de Compostela, o sector lácteo galego podería aumentar a súa SAU ata un total de 53.695 ha, o que supoñería un incremento porcentual do 26,7% respecto da SAU dispoñible na actualidade.
- » O prezo medio do leite en Galicia sen estandarizar desde o final das cotas lácteas (2015) vén sendo inferior ao do resto das Comunidades e ao prezo medio de Europa. Aínda así, o prezo do leite en Galicia aumentou no período 2015-

2019 máis que no resto de España: un 9,5%, fronte ao 3,5% de incremento no resto das Comunidades. En consecuencia, desde o 2015, os prezos do leite en Galicia, veñen reducindo o seu diferencial con respecto ao resto das Comunidades.

- » A evolución dos prezos do leite estandarizados reflicten unha evolución similar á dos prezos reais, pero a estandarización provoca que os prezos en Galicia aumenten o seu diferencial negativo con respecto ao resto de Comunidades e redúceno con respecto a Europa.
- » Non existen estudos de custos rigorosos nin representativos das explotacións lácteas galegas por tramos de produción.
- » A forma xurídica das explotacións leiteiras de Galicia non está adaptada á realidade empresarial dos tempos actuais, actuando como freo para facilitar a transmisión.
- » O 97,2% das explotacións son titularidade de persoas físicas, Comunidades de Bens, Sociedades Cívís e SAT que teñen como característica salientable que a responsabilidade patrimonial, tanto das persoas físicas como dos socios desas sociedades, é persoal e ilimitada (e mancomunada no caso de sociedades e comunidades de bens), respondendo fronte a terceiros cos seus bens presentes e futuros. Pola contra, soamente un 2,5% das explotacións lácteas teñen formas xurídicas con responsabilidade limitada.

Factores limitantes da produción de leite.-

- » As novas demandas sociais derivadas dunha maior sensibilización do conxunto das sociedades avanzadas sobre as cuestións medioambientais, fai que cada vez se impoñan maiores restricións das que os gandeiros deben ser conscientes e adaptarse e incluso adiantarse a estas esixencias.
- » A normativa de nitratos, a emisión de gases efecto invernadoiro e as cuestións derivadas do mantemento da biodiversidade, son factores que poden condicionar a produción láctea en determinados territorios, especialmente naqueles nos que existe unha elevada carga gandeira.
- » En Galicia a produción láctea pode seguir medrando pero hai áreas nas que o incremento do número de animais debe ir ligado a un incremento na superficie forraxeira. No entanto existen tamén outras zonas da Comunidade con menor presión de granxas de leite e con capacidade para a instalación de novas explotacións que contribuíría a un maior dinamismo socioeconómico destes territorios rurais.

Asociacionismo sectorial.-

- » Galicia non conta na actualidade con asociacións de gandeiros, financiadas coas súas contribucións, que teñan por cometido a defensa do sector e a mellora da súa imaxe diante da sociedade, sendo esta unha eiva importante para a visibilización do importante labor que desenvolven nos territorios rurais desde o punto de vista económico, social e ambiental.
- » En consecuencia o cidadán medio, que actualmente está afastado do medio rural e pode ser moi mediatizado, ten unha imaxe deste moi ligada á contaminación, aos gases efecto invernadoiro, ao amoníaco, á sobreexplotación dos animais, que non concorda coa realidade da produción leiteira.

Asesoramento.-

- » As oficinas de extensión agraria, de carácter público, fixeron un gran labor de asesoramento, que axudou en gran medida ao rápido desenvolvemento do agro galego. Na actualidade son coñecidas como oficinas agrarias comarcais e o seu papel quedou relegado ao desenvolvemento de funcións meramente burocráticas nas que a prestación de servizos de asesoramento que noutro era unha parte importante do seu cometido, hoxe sexa marxinal ou inexistente.
- » No ámbito do asesoramento privado, a Consellería do Medio Rural conta actualmente con máis de 60 entidades rexistradas no RESAXEGA, que se dedican a ofrecer servizos de asesoramento e/ou xestión, dentro das cales se atopan un gran número de asociacións e cooperativas vinculadas co sector lácteo.
- » En Galicia existen técnicos de alto prestixio no ámbito da reprodución, podoloxía, alimentación, produción de forraxes ou calidade do leite, entre outras disciplinas, que dan un bo servizo aos gandeiros clientes, pero na gran maioría están ligados á venda de produtos que comercializa a empresa para a que traballan.
- » Galicia carece de servizos de asesoramento independentes con técnicos ou equipos multidisciplinares cualificados, que poidan axudar dun xeito integral na toma de decisións nas granxas de leite. Este tipo de asesoramento, que tanto público como privado, existe na nosa contorna, pode funcionar en paralelo co servizo postvenda que a maioría de casas comerciais, incluídas as cooperativas, fan nas explotacións de leite.

2

2. TECIDO INDUSTRIAL

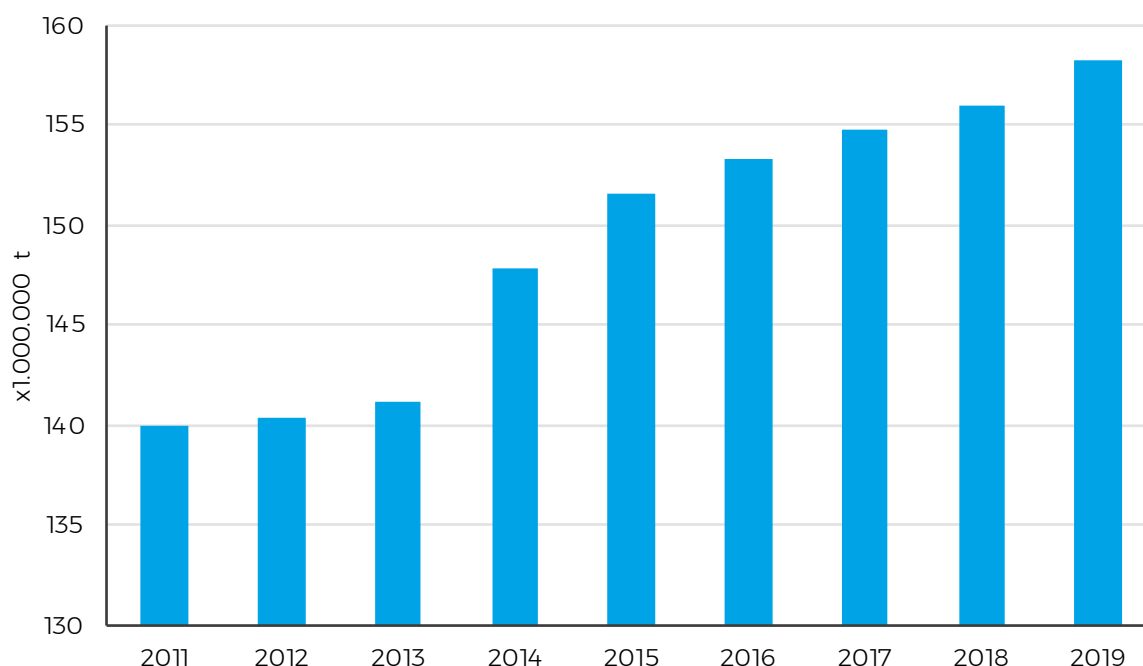
Este apartado está dedicado á caracterización do tecido industrial lácteo en Galicia e conta con cinco subapartados. Os tres primeiros de carácter máis descritivo da industria láctea, o contexto xeral no que opera, e a súa situación en España e en Galicia, incluíndo unha análise da recollida e da transformación do leite na nosa Comunidade, así como dos investimentos industriais que se están realizando nos últimos anos. No cuarto realízase unha análise económica e financeira a nivel estatístico a partir das contas anuais das industrias lácteas con NIF en Galicia, depositadas no Rexistro Mercantil e no Rexistro de Cooperativas, que completa e amplía a análise descritiva previa, e un apartado final, o quinto, de conclusións.

2.1. A INDUSTRIA LÁCTEA. CONTEXTO XERAL

Como xa se ten sinalado anteriormente, a produción de leite de vaca na Unión Europea (UE) supera desde 2015 os 150 millóns de toneladas, o que representa máis dunha quinta parte da produción mundial. Esta vense incrementando na última década, e de xeito significativo a partir do ano 2013,

como se amosa na Figura 2.1. Neste contexto, a industria láctea europea desenvolve un papel importante a nivel mundial e contribúe, ademais, ao equilibrio da balanza comercial da UE, cun superávit de máis de 10 mil millóns de euros.

Figura 2.1. Evolución das entregas de leite de vaca á industria na UE-28 do 2011 ao 2019 (x1.000.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados pola Eurostat.

Máis aínda, dez das vinte maiores empresas da industria láctea no mundo son europeas (se se inclúe á empresa suíza Nestlé, líder mundial, con gran implantación en diferentes países da UE), empregando directamente máis de 300.000 traballadores. Isto dá unha idea da importancia estratéxica desta industria para a economía da UE. Na Táboa 2.1 amósanse os principais grupos empresariais da industria láctea a nivel mundial. Consonte ás estimacións realizadas neste traballo, dos en torno a 200.000 millóns de euros de facturación anual dos principais grupos internacionais, 98.000 millóns (case o 50%) corresponde a empresas europeas.

.....

“As 20 maiores corporacións da industria láctea mundial facturan 200.000 millóns de euros. Neste grupo están 10 empresas europeas que facturan 98.000 millóns.”.

.....

O xigante da alimentación Nestlé encabeza a lista, cuns ingresos consolidados de todo o grupo de preto de 80.000 millóns de euros, dos cales algo máis do 25% serían ingresos do negocio lácteo. En cifras similares, para o lácteo, móvese a facturación consolidada do Groupe Lactalis, ocupando

.....

“8 corporacións, entre as que se encontran 4 cooperativas, facturan máis de 10.000 millóns de euros”.

.....

o terceiro lugar a tamén francesa Danone SA, con algo máis de 15.000 millóns de euros estimados para o negocio lácteo. Un total de oito corporacións superan os 10.000 millóns de euros de facturación a 2018, entre as cales compre destacar catro cooperativas: Fonterra (Nova Zelandia), Friesland Campina (Países Baixos), Dairy Farmers of America (EE. UU.) e Arla Foods (Dinamarca e Suecia).

Os tres maiores operadores a nivel internacional contan cunha presenza moi relevante en España.

A filial de Nestlé en España move unha facturación superior aos 1.900 millóns de euros, o 2-3% do seu

negocio alimentario global, mentres que as cifras de Lactalis Iberia e Danone (por riba dos 1.200 e 800 millóns, respectivamente), supoñen en torno ao 6% do seu negocio lácteo global.

Canto ás principais sociedades españolas, poñendo en contexto á de maior entidade, CAPSA en 2018 ingresou 800 millóns de euros, isto, respecto ás multinacionais, supón o 4% do volume lácteo estimado para Nestlé e do volume total de Lactalis.

Baixando ás primeiras sociedades de capital galego, Grupo Leche Río SA e o negocio lácteo estimado para CLUN, non chegan ao 0,75% do que facturan, individualmente, as grandes multinacionais globais do sector.

Táboa 2.1. Principais corporacións do sector lácteo no mundo.

				INGRESOS BENEFICIOS		INGRESOS	
Compañía		Grupo empresarial	País	Grupo (millóns €, 2018)		Negocio lácteo	
1	Nestle SA	Nestle SA	Suiza	79.233	8.782	20.600	(4)
2	Groupe Lactalis SA	BSA SA	Francia	18.500	(1)	18.500	
3	Danone SA	Danone SA	Francia	24.651	2.349	15.200	(4)
4	Fonterra Co-Operative Group Ltd	Fonterra Co-Operative Group Ltd	Nova Zelanda	12.142	-131	12.142	
5	Dutch Lady Milk Industries Bhd	Zuivelcooperatie Frieslandcampina UA	P. Baixos / Malaysia	11.553	81	11.553	
6	Dairy Farmers of America	Dairy Farmers of America	Estados Unidos	11.516	92	11.516	(5)
7	Arla Foods AMBA	Arla Foods AMBA	Dinamarca / Suecia	10.425	290	10.425	
8	Inner Mongolia Yili I.G. Co Ltd	Inner Mongolia Yili Industrial Group Co Ltd	China	10.202	826	10.202	
9	Saputo Inc	Saputo Inc	Canadá	8.895	498	8.895	
10	China Mengniu Dairy Co Ltd	China Mengniu Dairy Co Ltd	China (Hong Kong)	8.846	390	8.846	
11	Dean Foods	Dean Foods	Estados Unidos	6.575	-277 (2)	6.575	
12	General Mills Inc	General Mills Inc	Estados Unidos	14.742	1.532	6.294	(6)
13	Unilever NV	Unilever NV	Países Baixos	50.982	9.418	5.700	(4)
14	DMK Deutsches Milchkontor GMBH	DMK Deutsches Milchkontor GMBH	Alemania	5.571	34 (1)	5.571	(4)
15	Kraft Heinz Co	Kraft Heinz Co	Estados Unidos	22.266	-8.639	5.100	(4)

Outros grupos empresariais a nivel mundial							
	Meiji Holdings Co Ltd	Meiji Holdings Co Ltd	Xapón	9.778	482	4.900	(4)
	Savencia SA	Savencia Holding SCA	Francia	4.863	55	4.863	(1)
	Agropur Cooperative	Agropur Cooperative	Francia	4.399	44	4.399	
	Schreiber Foods Inc	Schreiber Foods Inc	Estados Unidos			4.300	(4)
	Müller	Unternehmensgruppe Theo Müller GMBH	Alemaña	5.900	(1)	4.300	(4)
	BEL SA	Unibel SA	Francia	3.311	62	3.311	
	Want Want China Holdings Ltd	Want Want China Holdings Ltd	China	3.245	504	3.245	
	Emmi AG	Genossenschaft ZMP	Suíza	2.996	202	2.996	(3)
	Groupe Sodiaal SAS	Groupe Sodiaal SAS	Francia	2.605	32	2.605	
	Glanbia PLC	Glanbia PLC	Irlanda	2.386	234	2.386	
	Mondelez International Inc	Mondelez International Inc	Estados Unidos	21.991	2.867	1.967	(7)
	Vietnam Dairy Products JSC	Vietnam Dairy Products JSC	Vietnam	1.945	378	1.945	

Principais grupos españois e galegos							
	CAPSA		España	801	19	801	
	Grupo PASCUAL		España	695	11	< 600	
	Grupo LECHE RIO SA		Galicia	134	4	134	
	CLUN / Feiraco		Galicia	254	0	124	

(1) Datos web empresa / 2018 report (5) Datos USD da empresa (DFA Reports 2018). Estimación en euros propia a promedio 2018

(2) November 2019 filed for bankruptcy (6) Estimación propia a partir de datos sobre peso do negocio lácteo da empresa por Statista (2019)

(3) Ingresos e beneficios da compañía (7) Estimación propia a partir de datos sobre peso do negocio lácteo da propia empresa (MDLZ fact sheet 2016)

(4) Estimación de Rabobank (2019)

Fonte: Elaboración propia a partir de Eikon, Rabobank, Statista, RM, RC ou as propias empresas.

2.2. A INDUSTRIA LÁCTEA EN ESPAÑA

En España, segundo a *Estadística Estructural de Empresas (INE)* hai 1.585 empresas dedicadas á fabricación de produtos lácteos que xeraron no 2017 unha cifra de negocio de 9.449 millóns de euros, que supón o 1,62% de todo o sector industrial en España (9,30% da industria alimentaria) e dá emprego a 26.542 persoas, que representa o 7,42% do emprego da industria alimentaria.

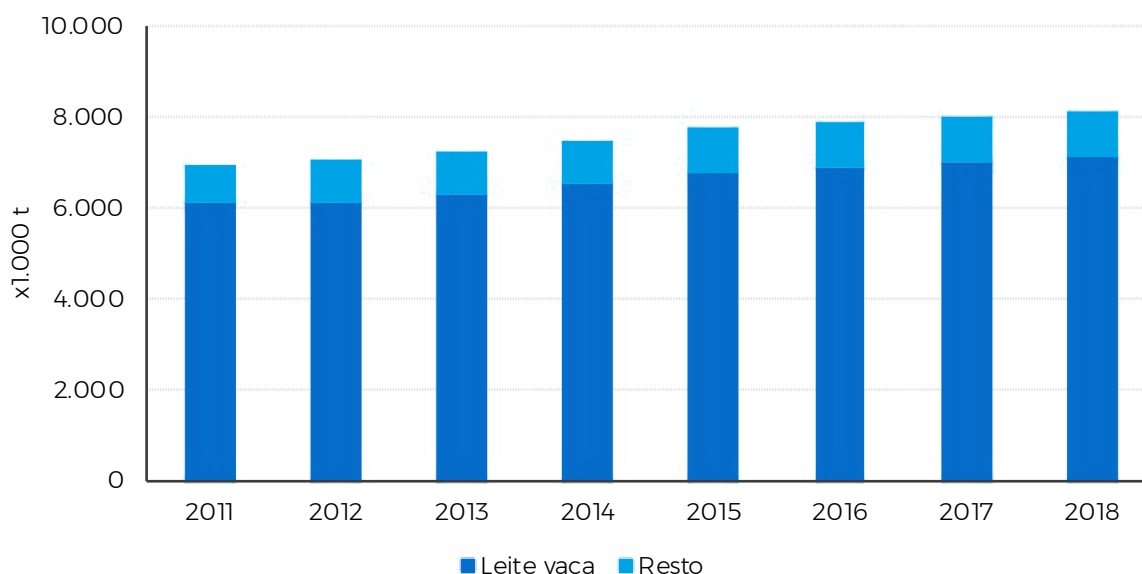
"As empresas dedicadas á fabricación de produtos lácteos en España xeraron unha cifra de negocio de 9.449 millóns de euros".

O contexto no que operou tradicionalmente a industria láctea española veu caracterizado por unha produción nacional que non cubría as necesidades de consumo de produtos lácteos do país, que derivou cara unha especialización industrial centrada no leite líquido, un produto de escaso valor engadido. As necesidades de consumo de produtos lácteos no mercado español suplíanse e súplense na

actualidade con importacións, fundamentalmente de queixo e outros derivados lácteos máis elaborados. Hoxe, a medida que aumentou a capacidade de produción española, están diminuindo as importacións e aumentando lixeiramente as exportacións, mellorando a balanza comercial, que segue a ser moi deficitaria (máis de 600 millóns de € de déficit no ano 2019 para o leite de vaca).

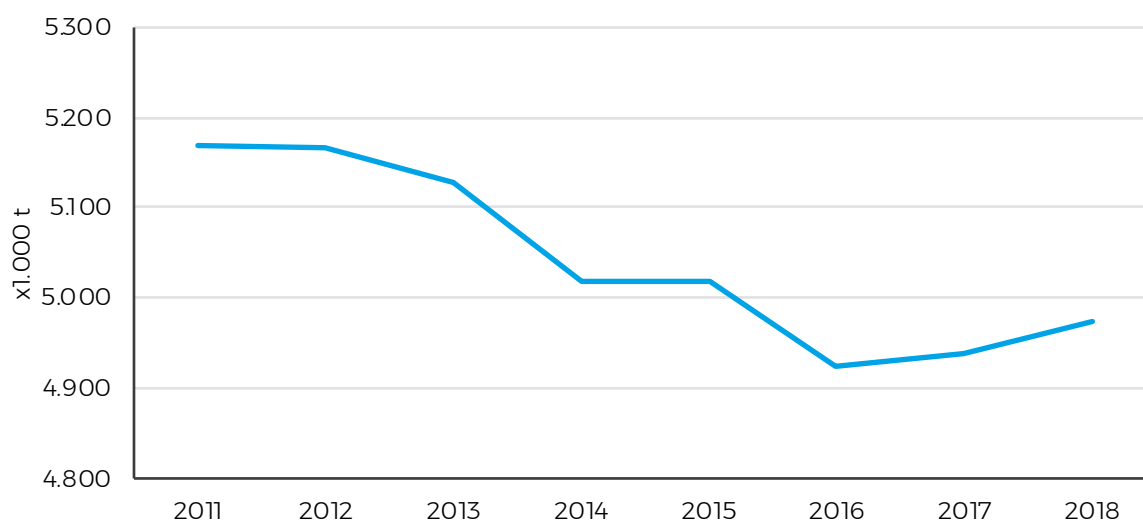
Esta especialización produtiva da industria láctea española cara a derivados simples segue manténdose na actualidade nun contexto de aumento de produción de leite nas explotacións, tal e como se reflicte na Figura 2.2 e unha diminución do consumo de produtos lácteos en xeral (Figura 2.3) e máis en particular de leite líquido.

Figura 2.2. Evolución do volume de leite de vaca e total de leite producido en España entre 2011 e 2018 (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados polo MAPA.

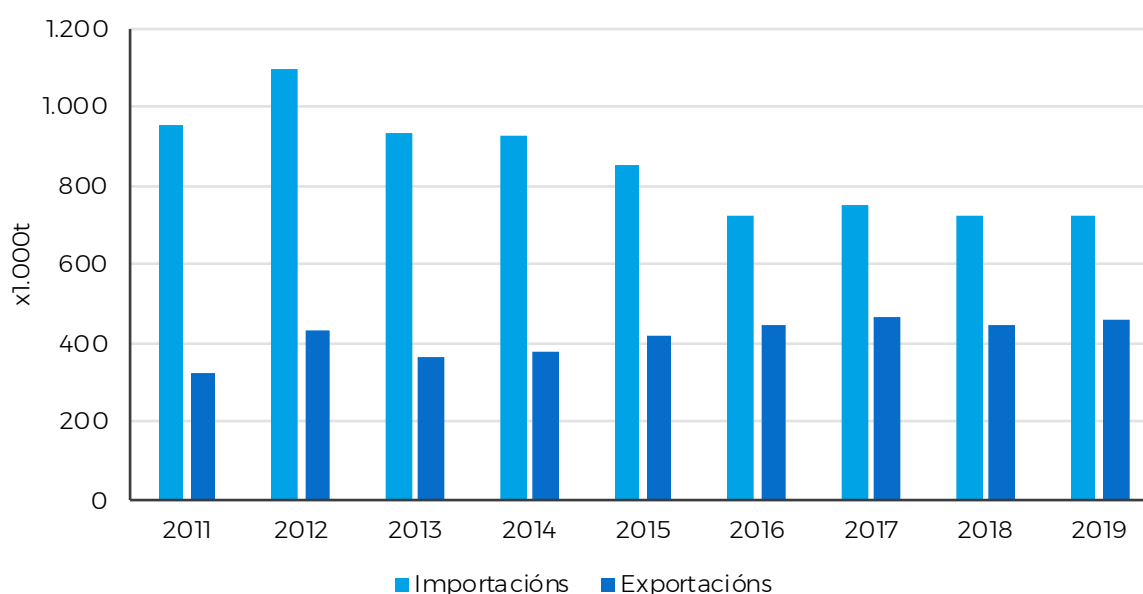
Figura 2.3. Evolución do volume de produtos lácteos consumidos nos fogares en España entre 2011 e 2018 (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos publicados polo MAPA.

España segue sendo deficitaria no comercio exterior de leite e produtos lácteos, aínda que nos últimos anos ese déficit tendeu a reducirse. O aumento da produción de leite permitiu reducir o déficit exterior nun dobre eixo: substitución das importacións de leite en cisterna por produción propia, e aumento das exportacións de queixo (Santiso, 2017). En efecto, o balance exterior, en toneladas, ten mellorado polo aumento das exportacións, acompañado dunha notable redución das importacións, tal e como reflicte a Figura 2.4. Con todo, as cifras aínda están lonxe dos superávits comerciais que rexistran recorrentemente países como Francia (CNIEL, 2019).

Figura 2.4. Evolución das importacións e exportacións de produtos lácteos entre 2011 e 2019 (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de Datacomex.

Polo tanto, o contexto no que opera a industria láctea en España pódese resumir, como de crecente produción e decrecente consumo interno, que require ser compensado cunha crecente orientación ao exterior. Baixando máis detalladamente a nivel industria, das 1.585 empresas da industria láctea que operan en España, existe unha forte concentración nun grupo de 20 empresas, cuxa cifra de ingresos do negocio lácteo aglutina o 76% da cifra de negocio da industria láctea española estimada pola

Estadística Estructural de Empresas. En xeral pode afirmarse que a importancia que ten España na produción leiteira (8º país produtor de Europa) non se reflicte na súa industria transformadora, en boa parte en mans de filiais de multinacionais.

De seguido afóndase na realidade da industria para ofrecer a seguinte perspectiva, baseada na consolidación das contas anuais dos grupos empresariais, actualizados a partir dos datos dispoñibles en varias fontes (Táboa 2.2).

Táboa 2.2. Principais grupos da industria láctea en España, por facturación (ano 2018).

Compañía	Matriz	Orixe	Central	Galega En Galicia		Ingresos globais (millóns €)	Ingresos Lácteo (estimación)	
1 Grupo Lactalis Iberia	BSA SA (Besnier)	Francia	Vilalba	NON	SI	1.207,0	1.207,0	
2 Danone SA	DANONE S.A. (FR)	Francia	Barcelona	NON	NON	-	835,0	(1)
3 Corporación Alimentaria Peñasanta SA (CAPSA)	Central Lechera Asturiana	España	Siero	NON	SI	801,5	801,5	
4 Grupo Pascual	Corp. Empresarial Pascual SL	España	Aranda de Duero	NON	NON	695,0	< 600	(2)
5 Grupo García Baquero / Coblilac	COBLILAC SL	España	Alcazar San Juan (C.R.)	NON	NON	402,5	402,5	(3)
6 Grupo TGT	Gr. Teodoro García Trabelo SL	España	Viladecans (Barcelona)	NON	SI	368,1	368,1	
7 Industrias Lácteas Asturianas SA	F.Rgz Gía. (Grupo Reny Picot)	España	Navia	NON	NON	660,2	348,2	(4)
8 Schreiber Foods	Schreiber Foods IncEE.UU.		Noblejas (Toledo)	NON	NON	321,3	321,3	(2)
9 Lactogal	Lactogal Produtos Alimentares SA	Portugal	Pontedeume	NON	SI	-	320,0	
10 Iparlat	IPARLAT SA	España	Urnieta (Guipúzcoa)	NON	NON	307,9	307,9	
11 Queserías Entrepinares	Ferrer y Barry SL	España	Valladolid	NON	SI	304,8	304,8	(2)
12 Cooperativa Canadera del Valle deCOVAP Los Pedroches		España	Pozoblanco (Córdoba)	NON	SI	545,9	294,9	(6)
13 Nestlé España SA	Grupo NESTLE SA	Suíza	Asparrena (Álava) (*)	NON	SI	1.930,0	194,6	(7)
(*) Froneri Iberia SL: JV Nestlé España SA e R&R Ice Cream (50-50%)								
14 Lafuente Corporación	Agrup. Lafuente Corp. Empr. SL	España	Medio Cudeyo (Cantab.)	NON	NON	171,7	171,7	(2)
15 Kaiku Corporación Alimentaria	Genossenschaft ZMP	Suíza	Donostia	NON	NON	394,6	161,2	(8)
16 Grupo Leche Río	Grupo LECHE RIO SA	Galicia	Lugo	SI	SI	133,6	133,6	(3)
17 Cooperativas Lácteas Unidas SCG	CLUN	Galicia	Ames	SI	SI	253,6	123,9	(9)
18 Ice Cream Factory	Highestime XXI SL	España	Alzira	NON	NON	119,2	114,8	
19 Grupo Reina	Postres y Dulces Reina SL	España	Caravaca (Murcia)	NON	NON	110,7	110,7	
20 Arla Foods	Arla Foods AMBA	Dinam. / Suecia	Las Rozas	NON	NON	-	110,0	(1)

(1) Estimación Mercasa | Alimarket

(2) Ingresos globais facilitados pola compañía. Porcentaxe de ingresos do lácteo non facilitada

(3) Datos non consolidados da sociedade principal do grupo

(4) Datos globais consolidados. Datos lácteo: datos ILAS sen consolidar

(5) Datos consolidados a 2017

(6) Cifras globais consolidadas a 2017. Negocio lácteo: corríxe a estimación para a matriz con datos Alimarket do mesmo ano

(7) Inclúe unicamente o negocio de Froneri Iberia SL, JV de Nestlé España SA e R&R Ice Cream

(8) Ingresos da división láctea: estimación propia en base á porcentaxe de consolidación do grupo

(9) Datos globais sen consolidar. Datos lácteo: Acolat 64% CLUN, resto SODIGA, AIRA SCG, e outras

Fonte: Elaboración propia a partir de Eikon, Alimarket, Mercasa, RM, RC ou as propias empresas. As cifras de Schreiber Foods, Queserías Entrepinares, COVAP e Lafuente Corporación son ingresos consolidados a 2017. As cifras de negocio lácteo de COVAP inclúen estimación para a sociedade matriz de Alimarket. As cifras de ILAS inclúen filiais estranxeiras nos ingresos globais, e a facturación sen consolidar da matriz como negocio lácteo (aínda que todo o negocio de ILAS é lácteo). As cifras de García Baquero e Leche Río son facturación non consolidada da sociedade principal do grupo. A cifra de negocio lácteo de Kaiku Corporación son estimación propia en base á porcentaxe de consolidación do grupo. Grupo Pascual non ofrece estimación do peso do seu negocio lácteo (Grupo Pascual, 2019).

.....

O contexto no que opera a industria láctea en España caracterízase por unha crecente produción e decrecente consumo interno.

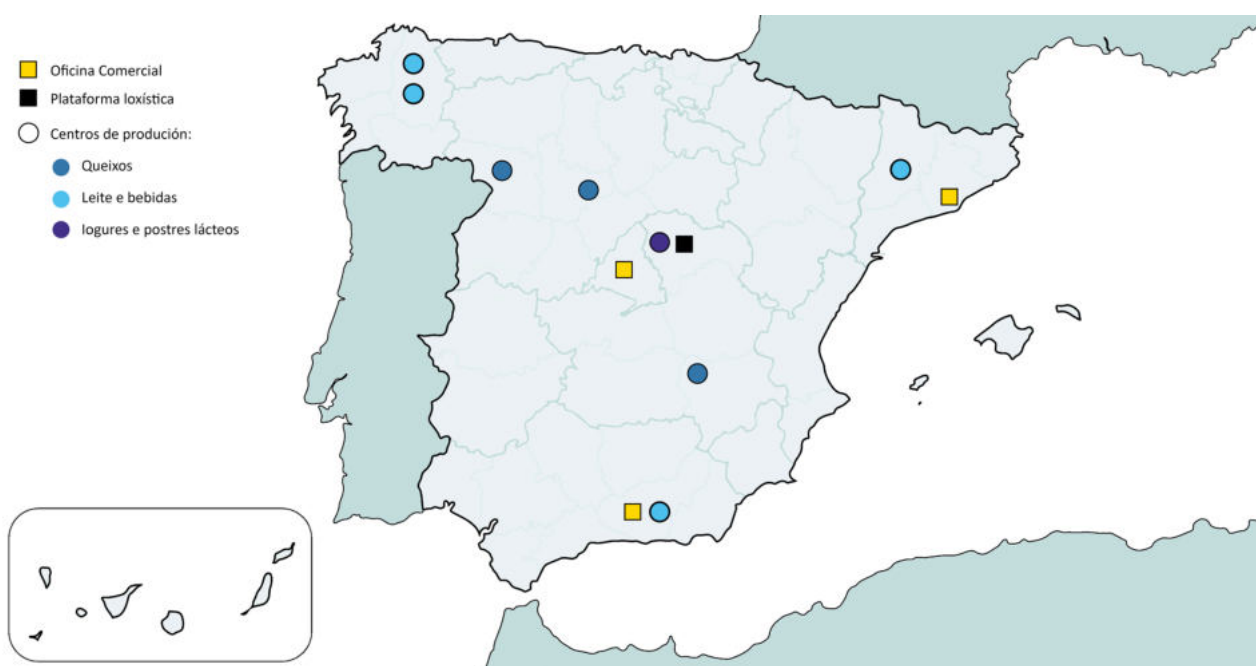
.....

“As dúas maiores empresas na industria láctea española son de capital francés”.

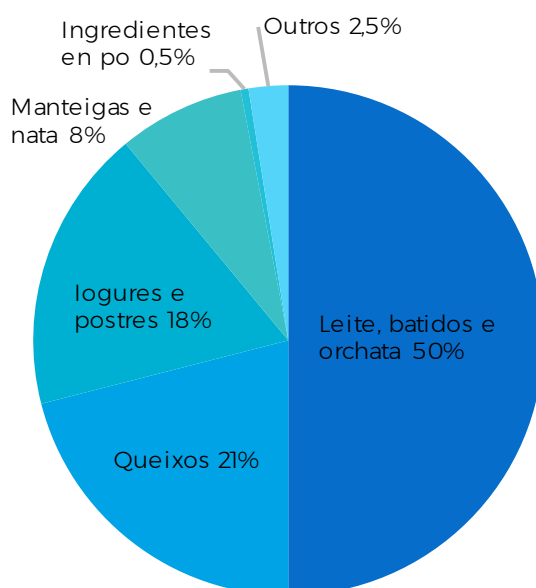
.....

Destácase en primeiro termo o lugar que ocupan as tres grandes multinacionais. Así, en España, a empresa líder é Lactalis cunhas vendas de 1.200 millóns de euros, que opera en Galicia a través das fábricas de leite e bebidas en Vilalba (onde está a Central do grupo a nivel nacional) e Nodela. A Figura 2.5 ofrece as principais cifras do grupo e factorías de Lactalis en España.

Figura 2.5. Desagregación cifra de negocio, localización e tipoloxía das factorías de Lactalis en España.

Desagregación do volume de negocio por categoría.

Fonte: Elaboración propia a partir da web corporativa de Lactalis.

A localización e tipoloxía das plantas de Lactalis en España resulta paradigmática á hora de abordar unha das problemáticas clave do sector lácteo galego (cuestión que se aborda no apartado 2.3). A maior multinacional que opera en Galicia orienta un 50% da súa produción á elaboración de leite e bebidas, e outro 50% a produtos de maior valor engadido (como queixos, iogures, manteigas, ingredientes e leite en po); no entanto, as dúas plantas

que operan en Galicia estarían dedicadas, exclusivamente, ao embotellado de leite líquido.

En segundo lugar estaría DANONE, cunha facturación preto dos 850 millóns de euros, que ten plantas de produción de lácteos en Madrid, Cataluña, Asturias e Comunidade Valenciana, pero non en Galicia. A Figura 2.6 ofrece a situación dos centros de produción (non só de lácteos), oficinas centrais e comerciais de DANONE en España.

Figura 2.6. Localización e tipoloxía das factorías de DANONE en España.

Fonte: Elaboración propia a partir da web corporativa DANONE.

Dentro do grupo das multinacionais, aínda que ocupando o décimo terceiro posto no ranking español por volume de facturación, estaría a filial de Nestlé en España. Ten a súa sede social en Esplugues de Llobregat (Barcelona), pero boa parte da súa facturación procede da elaboración de produtos alimentarios non necesariamente lácteos. A facturación global que se indica é a que facilitan na súa web para o ano 2018¹, referida á actividade conxunta de Nestlé España, S.A., Nestlé Purina PetCare España S.A., e Cereal Partners España AEIA (50%). A produción láctea está concentrada na factoría de Pontecesures (Figura 2.7), dedicada á produción de leite condensado da marca La Lechera

(máis da metade da produción orientada a mercados internacionais). A cifra de negocio global facilitada por Nestlé España SA non inclúe a principal liña de produtos lácteos en España da compañía, Helados y Postres S.A., traspasada en 2016 a Froneri Iberia SL en joint venture co grupo británico R&R Ice Cream, con sede en Asparrena (Álava).

Por coherencia, xa que na Táboa 2.2 búscase reflectir só cifras oficiais, detállase como negocio lácteo de Nestlé a facturación da empresa de xeados. A cifra estaría sobre-estimada para Nestlé, xa que só posúe o 50% do accionariado; no entanto, tamén é certo que non se está incluíndo nesa cifra a facturación de Lactalis Nestlé Productos Lácteos Refrigerados Iberia SA (propiedade de Lactalis Nestlé Pro-

¹ Véxase <https://empresa.nestle.es/es/sobre-nestle/nestle-en-espana/nestle-en-cifras>. Último acceso decembro de 2019.

Figura 2.7. Localización e tipoloxía das factorías de Nestlé en España.

Fonte: Elaboración propia a partir da web corporativa de Nestlé.

duits Frais, joint venture das matrices europeas de Lactalis e Nestlé), cuxo volume de negocio se asigna integramente á empresa maioritaria, Lactalis, como tampouco se lle asigna o valor da produción estimada de Nestlé na fábrica de Pontecesures. Tendo en conta ambos efectos, a cifra resultante sería similar.

Os maiores grupos de capital español aparecen en terceiro e cuarto lugar, con volumes de negocio próximos aos de Danone: CAPSA e Grupo Pascual.

A asturiana Corporación Alimentaria Peñasanta S.A. (CAPSA), cuns ingresos consolidados para o conxunto das empresas do grupo en torno a 800 millóns de euros, móvese aínda así moi lonxe

"Os maiores grupos de capital español sitúanse, segundo volume de negocio, en terceiro e cuarto lugar".

das cifras que acadan as empresas do top 20 mundial. Basta lembrar que, como se viu na Táboa 2.1, a número 20 do ranking facturaba 4.300 millóns de euros, e as multinacionais líderes a nivel global, Nestlé e Lactalis, 20.600 e 18.500 millóns de euros, respectivamente.

O Grupo Pascual, con sede en Aranda de Duero, tras un período de forte expansión nos 90, afrontou unha reestruturación que levou a cifra de vendas

actual próxima aos 700 millóns de euros, principalmente en produtos lácteos, se ben nos últimos anos os produtos non lácteos (p.ex. Bezoya, Vivesoy) representan unha porcentaxe relevante.

Tras as grandes do sector, segue un grupo de oito compañías no rango dos 300 – 400 millóns de facturación, moi próximas entre si, con postos que oscilan segundo a clasificación consultada ou criterio empregado (p.ex., cifras consolidadas ou non, estimación do peso do negocio lácteo, etc.). Desas oito,

tres contan con filiais galegas. A posición máis lonxeva é Leche Celta SL, propiedade da multinacional portuguesa Lactogal Produtos Alimentares, con 320 millóns de euros de facturación. Grupo TGT e

COVAP veñen de abrir novos centros de produción en Galicia. No caso da cooperativa cordobesa, vén de adquirir a factoría pertencente a Lactogal en Meira, que opera baixo a denominación Naturleite SLU, para a cal non haberá cifras de negocio oficiais ata o peche do exercicio 2019. No caso de ser incluída a cifra de negocio de Naturleite, estímase que a facturación global do grupo permitiríalles subir ao 5º ou 6º posto entre as empresas de capital español.

Por último, unha cuarta empresa, Queserías Entrepinars, vén de realizar fortes investimentos industriais en Galica na súa fábrica en Vilalba.

Para atopar o primeiro grupo de capital galego tense que baixar ao decimo sexto posto, Grupo Leche Río SA, seguido de CLUN (Cooperativas Lácteas Unidas SCG),

"A primeira empresa de capital galego a nivel nacional atópase no décimo sexto posto".

no posto 17º, que facturan 133,6 e 253,6 millóns de euros, se ben no caso da cooperativa, o negocio lácteo ronda os 125 millóns de euros.

No seguinte apartado abórdase un estudo máis en detalle da industria presente en Galicia.

2.3. A INDUSTRIA LÁCTEA EN GALICIA

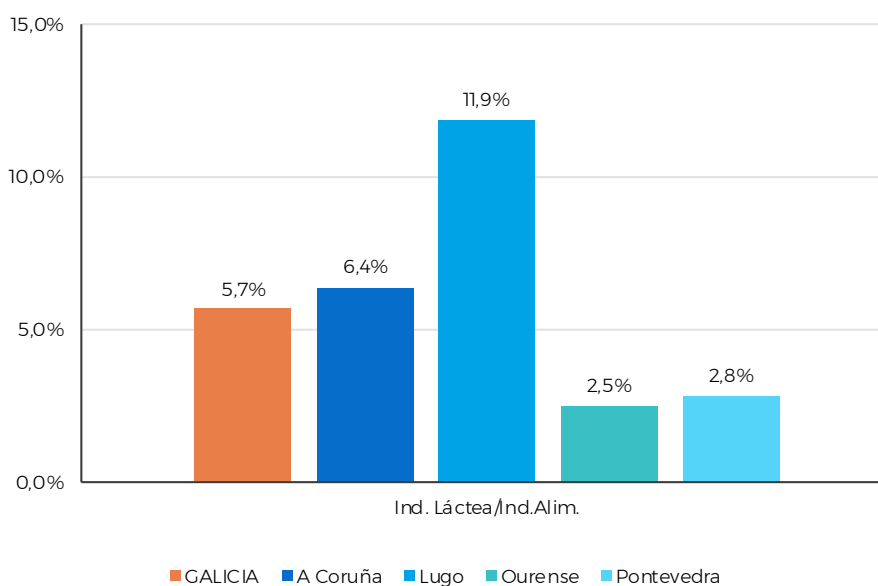
Segundo o Directorio de Empresas e Unidades Locais do Instituto Galego de Estatística (IGE), en Galicia había 135 empresas no ano 2018 dedicadas á fabricación de produtos lácteos, 58 delas na provincia de A Coruña, 48 en Lugo, 9 en Ourense e 20 en Pontevedra, como se reflicte na Táboa 2.3, cuxo peso sobre o total da industria alimentaria pódese observar na Figura 2.8.

Táboa 2.3. Número de industrias lácteas en Galicia e por provincias e formas xurídicas destas.

	GALICIA	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra
Industrias Lácteas	135	58	48	9	20
Sociedades Mercantis	73	26	28	5	14
Cooperativas	14	6	2	3	3
Outras	48	26	18	1	3

Fonte: IGE – Directorio de Empresas e Unidades Locais (2018).

Figura 2.8. Porcentaxe de empresas e unidades locais da industria láctea (sobre a industria alimentaria), para Galicia e por provincias.

Fonte: IGE – Directorio de Empresas e Unidades Locais (2018).

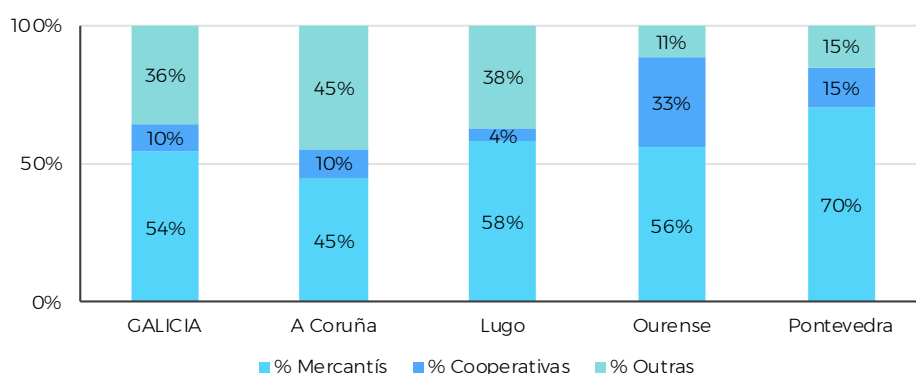
A figura anterior amosa como a porcentaxe de empresas e unidades locais en relación ao conxunto da industria alimentaria é particularmente relevante na provincia de Lugo, superando lixeiramente o 10% das empresas do sector.

No que se refire ás formas xurídicas das empresas de fabricación de produtos lácteos en Galicia, predominan as sociedades mercantís, tanto sociedades anónimas como sociedades de responsabilidade limitada, seguido doutras formas xurídicas, dentro da que nesta táboa se engloban tamén as persoas físicas, e por último, tal e como se reflicte na Táboa 2.3 e na Figura 2.9, estarían, en canto a número, as cooperativas.

Ourense destaca polo maior peso do cooperativismo na industria láctea, pero trátase unicamente de 3 cooperativas dun total de 9 empresas. O cerne do sector está na Coruña (58 empresas no 2018, 6 delas cooperativas) e Lugo (48 empresas, 2 cooperativas e 28 sociedades mercantís).

O retrato anterior amosa todas as empresas que operan en Galicia, pero ao igual que acontece en España, existe unha forte concentración da industria láctea nuns poucos grupos industriais, que aglutinan, como se verá, case todo o negocio da industria en Galicia.

Figura 2.9. Peso das sociedades mercantís e cooperativas da industria láctea sobre o total de industrias lácteas, para Galicia e por provincias.

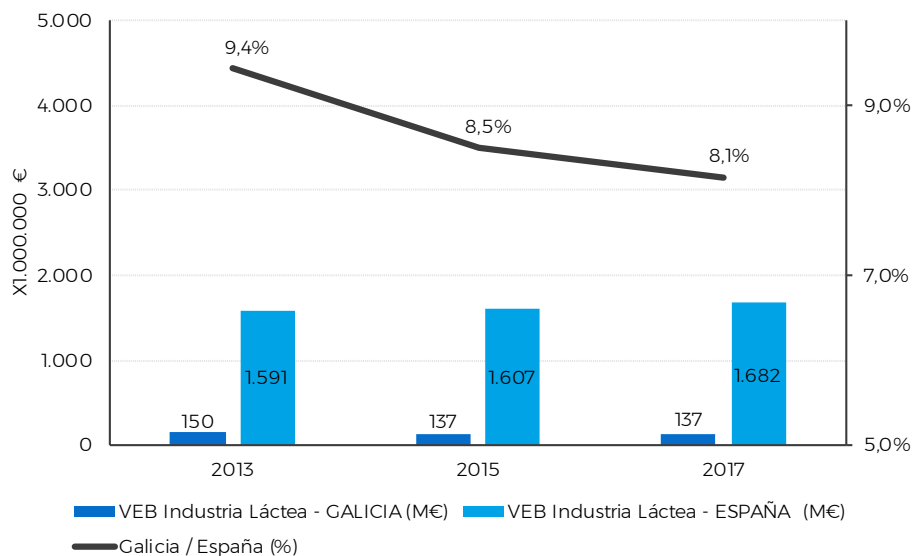
Fonte: IGE - Directorio de Empresas e Unidades Locais. Ano 2018.

2.3.1. A relevancia da industria láctea na economía galega

O peso da industria láctea na economía galega reflicte a súa debilidade estrutural, que se traduce en que as cifras de volume de negocio, emprego e produción son moi inferiores ao que se derivaría do peso en Galicia da produción de leite.

Na Figura 2.10 compárase o VEB da industria láctea en Galicia e España, entre os anos 2013 a 2017, e o peso relativo que representa Galicia sobre o total español. Nos últimos anos, o seu peso relativo sobre o conxunto do Estado vén caendo desde o 9,4% do 2013 ata o 8,1% de 2017.

Figura 2.10. Valor engadido bruto da industria láctea en Galicia e España (eixo da esquerda), e peso relativo de Galicia vs. España (eixo dereita), anos 2013 a 2017.

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE – Contas Económicas de Galicia e Explotación de microdatos da EEE (INE).

A cifras similares chégase analizando os datos da industria láctea a partir da *Estadística Estructural de Empresas*. As empresas da industria láctea en Galicia acadan unha cifra de negocio anual en torno aos 1.060 millóns de euros (datos a 2017), un 11,3% da cifra global a nivel España (Táboa 2.4). A evolución ten unha certa tendencia decrecente, desde o 14% dos anos 2013 e 2014, coa salvedade de ter tocado mínimos en 2016 por debaixo do 10% do volume de negocio total das empresas españolas.

En termos de emprego, o peso relativo da industria galega é incluso menor, no 7,2% do emprego creado total, se ben son cifras estables nos últimos anos. Dúas son as razóns polas que a cifra de negocio da industria láctea galega só acada os 1.060 millóns de euros, o 11,3% da facturación global, a partir de máis do 38% do leite de vaca de España. Primeira, do total de leite producido en Galicia, pouco máis da metade se transforma nas industrias instaladas na comunidade, tal e como se reflicte na Táboa 2.5 e se analiza no apartado 2.3.4 deste documento. Segunda, as industrias localizadas aquí están especializadas nos derivados máis simples, sobre todo leite líquido, un produto de pouco valor engadido.

Esta debilidade industrial tradúcese na súa escasa contribución ao PIB galego, un 0,23% fronte ao 1,27% que representa a contribución da produción leiteira. En total, o complexo lácteo, entendido como o conxunto de actividades ligadas á produción e transformación do leite, achegou no 2017 o 1,5% do PIB de Galicia. Con todo, convén salientar que as cifras de aportación directa ao PIB non dan unha medida adecuada do peso do complexo lácteo na economía galega, dados os fortes encadeamentos con outras

Táboa 2.4. Cifra de negocio total (millóns de euros) e emprego xerado polas empresas do segmento Lácteas (CNAE 10.5). Galicia vs. España, 2013 a 2017.

	2013	2014	2015	2016	2017
Cifra de negocio total Galicia (M€)	1.320	1.291	988	830	1.063
Cifra de negocio total España (M€)	9.416	9.476	8.840	8.844	9.449
Peso Galicia/España	14,0%	13,6%	11,2%	9,4%	11,3%
Emprego Galicia	1.755	1.668	1.623	1.870	1.918
Emprego España	24.480	24.340	24.145	25.080	26.542
Peso Galicia/España	7,2%	6,9%	6,7%	7,5%	7,2%

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE – Explotación microdatos da EEE (INE).

ramas, e tamén pola relevancia destas actividades en moitas zonas rurais, que fai delas un dos piares do seu sostemento económico e demográfico (López Iglesias, 2015).

O menor desenvolvemento da industria láctea en Galicia pode explicarse en boa parte por un contexto caracterizado, décadas atrás, por un predominio dos mercados locais e unha industria centrada exclusivamente en satisfacer a demanda interna cunha certa e relativa estabilidade condicionada polo sistema de cotas lácteas. Hoxe, nun contexto internacional de globalización, diante do escenario que resume a Táboa 2.5, resulta imprescindible fomentar a vocación exterior da industria láctea e aumentar a ratio de produtos de maior valor engadido transformados en Galicia.

.....
“Resulta imprescindible fomentar a vocación exterior da industria láctea galega e aumentar a ratio de produtos de maior valor engadido”.

Táboa 2.5. Principais indicadores da industria láctea en Galicia.

	Datos Galicia %		
Leite (de vaca) nas explotacións (miles de toneladas, 2018)	2.788	38,6%	do leite recollido en España
Producción industrial leite e lácteos (miles de toneladas, 2018)	1.416	51,7%	do leite recollido en Galicia (Eq.Lácteos)
Producción industrial leite e lácteos (millóns de euros, 2018)	985	14,1%	da produción industrial de leite e lácteos España
Cifra de negocio da industria láctea (millóns de euros, 2017)	1.063	11,3%	da facturación global española
VEB da industria láctea (millóns de euros, 2017)	137	8,1%	do VEB da industria láctea española
Gasto en leite e derivados lácteos (millóns de euros, 2018)	511	51,9%	da produción industrial de leite e lacteos galega
Poboación de Galicia (millóns de habitantes, padrón ano 2018)	2,7	5,8%	da poboación española

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE – CEG, explotación de microdatos da EEE e da EIP (INE); MAPA – Estatística Láctea 2017, EIAE e Fichas Sectoriales; INE – padrón 2018; FEAGA (2018) e Mercasa (2019).

2.3.2. Principais operadores da industria láctea en Galicia.

No punto anterior indicábase que en Galicia, segundo o Directorio de Empresas e Unidades Locais, no ano 2018 había 135 empresas dedicadas á industria láctea, pero se se analizan polo miúdo estes datos, pódese comprobar unha forte concentración da cifra de negocio estimada para o sector lácteo galego (Táboa 2.4) nuns poucos grupos industriais.

Na Táboa 2.6 recóllense os principais grupos que operan en Galicia por facturación e emprego. Para unha panorámica máis completa, inclúense tamén as principais cooperativas galegas que operan nos CNAEs de produción gandeira e servizos, así como as novas entidades que operan desde 2019 (Naturleite e Inleite Ingredients) para os cales non hai cifras a 2018.

Táboa 2.6. Principais grupos empresariais con presenza en Galicia, por facturación e emprego (ano 2018, datos monetarios en millóns de euros).

Compañía	Matriz	Central	Ingresos non consolidados (2018, millóns €)	Empregados (2018)	Sector
1 Grupo Lactalis Iberia	BSA SA (Besnier)	VILALBA			
Lactalis Compras y Suministros SL		Vilalba	420,6	232	industria láctea
Leche de Galicia SLU		Vilalba	126,7	155	industria láctea
		Total Galicia:	547,4	387	
2 Lactogal	Lactogal Produtos Alimentares SA	PONTEDEUME			
Leche Celta SL		Pontedeume	236,4	313	industria láctea
Iberleche SL (maioritaria: 57%)		Pontedeume	110,3	4	comercio maiorista
Lactogal Produtos Alimentares Sucursal en España		Pontedeume	49,9	27	comercio maiorista
		Total Galicia:	396,5	344	
3 Corporación Alimentaria Peñasanta SA (CAPSA)	Central Lechera Asturiana				
Iberleche SL (minoritaria: 29%)		Pontedeume	56,1	2	comercio maiorista
plantas CAPSA Galicia: sen NIF propio		Vilagarcía/Outeiro	200,0	160	sen NIF - datos estimados
		Total Galicia:	256,1	162	
4 Cooperativas Lácteas Unidas SCG	CLUN	AMES			
CLUN		Ames	129,7	254	agrogandeira
Feiraco Lácteos SL		Ames	78,7	98	industria láctea
Agrupación de Cooperativas Lácteas SL (maiorista 64%)		Caldas de Reis	18,1	41	industria láctea
Iberleche SL (minoritaria: 14%)		Pontedeume	27,1	1	comercio maiorista
		Total Galicia:	253,6	394	
5 Grupo Leche RIO	Grupo LECHE RIO SA	LUGO			
Grupo Leche Rio SA		Lugo	133,6	140	industria láctea
		Total Galicia:	133,6	140	
6 AIRA	AIRA SCG	TABOADA			
Aira SCG		Taboada	105,7	225	agrogandeira
Dairylac SL (Galacteum)		Melide	14,5	17	industria láctea
Agrupación de Cooperativas Lácteas SL (minorista 6%)		Caldas de Reis	1,7	4	industria láctea
Daira Food SL		Taboada	4,2	1	ind. Alimentaria
Accs. minoritarios AIRA: Agris SCG (18,6%), Cogasar SC (15%), Lemos SCG (9%), S. Antonio de Pol (7%), Coop Agr. Forcarei (5%)			Total Galicia:	126,0	247
7 Queserías Entrepinares	Ferrer y Barry SL				
planta de Prolactea SA		Vilalba	114,0	168	sen NIF - datos estimados
		Total Galicia:	114,0	168	
8 Nestlé España SA	Grupo NESTLE SA				
Factoría Pontecesures: sen NIF propio		Pontecesures	75,0	170	sen NIF - datos estimados
		Total Galicia:	75,0	170	
9 CELEGA		O SAVIÑAO			
Lemos SCG		Monforte de Lemos	17,0	10	agrogandeira
Soc Coop Bergantiños SCG (COREBER)		A Laracha	7,3	12	agrogandeira
CELEGA SL		O Saviñao	50,7	16	comercio maiorista
Nota: Lemos SCG & Coreber NON forman grupo empresarial					
Accionistas de CELEGA SL: Lemos SCG (80%) e Soc Coop de Bergantiños SCG (20%)			Total Galicia:	75,0	38

10	Cooperativa Canadera del Valle de Los Pedroches	COVAP				
	Naturleite SLU		Meira	50,0	70	sen NIF - estimacion 2019
			Total Galicia:	50,0	70	
11	TEGESTACIN SL	TEGESTACIN SL	OUTEIRO DE REI			
	Tegestacin SL		Outeiro de Rei	35,7	10	comercio maiorista
	Leche Frixia SA		Outeiro de Rei	-	-	comercio maiorista
			Total Galicia:	35,7	10	
12	Grupo TGT	Gr. Teodoro García Trabadelo SL				
	TGT GALICIA SA		Cambre	12,4	12	comercio maiorista
	LACTEOS FERRADO VERDE SL		Santa Comba	10,0	39	industria láctea
	QUESERÍA ARTESANAL RUTA XACOBEO SL		O Pino			Sen NIF-industria láctea
			Total Galicia:	22,4	51	
13	YEEPER DAIRY	BEI'AN YEEPER DAIRY CO LTD				
	Euroserum Iberica SL		Monforte de Lemos	16,2	45	industria láctea
	Boom Healthy España SL			-	-	sen NIF - datos estimados
			Total Galicia:	16,2	45	
14	COBIDEZA	COBIDEZA S.C.	LALÍN			
	COBIDEZA S.C.		Lalín	15,9	19	comercio maiorista
			Total Galicia:	15,9	19	
15	QUEIZUAR / BAMA		TOURO			
	Queizuar SL	Acctas: Eira Nova SL (50%), I.G. Viznovo (50%)	Touro	8,9	35	industria láctea
	Queixerías Bama SL	Acctas: I.G. Viznovo (50%), Pereimos 2007 SL (50%)	Touro	3,8		comercio maiorista
	Eira Nova SL	Acctas: Pereimos 2007 SL (100%)	Touro	0,6		comercio maiorista
			Total Galicia:	13,4	35	
16	INNOLACT	INNOLACT SL	CASTRO DE REI			
	INNOLACT SL		Castro de Rei	12,9	56	industria láctea
	Nutrilea Nutricion Avanzada SL		Castro de Rei	0,0	1	ind. Alimentaria
	Lacteos Feinar SL		Ames	0,4	4	industria láctea
			Total Galicia:	13,4	61	
17	INLEIT INGREDIENTS SL	Gr. LIASA				
	INLEIT INGREDIENTS SL		Teixeiro (Curtis)	-	-	industria láctea
	Ingresos cooperativas agrogand. sobre total agrogand.:	100%	Total Agro-gandeiro:	259,6	501	
	Ingresos cooperativas lácteo sobre total Industria láctea (*):	10,5%	Total Industria Láctea:	1.078,8	1.179	
	Total cooperativas sobre total:	13,2%	Total Comercio maiorista:	362,5	91	
(*) Ingresos do negocio lácteo de CLUN e AIRA:			Total sen NIF en Galicia	389,0	498	
(Feiraco Lácteos, S.L., ACOLACT e DairyIac, S.L.)			SUBTOTAL sen agro-gandeiro	1.830,3	1.768	
	Ingresos lácteo capital galego sobre total Industria láctea:	24,9%	Total outros:	4,2	2	
	Ingresos empresas de capital galego sobre total:	17,4%	TOTAL:	2.094,1	2.271	

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC. As cifras de empresas sen NIF son estimacións. As cifras de Naturleite SLU son estimacións para 2019, non incluídas nos totais.

.....

“A facturación das empresas que operan con sede social en Galicia ascende a case 1.080 millóns de euros. Esta cifra ascende a 1.800 millóns coa facturación estimada das empresas que operan en Galicia sen ter sede social na comunidade”.

.....

En 2018 a facturación total das principais empresas do sector lácteo, que operan con establecemento con NIF propio en Galicia (sede social en Galicia) dentro dos epígrafes CNAE de industria láctea, ascende a case 1.080 millóns de euros. Só esta cifra é case idéntica (de feito, lixeiramente superior) á estimada polo INE na súa *Estadística Estructural de Empresas (EEE)* para o total da industria láctea da nosa Comunidade¹. En calquera caso, compróbase a forte concentración de ingresos da industria nuns poucos grupos empresariais.

¹ As cifras dalgunhas entidades son cifras non consolidadas a nivel grupo (Lactalis, Lactogal, etc.).

.....

“Concentración dos ingresos nuns poucos grupos empresariais”.

.....

Cómpre salientar ademais, que algúns dos principais actores operan no epígrafe CNAE 4633 de comercio maiorista de lácteos (Iberleche, Lactogal, TGT Galicia, etc.) e, se se engade a facturación estimada para as factorías de CAPSA, Queserías Entrepinares e Nestlé, que operan en Galicia sen NIF propio, o valor supera os 1.800 millóns de euros. Con todo, débese ter presente que habería fortes solapamentos entre os ingresos da rama industrial e os da rama comercial, ao corresponderse con transaccións internas das entidades.

.....

“As empresas de capital galego representan o 24,9% da facturación das empresas que operan con sede social en Galicia”.

.....

Nese contexto, os ingresos das empresas de capital galego representan unicamente o 24,9% da facturación da industria láctea que opera en Galicia con establecementos con NIF propio dentro do CNAE industria láctea. Tomando os datos de facturación do negocio lácteo das dúas principais cooperativas galegas CLUN e AIRA, a través de Feiraco Lácteos S.L., ACOLACT, DairyLac S.L., incluíndo a parte que lle corresponde a CLUN da participación en Iberleche, S.L., este alcanza 140 millóns de euros, que representan un 7,7% da cifra de negocios estimado da industria láctea presente en Galicia (1.830 millóns de euros), o que reflicte o seu escaso peso no conxunto da industria láctea (13% se o cálculo se realiza sobre a facturación da industria láctea que opera por medio de establecementos con NIF propio en Galicia no CNAE de industria láctea, é dicir sobre 1.080 millóns de euros).

De seguido faise unha breve análise sobre os distintos operadores industriais que figuran numerados na Táboa 2.6:

- » **Lactalis**, xa citada previamente no punto 2.2, ao tratarse dunha das grandes multinacionais lácteas presentes en España, conta con dúas factorías en Galicia, en Nadela e Vilalba, destinadas á elaboración de leite líquido. Opera con dúas sociedades, a través das que facturou 547 millóns de euros no ano 2018.
- » **Lactogal**, a maior cooperativa láctea portuguesa, procesa a maior parte do leite en Portugal e entrou en España coa compra de catro fábricas a Leche Celta (en Ávila, Cantabria, Ponte-deume e Meira), das que vendeu a última recentemente a COVAP (Naturleite). Nos últimos anos a súa tendencia é á baixa, facturando Leche Celta SL e Lactogal Sucursal en España un 23,5% menos en 2018 que en 2013.
- » **CLUN**, primeira cooperativa galega do sector que xurde en 2017 coa fusión das cooperativas Feiraco, Os Irmandiños e Melisanto. Conta con preto de 400 traballadores entre a cooperativa e as sociedades Feiraco Lácteos SL e Agrupación de Cooperativas Lácteas (marca Clesa, na que o grupo conta coa posición maioritaria no accionariado, cun 64% do total). A facturación global do grupo supera os 250 millóns de euros, mentres que os ingresos derivados do negocio lácteo obtidos a través das dúas sociedades indicadas e da súa participación minoritaria en Iberleche, S.L., ascenden a 124 millóns de euros.
- » **Leche Río**, factura algo máis de 130 millóns, principalmente leite líquido (sobre todo, das marcas Leche Río e Leyma). Ten catro plantas en Galicia, dúas no Ceao en Lugo, outra no concello de Láncara e unha cuarta en Arteixo (Leyma). En 2012, chegaba a transformar 425 mil toneladas de leite (Turnes e Ramos, 2017), mais hoxe opera moi por debaixo desa capacidade, cunha facturación que caeu, desde 2013, máis dun 41%.
- » **Aira SCC**, é o resultado dun proceso de integración cooperativa que supuxo a fusión nunha única entidade xurídica das cooperativas Agris, Icos, Cogasar, Coelplan e Aira. No primei-

ro exercicio tras a integración, a facturación supera os 105 millóns de euros. A cooperativa ten a participación maioritaria (68%) na industria láctea de Melide Dairyllac, cunha facturación a 2018 superior aos 14 millóns de euros.

Catro grupos teñen presenza significativa en Galicia sen contar aquí con domicilio fiscal, nin da matriz nin de ningunha filial. **CAPSA**, matriz de Central Lechera Asturiana, opera en Galicia coas fábricas de Vilagarcía – onde fai iogur e queixo (Larsa) – e Outeiro de Rei. **Queserías Entrepinares**, na factoría de Vilalba, produce pasta prensada (queixo barra) e, en menor medida, queixo crema, que destina case íntegramente ao mercado español (Mercadona). **Nestlé**, ten presenza industrial en Galicia coa fábrica de leite condensado (marca La Lechera) en Pontecesures, destinado fundamentalmente ao mercado internacional. Tamén se incorpora na Táboa 2.6, aínda que non hai datos para 2018, a **NATURLEITE, S.L.U.** da cooperativa **COVAP**, para a que se fai unha estimación para a factoría de Meira no exercicio 2019 (as cifras non se suman aos totais) baseada no compromiso da cooperativa de manter a actividade e plantilla (70 empregados) da factoría adquirida a Lactogal².

No mesmo senso, tamén se inclúe a **Inleite Ingredients SL**, que tiña unha facturación aínda marxinal a datos de 2018. No entanto, o proxecto presentado, destinado a produto industrial para exportación (principalmente, craqueado de proteína láctea para elaborar produtos para deportistas), podería chegar a transformar uns 450 millóns de litros ao ano, co que a empresa podería ter capacidade para colocarse, nun futuro próximo, entre os maiores grupos de Galicia a nivel facturación.

Por último, cómpre salientar os grupos empresariais máis potentes da industria láctea española e multinacionais que non teñen presenza en Galicia (Táboa 2.7), entre eles, Danone, Grupo Pascual, Reny Picot – ILAS, Schreiber, Iparlat ou Kaiku, por destacar os principais, sen prexuízo de que moitos deles recollan parte do leite que procesan de explotacións galegas.

2 El día de Córdoba (26.05.2018) e diario Córdoba (26.05.2018).

Táboa 2.7. Principais grupos empresariais da industria láctea en España, con e sen NIF en Galicia.

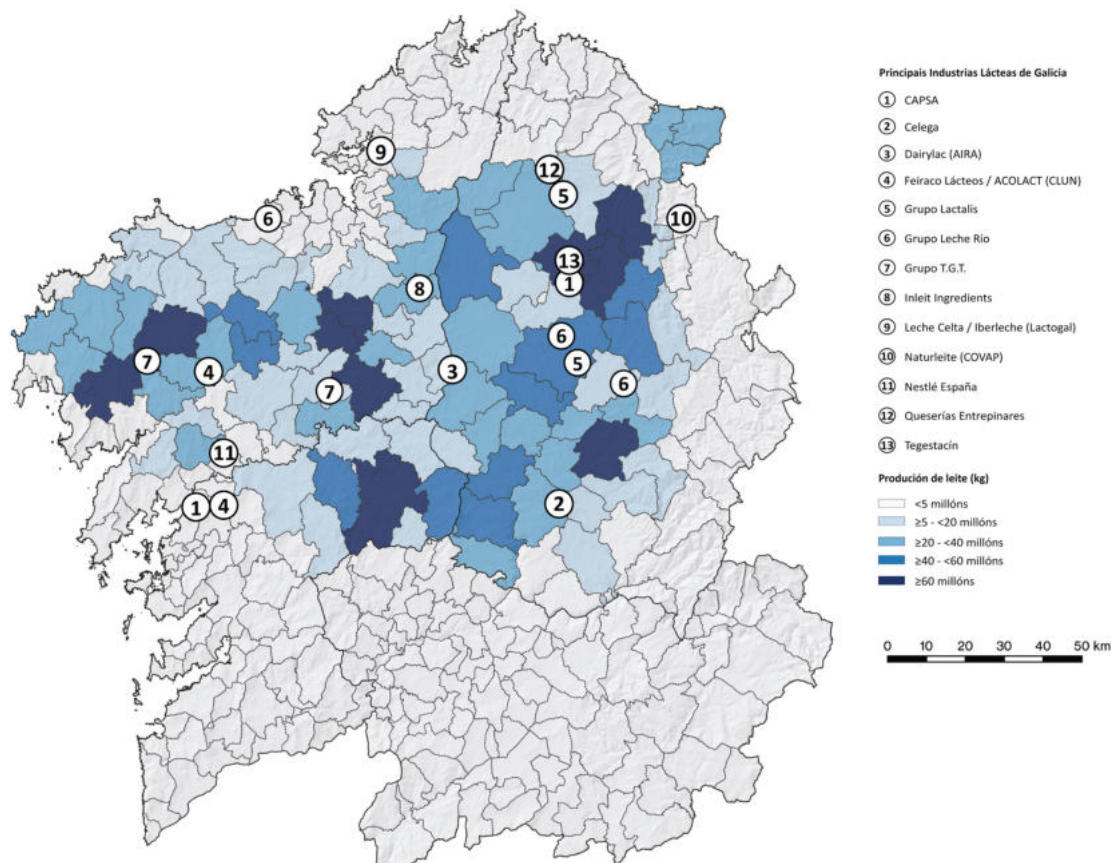
T	Compañía	Matriz	Orixe	Central
1	Grupo Lactalis Iberia G Lactalis Compras y Suministros SL G Leche de Galicia SLU G Industrias Lácteas de Nadela SL Resto. Principais: Lactalis Puleva SL, Lactalis Forlasa SL Grupo Besnier: Ind.Láct. de Granada SL, Ind. Láct. de Peñafiel SL	BSA SA (Besnier)	Francia	Vilalba Vilalba Vilalba Lugo
2	Danone SA Principais: Danone SA, Produits Laitiers Frais Iberia SL Grupo Danone FR: Aguas Danone SA	DANONE S.A. (FR)	Francia	Barcelona
3	Corporación Alimentaria Peñasanta SA (CAPSA) G Iberleche SL (minoritaria: 29%) G plantas CAPSA Galicia: sen NIF propio Resto. Principais: CAPSA, CLAS, Soc. Asturiana de Servs Agropecuarios SL	Central Lechera Asturiana	España	Siero Pontedeume Outeiro de Rei Vilagarcía de Arousa
4	Grupo Pascual Principais: Calidad Pascual SAU Outras: Bezoya SL	Corp. Empresarial Pascual SL	España	Aranda de Duero
5	Grupo García Baquero / Coblilac Principais: Lácteas García Baquero SA, Campo de San Juan SL, Quesos del Duero SA	COBLILAC SL	España	Alcazar San Juan (C.R.)
6	Grupo TGT G TGT Galicia SA G Lácteos Ferrado Verde SL G Quesería Artesanal Ruta Xacobeá, S.L. (Planta) Resto. Principais: Teodoro García SA, Productos Lácteos TGT SA, Formatges de Valencia SA	Gr. Teodoro García Trabadelo SL	España	Viladecans (Barcelona) Cambre Santa Comba O Pino
7	Industrias Lácteas Asturianas SA Principais: Granja La Polesa SA, Lácteas Castellano Leonesas SAU, ILAS Brasil	F.Rgz Gía. (Grupo Reny Picot)	España	Navia
8	Schreiber Foods Schreiber Foods España SL	Schreiber Foods Inc	EE.UU.	Noblejas (Toledo)
9	Lactogal G Leche Celta SL G Iberleche SL (maioritaria: 57%) G Lactogal Produtos Alimentares Sucursal en España Resto. Lacteos de Santander SA	Lactogal Produtos Alimentares SA	Portugal	Pontedeume Pontedeume Pontedeume Pontedeume

10	Iparlat Principais: Esnelat SL, Lactiber León SL (50%), Andía Lácteos de Cantabria SL	IPARLAT SA	España	Urdieta (Guipúzcoa)
11	Queserías Entrepinares G planta de Prolactea SA: sen NIF propio Principais: Queserías Entrepinares SAU, Prolactea SA	Ferrer y Barry SL	España	Valladolid Vilalba
12	Cooperativa Ganadera del Valle de Los Pedroches G Naturleite SLU Resto. Principais: COVAP, Lactiber León (50%), Láctia Agroalimentaria SL (50%)	COVAP	España	Pozoblanco (Córdoba) Meira
13	Nestlé España SA G Factoría Pontecesures: sen NIF propio Negocio lácteo: Froneri Iberia SL	Grupo NESTLE SA (* Froneri Iberia SL: JV Nestlé España SA e R&R Ice Cream (50-50%))	Suíza	Asparrena (Álava) (*) Pontecesures
14	Lafuente Corporación Principais: Quesería Lafuente SAU, Central Quesera Montesinos SL	Agrup. Lafuente Corp. Empr. SL	España	Medio Cudeyo (Cantab.)
15	Kaiku Corporación Alimentaria Principais: Kaiku Corp. Alim. SL, Lácteos de Navarra SL	Genossenschaft ZMP	Suíza	Donostia
16	Grupo Leche Río G Grupo Leche Río SA Outras Grupo Lence Torres SL: Transleche SA	Grupo LECHE RIO SA	Galicia	Lugo Lugo
17	Cooperativas Lácteas Unidas SCG G CLUN G Feiraco Lácteos SL G Agrupación de Cooperativas Lácteas SL G Iberleche SL (minoritaria: 14%)	CLUN	Galicia	Ames Ames Ames Caldas de Reis Pontedeume
18	Ice Cream Factory Principais: Ice Cream Factory Co Maker SA	Highestime XXI SL	España	Alzira
19	Grupo Reina Principal: Postres y Dulces Reina SL	Postres y Dulces Reina SL	España	Caravaca (Murcia)
20	Arla Foods Principal: Arla Foods SA	Arla Foods AMBA	Dinam. / Suecia	Las Rozas

Fonte: Elaboración propia. "G" indica industria (con NIF ou sede social) ou planta (sen NIF) radicada en Galicia..

Con todo, estanse producindo cambios recentes no tecido industrial especialmente relevantes coa entrada de novos operadores, como Entrepinares en Vilalba ou Inlelt Ingredients SL en Teixeira (Curtis), ou, aínda que máis limitada, do Grupo TGT, unha das principais firmas queixeiros a nivel estatal, que supoñen unha mellora da situación actual, aumentando a capacidade de transformación industrial instalada en Galicia orientada a xeración de produtos de valor engadido. Na Figura 2.11, preséntase a localización das principais industrias lácteas con presenza en Galicia.

Figura 2.11. Localización das principais industrias lácteas en Galicia, superpostas sobre os concellos que producen máis de 5 millóns de kg ao ano.

Fonte: Elaboración propia.

2.3.3. Inversión industrial e apoio público.

Da análise realizada nos puntos anteriores pode deducirse que os problemas principais da industria están en que unha parte significativa do leite recollido en Galicia continúa exportándose en bruto para a súa transformación noutros territorios, e que as industrias localizadas aquí (galegas ou non) están maiormente especializadas nos derivados máis

simples, de menor valor engadido e menor diferenciación (facendo maior o poder de negociación das cadeas de distribución), e no reducido tamaño das sociedades e cooperativas locais. Nese sentido, a entrada de operadores nacionais e internacionais e os investimentos industriais que se están realizando en Galicia, son novas positivas para o sector.

"Están entrando operadores nacionais e internacionais no sector lácteo galego, o que indica o atractivo que este ten a futuro".

Indican o atractivo do sector lácteo galego, da nosa materia prima, e da capacidade de chegar desde aquí a mercados internacionais. Con todo, haberá que estar atentos á evolución nos próximos anos deses proxectos empresariais.

Neste apartado resúmense as cifras principais de novos investimentos que se están realizando, así como as cifras de apoio público, en forma de subvencións de capital, que se están destinado para o desenvolvemento da industria láctea. Dado o interesante desta cuestión, dedicarase boa parte da análise económica financeira das industrias (o subapartado 2.4) ao estudo dos principais investimentos industriais e operacións corporativas desenvolvidas, así como do perfil das empresas que están realizando estas operacións con base ás súas contas anuais.

A Táboa 2.8 realiza dúas comparativas. Por unha banda, compara os investimentos totais en inmovilizado material realizados en Galicia nos últimos anos cos realizados pola industria láctea española no seu conxunto. Por outra, poñendo esas cifras en relación co peso da cifra de negocio das empresas galegas, así como a evolución no tempo de ambas variables (investimento e cifra de negocio). A lectura é positiva por dous motivos.

O investimento máis que duplicouse de 2016 a 2017, chegando aos 54 millóns de euros e achegando o seu peso relativo ao 18,7% dos novos investimentos realizados na industria láctea española. Pero ademais, o volume de investimentos realizado, que no 2015 e 2016 era equivalente ao peso que a industria galega ten na cifra de negocio da industria láctea española (en torno ao 10-11%), en 2017 superou amplamente esa relación ata alcanzar o 18,7% citado anteriormente.

.....

“O volume das axudas públicas tense multiplicado nos últimos anos, ata alcanzar os 18 millóns de euros no ano 2018”.

.....

Táboa 2.8. Investimentos materiais da industria láctea, 2013 a 2017.

	2013	2014	2015	2016	2017
Cifra de negocio total Galicia (M€)	1.320	1.291	988	830	1.063
Cifra de negocio total España (M€)	9.416	9.476	8.840	8.844	9.449
Peso Galicia/España	14,0%	13,6%	11,2%	9,4%	11,3%
Investimentos materiais Galicia (M€)			24	26	54
Investimentos materiais España (M€)	233	201	229	258	289
Peso Galicia/España			10,6%	9,9%	18,7%

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE – Explotación microdatos da EEE (INE).

Boa parte do diferencial inversor de Galicia en 2017 procede do investimento realizado para a posta en marcha da planta de Inleit Ingredients SL en Teixeiro (Curtis). Como se explicará máis polo miúdo no subapartado 2.4, 14 dos 54 millóns de investimento en 2017 proceden desta operación. Melloras novas son prever que a cifra global de investimentos no 2018 será tamén elevada (tendo en conta que Inleit, segundo as estimacións obtidas das contas anuais da entidade, investiu case 50 millóns máis nese ano), e en 2019 segue o pulo investidor, tanto por parte desta entidade como por outros axentes da industria que están a levar a cabo investimentos moi significativos.

Desde o sector público estase contribuíndo a financiar parte destes investimentos materiais, así como a apoiar as actividades de investigación, desenvolvemento e innovación. O volume de axudas tense multiplicado nos últimos anos, desde os 1,78 millóns de euros en axudas en 2014, aos preto de 18 millóns en 2018 (Táboa 2.9). Consonte estes datos, no período 2014-2018, recibiron subvención unha media de 26 empresas cada ano por un importe global de 48,3 millóns, que representa un 36,5% dos investimentos subvencionados.

Táboa 2.9. Investimentos subvencionados á industria láctea en Galicia.

2014 - 2018	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Total
LÁCTEAS					
Nº medio anual de empresas sub.	9,6	12,4	0,8	3,4	26,2
% sobre total por provincia	37%	47%	3%	13%	100
Investim. Subv. (millóns €)	42,4	84,0	0,1	5,9	132,5
% Investim. por provincia	32%	63%	0%	4%	100%
Subvención (millóns €)	16,6	29,2	0,1	2,4	48,3
% Subvención por provincia	34%	61%	0%	5%	100%
TOTAIS					
	2014	2015	2016	2017	2018
Subvención (millóns €)	1,78	3,97	14,48	10,25	17,81
Incremento anual (%)		124%	265%	-29%	74%

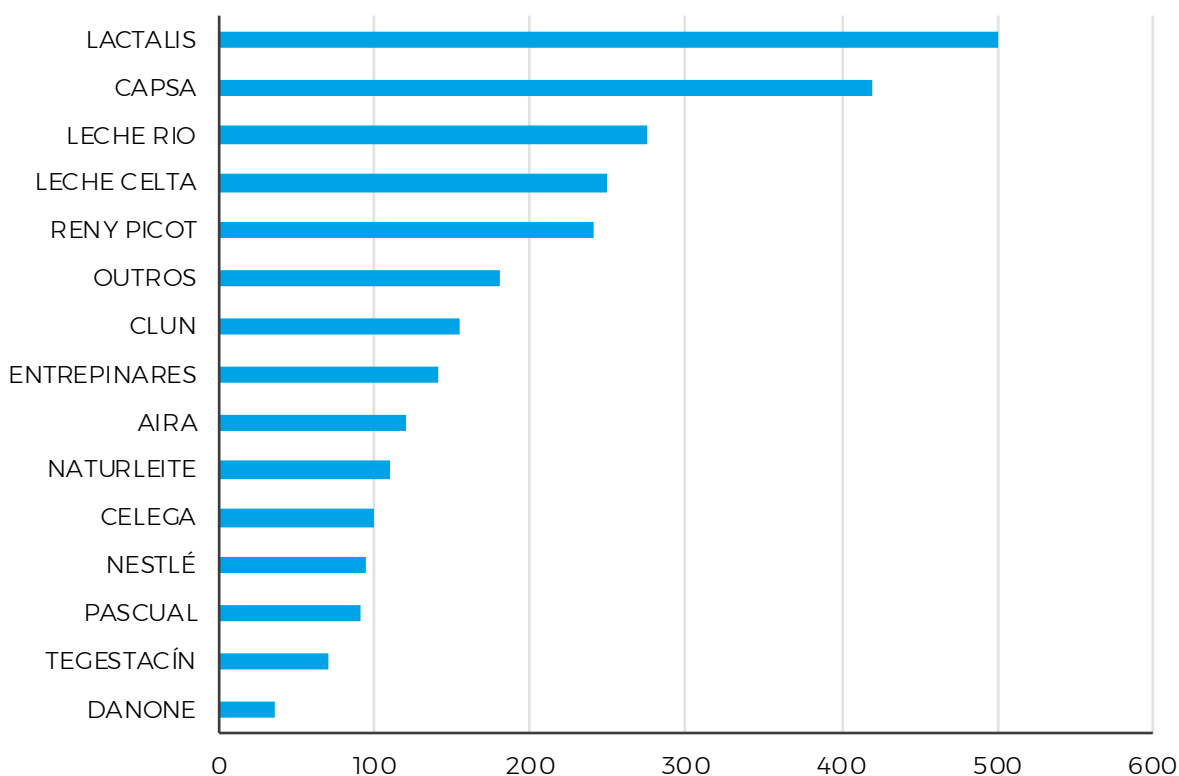
Fonte: Dirección Xeral de Desenvolvemento Rural. Consellería do Medio Rural.

No punto 2.4 vese o perfil das empresas que están a percibir estas axudas, así como unha análise económica financeira que axude a determinar en que medida están contribuíndo a mellorar o seu performance.

2.3.4. Recollida do leite e transformación industrial.

Neste subapartado analízase a dispoñibilidade de materia prima de leite en España e Galicia, identifícanse as principais empresas por recollida de leite en Galicia, a que tipo de produtos se destina o leite recollido, tanto en España como en Galicia, e o valor da produción de cada un dos produtos elaborados na Comunidade.

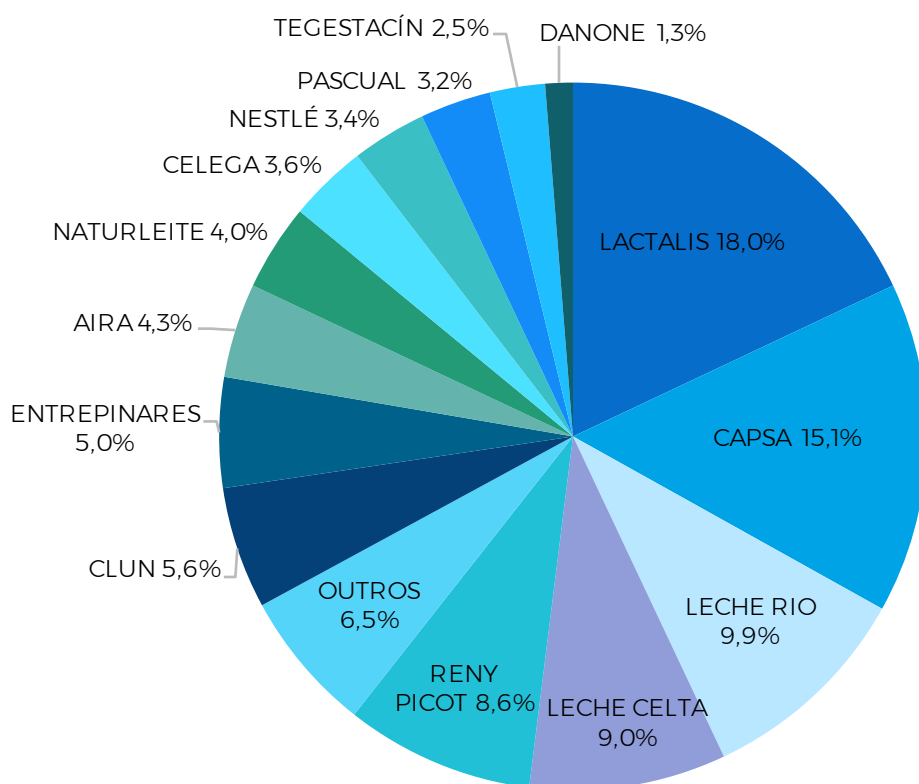
En canto á recollida de leite, os principais operadores industriais en Galicia son os que se indican de na Figura 2.12, clasificados por volume recollido estimado ao longo do ano 2019. Dentro do apartado outros, englobábase 35 operadores con leite declarado, entre os que se atopan cooperativas, queixerías e outros primeiros compradores.

Figura 2.12. Volume estimado de leite recollido en Galicia por operador industrial (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de información publicada en prensa e outros medios.

Na Figura 2.13 móstrase o peso relativo de cada operador na recollida de leite en Galicia, segundo as estimacións anteriores.

Figura 2.13. Peso relativo de cada operador na recollida de leite en Galicia.

Fonte: Elaboración propia a partir de información publicada en prensa e outros medios.

Pódese observar como máis dun 30% do leite producido en Galicia é recollido por dous operadores, Lactalis e CAPSA, que contan con industrias en Galicia, pero tamén fóra da comunidade. Os tres seguintes operadores en volume de recollida, roldan o 10% cada un, Leche Rio, a primeira industria de capital galego, Leche Celta, con industria en Galicia e Reny Picot, con industria no occidente asturiano. Outros tres operadores recollen ao redor do 5%. Entre estes atópanse as dúas principais cooperativas galegas, CLUN e AIRA e unha industria queixeira, Entrepinares. Entre os oito operadores citados recollen ao redor do 75% do leite producido en Galicia. Este panorama sufrirá modificacións como consecuencia da entrada en funcionamento de Inleit Ingredients, S.L. (o volume estimado de compras realizadas por este operador no 2019 figura dentro de "outros"), cuxa recollida se

estima para cando estea en pleno funcionamento nunhas 450.000 toneladas, ou a chegada da empresa queixeira TGT, coa compra de dúas plantas en Santa Comba e o Pino. Por outra parte, tamén se esperan cambios no volume de compras de leite por parte de operadores presentes na Comunidade, debido ao aumento da capacidade industrial instalada, como é o caso da empresa

"Oito operadores recollen o 75% do leite producido en Galicia".

Entrepinares en Vilalba. No que se refire á transformación industrial que se fai do leite de vaca producido en España, na Táboa 2.10 reflíctense os produtos lácteos elaborados, obtidos da Enquisa Láctea Anual (ELA) do ano 2018 elaborada polo MAPA, e o seus equivalentes leite, seguindo a metodoloxía elaborada polo CETAL para o citado Ministerio (MAPA, 2019). Para a elaboración desta aproximación á realidade industrial estatal, exclúense dentro dos queixos os elaborados con

leite de cabra e ovella, que contan cun apartado específico dentro da enquisa. Non se pode facer o mesmo para os restantes produtos aínda que o seu impacto nesta análise é pouco relevante por tratarse de cantidades moi baixas.

Táboa 2.10. Transformación industrial do leite en España por tipo de produto, cantidade e leite equivalente.

Cálculo leite equivalente España			
Produto	Cantidade (x1.000 t)	Coefficiente EL	Leite Eq. (x1.000 t)
Leite liq.	3.292,2	0,69	2.271,6
Nata	96,9	4,51	437,0
Manteiga	48,8	12,15	592,9
Queixo*	252,3	5,33	1.344,8
Queixo mezcla	162,0	5,38	871,6
Leite concentrado	45,8	1,95	89,3
logures	1.021,9	0,81	827,7
Leite en po Enteira	14,1	7,41	104,5
Leite en po Des**	31,7	5,03	159,5
Lactosuero	2.185,1	-	0,0
Resto	464,9	0,70	325,4
TOTAL	7.615,7		7.024,3

*Queixo Vaca puro (178,8) + fundido (73,5)

**Leite en po Des Produtos en po (45,8) - Leite en po Ent (14,1)

Fonte: Elaboración propia a partir da ELA 2018.

A transformación industrial do leite que se produce en Galicia preséntase na Táboa 2.11, seguindo a metodoloxía citada anteriormente do CETAL, empregando neste caso os datos da enquisa industrial de produtos (EIP) elaborada polo IGE no ano 2018, por non dispoñer de datos desagregados por comunidades autónomas na ELA 2018. Isto pode dar lugar a certas discrepancias ou inconsistencias, como a que se pode observar na cantidade de leite concentrado, cunha maior produción en Galicia estimada pola EIP que o total estatal estimada pola ELA. Dentro da enquisa do IGE atópanse baixo segredo estatístico os valores de leite en po, lactosa e caseína, pero aos

efectos deste traballo, tendo en conta que sí se coñece o total de produtos transformados, asígnase a diferenza ao leite en po.

Táboa 2.11. Transformación industrial do leite en Galicia por tipo de produto, cantidade e leite equivalente.

Cálculo leite equivalente Galicia			
Produto	Cantidade (x1.000 t)	Coefficiente EL	Leite Eq. (x1.000 t)
Leite liq.	1.198,8	0,69	827,2
Nata	25,7	4,51	115,8
Manteiga	7,6	12,15	92,5
Queixo*	36,2	5,86	212,3
Leite concentrado	54,6	1,95	106,4
logures	35,3	0,81	28,6
Leite en po Enteira**	2,6	7,41	19,3
Leite en po Des**	2,6	5,03	13,1
Lactosuero	52,6	-	0,0
Resto	0,0	0,70	0,0
TOTAL	1.416,0		1.415,0

Producción de leite en Galicia 2018	2.739,1
%Transformación en Galicia	51,7%

Queixo*	Coefficiente axustado ao queixo producido en Galicia, segundo estimacións do CETAL.
Leite en po Des**	Estimación de 5,2 toneladas que se dividen entre enteiro e desnatado.

Fonte: Elaboración propia partindo da información da EIP do IGE 2018.

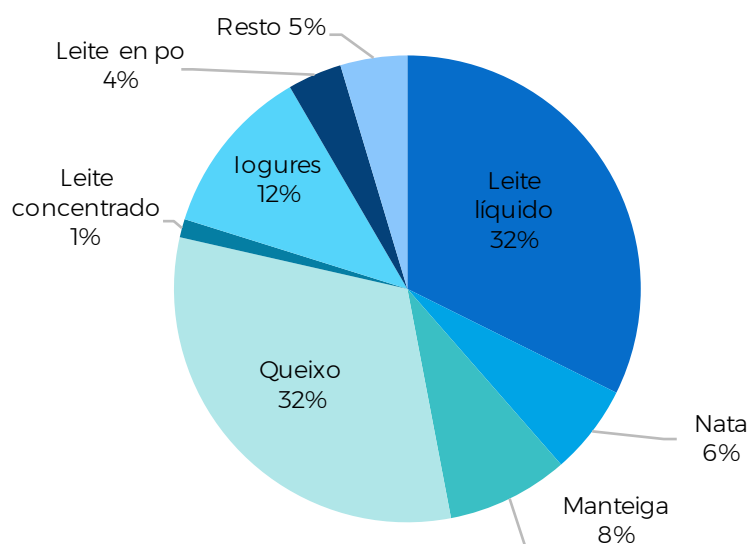
"En Galicia só se transformou no ano 2018 o 51,7% do leite producido na comunidade".

Á vista dos cálculos anteriores, das 2.739.133 toneladas de leite recollidas en Galicia no 2018 só se transformaron por parte das industrias instaladas na Comunidade 1.415.000 toneladas de equivalentes leite, o que representa o 51,7% do leite. Este dato reflicte unha vez máis a debilidade da industria instalada en Galicia, que non é capaz de transformar no territorio ao redor do 48% do leite que se recolle. No entanto, ao igual que no caso da recollida, a entrada de novos operadores, vai mudar substancialmente esta realidade.

A baixa porcentaxe de transformación do leite en industrias situadas en Galicia é un dos motivos que explica o seu baixo volume de negocio, ao que se suma o tipo de produtos lácteos nos que se transforma o leite, que se pode apreciar de forma máis clara nas Figuras 2.14 e 2.15. O principal produto obtido é leite líquido, tanto a nivel estatal como autonómico, pero presentando grandes diferenzas a nivel porcentual. En termos de leite equivalente, en Galicia case o 60% do leite producido industrialízase para vender como leite líquido, mentres que en España esa porcentaxe baixa ao 32%, estas cifras indican que ao redor do 36% de todo o leite líquido de España se industrializa en Galicia, sendo este

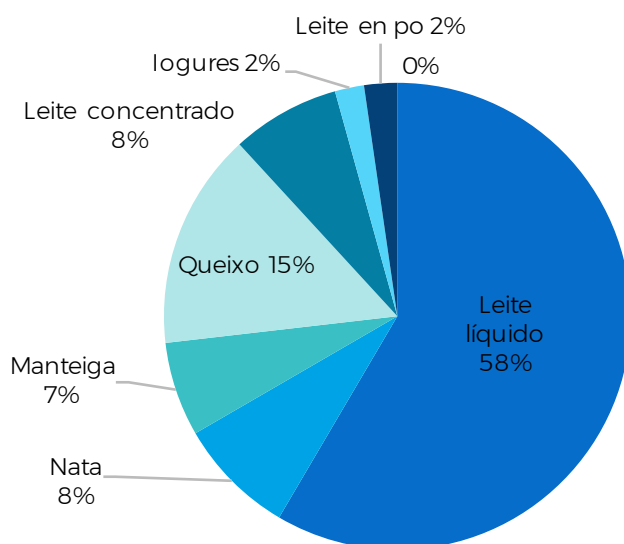
un produto cun baixo valor engadido. O seguinte produto en importancia é o queixo, que representa máis dun 30% do leite equivalente de España, xa excluindo o queixo producido con leite de outras especies, polo que na industria láctea española en xeral aumentaría este valor, pola contra, en Galicia supón unicamente o 15%. En volume de leite equivalente, a continuación sitúanse os iogures, que superan o 10% en España, sendo un volume residual a nivel galego (2%). En porcentaxes máis similares móvense o resto de produtos, coa diferenza do leite concentrado, cun maior peso en Galicia debido á presenza da principal industria a nivel español que elabora este produto.

Figura 2.14. Peso relativo de cada produto (leite equivalente) en España.

Fonte: Elaboración propia a partir da ELA 2018.

Figura 2.15. Peso relativo de cada produto (leite equivalente) en Galicia.

Fonte: Elaboración propia a partir da EIP do IGE 2018.

En termos de valor económico, os produtos elaborados nas industrias lácteas galegas non chegan a alcanzar os 1.000 millóns de € no ano 2018, como se pode observar na Táboa 2.12. O valor xerado polo leite líquido supón máis do 60%, mentres que outros produtos como os queixos, iogures ou leite concentrado, o valor da produción é só do 14,9%, 4,0% e 7,6%, respectivamente.

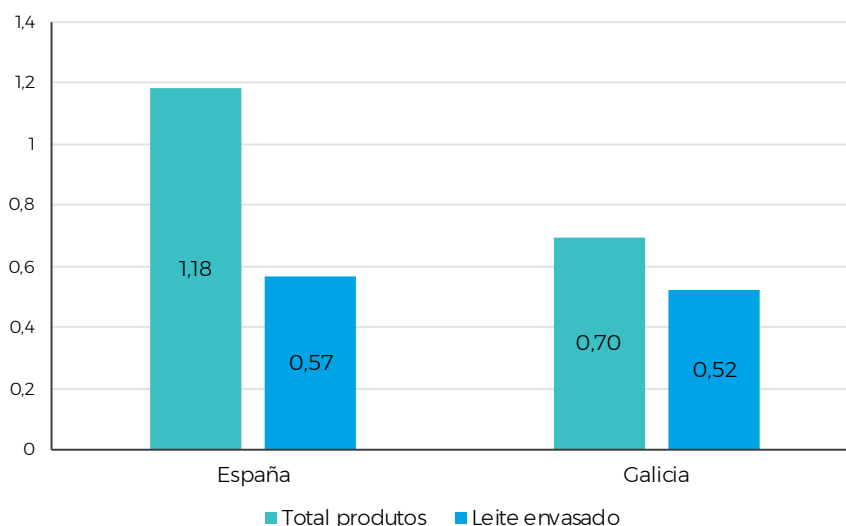
Táboa 2.12. Producción industrial desagregada por produtos en Galicia.

	Leite e produtos lácteos	Leite líq.	Nata	Manteiga	Queixo	Leite conc.	Iogures	Lactosuero	Resto
Cantidade (x1.000 t)	1.416,0	1.198,8	25,7	7,6	36,2	54,6	35,3	52,6	5,2
Valor (millóns €)	985,1	625,9	46,1	36,4	146,8	75,0	39,3	7,6	8,1
% sobre total (en valor)		63,5%	4,7%	3,7%	14,9%	7,6%	4,0%	0,8%	0,8%

Fonte: Elaboración propia a partir da EIP do IGE 2018.

Na Figura 2.16 preséntanse os prezos medios do total de produtos industriais (valor da produción industrial) e de forma individual o prezo do leite envasado, para España e Galicia. No caso dos datos nacionais obtivéronse a partir dos datos da Enquisa Industrial Anual de Produtos do INE do ano 2018, mentres que para Galicia obtiveronse da EIP do IGE de 2018. Na enquisa a nivel nacional débese resaltar que no total de produtos lácteos están incluídos os queixos elaborados con leite de outras especies, polo que este valor vai a estar lixeiramente sobreestimado. Calcúlase deste xeito ante a imposibilidade de obter datos desagregados por especies na enquisa do INE e a falta de datos económicos na ELA.

Figura 2.16. Prezos medios industriais (valor da produción industrial) do total de produtos lácteos e o leite envasado en España e Galicia (€/Kg produto).

Fonte: Elaboración propia a partir da EIP do INE e do IGE 2018.

A maior especialización da industria instalada en Galicia na produción de leite líquido envasado provoca que o prezo medio que percibe pola venda dos produtos lácteos que fabrica sexa inferior ao de España (1,18 vs 0,70 €/Kg). Ao anterior súmase que o prezo medio do leite envasado en España é tamén un 10% superior ao pagado ás industrias instaladas en Galicia (0,57 vs 0,52 €/Kg), diferenza que se incrementaría a cerca do 15% calculando o prezo nacional sen os datos de Galicia.

2.4. ANÁLISE ECONÓMICA FINANCEIRA DAS INDUSTRIAS

O obxecto deste cuarto apartado, de carácter analítico, é afondar e dar resposta, no posible, ás principais cuestións que se derivan da análise descritiva da industria láctea ofrecida nos puntos anteriores. En concreto, comprobouse que:

- » A industria láctea galega presenta un problema de dimensión: en comparación coas grandes multinacionais do sector, ata os maiores operadores españoles semellan microempresas, e as principais empresas de capital galego ocupan os postos 16 e 17 da industria española, cunha facturación inferior ao 0,75% das multinacionais do sector.
- » En España vén caendo sistematicamente o consumo de leite líquido, ata un 27,5% menos que no ano 2000. Cómpre afondar na capacidade da industria galega de conseguir maiores ingresos e beneficios apostando por actividades de maior valor engadido.
- » Catro das oito maiores multinacionais son xigantes cooperativas. Quérese prestar especial atención ao peso do sector cooperativo en Galicia: verase que, fronte ao peso importante que teñen as cooperativas fixándose no número de explotacións lácteas que son socias, o seu peso é case marxinal na transformación industrial.
- » Parte das boas novas do sector están chegando dos novos investimentos e operacións corporativas. Quérese analizar quen, onde, e que tipo de investimentos se están a facer. Mais aínda, no caso de contar con axudas públicas, quérese avaliar en que medida estas axudas están contibuíndo á mellora do comportamento económico financeiro destas empresas.

2.4.1. Análise da estrutura empresarial

Para esta análise cóntase cunha base de datos (DB) cos estados financeiros da maior parte das empresas e cooperativas da industria láctea que operan con NIF en Galicia (sede social en Galicia). A tal efecto, consideráronse as entidades que teñen depositado as súas contas anuais nos Rexistros Mercantís (RM) ou Rexistros de Cooperativas (RC) de Galicia, nos segmentos de actividade económica “Elaboración de xeados”, “Fabricación de queixos” e “Preparación de leite e outros produtos lácteos” (clases 1052, 1053 e 1054), encadradas na división 10 – Industria da alimentación, sección C – Industria manufactureira na Clasificación Nacional de Actividades Económicas CNAE-2009, elaborada segundo as condicións recollidas no Regulamento de aprobación da NACE Rev.2. Tras excluír algunhas inactivas, complétase a DB coas seguintes industrias, relevantes no sector lácteo en Galicia, mais que non figuran no epígrafe 105 do CNAE 09, senón no 4633 (“Comercio maiorista”) – a maior parte delas están recollidas na Táboa 2.7, que identifica os principais grupos empresariais con presenza en Galicia: Iberleche SL, Lactogal Produtos Alimentares, Tegestacin SL, TGT Galicia, Leite Noso SLU, Quexerías Bama SL, e Consorcio Agroalimentario de Galicia³.

Como resultado, cóntase cunha mostra de 77 sociedades (ver anexo) para as que se obtén información detallada: información contable individual (non consolidada) das contas anuais do período 2012 a 2018, con todos os datos monetarios expresados en miles de euros. Os estados financeiros do ano 2012 empregáronse só a efectos de dispoñer de información completa no período 2013-2018, incluídas as ratios horizontais (crecemento de ingresos e beneficios) pertinentes. O resultado non inclúe a totalidade da

³ Realizouse unha análise pormenorizada dalgúns das empresas de menor entidade con perfil comercial de queixerías, mais clasificadas nos CNAEs de comercio maiorista ou de produción gandeira (Queixeiros da Chaira SL, Leitigal SL, Lácteos Anzuxao SL e Cooperativa Hoxe SCG), pero por non poder acreditar que o peso da queixería sexa maioritario na cifra de negocio destas sociedades, decidiuse excluílas da análise.

poboación; trátase, en efecto, dunha mostra, mais unha mostra de máis do 60% das entidades identificadas polo IGE⁴. Máis importante, inclúe todas as principais entidades con domicilio fiscal en Galicia⁵. A principal limitación non está, pois, no que se analiza, senón no que necesariamente debe quedar fóra: a existencia de grupos lácteos españois e multinacionais que operan en Galicia sen unha filial con NIF galego, para os cales non existen contas anuais individualizadas para os seus negocios en Galicia.

Con esta DB tentárase dar resposta ás preguntas formuladas anteriormente. Faise unha breve descrición da DB, para realizar, a seguir, unha análise económica financeira atendendo ao tamaño das empresas.

2.4.2. A importancia do tamaño na transformación láctea

2.4.2.1 Caracterización das industrias contidas na base de datos

A Figura 2.17 amosa a facturación dos principais operadores da industria láctea con contas anuais rexistradas en Galicia. Divídese en dous grupos. Cinco empresas facturan máis de 100 millóns de euros anuais, ás que se engade, a efectos de comparación, a evolución da cooperativa CLUN (só o negocio lácteo) a partir de 2017, e da suma da facturación das súas integrantes nos anos inmediatamente anteriores (ningunha delas foi incluída na DB analítica por corresponder ao sector agrogandeiro). Lactalis Compras y Suministros SL é líder indiscutible tras varios anos de forte crecemento, e unha certa estabilización a partir de 2015. Destaca a importante caída de Leche Celta nos anos 2015-16 e, sobre todo, de Leche Río en 2015. A entrada de Iberleche en 2016 está a piques de colocala como segunda operadora, aínda a moita distancia de Lactalis.

Por outra banda, sete entidades están por debaixo dos 100 millóns de euros. Neste segmento destacan as filiais lácteas de CLUN: Feiraco Lácteos SL domina comodamente, e Agrupación de Cooperativas Lácteas (CLES), participada principalmente por CLUN (64%), recupérase con forza desde os niveis mínimos de 2012. Con todo, o máis subliñable son os novos actores: desplómase Euroserum Ibérica desde 60 millóns a 10 millóns, momento no que é adquirida por Yeeper Dairy, e Innolact, Dairylac (grupo AIRA) e TGT Galicia van gañando peso, paseniñamente, por riba dos 10 millóns de euros de facturación.

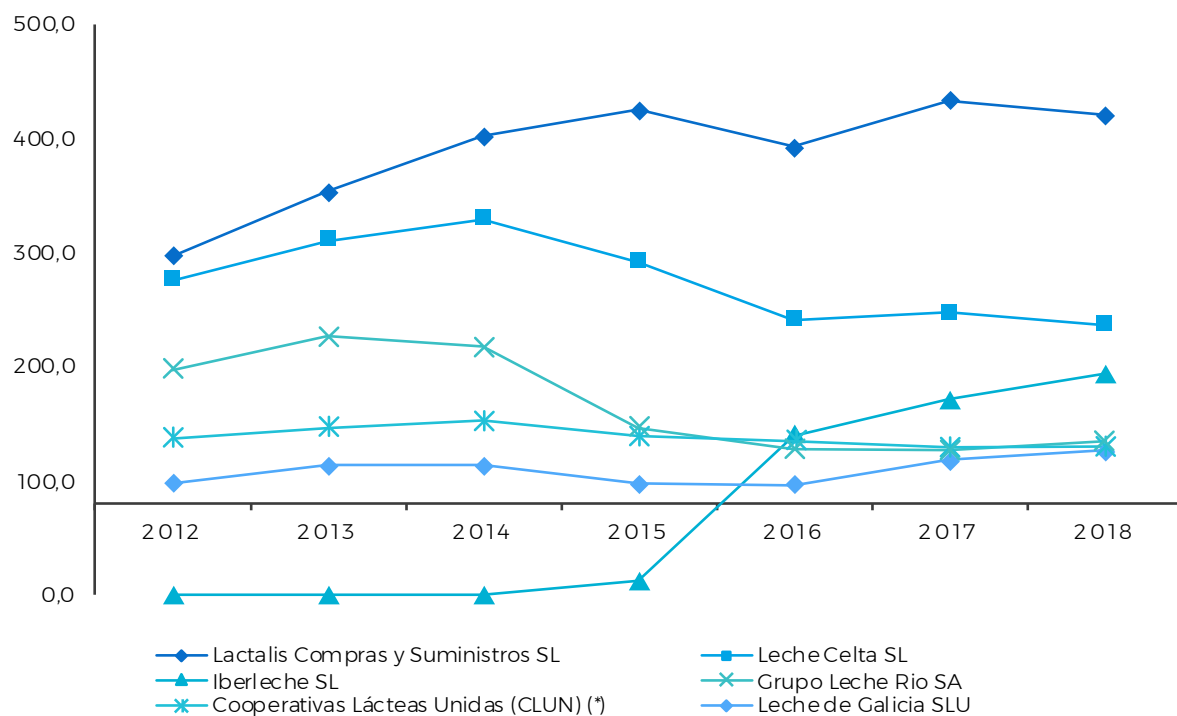
4 Descoñécese se algunhas das entidades que lista o IGE puideran estar inactivas, corresponder con sociedades agrarias (SATs) para os cales non se conta con información, ou primeiros compradores identificados noutros epígrafes CNAE. En calquera caso, como se analiza a continuación, os ingresos totais das entidades non incluídas na DB é completamente marxinal.

5 Como se verá, a facturación conxunta das entidades incluídas na DB supón unha cifra equivalente á facturación da industria láctea galega estimada polo INE – descrita nos epígrafes anteriores.

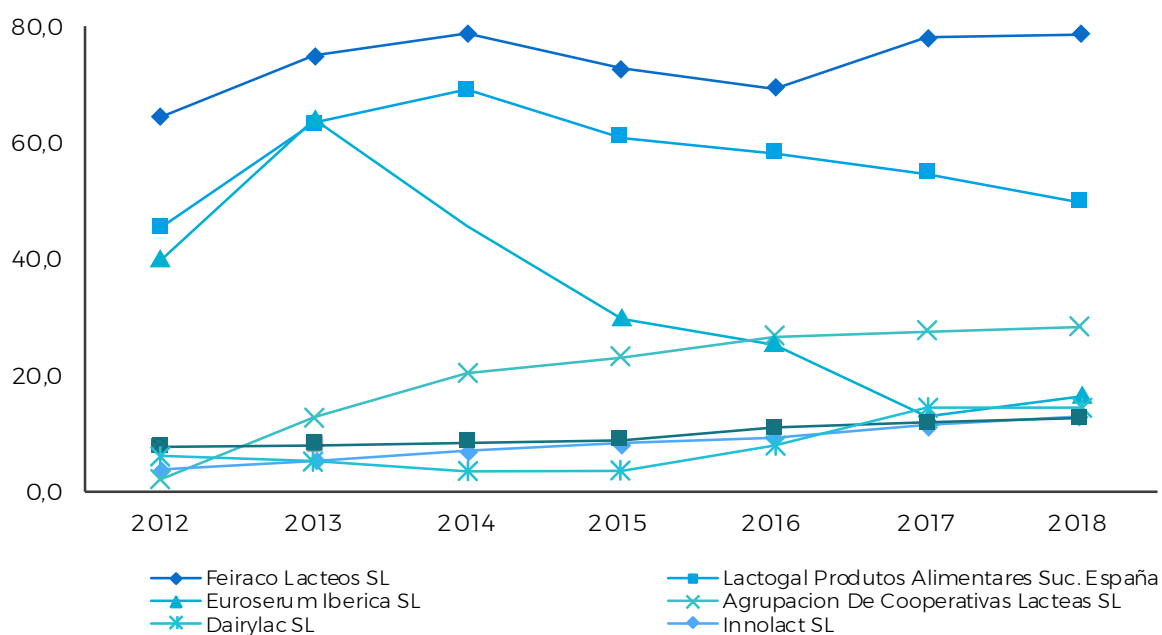

Figura 2.17. Evolución da facturación dos principais operadores da industria láctea con domicilio fiscal en Galicia.

Máis de 100 millóns de euros de facturación anual. (*)Para CLUN só se ten en conta a estimación do negocio lácteo (suma de Feiraco Lácteos SL e ACOLACT).

Menos de 100 millóns de euros de facturación anual.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Agrúpase a mostra de empresas da industria láctea en Galicia en función dunha variable básica de análise empresarial: o seu tamaño. Partindo das observacións dispoñibles, segméntanse as empresas atendendo ao volume de facturación no período de análise:

- » Se a empresa facturou máis de 10 millóns de euros nos últimos anos, asígnase ao grupo 1, denominando a este grupo “maior” ou de maior facturación.
- » Se a facturación é superior a 500 mil euros e inferior aos dez millóns, asígnase ao grupo 2, que se denomina “medio”.
- » Por último, se a facturación foi inferior a 500 mil euros, asígnase ao grupo 3, denominado “menor”.

A Táboa 2.13 amosa as características principais das tipoloxías resultantes.

Táboa 2.13. Composición dos grupos da DB por tamaño (activos e ingresos, en miles de euros).

Grupo	Número	Porcentaxe	Activos (media)	Ingresos (media)	Empregados (media)
Maior	14	18,2%	48.381,9	91.745,2	69,4
Medio	26	33,8%	2.127,1	2.988,0	10,7
Menor	37	48,0%	1.044,0	230,5	2,1

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Clasificadas por facturación, conséguense tres perfís claramente diferenciados: 14 empresas “maiores” cunha facturación media de case 92 millóns de euros e 69 empregados; un grupo “medio” máis numeroso (26 empresas), cunha facturación promedio de 3 millóns de euros e 11 empregados; e un grupo de menor facturación, o máis numeroso (37 empresas), cunha facturación anual moi pequena (230.000 euros) e unha media de 2 empregados. Unha primeira cuestión determinante que se deriva das cifras anteriores é o mellor comportamento das empresas en termos de rotación dos activos (ingresos de explotación en relación aos activos totais) canto maior é o seu tamaño. Neste punto abordarase unha análise estatística máis precisa, aínda que mirando simplemente os valores medios na Táboa 2.13, vese que por cada millón de euros que as empresas de menor facturación invis-

ten en activos (capacidade produtiva), conseguen unhas vendas medias de 220.000 euros. As de facturación media conseguen 1,4 millóns de euros de media por millón investido, e as empresas maiores, 1,9 millóns. Este diferencial na capacidade de xeración de ingresos canto maior é o tamaño das sociedades é unha panca operativa que lles permite proporcionar rendibilidades económicas máis elevadas, como se vera a continuación.

.....

“O 95% da facturación global corresponde a 14 sociedades”.

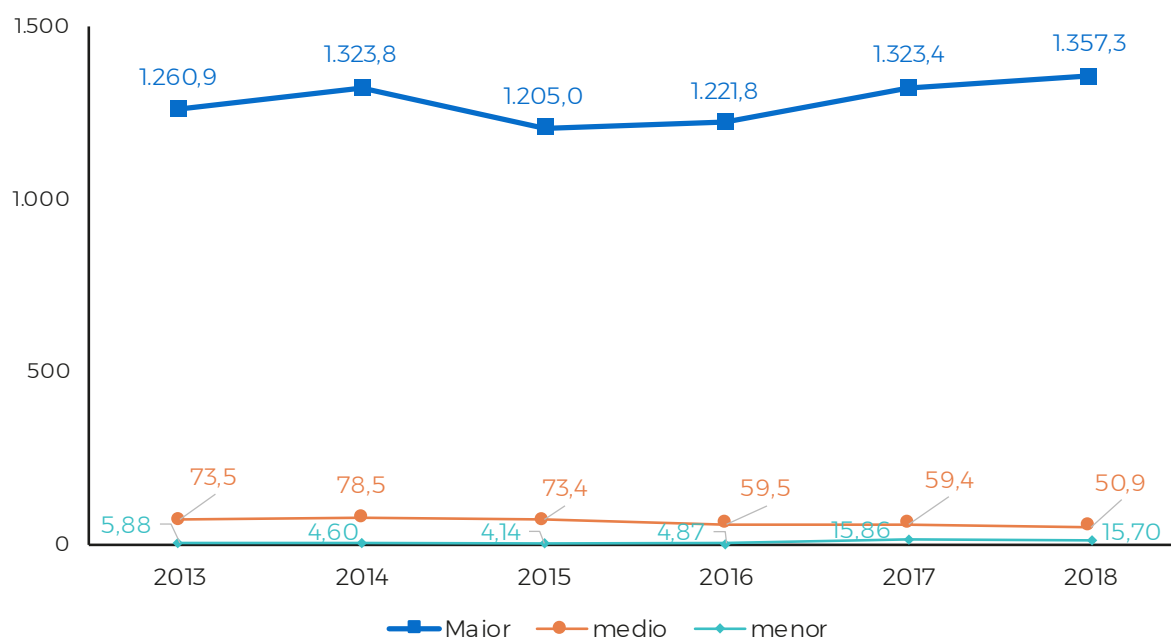
.....

A Figura 2.18 amosa a evolución da facturación anual conxunta dos grupos maior, medio e menor, nos anos 2013 a 2018. Compróbase que a case totalidade da facturación global corresponde ás 14 empresas con ingresos de explotación superiores ao millón de euros. Deste xeito, dos 1.400 millóns de euros de facturación anual global do conxunto da DB en 2017⁶, o 95% concéntrase nas 14 sociedades

⁶ Lémbrese que esta cifra global supera os 1.060 millóns de facturación global que a EEE estima para a industria láctea galega, entre outras razóns, porque algunhas das principais empresas operan no CNAE de distribución maiorista, e por traballar con valores non consolidados das distintas contas individuais.

de maior facturación. Obsérvase ademais a caída da facturación conxunta no ano 2015, debida principalmente ao mal exercicio de Leche Celta e Leche Río. Desde entón, a tendencia é claramente crecente, sustentada en boa medida pola entrada dun novo participante (Iberleche). Canto ao emprego, o grupo “maior” contaba a 2018 con algo máis de 1.000 traballadores directos, de 1.374 empregos das empresas na DB.

Figura 2.18. Evolución 2013-2018 da facturación conxunta das tres tipoloxías por tamaño das industrias lácteas en Galicia.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

2.4.2.2 Análise económica financeira por tamaño empresarial

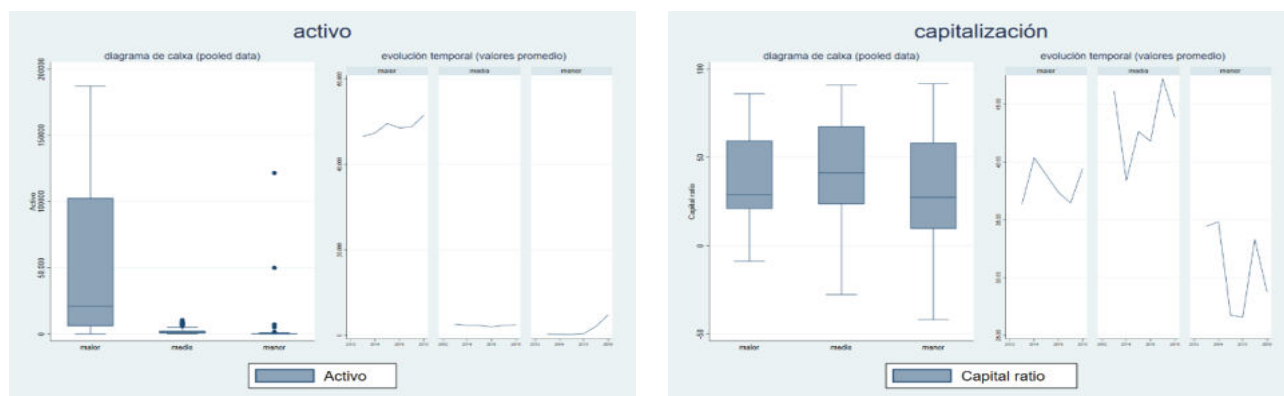
A análise económica financeira (AEF) que se realiza non se aplica a cada unha das empresas de xeito individual, senón de maneira estatística sobre os distintos grupos e criterios de análise. Isto permite unha economía de recursos, ao tempo que garante a anonimidade a nivel individual para as empresas. Malia iso, as análises de tipo estatístico levan implícito que cada observación (empresa/ano) pesa o mesmo que calquera outra, de xeito que, por exemplo, o crecemento anual medio dos ingresos das empresas do sector será o promedio do crecemento individual de cada unha, con independencia de que os ingresos conxuntos de toda a industria medran máis se medra Lactalis Compras y Suministros SL que se o fai unha das empresas de menor tamaño.

A análise transversal (comparativamente para os distintos grupos no mesmo exercicio contable) considera cada empresa e exercicio contable como unha observación, proporcionando os estatísticos de síntese (medias, medianas, percentís...) para cada un dos grupos de empresas analizados. O formato de análise será o descritivo mediante diagramas de caixa, combinados cun test ANOVA para identificar as diferenzas de medias significativas entre grupos. Canto á análise lonxitudinal, ofrécese a evolución anual entre 2013 e 2018 do valor medio da variable analizada para cada un dos grupos considerados.

Análise financeira e patrimonial. A análise financeira de curto prazo non detecta diferenzas relevantes entre grupos, nin tampouco empresas con problemas de liquidez a destacar. Nalgún caso si a situación contraria, indicativo de empresas cunha

xestión da tesouraría relaxada de máis. Canto á análise patrimonial, destaca por unha banda que as empresas de menor facturación teñen unha dimensión similar ás de facturación superior a 500 mil euros, o cal é indicativo dunha rotación moi baixa no primeiro grupo de empresas. Canto á capitalización, medida pola proporción do neto patrimonial sobre o conxunto do balance, tamén destacan negativamente por contar cunha capitalización 13 puntos porcentuais inferior ás de facturación media. A diferenza é estatisticamente significativa, sinalando claramente a pobre capitalización destas. A valoración máis preocupante procede do número, nada despreziable, que están nunha situación neta patrimonial negativa (Figura 2.19). Avaliase tamén a solvencia mediante análise de ratios de equilibrio financeiro. Consonte a ratio de garantía,⁷ a maior parte da industria conta con niveis de solvencia suficientes. Por outra banda, considerando a ratio débeda sobre EBITDA, a carga da débeda entre as empresas con resultados positivos, inferior a 10 anos, é sostible entre as empresas de todos os grupos. Con todo, un número importante delas teñen obtido resultados operativos negativos no período de análise.

Figura 2.19. Análise patrimonial por grupos de tamaño (facturación).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Composición e evolución da conta de resultados. Aplícase o criterio de custos desagregados por natureza conforme o PGC⁸. Sepáranse os ingresos extraordinarios, aínda que se observa que o seu peso é marxinal. Indo ás marxes, sorprende que a marxe bruta (diferenza porcentual entre os ingresos de explotación e o consumo de materiais) é moi superior nas empresas de menor facturación, 25 puntos porcentuais sobre as maiores, e 15 sobre as medias. Pode deberse ao sesgo subsectorial destas empresas (por exemplo, polo maior peso do sector queixeiro e xeados, algo que se amosará no subapartado 2.4.3). En calquera caso, a vantaxe desaparece por completo en canto se baixa á marxe operativa sen extraordinarios (EBITDAX). O igualamento das marxes operativas a partir de marxes brutas tan distintas obedece, por unha banda, ao elevado número de empresas menores cun peso importante dos gastos operativos e, por outra, no caso concreto das empresas de maior facturación, a unha significativa maior produtividade por empregado⁹. Mentres a facturación por empregado non pasa dos 200.000 euros na maior parte das empresas menores, as de maior facturación ingresan 680.000 euros máis por empregado en plantilla que as menores, e 440.000 euros máis que as medias, diferenzas ambas estatisticamente significativas (Figura

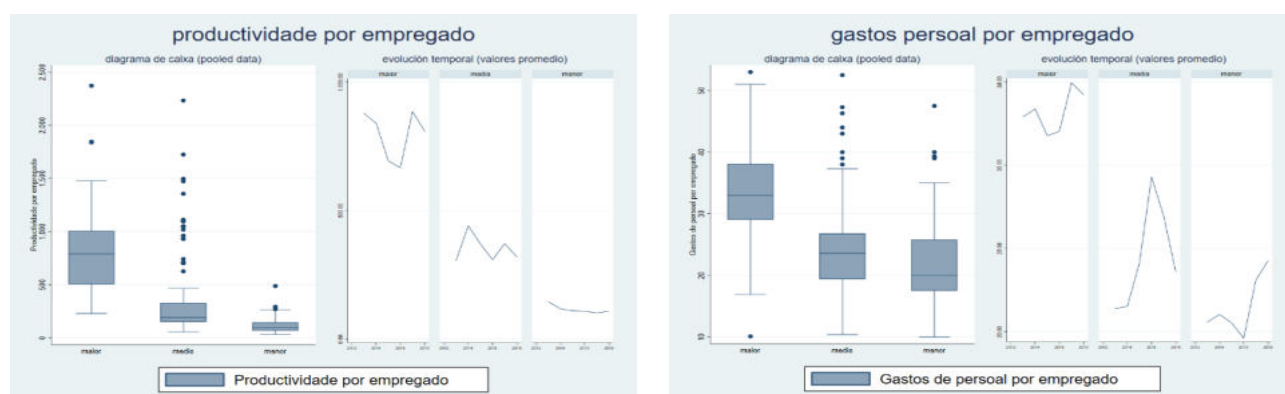
⁷ A ratio de garantía avalía o patrimonio neto da empresa, denunciando unha situación de quebra se cae por debaixo de 1. Con todo, unha análise axeitada require valorar o activo a prezos de mercado (valor de liquidación), aspecto que supera os obxectivos deste estudo.

⁸ Dispónse do consumo de materiais, gastos de persoal, outros opex, dotación ás amortizacións, gastos financeiros e imposto sobre resultados, así como ingresos por vendas, outros ingresos de explotación, ingresos extraordinarios, imputación de subvencións de inmovilizado, e ingresos financeiros.

⁹ Débese ter presente que as ratios de produtividade por empregado e gastos de persoal por empregado non están definidas para empresas con 0 empregados ou sen información a este respecto.

2.20). Isto permítelle ás empresas grandes pagar salarios medios por riba dos 30.000 euros brutos anuais (incluído seguros sociais), 11.500 euros máis que as empresas menores, e 8.500 euros máis que as medias.

Figura 2.20. Ratios de produtividade / eficiencia, por grupos de facturación.

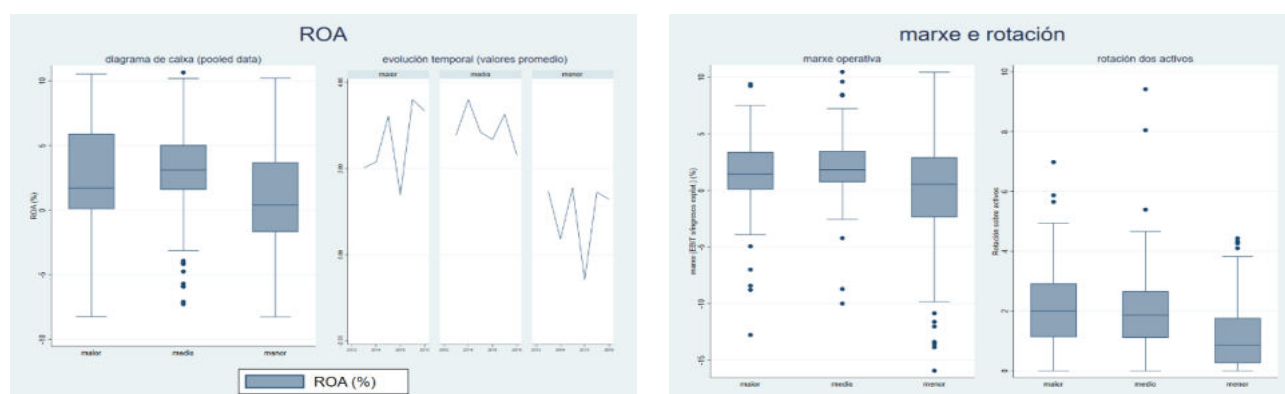

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Complementábase a información anterior cunha análise lonxitudinal dos principais apartados da conta de resultados (ingresos e EBITDA). En xeral, as tendencias son pouco claras: a situación xeral é indicativa dun crecemento moderado dos ingresos (sobre todo, a partir de 2017, entre as empresas maiores) e un estancamento dos beneficios. Con todo, a variabilidade intragrupo é moi elevada en todos os casos: existen empresas con ritmos de crecemento de ingresos moi altos, próximos ao 40%, convivindo con outras en crecemento negativo.

Rendibilidade económica e financeira. Non sorprende a menor rendibilidade económica (return on assets, ROA) das empresas de menor facturación, próximas ao 0% no seu conxunto, e 2 puntos porcentuais inferior ao das medias e maiores (Figura 2.21). A explicación obedece a ambos factores, marxe e rotación, pero sobre todo á significativa inferior rotación. En resumo, as empresas menores non rendibilizan a capacidade instalada do mesmo xeito que as medias ou as maiores.

Figura 2.21. ROA e desglose, por grupos de facturación.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Por último, a rendibilidade para os accionistas (*return on equity*, ROE) é baixa no conxunto da industria (media inferior ao 5%) mais cunha elevada dispersión: un cuarto das empresas achegan ROEs superiores ao 10%, convivindo con outro cuartil con rendibilidades negativas. De novo, o peor comportamento obsérvase entre as de menor tamaño, con ROEs 7 puntos porcentuais inferiores aos outros dous grupos. En conclusión, o resultado clásico (p.ex., Cocchi et al., 1998) segundo o cal as economías de escala permiten ás empresas de tamaño medio e maior seren máis eficientes que as de menor tamaño, obsérvase aquí tamén para as industrias.

2.4.3. Estrutura empresarial. Segmentos industriais e cooperativismo.

Neste subapartado abordarase unha breve análise estrutural, ao obxecto de resumir os principais resultados da análise económica financeira por segmentos e do sector cooperativo.

Caracterízanse primeiro as empresas na DB comparando o seu tamaño medio (activos e ingresos de explotación) e o número medio de empregados para cada un dos segmentos de actividade económica “Elaboración de xeados”, “Fabricación de queixos” e “Preparación de leite e outros produtos lácteos” (clases 1052, 1053 e 1054 nas que se divide a industria de fabricación de produtos lácteos na CNAE-2009), como se amosa na Táboa 2.14.

Táboa 2.14. Empresas da industria láctea en Galicia e tamaño medio (activos e ingresos, en miles de euros).

Grupo	Número	Porcentaxe	Activos (media)	Ingresos (media)	Empregados (media)
Xeados	9	11,7%	140,8	164,2	1,3
Queixos	43	55,8%	1.550,4	1.998,2	8,4
Lácteo	25	32,5%	28.133,8	51.330,9	38,1

Fonte: Elaboración propia a partir de datos medios do ano 2017 do RM e RC.

Cabe subliñar a mínima presenza e dimensión das empresas que operan en Galicia no segmento de elaboración de xeados, máxime tendo en conta que a maioría delas (case o 80%) déronse de alta a partir de 2012. Iso sen contar a diversificación no segmento de grupos como CAP (Cooperativa Agraria Provincial de A Coruña), empresa non incluída nesta DB¹⁰. Só por comparar, en España, o 33% das sociedades mercantís activas a 2018 na industria de fabricación de produtos lácteos correspondía ao segmento de fabricación de xeados, achegando o 21% do emprego e máis do 8% da facturación global.

No que a crecemento das vendas se refire (Táboa

2.15), destaca o forte crecemento de Dairylac SL e Innolact SL. Fóra do *top ten*, tamén é significativo o bo comportamento de TGT Galicia e, en menor medida, a filial galega de Lactalis. No lado oposto, entre as empresas de maior facturación destacan negativamente as filiais de Lactogal (Lactogal Suc. en España e Leche Celta SL) e, especialmente, Grupo Leche Río SA, cunha caída acumulada do 41,1%, desde os 226,8 millóns de ingresos de 2013 aos 133,6 millóns de 2018.

Polo tanto, dado o escaso peso do epígrafe “elaboración de xeados” en Galicia, no que segue descríbese a estrutura dos subsectores CNAE queixerías e xeados (1052 e 1053) por unha banda, e envasado de leite e outros produtos lácteos (1054) por outra. Centrándose no grao de concentración empresarial en cada un dos sectores, e no seu performance relativo en termos de rendibilidade e solvencia.

Táboa 2.15. Principais sociedades por crecemento da facturación entre 2013 e 2018 (excluído xeados).

NOME	Crto INGRESOS 2013-2018	SECTOR
Leiteulla SL	238,4%	Lácteo
Tegestacin SL	179,9%	Lácteo
Dairylac SL	164,9%	Lácteo
Innolact SL	139,5%	Queixo
Queizuar SL	137,7%	Queixo
Agrupacion de Cooperativas Lacteas SL	123,5%	Lácteo
Queixería Prestes SL	123,1%	Queixo
Queixo de Riotorto SL	90,3%	Queixo
Queixería Barral SL	73,4%	Queixo
.....		
TGT Galicia SA	59,5%	Queixo
Lactalis Compras y Suministros SL	19,1%	Lácteo
Feiraco Lacteos SL	5,2%	Lácteo
.....		
Lactogal Productos Alimentares Suc. en Espana	-21,2%	Lácteo
Leche Celta SL	-23,9%	Lácteo
Grupo Leche Río SA	-41,1%	Lácteo

Fonte: Elaboración propia a partir de datos medios do ano 2017 do RM e RC.

¹⁰ Bico de Xeadado achegaría un terzo da facturación da Cooperativa Agraria Provincial a 2017 (fonte: El País, 27.11.2017), medrando as súas vendas en 2018 un 40%, ata os 280.000 litros de xeadado, axudando a impulsar a facturación da cooperativa desde os 1,9M de 2013 aos 7M de 2018 (Fonte: Campo Galego, 18.06.2018). No entanto, non se inclúe no estudo esta cooperativa, polo peso doutras liñas de negocio, como servizos a gandeiros e outras.

2.4.3.1. Caracterización conforme a Tipoloxía UE 2003/361

A Recomendación 2003/361/EC da Comisión Europea establece unha clasificación da dimensión empresarial baseada no número de empregados, activos totais e ingresos de explotación. Seguindo estes criterios para definir as empresas como micro, pequenas, medianas ou grandes (Tipoloxía MSME de agora en diante): as empresas son pequenas (micro) se cumpren dúas condicións: o número de empregados é inferior a 50 (10) e ben os ingresos ou os activos son inferiores a 10 (2) millóns de euros. Pola súa banda, serán empresas medianas as non incluídas nos grupos anteriores, contén

con menos de 250 empregados, e teñan ou menos de 50 millóns de ingresos ou menos de 43 millóns de activos. Calquera outra empresa será clasificada como gran empresa (Táboa 2.16).

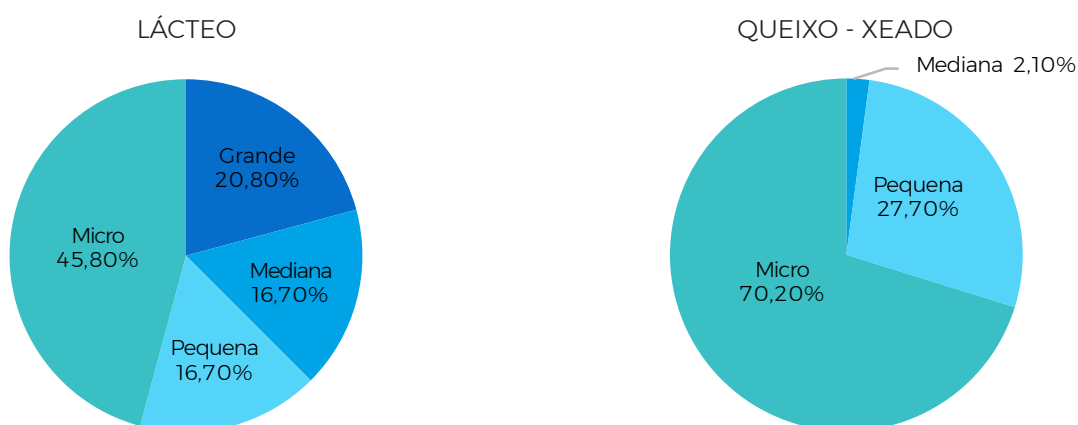
Táboa 2.16. Tipoloxía UE 2003/361.

Categoría	Nº de empregados	Ingresos	Activos
Mediana	< 250	≤ 50 millóns de €	≤ 43 millóns de €
Pequena	< 50	≤ 10 millóns de €	≤ 10 millóns de €
Micro	< 10	≤ 2 millóns de €	≤ 2 millóns de €

Fonte: European Commission – User guide to the SME definition.

Resultante da clasificación anterior obtense a Tipoloxía MSME reflectida na Figura 2.22.

Figura 2.22. Tipoloxía MSME das empresas na DB.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

De acordo con esta clasificación, unha quinta parte das empresas da industria láctea galega son gran empresa, e case outro tanto, mediana empresa.

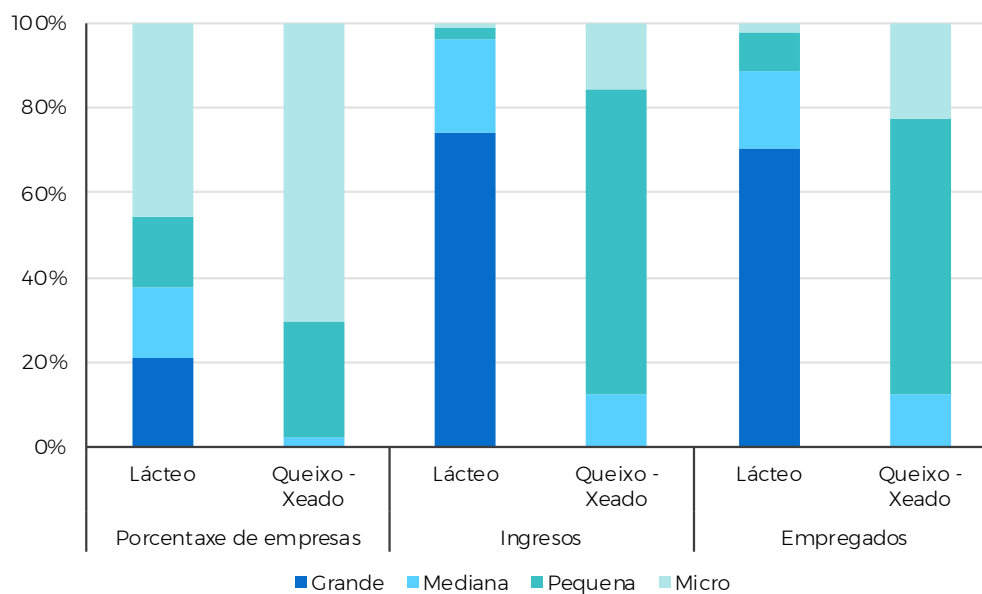
Contrasta coa estrutura no segmento de queixos, onde só unha empresa (Innolact SL) acada a condición de empresa mediana, e máis do 70% son micro empresas.

Afóndase na análise da estrutura empresarial por tamaño, engadindo ingresos e número de empregados (Figura 2.23). O re-

sultado máis evidente é a importancia do tamaño á hora de atraer facturación e emprego ao sector: no segmento de "Preparación de leite e outros produtos lácteos", un 37,5% de grande e mediana empresa

achegou no 2017 o 96,5% da facturación e o 88,6% do emprego. No lado das queixerías e outros, a elevada porcentaxe de micro empresas no sector (máis do 70%) só achega o 15% da facturación e o 22% do emprego.

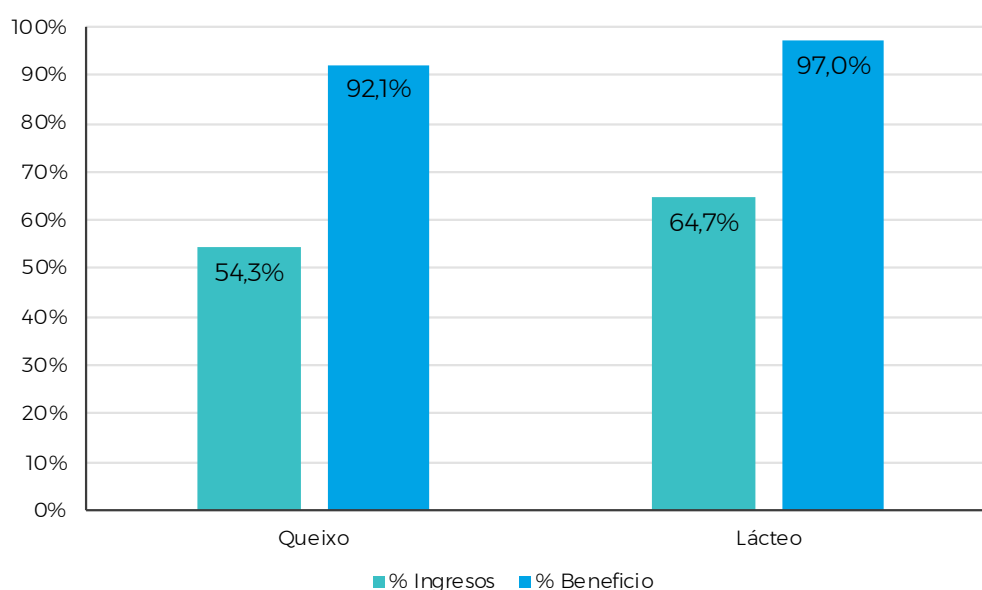
"Un 37,5% de grande e mediana empresa achegou no 2017 o 96,5% da facturación e o 88,6% do emprego".

Figura 2.23. Estrutura por tamaño (Empresas, ingresos e empregados – porcentaxes ano 2017).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Grao de concentración na industria. Atendendo agora á capacidade da industria de obter beneficios e unha rendibilidade adecuada, analízase primeiro como de concentrados están ingresos e beneficios de cada segmento nunha porcentaxe reducida de empresas. Comparando a parte de ingresos que o 10% das maiores empresas de cada subsector manteñen sobre o total, e facendo o mesmo a nivel beneficios empresariais, obtense a Figura 2.24.

“Un 10% de empresas concentran a case totalidade dos beneficios da industria”.

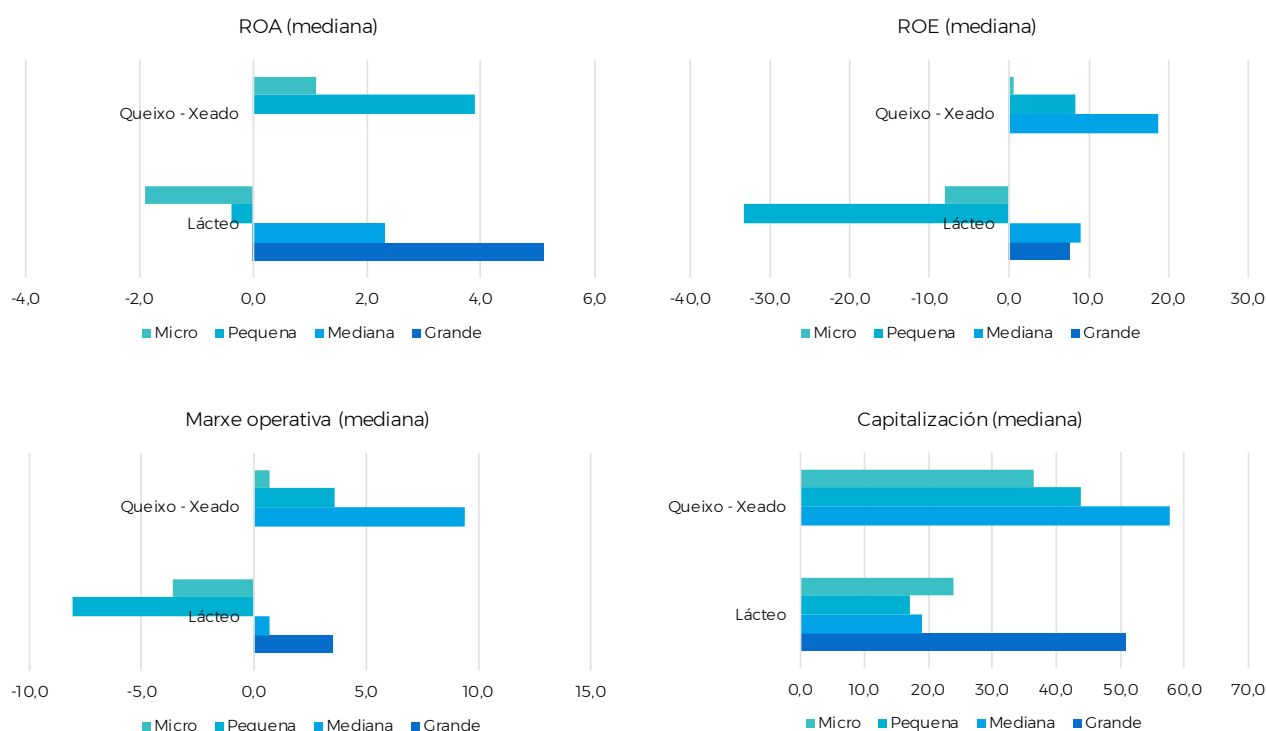
Figura 2.24. Grao de concentración empresarial: porcentaxe de ingresos e beneficios obtidos polo 10% das empresas de cada segmento (ano 2017).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Máis relevante que a concentración de ingresos é a forte concentración de beneficios. En ambos segmentos, un 10% de empresas concentran a case totalidade dos beneficios da industria. Nas empresas lácteas, isto débese en parte ao elevado número de empresas que rexistran perdas.

Rendibilidade e solvencia por tipoloxía MSME. Por último, compárase por segmento e tipoloxía MSME a rendibilidade (ROA, ROE e marxe operativa) e capitalización das empresas. A Figura 2.25 compara a composición da industria en cada grupo.

Figura 2.25. Rendibilidade e capitalización (por Tipoloxía MSME - ano 2017).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

A lectura principal é que á industria penalízalle o mal resultado, sobre todo a nivel operativo, das empresas micro e pequenas do segmento lácteo de baixa transformación. Tamén destacan por estar, en xeral, peor capitalizadas. Canto ao segmento de queixos e xeados, o comportamento é mellor, a todos os niveis, canto maior é a categoría MSME.

.....

“Á industria penalízalle o mal resultado, sobre todo a nivel operativo, das empresas micro e pequenas do segmento lácteo de baixa transformación.”

.....

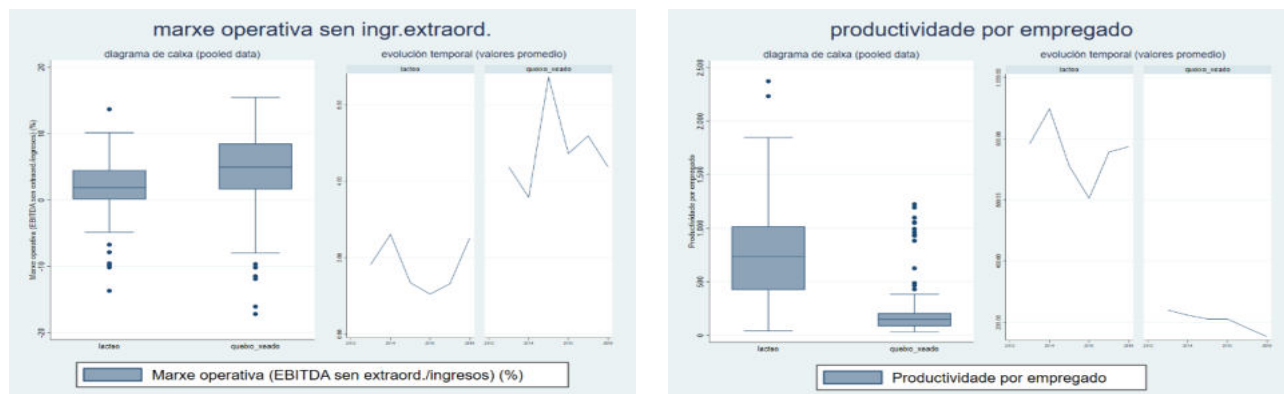
2.4.3.2. AEF dos subsectores industriais

Complétase a análise anterior cunha AEF que axude a determinar as diferenzas económico financeiras principais entre os procesos a priori de maior valor engadido (entendido neste caso, queixerías e outros) e o do segmento leite e lácteos. Os principais resultados favorables ao segmento de queixos son dous. Por unha banda, a análise patrimonial amosa que contan cunha capitalización significativamente superior (case 8 puntos porcentuais máis, de media). Por outra, confírmanse as maiores marxes que operan nos negocios queixeiro e de fabricación de xeados en relación ás industrias con menor transformación. Deste xeito, a marxe bruta é, de media, 14 puntos porcentuais superior, e a marxe operativa sen extraordinarios, 3 puntos superior, ambas diferenzas estatisticamente significativas (Figura 2.26). Compre destacar, ademais, a mello-

ra experimentada recentemente, aumentando a marxe bruta das empresas da mostra que se adican ao negocio queixeiro e xeados, en promedio, máis de 10 puntos nos últimos 5 anos.

No haber das empresas do segmento lácteo (especializadas esencialmente no leite envasado) está a súa maior dimensión e eficiencia operativa. Deste xeito, a tendencia ao igualamento das marxes operativas a partir de marxes brutas moi inferiores para o lácteo que se acaban de sinalar, obedece, principalmente, ás súas maiores ratios de produtividade por empregado, en promedio, 550.000 euros superior. Isto permite tamén pagar salarios medios case 8.000 euros superiores. Na xestión doutros gastos operativos, no entanto, o nivel de eficiencia é similar entre os dous grupos.

Figura 2.26. Marxe operativa e produtividade do traballo, por segmento de actividade.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Nesa combinación de efectos positivos e negativos para cada segmento, consegue resultados algo mellores o segmento das queixerías, máis modestos a nivel rendibilidade económica (ROA promedio un punto porcentual superior), principalmente vía mellores marxes operativas, e mellores na rendibilidade para o accionista (ROE promedio case 5 puntos porcentuais superior). En calquera caso, débese ter presente que o resultado máis evidente a nivel rendibilidades é a elevada dispersión observada en ambos grupos: coexisten en ambos segmentos empresas con ROEs de ata o 20% fronte a unha porcentaxe moi alta de empresas en perdas, e onde, como se vía na Figura 2.25, a maior dimensión empresarial, tende a verse mellores resultados.

2.4.3.3. AEF do sector cooperativo

Neste último punto do subapartado adicado á análise da estrutura empresarial da industria láctea en Galicia quérese prestar especial atención ao peso do sector cooperativo. En España, a 2013, 146 cooperativas asocian a máis de 93.000 gandeiros (Herreiro y de Antonio, 2016). 98 desas cooperativas están activas no sector da gandería

de leite, cunha facturación superior aos 1.150 millóns. No entanto, a maioría limítanse a comercializar leite cru e prestar outros servizos e subministros ás explotacións socias,

mentres só 14 procesan e envasan leite, 9 producen queixos, e 5 outros produtos elaborados.

En Galicia maniféstase unha debilidade similar do tecido cooperativo a nivel industrial. Deste xeito, as cooperativas agrupan unha porcentaxe importante das explotacións lácteas, ao redor do 30%

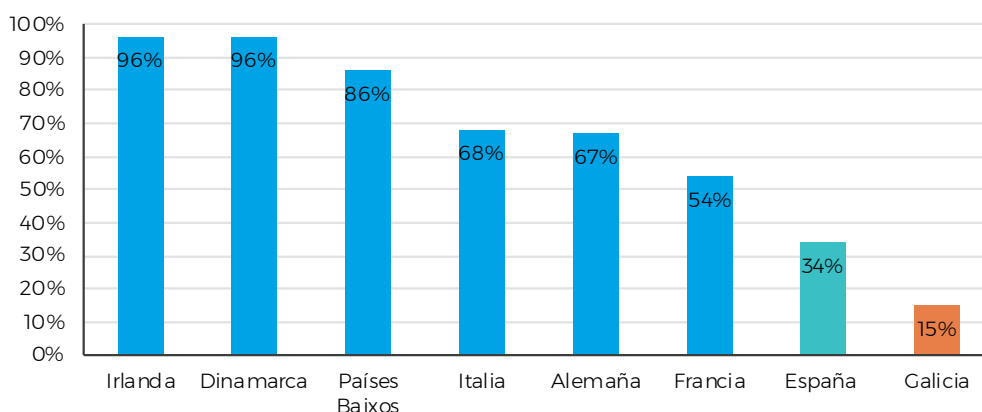
"O tecido cooperativo galego manifesta unha debilidade industrial respecto ao existente en países da nosa contorna".

segundo estimacións das propias cooperativas, recollen o 15% do leite en virtude de acordos cooperativos, e transforman ao redor do 5% do leite de Galicia. O papel máis relevante téñeno CLUN e, en menor medida, AIRA, ambas as dúas cooperativas agro-alimentarias, mais cuxo papel relevante na industria consiste en ser matriz

de industrias lácteas importantes en Galicia (CLUN, coas participacións maioritarias nas sociedades mercantís Feiraco Lácteos SL e Agrupación de Cooperativas Lácteas

SL, e AIRA como matriz da mercantil Dairylac SL). En consecuencia, a porcentaxe de leite recollido e transformado por industrias cooperativas vén sendo historicamente baixo, moi inferior ao de países da nosa contorna, especialmente, Irlanda, Dinamarca e Países Baixos (Figura 2.27).

Figura 2.27. Porcentaxe do leite recollido baixo acordo cunha cooperativa. Datos para diversos países da UE no ano 2016 e España e Galicia, ano 2019.

Fonte: Informe da CE sobre o "Paquete Lácteo" (2016) e informe da SGPG sobre declaracións de contratos (2019).

Na base de datos coa que se conta para a elaboración da parte analítica deste informe, o número de cooperativas que teñan rexistrada actividade en polo menos un exercicio desde 2012 é de 9¹¹. O resto das sociedades son de tipo mercantil (SA e SL). O escaso número de cooperativas, así como o reducido número de observacións dispoñibles para algunhas delas, fai que se deban tomar os resultados da análise seguinte (de tipo estatístico) con especial cautela. A Táboa 2.17 resume as principais características de ambos grupos.

¹¹ No buscador dos Rexistros de Cooperativas de Galicia (Asesoría virtual de Cooperativas de Galicia, web <http://emprego.ceei.xunta.gal/portada-cooperativas>, último acceso dec.2019) figuran 11 cooperativas nos CNAEs da industria láctea (105, 1052, 1053 e 1054). Dúas non presentan contas anuais nos últimos anos. Outras tres presentan unha actividade marxinal, mais depositaron contas anuais nalgún exercicio do ano 2018 ou anteriores, polo que son incluídas na presente análise.

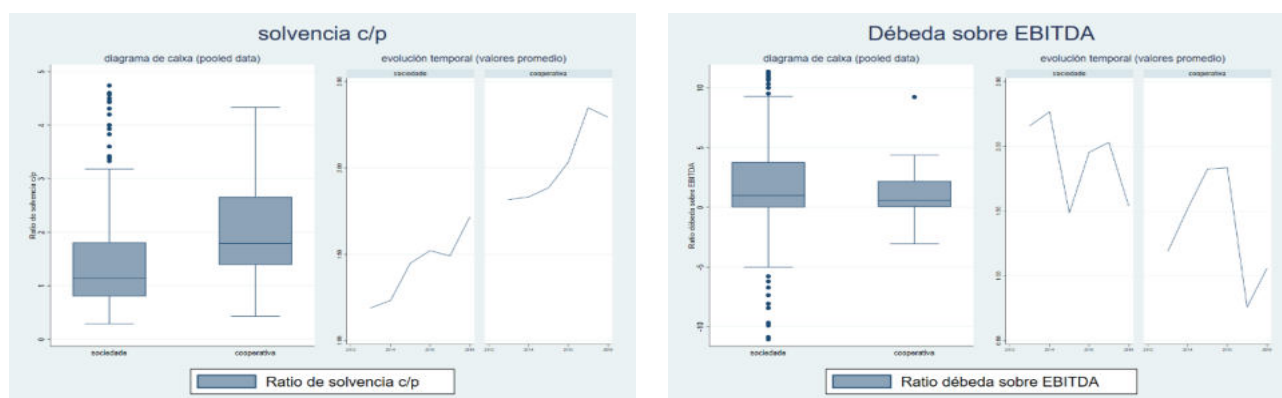
Táboa 2.17. Composición dos grupos por tipo de sociedade (activos e ingresos, en miles de euros).

Grupo	Número	Porcentaxe	Activos (media)	Ingresos (media)	Empregados (media)
Mercantil	68	88,3%	11.238,8	19.880,5	18,8
Cooperativa	9	11,7%	782,4	2.085,9	5,1

Fonte: Elaboración propia a partir de datos medios do ano 2017 do RM e RC.

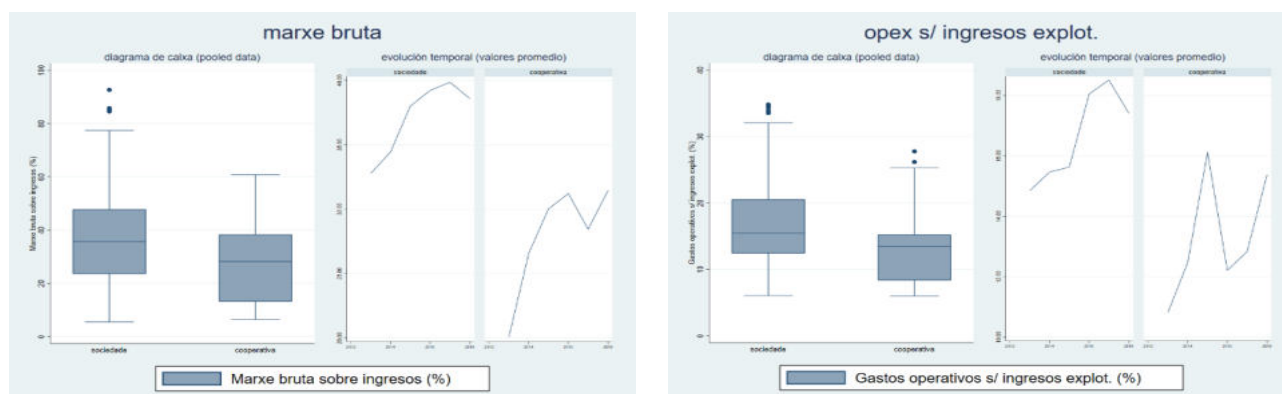
Estas cooperativas son todas de moi pequeno tamaño, coa destacada ausencia de grandes grupos cooperativos. Facturan un promedio algo superior aos

2 millóns de euros, mais só polo peso de dúas cooperativas. A súa situación financeira é moi solvente no longo prazo, con ratios de débeda sobre EBITDA moi baixos (inferiores a 5 anos para o pagamento das débedas nos máis dos casos), se ben semella indicativo de que tenden a infrautilizar o recurso á débeda (case nula en moitas delas) como mecanismo para conseguir mellor rendibilidade para os socios (Figura 2.28). A curto prazo, ademais, tenden a ter posicións de liquidez demasiado elevadas, indicativo de recursos infrautilizados.

Figura 2.28. Solvencia a curto e longo prazo, por tipo de sociedade.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Conta de resultados. As mercantís contan con marxes brutas 9,5 puntos porcentuais superiores, en termos medios, ás cooperativas, unha diferenza significativa estatisticamente (Figura 2.29). No entanto, en canto se baixa a nivel marxe operativa, a dispersión é moi ampla entre as empresas mercantís, polo que xa non se pode falar dun diferencial negativo para as cooperativas. A maior parte delas consegue marxes operativas positivas, pero reducidas. Máis aínda, pagando salarios similares ás mercantís, as cooperativas non padecen do problema de produtividade habitual nas empresas pequenas: a contratación de persoal das cooperativas está axustada para conseguir unha produtividade por empregado similar á das grandes empresas da industria láctea.

Figura 2.29. Marxe bruta e porcentaxe de gastos operativos, por tipo de sociedade.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Polo tanto, a razón principal da recuperación das marxes operativas a partir de marxes brutas moi inferiores ás das empresas mercantís é o menor peso dos gastos operativos (opex), excluídos gastos de persoal, na conta de resultados das empresas cooperativas (un 3,4% menor, diferenza estatisticamente significativa). Sería interesante afondar nos aspectos que conducen a unha maior eficiencia operativa das cooperativas neste sentido, pois sen un desglose funcional dos custos, ou segmentada por tipo de produto, non é posible ofrecer algunha conclusión.

Rendibilidades. As rendibilidades que se derivan son similares: as cooperativas, en promedio, achegan unha rendibilidade económica e financeira iguais ao das empresas mercantís. Ou, se cadra, o máis salientable é que as diferenzas intra-grupo son moi relevantes, polo que non é a estrutura societaria o que define a rendibilidade que estas veñen conseguindo nos últimos anos.

2.4.4. Análise do capital investido.

O último subapartado deste informe adícase á análise dos investimentos e operacións corporativas realizadas nos últimos anos en Galicia, así como ao papel das subvencións públicas e o seu impacto no performance empresarial. Se na panorámica do punto 2.3.3 viuse “cantos investimentos, cantas subvencións”, neste subapartado analítico quérese afondar na cuestión: Quen está investindo nos últimos anos na industria? En que ámbitos (operacións corporativas, inmovilizado material)? Que lecturas se poden extraer desas operacións? Canto ás subvencións, o propósito principal é caracterizar o perfil das empresas subvencionadas (nova creación fronte consolidación empresarial, industria láctea fronte queixerías, mercantís fronte cooperativas, etc.), así como avaliar o impacto destas subvencións na solvencia e rendibilidade das empresas subvencionadas, en comparación coas non subvencionadas, mediante unha AEF.

2.4.4.1. Investimentos industriais no período 2012-2018.

En primeiro lugar, avalíase quen está investindo e cando, facendo uso da mesma mostra empregada nos puntos anteriores. Posteriormente, complementáase a análise identificando os principais investimentos que veñen realizando outros axentes, en particular, aqueles con presenza no sector lácteo a través de instalación industrial, aínda que sen NIF propio (sede social en Galicia).

Facendo uso da información contable reflectida nas contas anuais das sociedades, cuantifícanse tres tipos de variables. Primeiro, defínense os investimentos pola variación interanual da suma dos epígrafes inmovilizado intanxible, inmovilizado material e investimentos inmobiliarios, e investimentos en empresas do grupo, descontando a dotación a amortizacións de inmovilizado dese exercicio contable. A resultante ofrece unha estimación dos investimentos realizados por cada sociedade en capacidade produtiva, desenvolvemento tecnolóxico e operacións corporativas. Débese ter presente, polo tanto, a máis ampla dimensión que se lle está dando nesta análise ao concepto “investimento”, non referíndose unicamente a investimentos materiais. Ao non contar con información completamente desagregada para todas as entidades, en particular para os intanxibles, non se pode afondar nas diferenzas a nivel investigación, fondo de comercio, patentes, etc. Segundo, mídese tamén os posibles recursos que financiarían os novos investimentos. En particular, céntrase por unha banda a atención en ampliacións de capital, sinal dun accionariado que estaría apostando polo crecemento e/ou capitalización da compañía. Obtense unha estimación destas ampliacións cuantificando o incremento dos fondos propios que supera o beneficio neto xerado pola empresa nese exercicio. E terceiro, unha vía alternativa de financiamento pode ser a débeda, polo que se miden as variacións na débeda neta.

Para o conxunto das 77 entidades da DB, durante os anos 2013 a 2018, o total de investimentos levados a cabo foi de 158,1 millóns de euros (129 millóns no segmento lácteo, e pouco máis de 29 millóns nas queixerías e outros). O financiamento procedeu case na súa totalidade de fondos propios¹² (159,7 millóns de euros en total, fundamentalmente no segmento lácteo), mentres que a débeda financeira neta permaneceu practicamente constante.

Indo ao detalle por anos, compróbase que o maior volume de investimentos se produce nos anos 2013 e 2018, mentres en 2016 e 2017 houbo desinvestimentos netos na industria. No entanto, analizados estes desinvestimentos a

¹² As subvencións de capital recibidas para o financiamento de activos, rexístranse contablemente dentro dos Fondos Propios e posteriormente vanse transferindo á conta de resultados.

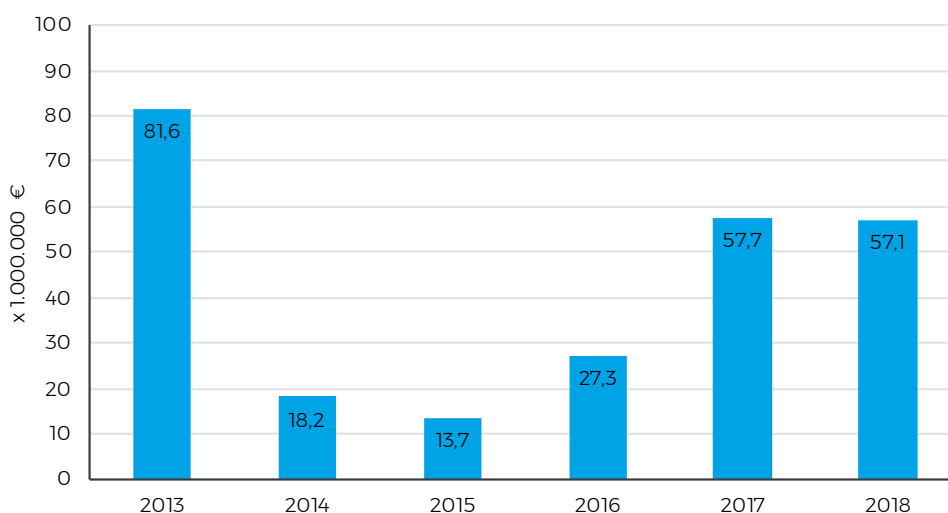
nivel individual, compróbase que responden, na súa maior parte, ás fortes depreciacións de activos intanxibles reflectidas por Leche Celta SL (38,2 millóns en 2016, 5,2 millóns en 2017) e Grupo Leche Río SA (54,0 millóns en 2017). En ambos casos, o deterioro (previsiblemente do fondo de comercio) impútase contra reservas ou resultados de exercicios anteriores. No caso de Leche Río, a caída coincide no tempo coa reestruturación da sociedade, coa creación da patrimonial Leche SL como matriz do grupo.

Polo tanto, excluídas estas dúas situacións particulares, o investimento total ascende a máis de 255 millóns de euros, repartidos entre 2013 e 2018 como se detalla na Figura 2.30.

"Entre 2013 e 2018 o total de investimentos realizados foi de 158,1 millóns de euros".

"Excluída depreciacións de activos intanxibles, o investimento total ascende a máis de 255 millóns de euros".

Figura 2.30. Investimentos totais entre 2013 e 2018 (excluídas as depreciacións de intanxibles de Leche Celta SL e Leite Río SA), en millóns de euros.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

O maior volume que se identifica prodúcese no ano 2013, preto de 82 millóns. No entanto, máis da metade correspóndese con variacións de intanxibles e investimentos en empresas do grupo, novamente, Leche Río. Desde 2014, a tendencia é crecente, acadando niveis máximos por riba dos 57 millóns de euros nos anos 2017 e 2018. A Táboa 2.18 identifica as empresas que realizaron os maiores investimentos desde 2014.

Táboa 2.18. Maiores investimentos na industria láctea galega desde 2014.

Empresa	Ano	Inv. (millóns €)	Operación principal
Inleit Ingredients SL	2018	48,595	Invest. Inmobilizado
Inleit Ingredients SL	2017	14,565	Invest. Inmobilizado
Leche Celta SL	2017	13,851	Invest. Inmobilizado
Dairylac SL	2017	8,404	Invest. Inmobilizado
Leche Celta SL	2016	8,351	Invest. Inmobilizado
Tegestacin SL	2014	7,047	Operación societaria
Lacteos Ferrado Verde SL	2018	6,885	Inicio actividade

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Destaca o forte investimento realizado por Inleit Ingredients SL en Teixeira (Curtis), ascendendo a 48,6 millóns de euros en 2018, 65,8 millóns de euros de 2016 e 2018. Inleit é unha participada da empresa de Guadalajara Lácteos Industriales Agrupados SA (Grupo Liasa), á súa vez participada, en última instancia, da multinacional alimentaria Rich Products Corp, compañía americana cunha facturación anual estimada superior a 3.000 millóns de euros. Outro dos investimentos destacables é o de Dairylac, presumiblemente na torre para o secado de leite e soro das súas instalacións de Melide.

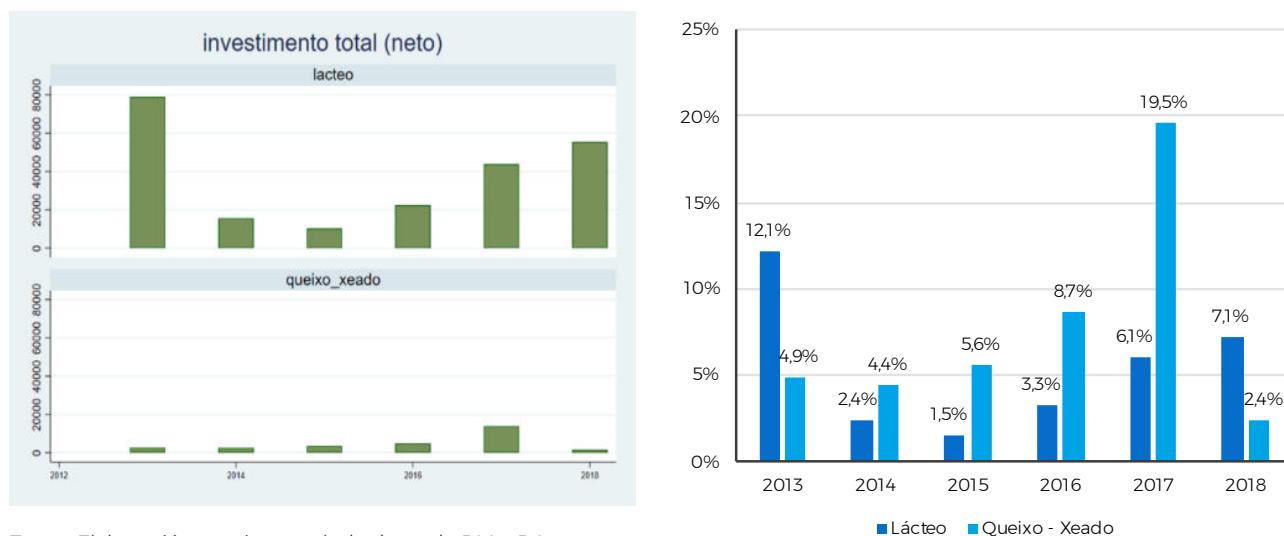
Canto ás operacións societarias, destacar a adquisición por parte de TGT das queixerías de Lácteos Pérez Olveira en Santa Comba e o Pino, nas que opera a través de Lácteos Ferrado Verde e Quesería Artesanal Ruta Xacobeá respectivamente, esta última sen NIF en Galicia. No entanto, non é a maior transacción producida nos últimos tempos en Galicia. O grupo chino Bei'An Yeeper Dairy Co Ltd vén de converterse en accionista maioritario de Euroserum Ibérica SL, anteriormente do grupo francés Sodial. Non trascende importe da adquisición, mais en 2018 a empresa facturaba 16,2 millóns de euros, cuns activos totais de 8,7 millóns. Tamén, a cooperativa cordobesa COVAP adquiriu a Lactogal en 2018 a planta de Leche Celta en Meira. O proxecto arranca en 2019

baixo a identidade corporativa Naturleite SLU, polo que non existen aínda contas anuais publicadas, nin trascendeu o importe da adquisición.

Fóra das operacións identificadas nas cifras anteriores quedan todas as desenvolvidas por empresas ou cooperativas fóra da DB. En particular, compre destacar dous grupos. Por unha banda, as dúas fusións de cooperativas agrogandeiras producidas nos últimos tempos: a posta en marcha de Cooperativas Lácteas Unidas (CLUN), e a integración de cinco cooperativas agrogandeiras na cooperativa Aira SCG. Canto a CLUN, tras a integración de Feiraco SCG, Os Irmandiños SCG e Melisanto SCG, na Memoria de 2018 detállase que desde ese exercicio *“la Cooperativa presenta su actividad totalmente integrada. (...) El valor de los negocios aportados (...) ascendió a 32,64 millones de euros, según valoración realizada por un experto independiente, que se correspondió con el 100% del capital cooperativo de CLUN.”* Canto a Aira SCG, a fusión da propia cooperativa Aira (Taboada) con Agris (Friol) e outras cooperativas do centro de Galicia permitiu triplicar os activos totais da sociedade, de 16 millóns de euros en 2017 a máis de 45 millóns en 2018. Por outra banda, algúns dos investimentos máis relevantes dos últimos exercicios foron postos en marcha por empresas sen domicilio fiscal en Galicia, polo que non están incorporadas á DB analítica, nin é posible obter estimacións directas a partir das súas contas anuais¹³.

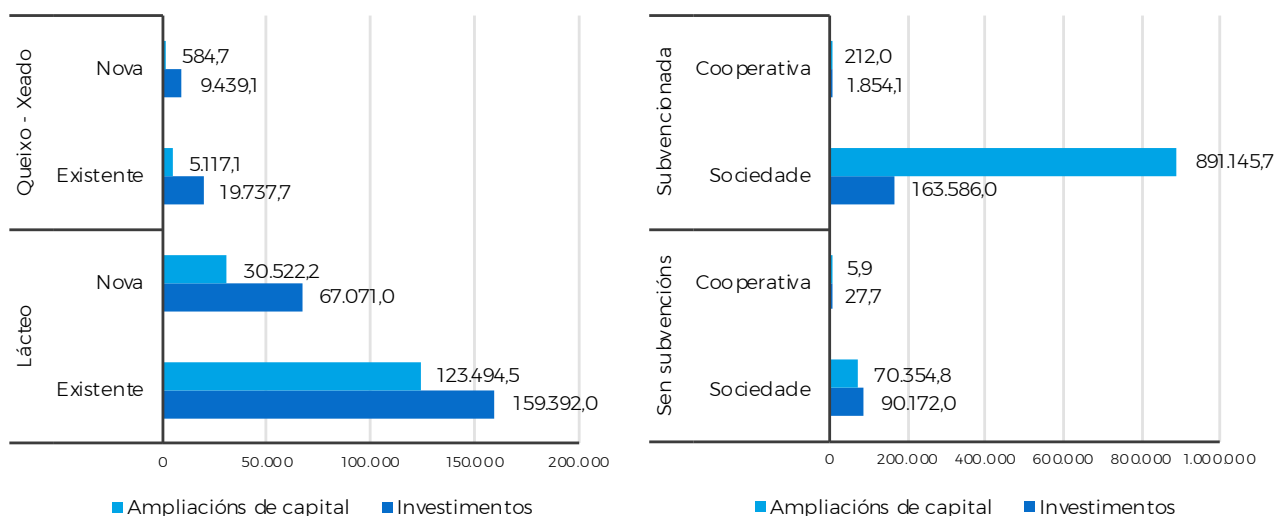
Continuando coa mostra, pásase a caracterizar os investimentos por subsector industrial. Por industria, os investimentos son máis voluminosos, obviamente, no lácteo. No entanto, en termos relativos o esforzo investidor nos anos 2014 a 2017 foi maior nas queixerías, principalmente grazas á posta en marcha de Lácteos Ferrado Verde, e os fortes investimentos de Innolact (case de 5 millóns de euros entre 2016 e 2017) e Queizúar SL (Figura 2.31).

¹³ Destaca Queserías Entrepinares, cun investimento na ampliación da súa planta de Vilalba de 50 millóns de euros de 2017 a 2019; CAPSA, con investimentos na mellora dos sistemas de envasado e etiquetado de queixos e iogures na planta de Vilagarcía, e na liña de envasado de leite en Outeiro de Rei; e xa en 2019, a previsión de Nestlé de novos investimentos na súa planta de Pontecesures, tamén na liña de envasado.

Figura 2.31. Investimentos (total e porcentaxe sobre activos) por segmento industrial.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Por último, a Figura 2.32 compara (esquerda) investimentos e ampliacións de capital entre as empresas existentes fronte aquelas que iniciaron a súa actividade a partir de 2012. Destaca o forte peso das empresas novas (en torno á metade dos investimentos postos en marcha, en ambos segmentos), máxime tendo en conta que son apenas un cuarto das empresas analizadas. Á dereita, compáranse tamén os perfís por tipo de sociedade e receptora ou non de subvencións de capital. Compróbase que é maior o volume de investimento entre as empresas non subvencionadas que entre as que si que o foron. Ademais, o volume de investimento entre as cooperativas é marxinal.

Figura 2.32. Investimentos e ampliacións de capital por industria nova vs. existente (esquerda) e por tipo de sociedade (dereita) en euros.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

2.4.4.2. Análise das axudas públicas recibidas e impacto no sector.

Neste punto compróbase o impacto económico que as subvencións de capital teñen significado sobre as empresas receptoras nos últimos anos. A información económico financeira coa que se conta non desglosa, para moitas empresas e exercicios contables, a imputación de subvencións de explotación dentro do epígrafe “outros ingresos de explotación”. Polo tanto, a análise debe limitarse ao impacto das subvencións de capital. En calquera caso, na AEF que segue compróbase previamente se a identificación de “empresa subvencionada” e dos resultados que esta consegue puidera estar sesgada por tal motivo. O obxecto fundamental da análise é determinar en que medida as subvencións ao sector están axudando ao seu crecemento rendible, ou a sosteñer empresas ineficientes.

AEF por subvencións recibidas. Partindo das mesmas observacións e variables dispoñibles na DB, realizada a censura estatística dos datos aló sinalada, para considerar dous grupos: calquera empresa que teña imputado subvencións de inmovilizado en, como mínimo, unha das contas de resultados de 2013 a 2018 é clasificada como subvencionada. Caso contrario, será non subvencionada. A Táboa 2.19 resume as principais características de ambos grupos.

Táboa 2.19. Composición dos grupos por perfil de subvención de capital recibida (activos e ingresos, en miles de euros).

Grupo	Número	Cooperativa	Nova	Activos (media)	Ingresos (media)	Empregados (media)
Sen subvención	38	3	14	8.664,8	16.020,5	5,1
Subvencionada	39	6	7	11.333,8	19.535,1	29,1

Fonte: Elaboración propia a partir de datos medios do ano 2017 do RM e RC.

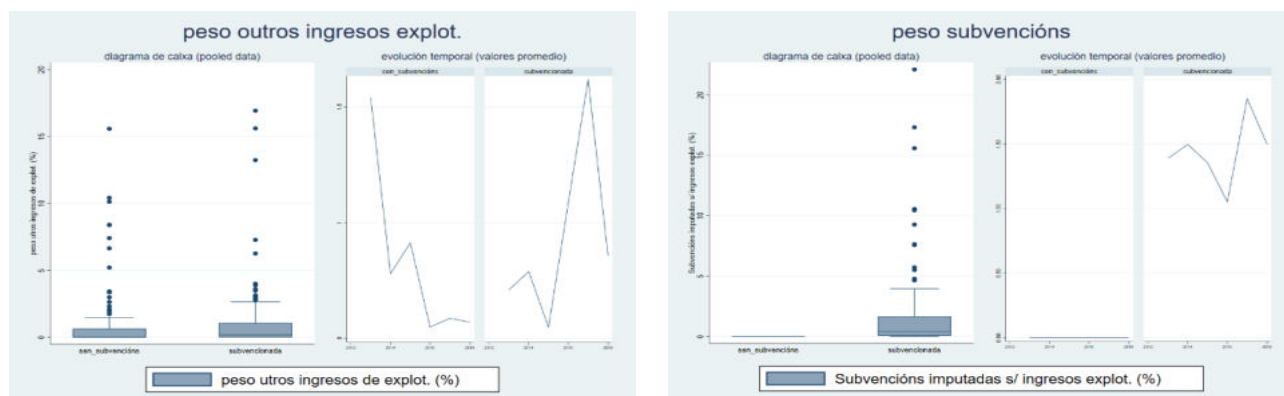
Reciben subvención a metade das empresas analizadas, fronte a unha maioría (dous terzos) das cooperativas. Son máis frecuentes as subvencións para contribuír ao crecemento de empresas xa establecidas, mentres que chama a atención que dous terzos das empresas de nova posta en marcha non recibiron ningunha axuda. De feito, as axudas de capital a sociedades e cooperativas que operaban xa antes de 2012 son o 57% das entidades na DB. Por último, as entidades subvencionadas son, en media, algo máis grandes e de maiores ingresos que as sen subvencións, mais, proporcionalmente, destacan sobre todo pola maior dimensión en termos de emprego contratado: unha plantilla media case seis veces superior á das empresas non subvencionadas.

Nada salientable a nivel financeiro e patrimonial (sen diferenzas a nivel capitalización ou ratio débeda/EBITDA), centrando a cuestión na análise económica e, particularmente, operativa.

Composición e evolución da conta de resultados.

Neste caso, interesa particularmente a análise do peso das subvencións imputadas na conta de resultados. Mais primeiro tense que comprobar se o método de identificar subvencionadas (vía imputación de subvencións de capital na conta de resultados) pode estar sesgado¹⁴, para o cal compróbase na Figura 2.33 o diferencial entre ambos grupos a nivel “outros ingresos de explotación” (onde se imputan, entre outros, as subvencións de explotación).

¹⁴ Ben porque puidera haber empresas que se identifican como “non subvencionadas” que estean a recibir subvencións de explotación, ben porque as subvencionadas (por subvencións de capital) tamén estiveran recibindo subvencións de explotación, en maior proporción que as non subvencionadas (o cal sería un elemento adicional que podería contribuír a explicar o seu mellor comportamento a nivel marxe operativa e rendibilidade económica).

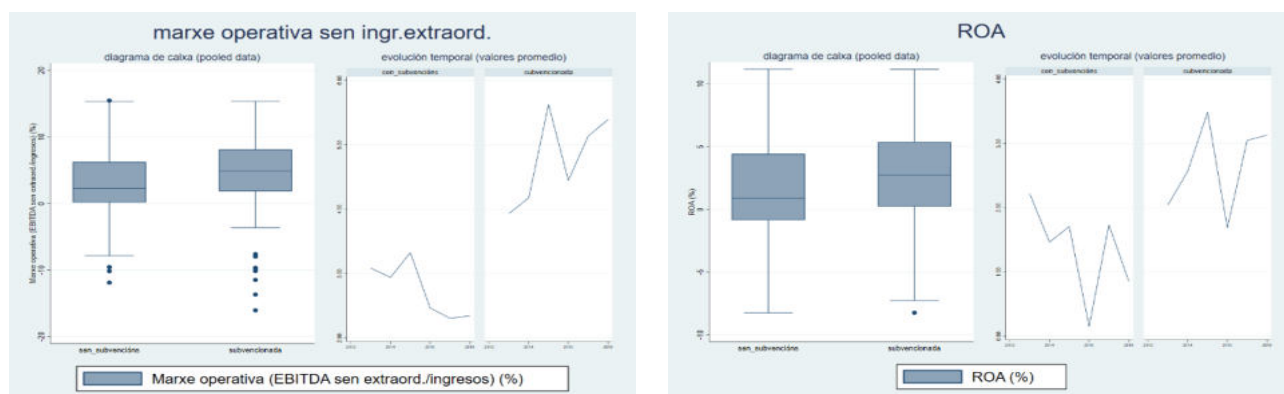
Figura 2.33. Peso doutros ingresos de explotación e das subvencións de capital imputadas.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Compróbase en primeiro lugar que non hai diferenzas estatisticamente significativas entre ambos grupos a nivel “outros ingresos de explotación” e, agás contadas excepcións, fálase case sempre de porcentaxes inferiores ao 2% dos ingresos de explotación. En canto ás subvencións de capital, en promedio, fálase de menos de 2 puntos porcentuais dos ingresos de explotación das sociedades subvencionadas, e só en moi contadas excepcións o peso alcanza o 5%-25% dos ingresos das empresas. Non se percibe que existan no sector, polo tanto, empresas ineficientes sostidas grazas á recepción de subvencións.

As marxes brutas son significativamente inferiores

entre as empresas subvencionadas (8 puntos inferior). A diferenza non procede do mix por segmento de actividade, xa que a porcentaxe de empresas subvencionadas no lácteo e no queixo e xeadado é moi similar (en ambos casos, próxima ao 50%). Contrariamente, a marxe operativa sen extraordinarios (EBITDAX) é lixeiramente superior (2 puntos porcentuais) nas empresas subvencionadas (Figura 2.34). A diferenza de dous puntos é similar ao peso que a imputación de subvencións ten, en promedio, entre as empresas subvencionadas, polo que o resto da recuperación da marxe operativa (desde unha marxe bruta moi inferior) non pode ser atribuída ás subvencións.

Figura 2.34. Marxe operativa sen extraordinarios e ROA, por tipoloxía subvencionada.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do RM e RC.

Afóndase, por tanto, nas ratios de **eficiencia operativa**. Os niveis de produtividade por empregado, proporción de gastos de persoal sobre ingresos de explotación e salarios brutos (incluído seguros sociais) por traballador son estatisticamente similares entre ambos grupos. A diferenza significativa está na menor porcentaxe de outros gastos operativos (p.ex., servizos exteriores) nos que incorren as subvencionadas, en torno a 3 puntos porcentuais menos. A rendibilidade económica é un punto porcentual superior para as empresas subvencionadas. Móvense en niveis baixos, no 2-3%, polo que cualitativamente é unha diferenza importante, e, de feito, estatisticamente significativa. É un efecto que opera fundamentalmente a nivel marxe, xa que a

"As subvencións outorgadas ás empresas axudaron a mellorar o comportamento económico sen soste empresas ineficientes".

rotación é inferior entre as empresas subvencionadas. E, debe terse sempre presente, a variabilidade intragrupo en ambos casos é moi ampla, con ROAs que oscilan entre o -8% e o 10%, polo que as subvencións non son, tampouco, garantía de éxito. Por último, a nivel ROE, as medias de ambos grupos son similares, sen diferenzas estatisticamente significativas, de novo, por unha elevada variabilidade intragrupo. Conclúese, por tanto, que o impacto das subvencións outorgadas é un impacto san, ten axudado a mellorar o comportamento económico das empresas subvencionadas sen soste empresas ineficientes. Unicamente, bótase en falta unha maior capacidade de facturación para a dimensión do negocio.

2.5. CONCLUSIONES

2.5.1. Contexto xeral.

- » Dez das vinte maiores empresas do sector lácteo do mundo son europeas, e facturan 98.000 millóns dos 200.000 millóns de euros de facturación anual dos principais grupos internacionais.
- » As multinacionais europeas Nestlé, Lactalis e Danone lideran o mercado internacional, onde catro das oito principais entidades son xigantes cooperativos: Fonterra (Nova Zelandia), Friesland Campina (Países Baixos), Dairy Farmers of America (EE.UU.), e Arla Foods (Dinamarca e Suecia), todos por riba dos 10.000 millóns de euros de facturación.
- » O contexto no que opera a industria láctea en España é de crecente produción (máis de 8,1 millóns de toneladas de leite a 2018) e decrecente consumo interno que require ser compensado cunha crecente orientación ao exterior. España segue sendo deficitaria no comercio exterior de leite e produtos lácteos, mais nos últimos anos tendeu a reducirse.
- » A importancia na produción de materia prima non se reflicte en España na súa industria transformadora, en boa parte en mans de filiais de multinacionais. O primeiro grupo de capital español é CAPSA, cun negocio lácteo de 800 millóns de euros – o 4% do volume lácteo estimado a Nestlé e do volume total de Lactalis.
- » As primeiras sociedades de capital galego, Grupo Leche Río SA e o negocio lácteo estimado para CLUN, con en torno aos 130 millóns de euros cada un, non chegan ao 0,75% do que facturan, individualmente, as grandes multinacionais globais do sector. Ocupan os postos 16 e 17 entre os principais grupos da industria láctea en España.

2.5.2. A industria láctea en Galicia.

A industria láctea en Galicia caracterízase polos seguintes trazos fundamentais: producindo o agro galego o 38,6% do leite de vaca de España, a industria láctea localizada en Galicia só transforma o 51,7% do leite recollido, factura o 11,3% dos ingresos globais da industria láctea española, xera o 8,1% do valor engadido bruto (VEB) e o 7,2% dos postos de traballo.

- » A súa contribución ao PIB galego é do 0,23%, moi inferior á achega do sector produtor, que representa o 1,27% do PIB (1,5% o complexo lácteo no seu conxunto, entendido como as actividades ligadas á produción e transformación do leite). En canto á evolución do seu peso relativo en termos de VEB da industria láctea en Galicia sobre o total español, este vén caendo desde o 9,4% do 2013 ata o 8,1% de 2017.
- » En termos de facturación, a cifra de negocio da industria láctea galega é de 1.060 millóns de euros (datos a 2017), un 11,3% da cifra global a nivel España. A evolución ten unha certa tendencia decrecente, desde o 14% dos anos 2013 e 2014, coa salvedade de ter tocado mínimos en 2016 por debaixo do 10%.
- » En termos de emprego, o peso relativo é incluso menor, representando o 7,2% do emprego na industria láctea española, se ben é estable nos últimos anos.
- » Con todo, as cifras anteriores de VEB, cifra de negocio e emprego non dan unha medida adecuada do peso do complexo lácteo na economía galega, dados os fortes encadeamentos con outras ramas de actividade, e a relevancia destas actividades en moitas zonas rurais, sendo o sector lácteo un dos piares do seu sostemento económico e demográfico.
- » A case totalidade da cifra de negocio estimada para a industria láctea galega está concentrada en 9 grupos empresariais e cooperativos (1.078,8 millóns de euros de facturación). Se se

engade a facturación das industrias que operan no CNAE de comercio maiorista de lácteos (Iberleche, Lactogal, TGT Galicia, ...) e a facturación estimada para as factorías de CAPSA, Queserías Entrepinares, Nestlé e COVAP, que operan en Galicia sen NIF propio, o valor supera os 1.800 millóns de euros.

- » Os ingresos das empresas de capital galego representan o 17,4% da facturación do total da industria, mentres que o negocio lácteo das cooperativas representa unicamente o 13% da facturación das empresas e cooperativas con sede social en Galicia que operan con CNAE industria láctea (7,7% se se inclúe a industria con sede social en Galicia que opera con CNAE de comercio maiorista e a estimación da facturación das plantas de industrias sen sede social en Galicia).
- » Dos 2,7 millóns de toneladas de leite producido en Galicia no 2018, a industria instalada na Comunidade só transforma en Galicia 1,4 millóns de toneladas, que representa o 51,7% do leite recollido. O resto (48,3%) sae de Galicia para a súa transformación industrial noutros territorios.
- » O valor total da produción industrial láctea realizada en Galicia é de 985,1 millóns de euros, achegando o leite líquido o 63,5% deste valor (625,9 millóns de euros), principal orientación produtiva da industria instalada en Galicia. Séguelle en orde de importancia, o queixo, cunha achega do 14,9% ao valor da produción (146,8 millóns de euros), o leite concentrado cun 7,6% (75 millóns de euros), seguido da nata, iogures e manteiga, con cifras ao redor do 4% cada un deles.
- » A incapacidade da industria para transformar en Galicia todo o leite que recolle, unido a súa especialización produtiva no leite líquido, explican a súa debilidade estrutural.
- » A esta debilidade contribúe a escasa ou nula presenza en Galicia dalgúns dos principais grupos empresariais da industria láctea en España ou de multinacionais con presenza en España, como Danone, Grupo Pascual, Grupo García Baquero, Reny Picot (ILAS), Schreiber, Iparlat ou Kaiku; sen menoscabo de que moitos deles recollan parte do leite que procesan nas explotacións galegas.

2.5.3. Segmentos industriais e cooperativismo.

- » As empresas do sector lácteo de maior tamaño teñen un mellor comportamento en termos de rotación dos activos (ingresos de explotación en relación aos activos totais). Por cada millón de euros que as empresas de menor facturación invisten en capacidade produtiva, conseguen unhas vendas medias de 220.000 euros, as de facturación media 1,4 millóns de euros por millón investido, e as empresas maiores, 1,9 millóns.
- » Este diferencial positivo canto maior é o tamaño das sociedades constitúe unha panca operativa que lles permite proporcionar rendibilidade económica máis elevadas. As empresas que facturan por riba dos 10 millóns de euros contan ademais cunha significativa maior produtividade por empregado, o que lles permite pagar 11.500 euros máis de salario bruto anual (incluídos seguros sociais) que as empresas de menos de 500.000 euros de facturación.
- » Un quinto das empresas do sector lácteo son gran empresa, e case outro tanto, mediana empresa. No segmento de queixos, só unha empresa acada a condición de empresa mediana, e máis do 70% son micro empresas.
- » Os ingresos e o emprego están fortemente concentrados na grande e mediana empresa: no segmento lácteo achegaron no 2017 o 96,5% da facturación e o 88,6% do emprego. Nas queixerías, as micro empresas só achegan o 15% da facturación e o 22% do emprego. Máis acusada é a concentración de beneficios: en ambos segmentos, un 10% de empresas suman case todos os beneficios.
- » Canto aos segmentos industriais, cabe subliñar a mínima presenza e dimensión das empresas que operan en Galicia no segmento de elaboración de xeados.
- » Á industria penalízalle o mal resultado das empresas micro e pequenas do segmento lácteo de baixa transformación. As empresas do segmento de queixos contan con maior capitalización, e as marxes bruta e operativa son 14 e

3 puntos superior ao do lácteo. No haber das empresas do segmento lácteo está a súa maior dimensión e eficiencia operativa, cunha produtividade por empregado significativamente superior.

- » Por último, en Galicia maniféstase unha debilidade do tecido cooperativo a nivel industrial: as cooperativas representan unha porcentaxe importante das explotacións lácteas, ao redor do 30%, recollen o 15% do leite, mais teñen un peso marxinal na transformación industrial (ao redor do 5% do leite de Galicia), coa destacada ausencia de grandes grupos cooperativos.

2.5.4. Investimentos e subvencións.

- » Os crecentes volumes de investimento industrial e a entrada de investidores nacionais e internacionais, constitúen boas novas para o sector lácteo galego. Indican o seu atractivo no eido da produción e na calidade da materia prima, así como da capacidade de chegar desde aquí a mercados internacionais. Con todo, haberá que estar atentos á evolución nos próximos anos deses proxectos empresariais.
- » Os investimentos materiais máis que duplicáronse de 2016 a 2017, chegando aos 54 millóns de euros e achegando o seu peso relativo ao 20% dos novos investimentos realizados na

industria láctea española. Incluindo operacións corporativas e intanxibles, o volume de operacións totais levadas a cabo polas principais entidades da industria entre 2013 e 2018 foi de 158 millóns de euros (129 millóns no segmento lácteo, e pouco máis de 29 millóns nas queixirías), financiadas case na súa totalidade por fondos propios. Desde 2014, a tendencia é crecente, acadando niveis máximos por riba dos 57 millóns de euros nos anos 2017 e 2018. Boa parte do diferencial inversor de Galicia neses dous anos procede do investimento realizado para a posta en marcha da planta de Inleit Ingredients SL. en Teixeira (Curtis).

- » Desde o sector público estase contribuíndo a financiar parte destes investimentos. O volume de axudas tense multiplicado exponencialmente nos últimos anos, desde os 1,78 millóns de euros en axudas en 2014, aos preto de 18 millóns en 2018. Entre 2014 e 2018, o montante total ascendeu a 48,3 millóns de euros, un 36,5% dos investimentos subvencionados. A análise económica financeira por subvencións recibidas polas principais entidades do sector determina que o impacto das subvencións outorgadas foi un impacto san, axudando a mellorar o comportamento económico das empresas subvencionadas sen soste empresas ineficientes. Unicamente, bótase en falta unha maior capacidade de facturación para a dimensión do negocio subvencionado.

— **QUEIXOS GALEGOS** —

IRMÁNS DE LEITE

3

FEADER:
Europa inviste no rural

3. AS D.O.P. DE QUEIXO GALEGAS

Neste apartado analízanse as distintas Denominacións de Orixe Protexidas de queixo de Galicia, as principais cifras de produción e a súa evolución no tempo, así como os diferentes operadores adscritos a cada unha destas D.O.P.

Galicia conta con catro Denominacións de Orixe Protexidas de Queixo, Arzúa Ulloa, Queixo Tetilla, Cebreiro e San Simón da Costa, que son un símbolo da calidade da nosa produción queixeira.

A máis antiga é Queixo de Tetilla, creada no ano 1992, por Orde da Consellería de Agricultura, Gandería e Montes do 18 de marzo de 1992 (DOG 1.04.92). O seu regulamento foi aprobado pola Orde da Consellería de Agricultura, Gandería e Montes do 18 de xuño de 1993, e ratificado pola Orde do MAPA do 24 de novembro de 1993 (BOE 25.12.93). Foi rexistrada como Denominación de Orixe Protexida polo Regulamento (CE) 1107/96, da Comisión, do 17 de xuño de 1996 (DOCE 21.6.96).

A segunda por antigüidade é Arzúa Ulloa, creada no

1995 por Orde da Consellería de Agricultura, Gandería e Montes do 20 de outubro de 1995 (DOG 7.11.95). O seu regulamento foi aprobado por Orde da Consellería de Agricultura, Gandería e Política Agroalimentaria do 26 de decembro de 1997 (DOG 9.01.98). A terceira foi Cebreiro, cuxa creación data do ano 1999 segundo Orde da Consellería de Agricultura, Gandería e Política Agroalimentaria do 5 de marzo de 1999 (DOG 11.03.99). O seu regulamento foi aprobado por Orde da Consellería de Política Agroalimentaria e Desenvolvemento Rural do 21 de decembro de 2004 (DOG 29.12.04), que foi ratificado pola Orde APA/1559/2005 de 17 de maio (BOE 31.05.05). Por último, creouse tamén no ano 1999 San Simón da Costa, en virtude da Orde do 20 de abril de 1999 (DOG 4.5.99). Neste caso o seu regulamento foi aprobado por Orde da Consellería de Agricultura, Gandería e Política Agroalimentaria do 19 de Novembro de 2004 (DOG 26.11.04), ratificado polo MAPA por orde de 17 de maio de 2005 (BOE 30.5.05).

3.1. CARACTERÍSTICAS DOS QUEIXOS E ZONAS DE PRODUCCIÓN

De seguido preséntanse sucintamente as características dos queixos elaborados ao amparo das diferentes D.O.P., o seu ámbito xeográfico de produción e o formato dos mesmos.

3.1.1. D.O.P. Queixo Tetilla

Ampara o queixo elaborado con leite de vaca das razas Rubia Galega, Frisona ou Pardo Alpina, ou dos seus cruzamentos. Tanto a zona de produción de leite como a de elaboración abrangue todo o territorio da Comunidade Autónoma de Galicia. O queixo caracterízase pola súa forma cónica, cóncava-convexa; presenta unha codia apreciable, fina e elástica, de menos de 3 mm de espesor, de cor amarela palla. O tamaño das pezas está entre 0,5 e 1,5 kg.

3.1.2. D.O.P. Arzúa Ulloa

O queixo amparado pola D.O.P. Arzúa-Ulloa elabórase con leite de vaca, natural e enteiro, cru ou pasteurizado, procedente das razas Rubia galega, Pardo alpina e Frisona ou os seus cruzamentos entre si. A zona de produción tanto do leite como dos queixos está situada no corazón de Galicia e comprende os concellos de Arzúa, Boimorto, O Pino, Touro, Curtis, Vilasantar, Melide, Santiso, Sobrado, Toques, Frades, Mesía, Ordes, Oroso, Boqueixón e Vedra, da provincia da Coruña; Antas de Ulla, Monterroso, Palas de Rei, Carballedo, Chantada, Taboada, Friol, Guntín e Portomarín da provincia de Lugo e Agolada, Dozón, Lalín, Rodeiro, Silleda, Vila de Cruces e A Estrada, da provincia de Pontevedra. Na D.O.P. pódense elaborar distintos tipos de queixos: Arzúa Ulloa, Arzúa Ulloa de Granxa e Arzúa Ulloa Curado. Os queixos preséntanse en pezas que van de 0,5 a 3,5 kg segundo a tipoloxía.

3.1.3. D.O.P. Cebreiro

A D.O.P. ampara o queixo elaborado con leite pasteurizado procedente de gando vacún das razas Rubia Galega, Pardo-Alpina, Frisona ou dos seus cruzamentos. A área de produción, tanto do leite como do queixo, está situada ao leste da provincia de Lugo, na zona de entrada a Galicia pola princi-

pal ruta de peregrinación a Santiago de Compostela, o Camiño francés. Abrangue os concellos de Baleira, Baralla, Becerreá, Castroverde, Cervantes, Folgoso do Caurel, A Fonsagrada, Láncara, Navia de Suarna, As Nogais, Pedrafita do Cebreiro, Samos e Triacastela. En canto ao formato dos queixos, estes teñen forma de seta ou gorro de cociñeiro cunha base cilíndrica de diámetro variable e unha altura non superior a 12 cm. Trátase dun queixo graxo, de pasta branca, branda e granulosa e o seu peso oscila entre 0,3 e 2,0 kg.

3.1.4. D.O.P. San Simón da Costa

Ao igual que nas anteriores D.O.P, San Simón da Costa ampara o queixo elaborado con leite procedente de gando vacún das razas Rubia Galega, Pardo-Alpina, Frisona e dos seus cruzamentos entre si. A área de produción circunscríbese aos concellos de Abadín, A Pastoriza, Begonte, Castro de Rei, Cospeito, Guitiriz, Muras, Vilalba e Xermade, da Comarca de Terra Cha no norte da provincia de Lugo. O queixo ten forma intermedia entre trompo e bala, rematando a parte superior en pico, ten a codia afumada, dura e inelástica, de cor amarela-ocre e algo graxenta. Comercialízase en formato grande de 0,8 a 1,5 kg e no caso de formato pequeno ou "bufón", cun peso que oscila entre os 0,4 a 0,8 kg. Rematada a maduración os queixos afúmanse con madeira de bidueiro.

.....

"As D.O.P. galegas empregan na elaboración de queixos menos do 2% do leite producido na comunidade".

.....

"Existen 46 operadores rexistrados nas diferentes D.O.P. galegas".

.....

3.2. OPERADORES, PRODUCCIÓN E COMERCIALIZACIÓN

As D.O.P de queixo galegas, segundo se reflicte no Táboa 3.1, aglutinan unhas entregas declaradas de leite de 48,5 millóns de litros, que representan menos do 2% do leite producido en Galicia nun ano.

Táboa 3.1. Explotacións, cabezas de gando, leite empregado e número de operadores en cada D.O.P. no 2018.

	Queixo Tetilla	Arzúa-Ulloa	Cebreiro	San Simón da Costa
Nº Explotacións	1.902	1.504	11	350
Nº Cabezas de gando	43.086	37.625	600	12.822
Leite empregado (L)	12.990.678	30.120.545	370.464*	5.038.726
Nº Operadores**	33	20	3	10

(*) Dato estimado en función das entregas declaradas no ano 2017 e a súa taxa de conversión en kg de queixo nese ano.

(**) Dato do rexistro oficial de operadores en xaneiro de 2020

Fontes: Elaboración propia partindo da información da Axencia Galega De Calidade Alimentaria dependente da Consellería do Medio Rural e o informe "Datos de las Denominaciones de Origen Protegidas (D.O.P.), Indicaciones Geográficas Protegidas (I.G.P.) y Especialidades Tradicionales Garantizadas (E.T.G.) de Productos Agroalimentarios Año 2018". Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación.

Baixo estas marcas de calidade diferenciada operan 46 empresas certificadas, segundo se reflicte no Táboa 3.2, das cales, 20 operadores (43%) están certificados en dúas D.O.P. Trátase dunha industria moi atomizada, de pequeno tamaño e cun baixo nivel de tecnificación na que conviven sociedades mercantís, con cooperativas, SAT e persoas físicas. Neste ámbito, como xa se indicou no apartado relativo á análise do tecido industrial, existe unha forte concentración en moi poucos operadores, tanto no que se refire ao volume de facturación como aos beneficios.

Táboa 3.2. Operadores rexistrados en cada D.O.P.

Nome do operador	Queixo Tetilla	Arzúa-Ulloa	Cebreiro	San Simón da Costa
Agro Despensa, S.L.		X		
Ángel Cagiao Purriños	X			
Antonio Ferreiro Ferreiro	X	X		
Begoña González Cela			X	
Carlos Reija Fernández			X	
Casa Meilán S.C.		X		

Nome do operador	Queixo Tetilla	Arzúa-Ulloa	Cebreiro	San Simón da Costa
Central Lechera Gallega, S.A.	X			
Cobideza, SCG	X	X		
Coop. Ptres. do Campo da Capela	X			
Cooperativa Hoxe S.C.G.	X	X		
Cooperativa Santa Mariña Loureiro	X			
Crisanto S.A.T. Nº 1306 XUGA	X			X
Cristina Román Candamil				X
Daniberto S.A.T. Nº 1221 XUGA	X			X
Félix Freire Cuba				X
Ilda Gómez González		X		
Javier Piñeiro López				X
José Castro Tejo	X	X		
Lácteos Anzuxao S.L.	X	X		
Lácteos Casa Macán, S.L.	X	X		
Lácteos de Moeche, S.L.	X			
Lácteos Farelo S.L.	X	X		
Lácteos Ferrado Verde, S.L.	X			
Lácteos Lorán, S.L.	X			X
Lácteos O Casal, S.L.	X			
Lácteos Terra de Melide, S.L.	X	X		
Lácteos Xabelo, S.L.	X			
Leitigal, S.L.	X			X
María Olga Riveira Requeijo	X			X
Paladares ibéricos, S.L.		X		
Pok Quesera S.L.	X	X		
Queixería Barral S.L.U.	X	X		
Queixería Cas Leiras, S.L.				X
Queixería Prestes S.L.	X			X
Queixos Castelo de Brañas, SL			X	
Queizuar S.L.	X	X		
Quesería Artesanal Ruta Xacobe, S.L.	X	X		
Queserías del Eume, S.L.	X			
Queserías Prado, S.L.	X			
Queserías Sarrianas, S.L.	X			
Quesos de la Montaña de Entrimo	X			
Quesos Feijoo, S.L.	X			
S.A.T. O Brexeo	X	X		
S.A.T. Queinaga Nº 871 XUGA	X	X		
Sabela Quijada Viña		X		
Xosé Luís Carrera Valín		X		

Fonte: Axencia Galega De Calidade Alimentaria. Consellería do Medio Rural.

.....

“Varios operadores están realizando investimentos, o que demostra un interese neste sector”.

.....

Con todo, no sector queixeiro estanse producindo algúns movementos positivos, coa toma de posición de grupos queixeiros de ámbito nacional no territorio das D.O.P. Destaca a adquisición por parte de TGT, unhas das principais firmas queixeiras a nivel estatal, de Lácteos Pérez Olveira en Santa Comba (hoxe Lácteos Ferrado Verde, S.L. na Táboa) e Alimentos Ruta Xacobeá, S.L. en O Pino, adscrita a primeira á D.O.P. Queixo Tetilla e a última ás D.O.P. Queixo Tetilla e Arzúa Ulloa, nas que está realizando investimentos de posta a punto e queda por ver o interese que poidan ter polos queixos con D.O.P. Tamén no 2014 produciuse a entrada en Galicia de García Baquero a través da súa filial Pok Quesera Palentina, S.L. coa compra da Queserías Castillo de Pambre de Palas de Rei, adscrita tamén ás D.O.P. Queixo Tetilla e Arzúa Ulloa.

Por outro lado, Queizuar, S.L., operador de queixo adscrito ás D.O.P. Tetilla e Arzúa Ulloa, está realizando investimentos desde o ano 2017 por un importe que superará no ano 2021 os 7 millóns de euros, co obxectivo de ampliar e modernizar a súa fábrica en Touro (A Coruña).

As catro Denominacións de Orixe Protexidas de queixos de Galicia caracterízanse por un escaso volume de produción e presentan unha evolución dispar, case que estancada no tempo, tal e como se reflicte no Táboa 3.3 e nas Figuras 3.1 e 3.2.

Táboa 3.3. Evolución da produción en kg das distintas D.O.P. de queixo de Galicia.

Ano	Queixo Tetilla	Arzúa-Ulloa	Cebreiro	San Simón da Costa	Total
2010	2.245.150	3.200.375	26.608	450.960	5.922.093
2011	1.937.685	3.431.814	32.635	410.477	5.812.611
2012	1.707.055	3.449.975	31.697	406.919	5.595.646
2013	1.364.196	3.211.609	29.617	370.141	4.975.563
2014	1.392.169	3.209.794	41.256	364.698	5.007.917
2015	1.408.444	3.400.052	34.932	445.760	5.289.188
2016	1.458.725	3.409.385	34.131	454.901	5.357.142
2017	1.511.062	3.417.284	40.524	480.681	5.449.551
2018	1.519.993	3.342.296	43.961	503.699	5.409.949

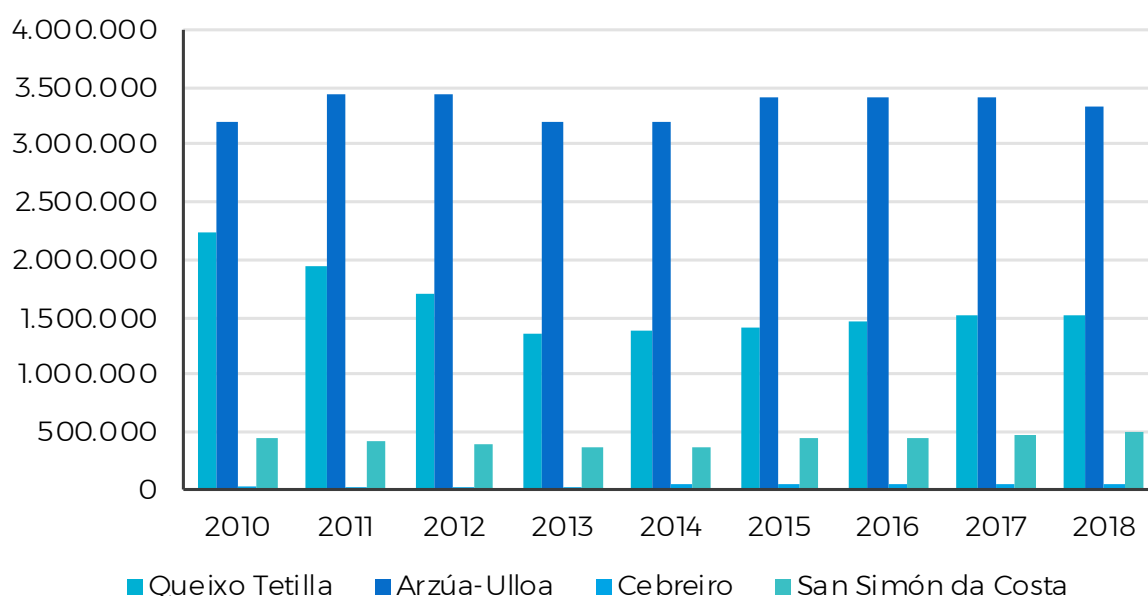
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados pola Consellería do Medio Rural.

.....

“A produción das D.O.P. galegas no 2018 foi un 8% inferior á rexistrada no ano 2010”.

.....

Na análise polo miúdo destaca a forte caída da produción da D.O.P. Queixo Tetilla no período 2010-2013, que perdeu un 39% da mesma e non é quen de recuperar os volumes anteriores, situándose no 2018 cunha produción que representa o 68% da que tiña no ano 2010. Mantense estable no tempo a D.O.P. Arzúa-Ulloa e tamén San Simón da Costa, que tras unha lixeira caída no período 2011-2014, recuperouse a partir dese ano situándose no 2018 nun nivel de produción un 11% superior ao que tiña no ano 2010. Destaca en canto a crecemento a D.O.P. Cebreiro, cuxa produción medrou un 72% desde o ano 2010, aínda que partindo duns volumes moi pequenos. No seu conxunto, a produción total das catro D.O.P. de queixo de Galicia pasou dos 5,9 millóns de quilos no ano 2010 a 5,4 millóns no ano 2018, o que representa unha caída dun 8% con respecto ao volume de produción do ano 2010.

Figura 3.1. Evolución da produción (kg) das distintas D.O.P. de queixo de Galicia desde o ano 2010.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados pola Consellería do Medio Rural.

Este comportamento amosa as dificultades das marcas de calidade diferenciada dos queixos galegos para gañar posición nos mercados e nos lineais da gran distribución en España, cuxa cota de mercado sitúase para Arzúa-Ulloa nun 11,7%, nun 5,3% para Queixo Tetilla, mentres que San Simón da Costa e Cebreiro se sitúan cunha cota de mercado do 1,8% e 0,15% respectivamente, dentro dun total de 28 producións amparadas por unha Denominación de Orixe Protexida ou unha Indicación Xeográfica de queixo, dentro das que destaca á D.O.P. Queso Manchego cunha cota de máis do 50%.

“As exportacións representan o 1,3% da produción”.

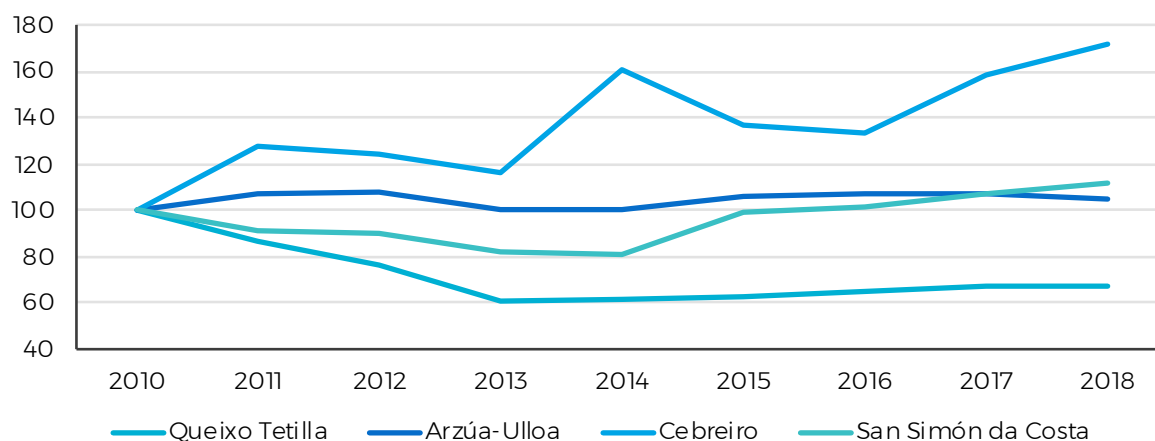
Resulta salientable tamén a súa escasa vocación exportadora, que se reflicte no Táboa 3.4. No ano 2018 as catro D.O.P. exportaron unicamente o 1,3% da produción, sendo San Simón da Costa a que lidera as exportacións, destinando aos mercados exteriores o 8,3% da súa produción, representando o 59% do total das exportacións dos queixos galegos con D.O.P.

Táboa 3.4. Mercado nacional, U.E. e países terceiros das distintas D.O.P. de queixo de Galicia no ano 2018 (kg).

Mercado	Queixo Tetilla	Arzúa-Ulloa	Cebreiro	San Simón da Costa	Total
Nacional	1.493.974	3.339.544	43.961	462.013	5.339.491
U.E.	4.835	1.714	-	15.799	22.348
Países Terceiros	21.184	1.039	-	25.887	48.109
Total	1.519.993	3.342.296	43.961	503.698	5.409.948

Fonte: Elaboración propia partindo do informe “Datos de las Denominaciones de Origen Protegidas (D.O.P.), Indicaciones Geográficas Protegidas (I.G.P.) y Especialidades Tradicionales Garantizadas (E.T.G.) de Productos Agroalimentarios Año 2018”. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación.

Esta dificultade para facerse oco no mercado deriva en boa parte das características dos queixos galegos: queixos frescos, de curta duración e con dificultades para viaxaren. Por este motivo, tense sinalado nas distintas mesas de traballo que tiveron lugar para a elaboración da estratexia, así como nas entrevistas con algún dos principais operadores certificados, a necesidade de adaptar os formatos (tamaño) ás características e demandas dos consumidores. Neste senso apuntouse a necesidade de “utilizar a tecnoloxía ao servizo da tradición” e avanzar cara a outras presentacións como cuñas, loncheados ou outros formatos de consumo.

Figura 3.2. Evolución da produción (2010 base 100) das distintas D.O.P. de queixo de Galicia.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados pola Consellería do Medio Rural.

Para isto sería preciso modificar os pregos de condicións das D.O.P. de queixo galegas para permitir estas presentacións, como xa se fai noutras D.O.P. tanto en España como noutros países europeos. Así, por exemplo, na D.O.P. Queso Manchego, o seu prego de condicións, establece que *“Puede presentarse el Queso Manchego para la comercialización en porciones, loncheado y rallado siempre y cuando se encuentre envasado y permita conocer su procedencia. Esta operación podrá realizarse fuera de la zona de origen por empresas que hayan aceptado y cumplan con el protocolo de actuación establecido, para garantizar la trazabilidad y operaciones del Queso Manchego”*. No caso da D.O.P. Idiazábal o seu prego de condicións indica que *“El queso Idiazabal puede presentarse a la venta como pieza entera o en cuñas (porciones). El envasado del queso Idiazabal o sus porciones, en su caso, será realizado siempre después de la maduración mínima del queso, esto es, después de 60 días a contar tras la fase de moldeado. El troceado del queso, excepto en casos de venta al detalle, así como el envasado, en su caso, se realizará en las queserías inscritas en los Registros gestionados por la entidad de gestión”*. Ou na D.O.P. Queso de Murcia al vino, sexta denominación española por produción e valor económico, pero segunda en comercialización internacional, que establece no seu prego de condicións que *“El Queso de Murcia al vino puede presentarse para la comercialización en porciones, loncheado y rallado siempre y cuando se encuentre envasado y permita conocer su proce-*

dencia. La elaboración de porciones, el loncheado, el rallado de los quesos y su posterior envasado, al igual que el envasado de los quesos enteros, podrá realizarse en empresas fuera de la zona de producción que hayan aceptado y cumplan con el protocolo de actuación establecido para garantizar la trazabilidad y el origen del producto final”.

En Europa tamén se permiten este tipo de operacións, por exemplo a D.O.P. Parmigiano Reggiano especifica no seu prego de condicións que *“En aras de la protección del consumidor, con el objetivo de garantizar la autenticidad del queso «Parmigiano Reggiano» que se comercializa envasado, rallado y en porciones, las operaciones de rallado y corte, así como el envasado posterior, deben tener lugar en la zona geográfica definida”*.

En xeral pode afirmarse que as marcas de calidade diferenciada xogan un papel anecdótico no conxunto do sector lácteo galego, que se traduce en que as queixerías das catro D.O.P. só transforman o leite que se produce durante unha semana nas ganderías galegas (1,8% do total do leite producido en Galicia). Estas cifras distan moito dos valores acadados en Francia, onde as D.O.P. de queixo transforman o 9% do leite que se produce no país.

En calquera caso, e á vista desta análise e no que atinxe as D.O.P. de queixo galegas, hai unha notable marxe de mellora tanto no eido industrial como no de comercialización, constituíndo unha oportunidade para a valorización dunha parte, aínda que pequena, da produción láctea galega.

3.3. CONCLUSIÓN

- » As D.O.P. de queixo galegas aglutinan unhas entregas declaradas de leite de 48,5 millóns de litros, que representan menos do 1,8% do leite producido en Galicia nun ano.
- » Baixo estas marcas de calidade diferenciada operan 46 empresas certificadas, das cales, 20 operadores (43%) están certificados en dúas D.O.P.
- » Trátase dunha industria moi atomizada, de pequeno tamaño e cun baixo nivel de tecnificación na que conviven sociedades mercantís, con cooperativas, SAT e persoas físicas. En todo caso, existe unha forte concentración en moi poucos operadores, tanto no que se refire ao volume de facturación como aos beneficios.
- » No ámbito das D.O.P. estanse producindo algúns movementos positivos, coa toma de posición de grupos queixeiros de ámbito nacional, como TGT coa compra de Lácteos Pérez Olveira en Santa Comba (hoxe Lácteos Ferrado Verde, S.L.) e Alimentos Ruta Xacobe, S.L. en O Pino. Tamén no 2014 produciuse a entrada en Galicia de García Baquero a través da súa filial Pok Quesera Palentina, S.L. coa compra da Queserías Castillo de Pambre de Palas de Rei.
- » As catro Denominacións de Orixe Protexidas de queixos de Galicia caracterízanse por un escaso volume de produción e presentan unha evolución dispar, case que estancada no tempo.
- » Destaca a forte caída da produción da D.O.P. Queixo Tetilla no período 2010-2013, que perdeu un 39% da mesma e non é quen de recuperar os volumes anteriores, situándose no 2018 cunha produción que representa o 68% da que tiña no ano 2010.
- » Destaca tamén o crecemento da D.O.P. Cebreiro, cuxa produción medrou un 72% desde o ano 2010, aínda que partindo duns volumes moi pequenos.
- » No seu conxunto, a produción total das catro D.O.P. de queixo de Galicia pasou dos 5,9 millóns de quilos no ano 2010 a 5,4 millóns no ano 2018, o que representa unha caída dun 8% con respecto ao volume de produción do ano 2010.
- » Isto pon de manifesto as dificultades das marcas de calidade diferenciada dos queixos galegos de gañar posición nos mercados e nos lineais da gran distribución en España. Tamén existen dificultades para a exportación polas características propias dos queixos con D.O.P. galegos (frescos e de pouca duración) que se reflicte en que no ano 2018 as catro D.O.P. exportaron unicamente o 1,3% da produción.
- » En consecuencia, cómpre avanzar na orientación ao mercado dos queixos con D.O.P. de Galicia, no senso indicado nas mesas de traballo realizadas para a elaboración da estratexia, así como en entrevistas persoais mantidas con algún dos principais operadores certificados (tamaños, outras presentacións, e o emprego da tecnoloxía ao servizo da tradición).

4

4. MERCADO E CONSUMO

4.1. COMERCIO DE PRODUTOS LÁCTEOS

4.1.1. Comercio de produtos lácteos a nivel mundial

Os intercambios mundiais de produtos lácteos superan os 75 millóns de toneladas de leite equivalente, cifra que representa o 9% da produción mundial de leite. Esta baixa cantidade débese principalmente a que o leite é un alimento perecedeiro e ao seu alto cantido en auga (máis do 85%), consumíndose maioritariamente nos mercados internos. Polos mesmos motivos, para o comercio internacional destínanse principalmente produtos industrializados, como poden ser manteiga, queixos ou leite en po, cunha maior vida útil e facilidade de transporte.

.....

"Asia é a principal rexión compradora de produtos lácteos".

.....

Segundo o informe "Food Outlook – Biannual Report on Global Food Markets" publicado pola FAO en novembro de 2019, os países pertencentes a Asia compran un 60% dos produtos lácteos importados a nivel mundial (Táboa 4.1), contabilizando nesta análise as compras e vendas a países da mesma rexión. Asia tamén é a rexión sobre a que se sustenta o incremento do comercio internacional, aumentando as compras dos países que a compoñen en 5 millóns de toneladas entre 2015-2017 e 2019, cifra superior ao crecemento global de 4,7 millóns de toneladas no mesmo período. As seguintes rexións en volume de compras son África, que supera os 10 millóns de toneladas (13,3% do total) e América Central e Europa, que superan os 6 millóns de toneladas. Débese destacar que nos datos de Europa

o comercio interno entre os países da UE-28 non se reflicte, sendo este moi importante, como se mostra no seguinte apartado, adicado ao comercio de produtos lácteos na UE.

Táboa 4.1. Importacións mundiais de produtos lácteos (x1.000.000 t leite equivalente) por rexións de 2015 a 2019.

Rexión	2015-2017 (Media)	2018 (Estimación)	2019 (Previsión)	% sobre o total en 2019
África	10,28	10,73	10,14	13,3%
América do Norte	2,70	2,57	2,81	3,7%
América Central	5,70	6,31	6,42	8,4%
América do Sur	3,56	3,63	2,83	3,7%
Asia	41,18	45,01	46,14	60,5%
Europa	6,71	5,75	6,31	8,3%
Oceanía	1,40	1,67	1,62	2,1%
MUNDO	71,54	75,67	76,26	100,0%

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe "Food Outlook – Biannual Report on Global Food Markets" publicado pola FAO.

.....

"Europa e Oceanía son as principais rexións exportadoras de produtos lácteos".

.....

Ao contrario do que ocorre coas importacións, a orixe dos produtos comercializados está máis repartida entre as diferentes rexións mundiais. Europa lidera as exportacións cun 35,5% do leite equivalente que se comercializa internacionalmente (Táboa 4.2), seguida de cerca por Oceanía, que supera o 30%. Tras estas rexións é tamén destacable o peso dos países de América do Norte, que exportan máis de 10 millóns de toneladas, representando un 15,2% do total e dos países asiáticos, que exportan o 10,5%. Entre estas catro rexións repártese o incre-

mento das exportacións rexistrado entre 2015-2017 e 2019, con Asia e Europa medrando cada unha ao redor de 1,5 millóns de toneladas, mentres que América do Norte e Oceanía medraron 1 millón de toneladas cada unha.

Táboa 4.2. Exportacións mundiais de produtos lácteos (x1.000.000 t leite equivalente) por rexións de 2015 a 2019.

Rexión	2015-2017 (Media)	2018 (Estimación)	2019 (Previsión)	% sobre o total en 2019
África	1,25	1,21	1,18	1,5%
América do Norte	10,79	12,90	11,62	15,2%
América Central	1,01	1,65	0,83	1,1%
América do Sur	3,89	4,14	4,11	5,4%
Asia	6,55	7,65	8,04	10,5%
Europa	25,66	26,25	27,07	35,5%
Oceanía	22,39	21,85	23,37	30,7%
MUNDO	71,54	75,64	76,23	100,0%

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe "Food Outlook – Biannual Report on Global Food Markets" publicado pola FAO.

Entre os principais países importadores de produtos lácteos destaca China, que absorbe case o 20% do leite comercializado internacionalmente (Táboa 4.3). A moita distancia en volume de compras atópase Indonesia, cun 4,2% das importacións mundiais, sendo o segundo país asiático e quinto a nivel mundial, o que reflicte que dentro de Asia as compras de produtos lácteos están moi repartidas entre os distintos países e non están só focalizadas nun, co resto dos países da zona importando case 28 millóns de toneladas, sen superar ningún os 3 millóns. O contrario ocorre en América Central, onde México representa o 67,2% das importacións da rexión, sendo o segundo país a nivel mundial co 5,6% das compras. Neste listado tamén aparecen Alxeria, con 3,3 millóns de toneladas e Rusia, con 3,9 millóns. Neste último país dase unha situación particular, desde o veto imposto no ano 2014 polas autoridades rusas aos produtos agroalimentarios da UE, as importacións de produtos lácteos proceden na súa gran maioría de Bielorrusia, que de igual forma, dirixe case na súa totalidade as expor-

tacións de leite cara a Rusia. O importante volume que comercializa fai que Bielorrusia se sitúe como o cuarto país máis exportador do mundo, tendo en conta aos países da UE como unha única rexión. Os dous principais exportadores concentran o 54% do volume comercializado a nivel internacional, sitúandose a UE-28 en primeiro lugar, cun 27,7% das vendas, seguida moi de cerca por Nova Zelandia, cun 26,7%, que como se comentou en capítulos previos, a pesar de ser un pequeno país, xoga un papel moi importante no mercado do leite mundial. Neste listado tamén aparecen os Estados Unidos, que exportan o 14% dos produtos lácteos a nivel mundial e outro país oceánico como é Australia, que exporta o 3,8% do total.

Táboa 4.3. Principais países importadores e exportadores de produtos lácteos (x1.000.000 t leite equivalente) no ano 2019.

Importacións			Exportacións		
País	2019	% sobre mundiais	País	2019	% sobre mundiais
China	15,0	19,7%	UE-28	21,1	27,7%
México	4,3	5,6%	Nova Zelandia	20,4	26,7%
Rusia	3,9	5,1%	Estados Unidos	10,7	14,0%
Alxeria	3,3	4,3%	Bielorrusia	3,9	5,1%
Indonesia	3,2	4,2%	Australia	2,9	3,8%
Mundo	76,3		Mundo	76,2	

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe "Food Outlook – Biannual Report on Global Food Markets" publicado pola FAO.

.....

"O comercio internacional de manteiga, queixo e leite en po desnatado vai a aumentar máis do 20% en menos de 10 anos".

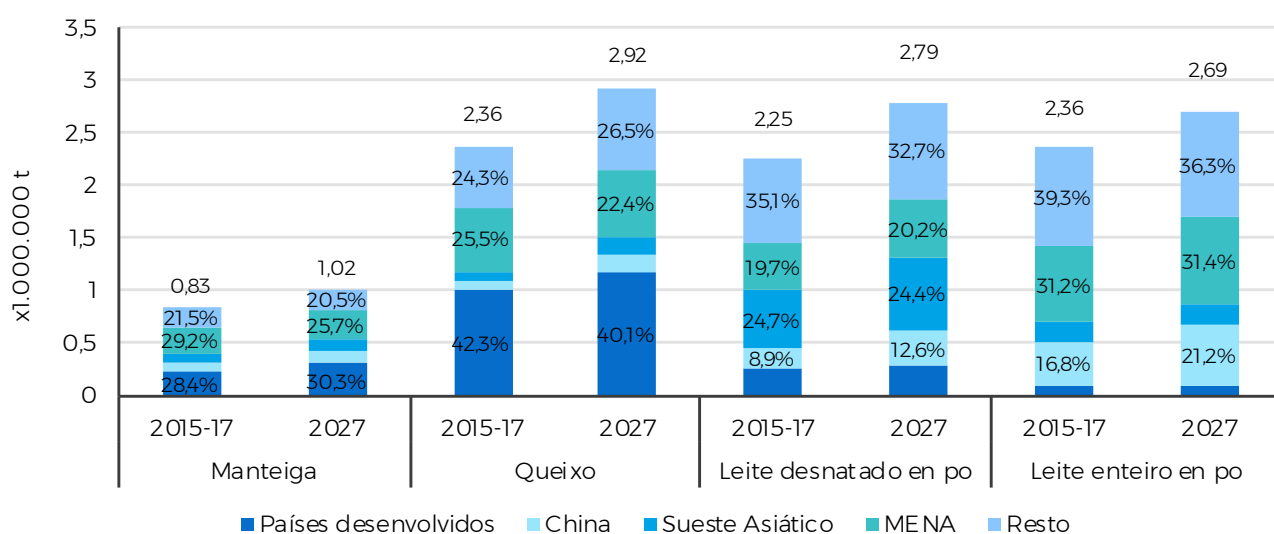
.....

Como se comentou previamente, os principais produtos lácteos comercializados a nivel internacional son a manteiga, os queixos, o leite desnatado en po e o leite enteiro en po. Na Figura 4.1 poden observarse os principais destinos destes produtos, clasificados polo tipo de país comprador, incluíndo países desenvolvidos, China, Sueste Asiático (In-

donesia, Malaisia, Filipinas, Tailandia e Vietnam), MENA (Oriente Medio e Norte de África) e o resto de países, así como unha previsión da situación no ano 2027. A FAO prevé que o comercio de manteiga se incremente nun 22,9%, chegando a superar o millón de toneladas no 2027, aumentando o peso das compras dos países desenvolvidos ata o 30,3% e diminuindo 3,5 puntos o peso dos MENA, quedando no 25,7%. O comercio de queixo tamén se estima que aumentará en cifras similares (23,7%), alcanzando os 2,92 millóns de toneladas, dos que máis do 40% irán cara países desenvolvidos, baixando a porcentaxe dos MENA ata o 22,4%. No comercio do leite en po pode observarse outra estrutura na distribución das compras entre os grupos de países, xa que os países desenvolvidos apenas compran este tipo de produtos, aumentando o peso dos paí-

ses do sueste asiático e de China. O comercio internacional de leite desnatado en po prevese que vai aumentar nun 24,0% no ano 2027, respecto do volume comercializado entre os anos 2015 e 2017. O sueste asiático compra máis do 24%, mantendo este peso tamén nos próximos anos, mentres que as estimacións indican que China vai aumentar nun 75,0% as súas compras, pasando de representar o 8,9% ao 12,6% do total mundial. En canto ao leite enteiro en po, espérase tamén un incremento, neste caso do 14,0%, algo inferior aos anteriores produtos. Os principais compradores deste produto son os países MENA, por riba do 31%, pero de novo é destacable o aumento do 42,5% previsto para China, pasando do 16,8% ao 21,2% das compras de leite enteiro en po no mercado internacional.

Figura 4.1. Principais rexións importadoras por produto lácteo (manteiga, queixo, leite desnatado en po e leite enteiro en po) e previsión para o ano 2027 (x1.000.000 t).

MENA: Oriente Medio e Norte de África.

Sueste Asiático: Indonesia, Malaisia, Filipinas, Tailandia e Vietnam

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe "OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027" publicado pola FAO.

A procedencia dos principais produtos lácteos comercializados no mercado internacional preséntase na Figura 4.2. O principal exportador

"Oceanía é a principal rexión exportadora de manteiga e leite en po, mentres que a UE é de queixo".

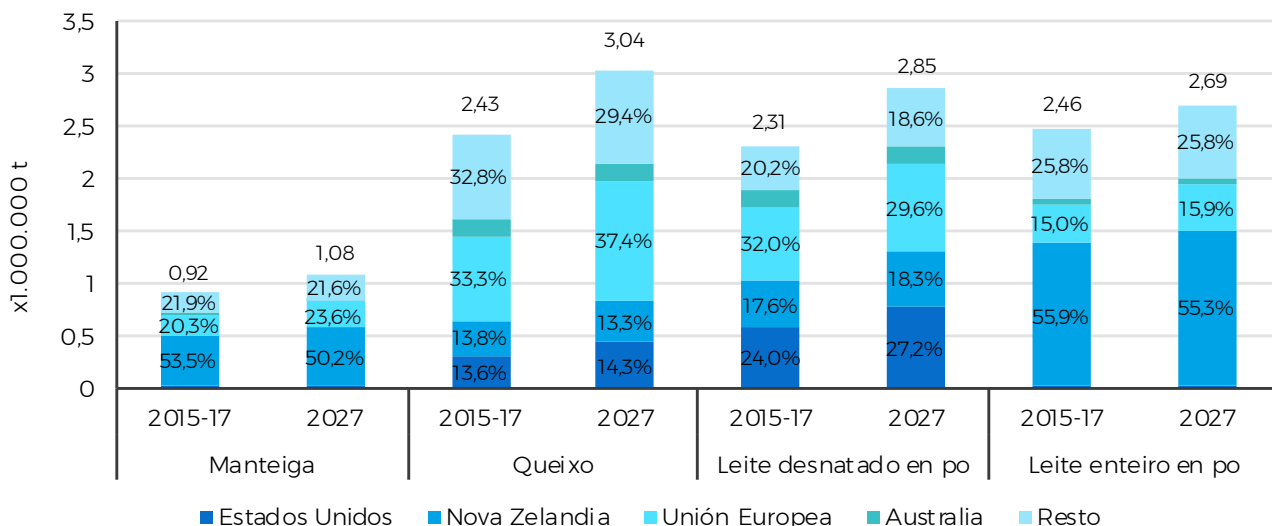
de manteiga mundial é Nova Zelandia, cun 53,5%, que se prevé que caía ata o 50,2% en 2027, aumen-

tando o peso da UE-28 ata o 23,6%. No queixo, os países de orixe están máis repartidos, sendo líder a UE-28, que ademais estímase que vai a incrementar as súas exportacións, pasando do 33,3% ao 37,4%, mentres que Estados Unidos

e Nova Zelandia non van a variar moito, achegando o 14,3% e 13,3%, respectivamente. No mercado do leite desnatado en po a orixe aínda está máis repartida, diminuíndo lixeiramente o peso da UE-28 ata o 29,6% no 2027, á vez que Estados Unidos aumentará ata o 27,2% e Nova Zelandia permanece

cerá estable cun 18,3%. Este reparto muda no leite enteiro en po, onde Nova Zelandia volve ser a orixe maioritaria, con máis do 55% tanto na actualidade como a futuro, representando a Unión Europea o 15,0%, que se prevé que aumentará levemente ata o 15,7% no ano 2027.

Figura 4.2. Principais países exportadores por produto lácteo (manteiga, queixo, leite desnatado en po e leite enteiro en po) e previsión para o ano 2027 (x1.000.000 t).

Fuente: Elaboración propia a partir do Informe "OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027" publicado pola FAO.

Os prezos dos distintos produtos industriais xogan un papel fundamental, tanto na evolución do mercado internacional como nos mercados interiores, afectando a todos os tipos de produtos lácteos e aos prezos pagados en todos os elos da cadea. Os prezos dos principais produtos industrializados seguiron tendencias similares nos últimos 10 anos, aínda que con lixeiras variacións, con subidas e baixadas entre o 2010 e 2013, baixando posteriormente de forma moi brusca ata o 2015 e remontando os prezos a partir de 2017. No caso da manteiga é destacable o aumento que tivo do 66% no ano 2017 respecto do 2016, marcando prezos máximos por riba dos 5.500 dólares/t, baixando ata os 4.500 dólares/t no 2019, prezo un 5% maior que

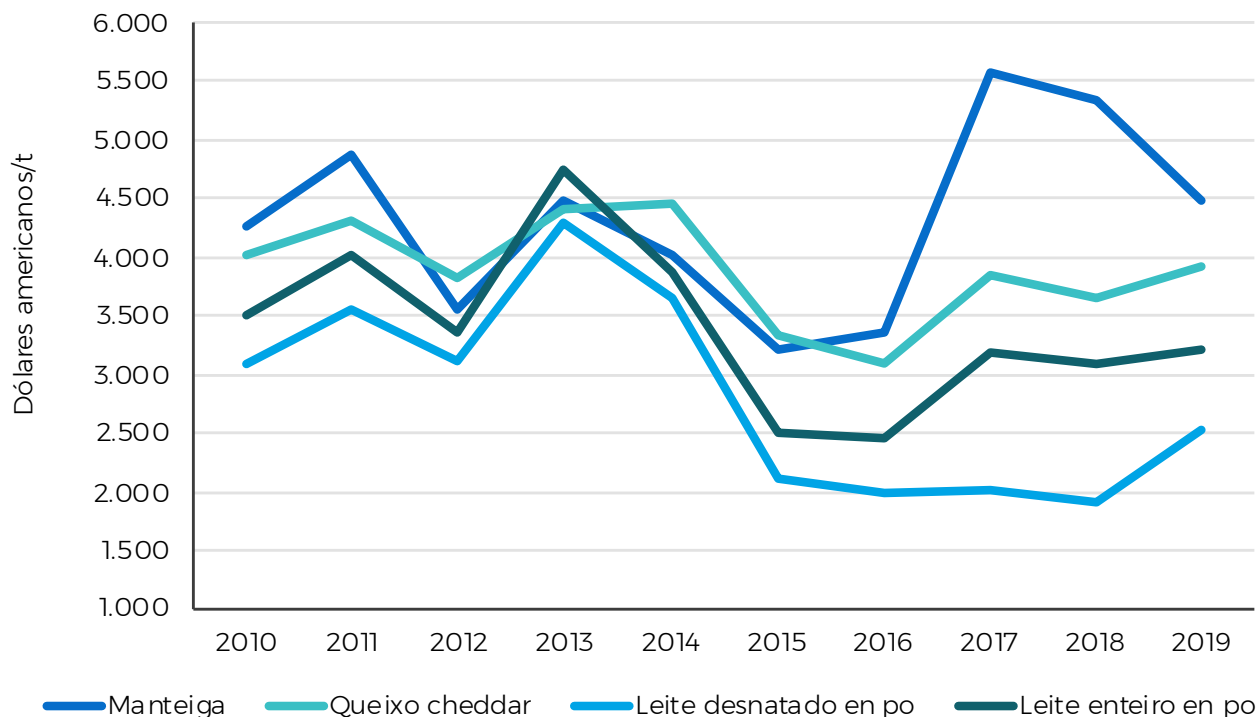
"Os prezos dos produtos lácteos no ano 2019 sitúanse por debaixo dos prezos do ano 2010".

o de 2010. O cheddar, un dos principais queixos comercializados a nivel mundial, oscilou estes anos entre os 3.000 e 4.500 dólares/t, amosando unha maior estabilidade que os outros produtos lácteos. O prezo marcado no 2019 foi de 3.900 dólares/t, cifra un 2% inferior á de 2010. O leite desnatado en po comportouse de xeito diferente nos últimos anos, descendendo lixeiramente entre o 2015 e 2018, recuperando lixeiramente o prezo en 2019, superando os 2.500 dólares/t, cifra moi alonxada dos 4.300 dólares/t de 2013 e un 18% menor que a de 2010. Pola súa parte, o leite enteiro en po si recuperou o prezo en 2017, pero mantense estable, cunha media de 3.200 dólares/t no 2019, que tamén é inferior ao prezo de 2010, neste caso nun 9%.

Os prezos dos distintos produtos industriais xogan un papel fundamental, tanto na evolución do mercado internacional como nos mercados interiores, afectando a todos os tipos de produtos lácteos e aos prezos pagados en todos os elos da cadea. Os prezos dos principais produtos industrializados seguiron tendencias similares nos últimos 10 anos, aínda que con lixeiras variacións, con subidas e baixadas entre o 2010 e 2013, baixando posteriormente de forma moi brusca ata o 2015 e remontando os prezos a partir de 2017. No caso da manteiga é destacable o aumento que tivo do 66% no ano 2017 respecto do 2016, marcando prezos máximos por riba dos 5.500 dólares/t, baixando ata os 4.500 dólares/t no 2019, prezo un 5% maior que

o de 2010. O cheddar, un dos principais queixos comercializados a nivel mundial, oscilou estes anos entre os 3.000 e 4.500 dólares/t, amosando unha maior estabilidade que os outros produtos lácteos. O prezo marcado no 2019 foi de 3.900 dólares/t, cifra un 2% inferior á de 2010. O leite desnatado en po comportouse de xeito diferente nos últimos anos, descendendo lixeiramente entre o 2015 e 2018, recuperando lixeiramente o prezo en 2019, superando os 2.500 dólares/t, cifra moi alonxada dos 4.300 dólares/t de 2013 e un 18% menor que a de 2010. Pola súa parte, o leite enteiro en po si recuperou o prezo en 2017, pero mantense estable, cunha media de 3.200 dólares/t no 2019, que tamén é inferior ao prezo de 2010, neste caso nun 9%.

Figura 4.3. Evolución dos prezos dos produtos lácteos a nivel mundial (manteiga, queixo cheddar, leite desnatado en po e leite enteiro en po) entre 2010-2019.

Fonte: Elaboración propia a partir dos Informes "Food Outlook - Biannual Report on Global Food Markets" e "Overview of global dairy market developments in 2019" publicados pola FAO.

4.1.2. Comercio de produtos lácteos a nivel europeo

Como se acaba de ver no punto anterior, a Unión Europea é un dos principais actores no mercado mundial de produtos lácteos, pero o seu comercio interior aínda ten un maior peso, moi superior ás vendas a terceiros países,

polo que a continuación poden verse os principais países exportadores e importadores, diferenciando o comercio dos principais produtos lácteos con países terceiros e o comercio interno da UE. Nes-

te punto preséntanse os datos da UE tendo en conta a Reino Unido como país terceiro, que aínda que no ano 2019 pertencía á UE, resulta de interese coñecer como queda a situación de cara á actualidade.

"O maior comercio de produtos lácteos da UE prodúcese entre os países da propia UE, sendo menor as exportacións a terceiros países".

As exportacións de manteiga cara a terceiros países alcanzaron no ano 2019 as 240 mil toneladas, sendo estas lideradas por Irlanda, cun 38,6% do total, Francia, cun 16,5%, e Países Baixos e Dinamarca, ambas por riba do 10%

(Táboa 4.4). España exportou unicamente mil toneladas, non alcanzando o 0,5% das vendas da UE-27. Os principais países destinos son Reino Unido, cun 26,9%, e Estados Unidos, cun 13,7%. Ambos países

importan gran parte da manteiga de Irlanda, país veciño no caso do Reino Unido e con grandes lazos históricos no caso estadounidense.

Táboa 4.4. Principais países exportadores de manteiga da UE-27 a terceiros países e principais países importadores (x1.000 t) no ano 2019.

Exportacións			Importacións		
País	2019	% sobre UE-27	País	2019	% sobre total
Irlanda	92,9	38,6%	Reino Unido	64,7	26,9%
Francia	39,6	16,5%	Estados Unidos	33,0	13,7%
Países Baixos	29,4	12,2%	Emiratos Árabes Unidos	11,9	4,9%
Dinamarca	28,1	11,7%	China	10,3	4,3%
Alemaña	18,4	7,7%	Turquía	9,8	4,1%
UE-27	240,5		Total	240,5	

Fonte: Elaboración propia a partir da información "Extra-EU trade (EU and Member States)" do MMO.

O comercio interno de manteiga ascende ás 710 mil toneladas, unha cantidade case tres veces superior ás exportacións a terceiros países. Tanto as exportacións como as importacións están lideradas polos Países Baixos, que teñen unha balanza positiva de 25 mil toneladas (Táboa 4.5). O segundo país en exportacións é Irlanda, superando as 130 mil toneladas, importando unicamente 416 toneladas, polo que coa balanza comercial que presenta e as vendas a terceiros países, é claramente o líder europeo no comercio de manteiga, contando cun sector lácteo moi orientado cara a produción deste tipo de produtos. Alemaña e Bélxica tamén se atopan entre os principais exportadores e importadores, no caso alemán cunha balanza negativa de 16 mil toneladas e no belga positiva de 34 mil. Francia é o segundo importador de manteiga, produto de gran consumo no país debido ao seu extendido uso na cociña francesa. Pola súa parte, España representa o 1,5% das exportacións e o 2,6% das importacións de toda a UE-27.

Táboa 4.5. Principais países exportadores e importadores de manteiga dentro da UE-27 (x1.000 t) no ano 2019.

Exportacións			Importacións		
País	2019	% sobre UE-27	País	2019	% sobre UE-27
Países Baixos	196,1	27,6%	Países Baixos	171,8	24,2%
Irlanda	130,1	18,3%	Francia	162,3	22,9%
Alemaña	115,8	16,3%	Alemaña	132,6	18,7%
Bélxica	95,8	13,5%	Bélxica	61,9	8,7%
Polonia	44,7	6,3%	Italia	28,3	4,0%
UE-27	710,0		UE-27	710,0	

Fonte: Elaboración propia a partir da información "Intra-EU trade (EU and Member States)" do MMO.

Como se indicou previamente, a Unión Europea lidera o comercio mundial de queixo, ascendendo a 1,34 millóns de toneladas as vendas a países de fóra da UE-27 no ano 2019, concentrándose case o 70% das exportacións en cinco países, Irlanda, Alemaña e Francia, superando cada unha o 15%, Países Baixos, cun 12,8%, e Italia, cun 11,1% (Táboa 4.6). España exporta cerca de 34 mil toneladas, que supoñen o 2,5% do total. Os países compradores están liderados claramente por Reino Unido, con medio millón de toneladas, quedando xa moi lonxe Estados Unidos e Xapón, por debaixo do 10%.

Táboa 4.6. Principais países exportadores de queixos da UE-27 a terceiros países e principais países importadores (x1.000 t) no ano 2019.

Exportacións			Importacións		
País	2019	% sobre UE-27	País	2019	% sobre total
Irlanda	207,2	15,4%	Reino Unido	502,7	37,4%
Alemaña	205,2	15,3%	Estados Unidos	131,3	9,8%
Francia	203,1	15,1%	Xapón	113,7	8,5%
Países Baixos	172,7	12,8%	Suíza	62,1	4,6%
Italia	149,3	11,1%	Corea do Sur	42,2	3,1%
UE-27	1.345,1		Total	1.345,1	

Fonte: Elaboración propia a partir da información "Extra-EU trade (EU and Member States)" do MMO.

Ao igual que sucedía coa manteiga, as vendas a países da UE-27 triplican ás vendas a países terceiros. Alemaña lidera tanto as exportacións como as importacións, pero cun saldo favorable de 240 mil toneladas, o mesmo que ocorre cos Países Baixos, segundos exportadores e terceiros compradores, cunha balanza positiva de máis de 350 mil toneladas, e con Francia, que exporta 114 mil toneladas máis das que importa (Táboa 4.7). Italia é un importante exportador de queixos (300 mil toneladas), pero compra 200 mil toneladas máis das que vende. España vende o 2,1% dos queixos comercializados no mercado interior da UE-27, pero debe terse en conta que unha parte deles están elaborados exclusivamente ou de forma parcial con leite de ovella ou cabra, polo que non todo o leite exportado desta forma procede do sector vacún de leite. Nas compras si ten un peso máis relevante, importando preto de 300 mil toneladas de queixo (7,5%).

Táboa 4.7. Principais países exportadores e importadores de queixos dentro da UE-27 (x1.000 t) no ano 2019.

Exportacións			Importacións		
País	2019	% sobre UE-27	País	2019	% sobre UE-27
Alemaña	1.068,9	27,2%	Alemaña	829,6	21,1%
P. Baixos	738,3	18,8%	Italia	512,0	13,0%
Francia	477,0	12,1%	P. Baixos	386,4	9,8%
Italia	301,0	7,7%	Francia	363,0	9,2%
Dinamarca	264,6	6,7%	Bélxica	300,7	7,6%
UE-27	3.934,0		UE-27	3.934,0	

Fonte: Elaboración propia a partir da información "Intra-EU trade (EU and Member States)" do MMO.

As vendas de leite en po ao exterior alcanzaron no ano 2019 as 946 mil toneladas, con Bélxica liderando as exportacións cun 20,2%, seguido por Francia e Alemaña cun 18,3% e 17,8%, respectivamente, con Países Baixos e Irlanda tamén superando o 10%, mentres que España representa o 2%. Entre os principais países compradores están China (12,9%), Alxeria (10,0%), Indonesia (7,5%), Filipinas (7,0%) e Exipto (5,9%), non destacando por volume ningún país en concreto, pero si as rexións, sendo Asia e o Norte de África os principais destinos deste produto.

Táboa 4.8. Principais países exportadores de leite desnatado en po da UE-27 a terceiros países e principais países importadores (x1.000 t) no ano 2019.

Exportacións			Importacións		
País	2019	% sobre UE-27	País	2019	% sobre total
Bélxica	191,4	20,2%	China	122,1	12,9%
Francia	172,9	18,3%	Alxeria	94,8	10,0%
Alemaña	168,6	17,8%	Indonesia	71,0	7,5%
Países Baixos	100,4	10,6%	Filipinas	65,8	7,0%
Irlanda	97,8	10,3%	Exipto	55,8	5,9%
UE-27	946,3		Total	946,3	

Fonte: Elaboración propia a partir da información "Extra-EU trade (EU and Member States)" do MMO.

O comercio interior do leite desnatado en po dentro da UE-27 é menor ás vendas exteriores (-25%). Alemaña vendeu o 33,5% das 708 mil toneladas que se comercializaron entre os países da UE-27, Francia o 14% mentres que Irlanda, Bélxica e Países Baixos non alcanzaron o 10%. Entre os principais compradores destacan os Países Baixos, que importan máis de 255 mil toneladas (36,2%), Italia cun 11,9% e Bélxica cun 8,3%. No cuarto lugar aparece España, cun 7,6% das compras dentro da UE-27 no ano 2019, período no que exportou o 1,3% do leite desnatado en po comercializado na UE-27.

Táboa 4.9. Principais países exportadores e importadores de leite desnatado en po dentro da UE-27 (x1.000 t) no ano 2019.

Exportacións			Importacións		
País	2019	% sobre UE-27	País	2019	% sobre UE-27
Alemaña	237,1	33,5%	Países Baixos	256,8	36,2%
Francia	99,5	14,0%	Italia	84,1	11,9%
Irlanda	69,9	9,9%	Bélxica	58,9	8,3%
Bélxica	68,7	9,7%	España	53,9	7,6%
Países Baixos	65,6	9,3%	Alemaña	53,0	7,5%
UE-27	708,5		UE-27	708,5	

Fonte: Elaboración propia a partir da información "Intra-EU trade (EU and Member States)" do MMO.

Como se indicou anteriormente, a UE-27 ten un peso inferior nas exportacións de leite enteiro en po a terceiros países, vendendo 315 mil toneladas durante o ano 2019. Destas, os Países Baixos concentran o 36,5% das vendas, Dinamarca o 14,8%, Francia o 11,1% e Irlanda e Bélxica superan o 9%, mentres que España vende o 1,3% do total. Entre os principais países de destino, excepto o Reino Unido cun 10,8%, atópanse países de Oriente Medio e África, como son Omán (12,8%), Alxeria (6,0%), Nixeria (6,0%) e Kuwait (5,3%).

Táboa 4.10. Principais países exportadores de leite enteiro en po da UE-27 a terceiros países e principais países importadores (x1.000 t) no ano 2019.

Exportacións			Importacións		
País	2019	% sobre UE-27	País	2019	% sobre total
Países Baixos	115,0	36,5%	Omán	40,5	12,8%
Dinamarca	46,7	14,8%	Reino Unido	33,9	10,8%
Francia	35,1	11,1%	Alxeria	18,9	6,0%
Irlanda	30,6	9,7%	Nixeria	18,8	6,0%
Bélxica	29,0	9,2%	Kuwait	16,7	5,3%
UE-27	315,3		Total	315,3	

Fonte: Elaboración propia a partir da información "Extra-EU trade (EU and Member States)" do MMO.

O comercio do leite enteiro en po aínda é menor no mercado interior, alcanzando unicamente as 225,7 mil toneladas. Os principais países exportadores tamén son os principais compradores, non destacando por unha balanza moi positiva ou negativa ningún. Os dous primeiros en vendas son Alemaña e Países Baixos, cun 20,8% e 18,5%, respectivamente, ao mesmo tempo que compran o 19,7% e 21,3%, respectivamente. Pola súa parte, España vende o 1,5% do total e compra o 5,0%.

Táboa 4.11. Principais países exportadores e importadores de leite desnatado en po dentro da UE-27 (x1.000 t) no ano 2019.

Exportacións			Importacións		
País	2019	% sobre UE-27	País	2019	% sobre UE-27
Alemaña	47,0	20,8%	Países Baixos	48,1	21,3%
Países Baixos	41,7	18,5%	Alemaña	44,4	19,7%
Bélxica	35,9	15,9%	Bélxica	30,7	13,6%
Francia	33,5	14,8%	Italia	27,4	12,1%
Irlanda	26,3	11,7%	Francia	23,9	10,6%
UE-27	225,7		UE-27	225,7	

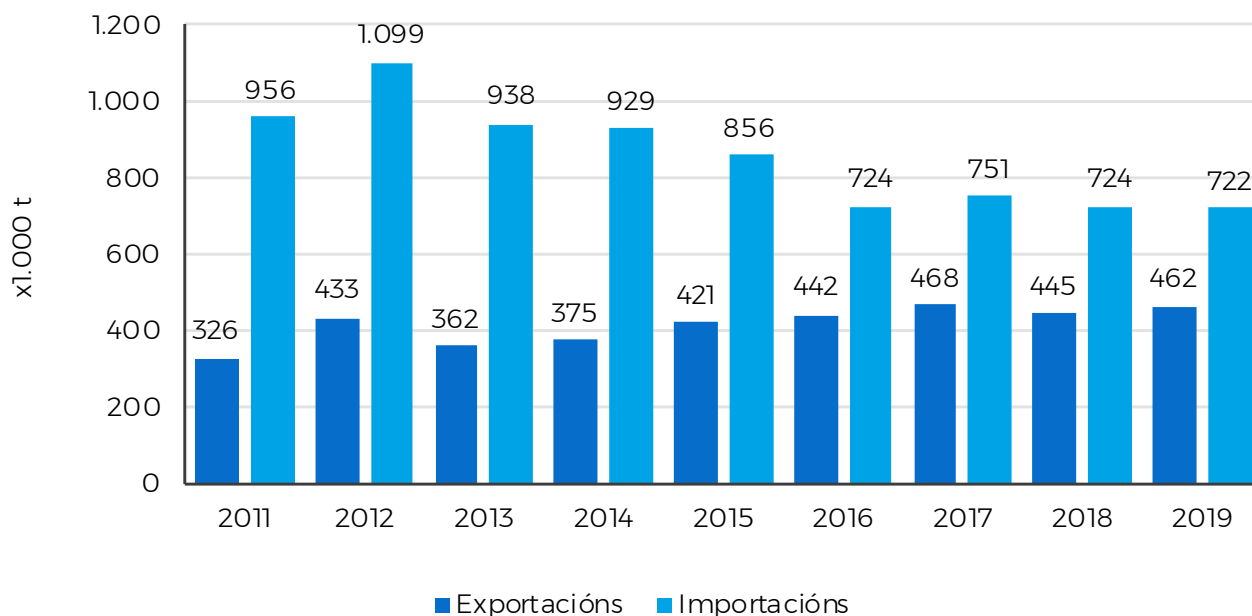
Fonte: Elaboración propia a partir da información "Intra-EU trade (EU and Member States)" do MMO.

4.1.3. Comercio internacional de produtos lácteos de España

Historicamente España é un país importador de produtos lácteos elaborados con leite de vaca, debido a que, como se explicou nos capítulos previos, a produción é inferior ao consumo interno. Porén, nos últimos anos obsérvase unha diminución das importacións destes produtos lácteos (estúdanse tanto os produtos que conteñen unicamente leite de vacún como os mezcla, calculando neste caso o leite de vaca do mesmo modo que no capítulo Tecido Industrial) do 34,3%, baixando das 1,1 millóns de toneladas importadas do ano 2012 ás 722 mil do ano 2019 (Figura 4.4). A isto súmase un aumento das exportacións do 41,7%, medrando desde as 326 mil toneladas do ano 2011 ás 462 mil do 2019. Con todo, a balanza comercial continúa sendo negativa, 260 mil toneladas no ano 2019. Tamén se pode observar como desde 2016, pouco despois da desaparición das cotas lácteas na Unión Europea, a situación semella que se estabilizou, sen apenas cambios nos últimos catro anos.

"España é un país importador de produtos lácteos, cunha balanza negativa de 260 mil toneladas de leite equivalente".

Figura 4.4. Evolución das exportacións e importacións do sector lácteo en España 2011-2019 (x1.000 t).

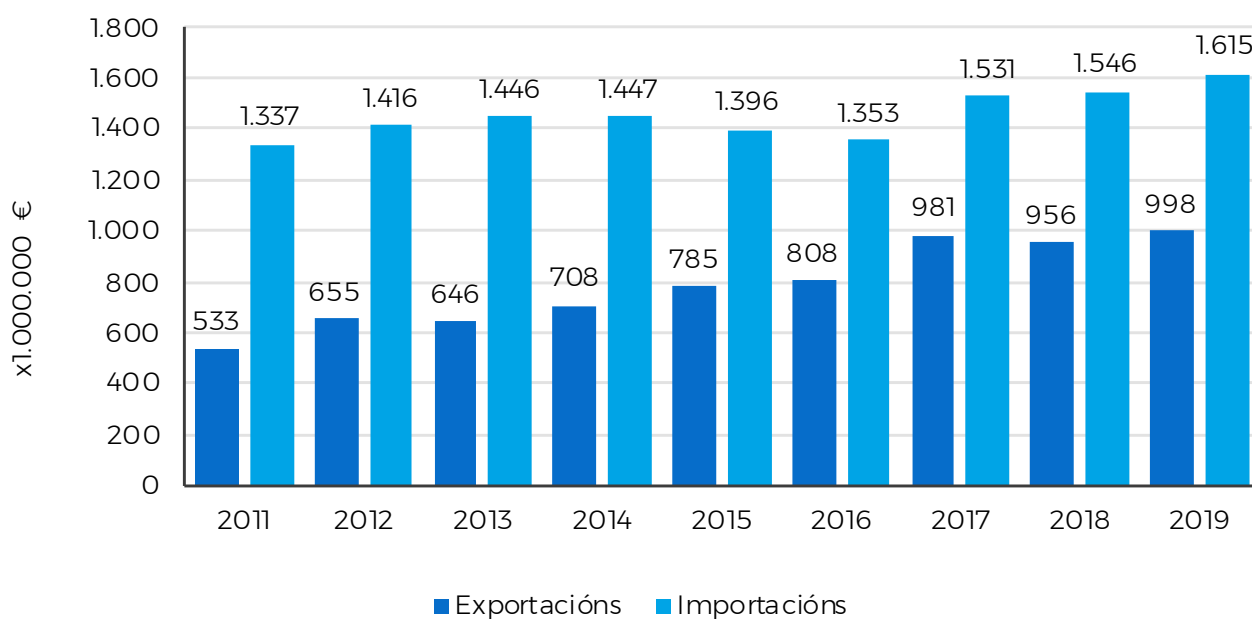

Fonte: Elaboración propia a partir de DataComex.

.....
"O déficit comercial supera os 600 millóns de €".

Na Figura 4.5 preséntase a evolución seguida polas exportacións e importacións en termos económicos. O valor das exportacións dos produtos lácteos medrou de forma progresiva desde o ano 2011, no que España exportaba produtos lácteos por valor de 533 millóns de €, ata chegar aos 998 millóns de € de 2019, un 87,2% máis que a comezos da década. As importacións, a pesar de diminuír en volume, aumentaron en valor no período analizado nun 20,8%, situándose no 2019 nos 1.615 millóns de €. Polo tanto, o déficit comercial español de produtos lácteos, sempre referíndose ao leite de vaca, superou no 2019 os 600 millóns de €, cifra aínda moi elevada, o que tamén ofrece moita marxe de mellora ao sector lácteo nacional.

Figura 4.5. Evolución das exportacións e importacións do sector lácteo en España 2011-2019 (x1.000.000 €).

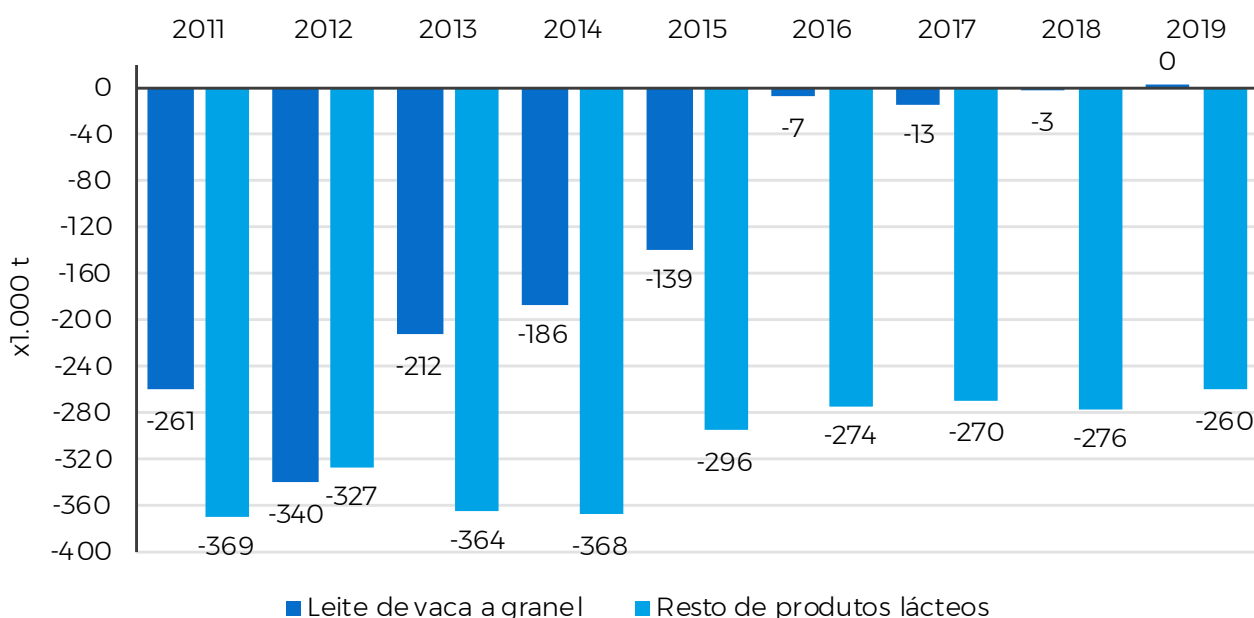
Fonte: Elaboración propia a partir de DataComex.

O principal motivo de que o descenso das importacións en volume non se vexa reflectido no valor é o tipo de produto comercializado. Entre 2011 e 2015 a entrada de leite a granel en España foi moi alta, como se reflicte na balanza comercial (Figura 4.6), chegando a superar as 430 mil toneladas en 2012, que non se compensaban coas exportacións españolas (95 mil toneladas no mesmo ano). Esta entrada de leite a granel foi diminuindo, igua-

lando a balanza comercial deste produto, que se situou próxima a 0 nos últimos catro anos, chegando a superar as exportacións ás importacións en 2019, marcando cifras mínimas ambas (37 mil t). No entanto, non ocorreu o mesmo co resto de produtos lácteos, que a pesar de que se reduciu en máis de 100 mil toneladas a balanza comercial, aínda presenta un déficit de 260 mil toneladas.

"O principal descenso nas importacións produciuse no leite a granel".

Figura 4.6. Evolución da balanza comercial de leite a granel e produtos lácteos en España 2011-2019 (t).

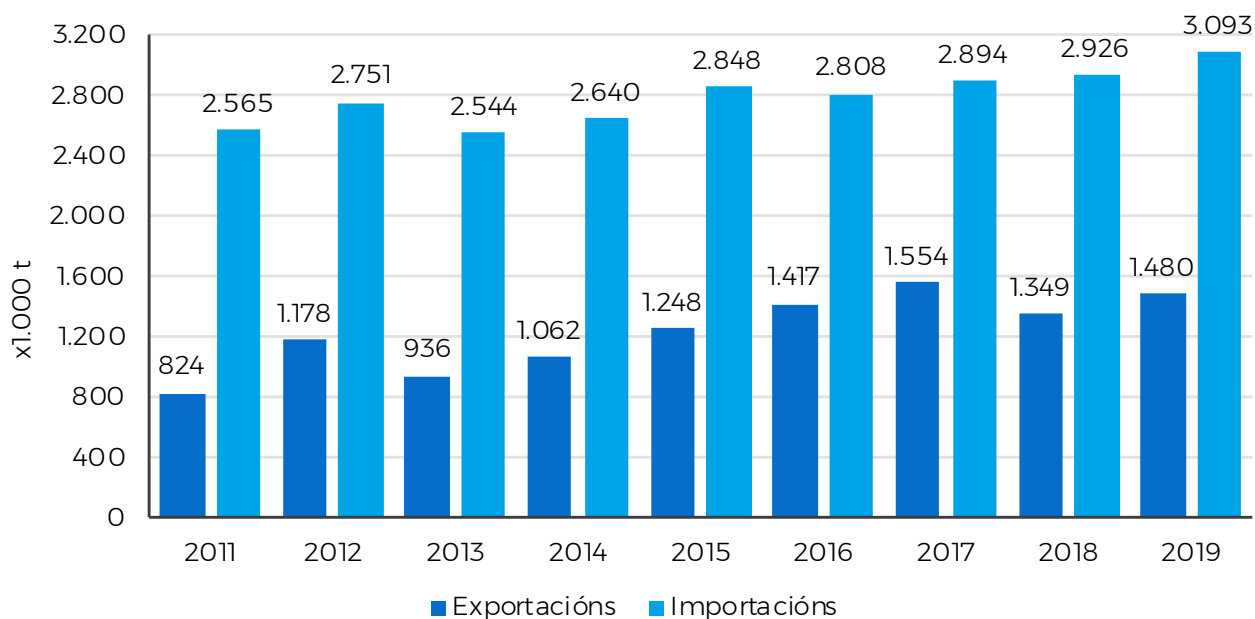

Fonte: Elaboración propia a partir de DataComex.

A cifra anterior do déficit está expresada en peso dos produtos lácteos, pero en leite equivalente aumentaría ata os 1,6 millóns de toneladas no ano 2019. Como se pode ver na Figura 4.7, as importacións en leite equivalente, a pesar da baixada do leite a granel, aumentaron un 20,6% no período de análise, cifra moi similar ao incremento en valor económico. No mesmo tempo, as exportacións

incrementáronse nun 79,6%, cifra tamén próxima ao incremento en valor das vendas ao exterior. A evolución seguida permitiu unha redución unicamente do 7,4% do déficit da balanza comercial respecto do ano 2010. Estas variacións están ocasionadas polos distintos tipos de produtos exportados e importados e a evolución que estes seguiron, segundo se explica a continuación.

Figura 4.7. Evolución das exportacións e importacións do sector lácteo en España 2011-2019 en leite equivalente (x1.000 t).

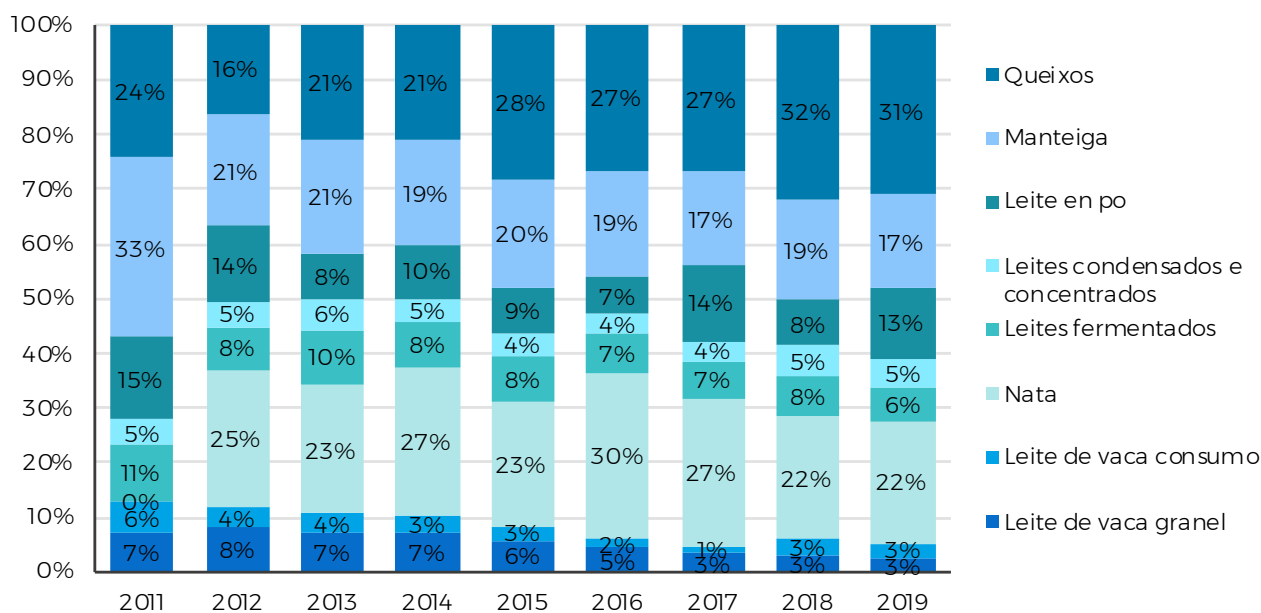

Fonte: Elaboración propia a partir de DataComex.

Na Figura 4.8 pode observarse a evolución das exportacións por tipo de produto expresados en leite equivalente. Como principais cambios poden destacarse a redución nas exportacións de leite líquido, citada previamente, e o aumento do volume comercializado dos queixos, pasando do 16% do

ano 2012 ao 31% do ano 2019, convertíndose no produto cun maior peso nas exportacións de produtos lácteos. A continuación atópase a nata (22%) como segundo produto en volume, seguido da manteiga (17%), alcanzando entre estes tres produtos un 70% do leite de vaca equivalente exportado por España.

Figura 4.8. Estrutura das exportacións de leite e produtos lácteos en España 2011-2019 (% sobre o total en leite equivalente).

Fonte: Elaboración propia a partir de DataComex.

.....

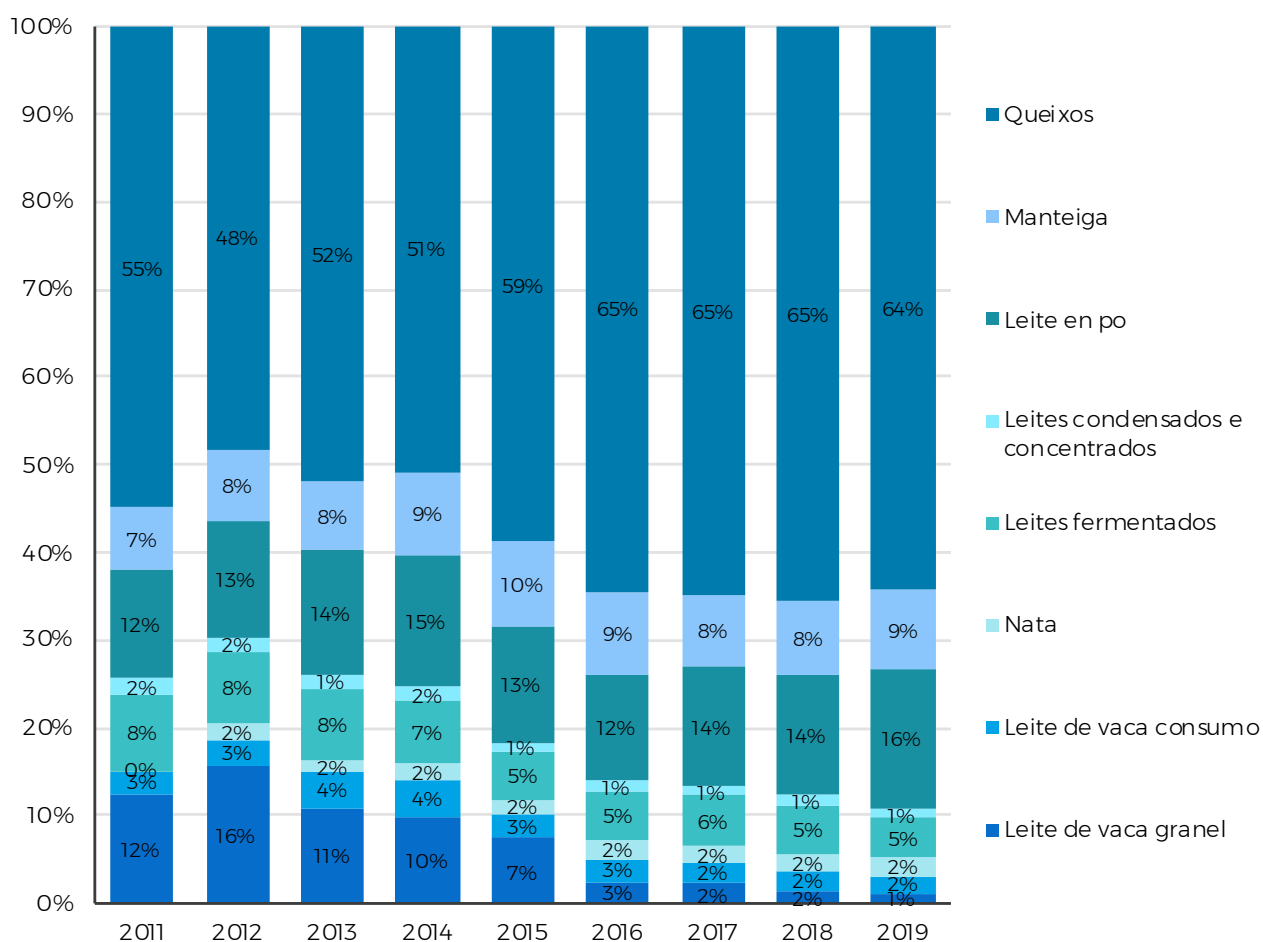
"Dúas terceiras partes do leite equivalente importado por España vén en forma de queixo".

.....

Pola súa parte, como se indicou previamente, na evolución da estrutura das importacións de leite e produtos lácteos tamén se observa a gran baixada citada previamente na entrada de leite a granel, que de chegar a representar o 16% no ano 2012

pasou ao 1% no 2019, e un aumento no peso dos queixos importados, que xa eran maioritarios, pero pasan a representar case dúas terceiras partes do leite equivalente de vaca que entra en España (Figura 4.9).

Figura 4.9. Estrutura das importacións de leite e produtos lácteos en España 2011-2019 (% sobre o total en leite equivalente).

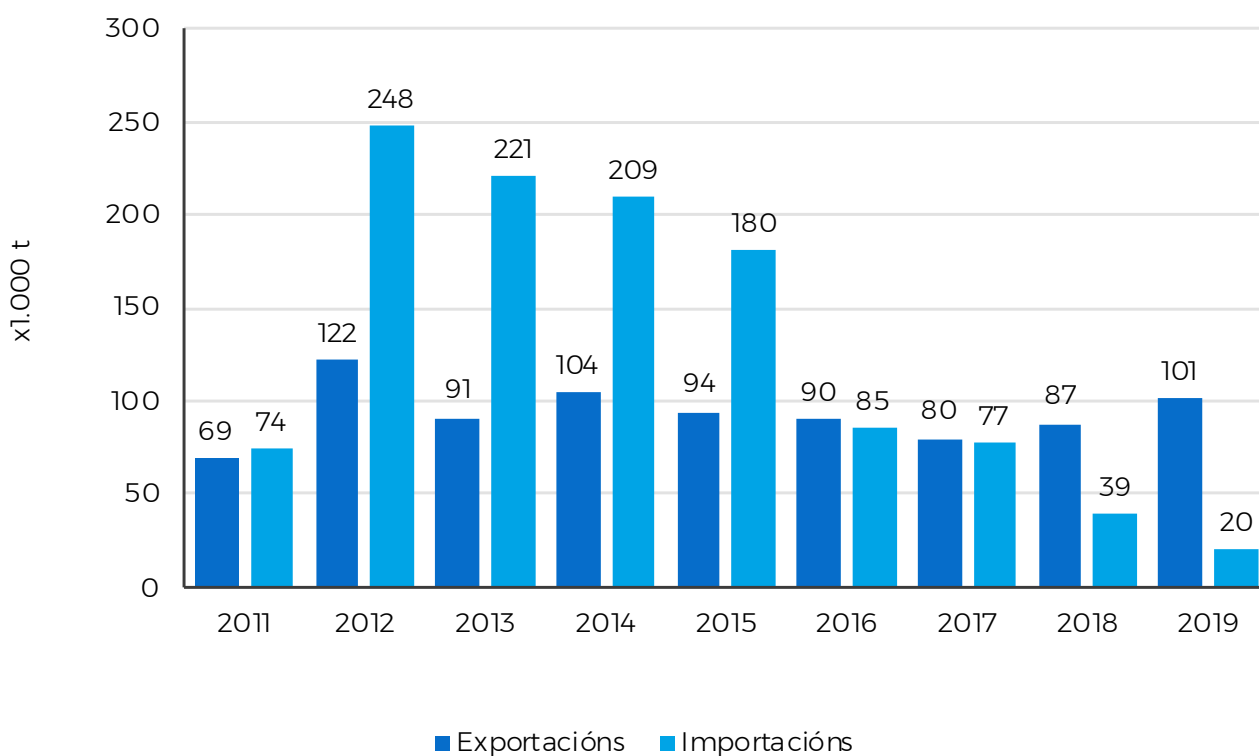
Fonte: Elaboración propia a partir de DataComex.

4.1.4. Comercio internacional de produtos lácteos de Galicia

A información por comunidade autónoma pode non ser tan exacta como a nivel nacional, porque poden existir movementos entre comunidades previos ás exportacións ou posteriores ás importacións. Con todo, na Figura 4.10 poden verse as exportacións e importacións de Galicia desde o ano 2011. Desde o ano 2013 as exportacións oscilan entre as 80 e 100 toneladas, sen movementos bruscos. Todo o contrario ocorre coas importacións, que

no ano 2012 alcanzaron case as 250 mil toneladas e no 2019 non chegaban a 20 mil. Isto é debido a que o principal produto importado directamente por Galicia era leite a granel, entrando ao redor da metade do total nacional. Esta porcentaxe tamén descendeu nos anos 2018 e 2019, pasando a importar menos do 20% do leite a granel importado por España no último ano.

Figura 4.10. Evolución das exportacións e importacións do sector lácteo en Galicia 2011-2019 (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de DataComex.

4.2. CONSUMO DE PRODUCTOS LÁCTEOS

4.2.1. Consumo de produtos lácteos a nivel mundial

.....

“O incremento mundial da demanda virá impulsado polo crecemento da poboación e dos seus ingresos, polo éxodo rural cara as cidades e o cambio que isto implica nos hábitos alimentarios”.

.....

O consumo de leite e derivados lácteos a nivel mundial depende en gran medida do nivel de ingresos, sendo este maior nos países desenvolvidos que nos países que se atopan en vías de desenvolvemento. A pesar disto, motivado polo crecemento da poboación e dos seus ingresos, o éxodo rural cara as cidades e o cambio que isto implica nos hábitos alimentarios, estase a reducir a diferenza existente.

.....

“Prevese que os países en vías de desenvolvemento lideren o crecemento do consumo de produtos lácteos, en especial os países BRICS”.

.....

Como se pode observar na Táboa 4.12, o consumo nos países desenvolvidos mantense estable por riba dos 110 kg per cápita, cunha leve redución na última década (-0,34% anual) e unha previsión de crecemento nos próximos anos moi baixa (0,12% anual). En cambio, os países en vías de desenvolvemento incrementaron o seu consumo no período 2009-2018 nun 1,99% anual, chegando a un consumo per cápita de 48,4 kg no período 2016-2018, cifra que se prevé que aumente ata os 57,3 kg no ano 2018, o que supón un incremento do 18,4%. Entre os países en vías de desenvolvemento inclúense os chamados BRICS (Brasil, Rusia, India, China e Sudáfrica), países que teñen en conxunto unha poboación superior aos 3.000 millóns de habitantes e unha gran importancia na economía mundial, que está a aumentar de forma notable nos últimos

anos. O consumo de lácteos neste grupo medrou na última década por riba do 2% e a previsión para a seguinte década é similar, co que chegarían aos 70,9 kg per cápita no 2028, un 23,3% máis que no período 2016-2018. Pola contra, nos países subdesenvolvidos o consumo é inferior, de 25,7 kg per cápita no período 2016-2018, que se incrementará ata os 26,4 kg no ano 2028, logo dun incremento anual do 0,6%, cifra que non compensa o descenso do consumo nestes países no período 2009-2018 (-2,54% anual).

Táboa 4.12. Consumo per cápita de produtos lácteos no período 2016-2018 e ano 2028 (estimado) e taxas de crecemento nos períodos 2009-2018 e 2019-2028 (estimado) para cada agrupación de países.

Agrupación países	Consumo (kg/per cap)		Crecemento (%)	
	2016-2018	2028	2009-2018	2019-2028
Países desenvolvidos	111,3	112,6	-0,34%	0,12%
Países en desenvolvemento	48,4	57,3	1,99%	1,56%
Países subdesenvolvidos	25,7	26,4	-2,54%	0,60%
BRICS	57,5	70,9	2,16%	2,05%
Total	60,8	67,0	0,95%	0,99%

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe “OECD-FAO Agricultural Outlook 2019-2028” publicado pola FAO.

.....

“Canto maior poder adquisitivo, maior consumo de produtos lácteos procesados”.

.....

Ás diferenzas observadas no consumo per cápita segundo o desenvolvemento económico dos países tamén se suman as existentes no tipo de produtos consumidos. Nos países desenvolvidos consómese unha menor porcentaxe de produtos lácteos frescos (84,6% no período 2016-2018), ao que se suma unha previsión de nulo crecemento destes produtos, o que fará baixar o seu peso no ano 2028 ata o 83,7%, debido a que o consumo de

produtos procesados coma o queixo ou a manteiga prevese que aumente lixeiramente. Porén, nos países cun menor grao de desenvolvemento o consumo de produtos lácteos frescos sitúase ao redor do 95%, cun lixeiro incremento do seu peso nos próximos anos, o que indica que o consumo de produtos procesados, a pesar de medrar, vaino facer a un ritmo menor.

Táboa 4.13. Consumo de produtos lácteos frescos (% sobre o total) no período 2016-2018 e ano 2028 (estimado) e taxas de crecemento nos períodos 2009-2018 e 2019-2028 (estimado) para cada agrupación de países.

Agrupación países	Consumo (% total)		Crecemento (%)	
	2016-2018	2028	2009-2018	2019-2028
Países desenvolvidos	84,6%	83,7%	-0,61%	0,03%
Países en desenvolvemento	93,4%	93,9%	2,01%	1,60%
Países subdesenvolvidos	96,1%	96,6%	-2,60%	0,63%
BRICS	94,3%	94,6%	2,12%	2,08%
Total	90,5%	90,9%	0,94%	1,05%

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe "OECD-FAO Agricultural Outlook 2019-2028" publicado pola FAO.

O consumo per cápita de produtos lácteos nas distintas rexións do mundo pode verse na Táboa 4.14. A rexión cun maior consumo por habitante é Europa, con cifras superiores aos 120 kg por habitante, sen grandes variacións nos últimos anos nin tampouco a futuro. A continuación atópanse Norte América e Oceanía, con consumos superiores aos 90 kg no período 2016-2018, pero cun mercado para os lácteos en retroceso, ata situarse en cifras cercanas aos 84 kg. Nun contexto diferente atópase o consumo en Asia, onde gran parte da poboación pertence a China e India, ao mesmo tempo que estes países concentran á maioría da poboación dos países BRICS, polo que o comportamento desta rexión é similar á vista anteriormente nestes, un gran crecemento na última década e tamén a futuro, cunha previsión de que o consumo supere os 70 kg en 2028. En América do Sur as proxeccións

tamén indican un aumento do consumo, neste caso máis modesto, pero que pasaría de 60 kg no período 2016-2018 a 64 kg no 2028. Por último, en África a situación é moi semellante á presentada anteriormente para os países subdesenvolvidos, ao atoparse nesta situación gran parte dos países que compoñen esta rexión.

Táboa 4.14. Consumo per cápita de produtos lácteos no período 2016-2018 e ano 2028 (estimado) e taxas de crecemento nos períodos 2009-2018 e 2019-2028 (estimado) para cada rexión.

Rexión	Consumo (kg per cápita)		Crecemento (%)	
	2016-2018	2028	2009-2018	2019-2028
África	28,9	27,6	-2,38%	-0,14%
América do Norte	93,1	84,3	-1,47%	-0,79%
América do Sur	60,4	64,0	-0,87%	0,78%
Asia	56,7	70,1	3,25%	2,07%
Europa	123,0	124,6	-0,35%	0,08%
Oceanía	90,6	83,8	0,02%	-0,73%
Total	60,8	67,0	0,95%	0,99%

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe "OECD-FAO Agricultural Outlook 2019-2028" publicado pola FAO.

O tipo de produtos lácteos consumidos nas distintas rexións presenta unha evolución similar ao visto previamente. Onde o consumo é maior, os produtos lácteos frescos teñen un menor peso, en Europa inferior ao 84%, mentres que en América do Norte e Oceanía non chega ao 80%, cunhas previsións a futuro que indican que van a seguir retrocedendo (Táboa 4.15). En cambio, en Asia, rexión onde se espera o maior crecemento do consumo, os lácteos frescos representaban case o 95% do total no período 2016-2018, cifra que se prevé que seguirá en aumento nos próximos anos ao seguir medrando en maior medida o consumo deste tipo de produtos que o dos procesados. A pesar de ter un menor consumo e estar este en aumento, en América do Sur o peso dos frescos é menor, un 86%, e vai a seguir estable, mentres que en África tampouco vai a ter grandes cambios, representando máis do 93% do total de lácteos consumidos.

Táboa 4.15. Consumo de produtos lácteos frescos (% sobre o total) no período 2016-2018 e ano 2028 (estimado) e taxas de crecemento nos períodos 2009-2018 e 2019-2028 (estimado) para cada rexión.

Rexión	Consumo (% total)		Crecemento (%)	
	2016-2018	2028	2009-2018	2019-2028
África	93,4%	93,1%	-2,43%	-0,12%
América do Norte	78,0%	74,3%	-2,26%	-1,17%
América do Sur	86,1%	86,1%	-1,12%	0,80%
Asia	94,7%	95,4%	3,29%	2,11%
Europa	83,7%	82,3%	-0,66%	-0,08%
Oceanía	79,5%	78,0%	-0,28%	-0,89%
Total	90,5%	90,9%	0,94%	1,05%

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe "OECD-FAO Agricultural Outlook 2019-2028" publicado pola FAO.

Na táboa 4.16 pode verse o tipo de produto lácteo procesado por rexión e a previsión de consumo para o ano 2028. O queixo é o produto lácteo procesado cun maior consumo, especialmente en Europa e América do Norte, cunha previsión de aumento. Porén, en Asia, rexión coa maior poboación e previsión de aumento do consumo de lácteos, este é un produto que apenas se consume e non presenta grandes variacións a futuro. En cambio, o consumo de manteiga en Asia é maior e semella que vai a seguir aumentando, aínda que o maior consumo per cápita prodúcese en Oceanía, seguida de Europa e América do Norte. En canto ao leite en po non se esperan grandes cambios en ningunha das rexións, baixando lixeiramente o consumo do desnatado en América do Norte e do Sur, aumentando o enteiro nesta última rexión.

Táboa 4.16. Consumo de manteiga, queixo, leite desnatado en po e leite enteiro en po (kg per cápita) no período 2016-2018 e ano 2028 (estimado) para cada rexión.

Rexión	Manteiga		Queixo		Leite desnatado en po		Leite enteiro en po	
	2016-2018	2028	2016-2018	2028	2016-2018	2028	2016-2018	2028
África	0,3	0,3	0,8	0,8	0,3	0,3	0,5	0,5
América do Norte	2,7	2,7	16,5	17,9	1,2	1,0	0,1	0,1
América do Sur	0,7	0,8	4,0	4,4	1,3	1,0	2,4	2,7
Asia	1,4	1,6	0,6	0,6	0,4	0,4	0,6	0,6
Europa	3,5	3,7	14,6	16,2	1,4	1,4	0,6	0,7
Oceanía	5,9	6,1	8,4	8,4	2,9	2,7	1,4	1,2
Total	1,4	1,6	3,1	3,2	0,6	0,6	0,7	0,7

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe "OECD-FAO Agricultural Outlook 2019-2028" publicado pola FAO.

Os datos dos produtos lácteos procesados incrementan notablemente as diferenzas no leite realmente consumido nos distintos países, debido á que como se viu en capítulos anteriores, para a obtención destes produtos requírese dunha maior cantidade de leite que para os produtos frescos.

4.2.2. Consumo de produtos lácteos a nivel europeo

.....

“O consumo de lácteos na UE enfróntase a novos retos, entre os que se atopan a substitución por produtos que un sector dos consumidores consideran máis saudables ou unha maior preocupación polo medio ambiente e o benestar animal”.

.....

A Unión Europea é unha rexión onde o consumo de lácteos está cambiando, ten unha gran tradición láctea, pero unha parte dos consumidores están buscando alternativas aos lácteos por distintos motivos, entre os que se atopan a substitución por produtos que consideran máis saudables ou a preocupación polo medio ambiente e os dereitos dos animais. Segundo o informe “The Shifting Global Dairy Market” (Cargill, 2018), o que máis destaca nos hábitos de consumo é a combinación proporcional, case paritaria, daqueles consumidores que teñen na súa dieta diaria tanto produtos lácteos como produtos alternativos aos lácteos, e que case un 10% xa os eliminou da súa dieta.

.....

“Descenso do consumo de leite líquido, aumentando a obtención de novos produtos como son fórmulas de leite infantil, produtos orientados aos mercados da saúde e nutrición...”.

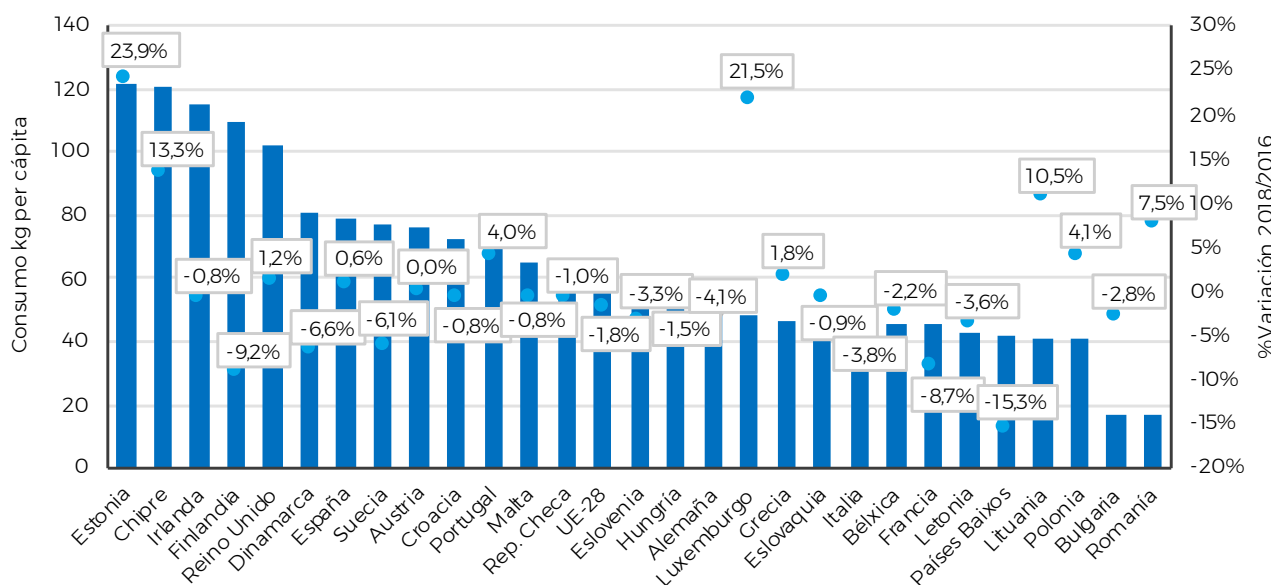
.....

Os cambios nas preferencias dos consumidores fixeron que na última década a industria fose mudando o destino do leite procesado, de xeito que a forma en que se utiliza o leite producido en Europa estase desprazando do leite líquido cara á obtención de produtos máis procesados, como poden ser fórmulas de leite infantil, leite en po, outros produtos orientados aos mercados de saúde e nutrición e á exportación. Mentres que a proporción de leite que se destina aos produtos lácteos máis tradicionais, como a nata, o iogur, o queixo e a manteiga, permaneceu estable.

Existen grandes diferenzas no consumo de leite e produtos lácteos nos distintos países que compoñían a UE-28, o informe “Global dairy consumption in 2017 and beyond” da European Association of dairy Trade mostra unha clara diferenciación entre os países de Europa Occidental (UE-15) e os de Europa Oriental (UE-13). Os primeiros son mercados saturados con altos consumos per cápita e con pouco incremento da demanda, mentres que os segundos son economías en crecemento, onde se está incrementando o consumo e hai marxe para unha maior demanda.

En relación ao leite líquido, Europa é un mercado estancado ou en lixeiro retroceso. En 2018 os principais países consumidores de leite líquido na UE, cunha poboación superior aos 5 millóns de habitantes, eran Irlanda e Finlandia, que xunto co Reino Unido superaban os 100 kg por habitante, sitúandose o consumo do resto de países por debaixo dos 80 kg, sendo a media da UE-28 inferior aos 60 kg (Figura 4.11). En comparación ao consumo con respecto ao ano 2016, na gran maioría de países descendeu ou tivo incrementos moi baixos, medrando de forma destacada unicamente en países cun consumo moi baixo ou nalgúns cunha poboación moi pequena.

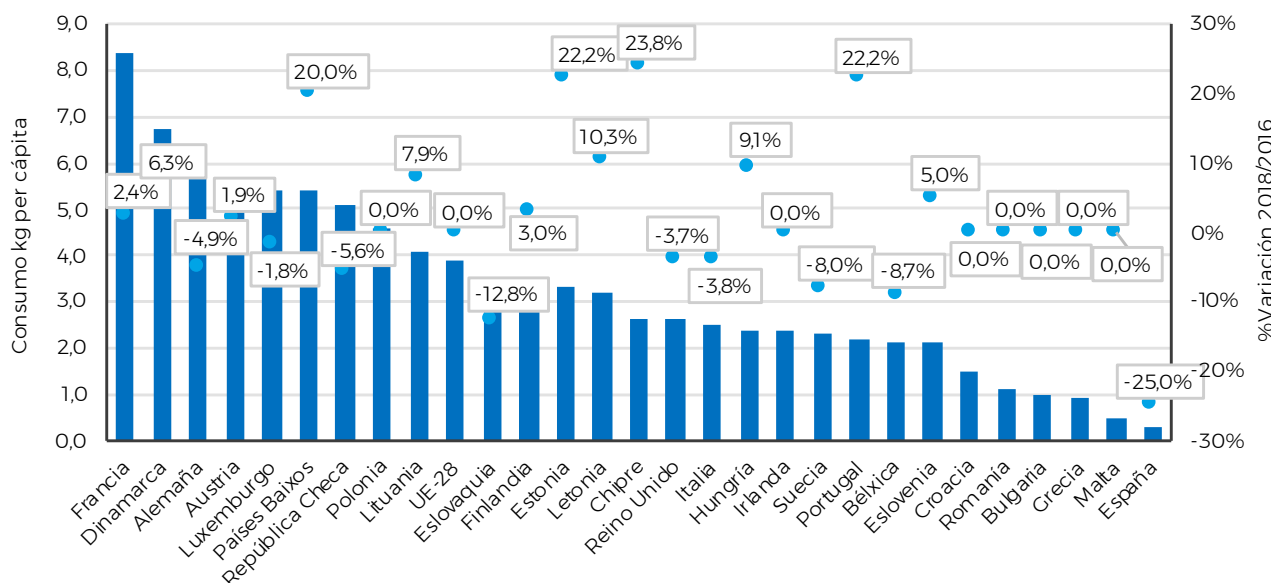

Figura 4.11. Consumo de leite líquido (kg per cápita) no ano 2018 en cada país da UE-28 e variación respecto ao ano 2016 (%).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos da FIL-IDF.

O consumo de manteiga na UE é moi relevante nalgúns países, destacando Francia, onde se superan os 8 kg por habitante e ano, ou Dinamarca cun consumo próximo aos 7 kg (Figura 4.12). Pode apreciarse como o consumo é maior nos países do norte e centro da UE, reducíndose nos países mediterráneos debido a un maior emprego de graxas vexetais, como pode ser o aceite de oliva, sendo Es-

paña o país da UE onde menos manteiga se consume. Na comparación co consumo no ano 2016, a media da UE-28 non presenta variacións, aínda que hai diferenzas entre países, en Francia aumentou máis dun 2% ou en Países Baixos e Portugal máis do 20%, pero en Alemaña, Reino Unido e Italia descendeu máis do 3%.

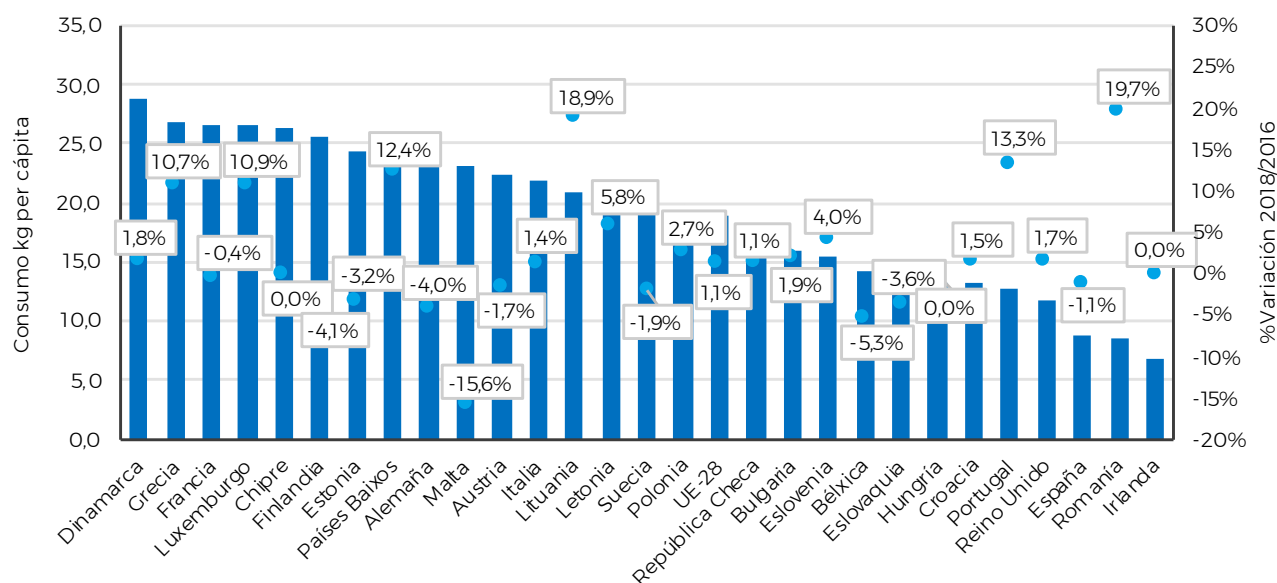
Figura 4.12. Consumo de manteiga (kg per cápita) no ano 2018 en cada país da UE-28 e variación respecto ao ano 2016 (%).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos da FIL-IDF.

Finalmente, o consumo de queixo tamén presenta grandes variacións entre países, pasando dos aproximadamente 25 kg per cápita de Francia e Alemaña aos 10 kg de Reino Unido e España. O consumo medio na UE-28 no ano 2018 foi de 18,9 kg, cun

incremento superior ao 1% respecto ao ano 2016, apoiado no aumento dalgúns países do leste, pero tamén en Países Baixos ou Portugal, que compen-san as caídas noutros países, destacando a do 4% en Alemaña.

Figura 4.13. Consumo de queixo (kg per cápita) no ano 2018 en cada país da UE-28 e variación respecto ao ano 2016 (%).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos da FIL-IDF.

Prevese que nos próximos anos o mercado na UE siga crescendo moderadamente, continuando coa tendencia cara un maior consumo de derivados lácteos e menor de leite líquido. Os consumidores estarán cada vez máis preocupados por factores ligados á sostibilidade (producción, medio ambien-

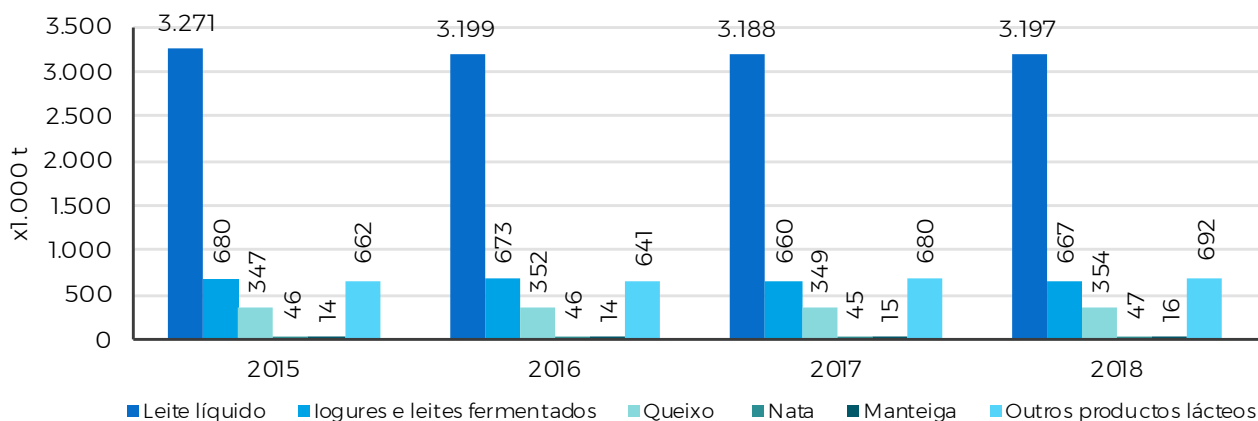
te, uso de recursos, pegada de carbono, envases...), á transparencia na información, á etiquetaxe, etc. Tamén tomarán as súas decisións de compra en base ás características do produto, buscando produtos máis naturais, saudables e facilmente consumibles, pero sen renunciar a un bo sabor.

4.2.3. Consumo de produtos lácteos a nivel español

O consumo de leite e derivados lácteos en España ten unha estrutura diferente ao do resto dos países da UE, debido a que o consumidor español decántase en especial polo leite de consumo, principalmente de longa duración, así como cara a un

menor consumo de queixo e iogures e aínda máis baixo de manteiga (Figura 4.14). Rexístrase, ademais, unha marcada estacionalidade no consumo de lácteos, coincidindo cun descenso máis marcado nos meses de verán.

Figura 4.14. Consumo de leite líquido e derivados lácteos nos fogares en España (x1.000 t).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos da FIL-IDF.

Segundo os informes de consumo alimentario elaborados polo MAPA, o consumo de leite líquido non supera os 70 kg per cápita e o de iogures os 15 kg, baixando ambos desde 2015 máis dun 4% (Táboa 4.17). En canto ao queixo, como se viu anteriormente, España é un país onde o consumo é baixo, oscilando entre os 7,5-8,0 kg per cápita ao ano no período 2015-2018. Os produtos lácteos que

presentan un incremento relevante no seu consumo, en termos porcentuais, son a nata e a manteiga, pero as cantidades son moi baixas, ao redor dun kg a nata e menos de 0,4 kg a manteiga, mentres que o resto de produtos lácteos supoñen 15 kg, aumentando un 2% entre 2015 e 2018. Isto fai que o consumo total de leite e derivados lácteos baixase dos 110 kg per cápita no ano 2018.

"O consumo per cápita de manteiga e queixo é moi baixo en comparación a países da contorna".

Táboa 4.17. Consumo de leite e derivados lácteos nos fogares (kg per cápita) de España (2015-2018).

Consumo de leite líquido e derivados lácteos nos fogares (kg per cápita)						
Produto	2015	2016	2017	2018	Dif. 2018-2015	% Dif. 2018-2015
Leite líquido	73,32	72,85	69,91	69,82	-3,50	-4,77%
Iogures e leites fermentados	15,25	15,36	14,46	14,58	-0,67	-4,39%
Queixo	7,78	8,02	7,66	7,74	-0,04	-0,51%
Nata	1,02	1,07	0,97	1,05	0,03	2,94%
Manteiga	0,31	0,33	0,32	0,35	0,04	12,90%
Outros produtos lácteos	14,82	14,59	14,92	15,11	0,29	1,96%
TOTAL	112,50	112,22	108,24	108,65	-3,85	-3,42%

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes de consumo alimentario 2015-2018 do MAPA.

O consumo en España de leite e os seus derivados aumentou progresivamente a partir dos anos cincuenta, a medida que os ingresos da poboación aumentaban. En cambio, nos últimos anos estase a reducir o consumo por diversos motivos, coincidentes cos que se dan no resto da UE, entre os que se atopa a aparición

"Efecto moi negativo sobre o consumo de leite enteiro de afirmacións sobre os efectos negativos da graxa láctea, existindo multitude de estudos científicos que rebaten esas ideas".

nos medios de diversas noticias que comentan os efectos negativos dos lácteos para a saúde, afirmacións que polo xeral contan con moi pouca base científica. Este tipo de mensaxes levaron a que algúns consumidores diminuísen o consumo de lácteos, substituíndoo por bebidas de orixe vexetal, que en ningún caso compensan a aportación de nutrientes e vitaminas do leite, ao que se une que este tipo de bebidas ten habitualmente elevados contidos de azucre.

Nos próximos anos estes produtos alternativos continuarán convivindo co leite nos lineais da distribución,

polo que a innovación e a etiquetaxe serán claves para o sector. O consumidor demanda unha transparencia total, etiquetas claras, entendibles e honestas, así como produtos máis orgánicos, menos procesados e

non modificados xeneticamente, e que ao mesmo tempo sexan responsables co medio ambiente e o benestar animal.

Aínda con todos estes inconvenientes, o consumo de lácteos nos fogares españois no ano 2018 ascendeu a 5 millóns de toneladas, cun valor de 8.290 millóns de euros (Táboa 4.18), que supón o 12,1% do gasto en alimentación e bebidas dos fogares de España. Estas cifras aumentan con respecto ao ano 2017, tanto o volume total, cun 0,7% de incremento, como o gasto total, cun 1,6%.

Táboa 4.18. Principais variables do consumo de leite e produtos lácteos en España no ano 2018.

	Consumo doméstico de leite líquido e derivados lácteos 2018	% Variación 2018 vs. 2017
Volume (x1.000 kg-L)	5.002.646	0,7%
Valor (x1.000 €)	8.290.303	1,6%
Consumo per cápita (kg-L)	109,28	0,4%
Gasto per cápita (€)	181,09	1,2%
% do gasto do fogar	12,10	0,1%
Prezo medio (€/kg-L)	1,66	0,9%

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

4.2.3.1. Consumo de leite líquido

Como se vén comentando, o leite líquido é o produto lácteo cun maior consumo en España, xa que representa en volume máis do 60% do consumo de lácteos, pero a súa importancia en valor é menor, non chegando a representar o 27% do total do gasto dos fogares españois en lácteos, aínda que supera os 2.200 millóns de €. Con respecto ao ano previo, non presenta grandes diferenzas, ascendendo levemente o consumo (0,3%) e descendendo o valor (-0,1%).

Táboa 4.19. Principais variables do consumo de leite líquido en España no ano 2018.

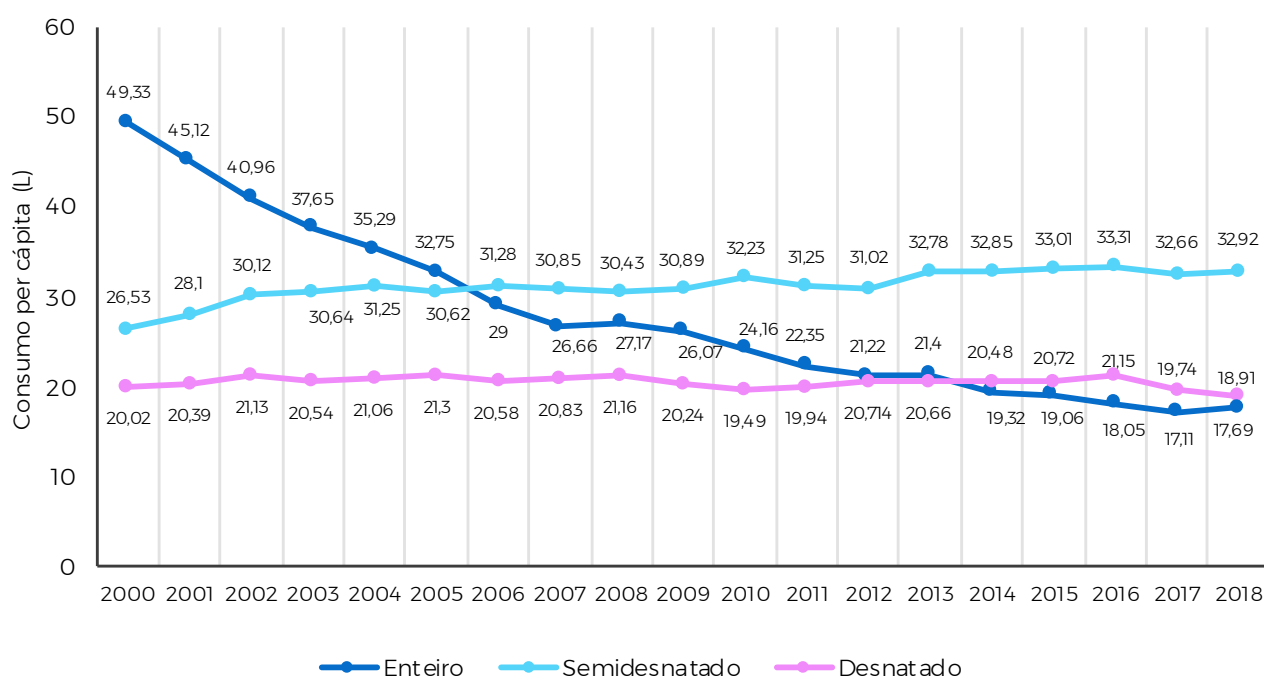
	Consumo doméstico de leite líquido 2018	% Variación 2018 vs. 2017
Volume (x1.000 kg-L)	3.196.815	0,3%
Valor (x1.000 €)	2.206.619	-0,1%
Consumo per cápita (kg-L)	69,83	-0,1%
Gasto per cápita (€)	48,20	-0,5%
% do gasto do fogar	3,22	-1,7%
Prezo medio (€/L)	0,69	-0,4%

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

A evolución do consumo dos distintos tipos de leite líquido en España desde o ano 2000 pode verse na Figura 4.15. O consumo per cápita de leite líquido superaba os 95 L a comezos de milenio, descendendo fortemente en poucos anos, sendo o consumo no ano 2007 de 78 L, descendo de forma máis moderada nos seguintes anos, chegando a baixar dos 70 L no ano 2018. O tipo de leite que marcou esta evolución foi o leite enteiro, pasando de ter un consumo de 49 L per cápita no ano 2000, maior que a suma do semidesnatado e desnatado, a ser o tipo de leite cun menor consumo desde 2014, cun consumo inferior aos 18 L no ano 2018. Esta evolu-

ción estivo moi marcada polas continuas referencias negativas sobre a graxa láctea, desmentidas por numerosos estudos científicos, pero que tiveron, e aínda teñen, unha gran repercusión sobre os consumidores. Unha pequena parte do consumo perdido no leite enteiro semella que pasou ao leite semidesnatado, aumentando de 26 a 30 L entre o ano 2000 e 2002, sendo moi estable nos seguintes dez anos (30-31 L), ascendendo levemente a partir de 2013, pasando a moverse entre os 32-33 L. Pola súa parte, o consumo de leite desnatado foi moi estable desde o ano 2000, oscilando entre os 19 e 21 L en todo o período.

Figura 4.15. Consumo de leite enteiro, semidesnatado e desnatado (L per cápita) no período 2000-2018.

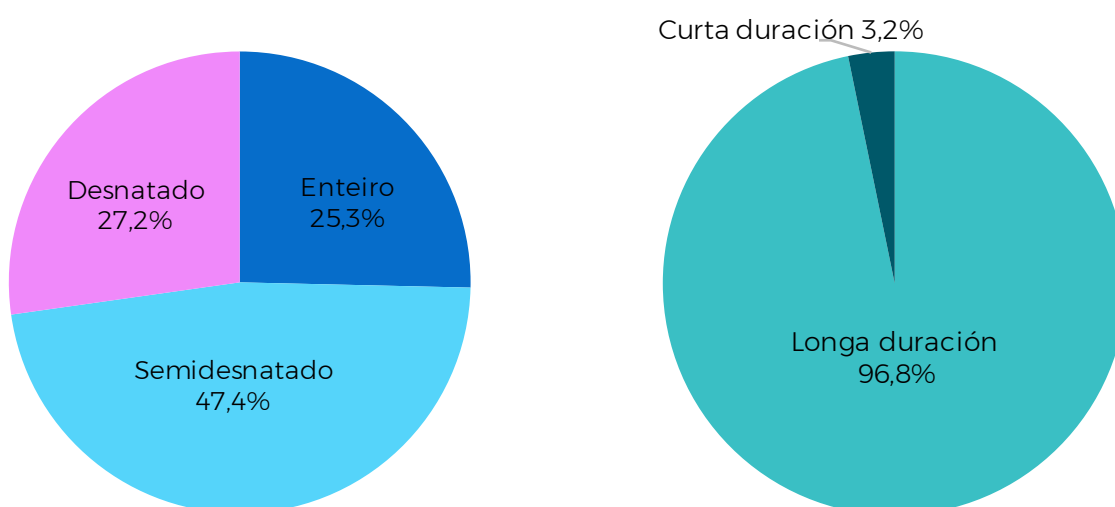
Fonte: Elaboración propia a partir dos informes de consumo alimentario 2014-2018 do MAPA.

Nos últimos anos o maior consumo correspóndese co leite semidesnatado (47,4% no ano 2018), seguido do leite desnatado (27,2%) e do enteiro (25,4%). En canto á duración do leite (Figura 4.16), marcada pola tratamento térmico ao que se somete, é

maioritario o de longa duración (96,8%), mentres que o de curta duración apenas ten oco no mercado (3,2%), sendo un tipo de leite que pode ter percorrido, xa que noutros países da contorna ten unha demanda maior.

Figura 4.16. Reparto dos tipos de leite líquido no ano 2018.

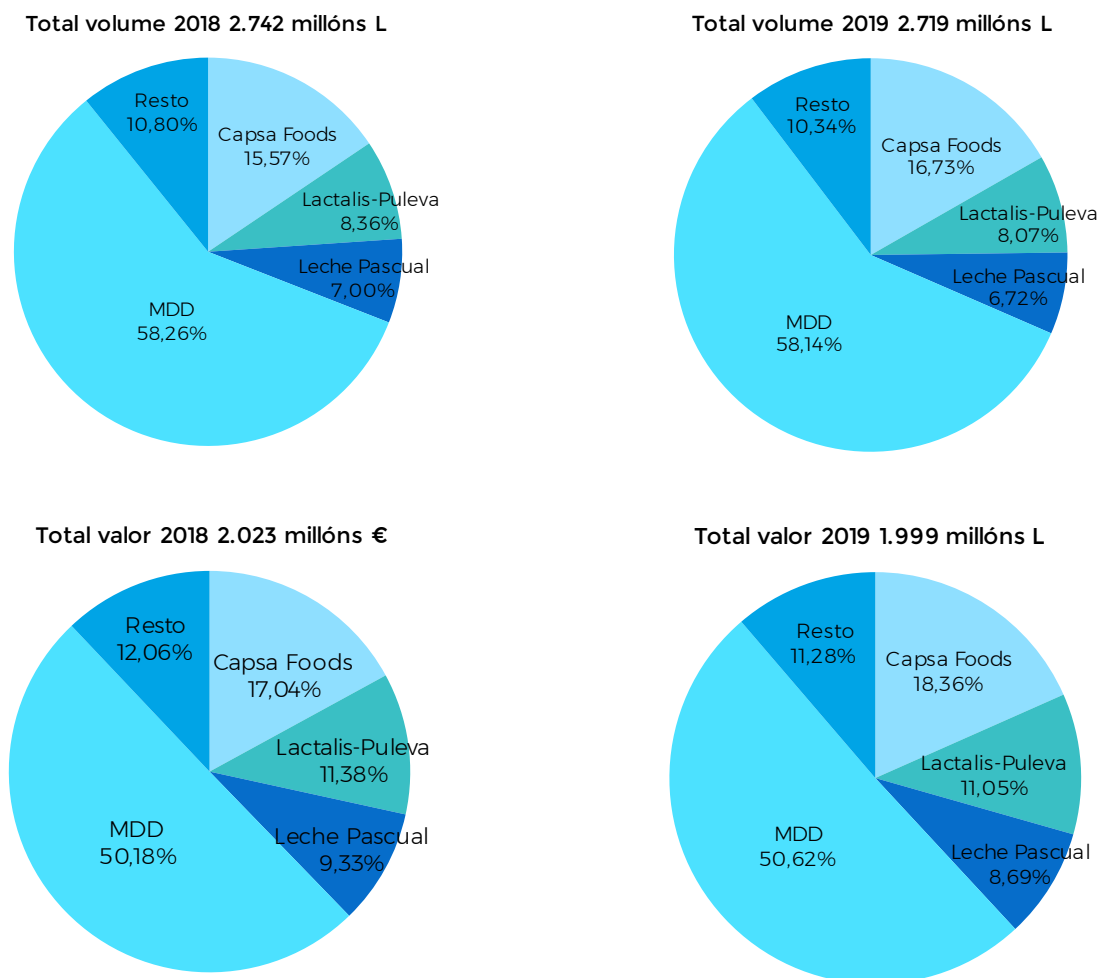
Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

A pesar dos datos expostos, o mercado do leite líquido empeza a amosar síntomas dunha leve recuperación no seu consumo. Os consumidores comezan a demandar, ademais de leites funcionais (ricos en ácidos grasos poli-insaturados, calcio, vitaminas ou outros nutrientes), leites que recorden ao sabor tradicional, respetuosos co medio ambiente ou o benestar animal. Isto impulsou novos investimentos no sector para cubrir as novas demandas dos consumidores, lanzando novos produtos ou aumentando a oferta doutros xa existentes, como poden ser o leite ecolóxico ou leite de pastoreo, a través dos cales os fabricantes están procurando remontar o consumo de leite líquido.

"Novos investimentos no sector para adaptarse ás novas demandas dos consumidores".

Na Figura 4.17 preséntanse os datos sobre o reparto do mercado do leite de longa duración nos anos 2018 e 2019, tanto en valor como en volume. As vendas das marcas da distribución representan máis do 58,1% do total, quedando unha parte pequena do mercado para as marcas dos fabricantes, liderando este mercado Capsa Foods (16,7%), Lactalis-Puleva (8,1%) e Leche Pascual (6,7%). En canto ao valor das vendas, o peso das marcas de distribución descende ata o 50,6%, o que indica que venden o leite a un menor prezo que as marcas de fabricante, ascendendo o peso destas.

Figura 4.17. Reparto dos tipos de leite líquido no ano 2018.

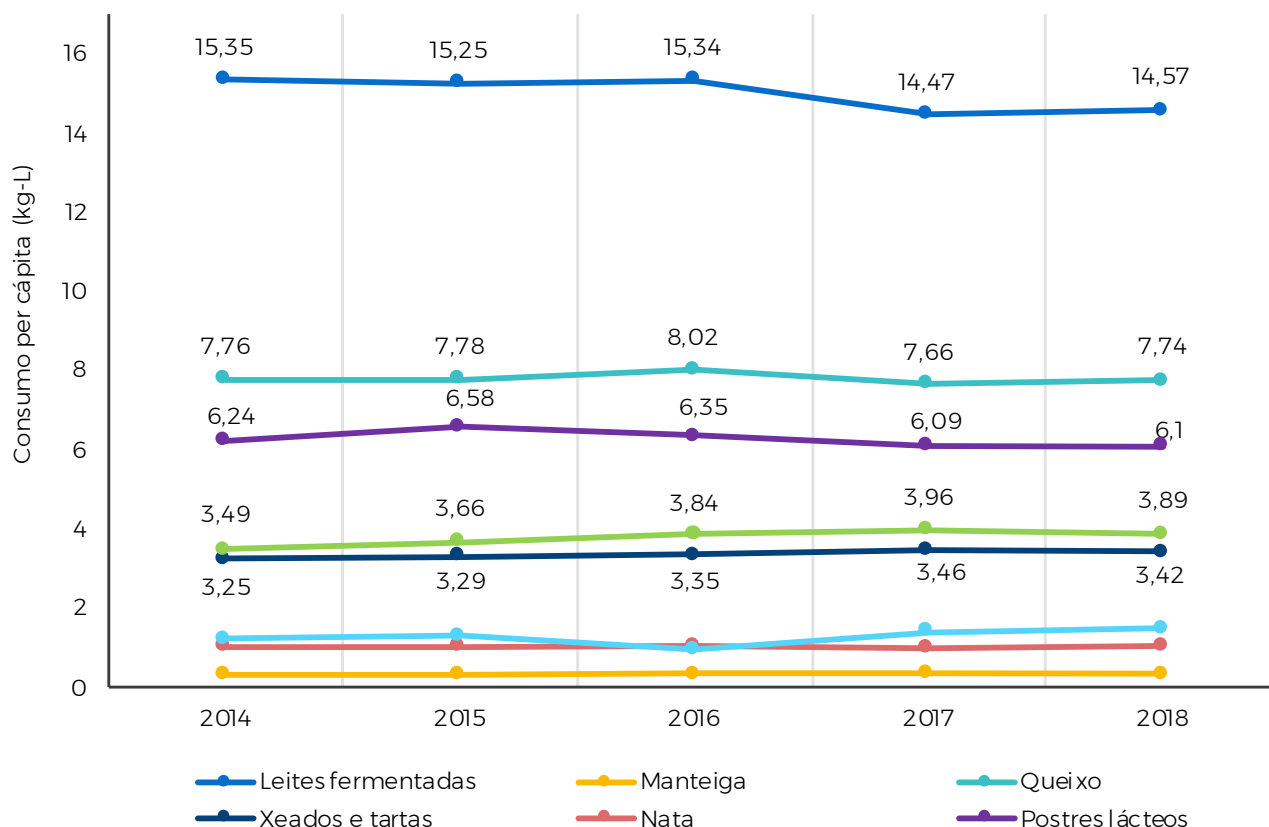

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

4.2.3.2. Consumo dos derivados lácteos

Os leites fermentados son os principais derivados lácteos consumidos en España, seguidos do queixo e dos postres lácteos (Figura 4.18). Isto apenas mudou, xa que nos últimos cinco anos analizados non se rexistraron grandes cambios en termos de volume, podendo destacar un descenso de 0,8 kg-L no leite fermentado e un incremento de 0,5 kg-L nos batidos, que en termos porcentuais supón un 11,5%.

Figura 4.18. Evolución do consumo per cápita dos derivados lácteos en España (kg-L) no período 2014-2018.

Fonte: Elaboración propia a partir dos informes de consumo alimentario 2014-2018 do MAPA.

O volume de compra dos leites fermentados supón un 13,3% do total dos lácteos, pero a súa importancia económica aumenta ata o 17,7% (Táboa 4.20). Con respecto ao ano previo aumentaron as vendas nun 1%, mentres que o seu valor fíxoo en menor medida, medrando o 0,3%. Este tipo de produtos poden gañar terreo na cesta da compra dos consumidores nos próximos anos, ao tratarse de produtos que se poden asociar a unha forma de alimentación versátil, completa e que encaixa con termos como saudable ou nutritivo.

Táboa 4.20. Principais variables do consumo de leites fermentados en España no ano 2018.

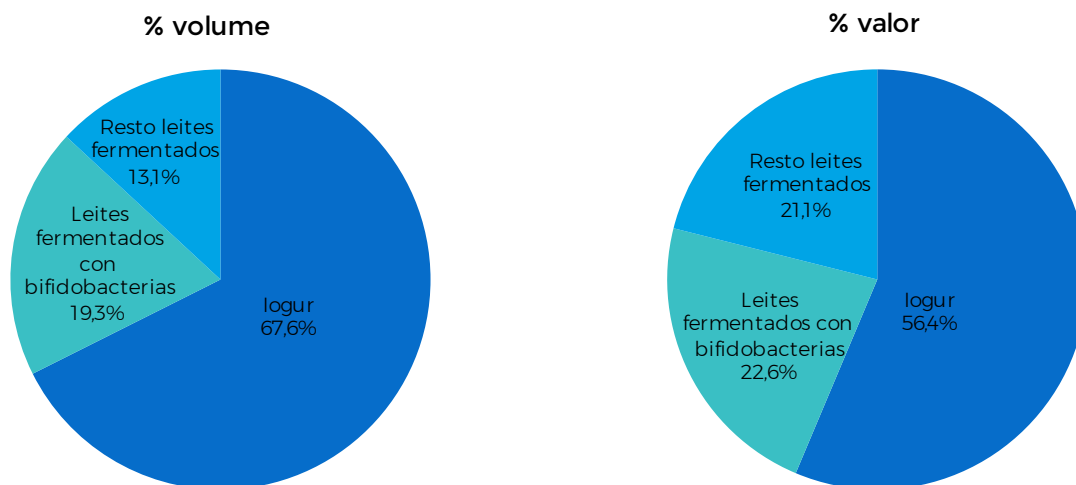
	Consumo doméstico leites fermentados 2018	% Variación 2018 vs. 2017
Volume (x1.000 kg-L)	666.904	1,0%
Valor (x1.000 €)	1.463.632	0,3%
Consumo per cápita (kg-L)	14,57	0,6%
Gasto per cápita (€)	31,97	1,2%
% do gasto do fogar	2,31	0,1%
Prezo medio (€/L)	2,19	-0,7%

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

Entre os leites fermentados os iogures representan dúas terceiras partes do mercado, sendo menor a súa importancia en termos de valor, onde descende ata o 56% (Figura 4.19). Os leites fermentados con bifidobacterias teñen un 19% do mercado en

volumen e ascenden a case un 23% en valor, mentres que o resto dos leites fermentados teñen un 13% en volumen, pero teñen un maior prezo de venda, chegando a representar un 21% do valor total dos leites fermentados no ano 2018.

Figura 4.19. Reparto dos tipos de leites fermentados no ano 2018.

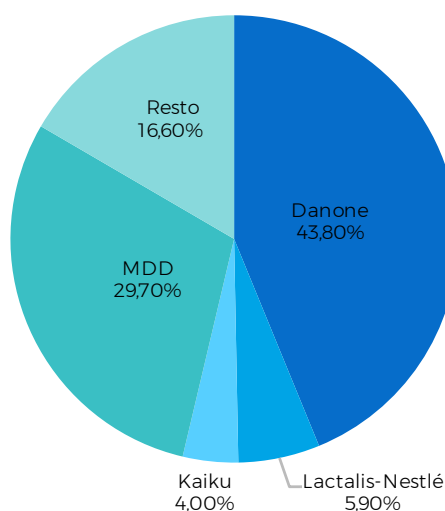

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

O lineal dos iogures está dominado por Danone e as marcas de distribución, que concentran o 73,5% do espazo disposto para estes produtos, quedando un pequeno espazo para o resto dos fabricantes,

que intentan aproveitar nichos de mercado emergentes e produtos diferenciadores para intentar facerse un oco no lineal (Figura 4.20).

Figura 4.20. Espazo no lineal para iogures por fabricante no ano 2019.

Fonte: Elaboración a partir do informe iogures e postres 2019 de Alimarket.

En España, aínda que o consumo de queixo está moi lonxe dos consumos de países da nosa contorna, como poden ser Francia, Alemaña ou Italia, representa en termos de valor un 31,6% do total dos lácteos que se consomen nos fogares de España (Táboa 4.21), tendo un maior peso que o leite líquido. A isto hai que engadir que, con respecto ao ano previo, tanto o volume como o valor aumentaron, nun 1,4% e nun 2%, respectivamente.

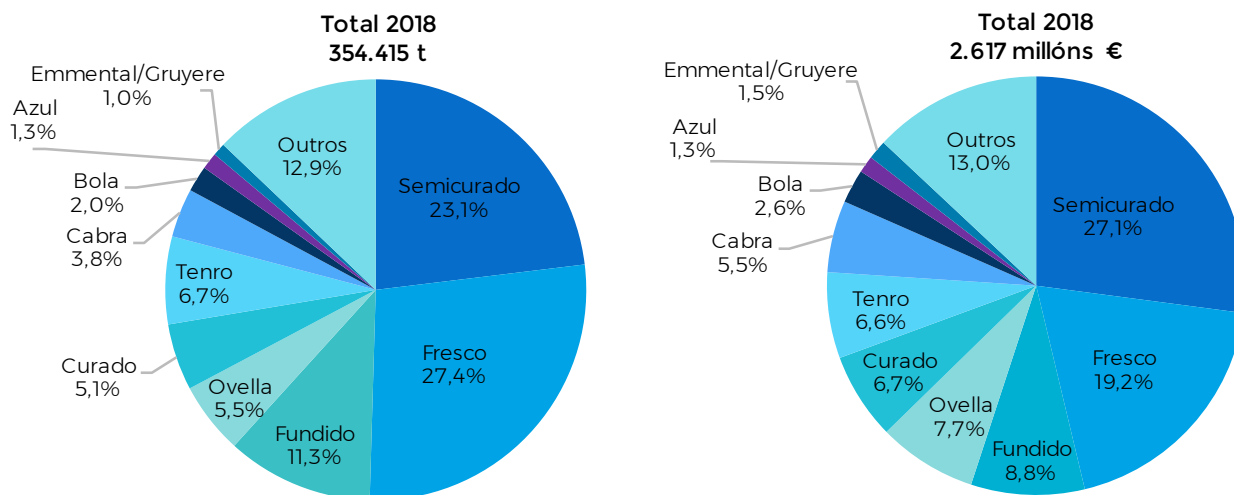
En canto aos tipos de queixo máis consumidos no mercado nacional (Figura 4.21) destacan o queixo fresco (27,4%), seguido polo semicurado (23,1%), sendo menor a importancia do fundido (11,3%). Esta situación cambia en termos económicos, ao existir diferenzas importantes nos prezos en función do tipo de queixo, aumentando a importancia do semicurado (27,1%) e descendendo en queixos máis baratos como son o fresco (19,2%) ou o fundido (8,8%).

Táboa 4.21. Gasto per cápita (€) nos queixos en España no ano 2018.

	Consumo doméstico queixos 2018	% Variación 2018 vs. 2017
Volume (x1.000 kg-L)	354.415	1,4%
Valor (x1.000 €)	2.617.025	2,0%
Consumo per cápita (kg-L)	7,74	1,0%
Gasto per cápita (€)	57,17	1,6%
% do gasto do fogar	3,82	0,4%
Prezo medio (€/L)	7,38	0,6%

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

Figura 4.21. Reparto en volume (%) e valor (%) dos tipos de queixos no ano 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

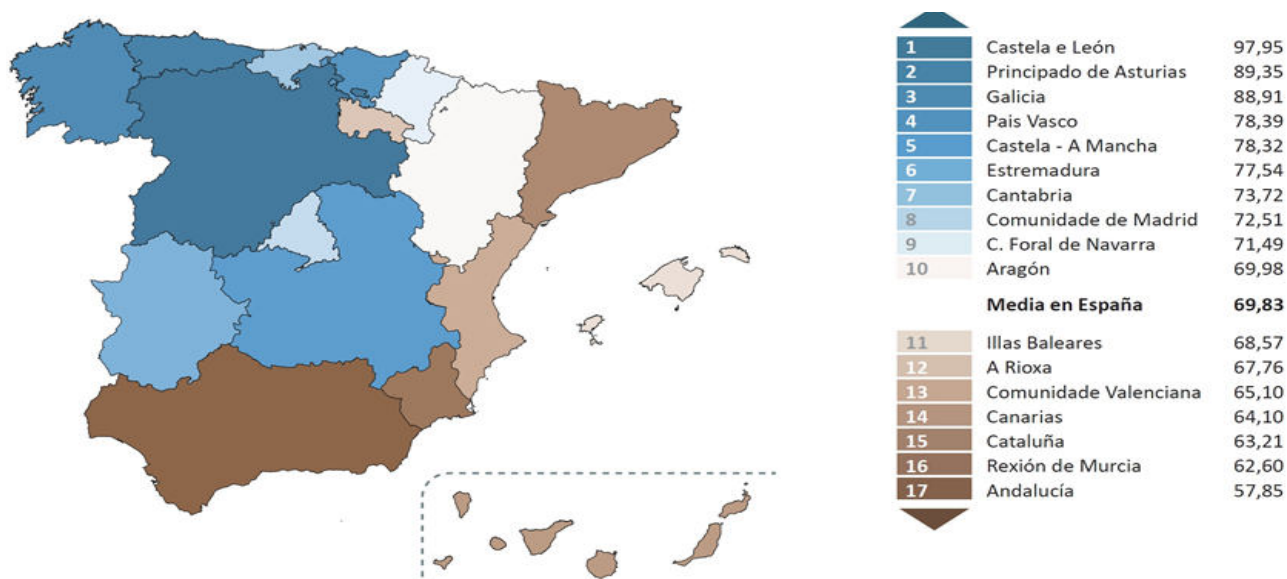
A distribución está nos últimos anos baseando o crecemento da categoría na oferta de libre servizo e nas marcas de distribución, o que está facendo difícil elaborar unha estratexia máis aló do prezo. No entanto, os fabricantes están facendo un esforzo en innovación nos últimos anos. Neste sentido, as principais áreas de traballo pasan actualmente

polo incremento da calidade de produto destinado ao consumo experiencial, o desenvolvemento de novas propostas para promover novos momentos de consumo e novos usos, a aposta pola tendencia saudable, a consolidación da oferta de especialidades ou o incremento da oferta de produtos ecolóxicos.

4.2.3.3. Consumo por comunidade autónoma

O consumo varía en función dos territorios, no caso de España o consumo de leite líquido é maior no norte, fundamentalmente nas zonas que acumulan gran parte da produción láctea española, onde se supera amplamente a media nacional. O consumo é menor na zona mediterránea, rexistrándose os menores consumos en Andalucía, Rexión de Murcia e Cataluña (Figura 4.22).

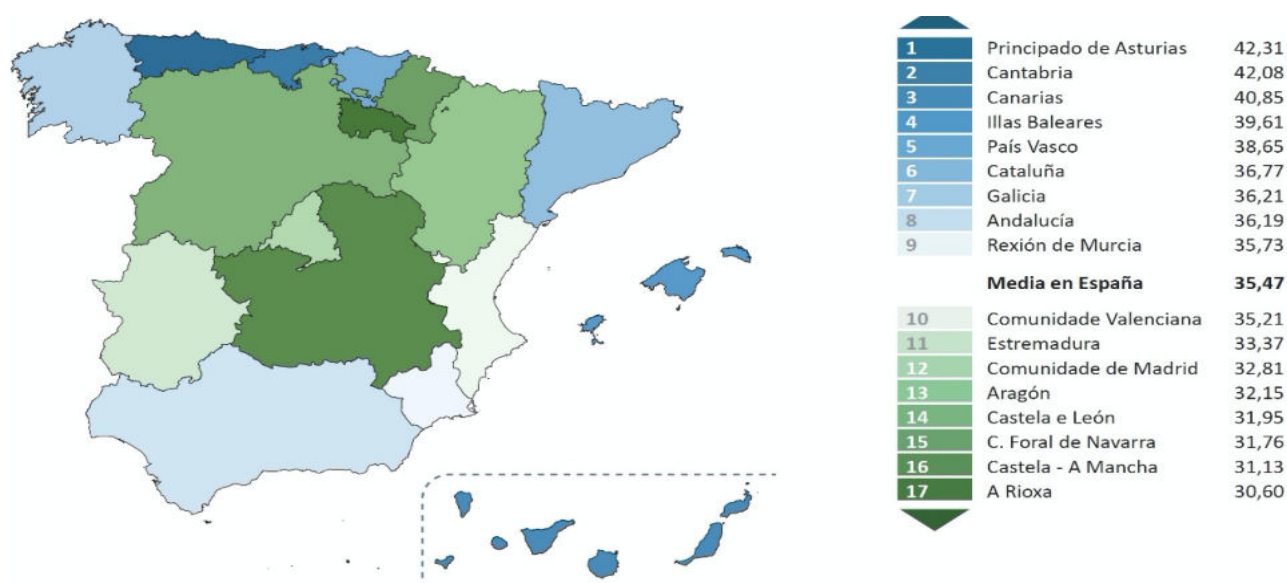
Figura 4.22. Consumo de leite per cápita (l) por comunidade autónoma no ano 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

O consumo de derivados lácteos nas distintas rexións españolas non presenta tantas diferenzas como no leite líquido, pero é menor nas comunidades do interior do país (Figura 4.23).

Figura 4.23. Consumo de derivados lácteos per cápita (kg-l) por comunidade autónoma no ano 2018.

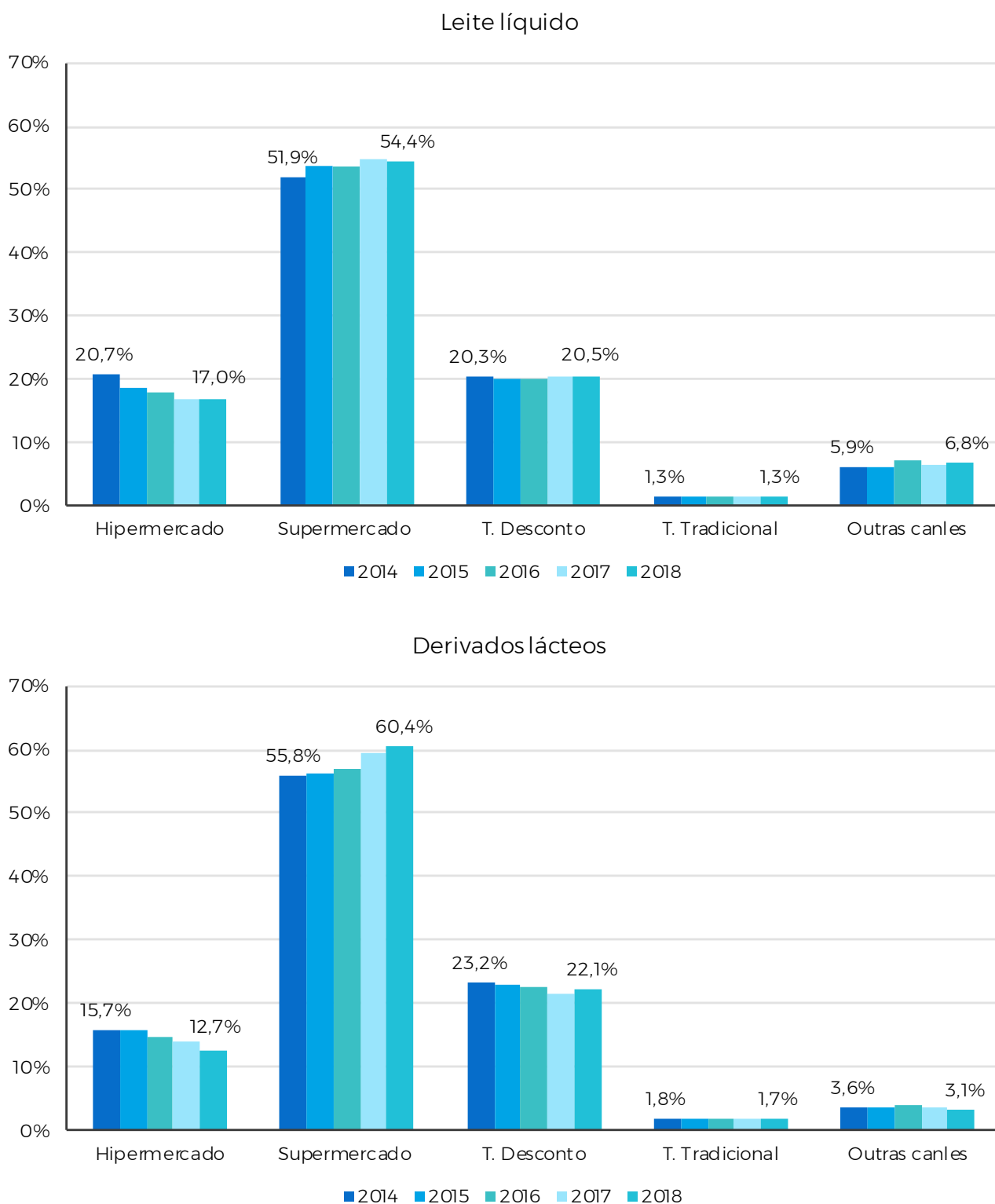

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

4.2.3.4. Consumo por canal de compra

Os principais lugares de compra dos produtos lácteos son os supermercados, incrementando lixeiramente o seu peso desde o ano 2014, seguidos polas tendas de desconto, que permanecen estables, e os hipermercados, onde descenden as compras de lácteos (Figura 4.24).

Figura 4.24. Distribución en volume (%) por canles de compra no ano 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

4.2.3.5. Consumo segundo o perfil do consumidor

Atendendo á distribución da poboación en 2018, o perfil dos fogares cun maior consumo de lácteos correspóndese con fogares de persoas retiradas ou de pais con fillos de idade media, correspondendo, respectivamente, o 21,5% e o 19,7% do volume do

mercado (Táboa 4.22). Con todo, os maiores consumos per cápita danse nos fogares de adultos independentes e persoas retiradas, onde superan os 150 kg per cápita.

Táboa 4.22. Poboación (%), volume de compra (%) e consumo per cápita por ciclo de vida no ano 2018.

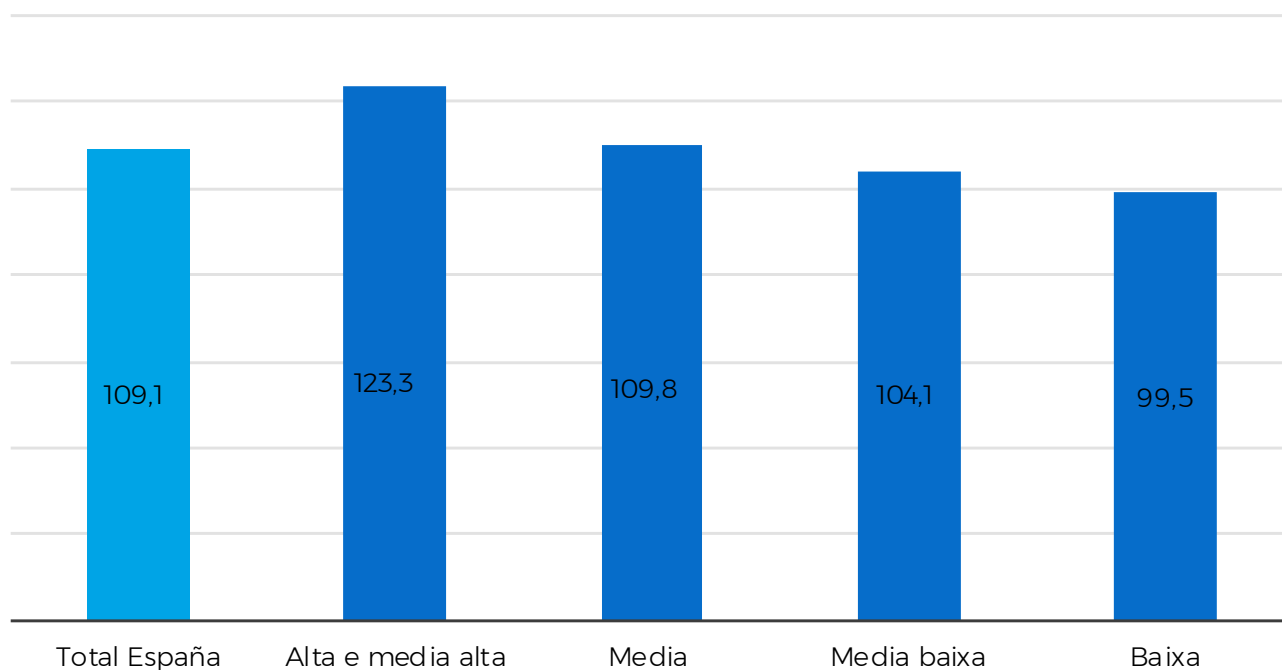
Ciclo de vida	% Poboación	% volume compra	Consumo per cápita (kg)
Mozos independentes	5,7	2,5	119,8
Parellas mozas sen fillos	9,9	6,6	89,7
Parellas con fillos pequenos	12,3	15,5	93,0
Parellas con fillos idade media	14,0	19,7	97,7
Parellas con fillos maiores	9,6	12,3	95,1
Fogares mono parentais	6,5	6,5	96,1
Parellas adultas sen fillos	11,1	11,0	122,3
Adultos independentes	7,8	4,5	156,6
Retirados	23,2	21,5	152,4

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

O consumo de produtos lácteos en España segundo a clase económica ten un comportamento similar que noutros países, a maior poder adquisitivo, maior consumo de lácteos (Figura 4.25).

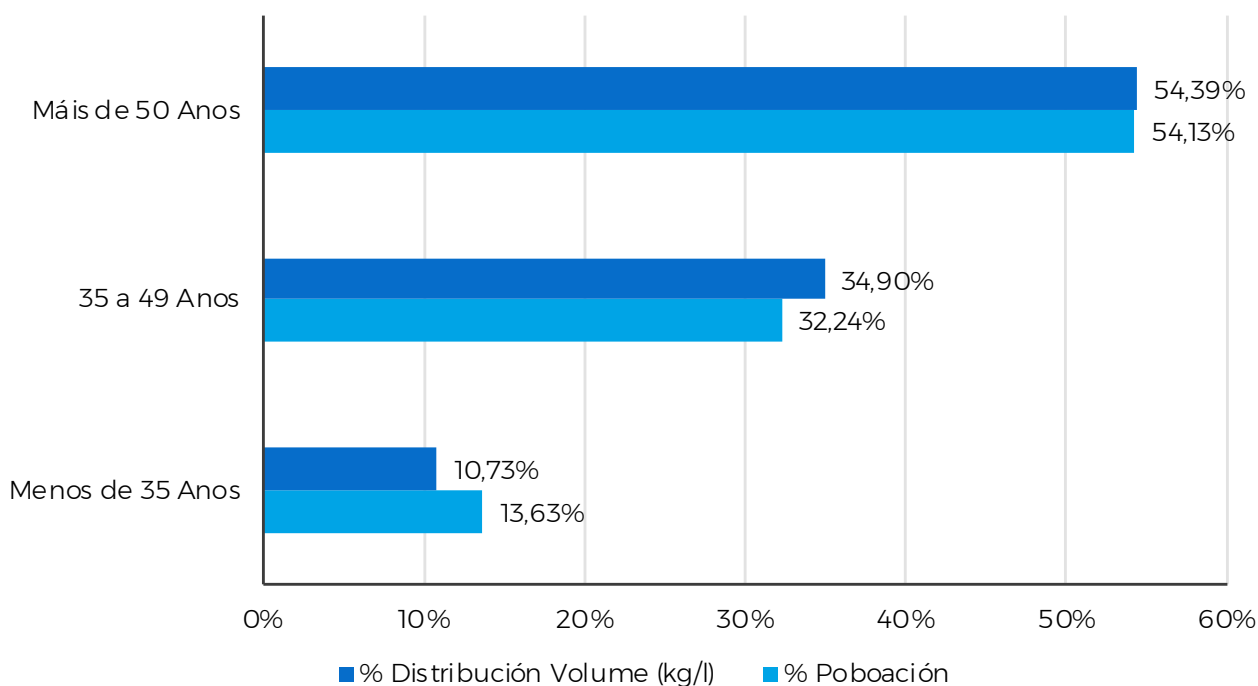
Figura 4.25. Consumo per cápita por clase económica no ano 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

No relativo á idade dos reponsables da compra, a maioría dos compradores teñen máis de 50 anos (54%), un 32% entre 35 e 49 anos, sendo moi reducido a porcentaxe de compradores con menos de 35 anos (Figura 4.26).

Figura 4.26. Consumo per cápita por responsable de compra no ano 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir do informe de consumo alimentario 2018 do MAPA.

4.3. EFECTO DA COVID-19

Neste apartado trátase brevemente o posible efecto que pode ter a pandemia mundial provocada pola Covid-19 no mercado e no consumo de produtos lácteos.

A pandemia provocou a imposición de amplas restricións á circulación de persoas nunha gran cantidade de países, o que repercutiu directamente en todos os elos da cadea do sector lácteo, dificultando os traballos nas fases de produción, recollida e transformación de leite, pero afectou especialmente á comercialización. O peche da canle HORECA deu lugar a modificacións significativas no comportamento da demanda de lácteos, xa que coa desaparición da canle HORECA aumentou de forma moi importante o consumo nos fogares, pero esta demanda aumenta o consumo de alimentos máis básicos, diminuíndo a comercialización de produtos de máis valor engadido, o que provocou unha caída nos prezos a curto prazo. A isto hai sumar que ao inicio das restricións, en previsión de novas caídas de prezos provocadas tamén pola paralización do comercio internacional, os compradores de leite e produtos lácteos da Unión Europea e do mercado mundial cancelaron contratos e aprazaron a firma de contratos novos. Pero tras uns meses, aínda sen ter moita claridade acerca da situación da pandemia nun gran número de países, os prezos nos mercados internacionais non seguiron baixando, mesmo se recuperaron, aínda que sen alcanzar os niveis previos.

O consumo a nivel nacional comportouse de forma similar ao descrito anteriormente, pero debido á estrutura do sector español, orientado cara a produtos de baixo valor engadido como é o leite líquido e ao pouco peso das exportacións, este non se viu tan afectado en canto aos prezos. Porén, o mercado español tamén pode verse afectado pola redución do consumo dos principais produtores europeos e das exportacións a países de fóra da UE-27, que provocan un aumento dos seus stocks, ao que se engadiu que o comezo da pandemia se declarou na época do ano na que se produce unha maior cantidade de leite na UE (efecto estacional da primavera). Unha ameaza para o sector nacional derivada do anterior pode ser a entrada de excedentes a baixo prezo de países veciños, que poden provocar unha baixada do prezo percibido polos gandeiros en futuros contratos, aínda que con datos ata xuño de 2020, só no mes de abril se produciu un incremento elevado das importacións de lácteos.

Para tratar de axudar a estabilizar o mercado, a UE puxo en marcha un programa de almacenamento privado de manteiga, queixo e leite en po desnatado para un prazo máximo de 6 meses, ao que se unen as recomendacións de contención na produción, que en determinados países estivo incentivada polo propio sector.

4.4. CONCLUSIONES

4.4.1. Comercio de produtos lácteos

- » O mercado do leite e derivados lácteos evolucionará favorablemente a nivel mundial nos próximos anos, cun incremento na demanda de manteiga, queixos e leite en po.
- » Europa e Oceanía son as principais rexións exportadoras de produtos lácteos, mentres que Asia é a principal rexión compradora.
- » Os prezos dos principais produtos lácteos oscilaron de forma considerable durante a última década, sitúándose no 2019 por debaixo dos prezos do ano 2010.
- » O principal comercio de produtos lácteos dos países da UE prodúcese con outros países da Unión, sendo moi inferior as vendas a terceiros países. España apenas ten relevancia nas vendas a países da UE.
- » As importacións españolas están diminuindo nos últimos anos, principalmente a entrada de leite a granel. Porén, España ten un déficit superior ás 260 mil toneladas, en volume de leite equivalente de vaca, mentres que en termos económicos supera os 600 millóns de €.

4.4.2. Consumo de produtos lácteos

- » O incremento mundial da demanda virá impulsado polo crecemento da poboación e dos seus ingresos, polo éxodo rural cara as cidades e o cambio que isto provoca nos hábitos alimentarios.
- » Nos próximos anos espérase un crecemento do consumo de produtos lácteos frescos e procesados a nivel mundial, liderado principalmente polos países en vías de desenvolvemento, entre os que destacan os países BRICS.
- » Prevese que nos próximos anos o mercado na UE siga crecendo moderadamente, continuando coa tendencia cara un maior consumo de derivados lácteos e menor de leite líquido.
- » O consumo de lácteos na UE enfróntase a novos retos, entre os que se atopan a substitución por produtos que un sector dos consumidores consideran máis saudables ou que contan cunha maior preocupación polo medio ambiente e o benestar animal.
- » Os consumidores estarán cada vez máis preocupados por factores ligados á sostibilidade (produción, medio ambiente, uso de recursos, pegada de carbono, envases...), á transparencia na información, á etiquetaxe, etc. Tamén tomarán as súas decisións de compra con base nas características do produto, buscando produtos máis naturais, saudables e facilmente consumibles, pero sen renunciar a un bo sabor.
- » O consumo per cápita de manteiga e queixo en España é moi baixo en comparación a outros países da contorna.
- » Falta de resposta do sector ante mensaxes negativas sobre o consumo de produtos lácteos, afirmacións que polo xeral non contan cunha base científica sólida, pero que repercuten directamente no consumo de produtos lácteos.
- » A industria ten capacidade de adaptación para adecuarse ás novas demandas dos consumidores, investindo e innovando para a obtención de novos produtos.

5

5. RELACIÓNS NA CADEA DE VALOR

5.1. INTRODUCCIÓN

Desde os anos oitenta ata a segunda metade dos anos 2000, os mercados do leite e dos produtos lácteos mostraran unha relativa estabilidade. A partir de 2007, factores como o aumento do consumo en países de economías emerxentes ou as crises económicas desencadearon fortes tensións nos mercados que se traducen en importantes fluctuacións de prezos. Esta volatilidade dificulta un bo funcionamento da cadea e presenta problemas importantes, tanto para a toma de decisións de investimento que requiren unha certa perspectiva de estabilidade, como polas limitacións na transmisión de prezos que poñen en risco a rendibilidade das explotacións e/ou da industria láctea.

É por isto, entre outros motivos, polos que o sector lácteo galego presenta, ao igual que ocorre noutras rexións de España e de Europa, problemas nas relacións da cadea de valor, caracterizada por unha desarticulación e deficiente organización entre produtores, industrias e distribución, que dificulta o reparto equitativo do valor ao longo da mesma. Neste apartado faise un repaso aos diferentes instrumentos ou normativas xurdidas a nivel europeo, nacional e autonómico, no intento de consolidar un marco de relacións estables e máis equilibradas entre gandeiros e industrias, e tamén un reequilibrio do poder de negociación entre industrias e distribución.

Evolución de acontecementos e normativa no sector lácteo en Europa, España e Galicia					
2007-2009	2009	2010	2011	2012	2013
Crise de prezos	UE: Creación do Grupo de Alto Nivel	UE: Presentación das conclusións do Grupo de Alto Nivel	España: RD 460/2011: anticipándose ao Paquete Lácteo	UE: Paquete Lácteo (Regulamento N° 261/2012)	UE: Regulamento N° 1308/2013: Organización Común de Mercados de Produtos Agrícolas
Galicia: Decreto 61/2007 Observatorio do Sector Lácteo	España: Contrato tipo homologado da INLAC		Galicia: Decreto 112/2011	España: RD 1363/2012: Recoñecemento das OPL e das organizacións interprofesionais lácteas e establece as súas condicións de contratación. 1ª Extensión de norma	España: Lei 12/2013 Cadea alimentaria Galicia: Decreto 155/2013
2015	2016	2017	2018	2019	2020
Fin da cota láctea. Crise de prezos	2ª Extensión de norma	UE: Regulamento N°2017/2393 "Regulamento Ómnibus"	España: RD Lei 20/2018 de prohibición de venta a perdas	Directiva Europea 2019/633 sobre prácticas comerciais desleais	RD 5/220: medidas urxentes en materia de agricultura e alimentación
RD 125/2015: Modifica ao anterior RD1363/2012 RD 319/2015: Declaracións obrigatorias dos primeiros compradores, produtores de leite e produtores lácteos de vaca, ovella e cabra.				España: RD 95/2019: Modificación do Paquete Lácteo	
Acordo para a estabilidade e sostibilidade da Cadea de Valor do Sector de Vacún de Leite.				Galicia: Derrogación do N° mín. de gandeiros. Lei 7/2019	
Observatorio da Cadea Alimentaria				3ª Extensión de norma	

5.2. PAQUETE LÁCTEO

No período 2007-2009 e como consecuencia do aumento do prezo das materias primas, a crise económica e financeira ou a caída da demanda a nivel mundial, acrecentáronse as perturbacións nos

mercados lácteos, en particular coa grave crise de prezos da primavera de 2009.

Por mor de esta caída dos prezos pagados aos produtores, un “grupo de expertos a nivel europeo”, o

Grupo de Alto Nivel, recibiu o encargo de debater acordos para o sector do leite e os produtos lácteos, que, no contexto do fin das cotas lácteas en 2015, contribuirían a estabilizar o mercado e as rendas dos produtores e a mellorar a transparencia no sector. Á vista do desequilibrio existente na cadea de valor do sector, recomendábase á Comisión dar os pasos necesarios para potenciar o papel das organizacións de produtores no sector e favorecer a posición negociadora dos gandeiros, reforzar o papel das organizacións interprofesionais, incrementar a transparencia (incluída a posterior elaboración do instrumento europeo para o seguimento dos prezos), desenvolver medidas de mercado e mercados de futuros, normas de comercialización, a etiquetaxe de orixe, e a innovación e investigación.

Como resultado desta consulta aprobouse en 2012 o chamado "Paquete Lácteo" (Regulamento (UE) nº 261/2012), un conxunto de medidas legais comunitarias (que logo tiveron a súa propia normativa nacional e autonómica) desenvolvidas co obxecto de mellorar a transparencia, o equilibrio e a estabilidade na cadea de subministración láctea, implicando a todos os elos da cadea nunha mellor estruturación do sector.

O "Paquete Lácteo" conta de dúas ferramentas fundamentais: o contrato na compra-venta do leite e as Organizacións de Produtores (OPs).

Nesta normativa estableceuse que era decisión de cada Estado membro a obrigatoriedade ou non do contrato na entrega de leite cru a un transformador e as fases da entrega que estarían cubertas por dito contrato. No caso da existencia de contrato, establécense unha serie de requisitos mínimos, entre os que se encontran a inclusión da duración (un ano en España) ou o prezo. Ademais, dotaba dunha maior transparencia ao sector, xa

"O "Paquete Lácteo" desenvolveu un conxunto de medidas para mellorar a estruturación do sector".

"Obrigatoriedade de contrato na compra-venta do leite en España".

"Recoñecemento das Organizacións de Produtores baixo unha serie de condicións decididas por cada Estado membro".

que instauraba as declaracións obrigatorias dos primeiros compradores tras o fin das cotas lácteas. A súa vez, desenvolvía a normativa para o recoñecemento das Organizacións de Produtores (OPs) por parte dos Estados membros. Estes dispoñen de liberdade para decidir as condicións que tiñan que cumprir as organizacións recoñecidas no seu territorio. No caso español, abarcar un volume mínimo de produción comerciable (200.000 t) e deixaba liberdade ás comunidades autónomas para engadir requisitos adicionais. En Galicia optouse por esixir un número mínimo de membros (1.000, requisito que se eliminou a finais do ano 2019). Esta lexislación tamén estipulaba que as OPs podían negociar os contratos de entrega entre un gandeiro e un transformador, cumprindo unha serie de requisitos. Do

mesmo modo, quedaban fixadas as medidas para o recoñecemento das organizacións interprofesionais (a INLAC no caso español) e as actividades a desenvolver, entre as que se atopaban a mellora do coñecemento da estrutura produtiva e do mercado, a promoción, a investigación ou o desenvolvemento do sector.

Por outra banda, tras a aprobación da reforma da PAC que se ía producir despois de 2013, elaborouse un novo Regulamento (nº 1308/2013) sobre a organización común de mercados de produtos agrícolas, tratando de, na medida do posible, harmonizar, racionalizar e simplificar as disposicións que regulan o sector agrario. Neste novo Regulamento incluíronse modificacións e novas disposicións relacionadas coas medidas do "Paquete Lácteo", como a posibilidade de que as OPs externalizasen calquera das súas actividades, distintas da produción, baixo unha serie de condicionantes. Despois duns anos de funcionamento, a Unión Europea aprobou unha reforma intermedia, denomi-

nada "Reglamento Ómnibus" (Reglamento UE nº 2017/2393), que entrou en vigor en 2018. Esta normativa introduciu modificacións en varios regulamentos da UE, entre eles o nº 1308/2013, que inclúe as medidas do "Paquete Lácteo", eliminando a transitoriedade do mesmo. Entre os cambios inseridos, inclúe avances en cuestións relacionadas coa mellora do equilibrio da cadea, como, no caso dos Estados onde o contrato é obrigatorio, poder establecer unha obriga para as partes de acordar unha relación entre a cantidade de leite entregado e o prezo a pagar.

A regulación dos contratos e as condicións das OP en España (Real Decreto 460/2011) é, ao igual que en Francia, anterior á publicación do Regulamento comunitario do Paquete Lácteo. España creou tamén o Rexistro Nacional de Organizacións de Produtores do Sector Lácteo (Orde ARM/3159/2011), establecendo que o seu recoñecemento corresponderíalle ao órgano competente da Comunidade Autónoma onde radique a sede real da OP que solicite o seu recoñecemento. A normativa tamén establecía os acordos, decisións e prácticas concertadas, así como as finalidades da Organización Interprofesional Láctea (INLAC). Trala aprobación do Paquete Lácteo na UE, España substituíu o anterior

RD polo RD 1363/2012, onde se introducen cambios como a ampliación da normativa relativa aos contratos, a redución do número de finalidades das OPs ou o cambio do período mínimo de adhesión ás OPs de tres a dous anos por parte dos gandeiros. Para adaptarse á normativa europea no relativo ao Regulamento (UE) nº 1308/2013, no ano 2015 modificouse o RD 1363/2012 mediante o RD 125/2015. Esta nova normativa introduciu novas disposicións europeas e modificou algunhas vixentes, para mellorar e adaptar o sistema de contratación, evitando, na medida do posible, algunhas prácticas detectadas que podían quebrantar o espírito que orixinou as medidas do "Paquete Lácteo".

No ano 2015, despois da desaparición das cotas lácteas, entrou tamén en vigor o RD 319/2015, sobre declaracións obrigatorias, que permitiu regular dunha maneira homoxénea todo o sector lácteo (vacún, ovino e caprino). Esta regulación conxunta trataba de contribuír á simplificación e á unificación de todas as declaracións neste ámbito.

Coa aprobación da Lei 12/2013, de medidas para mellorar o funcionamento da cadea alimentaria, o Estado introduciu un novo marco xurídico de aplicación ás relacións comerciais entre os operadores que interveñen na cadea alimentaria, desde a

produción á distribución de alimentos ou produtos alimenticios. Esta lei afecta tamén ao sector lácteo, xa que regula o réxime de contratación e prácticas comerciais abusivas ou as boas prácticas na contratación alimentaria (para maior detalle véxase o apartado 5.5 A Lei da Cadea Alimentaria). No entanto, a propia lei determina que o disposto nela enténdese sen prexuízo da regulación específica do sector lácteo, cuxas disposicións prevalecerán en caso de conflito sobre a mencionada Lei 12/2013. A normativa relativa ao "Paquete Lácteo" foi modificada por última vez no ano 2019, coa entrada en vigor do RD 95/2019, que derogou ao RD 1363/2012. Esta lexislación adopta algunha das recomendacións feitas no segundo informe da Comisión Europea sobre o "Paquete Lácteo", sendo a principal ampliar a aplicación das medidas máis alá do ano 2020. Entre as modificacións realizadas, inclúe melloras no sistema de contratación, como a obriga para os compradores da presentación da oferta por escrito aos produtores ou reforzar o papel das OPs, tratando de aumentar o peso dos produtores na cadea de subministración do leite. O cambio tamén evita que as industrias lácteas negocien cos gandeiros que están nunha organización de produtores (cun mandato de negociación asinado), debendo negociar necesariamente coa OP. O recoñecemento e rexistro das OPs de leite e as súas asociacións depende das comunidades autónomas, polo que mediante o Decreto 112/2011, Galicia regulaba este procedemento. Reproducía en parte a normativa existente, cunha modificación, xa que introducía un número mínimo de produtores, 1.000 no caso de OPs de leite de vaca, coa intención de dotar ás OPs da dimensión e capacidade de concentración da oferta suficiente para, entre outros fins, equilibrar a negociación entre produtores e compradores de leite. Este decreto foi modificado polo Decreto 155/2013, adaptando a normativa autonómica aos cambios da normativa europea e estatal. A finais de 2019 a condición do número mínimo de produtores necesarios foi derogada (Lei 7/2019) co obxecto de flexibilizar as condicións para a constitución das OP en Galicia.

5.2.1. Aspectos clave do “Paquete Lácteo” en Galicia na actualidade

Os principais instrumentos desenvolvidos polo Paquete Lácteo son o Contrato e as Organización de Produtores. A continuación detállanse as características principais destes instrumentos despois de todas as normativas aprobadas ao longo dos últimos anos, a última a finais de 2019.

5.2.1.1. Contratos

- » O contrato é obrigatorio en todas as transaccións comerciais de subministro de leite, cunha duración mínima dun ano, subscritos e formalizados por escrito antes da entrega de leite. O produtor ten a posibilidade de rexeitar esta duración mínima.
- » É obrigatorio tamén a presentación da oferta por escrito, polo menos, dous meses antes da finalización do contrato en vigor ou inicio dunha nova relación contractual.

.....

*“Contratos cunha
duración mínima dun ano,
obligatoriedade de oferta previa
e inclusión dunha serie de datos”.*

.....

- » Datos mínimos da oferta e o contrato:
 - Identificación das partes e obxecto do contrato.
 - Prezo que se pagará polo leite, pode ser fixo, variable (cálculase combinando varios factores establecidos no contrato, que poden incluír indicadores de mercado que reflectan os cambios nas condicións deste, o volume fornecido e a calidade ou composición do leite cru fornecido) ou mixto (inclúe unha parte fixa e variable).
 - Volume de litros que debe ser subministrado, incluíndo unha marxe de tolerancia que non pode ser superior ao 10%.
 - Diferenciar os volumes de leite pagados a prezos diferentes.

- » Posibilidade de axuste dos prezos en función de primas, dependente de factores como volume, calidade físico-química ou hixiénico-sanitaria ou outros parámetros.
- » Calendario de subministro.
- » Duración do contrato e data de entrada en vigor.
- » Condicións de pago.
- » No caso dun produtor que entregue o leite a unha cooperativa primeiro comprador da que é socio, non será necesaria a formalización dun contrato. Neste caso serán necesarios acordos, que están exentos da necesidade de oferta, pero deben contar cos datos mínimos esixidos nos contratos. Os socios deben ter unha comunicación do acordo previa á entrega de leite.
- » Deber de información por parte do primeiro comprador sobre a contratación no sector lácteo.
- » Unicamente pode ser comercializado leite en España sen contrato, no caso do leite vendido polo produtor ao consumidor final ou o empregado na elaboración de produtos lácteos nunha industria alimentaria do produtor.
- » Ademais, polo menos deben realizar unha das seguintes funcións:
 - » Garantir que a produción se planifique e axuste conforme á demanda, sobre todo no referente á calidade e á cantidade.
 - » Optimizar os custos de produción e estabilizar os prezos de produción.
- » A organización debe dispoñer dos medios materiais e humanos necesarios para levar a cabo, polo menos, a función principal, así como aquela ou aquelas funcións que realice entre as de carácter opcional.

.....

“Organizacións creadas por iniciativa dos produtores, que en España, na maioría de casos, deben ter unha produción comercializable mínima de 200.000 t”.

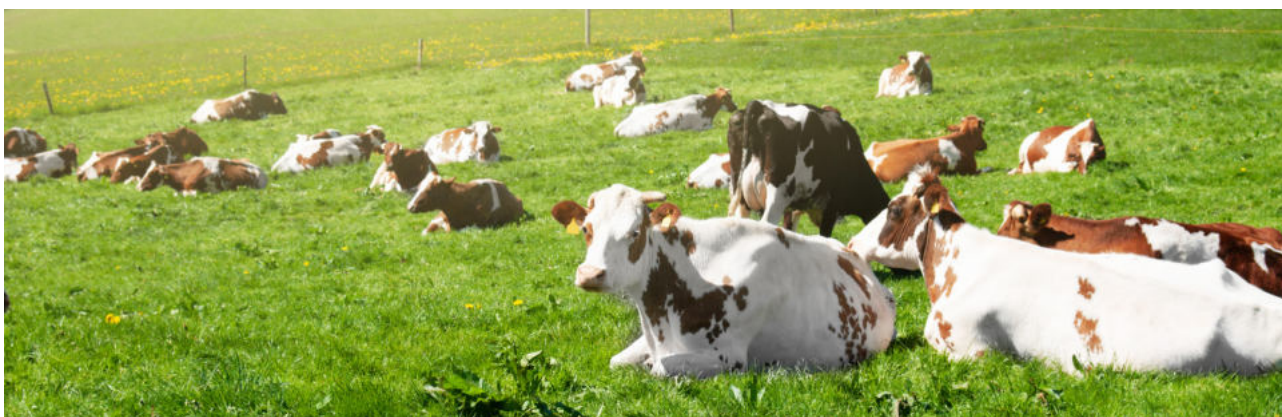
.....

5.2.1.2. Organizacións de Produtores do sector lácteo (OPL)

- » Deben ser creadas por iniciativa dos produtores.
- » A produción comercializable mínima para as OPs de leite de vaca é de 200.000 toneladas (como se indicou, en Galicia ata finais de 2019 tamén se requiría un mínimo de 1.000 produtores).
- » No caso das OPs de leite de vaca en denominacións de calidade (D.O.P., I.X.P. ou ecolóxico), a produción comercializable mínima é de 10.000 toneladas (ata finais de 2019 en Galicia tamén era necesario agrupar a un mínimo de 50 produtores).
- » As OPs poden asociarse e crear agrupacións de organizacións de produtores (AOPs).
- » Para poderen ser recoñecidas, as organizacións deben levar a cabo a función principal de concentración da oferta e comercialización da produción dos seus membros.
- » As organizacións e asociacións recoñecidas poden externalizar calquera das súas actividades, distintas da produción, a calquera empresa, incluídas as súas empresas filiais.
- » Os estatutos das OPs deben prever a normativa para garantir un funcionamento democrático e regular as contribucións financeiras, notificacións, admisións, baixas ou sancións.
- » Os membros das OPs deben comprometerse a un período mínimo de adhesión, que non debe ser inferior a dous anos. En caso de incumprimento, os produtores non poderán solicitar a alta noutra organización durante un período dun ano contado desde a data da baixa efectiva. Existen excepcións para estes prazos.
- » O volume da produción comercializable a efectos do recoñecemento das organizacións calcúlase sobre a base das cantidades de leite cru fornecidas polos seus membros nas últimas doce declaracións de entregas de leite dispoñibles.
- » As OPs e AOPs teñen a obriga de comunicar as modificacións nos datos de rexistro (máximo 15 días), e de forma anual, o volume de leite ne-

gociado o ano anterior (antes do 31 de xaneiro) e unha memoria sobre o nivel de consecución das funcións desenvoltas o ano anterior (antes do 1 de abril).

- » As OPs e AOPs poden alcanzar acordos, decisións e prácticas concertadas, que se refiran á produción ou venda de produtos lácteos ou á utilización de instalacións comúns de almacenamento, tratamento ou transformación de produtos lácteos.
- » As OPs e AOPs non poden alcanzar acordos, decisións e prácticas concertadas que impliquen a obriga de cobrar un prezo idéntico ou por medio dos cales quede excluída a competencia.
- » As OPs e AOPs son rexistradas na base de datos PROLAC, adscrita ao Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación, polas comunidades autónomas.
- » As OPs e AOPs poden negociar, no nome dos seus membros, todos os elementos dos contratos. A negociación pode levarse a cabo:
 - » Por unha parte ou pola totalidade da produción comercializable da OP ou AOP.
 - » Se o prezo negociado é o mesmo ou non para a produción comercializable dalgúns ou todos os seus membros.
 - » Con ou sen transferencia da propiedade do leite cru dos gandeiros á OP.
- » Nos casos nos que non haxa transferencia da propiedade do leite á OP, será o produtor quen subscriba o contrato co primeiro comprador, pero a oferta debe ser presentada á OP para o seu traslado ao gandeiro.
- » Se hai transferencia da propiedade do leite á OP ou AOP, serán estas quen subscriban o contrato co primeiro comprador. Esta condición será de aplicación tamén ás organizacións de natureza xurídica cooperativa.
- » Se tras a negociación se chega a un acordo entre as partes, este debe ser suscrito con carácter vinculante, conservando a documentación dous anos como mínimo.
- » En calquera caso, as OPs ou AOPs deben conservar a documentación xustificativa do proceso de negociación que se levou a cabo.
- » Os puntos anteriores non se aplicarán para as OPs ou AOPs que transformen o leite cru dos seus membros, incluídas as cooperativas.
- » As OPs e AOPs deben comunicar á autoridade competente, antes do comezo dunha negociación, o volume estimado obxecto de negociación e o período das entregas. Anualmente deben comunicar o volume obxecto de negociación no ano anterior, achegando os documentos xustificativos da negociación e os acordos de contratos alcanzados.
- » As autoridades competentes das comunidades autónomas deben comunicar ao Ministerio anualmente os volumes suxeitos a negociación.
- » A negociación por parte da OP ou AOP non pode ser dun volume superior ao 3,5% da produción total da Unión Europea, nin superar o 33% da produción total de España.
- » Existe un sistema de mediación ao que se poden acoller ambas partes, de mutuo acordo.

5.2.1.3. Mandato de negociación

- » Os socios dunha OP ou AOP que estean interesados en que a citada OP ou AOP realice a negociación do seu leite, deberán emitir un mandato á OP ou AOP para que realice dita negociación. Exceptúanse aqueles casos en que o leite cru estea suxeito a unha obriga de entrega derivada da pertenza a unha cooperativa, de conformidade coas condicións dos estatutos da cooperativa ou as normas e decisións previstos neles.
- » O volume cedido polo socio da OP ou AOP no mandato de negociación debe ser do 100% do seu volume de produción comercializable. Este volume pode ser dividido en varios contratos con varios primeiros compradores.
- » O mandato ten unha vixencia mínima de dous anos. Pasado este prazo, prorrogarase de maneira indefinida, salvo que o interesado exprese a súa negativa á continuidade do mesmo, comunicándoo cunha antelación mínima de dous meses.
- » O mandato de negociación é vinculante e exclusivo, o que implica que:
 - Só se pode emitir un mandato de negociación dos contratos vinculados á produción dun titular dunha explotación a unha única OP ou AOP por especie, salvo se é titular de máis dunha explotación. En ningún caso un contrato pode ser negociado en nome dun mesmo produtor por dúas OP.
 - Unha vez emitido o mandato, o socio non poderá negociar individualmente as condicións de contratación do leite comprometido no mandato.

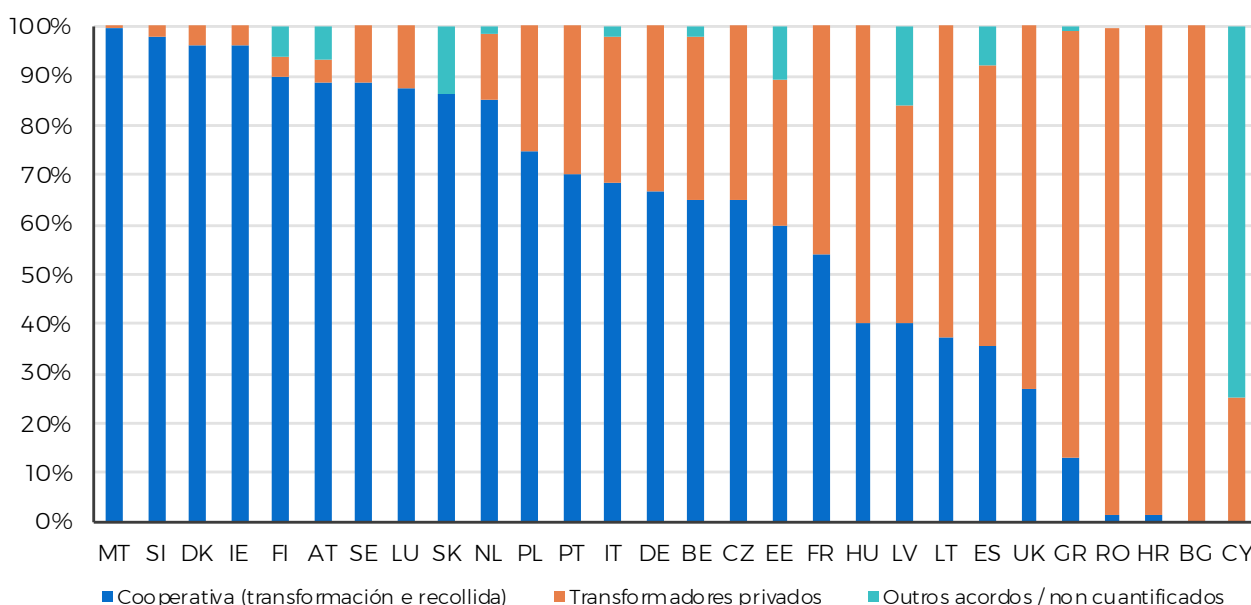
5.2.2. Análise sobre a aplicación do “Paquete Lácteo” en Galicia e España no contexto europeo

5.2.2.1. Contratos

No sector lácteo europeo existen diferentes modelos lácteos con diferentes estruturas, organización

e mercados, que se poden simplificar en dous modelos básicos, que responden a un esquema Norte-Sur: o modelo lácteo do Norte de Europa caracterízase por un elevado grao de autosuficiencia e unha potente estrutura organizativa, que fai que algúns países contén cun sector moi competitivo, cunha vocación exportadora e unha marcada concentración da industria, na que predominan os grupos cooperativos. O modelo lácteo do Sur de Europa é máis heteroxéneo, en xeral ten unha maior orientación ao mercado interior, cunha estrutura dual na que conviven cooperativas e iniciativas empresariais privadas, e un desigual grao de organización. É por isto que o obxectivo de reequilibrio e estabilidade do “Paquete Lácteo” ten un maior interese nos modelos lácteos do Sur de Europa que nos dos países do Norte. Na Figura 5.1, pertencente ao informe sobre o desenvolvemento do “Paquete Lácteo” nos estados membros (Comisión Europea, 2016), ofrécese unha estimación da porcentaxe de produción de leite de vaca por tipo de acordos contractuais (recollidos por cooperativas ou por trans-

Figura 5.1. % de produción de leite de vaca por tipo de acordo contractual nos países da UE.

Fonte: Informe realizado pola Comisión Europea sobre o "Paquete Lácteo" no ano 2016.

formadores privados/industrias) nos países da UE. Como se pode ver na Táboa 5.1, a implantación dos contratos obrigatorios produciuse de forma progresiva en 13 Estados membros (CE, 2016). Destes, só catro países pertencían á UE-15 (España, Francia, Italia

e Portugal), todos eles do Sur de Europa, mentres que os países do Norte de Europa, con fortes estruturas cooperativas, optaron por non adoptar a medida. Dentro dos Estados con contratos obrigatorios, existen grandes diferenzas na duración mínima dos contratos, desde non establecelas, aos seis meses en Portugal, un ano en España e Italia ou cinco anos en Francia. Tamén existen diferenzas nas etapas nas que se aplica o contrato; así en cinco países as condicións só se impoñen entre as relacións dos produtores e primeiros compradores e nos oito restantes en todas as etapas da cadea de subministración.

No entanto, noutros países da UE, os contratos de subministración entre os gandeiros e a cooperativa á que pertencen, así como os códigos de boas prácticas, conteñen disposicións similares ás da regulamentación europea, pero non están incluídas nas estatísticas do "Paquete Lácteo". Por exemplo, no Reino Unido acordouse un código voluntario de prácticas entre produtores e transformadores que prevé contratos en condicións similares ás do "Paquete Lácteo", abarcando máis do 85% da produción de leite cru.

Os países con contratos obrigatorios supoñen un 41% das entregas de leite da UE, pero coa suma dos códigos voluntarios e relacións de cooperación, o 95% das entregas totais de leite na UE son actual-

Táboa 5.1. Contratos obrigatorios nos Estados membros.

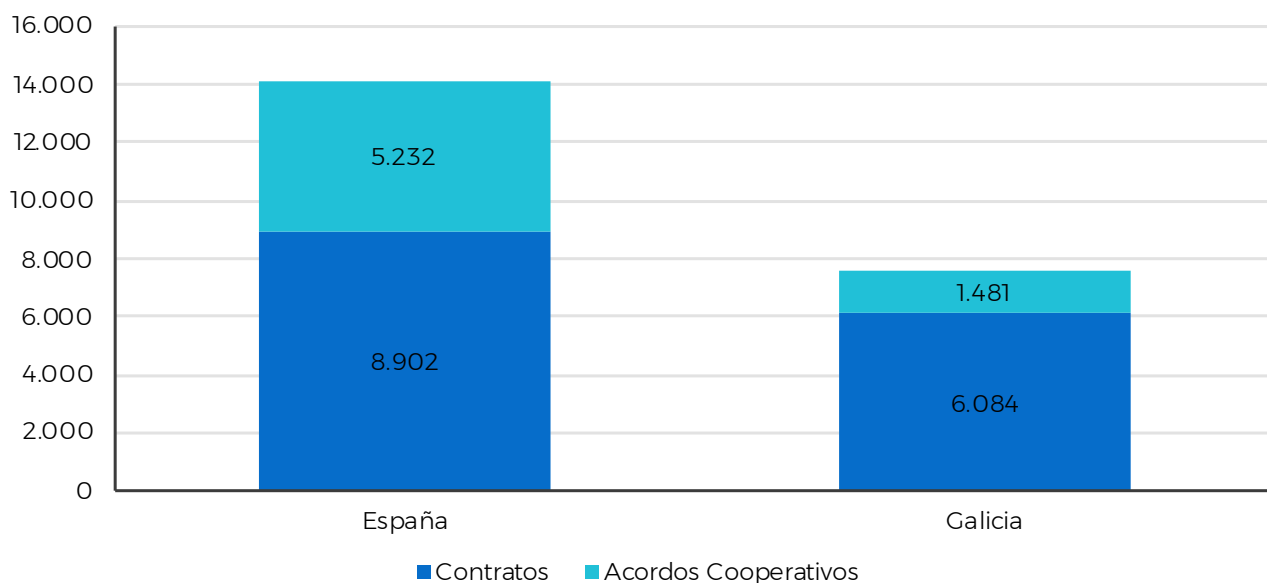
Estado membro	Lexislación nacional	Duración mínima do contrato	Etapas cubertas na cadea de subministración	Contratos escritos / Ofertas, obrigatorios
Francia	Abril de 2011	5 anos	1º Comprador	C + O
Italia	Marzo de 2012	1 ano	1º Comprador	C + O
España	Outubro de 2012	1 ano	Todas	C + O
Lituania	Outubro de 2012	-	Todas	C
Hungría	Decembro de 2012	6 meses	Todas	C
Eslovaquia	Decembro de 2012	-	Todas	C
Croacia	Xuño de 2013	6 meses	Todas	C
Chipre	Xuño de 2013	1 ano	Todas	C
Portugal	Xuño de 2013	6 meses	Todas	C + O
Bulgaria	Novembro de 2013	6 meses	1º Comprador	C
Rumanía	Febreiro de 2014	6 meses	1º Comprador	C + O
Eslovenia	Xaneiro de 2015	1 ano	Todas	C
Polonia	Outubro de 2015	-	1º Comprador	C

Fonte: Informe realizado pola Comisión Europea sobre o "Paquete Lácteo" no ano 2016.

mente obxecto dun acordo oficial.

En España, segundo as declaracións de contratos do sector lácteo a decembro de 2019 (SGPG, 2020), existían un total de 14.134 contratos e acordos cooperativos (Figura 5.2), dos cales, o 53,5% pertencían a Galicia. O peso de cada tipo de relación contractual varía entre España e Galicia, cun menor peso

dos contratos sobre o total de relacións contractuais en España que en Galicia (63 vs. 80%), polo que o peso dos acordos cooperativos a nivel estatal é superior (37 vs. 20%). Estas cifras indican que o 68% dos contratos asinados en España son galegos, cifra que descende ao 28% no caso dos acordos cooperativos.

Figura 5.2. Número de contratos e acordos cooperativos en España e Galicia (decembro 2019).

Fonte: Declaracións de contratos Sector Lácteo da Subdirección General de Productos Ganaderos.

.....

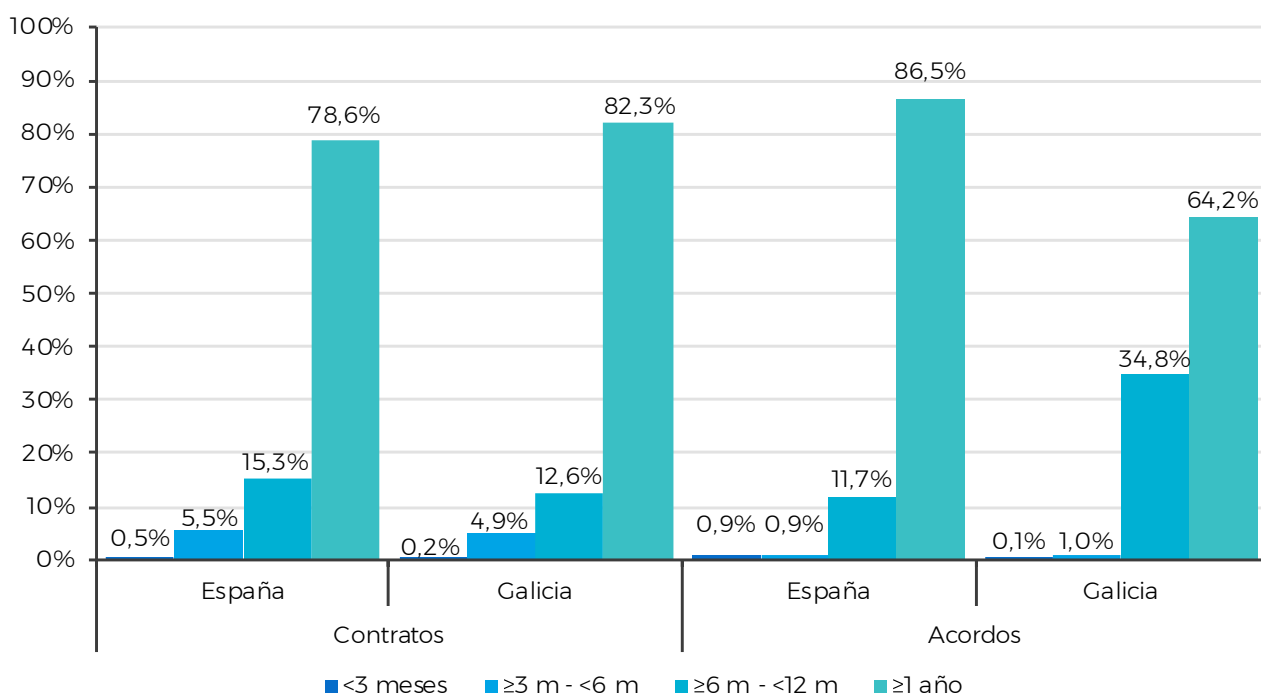
“A maioría dos acordos asinados teñen unha duración igual ou superior a un ano”.

.....

A estrutura da duración dos contratos é moi semellante en España e en Galicia (Figura 5.3), debido a que, como se viu previamente, a Comunidade ten un elevado peso neste tipo de contratación. A maioría dos contratos teñen unha duración igual ou superior a un ano (78,6% en España e 82,3% en Galicia), mentres que as relacións menores de tres meses eran inferiores ao 1% tanto en España como en Galicia (0,5 e 0,2%, respectivamente). No caso dos acordos cooperativos atópanse máis dife-

renzas, xa que un 86,5% dos acordos firmados en España teñen unha duración igual ou superior a un ano fronte a un 64,2% dos firmados en Galicia. Os restantes acordos cooperativos teñen unha duración entre seis e doce meses, sendo inferiores ao 1% os acordos inferiores a seis meses tanto en España como en Galicia. Estas cifras son relativamente estables ao longo do ano, pero poden sufrir lixeiras oscilacións en función das épocas onde se concentren as firmas dos contratos e acordos.

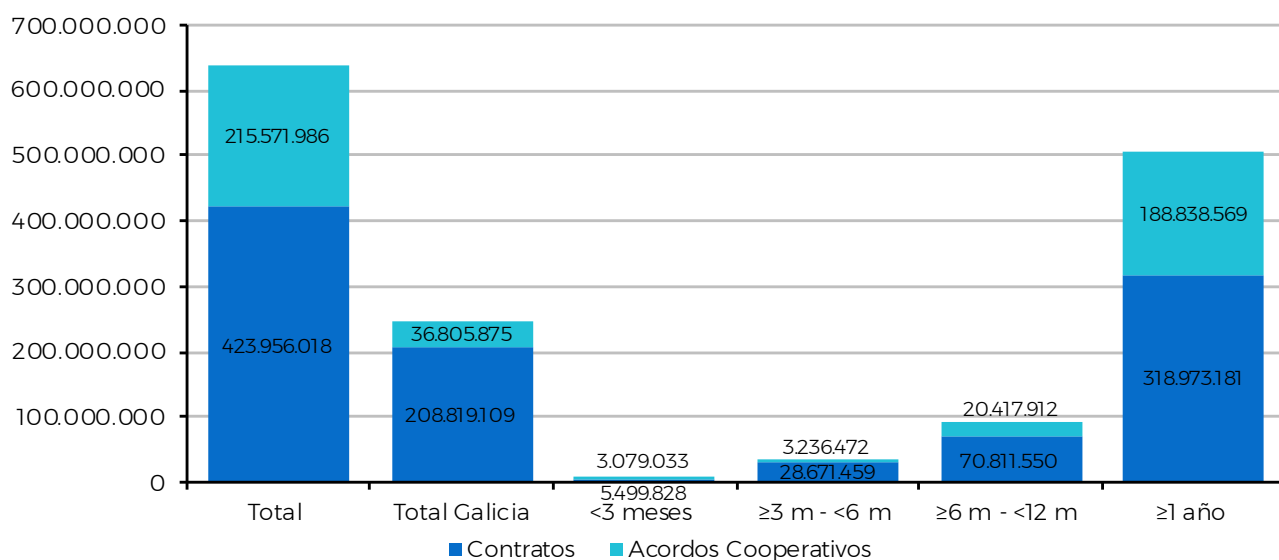
Figura 5.3. % de contratos e acordos en España e Galicia segundo a duración (decembro 2019).

Fonte: Declaracións de contratos Sector Lácteo da Subdirección General de Productos Ganaderos.

Na Figura 5.4 preséntanse os datos do volume mensual asociado ao tipo de relación contractual e a súa duración. Estes volumes son semellantes ás cifras expostas anteriormente sobre o número de contratos e acordos, cun 63% do volume asociado aos contratos e un 37% asociado aos acordos. De igual forma, o volume asociado á duración tamén é similar, cun 80% do leite de España baixo relacións contractuais cunha duración igual ou superior a un ano.

Figura 5.4. Volume de leite mensual (l) asociado a contratos e acordos en España segundo a duración (decembro 2019).

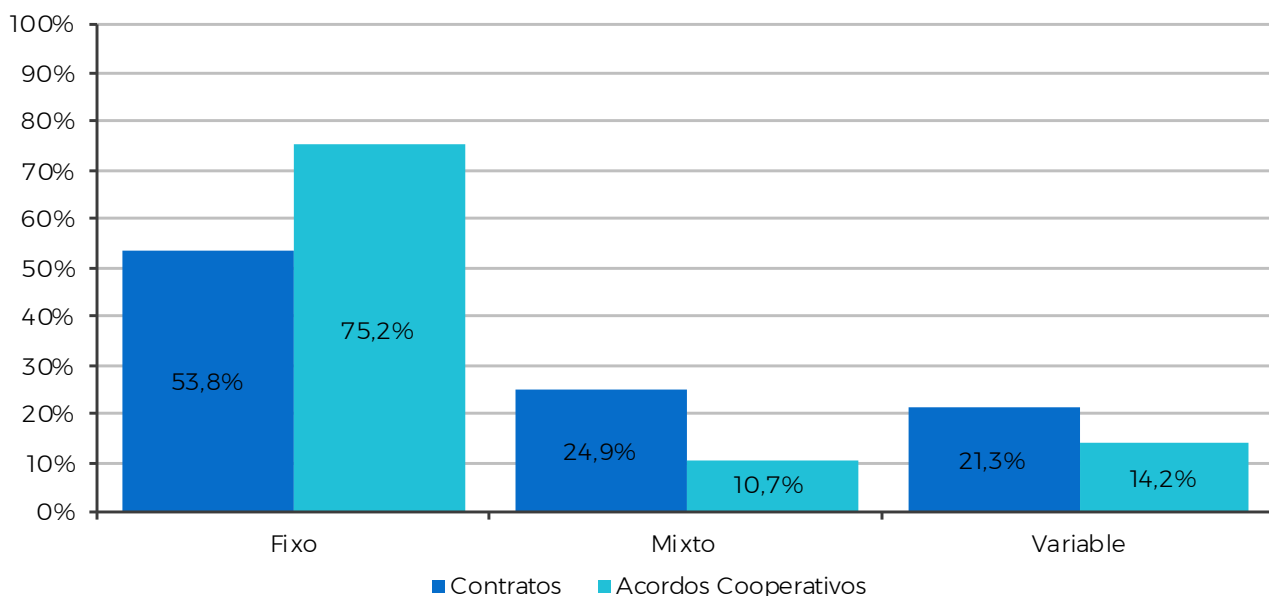

Fonte: Declaracións de contratos Sector Lácteo da Subdirección General de Productos Ganaderos.

As relacións contractuais maioritarias no sector lácteo español teñen un prezo fixo, nun 53,8% no caso dos contratos e nun 75,1% dos acordos cooperativos (Figura 5.5). A inclusión dunha parte do prezo fixo e

outra parte variable dáse no 24,9% dos contratos e 10,7% dos acordos, cifras similares ás relacións que inclúen unicamente un prezo variable, 21,3% no caso dos contratos e 14,2% dos acordos.

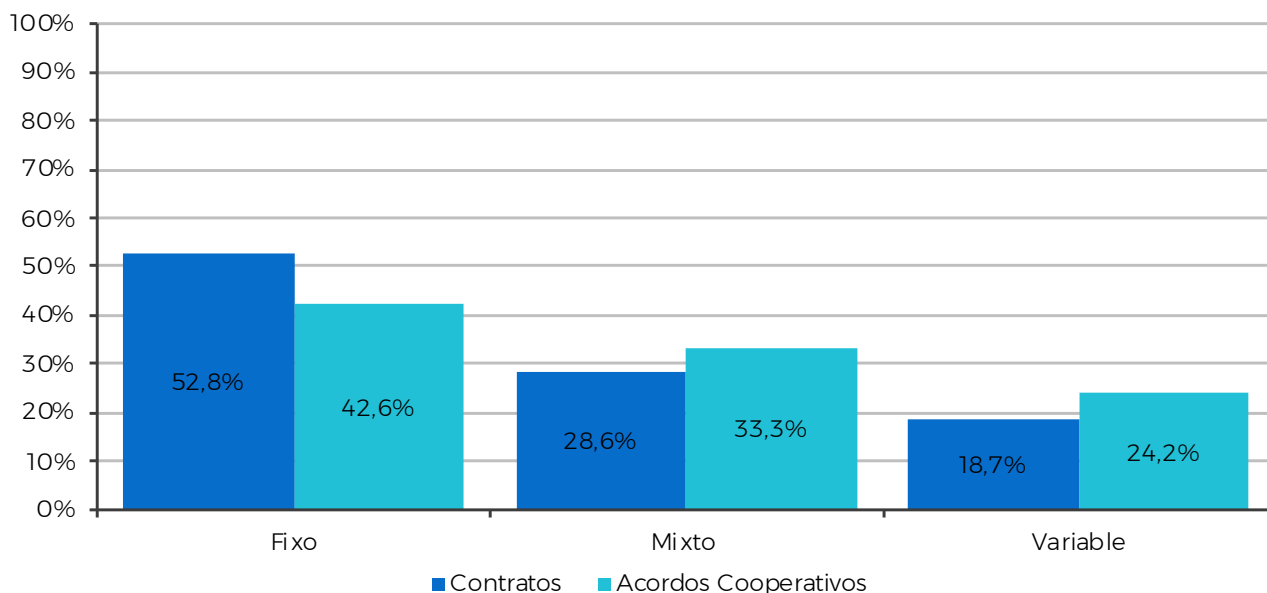
Figura 5.5. % Contratos e acordos segundo o tipo de prezo en España (decembro 2019).

Fonte: Declaracións de contratos Sector Lácteo da Subdirección General de Productos Ganaderos.

No caso dos contratos en Galicia, o tipo de prezo é similar ao visto para o total nacional (Galicia representa o 68% dos contratos) pero varía nos acordos cooperativos (Figura 5.6), baixando ao 42,5% os acordos con prezo fixo e incrementándose ao 33,3% os acordos co prezo mixto e ao 24,2% co prezo variable.

Figura 5.6. % Contratos e acordos segundo o tipo de prezo en Galicia (decembro 2019).

Fonte: Declaracións de contratos Sector Lácteo da Subdirección General de Productos Ganaderos.

Con todo, e a pesar de que o obxectivo do “Paquete Lácteo” era o de mellorar a transparencia, o equilibrio e a estabilidade da cadea de valor, na enquisa realizada aos gandeiros no marco desta estratexia, só o 35% manifestou ter máis claras as condicións nas que teñen que vender o leite desde que os contratos son obrigatorios e un 75% considera que non teñen posibilidades de negociar coa industria. No entanto, o 97% indican que a industria cumpre as condicións pactadas cos gandeiros. Na comunicación gandeiro-industria, o 5% cualifícanos de moi boa, o 60% de boa, o 27% de regular, o 6% de mala e un 3% de moi mala.

5.2.2.2. Organización de produtores

As OPs non son un concepto novo dentro da Unión Europea, xa que están presentes no sector agrícola desde fai anos, especialmente no sector das froitas e vexetais. Estas poden xogar un papel importante tanto na negociación de prezos e contratos como na xestión e regulación da oferta. Pero para iso de-

ben contar con estruturas plenamente operativas e dotadas de recursos.

.....
“Gran disparidade nas condicións requiridas entre países para o recoñecemento das OPLs, sendo as españolas as máis esixentes”.

A regulamentación europea sobre o “Paquete Lácteo” tal e como se indicou, deixa abertos os requisitos mínimos das OPs no sector Lácteo (CE, 2016), quedando estes nas mans dos Estados membro, o que na práctica deu como resultado, como se pode observar na Táboa 5.2, a unha gran disparidade nos criterios para o seu recoñecemento en canto a volume de leite e/ou número de gandeiros, que se traduce no número de OPs recoñecidas (CE, 2019). Destes datos pode extraerse a conclusión xeral de que canto máis flexibles son os criterios para a creación de OPs mellor funcionan estas.

Táboa 5.2. Requisitos mínimos en cada Estado membro para o recoñecemento dunha OP.

Estado membro	Produción mínima comercializable (x1.000 t)	Número mínimo de gandeiros	OPs recoñecidas en 2018
España	200	-	8
Países Baixos	90	15	0
Francia	60	ou 200	64
Chipre	20	35	0
Hungría	15	-	0
Reino Unido	6	10	1
Suecia	6	10	0
Finlandia	3	15	0
Croacia	3	7	4
Dinamarca	3	5	0
Italia	3	5	49
Austria	3	ou 20	0
Eslovenia	2	20	2
Polonia	2	20	0
Lituania	1	20	0
Grecia	0,5/5	may-20	0
Letonia	0,125	10	0
Romanía	0,035	5	0
Portugal	8 millóns de €	12	3
Estonia	5% Producción nacional	-	0
Bélxica	-	40 (Flandes)/20 (Valonia)	3
Luxemburgo	-	10	0
República Checa	-	10	19
Alemaña	-	5	169
Bulgaria	-	5	4
Eslovaquia	-	5	0

Excepcións

España: Baleares, Canarias e certas marcas de calidade, 10.000 t

Francia: Producción en DOP/IGP, 25 gandeiros ou 7.000 t. Regulamentación especial no caso de grupos de produtores con máis do 55% das entregas de leite a unha mesma empresa

Bélxica: 10 gandeiros en caso de granxas BIO

Lituania: 20 granxas e polo menos 200 vacas

Irlanda e Malta: Non teñen regulamentación

Fonte: Informe realizado pola Comisión Europea sobre o "Paquete Lácteo" no ano 2016 e notificación da Comisión Europea sobre a "Implantación do Paquete Lácteo" para o ano 2018.

A pesar de estar reguladas, non existen OPs recoñecidas na maior parte dos países do Norte, onde este instrumento ten escaso encaixe pola estrutura cooperativa existente que fai posible un sector ben organizado. Polo momento, nos países do leste de Europa tampouco hai un gran número de OPs recoñecidas, pero considérase que poden ter un certo recorrido.

Os países cun maior número de OPs son Alemaña, Francia e Italia. Comparando o caso de España con estes países, pode observarse que existen grandes diferenzas no volume mínimo esixido ás OPs, sendo España o país máis restritivo (200.000 t), máis que triplicando o esixido por Francia (60.000 t), país que ademais conta cunha serie de excepcións que permiten a creación de OPs de menor volume, mentres que Italia e Alemaña requiren cifras moito menores.

O volume de leite negociado polas 326 OPs e 8 AOPs de leite de vaca europeas recoñecidas aproximábase ao 17% das entregas totais de leite da UE en 2018 (Táboa 5.3). Este tipo de negociación aínda conta con recorrido, xa que aproximadamente o 37% das entregas totais de leite da UE están fóra dos circuitos de cooperativas. A produción comercializable polas OPs e AOPs é un 19% maior que o volume negociado, debido a que Italia (cun gran número de OPs recoñecidas) e Portugal, non teñen ningún litro negociado, e en España, só se negocia un 30% da produción comercializable.

Táboa 5.3. Volumes das OPs e AOPs nos Estados membros.

Estado membro	OPs recoñecidas en 2018	Producción comercializable (x1.000 t)	AOPs recoñecidas en 2018	Producción comercializable (x1.000 t)	Volumen negociado (x1.000 t)	% das entregas no Estado membro
Bélxica	3	1.722	-	-	1.722	41%
Bulgaria	4	6	-	-	5,8	0,9%
Croacia	4	37	-	-	0,2	0,04%
República Checa	19	2.126	-	-	2.126	70%
Francia	64	4.512	4	2.714	6.791	29%
Alemaña	169	9.302	3	5.200	14.502	45%
Italia	49	4.333	1	1.072	0	0%
Portugal	3	864	-	-	0	0%
Eslovenia	2	45	-	-	0	0%
España	8	3.060	-	-	928	14%
Reino Unido	1	507	-	-	507	3%

Fonte: Notificación da Comisión Europea sobre a "Implantación do Paquete Lácteo" para o ano 2018.

No caso de España existían en 2018 (SGPG, 2018) oito OPs de leite cun volume comercializable de 3 millóns de toneladas (Táboa 5.4). No caso concreto de Galicia, onde os requisitos mínimos establecían a maiores un número mínimo de 1.000 gandeiros (norma derogada a finais do ano 2019), existían dúas OPs de leite cun volume próximo aos 1,3 millóns de toneladas e máis de 4.500 gandeiros asociados. Son as dúas máis grandes de España en número de gandeiros e están entre as tres primeiras

"Dentro de España, as OPLs galegas son das máis grandes, pero á vez son as que teñen un menor volume negociado".

en volume, pero non chegan a un volume negociado do 10%. De feito, APROLACT, a OP impulsada polas cooperativas, suspendeu o seu funcionamento no outono do ano 2019 (nunca chegou a un acordo de comercialización) e ULEGA, a OP impulsada polo sindicato agrario Unións Agrarias, non acaba de funcionar, tal e como se reflicte na Táboa 5.4, na que se indica que só comercializa o 16% do seu volume comercializable.

Táboa 5.4. OPLs en España en 2018 e volume negociado en 2017.

Nome	Comunidade Autónoma	Número de gandeiros	Volumen comercializable (t)	% Volumen negociado en 2017* (t)
OPL del Sur	Andalucía	644	595.721	55%
OPL Central Lechera Asturiana Sociedad Civil	Asturias	1.191	405.249	Creación en 2017
Asociación de ganaderos productores de leche (AGAPROL)	Castela e León	498	465.802	86%
Asociación Láctea Empresarial	Castela e León	422	296.530	Creación en 2017
CADÍ.SCCL	Cataluña	87	63.550	100%
Unión Leiteira Galega (ULEGA)	Galicia	2.809	691.593	16%
APROLACT S.COOP. Galega	Galicia	1.937	559.528	0%
Lacturale	Navarra	12	23.965	0%

Fonte: Subdirección General de Productos Ganaderos.

Entre as razóns principais de que non haxa unha maior implantación das OPs en Europa e España están o insuficiente coñecemento dos agricultores en xeral e dos gandeiros en particular sobre os obxectivos, consecuencias e vantaxes derivadas da adhesión ás OP, e a falta de apoio financeiro para a creación de OPs, a pesar de que existen posibilidades de obter financiación no marco das axudas para o desenvolvemento rural. Outras causas son as posibles cargas administrativas e financeiras, medo á perda de autonomía por parte do gandeiro, ou escepticismo acerca da capacidade das OP para lograr mellores resultados mediante a negociación colectiva.

Nos países onde as OPs teñen éxito, relacionan este a unha adecuada dimensión das OP, sendo necesario un tamaño mínimo para que teñan un verdadeiro poder de negociación, pero sen ser de gran tamaño, xa que correrían o risco de ser ineficaces, cunha capacidade operativa limitada. En Alemaña e Francia, os países con mellores resultados, as OPs contan de media con 100 e 250 membros, respectivamente. Unha vez que están establecidas obsérvase un maior interese en transformar as OPs existentes en estruturas máis grandes, a través das AOPs. Polo tanto, parece que un dos factores de éxito das OPs é, entre outros, o de teren un menor tamaño que as impulsadas en España, e particularmente en Galicia coa esixencia hoxe xa derrogada da necesidade de contar con 1.000 gandeiros. A isto habería que sumar que a lexislación estatal non establece condicións relativas aos medios de xestión, que na práctica poden dificultar a operatividade. Por exemplo, no caso francés, a normativa esixe que as OP contén con recursos humanos (como mínimo, un empregado a media xornada no caso xeral).

Outros factores necesarios para o éxito das OPs son a mellora do coñecemento dos compradores de leite sobre as posibles vantaxes da negociación colectiva (facilidade de negociación, menores custos da negociación, garantía de subministro ou mellor comunicación), axuda financeira, complementaria da xa dispoñible, ligada á consecución de obxectivos da negociación colectiva para estimular esta ou a solidariedade entre produtores.

En Galicia, a Asociación de Produtores de Leite Ecolóxico de Galicia creada en xullo de 2019 está traballando na creación dunha OPL. No caso da produción ecolóxica os requisitos, como se ten indicado, son un mínimo de 10.000 toneladas de leite. De maneira paralela existe outra iniciativa en marcha para a creación dunha OPL en ecolóxico de ámbito estatal. Neste contexto, os produtores de ecolóxico deben decantarse por unha ou outra dada a imposibilidade de pertencer a dúas OPs.

A enquisa realizada aos gandeiros no marco desta estratexia amosa que un 40% dos enquisados non saben o que é unha OPL e só o 32% pertence a unha. Dos gandeiros que pertencen a unha OPL o 27% non sabe o que é o mandato de negociación do leite, e só un 28% ten firmado o mandato, o 75% antes do 2019. O grao de satisfacción destes coa OPL é moi malo para o 71% dos enquisados. Dos que non pertencen a unha OPL, preguntados polo motivo de non pertencer a unha OPL, o 16% prefiren negociar eles os contratos, a un 22% non se lles ofreceu (non tivo oportunidade) e o 46% restante non sabe ou non contesta á pregunta.

En definitiva, o funcionamento das OP en España e particularmente en Galicia non deron os resultados esperados de contribuír ao fortalecemento da posición negociadora e ao reequilibrio das relacións entre operadores. Isto débese fundamentalmente ao excesivo tamaño en termos de volume, derivado dunha regulación excesivamente restritiva das mesmas que dificulta a negociación, á falta dunha

estrutura profesionalizada, e ao nulo interese por parte da industria na negociación do aprovisionamento a través deste tipo de estruturas.

Quizás o único aspecto positivo do “Paquete Lácteo” foi o establecemento da obriga da formalización dos contratos, por introducir unha maior estabilidade en canto á recollida do leite ao gandeiro e dotar a este dunha maior seguridade xurídica na súa relación coa industria ou primeiro comprador. En calquera caso, a duración mínima do contrato dun ano, unido á falta dunha regulación transparente das relacións industria-distribución que garanta a sostibilidade efectiva ao longo de toda a cadea, deriva en que os principais beneficiarios da implantación dos contratos, fose en realidade a propia industria e non os gandeiros, que ven como os prezos que reciben non reflicten as variacións que se producen nos prezos do leite no resto de Europa, aumentado o diferencial medio que se viña mantendo desde o ano 2000. En efecto, se analizamos a evolución do prezo do leite desde o ano 2000 ata o ano 2011 pode comprobarse como o prezo medio en Europa nese período foi de 30,80 €/100 kg fronte aos 30,78 €/100 kg en España (diferenza media de 0,02 €/100 kg, menos en España), mentres que desde o 2012 (ano no que en España se regulou o Paquete Lácteo) ata o 2019, o prezo medio en Europa nese período situouse en 33,59 €/100 kg e en 31,71 €/100 kg en España, aumentando o diferencial con respecto a Europa ata -1,88 €/100 kg, diferenza máis acusada en Galicia, cuxo prezos medios no período se situaron en 30,39 €/100 kg, 3,19 €/100 kg por debaixo dos europeos.

5.2.3. Organización Interprofesional Láctea

Como xa se comentou anteriormente, o Paquete Lácteo tamén desenvolve a normativa pola que se debe rexer a organización Interprofesional Láctea (INLAC), constituída en 1997, como órgano de encontro entre a produción e a transformación do leite en España.

.....

“A INLAC engloba a todo o sector lácteo español, financiándose principalmente a través da extensión de norma”.

.....

Esta organización engloba a todo o sector lácteo de España, estando representada a rama da produción polas principais asociacións agrarias de España (ASAJA, COAG e UPA) e a asociación de cooperativas española (Cooperativas Agro-Alimentarias de España), mentres que a rama transformadora está representada pola Federación Nacional de Industrias Lácteas (FENIL) e a asociación de cooperativas española (Cooperativas Agro-Alimentarias de España). A súa principal función é velar pola sustentabilidade da cadea de valor do propio sector, polo que deben representar os intereses comúns da cadea do sector lácteo de vaca, ovella e cabra, deseñando, acordando e implantando medidas vinculantes dirixidas cara a vertebración e a estabilidade sectorial. Da mesma forma, tamén deben promover a imaxe do leite e os produtos lácteos e fomentar o seu consumo. Para isto, dentro do seu Plan Estratéxico 2015-2020, a INLAC estableceu unha serie de obxectivos que están orientados á consolidación do papel da Interprofesional e a afrontar os novos retos do sector. Estes obxectivos, plásmanse nunha serie de medidas englobadas en cinco liñas de acción:

- » Promoción e mellora da imaxe do leite e os produtos lácteos.
- » Análise da estrutura sectorial e seguimento de mercados.
- » Comunicación e visibilidade.
- » I+D+i e calidade.
- » Estabilidade sectorial.

Para levar a cabo as medidas deseñadas, a Interprofesional financíase a través dunha aportación económica dos gandeiros e as industrias, chamada extensión de norma, mecanismo do que dispoñen as Organizacións Interprofesionais Agrarias, mediante o cal acordos tomados pola Interprofesional poden facerse obrigatorios a todos os produtores e operadores do sector, por medio dunha orde ministerial.

Figura 5.7. Campaña “Lácteos di que si” financiada polo INLAC e a UE.

Fonte: <https://www.lacteosdiquesi.eu/>

Na actualidade no sector lácteo está vixente a III Extensión de Norma do sector (Orden APA/1397/2018), que entrou en vigor a comezos de 2019, cunha vixencia de catro anos. Dentro desta normativa especificase o destino dos recursos aportados pola extensión, destinando un 70% para a promoción e comunicación, un 15% para a vertebración territorial, un 7% para I+D+i e un 8% para a xestión da norma. Tamén detalla a aportación económica obrigatoria, para a que se establece un modelo de financiación con dúas cotas paritarias, unha para cada rama da cadea, denominadas “cota de produción” e “cota de elaboración”. Na Táboa 5.5 poden verse as cotas anuais, cun incremento da aportación dun 33% entre o 2019 e o 2022.

Táboa 5.5. Aportacións económicas obrigatorias na Extensión de Norma do sector lácteo (€/l).

	2019	2020	2021	2022
Cota produción	0,00015	0,00017	0,00018	0,0002
Cota elaboración	0,00015	0,00017	0,00018	0,0002
Cota total	0,00030	0,00034	0,00036	0,0004

Fonte: Elaboración propia a partir da Orde APA/1397/2018, de 14 de decembro.

Con estas aportacións, unha gandería de leite cunha produción anual de 1 millón de litros paga de “cota de produción” 150 € no ano 2019 e vai a pagar 200 € no ano 2022. Mentres, a recadación total anual vai a variar en función da evolución da produción, pero se se fixese o cálculo coa produción final das tres especies no ano 2018 (8,1 millóns de toneladas), como

se presenta na Táboa 5.6, os ingresos da INLAC representarían máis de 3 millóns de € no ano 2022.

Táboa 5.6. Aportacións económicas calculadas coa produción do ano 2018 (€).

	2019	2020	2021	2022
Cota produción	1.216.898	1.379.151	1.460.278	1.622.531
Cota elaboración	1.216.898	1.379.151	1.460.278	1.622.531
Cota total	2.433.796	2.758.302	2.920.555	3.245.062

Fonte: Elaboración propia a partir da Orde APA/1397/2018 e entregas de leite do FEGA.

.....

“As aportacións á Interprofesional son moi baixas en comparación a outros países, polo que a INLAC ten unha deficiente estrutura de financiamento”.

.....

Comparando estas cifras con outros países obsérvase unha aportación moi baixa, que vai a repercutir directamente na promoción que se poida realizar dos produtos lácteos a nivel español. Por exemplo, en Francia o Centre National Interprofessionnel de l'Economie Laitière (CNIEL, Interprofesional francesa do leite) recadou no ano 2018, de aportacións do sector (gandeiros e industria), 39,5 millóns de €, destinando o 51% para comunicación e promoción. Hai que ter en conta que se trata dun país co triplo de produción, pero aínda así, as cotas por litro son moito máis elevadas (0,001662 €/l), aportan-

do unha taxa maior o gandeiro (0,00122 €/l) que a industria (0,000442 €/l). No global, comparando Francia cos datos finais da extensión da norma en 2022, a interprofesional francesa recadaría catro veces máis por litro que en España, que a nivel de produtores se incrementa a 6 veces máis por litro (un gandeiro cunha produción de 1 millón de litros pagaría 1.760 euros/ano, fronte aos 150 € dun español). Noutros países como Irlanda ou Nova Zelandia as aportacións dos gandeiros para a defensa do sector tamén sonv maiores, incluso algo superiores a Francia. En Irlanda 0,00176 €/l (1.760 euros ano un gandeiro cunha produción de 1 millón de litros) ou en Nova Zelandia 0,00185 €/l (1.850 euros ano). A vista dos datos, parece evidente que a Interprofesional Láctea ten unha deficiente estrutura de financiamento, moi inferior ás Interprofesionais lácteas de outros países competidores, que lle impiden desenvolver coa axeitada eficacia e alcance os seus obxectivos. Asemade nas reunións de traballo mantidas cos axentes da cadea de valor do leite para a elaboración da estratexia reclamouse, ademais de incrementar a súa financiación, a necesidade de descentralizar o seu funcionamento seguindo o modelo da Interprofesional francesa (CNIEL), que prolonga a súa acción a través dos Centres Régionaux Interprofessionnels de l'Economie laitière (CRIEL), que son entidades con natureza xurídica independente (asociacións cos seus propios estatutos e co seu propio goberno), coa

posibilidade de recadar contribucións económicas obrigatorias baixo o "paraugas" do CNIEL e desenvolver misións interprofesionais. Este é un modelo que pode resultar especialmente acaído para Galicia, toda vez que esta Comunidade produce o 38,6% do leite do Estado e presenta particularidades propias, tanto no ámbito da produción, como da industrialización e do consumo, que esixen de accións específicas para reforzar e mellorar a eficacia da acción da interprofesional nestes ámbitos. Tamén nas mesas de traballo se reclamou a incorporación da distribución á INLAC na liña do camiño iniciado en outros países europeos como Francia, que no Plan de Filière Laitière reclama a modificación dos estatutos da CNIEL para establecer as condicións de incorporación da distribución comercial na interprofesional, tanto no relativo ao seu papel como no que atinxe a súa contribución financeira. Por último, e en relación coa INLAC, cómpre salientar que na enquisa realizada aos gandeiros no marco desta estratexia, o 32% manifestou non saber o que é a INLAC e un 43% dos enquisados descoñece o importe da súa contribución á interprofesional. Un 80% considera insuficientes as campañas de promoción que se realizan no sector, e un 56% estaría disposto a aumentar a súa contribución económica, ben a través da INLAC ou ben de outra entidade, para aumentar as campañas de promoción de produtos lácteos e de mellora da imaxe do sector fronte a sociedade.

5.3. LABORATORIO INTERPROFESIONAL GALEGO DE ANÁLISE DO LEITE (LIGAL)

O LIGAL é unha asociación sen ánimo de lucro, declarada de utilidade pública, na que están representadas de forma paritaria as industrias lácteas, a través da Federación Nacional de Industrias Lácteas (FENIL), e os produtores, a través das organizacións agrarias e das asociacións de cooperativas. Esta entidade foi creada en 1989 e desde 1990 presta os seus servizos ao sector, algúns dos cales contribúen a dotar de maior seguridade xurídica á relación entre produtores e industria láctea, incidindo positivamente na cadea de valor do leite.

O LIGAL é o laboratorio interprofesional de maior dimensión de España, cun carácter multiservizo focalizado en dar resposta ás necesidades do sector lácteo de Galicia en estreita colaboración coa Administración e caracterizado polas fortes esixencias de calidade dos ensaios, tanto internas coma externas, e que fan do LIGAL o laboratorio lácteo co maior número de ensaios acreditados pola Entidad Nacional de Acreditación (ENAC). Ten como fins básicos estatutarios os de carácter asistencial, educativo, científico, sanitario e de coo-

peración ou fomento da economía primaria e de investigación no ámbito de que se trata e que, entre outros, inclúen:

- » O control da composición química e bacteriolóxica do leite, sendo este un punto fundamental no control da trazabilidade e seguridade alimentaria do leite producido en Galicia, sendo o produto de alto consumo máis controlado e analizado.
- » A contribución profesional aos plans de profilaxe que corresponda ao rabaño, especialmente á erradicación de mamite, brucelose e leucose.
- » Os estudos e investigacións científicas e técnicas relativas ao leite e produtos lácteos, ben directamente, ou a través de convenios con entidades públicas ou privadas.
- » Calquera outra actuación para o control da calidade do leite, a súa produción, tratamento, transformación e comercialización no ámbito da Comunidade Autónoma de Galicia, así como dos demais produtos lácteos, encamiñadas a optimizar a súa produción e comercialización no máximo nivel sanitario.

"O LIGAL proporciona un mecanismo obxectivo para as transaccións comerciais, o que aporta un marco estable de relacións entre produción e industria".

Entre as súas actividades principais encóntrase desenvolver o esquema do pago do leite segundo a súa calidade en toda a Comunidade Autónoma de Galicia, aceptando os seus ditames tanto a produción como a industria, sendo empregados para o

pago da materia prima. Deste modo dispónse dun mecanismo obxectivo para dar seguridade ás transaccións comerciais de compra venda de leite, instaurando un marco estable de relacións entre

os axentes que integran dous dos elos da cadea de valor. Tamén realiza as análíticas de Control Leiteiro incluídas nos programas de mellora xenética, colabora coas industrias e cos Consellos Reguladores das Denominacións de Orixe dos queixos galegos nos seus programas de control de calidade do leite e produtos lácteos e é titular da Marca de Garantía "Galega 100%". Ademais integra actividades que proporcionan tanto ao gandeiro como á industria ferramentas para a mellora da calidade do leite, da sanidade e da alimentación; e colabora coas administracións públicas no control oficial de produtos alimenticios, así como nos programas de trazabilidade a nivel nacional e autonómico.

5.4. OBSERVATORIO LÁCTEO GALEGO E MESA DO SECTOR LÁCTEO

A Mesa do Leite, creada no 2006 pola Xunta de Galicia, foi o punto de encontro entre industrias lácteas, organizacións profesionais agrarias e a propia administración pública para buscar solucións en épocas de crises de prezos ou para analizar outros asuntos estruturais do sector. Foi a Mesa do Leite a que creou o Observatorio Lácteo Galego e impulsou a factura única e o contrato homologado.

Este creouse por medio do Decreto 61/2007, do 22 de marzo, polo que se crea o Observatorio do Sector Lácteo de Galicia e se determinan as súas funcións, composición e funcionamento.

O Observatorio do Sector Lácteo ten as funcións seguintes:

- » Analizar a situación do sector e as diferentes problemáticas que o afectan.

- » Recompilar os datos técnicos e económicos que se lle remitan relativos ás explotacións de vacún de leite.
- » Elaborar un sistema de información así como os índices de referencia que se consideren axeitados para o coñecemento da evolución do sector lácteo.
- » Subministrarlles aos axentes representativos do sector información sobre a situación estrutural e conxuntural do sector, fundamentada, entre outros, nos prezos pagados e percibidos polos produtores, nos resultados da xestión técnica e económica das explotacións de leite e na situación de oferta e demanda dos produtos lácteos no mercado.

- » Asesorar aos diversos servizos da consellería competente en materia agraria e de desenvolvemento rural no exercicio das funcións que teñen atribuídas no ámbito da produción agraria.
- » Elaborar publicacións e estudos sobre a materia.
- » Calquera outra función relacionada co sector lácteo que lle encargue a persoa titular da consellería competente en materia agraria e de

desenvolvemento rural, ou outro titular dun órgano da consellería por delegación daquel.

Na actualidade segue publicando os prezos do leite declarados polos compradores mensualmente, pero nos últimos cinco anos non se realizaron reunións, nin se elaboraron os índices de custos de produción, mentres que os últimos resultados técnico-económicos das explotacións corresponden ao ano 2011.

5.5. A LEI DA CADEA ALIMENTARIA

A aprobación da Lei 12/2013, de 2 de agosto de 2013, de medidas para mellorar o funcionamento da cadea alimentaria (LCA), intenta frear as prácticas abusivas que se producen nas relacións comerciais entre os actores das cadeas de valor, e que saíron á luz grazas ao informe da Comisión Nacional de Competencia de 2011 sobre as relacións entre fabricantes e distribuidores do sector. Responde ademais á Comunicación 2009/591 da Comisión Europea, na que insta aos Estados membros a mellorar o funcionamento da cadea alimentaria a nivel estatal e así fortalecer o poder de negociación dos agricultores como elo débil na cadea alimentaria.

O labor principal da LCA, referente a nivel europeo, é ofrecer unha canle adecuada para asegurar o cumprimento das normas de protección fronte ao abuso. Ten unha dobre vertente, ao conxugar a promoción dun Código de Boas Prácticas Mercantis cun réxime sancionador dependente da Axencia de Información e Control Alimentario (AICA), e que complementa o ordenamento de defensa da competencia (Santaolalla Montoya, 2016).

O obxecto da Lei é mellorar as relacións comerciais que se producen entre os operadores que interveñen na cadea alimentaria, desde a produción ata a distribución de alimentos ou produtos alimenticios, entre os que figura o sector lácteo no seu conxunto. A LCA regula prácticas formais e prácticas materiais. Dentro das formais destaca a formalización de

"A Lei ten como obxectivo mellorar as relacións comerciais entre os distintos operadores que participan na cadea alimentaria".

contratos por escrito cando se realice unha compravenda e o importe sexa superior aos 2.500,00 € e que ademais unha das partes pertenza ao sector primario e a outra non, ou que unha das partes sexa unha PEME e a outra non, ou ben que exista unha relación de dependencia dun a outro. A Lei esixe a formalización de contratos por escrito e un contido mínimo obrigatorio que inclúe necesariamente o

prezo, as condicións de pago e entrega, a duración do contrato e as causas da extinción, se as houbera.

Respecto das obrigas materiais que regula a LCA destacan a prohibición de prácticas

abusivas como son as modificacións unilaterais nos contratos e os pagos non previstos, a subministración de información comercial sensible, a xestión de marcas e o incumprimento dos prazos de pago.

O Real Decreto 64/2015 desenvolve parcialmente a Lei, establecendo disposicións relativas ás boas prácticas na contratación alimentaria, ao Observatorio da Cadea Alimentaria e aos laboratorios agroalimentarios, para o control oficial da calidade comercial en orixe.

Con carácter xeral, serán funcións do Observatorio da Cadea Alimentaria o seguimento, asesoramento, consulta, información e estudo do funcionamento da cadea alimentaria e dos prezos dos alimentos.

O réxime sancionador da Lei cataloga as infraccións como leves (ata 3.000,00 € de sanción), gra-

ves (entre 3.001,00 € e 100.000,00 €) e moi graves (entre 100.001,00 € e 1.000.000,00 € de sanción). O único que as distingue é a reincidencia. As infraccións tipificadas son:

- » Falta de formalización por escrito do contrato.
- » Incumprimento do contido mínimo do contrato.
- » Incumprimento das obrigas de conservación de documentos.
- » Realizar modificacións das condicións contractuais non pactadas polas partes.
- » Esixir pagos adicionais sobre o prezo pactado, excepto nos casos previstos.
- » Esixir ou revelar información confidencial.
- » Incumplir a obriga de subministrar a información requirida pola autoridade competente.

Estas sancións son de contía inferior ás que establece a Lei 15/2007, de 3 de xullo, de defensa da competencia.

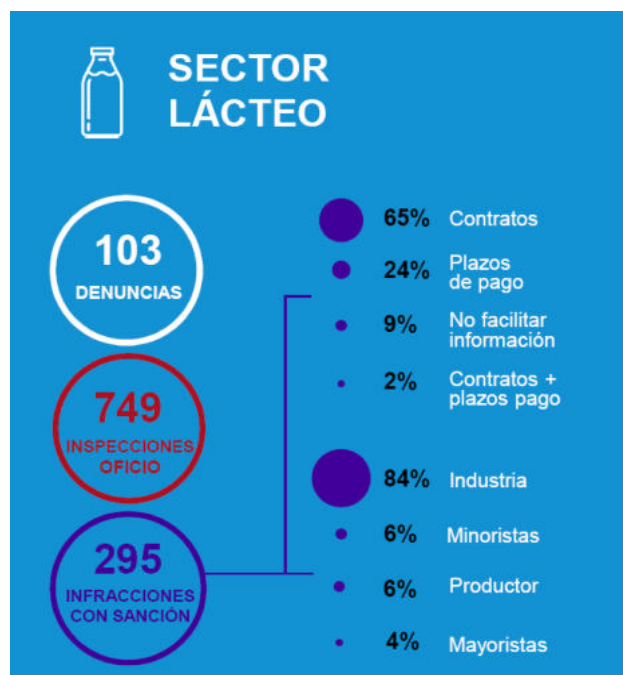
5.5.1. A Axencia de Información e Control Alimentario (AICA)

A AICA (estatuto establecido polo RD 227/2004) é a encargada de controlar o cumprimento da LCA e opera como sistema público de garantía do cumprimento da normativa. Para iso, xestiona denuncias garantindo a confidencialidade e realiza inspeccións de oficio, investiga as denuncias que se presentan por posibles incumprimentos da Lei, inicia e instrúe expedientes sancionadores e propón sancións en caso de detectar infraccións.

A AICA tamén se encarga de xestionar, manter e difundir o Rexistro Estatal de Boas Prácticas Mercantís na Contratación Alimentaria, elaborar un informe anual de actividades, realizar traballos, estudos e informes, e levar a cabo o control oficial dos operadores acollidos a Denominacións de Orixe Protexidas ou a Indicacións Xeográficas Protexidas, cuxos ámbitos territoriais se estendan a máis dunha Comunidade Autónoma. Desde a súa creación desenvolveu cinco Plans de control que inclúen as liñas de traballo e os programas de actuacións a desenvolver en períodos anuais.

As organizacións agrarias téñenlle trasladado á AICA nos últimos anos situacións como a falta de

Figura 5.8. Resumo das actuacións de AICA ata 31 de decembro de 2018 para toda España.

Fonte: Informe 5 años de AICA al servicio del sector agroalimentario.

capacidade negociadora das explotacións lácteas ante as industrias, ou a banalización dos prezos do leite nos supermercados¹.

De feito, desde xaneiro de 2014, momento de constitución da AICA e ata 30 de xuño de 2018 (últimos datos publicados por CCAA), en Galicia realizáronse 373 inspeccións no sector lácteo (un 76% do total dos sectores) fronte ás 712 a nivel nacional (18% do total). Tamén se realizaron 26 denuncias por *Venda a perdas*². Non se publican datos das inspeccións que acaban en infraccións por CCAA, aínda que, segundo a Figura 5.8, desde a creación da AICA ata o 31 de decembro de 2018 recibíronse 103 denuncias no sector lácteo a nivel español e 749 inspeccións de oficio, que acabaron en 295 infraccións con sancións, o 85% na industria, e o 65% polos contratos.

1 Campo Galego, 9.05.2016. Petición á AICA para que investigue os baixos prezos do leite en Galicia. (dispoñible en: <http://www.campogalego.com/leite/peticion-a-aica-para-que-investigue-os-baixos-prezos-do-leite-en-galicia/>).

Campo Galego, 3.02.2017. Unións pide que a Xunta poña orde nos contratos e prezos do leite. (dispoñible en <http://www.campogalego.com/leite/unions-pide-que-xunta-pona-orde-nos-contratos-e-prezos-leite/>).

2 A 'venta a perdas', práctica prohibida pola Lei de Comercio Comerciante polo miúdo, é competencia das CCAA e cada denuncia por venda a perdas pode afectar a varias CCAA. A AICA da traslado a todas as CCAA afectadas, ao ser as competentes na materia. A AICA realizou 484 comunicacións ás Consellerías de Comercio das CCAA para que procedan a súa investigación e sanción no seu caso.

Se aproximadamente o 18% das denuncias son de vendedores en Galicia, podemos estimar que en torno a 53 infraccións foron en Galicia e desas 45 foron en industrias que compran en Galicia.

5.6. CÓDIGO DE BOAS PRÁCTICAS MERCANTÍS NA CONTRATACIÓN ALIMENTARIA

O código de boas prácticas mercantís na contratación alimentaria aprobouse en 2015³ como sistema voluntario de control, co acordo do Ministerio e as organizacións e asociacións do sector en tódolos elos. Os operadores económicos que se adhiren ao Código comprométese a aplicar de forma voluntaria prácticas mercantís que fomenten relacións xustas, equilibradas e leais e a resolver os conflitos que se puidesen suscitar a través do sistema establecido no mesmo.

Como principios básicos, define os de equilibrio e xusta reciprocidade entre as partes, liberdade de pactos, boa fe, interese mutuo, equitativa distribución de riscos e responsabilidades, cooperación, transparencia, respecto á libre competencia no mercado e sustentabilidade da cadea alimentaria. O documento establece tamén unha serie de compromisos e prácticas comerciais xerais e comúns a todos os operadores da cadea alimentaria e as súas asociacións e define unha serie de prácticas comerciais específicas para algúns operadores.

Ademais, é de aplicación uniforme en todo o territorio español e a adhesión ao mesmo é voluntaria por parte dos operadores e asociacións dos distintos ámbitos da cadea alimentaria.

Figura 5.9. Logotipo do “Código de Buenas Prácticas en la Contratación Alimentaria”.

Fonte: MAPA.

O Ministerio pode adoptar medidas para promover o uso do Código, como a publicidade das empresas adheridas (recollidas nun Rexistro Estatal que se crea a estes efectos), a posibilidade que se dá aos operadores de utilizar o correspondente selo,

³ Resolución de 10 de decembro de 2015, da Dirección Xeral da Industria Alimentaria, pola que se publica o Código de Boas Prácticas Mercantís na Contratación Alimentaria.

a realización de campañas de promoción estatal e, sobre todo, a consideración da adhesión ou non ao Código como criterio adicional aos efectos de conceder axudas e subvencións.

As empresas adheridas cuxo tamaño sexa superior ao de PEME deberán deseñar e publicar un procedemento interno de resolución de conflitos, cuxa función deberá ser a dun “defensor do cliente e do proveedor”. Se o operador prexudicado quere continuar coas actuacións, a resolución do conflito someterase a un sistema de mediación, ou no seu defecto, poderase acudir a un sistema de arbitraje. As PEME están exentas de desenvolver o procedemento interno de resolución de conflitos. O operador que se considere prexudicado terá que solicitar que o problema se solucione nun nivel superior da xerarquía comercial da empresa, nun prazo máximo de 10 días hábiles desde a presentación da solicitude.

Os operadores adheridos terán unha mediación específica para cando non exista acordo entre unha organización de produtores e o comprador, para o prezo dos contratos que teñen por obxecto produtos agrarios non transformados na súa primeira venda.

A xaneiro de 2020 as empresas e organizacións do sector lácteo adheridas ao Código de Boas prácticas, son as seguintes:

- » ASOCIACIÓN AGRARIA JÓVENES AGRICULTORES (ASAJA)
- » UNIÓN DE PEQUEÑOS AGRICULTORES Y GANADEROS (UPA)
- » COORDINADORA DE ORGANIZACIONES DE AGRICULTORES Y GANADEROS (COAG)
- » ASOCIACIÓN DE GANADEROS PRODUCTORES DE LECHE (AGAPROL)
- » ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE EMPRESAS DE PRODUCTOS DE MARCA (PROMARCA)
- » CALIDAD PASCUAL S.A.U.

- » FEIRACO LÁCTEOS, S.L.
- » FEIRACO SOCIEDAD COOPERATIVA GALEGA
- » AGRUPACIÓN DE COOPERATIVAS LÁCTEAS, S.L. (CLES)
- » CORPORACIÓN ALIMENTARIA PEÑASANTA, S.A.
- » FEDERACIÓN NACIONAL DE INDUSTRIAS LÁCTEAS (FENIL)
- » NESTLÉ ESPAÑA S.A.
- » QUESERÍAS ENTREPINARES, S.A.U.
- » SOCIEDAD COOPERATIVA ANDALUZA GANADERA DEL VALLE DE LOS PEDROCHES (COVAP)
- » MANTEQUERÍAS ARIAS, S.A.
- » LÁCTEOS DEL JARAMA

- » LÁCTEOS FEIMAR
- » LECHE GAZA S.L.
- » MERCADONA S.A.
- » CONSUM, S.COOP.V

COAG, adherido ao Código, apuntaba no momento da adhesión, en xaneiro de 2017⁴, que hai elementos moi positivos no Código e outros que deberían mellorarse como, incluír a prohibición expresa da venda a perdas ou prohibir as campañas de promoción baseadas no agasallo de alimentos básicos, entre outras.

4 Porque nos hemos adherido al Código de Buenas Prácticas Mercantiles. Disponible en <http://coag.coag.org/post/por-que-nos-hemos-adherido-al-codigo-de-buenas-practicas-mercantiles-en-la-contr-127936>

5.7. OBSERVATORIO DA CADEA ALIMENTARIA

O Observatorio da Cadea Alimentaria constituíuse formalmente o 7 de abril do ano 2015, pasando a asumir as competencias do anterior Observatorio de Prezos dos Alimentos. Desde entón, é o foro no que se representan os intereses dos diferentes operadores da cadea, de modo que o traballo conxunto de todos resulte máis eficaz e permita mellorar o funcionamento e as relacións no seo da cadea de valor alimentaria. Así mesmo, o Observatorio achega un mellor coñecemento dos mercados e unha maior transparencia, tanto na formación de prezos como no desenvolvemento das relacións comerciais. Este observatorio ten a función de Observatorio de Prezos dos Alimentos e, ademais as de:

- » Seguir e avaliar o Código de Boas Prácticas e das operacións comerciais. No caso de detectar incumprimentos, dará traslado á autoridade competente.
- » Analizar e estudar a estrutura de prezos e a súa evolución, así como as causas.
- » Favorecer o diálogo e fomentar sistemas áxiles de resolución de conflitos entre as partes.
- » Elaborar un Informe anual ao Parlamento.

Comezou a súa andadura como Observatorio da Cadea Alimentaria o 6 de xullo de 2017, o 19 de outubro tivo a seguinte xuntanza e non se volveu a reunir ata o 15 de xaneiro de 2019. De momento só presentou memorias anuais ata o 2017.

5.8. ACORDO PARA A ESTABILIDADE E SOSTIBILIDADE DA CADEA DE VALOR DO SECTOR VACÚN DE LEITE

A conxuntura do sector lácteo no verán de 2015, caracterizada por un incremento da produción na Unión Europea, coincidindo co final das cotas lácteas, a prorroga do embargo ruso e un descenso das exportacións de produtos lácteos a China, deron lugar a unha redución dos prezos que percibían os gandeiros polo leite que producían. Esta situación

desencadeou unha crise no sector lácteo europeo, que afectou á maioría dos Estados membro da UE, e tamén aos gandeiros españois, en particular aos que sufriron directamente o efecto da regulación do exceso de oferta, con prezos de compra do seu leite por debaixo dos custos de produción.

Conscientes desta situación, as organizacións re-

presentativas dos diferentes operadores que forman parte da cadea do sector lácteo, convocadas para ese efecto polo MAGRAMA, consideraron necesario traballar para lograr unha cadea de valor no sector lácteo máis equilibrada, que garanta a sustentabilidade e o futuro do conxunto dos operadores do sector lácteo.

Por iso, os distintos axentes que interveñen na cadea de valor do sector lácteo, incluíndo neste caso á distribución, a través do Acordo asinado o 23 de setembro de 2015, mostraron o seu compromiso de traballar pola estabilidade e creación de valor ao longo da cadea e por lograr prezos sustentables e remuneradores en cada tramo da mesma, polo que se comprometeron, dentro dos seus respectivos ámbitos de actuación, a realizar diversas actuacións:

- » Valorizar o leite e os produtos lácteos, en particular establecendo medidas concretas que impidan o seu uso como produtos reclamados nos seus establecementos que banalicen os produtos lácteos ante o consumidor.
- » Promover de maneira efectiva modalidades de compra de leite líquido que, respectando a libre competencia e os distintos modelos de aprovisionamento, permitan manter o valor do produto nos primeiros elos da cadea, en particular establecendo contratos a longo prazo coas industrias provedoras, que faciliten un marco estable de relacións entre todos os axentes da cadea a favor da sustentabilidade do sector, que lles permitan ás industrias realizar unha planificación da produción e do aprovisionamento de leite por parte dos gandeiros tamén a longo prazo.
- » Promover a identificación da orixe do leite e os produtos lácteos, con obxecto de mellorar a información que se facilita ao consumidor sobre o país de orixe dos produtos lácteos, mediante a inclusión, por parte das empresas, de forma claramente visible, da información da devandita orixe en folletos promocionais,

publicidade, cartelería, así como nos propios lineais.

Para axudar nesta tarefa, a INLAC constituíu un Comité consultivo coa distribución, representada a través das súas organizacións -ASEDAS, ANGES e ACES- que en 2016 avanzou fundamentalmente en tres liñas de traballo: modalidades de certificación da orixe do leite e dos produtos lácteos,

protocolo de resolución de incidencias na comercialización do leite e os produtos lácteos, e análise de modalidades de contratación a longo prazo entre industria e distribución.

Desde a posta en marcha do *Acordo para a estabilidade e sustentabilidade da cadea de valor do sector vacún de leite*, máis coñecido como “Acordo Lácteo”, viñéronse realizando informes de seguimento de toda a cadea de valor do leite ao obxecto de contar cunha monitoraxe completa do sector, que se deixaron de publicar en setembro de 2017. Mentres, desde o sector denunciase que este acordo segue sen cumprir co seu obxectivo principal: conseguir unha relación máis racional e equitativa entre todos os axentes que compoñen a cadea láctea⁵.

Con todo, aínda queda moito por facer no eido da necesaria transparencia para lograr a efectiva “sustentabilidade” da cadea e para iso resulta fundamental tamén un maior compromiso e responsabilidade por parte da distribución. Na actualidade é posible coñecer os prezos que pagan as industrias aos produtores e tamén o prezo que pagan os consumidores, pero catro anos despois da sinatura do “Acordo Lácteo” continúan sen coñecerse os prezos de cesión da industria á distribución.

5 El Economista 21.02.2017. “Los ganaderos y la industria acusan a la gran distribución de hundir la leche” (disponible en: https://www.inlac.es/admin/uploads/files/id_13114304_El_Economista_1_16_20170221000000.pdf)

5.9. REAL DECRETO-LEY 20/2018 DE PROHIBICIÓN DE VENDA A PERDAS

O Real Decreto-lei de Medidas Urgentes para o Impulso da Competitividade Económica na Industria e Comercio de venda a perdas de decembro de 2018, modificou o artigo da Lei de Comercio polo miúdo que prohibía a venda a perdas de maneira xeneralizada e que foi declarado contrario ao dereito europeo por unha sentenza do Tribunal de Xustiza da UE en 2017. Supón reintroducir a prohibición da venda a perdas na lexislación española, con maior seguridade xurídica e conforme á normativa da UE sobre prácticas desleais das empresas aos consumidores. No entanto, segundo se indica no *3º Boletín de actualización de regulación de las prácticas comerciales en la cadena alimentaria en los países de la UE 2017-2018*, algunhas organizacións do sector agrario consideran que a normativa aprobada non responde á reclamación do sector, e engade unha maior complexidade e a posibilidade dunha maior arbitrariedade e ineficiencia nos procedementos^{6,7}.

6 QCOM. 12.12.2018. Real decreto-ley "michino", pérdidas por goleada. (Disponible en: http://www.qcom.es/alimentacion/periodico-digital-qcom-es-el-punto-de-encuentro-de-la-cadena-agroalimentaria/real-decreto-ley-michino--perdidas-por-goleada_36396_0_0_0_1_396118_0_in.html)

7 EFEAGRO. 10.12.2018. El sector agrario critica el "paso atrás" en la venta a pérdidas. (Disponible en <https://www.efegagro.com/noticia/venta-a-perdidas/>)

5.10. DIRECTIVA EUROPEA 2019/633 SOBRE PRÁCTICAS COMERCIAIS DESLEAIS

Os países da Unión Europea terán que adoptar e publicar as disposicións legais, regulamentarias e administrativas para dar cumprimento á nova Directiva Europea 2019/633, do 17 de abril de 2019, sobre prácticas comerciais desleais (PCD) na cadea alimentaria, como moi tarde o 1 de maio de 2021. A nova directiva inclúe unha lista mínima de nova prácticas comerciais prohibidas, como o atraso no pago de produtos xa entregados, a cancelación unilateral tardía dun pedido ou a súa modificación retroactiva, o rexeitamento do comprador para asinar un contrato por escrito co provedor ou o uso incorrecto de información confidencial.

Prohibe tamén ameazar aos produtores con deixar de consumir os seus produtos ou atrasar os pagos se estes presentan algunha reclamación ou solicitar aos agricultores compensacións económicas en caso de deterioro ou perda dos produtos unha vez entregados, a menos que ese deterioro se deba a unha neglixencia do provedor.

Así mesmo, contempla outras seis prácticas comerciais, como a devolución dos artigos non vendidos sen pagalos, obrigar aos provedores a pagar por publicitar, vender ou catalogar os seus produtos, ou a imposición de custos de desconto ao provedor, que tamén quedarán prohibidas, salvo que as partes o acordasen previamente de maneira clara e sen ambigüidade no contrato de subministración ou en calquera contrato posterior entre o provedor e o comprador.

Das medidas que necesariamente resultarán prohibidas, a única non prevista xa na LCA é a relativa á necesidade de prohibir as presións indebidas en forma de ameazas de represalias comerciais, polo que a LCA deberá adaptarse. Para estes efectos, todas as prácticas deben preverse especificamente, polo que non cabe alegar que esa práctica está comprendida na prohibición xenérica do abuso da situación de dependencia económica existente na LCA.

En canto ás prácticas que só resultarán prohibidas se non foron coñecidas e aceptadas polas partes mediante un pacto previo, claro e sen ambigüidades, a Directiva enumera as seguintes:

- » Que o comprador devolva produtos agrícolas e alimentarios non vendidos ao provedor sen pagar por estes produtos non vendidos, ou a súa eliminación, ou ambas as cousas;
- » Que se cargue ao provedor un pago como condición polo almacenamento, a exposición ou a inclusión nunha lista de prezos dos seus produtos agrícolas e alimentarios, ou a súa posta a disposición no mercado;
- » Que o comprador esixa ao provedor que asuma total ou parcialmente o custo daqueles descontos dos produtos agrícolas e alimentarios vendidos polo comprador como parte dunha promoción;
- » Que o comprador esixa ao provedor que pague pola publicidade de produtos agrícolas e alimentarios realizada polo comprador;
- » Que o comprador esixa ao provedor que pague pola comercialización polo comprador de produtos agrícolas e alimentarios; e
- » Que o comprador cobre ao provedor polo persoal de acondicionamento dos locais utilizados para a venda dos produtos do provedor.

En relación co anterior, cabe resaltar que a normativa española é parcialmente máis restritiva que a Directiva Europea, en tanto que prohibe calquera pago adicional sobre o prezo pactado, salvo se se refire ao

risco razoable de referenciación dun novo produto ou ao financiamento parcial dunha promoción comercial dun produto reflectida no prezo unitario de venda (e sempre que se pactase expresamente).

Por outra banda, a Directiva prevé a garantía do anonimato do denunciante ante o órgano administrativo competente. Este aspecto resulta transcendental para incentivar as denuncias no sector alimentario e haberá que introduci-lo na normativa española, pois o lexislador omitiu garantir a confidencialidade de maneira expresa na LCA.

Por último, cabe resaltar que a Directiva posibilita a existencia dun réxime sancionador que inclúa multas e outras sancións igualmente eficaces, e faculta a publicación desas sancións. Neste sentido, sería moi recomendable prever no Dereito español esas outras sancións e establecer a obriga de publicar as que se impoñan para garantir certo efecto disuasorio, como intenta, de maneira moi comedida, o Real Decreto-lei 5/2020, polo que se adoptan determinadas medidas urxentes en materia de agricultura e alimentación, que se analizará seguidamente.

En calquera caso, a transposición desta Directiva Comunitaria por medio da modificación da Lei da Cadea Alimentaria que prevé acometer o Ministerio de Agricultura Pesca e Alimentación, así como unha mellor e máis efectiva regulación da venda a perdas no sector agroalimentario, pode ser unha oportunidade para o reequilibrio da cadea de subministro agrícola e alimentario en xeral, e en particular da cadea de valor do sector lácteo.

5.11. REAL DECRETO-LEI 5/2020, POLO QUE SE ADOPTAN DETERMINADAS MEDIDAS URXENTES EN MATERIA DE AGRICULTURA E ALIMENTACIÓN

Con motivo das diversas protestas do sector agrario español que tiveron lugar a comezos do ano 2020 por mor dos baixos prezos recibidos, o goberno, por medio do Real Decreto-lei 5/2020, de 25 de febreiro, adoptou unha serie de cambios lexislativos que pivotan sobre tres aspectos orientados a mellorar a rendibilidade das explotacións, a posición negocia-

dora dos produtores e a equidade das relacións na cadea de valor e un xusto reparto dos custos xerais do sector primario: i) modificación da Lei da Cadea Alimentaria, ii) modificación da lei do imposto sobre a renda das persoas físicas, e iii) medidas en materia de emprego agrario.

No que atinxe á modificación da Lei 12/2013, o Real Decreto establece como principal novidade manifestada na exposición de motivos, a obriga de que cada operador abone ao inmediatamente anterior na cadea un prezo igual ou superior ao custo de produción do produto no que teña incorrido dito operador, de maneira que se preserve o valor agregado en cada elo da cadea, como medida para mellorar a competitividade global do sector agrario. Para iso, inclúese o custo de produción no prezo como elemento mínimo dos contratos, regúlanse tamén as actividades promocionais que se realicen no ámbito de aplicación da Lei da cadea para que estas se desenvolvan nun marco equitativo de obrigas e dereitos, prohibindo a realización de actividades promocionais que induzan a erro sobre o prezo e a imaxe dos produtos ou que prexudiquen a percepción na cadea sobre a calidade e o valor dos produtos. Asemade, no Decreto est-

tablécense modificacións no réxime sancionador, elevando de leves a graves determinadas condutas xa reguladas na LCA, engadindo dentro do catálogo das sancións, a infracción dos novos preceptos modificados e engadidos

polo propio Real Decreto. Tamén como novidade, contéplase a publicidade das resolucións sancionadoras impostas por infraccións graves e moi graves en materia de contratación alimentaria, con fins disuasorios pero tamén punitivos derivados do elemento reputacional dos operadores.

Da análise detallada do articulado do Real Decreto, pódese concluír que os obxectivos perseguidos polo Real Decreto manifestados na súa exposición de motivos para reequilibrar a cadea alimentaria están lonxe de poderse alcanzar a través do mesmo, pero introduce graves distorsións no eido do sector lácteo polas particularidades propias deste. En primeiro lugar, a modificación do artigo 9.1.c da lei da Cadea, tal e como está redactado só fai referencia ao custo de produción na formación do prezo, cando este sexa variable, sendo o custo efectivo de produción un dos factores a ter en conta na configura-

ción do prezo do produto, pero non o único, nin se establece o peso dese factor dentro do conxunto de factores que se poden empregar para a formación do prezo. Engádese tamén un apartado j) no citado punto 1 do artigo 9 da Lei da Cadea, que sinala “j) *indicación expresa de que o prezo pactado entre o produtor primario agrario, gandeiro, pesqueiro ou forestal ou unha agrupación de estes e o seu primeiro comprador cubre o custo efectivo de produción*”. Na práctica, ocorrerá que o operador de maior poder na cadea impondrá o prezo fixo ou variable que considere, incluíndo a manifestación de que dito prezo cubre os custos de produción, quedando sen efecto algún as pretensións do lexislador por reequilibrar a cadea de valor.

En segundo lugar, a regulación das actividades promocionais que se fai engadindo un novo artigo 12 bis á LCA non achega en realidade nada novo, xa

"Decreto-lei que desenvolve unha serie de medidas para mellorar a rendibilidade das explotacións, a posición negociadora dos produtores e a equidade das relacións na cadea de valor".

que deixa á autonomía e ao acordo das partes a concreción dos distintos aspectos da actividade promocional (prezos de cesión, volumes, cobertura xeográfica, tipo de promoción...), non dando cumprimento ao previsto na Directiva Comunitaria

2019/633 de prohibir, baixo certas circunstancias, determinadas prácticas comerciais, como son que o produtor asuma a devolución de produtos, cargue ao provedor o almacenamento, a exposición, ou o custo dos descontos dos produtos agrícolas e alimentarios vendidos polo comprador como parte dunha promoción, ou mesmo que o provedor pague pola publicidade realizada polo comprador, entre outras.

No que se refire ao artigo 12 ter, relativo á destrución de valor na cadea, non deixa de ser meramente enunciativo dunha vontade de que cada operador asegure en relación ao seu provedor, un prezo igual ou superior ao custo efectivo de produción, podendo acreditarse este conforme a calquera medio de proba admitido en dereito. En definitiva, calquera controversia que poida suscitarse en relación ao prezo e o custo de produción quedaría

abocada a un litixio que debe ser ventilado no seu caso, ante os tribunais de xustiza, aos que, é pouco probable que o operador máis feble da cadea acabe acudindo polas negativas consecuencias que podería ter para este. En calquera caso, esta redacción pode ter implicacións moi negativas para o sector lácteo, sobre todo na primavera como consecuencia do aumento das cisternas no mercado e a compra-venta destas entre primeiros compradores e industrias.

Por último, e en relación ao réxime sancionador, a modificación do artigo 23 da Lei da Cadea Alimentaria, eleva tal e como xa se indicou, determinadas sancións de leves a graves, tipificando como infraccións graves non formalizar por escrito os contratos alimentarios, non incorporar no contrato o prezo, realizar modificacións deste por motivos que non estean expresamente pactados polas partes, provocar a destrución de valor na cadea e realizar actividades promocionais que induzan a erro sobre o prezo dos produtos. En calquera caso, á vista

deste artigo, o incumprimento levaría aparellada a correspondente sanción para o incumpridor, pero non tería ningún efecto sobre o prexudicado, toda vez que este non recibe ningunha compensación derivada do incumprimento, o que fai que na práctica a norma non contribúa ao restablecemento do equilibrio na cadea de valor, podendo chegar incluso a sanción a compensar o incumprimento do contrato por parte do operador con maior poder na cadea.

En definitiva, o Real Decreto-lei ten unha incidencia moi limitada na práctica e incluso pode resultar contraproducente, derivando cara a imposición maioritaria de contratos de prezo fixo na que as partes subscriban que ese prezo cubre os custos de produción. Isto no sector lácteo levaría a uns prezos máis baixos para os produtores, porque os contratos a prezo fixo a prazos dun ano, obrigan por lóxica e como mecanismo de protección por parte da industria, a que se establezan prezos á baixa que cubran posibles caídas futuras.

5.12. O PAPEL DA COMISIÓN NACIONAL DOS MERCADOS E DA COMPETENCIA (CNMC)

En España, a CNMC é o órgano encargado de preservar, garantir e promover a existencia dunha competencia efectiva nos mercados no ámbito nacional. A autoridade española pronunciouse en diversas ocasións sobre a LCA e o Paquete Lácteo. Tal e como explica Santaolalla Montoya (2016), parece evidente que os informes que emite a CNMC non coinciden nin respaldan o funcionamento, procedemento e o réxime sancionador da LCA, pero no seu artigo conclúe que a lexislación nacional en competencia era insuficiente para regular todas as situacións inxustas e abusivas que se están producindo na cadea alimentaria. En sentido contrario, Del Pino González (2016) apuntaba que no diálogo cos sectores produtivos van quedando claramente marcados os límites da normativa de defensa da competencia. No entanto, para o axeitado funcionamento e articulación da cadea cómpre apelar á responsabilidade de todos, tamén da distribución

comercial, cuxas prácticas teñen unha incidencia clara na formación de prezos nos elos anteriores da cadea e na sostibilidade do conxunto do sector.

En calquera caso, a multa imposta pola CNMC en 2019⁸ a nove industrias e dúas asociacións pola súa conduta en contra dos dereitos dos gandeiros, corrobora que se vulneraron os dereitos destes ante o seu escaso poder de negociación. O procedemento iniciado e resolto en 2015⁹, foi anulado pola Audiencia Nacional por un erro formal e resolto definitivamente en 2019. A multa foi de 80,6 millóns de euros por prácticas anticompetitivas polo intercambio de información sobre prezos de compra de leite, volumes de compra e excedentes de leite en-

8 CNMC. 12.07.2019. La CNMC multa a varias empresas de la industria láctea por su conducta en contra de los derechos de los ganaderos. Disponible en: <https://www.cnmc.es/prensa/CNMC/multa-varias-empresas-industria-lactea-por-conducta-contra-ganaderos>

9 CNMC. 3.03.2015. La CNM multa con 88,2 millones de euros a varias empresas de la industria láctea. Disponible en <https://www.cnmc.es/node/372975>

tre os anos 2000 e 2013. Contra a Resolución non cabe recurso algún en vía administrativa, podendo interpoñerse recurso contencioso-administrativo na Audiencia Nacional. Os gandeiros tamén poden reclamar danos e prexuízos.

Na revisión do Paquete Lácteo efectuada en 2019 polo Ministerio de Agricultura, a CNMC publicou un informe no que recoñece a excepcionalidade do Paquete Lácteo, pero afirma que as condicións de contratación no sector lácteo son moi intrusivas coa liberdade e a autonomía das partes. Entre outros aspectos, cuestiona o período mínimo de adhesión dos gandeiros ás OP, que recomenda que se baixe a un ano. Tamén pediu que en caso de renuncia non se lles impida incorporarse a outra OP no prazo dun ano.

En calquera caso, cómpre destacar o excesivo celo da CNMC¹⁰ na persecución de prácticas supostamente restritivas da competencia no ámbito do sector primario, mentres que parece actuar de maneira moito máis laxa sobre outros sectores como o eléctrico, o de carburantes ou o das telecomunicacións.

10 CNMC. 22.05.2018. IPN/CNMC/007/18 Proyecto de Real decreto que establece las condiciones de contratación en el sector lácteo y modifica el RD 19/2015 de 24 de abril sobre declaraciones obligatorias por primeros compradores y productores de leche y productos lácteos de vaca, oveja y cabra. Disponible en: https://www.cnmc.es/sites/default/files/2031602_2.pdf

5.13. CONCLUSIÓN

Á vista dos numerosos esforzos normativos levados a cabo a distintos niveis para acadar unha distribución máis equitativa na cadea de valor do sector lácteo, os resultados non son os desexables, sobre todo, no caso de Galicia, onde a debilidade estrutural no eido da industria pola orientación a produtos de escaso valor engadido, non favorece o aumento do prezo que recibe o produtor.

Algunhas das conclusións máis salientables son:

- » As OPs en España e particularmente en Galicia non deron os resultados esperados de contribuír ao fortalecemento da posición negociadora e ao reequilibrio das relacións entre operadores. Isto débese fundamentalmente ao excesivo tamaño das mesmas en termos de volume, derivado dunha regulación excesivamente restritiva que dificulta a negociación, á falta dunha estrutura profesionalizada, e ao nulo interese por parte da industria na negociación do aprovisionamento a través deste tipo de estruturas.
- » Á vista da regulación normativa das OP realizada por outros países e dos resultados alcanzados por estas, resulta necesario flexibilizar os requisitos esixidos para a constitución das OP en España, que son os máis restritivos de Europa e teñen demostrado a súa ineficacia, particularmente en Galicia.
- » En consecuencia, no marco desta estratexia, a Consellería do Medio Rural, co obxectivo de mellorar as condicións de negociación en liña co que acontece noutros países europeos, ten instado ao Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación a unha flexibilización das condicións para a constitución das OPs, e modificou a lexislación galega para eliminar o número mínimo de gandeiros.
- » Un dos aspectos positivos do “Paquete Lácteo” foi o establecemento da obriga da formalización dos contratos, por introducir unha maior estabilidade en canto á recollida do leite ao gandeiro e dotar a este dunha maior seguridade xurídica na súa relación coa industria ou primeiro comprador.
- » No entanto, a duración mínima dun ano do contrato, unido á falta dunha regulación transparente das relacións industria-distribución que garanta a sostibilidade efectiva ao longo de toda a cadea, deriva en que os principais beneficiarios da implantación dos contratos, fose en realidade a propia

industria e non os gandeiros, que ven incrementado negativamente o diferencial de prezo con respecto a Europa desde a aplicación do Paquete Lácteo.

- » Cómpre avanzar na transparencia ao longo da cadea de valor do leite, para o que resulta imprescindible coñecer os prezos de cesión da industria á distribución, pois catro anos despois do Acordo para a estabilidade e sostenibilidade da Cadea de Valor do Sector de Vacún de Leite, seguen sen ser públicos.
- » A Interprofesional Láctea ten unha deficiente estrutura de financiamento, moi inferior ás Interprofesionais lácteas de outros países competidores, que lle impiden desenvolver coa axeitada eficacia e alcance os seus obxectivos. Asemade considérase acaído para Galicia promover unha descentralización da INLAC seguindo o modelo da CNIEL francesa, co obxectivo de mellorar a eficacia das accións de promoción e defensa do sector lácteo galego atendendo as súas particularidades específicas. Tamén nesta liña se considera necesario, ao igual que acontece noutros países da nosa contorna, a incorporación da distribución á INLAC.
- » Tanto o “Acordo Lácteo” a nivel estatal, como o Observatorio do Sector Lácteo en Galicia, impulsados en momentos de crises de prezos, non están cumprindo coas funcións para os que foron creados.
- » É necesario destacar o excesivo celo da CNMC na persecución de prácticas supostamente restritivas da competencia no ámbito do sector primario, mentres que parece actuar de maneira moito máis laxa sobre outros sectores como o eléctrico, o de carburantes ou o das telecomunicacións.
- » O Decreto-lei 5/2020 polo que se adoptan medidas urxentes en materia de agricultura e alimentación, que pretende entre outras cuestións, reequilibrar a cadea de valor, carece de eficacia práctica e mesmo pode ser contraproducente para o sector lácteo, porque pode conducir a un maior número de contratos a prezo fixo no que se formulen, como se indicou, negociacións de prezos á baixa. Ademais o decreto introduce graves distorsións no mercado, sobre todo en primavera polo aumento do número de cisternas en circulación e a compra-venda entre primeiros compradores e industrias.
- » A transposición da Directiva Comunitaria 2019/633 sobre prácticas comerciais desleais, por medio da modificación da Lei da Cadea Alimentaria así como unha mellor regulación da venda a perdas, pode ser unha oportunidade para o reequilibrio da cadea de valor do sector lácteo.

6

6. POLÍTICA AGRARIA COMÚN (PAC)

6.1. A PAC E A SÚA INCIDENCIA NO SECTOR LÁCTEO

6.1.1. Principios da PAC

A Política Agraria Común (PAC) constitúe unha das políticas máis importantes no sistema institucional da Unión Europea, xa que é a encargada de xestionar as subvencións que se outorgan ao sector agrario. Creada en 1962 para garantir a subministración de alimentos, convértese nun elemento esencial nas rendas do sector lácteo galego, sobre todo, no eido produtivo.

O impacto da PAC no sector vacún de leite está analizado no capítulo de produción, onde se relatan os cambios experimentados nos seus obxectivos polas sucesivas reformas levadas a cabo polas autoridades europeas, ao introducir desafíos que eran secundarios na década dos 50 e 60. Na actualidade a PAC

procura mellorar a produtividade agrícola, garantindo unha produción viable de alimentos, de xeito que os consumidores dispoñan dun subministro estable a prezos accesibles. Tamén garantir aos agricultores da UE un nivel de vida razoable, xestionar os recursos naturais dun modo sostible e adoptar medidas para facer fronte ao cambio climático de acordo cos obxectivos marcados na Axenda 2020, así como alcanzar un desenvolvemento territorial equilibrado, orientado cara á diversificación da actividade agrícola e a viabilidade das zonas rurais.

A PAC 2015-2020, vixente na actualidade, estrutúrase en dous piares: o primeiro pilar, con medidas anuais obrigatorias de aplicación xeral (axudas directas e medidas de regulación do mercado) e o segundo pilar, con medidas voluntarias adaptadas

ás particularidades territoriais nacionais e rexionais (axudas ao desenvolvemento rural).

No ámbito da política agraria europea, a novidade máis relevante no que afecta á organización dos mercados do sector leiteiro e dos produtos lácteos neste período, foi a eliminación no ano 2015 do réxime da taxa láctea ou sistema de cotas, instaurado por medio do Regulamento (CEE) n° 856/84 do Consello, de 31 de marzo de 1984, co

obxectivo de conter a produción láctea no conxunto da Unión Europea. A decisión de poñer fin á restrición da produción tiña como obxectivo ofrecer maior flexibilidade aos produtores europeos para facer fronte á crecente demanda do mercado mundial. No caso de Galicia, como xa se ten indicado, entre o 2015 e o 2019 incrementouse nun 7,6% a produción de leite, a pesar de que no período diminuíu o número de explotacións que entregan leite un 25,6%.

“A PAC é un elemento esencial nas rendas dos produtores de leite galegos”.

6.1.2. Tipoloxía de axudas da PAC 2015-2020

Neste subapartado analízanse as diferentes liñas de axuda da PAC para o período 2015-2020, no ámbito dos dous piares nos que esta se estrutura.

6.1.2.1. Axudas do primeiro piar financiadas polo FEAGA

As liñas de axuda do primeiro piar da PAC están integradas polos pagamentos directos á agricultura e á gandería, establecidos no Regulamento (UE) n° 1307/2013 do Parlamento Europeo e do Consello, do 17 de decembro de 2013, e no Real Decreto 1075/2014, do 19 de decembro, e constan dos seguintes pagamentos no caso galego, financiados integramente polo Fondo Europeo Agrícola de Garantía (FEAGA):

a) Un pagamento básico aos agricultores («pagamento básico»)

O réxime de pagamento básico é o sistema de axudas desacoplado da produción que substituíu ao anterior réxime de pago único en vigor ata a campaña 2014. O valor dos dereitos de pago básico estableceuse sobre a base dunha referencia rexional, onde o período histórico de referencia básico é a campaña 2013. Deste xeito, a asignación de dereitos de pago básico permite que as axudas desacopladas que se conceden desde o ano 2015 reflictan mellor a realidade produtiva actual da nosa agricultura.

b) Un pagamento para os agricultores que apliquen prácticas agrícolas beneficiosas para o clima e o ambiente («pagamento verde»)

É tamén coñecido como “pago verde”, ecoloxización ou greening. Permite conceder un pago anual por cada hectárea admisible vinculada a un dereito de pago básico, sempre que se respecten determinadas prácticas ambientais, dependendo da estrutura da explotación. En todo caso, o agricultor que pretenda activar os seus dereitos de pago básico debe respectar esas prácticas ambientais en todas

as hectáreas da súa explotación suxeitas aos requisitos do “pago verde”. Considéranse a efectos do actual período de programación da PAC as seguintes prácticas de pago verde:

- » Diversificación de cultivos. Implica que se a terra de cultivo da explotación cubre entre 10 e 30 ha deben cultivarse (polo menos) dous tipos de cultivos diferentes sen que o principal supoña máis do 75% de dita terra de cultivo. No caso de superar as 30 ha deben cultivarse (polo menos) tres tipos de cultivos, sen que o principal supoña máis do 75% e os dous maioritarios máis do 95%.
- » Mantemento dos pastos permanentes existentes. Outorgase unha especial relevancia aos medioambientalmente sensibles (PMS) designados en zona Natura 2000, prohibíndose a súa conversión a outros usos, así como a labranza.
- » Contar con determinadas Superficies de Interese Ecolóxico (SIE) nas súas explotacións, para as que se consideran as seguintes superficies: terras en barbeito sen produción, cultivos fixadores de nitróxeno, terras forestadas e superficies dedicadas á agrosilvicultura no marco do Programa de Desenvolvemento Rural (PDR), superficies con *Miscanthus* ou *Silphium perfoliatum* e barbeitos de plantas melíferas con especies ricas en pole e melíferas. En calquera SIE que sexa ou poida ser produtiva está prohibido o uso de produtos fitosanitarios. As explotacións con máis de 15 ha de terra de cultivo deberán contar cun mínimo do 5% de SIE en dita terra de cultivo.

c) Un pagamento suplementario para os agricultores mozos que comezan a súa actividade agrícola

Co fin de reforzar o relevo xeracional e a competitividade do sector agrario, a PAC contempla unha serie de axudas á instalación de agricultores mo-

zos. Dentro do primeiro piar, por un lado atópase a asignación de dereitos de pago básico da Reserva Nacional, para o que se deben cumprir unha serie de condicións recollidas no RD 1076/2014, entre as que se encontran non ter máis de 40 anos ou instalarse por primeira vez nunha explotación agraria como responsable da mesma. Por outro lado está o pago suplementario aos agricultores mozos, que é un incremento adicional ao pago básico, para o que se deben cumprir as condicións recollidas no RD 1075/2014, similares aos da asignación de dereitos.

d) Un réxime de axuda asociada á produción

As axudas asociadas á produción, ou axudas axustadas, son aquelas que se reciben por realizar un determinado cultivo ou por criar un determinado tipo de gando. Estas axudas asociadas a determinados sectores agrícolas e gandeiros en dificultades teñen por obxectivo garantir a viabilidade económica, no caso do sector lácteo, das explotacións que manteñen vacas de leite e reducir o risco de abandono da actividade produtiva.

Ao contrario que o pago básico, que se recibe con independencia do tipo de cultivo que se realice ou por manter as terras en boas condicións para o pasto ou o cultivo, as axudas asociadas van dirixidas a determinados tipos de cultivo ou de gando. As granxas de leite teñen dereito a este pago segundo número de vacas, no caso da campaña 2019 a axuda para as primeiras 75 vacas é de 128,00 € por cabeza, reducíndose á metade a axuda para o resto de vacas. En zonas de montaña, o importe por vaca elévase a 146,55 € nas 75 primeiras vacas, reducíndose tamén a metade por cada vaca que exceda das 75.

e) Un réxime simplificado para os pequenos agricultores

Dirixidas aos agricultores que non perciben pagos directos por importe superior aos 1.250 euros, co obxecto de preservar a agricultura a tempo parcial, que tanta importancia ten en determinadas áreas rurais.

f) Programa de leite para escolares

Dentro do primeiro piar tamén se atopan as axudas para a subministración de froitas frescas, hortalizas e leite e produtos lácteos ao alumnado de centros escolares, previstas no Regulamento (UE) nº 1308/2013 do Parlamento Europeo e do Consello, do 17 de decembro de 2013, polo que se crea a organización común de mercados agrarios. En España estas axudas están reguladas polo Real Decreto 511/2017 de 22 de maio de 2017, polo que se desenvolve a normativa da Unión Europea en relación co programa escolar de consumo de froitas, hortalizas e leite, establecendo de forma conxunta as normas de desenvolvemento no relativo á distribución nos centros escolares de ditos produtos. Estas axudas están destinadas ás empresas provedoras de centros escolares que exerzan a actividade de produción e/ou comercialización dos produtos subvencionables ata un importe máximo por kg en función do tipo de leite, subvencionando tamén os gastos de transporte. Na Táboa 6.1 detállanse as axudas concedidas nos catro últimos anos para o leite e derivados lácteos.

Táboa 6.1. Axudas concedidas para a subministración de leite e derivados lácteos dentro das axudas a programas para escolares (€).

AXUDAS A PROGRAMAS PARA ESCOLARES	
ANO	LEITE E DERIVADOS LÁCTEOS (€)
2016	27.460
2017	46.550
2018	464.030
2019	419.460

Fonte: Elaboración propia a partir de “transferencias FEAGA por sectores, organismos pagadores e ano” do FEAGA.

Pode observarse un gran cambio no gasto realizado nesta axuda a partir do ano 2018, despois da entrada en vigor do RD 511/2017, ao que se sumou o pago do IVE dos produtos deste programa por parte da Xunta de Galicia. Isto incrementou o interese por parte das entidades subministradoras de produtos lácteos, xa que anteriormente este programa non resultaba economicamente rendible.

6.1.2.2. Axudas do segundo pilar cofinanciadas polo FEADER

En canto ao segundo pilar, articulado en Galicia a través do Programa de Desenvolvemento Rural de Galicia 2014-2020, aprobado oficialmente pola Comisión Europea o 18 de novembro de 2015, conta cun orzamento de 1.186,4 millóns de euros de fondos públicos dispoñibles para o período 2014-2020 (889,8 millóns de € con cargo ao orzamento da UE mediante fondos FEADER e 296,6 millóns de € de cofinanciación nacional, 217,6 deles aportados pola Xunta de Galicia e 79 polo MAPA). O PDR estrutúrase en 14 medidas e 45 submedidas que se reflicten seguidamente na Táboa 6.2, entre as que se recollen varias das que poden resultar beneficiarios os gandeiros de vacún de leite e as industrias lácteas.

Táboa 6.2. Medidas do PDR de Galicia con incidencia directa ou indirecta no sector lácteo.

Medida 1. Transferencia de coñecementos e información
» Submedida 1.1 Formación profesional e adquisición de competencias.
» Submedida 1.2 Apoio ás actividades de demostración e as accións de información.
» Submedida 1.3 Intercambios breves e visitas a explotacións agrícolas e forestais.
Medida 2. Servizos de asesoramento, xestión e substitución destinados ás explotacións agrícolas
» Submedida 2.1 Apoio para contribuír á obtención de servizos de asesoramento.
» Submedida 2.2 Apoio para o establecemento de servizos de xestión, substitución e asesoramento agrícola e de servizos de asesoramento forestal.
Medida 3. Réximes de calidade dos produtos agrícolas e alimenticios
» Submedida 3.1 Axudas á participación en réximes de calidade.
Medida 4. Investimentos en activos físicos
» Submedida 4.1 Axudas aos investimentos que melloren o rendemento e a sustentabilidade globais da explotación agrícola.
» Submedida 4.2 Apoio aos investimentos en transformación/comercialización e/ou desenvolvemento de produtos agrícolas.
» Submedida 4.3 Apoio aos investimentos en infraestrutura relacionada co desenvolvemento, a modernización ou a adaptación da agricultura e a silvicultura.
» Submedida 4.4 Apoio aos investimentos non produtivos vinculadas ao cumprimento de obxectivos agroambientais e climáticos.
Medida 6. Desenvolvemento de explotacións agrícolas e empresariais
» Submedida 6.1 Axuda á creación de empresas para os novos agricultores.
» Submedida 6.3 Axuda á creación de empresas para o desenvolvemento de pequenas explotacións.
Medida 10. Agroambiente e clima
» Submedida 10.1 Pago para compromisos agroambientais e climáticos. Operación 10.1.3 Manexo sustentable das explotacións gandeiras.
Medida 11. Agricultura Ecolóxica
» Submedida 11.1 Pago para o cambio a prácticas e métodos de agricultura ecolóxica.
» Submedida 11.2 Pagos para o mantemento de prácticas e métodos de agricultura ecolóxica.
Medida 13. Pago a zonas con limitacións naturais ou outras limitacións específicas
» Submedida 13.1 Pago de compensación en zonas de montaña.
» Submedida 13.2 Pagos compensatorios para outras áreas que afrontan limitacións naturais considerables.
Medida 15. Servizos silvoambientais e climáticos e conservación dos bosques
» Submedida 15.1 Axudas para o pagamento por compromisos silvoambientais e climáticos e de conservación de bosques
Medida 16. Cooperación
» Submedida 16.1. Apoio para a creación e funcionamento de grupos operativos da EIP en materia de produtividade e sostibilidade agrícolas
» Submedida 16.2 Apoio para proxectos piloto e para el desenvolvemento de novos produtos, prácticas, procesos e tecnoloxías
Medida 19. LEADER

Fonte: Elaboración propia a partir de información da Consellería do Medio Rural.

6.1.3. Contía das axudas ás explotacións de vacún de leite en Galicia

Segundos datos facilitados pola Consellería do Medio Rural sobre as ganderías de vacún de leite que tiñan entregas ás industrias en 2019, estas recibiron 96 millóns de € anuais entre o ano 2016 e o 2019 a través das axudas do primeiro piar da PAC, concentrándose principalmente no pago básico (38,3%), axuda asociada ao vacún de leite (37,3%) e pago verde (19,8%), representando estas tres liñas o 95,5% do total das axudas deste piar que recibe o sector de vacún de leite (Táboa 6.3). A alta profesionalización e especialización das explotacións do sector reflíctese na

escasa contía de axudas a outras producións distintas do leite, así como a escasa contía da axuda correspondente ao réxime de pequenos agricultores.

As axudas deste primeiro piar poden dividirse en dous tipos, por unha banda están os pagos baseados en dereitos ou superficie da explotación (básico, verde e mozos), que contribúen a fomentar o incremento da base territorial das explotacións, que redundan en máis axudas, e por outra banda están as axudas asociadas á produción, como recoñecemento ao feito de ser sectores que poden atravesar dificultades, polo que teñen o obxectivo de incentivar o mantemento da produción.

“As axudas medias do primeiro piar recibidas polas ganderías galegas ascenden a 96 millóns de €”.

Táboa 6.3. Axudas do 1º piar da PAC recibidas polas explotacións de leite de vacún entre 2016 e 2019 (€).

AXUDA PRIMEIRO PIAR VACÚN LEITE GALICIA	2016	2017	2018	2019
Pago único	3.281	-	-	-
Pago básico	36.309.812	34.824.798	39.120.225	36.893.666
Pago verde	18.627.184	18.380.121	20.271.623	18.845.790
Agricultores mozos	56.536	477.383	71.987	2.149.767
Axuda asociada ao vacún de leite	34.159.967	36.583.627	38.621.411	33.734.218
Leite dereitos especiais	21.132	35.010	24.671	15.227
Axuda vacas nutrices	430.697	469.864	457.472	488.627
Cebo	2.483	283.202	301.311	338.709
Ovino	-	10.041	6.153	4.788
Vacún cebo dereitos especiais	444	271	160	43
Axuda asociada aos cultivos proteicos	19.623	17.319	21.938	17.453
Axuda asociada aos legumes de calidade	459	525	555	398
Disciplina financeira	929.998	1.055.679	1.092.727	1.170.274
Redución produción leiteira R(UE) 2016/16/12	-	666.858	-	-
Axuda excepcional de vacún de leite. RD 70/2017	-	6.606.265	-	-
Réxime de pequenos agricultores	-	40.931	38.936	35.975
Programa de leite para escolares	7.433	3.779	48.269	38.601
TOTAL	90.569.049	99.455.674	100.077.439	93.733.535

Fonte: Elaboración propia a partir de información da Consellería do Medio Rural.

Na Táboa tamén se atopan dúas axudas de carácter excepcional no ano 2017, motivadas pola difícil situación que pasou o sector lácteo europeo no ano 2016, cunha confluencia de factores que deron lugar a un importante desequilibrio do mercado e unha prolongada caída dos prezos pagados aos produtores. Por un lado está a axuda para a redución da produción leiteira R (UE) 2016/16/12, que consistía en que os produtores recibían unha axuda pola redución da produción durante tres meses, que en Galicia supuxo

menos de 700 mil €. Tivo un maior peso a axuda excepcional no marco do RD 70/2017 e Regulamento (UE) 2016/1613, que apoiaba aos pequenos produtores, aos gandeiros en zonas de montaña ou aos que non incrementasen o censo nos dous anos anteriores, así como á mellora da organización do sector, apoiando aos gandeiros integrados en OPs. As ganderías da base de datos dispoñible recibiron a través desta axuda máis de 6,6 millóns de €.

Por último, comparando os datos das axudas do programa de leite para escolares presentados na Táboa 6.1 coas axudas recibidas polas granxas dentro deste programa, pode verse que nesta axuda apenas participan as granxas galegas, sendo outros operadores os principais receptores das axudas.

.....

“O importe medio das axudas do segundo piar ás explotacións lácteas galegas foi de 24 millóns de €”.

.....

As axudas do PDR percibidas polas explotacións de leite galegas entre 2016 e 2019 preséntanse na Táboa 6.4. Co avance do período da PAC obsérvase unha maior cantidade de axudas recibidas polas granxas de leite, superando en 2018 e 2019 os 30 millóns de €, sendo a media dos catro anos de 24 millóns de €. A submedida cun maior peso no lácteo é a 4.1 (axudas aos investimentos), coñecida como plans de mellora, que supón o 40,3% do montante total de axudas do PDR recibido polas explotacións lácteas, incrementándose tamén o seu peso co avance do período, significando o 58% dos pagos recibidos no ano 2019. Tras esta, outras 3 submedidas relacionadas con aspectos agroambientais ou de limitacións naturais engloban a maior parte das axudas do PDR para as explotacións de leite, as submedidas 13.1 (Pago de compensación en zonas de montaña) e 13.2 (Pagos compensatorios para outras áreas que afrontan limitacións naturais considerables) supoñen o 35,9% (a 13.1 o 13,7% e a 13.2 o 22,2%) das axudas, mentres que a submedida 10.1 (Pago para compromisos agroambientais e climáticos) supón o 16,3%. As restantes

submedidas representan unicamente o 7,6% das axudas que recibe o tecido produtivo do sector lácteo galego.

Táboa 6.4. Axudas do PDR recibidas polas explotacións de leite de vacún entre 2016 e 2019 (€).

SUBMEDIDA	2016	2017	2018	2019
2.1	-	11.049	-	-
3.1	2.693	8.721	26.085	38.773
4.1	21.513	2.223.635	15.509.409	21.262.076
4.2	116.578	239.117	637.134	109.973
4.4	-	74.533	52.025	6.000
6.1	-	1.516.000	679.000	194.000
6.3	-	45.000	108.000	351.000
10.1	2.701.327	4.228.930	4.404.103	4.470.957
11.1	30.353	133.059	221.771	63.934
11.2	243.608	252.929	302.211	479.554
13.1	3.399.491	3.280.286	3.259.279	3.294.488
13.2	4.569.279	5.404.940	5.296.545	6.237.900
16.1	5.762	44.401	4.097	45.897
19.2	21.984	496.004	704.042	75.731
TOTAL	11.112.587	17.958.604	31.203.701	36.630.283

Fonte: Elaboración propia a partir de información da Consellería do Medio Rural.

.....

“A axuda media por explotación ascende a 15.000 €, con grandes diferenzas segundo o seu tamaño”.

.....

En total, as ganderías de leite en Galicia reciben unhas axudas totais anuais medias, tanto do primeiro piar como do PDR de 120 millóns de euros anuais. Na Táboa 6.5 reflíctese a contía total media das axudas recibidas polos produtores lácteos galegos (tanto do primeiro como do segundo piar) segundo o tramo de produción. A axuda media recibida por explotación nos catro anos situase en 15 mil €, aínda que está incrementándose debido ao aumento das axudas do PDR en 2018 e 2019. Por tramos, as granxas do tramo de menor produción (<250 t), onde como se viu en apartados anteriores acumúlanse gran parte das explotacións da Comunidade, reciben unha media de 8 mil €, mentres

que no tramo 250-<500 t reciben unha media de 18 mil €, no tramo 500-<1000 t a axuda media ascende a 27,5 mil € e no de maior produción a 47 mil €.

Táboa 6.5. Axudas medias da PAC (2016 e 2019) recibidas por granxa, segundo o tramo de produción (€).

TRAMO (t)	2016	2017	2018	2019	PROMEDIO 2016-2019
<250	7.284	8.654	8.381	8.422	8.185
250-<500	15.692	18.032	19.233	19.376	18.084
500-<1000	22.337	25.300	31.335	30.951	27.481
>1000	36.981	41.762	55.468	53.538	46.937
TOTAL	12.715	14.693	16.426	16.299	15.033

Fonte: Elaboración propia a partir de información da Consellería do Medio Rural. Aos efectos da elaboración desta Táboa, considérase que os tramos para os anos 2016 e 2017 non teñen mudado con respecto aos datos dispoñibles sobre das explotacións que entregan leite entre abril de 2018 e marzo de 2019.

A axuda media da PAC por cada kg de leite producido na Comunidade é de 0,044 €, pero atópanse grandes diferencias entre tramos (Táboa 6.6). No de menor produción a axuda por cada kg producido ascende a 0,08 €, descendendo a 0,05 € e 0,04€ nos intermedios e a 0,028 no de maior produción. Isto está relacionado coas características das granxas descritas no capítulo de produción e co tipo de axudas. Unha parte importante están ligadas á terra (pago básico e pago verde), cunha maior produción de leite por ha canto maior é o tramo e por outro lado ao número de animais, a partir de 75 vacas cantas máis teña a explotación menor é a axuda media por animal ao incrementarse as vacas que reciben a metade da axuda.

“As explotacións con menor produción reciben unha maior axuda por kg producido”.

Táboa 6.6. Axudas medias da PAC (2016 e 2019) recibidas por kg de leite producido, segundo o tramo de produción (€).

TRAMO (t)	2016	2017	2018	2019	PROMEDIO 2016-2019
<250	0,071	0,085	0,082	0,082	0,080
250-<500	0,044	0,050	0,054	0,054	0,050
500-<1000	0,033	0,037	0,046	0,045	0,040
>1000	0,022	0,025	0,033	0,032	0,028
TOTAL	0,037	0,043	0,048	0,048	0,044

Fonte: Elaboración propia a partir de información da Consellería do Medio Rural.

6.1.4. Axudas á industria láctea

As axudas da PAC non están destinadas unicamente ao sector produtor, senón que a través do PDR a industria tamén pode ser beneficiaria destas axudas, principalmente a través da submedida 4.2, referente ao apoio aos investimentos en transformación, comercialización e/ou desenvolvemento de produtos agrícolos. Estas axudas están orientadas a financiar investimentos para a creación, ampliación e modernización das instalacións situadas en Galicia destinadas á transformación e/ou comercialización de produtos agrarios. Estes deben ter uns importes totais subvencionables maiores de 60.000 €, que contan cunha porcentaxe de cofinanciación que vai do 10 ao 50%, dependendo do tipo de proxecto e características da empresa solicitante.

O importe total das subvencións concedidas no período 2014-2018 no marco desta submedida á industria láctea en Galicia foi de 48,3 millóns de € (Táboa 6.7), representando un 36,4% do investimento total realizado pola industria na Comunidade, que ascendeu a 132,4

“En 5 anos as industrias instaladas en Galicia recibiron a través do segundo pilar 48,3 millóns de €”.

millóns de € no período, impulsado fundamentalmente por Inleit Ingredients e a ampliación da fábrica de Entrepinares en Vilalba, tal e como se sinalou no capítulo dous deste documento, relativo ao tecido industrial.

Táboa 6.7. Empresas e axudas recibidas no sector lácteo galego entre 2014 e 2018 (millóns €).

	2014	2015	2016	2017	2018	TOTAL (2014-2018)
Nº empresas subvencionadas	20	29	28	24	30	26 (*)
Investimento Subvencionable (millóns €)	4,9	10,3	36,6	28,9	51,7	132,4
Subvención (millóns €)	1,8	4,0	14,5	10,3	17,8	48,3
% de subvención medio	36,7	38,8	39,6	35,6	34,4	36,5

(*) Media anual de empresas do sector lácteo subvencionadas.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do FOGGA.

6.1.5. Axudas á promoción de produtos agrícolas no mercado interior e en terceiros países

Dentro das políticas comunitarias contémpanse outro tipo de axudas das que se beneficia o sector lácteo, entre as que se atopan as reguladas no Regulamento (UE) 1144/2014 do Parlamento Europeo e do Consello, *sobre accións de información e promoción relativas a produtos agrícolas no mercado interior e en terceiros países*, e o Regulamento Delegado (UE) 2015/1829, que completa ao anterior, xunto co Regulamento de Execución (UE) 2015/1831 polo que se establecen as disposicións de aplicación destas accións de información e promoción desde a convocatoria 2016. O obxectivo destas axudas é o de reforzar a competitividade do sector agrícola, aumentando o coñecemento dos produtos agrícolas da Unión Europea e as súas cotas de mercado e consumo, mellorando a visibilidade dos mesmos, tanto dentro como fóra da Unión.

No ámbito do sector lácteo, a INLAC é beneficiaria destas axudas a través do programa de promoción do leite e dos produtos lácteos. No período 2017-2019, no marco dunhas prácticas dietéticas adecuadas coa campaña *“Di que si al menos a tres lácteos al día”*, a UE financiou o 70% dos 1.514.795

€ aos que ascendeu orzamento total desta campaña. O proxecto continua na fase 2019-2021, baixo o lema *“Generación Láctea”*, con 1.521.589 € de orzamento, aportando a UE unha subvención do 70% do total. O obxectivo do programa é aumentar o coñecemento sobre os valores nutricionais do leite e dos produtos lácteos, relacionando o seu consumo cun estilo de vida saudable. Entre outras accións previstas no programa, está a de contar cun autobús que durante dous anos percorrerá cidades repartidas por toda a xeografía española acercando ao público os beneficios dos produtos lácteos.

6.2 O futuro da PAC

A proposta de reforma da PAC para despois de 2020 foi presentada pola Comisión Europea en xuño de 2018. Conserva os elementos esenciais da PAC actual e, ao mesmo tempo, introduce un cambio profundo na maneira na que deben deseñarse os seus instrumentos, pois pasa de ser unha política baseada na descrición dos requisitos que deben cumprir os beneficiarios finais das axudas, a unha política orientada á consecución de resultados concretos, vinculados a tres obxectivos xerais:

- a. fomento dun sector agrícola intelixente, resistente e diversificado que garanta a seguridade alimentaria;

- b. intensificación do coidado do medio ambiente e a acción polo clima, contribuíndo a alcanzar os obxectivos climáticos e ambientais da UE;
- c. fortalecemento do tecido socio-económico das zonas rurais.

Estes obxectivos xerais desagreganse á súa vez en nove obxectivos específicos, baseados nos tres alcerces da sustentabilidade e complementados cun obxectivo transversal común de modernizar o sector agrario a través do coñecemento, a innovación e a dixitalización nas zonas rurais (Figura 6.1).

Figura 6.1. Obxectivos específicos e transversal da PAC despois do ano 2020.

Fonte: Plan estratéxico PAC post 2020 do MAPA.

A nivel nacional o MAPA traballa na elaboración do Plan Estratéxico de España da PAC 2021-2027 en coordinación coas Comunidades Autónomas, as organizacións agrarias e entidades medioambientais, nun proceso no que tamén pode participar o conxunto da sociedade achegando as súas ideas e suxestións.

Ao mesmo tempo a Xunta de Galicia está desenvolvendo, no marco do Plan Estratéxico de España, a súa estratexia para a nova PAC, na que se establecerán as prioridades de Galicia para o próximo período de programación. Estas están sendo trasladadas ao grupo de traballo do Goberno de España, para que sexan recollidas polo Plan Estratéxico Nacional que se remitirá á Comisión Europea en xullo de 2020, cunha previsión por parte da Comisión Europea de que a primeira solicitude da nova PAC se retrase ata o ano 2022.

A proposta da futura PAC reforza os seus aspectos ambientais e climáticos, contemplados na denominada “arquitectura verde” e achega oportunidades para a agricultura e o medio ambiente, dando resposta ás expectativas dos consumidores e cidadáns europeos. Entre os aspectos de máis relevancia que se están discutindo no debate sobre a futura PAC están:

- » Definir a figura do agricultor xenuíno (substitúe ao de agricultor activo e céntrase en definir o nivel de renda agraria necesaria para recibir as axudas).
- » Limitación dos pagos ás grandes explotacións ou “capping”.

- » Os eco-esquemas como instrumento incentivador para que os agricultores poidan avanzar cara a un sistema agrario máis sostible, máis competitivo e capaz de responder ás demandas dos cidadáns. Os eco-esquemas deben remunerar as prácticas que vaian máis aló dos requisitos mínimos ambientais da Unión Europea, que se recollerán na “condicionalidade reforzada”, prácticas beneficiosas para o clima e o medio ambiente e que xeran servizos ecosistémicos para a sociedade. Entre estas prácticas atópase contribuír a atenuar o cambio climático e a adaptación a este; o uso de enerxías renovables, promover o desenvolvemento sostible e a xestión eficiente dos recursos naturais (auga, chan, aire), protección da biodiversidade, servizos ecosistémicos ou a conservación de hábitats e paisaxes. Galicia debe escoller os eco-esquemas que quere incentivar en función das súas propias características, que difiren en gran medida das do resto do Estado.

Con todo, para o novo período de programación preséntase un escenario de redución do orzamento total da PAC como consecuencia, entre outros factores, do Brexit e outras incertezas actuais derivadas da crise do coronavirus. Polo tanto un dos retos que se lle presenta a Galicia con respecto á nova PAC é o de conseguir manter, nun contexto de redución orzamentaria e outras incertezas actuais derivadas da crise do coronavirus, a contía total de axudas que vén recibindo este sector que constitúe a principal especialización produtiva do sector agrario galego.

6.3 CONCLUSIÓN

- » A Política Agraria Común (PAC) constitúe unha das políticas máis importantes no sistema institucional da Unión Europea, sendo un elemento esencial nas rendas do sector lácteo galego, sobre todo no eido produtivo, e na mellora da sustentabilidade das explotacións.
 - » As explotacións lácteas galegas reciben unha axuda media anual de 120 millóns de euros da PAC (96 millóns de euros do primeiro pilar e 24 do PDR) que representa unha media de 15 mil euros por explotación.
 - » A axuda media por kg de leite producido situouse no período 2016-2019 en 0,044 euros, sendo menor canto maior é o tamaño das explotacións.
 - » A industria láctea tamén é beneficiaria destas axudas, principalmente a través da submedi-
- da 4.2, referente ao apoio aos investimentos en transformación, comercialización e/ou desenvolvemento de produtos agrícolas.
- » O importe total das subvencións concedidas á industria láctea no período 2014-2018 no marco desta submedida foi de 48,3 millóns de euros, representado un 36,4% do investimento total realizado pola industria na Comunidade, que ascendeu a 132,4 millóns de euros no período.
 - » Un dos retos para Galicia na nova PAC, nun contexto de redución orzamentaria polo Brexit e outras incertezas actuais derivadas da crise do coronavirus, é o de tratar de manter a contía das axudas da PAC que vén recibindo o sector lácteo, principal especialización produtiva do agro galego.

7. FORMACIÓN

A formación dos profesionais gandeiros é indispensable non só en materia de coñecemento técnico-productivo, senón tamén en termos de xestión empresarial e comercial, constituíndo un elemento imprescindible para lograr a competitividade en calquera sector productivo e para conseguir adaptarse a un mercado cada vez máis cambiante.

A oferta formativa é importante non só para os gandeiros profesionais, senón tamén polo papel que pode xogar contra o desemprego rural, ao formar a novos gandeiros e a persoal alleo ao sector que poida incorporarse ás granxas. Neste senso, en países e rexións produtoras de leite da nosa contorna apostan por unha formación diferenciada e especializada no sector lácteo e

na produción animal. Así, en Portugal, Francia ou Irlanda, existe unha formación especializada en produción animal: *Animal Science* no caso

irlandés, *Enxenheiros Zootecnistas* en Portugal e *Ingénieure en élevage et production animale* no caso francés. En todos estes casos a formación vai enfocada a comprender a Produción Animal como unha empresa na que é necesario ter unha visión holística da produción. Verase neste capítulo como isto non acontece no caso de España e máis particularmente no caso de Galicia.

En Galicia, segundo os datos da *Encuesta sobre la estructura de las explotaciones agrícolas* (INE, 2016), o 84% dos xefes de explotación agrícola teñen formación baseada na experiencia exclusivamente práctica, o 2,3% teñen Formación Profesional agrícola e menos do 1% teñen formación universitaria agrícola, mentres que o 13% restante conta con outro tipo de formación agraria. Estes datos amosan a excesiva importancia que os propios agricultores e gandeiros outorgan á experien-

cia práctica e ao coñecemento herdado das prácticas familiares, fronte á formación profesional. Con todo, a enquisa realizada aos gandeiros de leite no marco da estratexia reflicte que un 4% dos enquisados teñen formación universitaria (destes, o 38% con estudos relacionados coa familia agraria) e estudos de Formación Profesional (FP) un 20% (o 33% da familia profesional agraria).

En canto á necesidade de persoal e á formación dos traballadores, a enquisa amosa que un 7% dos gandeiros estarían interesados en contratar empregados, aínda que o 92% ten dificultades para atopar traballadores cualificados e o 80% traballadores non cualificados. Ademais, un 87% considera que

"En Galicia non existe unha formación diferenciada e especializada no sector lácteo".

é difícil atopar empregados polo desprestixio da profesión, un 57% porque non hai xente ben formada, un 41% polas malas condicións do traballo e o 38% porque non

hai xente con experiencia. Esta imaxe negativa que ten a sociedade do traballo no campo repercute non só á hora de atopar traballadores, senón tamén a que os estudos de FP ou os estudos universitarios relacionados co sector gandeiro non sexan, ou no se vexan, como unha alternativa atractiva para os mozos e mozas.

De seguido descríbese a oferta formativa existente en Galicia con máis ou menos relación co sector lácteo, tanto no eido da produción como no eido industrial, para os distintos niveis e graos do sistema educativo.

7.1. FORMACIÓN PROFESIONAL REGRADA

En Galicia ofértanse 15 títulos de FP das familias profesionais agraria e industrias alimentarias, cun total de 713 prazas/ano cunha duración de 2.000 horas en cada ciclo de FP, repartidos en tres niveis diferentes:

- » Ciclo Básico (CB) de:
 - › Actividades agropecuarias
 - › Agroxardinaría e composicións florais.
 - › Industrias alimentarias.
 - › Aceite de oliva e viños.
- » Ciclo Medio (CM) de:
 - › Aproveitamento e conservación do medio natural.
 - › Producción agroecolóxica.
 - › Producción agropecuaria.
 - › Xardinaría e floraría.

- › Elaboración de produtos alimentarios.
- › Panadería, repostería e confeitaría.
- » Ciclo Superior (CS) de:
 - › Gandería e asistencia en sanidade animal.
 - › Paisaxismo e medio rural.
 - › Xestión forestal e do medio natural.
 - › Procesos e calidade na industria alimentaria.
 - › Vitivinicultura.

Destes 15 ciclos, 7 ofertan unha formación, que sen ser específica en produción de leite ou industria láctea, si que abordan temática relacionada co sector lácteo. Entre os 7 ofertan 281 prazas ao ano. Nas Táboas 7.1 e 7.2 amósanse os estudos de FP, o lugar onde se imparten, o número de prazas ofertadas e o número de prazas ocupadas.

Táboa 7.1. Prazas ofertadas e cubertas nos FP da familia profesional agraria ofertados pola Xunta de Galicia no curso 2019-2020 en Galicia.

Grao FP	Centro	Localidade	Prazas Ofertadas	Prazas Ocupadas*
CB Actividades Agropecuarias	IES da Terra Chá	Castro de Rei	18	9
CM Producción Agroecolóxica	CFEA Pedro Murias	Ribadeo	25	0 (Ciclo suprimido por falta de alumnado)
	CIFP A Granxa	Ponteareas	22	19
CM Producción agropecuaria	CFEA Sergude	Boqueixón	20	13
	EFA Fonteboa	Coristanco	30	20
CS Gandería e asistencia en sanidade animal	CFEA Sergude	Boqueixón	22	22
	EFA Fonteboa	Coristanco	20	20

* Prazas ocupadas a 16/10/2019.

Fonte: Consellería de Cultura, Educación e Universidade da Xunta de Galicia.

Táboa 7.2. Prazas ofertadas e cubertas nos FP da familia profesional das industrias alimentarias ofertados pola Xunta de Galicia no curso 2019-2020 en Galicia.

Grao FP	Centro	Localidade	Prazas Ofertadas	Prazas Ocupadas*
CB Industrias alimentarias	CIFP Coroso	Ribeira	18	17
	IES O Ribeiro	Ribadavia	18	12
CM Elaboración de produtos alimentarios	CIFP Paseo das Pontes	A Coruña	22	22
	CIFP Coroso (Dual)	Ribeira	32	8
	CIFP Politécnico de Lugo (Dual)	Lugo	12	10
CS Procesos e calidade na industria alimentaria	CIFP Paseo das Pontes	A Coruña	22	24**
	CIFP Coroso	Ribeira	22	17
	CIFP Politécnico de Lugo	Lugo	22	23**

* Prazas ocupadas a 16/10/2019.

** O número prazas ocupadas é maior que o de ofertadas pola existencia de prazas de alumnado repetidor.

Fonte: Consellería de Cultura, Educación e Universidade da Xunta de Galicia

A continuación realízase unha breve descrición dos ciclos que teñen unha temática máis relacionada co sector lácteo:

» **Ciclo Básico de Actividades agropecuarias (Castro Rei)**

A formación está orientada a desempeñar labores de: peón agrícola, peón agropecuario, peón en explotacións gandeiras, auxiliar de muxidura, pastor, empregado para o coidado e o manexo do gando ou aplicador de biocidas en explotacións e vehículos gandeiros.

» **Ciclo Básico de Industrias alimentarias (Ribeira e Ribadavia)**

As ocupacións para as que forma este ciclo son: peón da industria de alimentación e bebidas, preparador de materias primas, operador de máquinas para elaborar e envasar produtos alimentarios, mozo de almacén ou operador de carreta ou auxiliar de planta alimentaria.

» **Ciclo Medio de Producción agroecolóxica (Ponteareas)**

Este ciclo comezou a ofertarse no curso 2019-2020 e estase impartindo en Ponteareas con 19 alumnos, orientado cara a traballadores de cultivos e en gandería ecolóxica, agricultor ecolóxico, criador de gando ecolóxico, produtor de leite ecolóxico ou operador de maquinaria agrícola e gandeira. Neste FP existe a modalidade de réxime adultos que permite a posibilidade de combinar o estudo e a forma-

ción coa actividade laboral, cargas familiares, etc. Este curso permite ademais a matrícula por módulos soltos, aportando unha alta flexibilidade aos estudos.

» **Ciclo Medio de Producción Agropecuaria (Boqueixón e Coristanco)**

As orientacións desta formación son as mesmas que o de produción agroecolóxica pero para o convencional.

» **Ciclo Medio de Elaboración de produtos alimentarios (A Coruña, Ribeira e Lugo)**

Orientado a elaboradores de produtos alimentarios, operadores de máquinas e equipamentos para o tratamento e a elaboración de produtos alimentarios, operadores e controladores de liñas de envasado e embalaxe ou recepciónista e almaceneiro.

Este ciclo ofértase na modalidade de FP Dual¹ con 32 prazas ao ano en Ribeira, con convenios cunha industria conserveira e outra de conxelados, e 12 prazas ao ano en Lugo, con convenio cunha industria cárnica.

» **Ciclo superior en gandería e asistencia en sanidade animal (Boqueixón e Coristanco)**

Este FP está orientado a encargados de explotación gandeira e de equipamentos gandeiros, responsables da produción en cooperativas, en

¹ A Formación Profesional Dual, modalidade de formación profesional que ten como finalidade e cualificación profesional das persoas nun réxime de alternativa de actividade laboral nunha empresa coa actividade formativa nun centro educativo.

sociedades agrarias, en asociacións, explotacións ou empresas gandeiras, en empresas de servizos, de inseminación artificial en explotacións gandeiras ou en centros de recollida de semente, axudantes de veterinaria en centros de investigación animal, en equipos veterinarios especializados en animais de granxa e produción, en explotacións e asociacións gandeiras, en agrupacións de defensa sanitaria, en empresas do sector agroalimentario e de servizos á gandería ou visitadores de produtos de veterinaria.

A formación desta FP está moi orientada á sanidade e á formación específica na gandería equina e sen embargo, non existe ningún módulo no que se trate os cultivos forraxeiros e a alimentación animal, polo que se pode concluír que a formación deste ciclo non está

orientada á maior especialidade produtiva de Galicia, o vacún de leite.

» **Ciclo Superior de Procesos e calidade na industria alimentaria (A Coruña, Ribeira e Lugo)**

Orientado a xefe de liña, de planta de fabricación, de sección ou de almacén, xefe de quenda, supervisor de equipamentos, procesos e produtos, encargado de produción, técnico en análise de alimentos, inspector ou auditor de calidade.

Da análise anterior pode concluírse que a Formación Profesional das familias agraria e das industrias alimentarias non ofrecen unha formación ben orientada á especialización produtiva do noso agro, que é o sector leiteiro, responsable de xerar o 24% do valor da produción final agraria de Galicia (INE, 2017).

7.2. FORMACIÓN UNIVERSITARIA

A situación na educación universitaria non dista moito do que ocorre na FP. No Campus de Lugo da Universidade de Santiago de Compostela pode estudarse Veterinaria ou o Grao en Enxeñaría Agrícola e Agroalimentaria, e no campus de Ourense da Universidade de Vigo o Grao en Ciencia e Tecnoloxía dos alimentos.

.....

“Na formación universitaria tampouco existe formación específica, agás un máster propio da USC especializado en Producción de leite”.

.....

Para atopar unha formación específica na produción de leite dentro destes estudos, no caso de Veterinaria, os alumnos terían que cursar a especialidade de Producións Animais e no caso das enxeñarías, habería que estudar o grao en Enxeñaría Agrícola e Alimentaria e ampliar a formación

realizando o Máster en Enxeñaría Agronómica. No caso das enxeñarías, trátase de estudos moi xerais aínda que se escollan as optativas máis orientadas á produción de leite. En consecuencia, aínda que non é o obxectivo deste traballo analizar o grao de competencia que puideran acadar estes alumnos en produción de leite, analizando a carga lectiva das materias específicas de produción de forraxes, alimentación animal, economía da produción de leite, parasitoloxía bovina, maquinaria, instalacións e outras relacionadas directamente co ámbito da produción de leite, pódese concluír que a incidencia curricular destas materias é de pouca relevancia en comparación co que acontece en países da nosa contorna.

A Universidade de Santiago de Compostela oferta para a parte de produción un máster propio, especializado en Producción de Leite, con 12 prazas, que a día de hoxe é a única oferta regrada e integral de produción de leite en España. Parte das clases son impartidas no Laboratorio Interprofesional Galego de Análise de Leite (LIGAL) e ofértanse prácticas en

empresas do sector. Este máster vai pola sexta edición e conta cunha financiación mixta matrículas/empresas, mantendo un alto nivel de integración laboral, pois a inmensa maioría dos alumnos acababan integrándose nas empresas colaboradoras do mesmo.

A nivel de transformación de produtos lácteos, non existe en Galicia nin a nivel español a posibilidade de formación universitaria especializada na industria de transformación de leite, pasando a especialización neste sector pola formación en Ciencia e tecnoloxía dos alimentos con itinerarios formativos orientados ao sector e cunha especialización posterior vía experiencia laboral ou curso de máster.

No caso da formación en tecnoloxía de transformación de leite, no grao de Enxeñaría agrícola da USC, dentro do itinerario de Enxeñaría Agroalimentaria, é posible seguir no 3º curso unha materia específica de Industrias Lácteas cunha duración total de 9 créditos ECTS. O itinerario pódese completar con materias como Enxeñaría das industrias agroalimentarias (6 créditos ECTS), Empresas, mercados e cadea agroalimentaria (6 créditos ECTS), Economía do sector agroalimentario ou Lexislación agroalimentaria (4,5 créditos ECTS).

O mesmo sucede no Grao de ciencia e tecnoloxía dos alimentos da Universidade de Vigo, que ten tan só unha materia obrigatoria de 6 créditos ECTS denominada Ciencia e tecnoloxía do leite.

En calquera dos dous casos, a compoñente práctica limitase a visitas ás industrias.

A oferta de másteres actuais con maior orientación ás necesidades das industrias alimentarias son o Máster en Enxeñaría de Procesado de Alimentos (USC - Campus de Lugo), o Máster en Innovación en Nutrición, Seguridade e Tecnoloxía Alimentaria (USC - Campus de Lugo) e o Máster en Ciencia e Tecnoloxía Agroalimentaria e Ambiental (UVIGO - Campus de Ourense). Ata o ano 2013 realizábase o Máster de Industria e Economía Leiteira na Escola Politécnica Superior de Lugo (USC) en coordinación co Agrocampus Ouest en Francia, pero deixou de ofertarse por falta de alumnado.

A Universidade de Salamanca e a Escuela Internacional de Industrias Lácteas de Zamora (EILZA) presentaron a principio do 2019 un Máster en Xestión e Dirección de Industrias Lácteas. Na actualidade, o máster aparece como “aprazado” na web da Escola. Tras consultar coa ESILZ, teñen intención de convocalo no terceiro trimestre do 2020.

7.3. A FORMACIÓN NO MARCO DO PROGRAMA DE DESENVOLVEMENTO RURAL DE GALICIA

O Programa de Desenvolvemento Rural (PDR) de Galicia 2014-2020 destaca a necesidade de afondar na promoción de sistemas de formación profesional continua en materia agropecuaria e forestal (cursos de formación, obradoiros e sesións de orientación), presencial e online, complementaria aos sistemas educativos regrados e con especial orientación a mozos agricultores, con incidencia na mellora da produtividade e a loita contra o desemprego, que se afronta na medida 1 do PDR (Accións de transferencia de coñecementos e información), a través das seguintes submedidas:

- » Submedida 1.1. Apoio ás accións de formación profesional e adquisición de competencias.

- » Submedida 1.2. Apoio ás actividades de demostración e ás accións de información.
- » Submedida 1.3. Apoio ao intercambio de corta duración da xestión agrícola e forestal e ás visitas agrícolas e forestais.

.....

“A Xunta de Galicia, a través do PDR, oferta un Plan de Formación Continua que pode desenvolver un papel relevante complementando á formación regrada”.

.....

A Xunta de Galicia elabora no marco desta medida 1 un *Plan anual de Formación Continua do agro galego*, que se leva a cabo a través de diferentes unidades administrativas da Consellería do Medio Rural, como por exemplo, a Axencia Galega de Calidade Alimentaria, os Centros de Formación e experimentación Agraria ou as Oficinas Agrarias Comarcais (OAC).

As accións formativas non poden ter unha duración inferior a 4 horas nin superior a 60 horas e poden organizarse en grupos cun número mínimo de 10 alumnos e un máximo de 30 por curso. Os cursos máis estendidos a nivel galego céntranse en aspectos que son de natureza obrigatoria para algúns agricultores como:

- » Curso de aplicador/manipulador de produtos fitosanitarios.
- » Curso modular de incorporación á empresa agraria.
- » Curso de benestar animal.
- » Formación de tomadores de mostras e controladores de muxido de leite nas explotacións.

Dentro destes, o Curso modular de incorporación á empresa agraria, é a formación requirida para os mozos menores de 40 anos que solicitan axudas á incorporación. Trátase de 8 módulos de 250 horas cunha formación xenérica para o sector agroalimentario. En relación a este curso, a enquisa realizada aos gandeiros no marco desta estratexia amosa que o 27% consideran non axeitada a formación recibida, o 82% requiren maior especialización no sector lácteo, o 28% máis carga horaria, o 67% máis formación práctica, o 85% máis formación en xestión empresarial e o 19% demanda un profesorado con máis experiencia práctica.

Por outra banda, considérase que a oferta de cursos de benestar animal para gandería é escasa e sería necesario formular propostas formativas neste eido. Con todo, entre os cursos ofertados en 2019 aparecen varios específicos para o sector:

- » Formación de tomadores de mostras e controladores de muxido e de leite nas explotacións, impartido pola Consellería do Medio Rural.
- » Produción de leite e manexo do gando. Explotacións de vacún de leite, no CFEA Monforte.
- » Iniciación á cría de vacún de leite e carne, no Centro de Investigacións Agrarias de Mabe-gondo (CIAM).
- » Iniciación á técnica de pastoreo en gando vacún e leite de pastoreo, na OAC de Ferrol.
- » Controles do muxido do leite, no CFEA de Sergude.
- » M7_AEA - Explotacións Vacún leite. Produción, forraxes e alimentación, en OAC Santa Comba.
- » Mellora da eficiencia da conversión da ración en leite mediante método obsalim, no CFEA de Sergude.
- » Controladores do muxido do leite, no CFEA de Sergude.
- » M8_AEA- Gandería extensiva. Manexo e produción en CFEA Becerreá e OAC Viana do Bolo.
- » Talleres de actualización de técnica queixeira, introdución á análise e control sensorial en Arzúa-Ulloa, Cebreiro, Queixo Tetilla e San Simón da Costa. (2 talleres por tema en cada DOP).
- » Inseminación artificial en vacún, no CFEA Monforte de Lemos.
- » Sensibilización ambiental, no CFEA Becerreá.

Á vista do anterior, pode concluírse que a formación ofertada no marco do PDR pode desenvolver un papel relevante á hora de complementar a formación dos ciclos de Formación Profesional e Universitaria, ofrecendo formación especializada no sector lácteo. Para iso resultará fundamental deseñar os programas formativos da man do sector produtor e da industria láctea instalada en Galicia, co obxectivo de mellorar a eficacia e a utilidade destas accións formativas.

7.4. OUTRA FORMACIÓN

Neste apartado preséntanse outras alternativas de formación relacionadas co sector lácteo, tanto no eido da produción como no eido industrial.

7.4.1. Aula de produtos lácteos e tecnoloxías alimentarias da Universidade de Santiago de Compostela

A Aula de produtos lácteos e tecnoloxías alimentarias (APLTA) comezou a súa actividade no ano 1993 cun curso de elaboración de queixos artesáns, nun contexto de grande expansión do número de pequenas queixerías, coincidinte coa creación da D.O.P. Queixo Tetilla e cos movementos que rematarían coa creación nesa mesma década do resto das D.O.P. de queixos de Galicia.

Ao abeiro dos programas cofinanciados polo Fondo Social Europeo (EURFORM, ADAPT e ADAPT BIS) destinados á formación

continua de traballadores en activo, a APLTA impartiu ao longo de 15 anos máis de 90 cursos de formación para todo o persoal do sector da transformación de leite en Galicia. A característica diferenciadora desta formación

era a compoñente práctica, impartida nunha planta piloto semi industrial, que permitía reproducir condicións reais dos procesos de transformación de lácteos.

En paralelo, a APLTA homologouse como centro de referencia da Consellería de Traballo para a realización de cursos de formación e obradoiros de emprego para desempregados, de novo cunha fortísima compoñente práctica, moi demandada polas industrias lácteas. Estes cursos convertéronse de facto en cursos de especialización para os novos titulados do Campus de Lugo que querían especializarse na industria de transformación de leite.

A outra rama da actividade formativa da APLTA centrouse na formación continua bonificada de traballadores da industria láctea nacional, xestionada polo antigo FORCEM e posteriormente pola Fundación Tripartita.

Cambios estratéxicos na UE, -e mesmo na propia USC, que regulou o seu sistema de estudos propios no que a tipoloxía de cursos programados pola APLTA non encaixaba-, supuxeron modificacións normativas na administración autonómica, aos que

a APLTA non puido adaptarse (pola propia rixidez da estrutura administrativa da USC), paralizándose definitivamente toda actividade en formación de desempregados despois do ano 2010.

En paralelo, produciuse un incremento na actividade da

APLTA como provedora de servizos de I+D+i, moito máis rendible economicamente que a formación especializada, eminentemente práctica e ademais de longa duración.

Na actualidade, a APLTA segue a realizar accións de formación de curta duración para as empresas lácteas nacionais, sempre baixo demanda e adaptadas ás particularidades da empresa, e recibindo aos alumnos das titulacións do Campus de Lugo para a realización dos traballos fin de grao (TFG) ou traballos fin de máster (TFM) das titulacións e másteres anteriormente mencionados.

"As instalacións da Aula de Produtos Lácteos da USC permitirían formar técnicos especialistas e operarios para a industria láctea galega e nacional".

7.4.2. Formación continua organizada por outras entidades

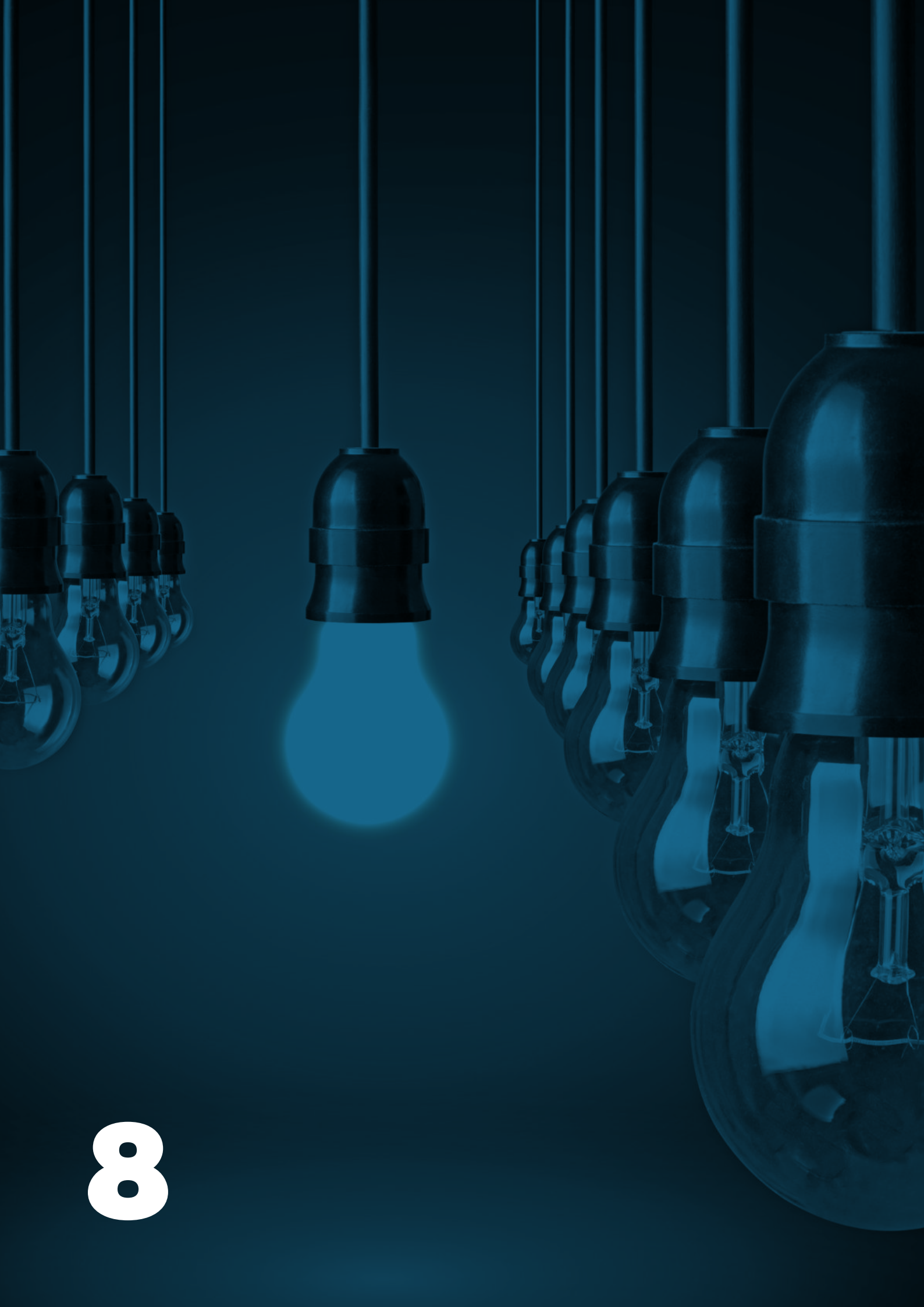
Trátase de accións de formación desenvolvidas por organizacións agrarias (sindicatos e asociacións agrarias), cooperativas, empresas privadas, etc. Parte destas accións formativas están financiadas con fondos públicos a través do PDR, pero contan cunha demanda limitada. Un exemplo de actualidade é a Unidade formativa para desempregados Industria Láctea 4.0 impulsada por Leche Celta co apoio da Xunta de Galicia.

7.4.3. Escuela Internacional de Industrias Lácteas (EILZA) de Zamora

Dentro deste apartado, destácase tamén, aínda que non está en Galicia, á EILZA de Zamora, que se creou en 2019 co obxectivo de ser un referente a nivel nacional e internacional na formación no sector lácteo/queixeiro, da que xa se falou no apartado de formación universitaria. A fundación que xestiona a escola ten entre o seu padroado tanto a queixerías artesanais como a multinacionais do sector, así como a institucións públicas e a Federación Española de Industrias Lácteas (FENIL) e ás asociacións empresariais do sector de Zamora e de Castela e León. O seu obxectivo é similar ao modelo da Aula de Produtos Lácteos da Universidade de Santiago de Compostela na súa orixe.

7.5. CONCLUSIONES

- » A grandes trazos pode concluírse que non existe no sistema educativo galego formación específica comparable coa dos países da nosa contorna no eido da produción de leite e en xeral da produción animal. O mesmo acontece en relación á formación específica no eido da industria láctea.
- » A Formación Profesional (FP) tanto no grao medio como no grao superior carece de formación específica en produción de leite, se ben é certo que na FP de grao medio existe un ciclo no que se abordan temáticas de produción de leite. Hai que dicir que este tipo de formación de grao medio debería de ser máis valorada, pois o descrédito que ten a nivel social fai que o número de alumnos matriculados sexa moi escaso e o alumnado, salvo excepcións, teña unha moi baixa motivación. Por outra banda, calquera dos ciclos que ofertan formación xeral nas industrias agroalimentarias, non contan cunha especialización nas industrias lácteas. O habitual é que a formación específica se reciba desde as propias industrias trala contratación.
- » Dos resultados da enquisa realizada aos gandeiros no marco desta estratexia, extráese que un 28% dos enquisados que cursaron unha FP da familia profesional agraria reclaman maior especialización no sector, o 64% máis formación práctica, o 20 % demanda un profesorado con máis experiencia práctica e o 85% maior formación en xestión empresarial. Este último punto é fundamental tanto para profesionalizar o sector gandeiro como para que as industrias de produtos lácteos, sobre todo as máis pequenas, poidan saír ao mercado con garantías de éxito con produtos de alto valor engadido, sendo un aspecto chave a visión empresarial.
- » O panorama na educación superior universitaria non dista moito do que se acaba de relatar sobre a FP. A día de hoxe os estudantes galegos que quixeran achegarse na Universidade á produción de leite poderían optar por dous camiños, ben cursar o grao de veterinaria e facer a especialidade de Producións Animais, ou ben cursar a Enxeñaría Agrícola e Alimentaria, ampliando a formación co Máster en Enxeñaría Agronómica ou realizar o Máster propio da USC en Produción de leite.
- » A nivel formativo na parte que abrangue ao proceso industrial, tampouco existe unha formación específica en industria láctea, aínda que as instalacións da Aula de Produtos Lácteos da USC permitirían formar técnicos especialistas e operarios para a industria láctea galega e nacional, con capacidades técnicas suficientes para permitir unha incorporación inmediata á industria.
- » O curso modular de incorporación á empresa agraria, requirido para as axudas para a incorporación, ofrece unha formación moi xeral. A enquisa realizada aos gandeiros no marco desta estratexia reflicte que o 27% consideran non axeitada a formación recibida, o 82% requiren maior especialización no sector lácteo, o 28% máis carga horaria, o 67% máis formación práctica, o 85% máis formación en xestión empresarial e o 19% demanda un profesorado con máis experiencia práctica.
- » Con todo, a formación ofertada no marco do Programa de Desenvolvemento Rural, pode desenvolver un papel relevante á hora de complementar a formación dos ciclos de Formación Profesional e Universitaria, ofrecendo formación especializada no sector lácteo. Para iso resultará fundamental deseñar os programas formativos da man do sector produtor e da industria láctea instalada en Galicia, co obxectivo de mellorar a eficacia e a utilidade destas accións formativas.

8

8. ECOSISTEMA I+D+i

No eido da investigación, Galicia conta coa Estratexia de Especialización Intelixente de Galicia (RIS3), que establece as prioridades de investimento en I+D+i da Xunta para o período 2014-2020. Nela establécense tres retos con incidencia no eido do sector lácteo:

Reto 1.- Novo modelo de xestión dos recursos naturais e culturais baseado na innovación.

Reto 2.- Novo modelo industrial sustentado na competitividade e o coñecemento.

Reto 3.- Novo modelo de vida saudable cimentado no envellecemento activo da poboación.

Dentro do reto 1, contéplase como prioridade 1.4 a modernización dos sectores primarios galegos. Con esta prioridade preténdese aumentar a competitividade e produtividade na produción e transformación dos recursos naturais de Galicia desde unha perspectiva bioeconómica e medioambiental, mellorando os indicadores de eficiencia e rendibilidade das explotacións cara a súa sustentabilidade, xerando novos produtos, procesos e servizos máis intensivos en coñecemento e novas tecnoloxías, garantindo, en definitiva, a conservación e explotación sostible dos recursos naturais.

Entre as áreas de mellora relacionadas con esta prioridade, están as relacionadas con tódalas fases da cadea produtiva, artellándose principalmente ao redor de innovacións para optimizar o uso dos recursos (fertilizantes, concentrados, fitosanitarios, auga, enerxía, xenética ou poboación mariña), ampliar a base territorial das explotacións, mellorar a súa xestión económica, crear novos produtos e canles de comercialización, reducir e controlar os riscos ambientais e mellorar a eficiencia enerxética, avanzar na loita integrada de pragas e o control de enfermidades, reducir a contaminación das augas e do aire polos Gases de Efecto Invernadoiro e a protección e explotación sustentable de recursos

hídricos (rías e continentais). Así mesmo, de forma transversal, reflíctese nesta prioridade a necesidade de levar a cabo actuacións de conservación, reposición e restauración do ambiente e o equilibrio territorial, que contribúan á mellora, valorización e modernización dos recursos naturais e dos seus aproveitamentos.

Asemade, dentro do Reto 2, tamén se establecía como prioridade 2.2 potenciar a competitividade do sector industrial galego, a través da optimización de procesos produtivos baixo o concepto de “Fábrica do Futuro” e a través da Eco-innovación para a mellora da eficiencia e do comportamento medioambiental na industria, sobre todo para os sectores tractores da economía galega, dentro do cal se encadra a fabricación de alimentación e bebidas.

No referido ao Reto 3, unha das prioridades é a 3.2, baseada na diversificación do sector alimentario galego, para colocalo como referente internacional ao redor da innovación en nutrición, como provedora de alimentos seguros e saudables. O que se pretende é a xeración/potenciación dunha estrutura produtiva e de investigación para desenvolver un sector industrial alimentario competitivo e innovador, fomentando a produción de alimentos de alto valor engadido (funcionais, seguros e de calidade diferencial) e mellorando os procesos de produción e comercialización dos alimentos, entre os que sen dúbida tamén está o leite.

O sector lácteo, non é por tanto alleo, tanto no eido da produción, como no eido industrial, ás directrices e prioridades contempladas na Estratexia de Especialización Intelixente de Galicia. Neste senso, e en relación co indicado, neste apartado analizarase o ecosistema de investigación, desenvolvemento e innovación máis relacionada co sector lácteo, tanto no eido da produción como no da industrialización do leite.

8.1. A INVESTIGACIÓN AGRARIA

A organización política e territorial española, baseada nun sistema descentralizado no que as rexións teñen gran parte das responsabilidades, fai que o sistema investigador, ao igual que outros ámbitos, estea configurado de maneira diferente ao de outros países da Unión Europea. Aínda que entre os anos 70 e 80 tivo lugar un proceso de descentralización de competencias no ámbito da investigación agraria, o goberno central reservouse a definición dos obxectivos e directrices nacionais básicos da política de investigación agrícola, a coordinación xeral dos proxectos recompilados nos programas nacionais e as relacións científicas internacionais, pero fóra destas, cada rexión deseña e desenvolve de forma independente a súa propia investigación agrícola, con distintas filosofías e modelos de xestión, de acordo coa súa axenda e obxectivos, seguindo as necesidades específicas do seu territorio. Actualmente a Axencia Galega de Calidade Alimentaria (AGACAL), dependente do goberno galego, é a institución responsable da investigación agraria en Galicia. Entre os seus centros, conta cun centro de investigación especializado no sector lácteo, enfocado cara a parte produtiva, o Centro de Investigación Agrarias de Mabegondo (CIAM), referente na península ibérica; e un laboratorio agrícola, o Laboratorio Agrario e Fitopatolóxico de Galicia (LAFIGA), encargado da realización de analíticas para o agro galego.

.....

“Galicia conta cun centro de investigación de referencia no sector lácteo a nivel nacional”.

.....

Desde a súa creación nos anos 70, o CIAM está especializado na investigación de sistemas sustentables de produción de leite e carne. Especificamente na produción de leite, o CIAM conta cun rabaño de máis de cen vacas en produción, instalacións para o gando, persoal especializado e superficie para prados e cultivos, recursos sempre suscepti-

bles de ser mellorados, pero que son acaídos para poder realizar un nivel de investigación comparable á que realizan moitos países europeos cunha gran tradición leiteira. O seu obxectivo é centrarse máis na investigación aplicada, debido á súa maior proximidade cos usuarios finais e, por tanto, estar máis centrado nas súas demandas e necesidades (agricultores, gandeiros, cooperativas, etc.), tratando de introducir as melloras requiridas. Un grave problema, que pode influír no futuro máis inmediato da labor investigadora deste centro, é a carencia de persoal investigador para desenvolver este fin, xa que na actualidade máis do 50% das prazas de investigadores están sen cubrir.

.....

“A Misión Biolóxica de Galicia é un referente na investigación e mellora de especies de interese gandeiro, principalmente millo forraxeiro”.

.....

Outros dos organismos públicos que tamén teñen actividade investigadora agraria en Galicia é a Misión Biolóxica de Galicia, dependente do Consello Superior de Investigacións Científicas (CSIC). A liña xeral de investigación do centro é o estudo dos procesos xenéticos, bioquímicos, metabólicos, moleculares e/ou ecolóxicos que son relevantes para facer máis eficiente e sustentable a agricultura e a silvicultura. Ocúpanse dos principais cultivos da re-

xión, abarcando diversos aspectos de conservación e caracterización de recursos fitoxenéticos, sendo un referente na investigación sobre a calidade e mellora xenética de especies de interese gandeiro, principalmente no millo forraxeiro. As sinerxías entre esta entidade e o CIAM existen, a pesar de que poderían incrementarse no futuro.

.....

“A USC está impulsando a investigación e formación agraria no Campus Terra coa posta en marcha dunha granxa experimental”.

.....

Entre os organismos que tamén realizan investigación no eido do lácteo está a Universidade de Santiago de Compostela. A recente creación do Campus Terra é un indicativo dunha nova etapa de investigación e formación agraria no Campus de Lugo, e dentro deste, a investigación centrada na produción de leite vai a verse impulsada coa próxima inauguración dunhas novas instalacións, a modo de Granxa experimental, na Granxa Gayoso, situada en Castro de Ribeiras de Lea e pertencente á Deputación de Lugo. Estas van a empregarse para reforzar as prácticas formativas, pero tamén se van a poder levar a cabo labores investigadoras. A citada granxa vai contar cun rabaño de vacas de leite integrado nun sistema de produción baseado no pastoreo, cunhas instalacións de muxido robotizadas.

.....

“A APLTA é un referente na I+D+i da industria láctea nacional”.

.....

A Aula de Produtos Lácteos e Tecnoloxías Alimentarias é desde os anos noventa un referente na investigación aplicada e na innovación en tecnoloxías de fabricación e de elaboración de derivados lácteos. Dependente do seu funcionamento da Universidade de Santiago de Compostela, fornéc

cese de proxectos de I+D+i e dos servizos que lle presta a empresas do ámbito lácteo para o deseño e desenvolvemento de novos produtos, optimización de procesos e produtos existentes e control de calidade.

Para mellorar e fortalecer o ámbito investigador relacionado co sector, resulta transcendental reforzar a relación dos centros de investigación co sector produtor e industrial e mellorar a transferencia de coñecementos. Para iso é fundamental ampliar o número de investigadores estables dedicados á produción e industrialización do leite, mellorando os procesos selectivos para que estes postos sexan cubertos por especialistas en materias concretas e con experiencia empresarial (imprescindible no caso da industrialización do leite), como se fai en países da contorna, e non por persoal que, cumprindo uns requisitos mínimos de titulación, non demostra unha ampla experiencia e coñecementos nos cometidos e especialidade das prazas a cubrir.

.....

“Dificultades para a transferencia de coñecementos entre a investigación e os sectores produtivos”.

.....

Outro problema dentro da investigación, como se indicou, é a existencia de grandes dificultades para a transferencia de coñecementos entre a investigación e os sectores produtivos en xeral, e tamén en particular no relativo á produción e industria láctea. Este labor, no canto da produción, antes era realizada polas antigas oficinas de extensión agraria, pero hoxe o persoal destas está dedicado a outras tarefas de natureza máis administrativa. Tampouco existen canles de comunicación ben definidos de transmisión de necesidades da produción á investigación. Isto actualmente realízase “parcialmente” a través de proxectos de colaboración/cooperación ou transferencia tecnolóxica, principalmente de financiación pública, nos que participan maiormente empresas ou cooperativas.

8.1.1. Complexo tecnolóxico lácteo de Mabegondo

O CIAM, pertencente á Consellería do Medio Rural, e o LIGAL conforman de xeito práctico un complexo tecnolóxico lácteo formado, por unha banda, polo sector produtor e a industria (representados no LIGAL) e, por outra, o centro público de referencia na investigación en produción de leite de vacún do Norte de España, que, desde a década de 1990 veñen desenvolvendo actividades colaborativas, incrementadas co paso do tempo, conducentes á xeración de coñecemento e innovacións para a mellora do sector lácteo galego.

O marco de colaboración sitúase en actividades de soporte formativo, divulgativo, científico e tecnolóxico en temas específicos relacionados coa calidade do leite, a súa produción, tratamento, transformación e comercialización no ámbito da Comunidade Autónoma de Galicia. A localización das instalacións do LIGAL na finca de Mabegondo desde hai máis dunha década permitiu reforzar a intensidade da colaboración, que se viu oficializada no Convenio Marco entre o Instituto Galego de Calidade Alimentaria (hoxe Axencia Galega de Calidade Alimentaria) e o LIGAL asinado en 2014 para sustentar as actividades de colaboración entre o CIAM e o LIGAL, entre as que cómpre citar:

- a. Constitución de grupos operativos e participación nas redes de AIE en materia de produtividade e sostibilidade agrícolas no marco do Artigo 53 do Regulamento (UE) n° 1305/2013.
- b. Participación en accións de cooperación para a innovación no marco do Artigo 35 do Regulamento (UE) n° 1305/2013 financiadas polo FEADER.
- c. Participación en proxectos conxuntos de I+D tanto de ámbito nacional como internacional.
- d. Cooperación en programas de formación, información e transferencia de tecnoloxía a produtores e técnicos do sector, en particular as realizadas no marco do Artigo 14 do Regulamento (UE) n° 1305/2013 financiadas polo FEADER.

A partir da colaboración inicial entre o LIGAL, desde a súa creación, e o CIAM orientada á mellora continuada da calidade das forraxes conservadas nas

explotacións gandeiras de Galicia e a obtención de métodos de estimación do seu valor enerxético e proteico, que foron sistematicamente transferidos ás explotacións mediante a actualización dos servizos analíticos do LIGAL nesta área e en numerosos seminarios e encontros con gandeiros e técnicos do sector, salientase especialmente a frutífera colaboración dos últimos anos en áreas punteiras da tecnoloxía innovadora aplicada ao sector vacún de leite.

Nesta etapa desenvolvéronse diversas actividades de investigación consideradas clave no contexto da denominada agricultura de precisión e conectadas coa sustentabilidade das explotacións e a competitividade do sector lácteo galego no seu conxunto como son:

- » Desenvolvemento, transferencia e aplicación de técnicas de análises espectrométricas para a predición da composición e do valor nutricional de forraxes e alimentos do gando vacún, en proceso de mellora continua para ofrecer as técnicas máis exactas e precisas que permiten optimizar o uso de forraxes na alimentación e a confección de racións de baixo custo e reducido impacto ambiental.
- » Técnicas de identificación e cuantificación de produtos bioactivos no leite con efecto potencial sobre a saúde humana e a súa relación co sistema de produción nas explotacións leiteiras galegas.
- » Tecnoloxías de trazabilidade da orixe alimentaria das mostras de leite e a posibilidade de diferenciación do sistema de produción.
- » Medida das emisións de CO₂ nas explotacións leiteiras e a análise do sistema de produción para a redución da pegada de carbono e incrementar a súa sustentabilidade ambiental.
- » Análise da estrutura produtiva das explotacións e elaboración de índices técnico-económicos en explotacións piloto que desenvolven sistemas de produción de leite con diferente grao de intensificación, como instrumento de monitorización da sostibilidade económica das granxas leiteiras galegas.

8.2. PROXECTOS DE COOPERACIÓN

Neste apartado relacionaranse diversos proxectos de cooperación desenvolvidos en Galicia en relación co sector lácteo, tanto a nivel autonómico como formando parte como socio doutros proxectos de ámbito europeo.

8.2.1. Proxectos de cooperación de ámbito autonómico

Co obxectivo de fomentar a transferencia e innovación de coñecemento desde as entidades de investigación ao sector empresarial, xa no Programa de Desenvolvemento Rural de Galicia 2007-2013 incluíanse medidas dedicadas ao financiamento de accións de cooperación para o desenvolvemento

de novos produtos, procesos o tecnoloxías no ámbito agro alimentario, agrícola e forestal. No actual período de programación (2014-2020), a medida de cooperación desenvólvese incluíndo dúas convocatorias de subvencións na submedida 16.2:

- » Proxectos de grupos operativos da Asociación Europea da Innovación (AEI) en materia de produtividade e sostibilidade agrícolas.
- » Proxectos piloto para o desenvolvemento de novos produtos, prácticas, procesos e tecnoloxías no ámbito agroforestal.

A continuación detállase unha relación dos proxectos subvencionados no marco destas axudas no PDR 2014-2020.

Táboa 8.1. Proxectos de Grupos Operativos e piloto subvencionados na submedida 16.2 do PDR de Galicia nos que participa o sector lácteo.

Ano	Título do proxecto	Beneficiario/s	Tipo de proxecto
2016	Cambios na alimentación do gando para diminuír as emisións de metano e aumentar a produtividade do leite	Asociación profesional agrogandeira de Lugo	Grupo Operativo
2016	Alimentación de precisión en vacas de leite	AGACA	Grupo Operativo
2016	EUREL: eficiencia no uso dos recursos nas explotacións leiteiras	AGACA	Grupo Operativo
2016	Deseño dunha ferramenta baseada en novas tecnoloxías para a transferencia de resultados de I+D+i no sector lácteo	ADR Mariñas-Betanzos	Grupo Operativo
2016	Mellora da produción e da calidade proteica dos forraxes mediante o desenvolvemento de técnicas que incrementen a eficiencia na utilización do nitróxeno	Coop. Agraria Provincial da Coruña, S.C.G., INGACAL-CIAM, Gandería Iglesias, S.A.T. 1040 XUGA, Cooperativa San Estebo de Quintas	Grupo Operativo
2016	Graxas de leite galegas en harmonía coa natureza e biodiversidade agraria	AGACA, S.A.T Casa Grande De Xanceda, Calfensa Proyectos, S.L., INGACAL-CIAM	Grupo Operativo
2016	Deseño dunha aplicación informática para a mellora da xestión de terras nas cooperativas gandeiras	ADR Mariñas-Betanzos, Cusoviam, S.C.G., USC, UDC, INGACAL-CIAM	Grupo Operativo
2016	Proxecto leite plus: valorización do leite de vacún producida en explotacións ecolóxicas e convencionais de Galicia	Asociación Agraria de Galicia, LIGAL, INGACAL-CIAM, AGACA	Grupo Operativo
2017	Leite + valor: valorización do leite de vacún en Galicia con sistemas de baixo carbono	LIGAL, INGACAL-CIAM, UGASMA	Grupo Operativo
2017	Aproveitamento do metano nas graxas de vacún	AGACA, SAT San Miguel, Enerylab, Sanvicor, Universidade de Vigo	Grupo Operativo
2017	Control e valoración da eficiencia das explotacións gandeiras para a produción sostible de leite	CERNA ing, Asimov Efficiency, Finca A Cortiña, Asociación agraria galega, Universidade de Santiago de Compostela	Grupo Operativo
2017	Proqueixo: proxecto de mellora da calidade do queixo a través da mellora do perfil leiteiro	Queizuar, S.L, Cooperativa Pico Sacro, CETAL, INGACAL-CIAM	Piloto

2017	Folerpas. Xeado lactofuncional	Gallanova Norte, S.L.U., INGACAL-CIAM	Piloto
2018	Estudo de alternativas de alimentación en gando vacún para a mellora do perfil proteico do leite 100 % galego, incrementando a súa aptitude queixeira na produción de queixo autóctono tipo Arzúa-Ulloa	Cooperativas ourensanas, Sociedade Cooperativa Galega	Piloto
2018	Control de procesos usando tecnoloxías da internet para a conservación de leite nas explotacións	As Vacas da Ulloa, 2xmil, Grupo vet Dairyquaility	Grupo Operativo
2018	Redución do impacto ambiental dos xurros vacúns nas granxas galegas	AGACA, Enerylab, Inxenium Sostible, SAT O Choque 1351 Xuga	Grupo Operativo

Con respecto destes proxectos de cooperación, cabe resaltar que non están cumprindo, ao menos desde o punto de vista da filosofía dos Grupos Operativos de Innovación no marco da Asociación Europea de Innovación, coa difusión dos resultados obtidos nestes proxectos. O artigo 35 do Regulamento Comunitario 1305/2013 relativo ás axudas de desenvolvemento rural, contempla no seu apartado catro, que deberán divulgarse os resultados dos proxectos piloto e dos proxectos para o desenvolvemento de novos produtos, prácticas procesos e tecnoloxías nos sectores agrícola, alimentario e forestal, neste último caso cando sexan efectuados por particulares. Esta esixencia mantense nas ordes de convocatoria autonómicas para este tipo de proxectos, avaliándose, entre outras cuestións, en función das actividades divulgativas e de información dos resultados do proxecto, tanto no ámbito autonómico como nacional ou internacional. Con todo, á hora de poder avaliar o impacto e os resultados dalgúns dos proxectos que se relacionan no cadro anterior, non se foi capaz de atopar información pública dispoñible en relación a estes.

8.2.2. Proxectos de cooperación de ámbito europeo

Entre os proxectos de cooperación europeos, destacan os seguintes nos que participan Centros de investigación públicos da Xunta de Galicia e outras entidades do sector:

8.2.2.1. EURODAIRY¹

Eurodairy é una rede internacional creada no 2016 co obxectivo de incrementar a sostibilidade das granxas de leite europeas, no que participan entidades de 14 países europeos. Financiado polo programa europeo Horizonte 2020, promove o desenvolvemento e comunicación de accións innovadoras en catro puntos fundamentais: resiliencia socioeconómica, eficiencia de recursos, benestar animal e integración da produción láctea cos obxectivos de biodiversidade. No proxecto participa o CIAM, dependente da AGACAL, e seis granxas galegas colaboradoras de AGACA, dun total de 120 granxas que constitúen toda a rede.

8.2.2.2. DAIRY 4 FUTURE²

Trátase dun proxecto cuxo obxectivo é a difusión de innovacións para unha gandería leiteira máis resiliente na zona atlántica. Desde Escocia ata Azores, o proxecto Dairy 4 Future, financiado polo programa europeo INTERREG Atlantic Area, desde 2018 a 2021, pretende incrementar a resiliencia socio-económica e a sustentabilidade do sector a

¹ <https://eurodairy.eu/>

² <https://dairy4future.eu/es/pagina-de-inicio/>

través da innovación e o desenvolvemento de sistemas intelixentes, contando coa cooperación entre os diferentes participantes. No proxecto participan as seguintes entidades galegas: o CIAM (AGACAL) - que coordina o proxecto na rexión-, AGACA, LIGAL, FEIRACO e a Cooperativa Agraria Provincial da Coruña. O proxecto conta cun total de 100 granxas participantes en todo o eixe atlántico, das que 10 son galegas.

8.2.2.3. SMART AGRI HUBS

O proxecto Horizonte 2020 SMART AGRI HUBS trátase dun proxecto que non está centrado unicamente no leite, xa que reúne a un consorcio de máis de 164 socios do sector agroalimentario europeo, co obxecto de contribuír á dixitalización da agricultura europea mediante o fomento dun ecosistema de innovación agrícola dedicado á excelencia, á sostibilidade e ao éxito. Neste proxecto hai un apartado específico para a dixitalización dos diferentes elos da cadea de produción láctea, para mellorar a produción de forraxes, as mesturas de alimentos e o manexo e planificación xeral dos recursos das explotacións. A idea é lograr un sector máis rendible e sostible, aproveitando as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías e a integración de múltiples fontes de datos para aumentar a sostibilidade da produción, mellorando a rendibilidade das explotacións mantendo altos estándares de saúde e de benestar animal. No proxecto participan, nesta parte centrada na cadea de produción láctea, como socios españois, o CIAM (AGACAL), Seragro, Alltech Spain SL, Elmega, SL, Monet Tecnología e Información SL, Gradiant, Fundación Centro Tecnológico de Telecomunicaciones de Galicia, 3eData e a Universidade de Santiago de Compostela.

8.2.2.4. PROXECTO NUTRIAGE³

O proxecto *NUTRIAGE*: *Solucións avanzadas para un envellecemento saudable a través da nutrición*, financiado polo Programa Interreg V España-Portugal (POCTEP) no marco da Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal, desenvolve unha serie de iniciativas destinadas a combater os retos territoriais e a aproveitar as oportunidades que a Eurorrexión ofrece.

Esta Eurorrexión comparte unha problemática común: elevados índices de avellentamento da súa poboación derivada da baixa natalidade, e do incremento na esperanza de vida consecuencia da mellora das condicións de vida e dos importantes avances na ciencia, medicina e na tecnoloxía.

Aliñado co terceiro reto da RIS 3, o proxecto está a desenvolver novos produtos e segmentos de mercado para a agroindustria, baseándose no uso directo e na transformación sostible de recursos biolóxicos específicos da Eurorrexión e por tanto, na dieta atlántica na que o leite e os produtos lácteos son un dos eixes fundamentais.

No proxecto participan xunto á Consellería de Política Social, como beneficiaria principal, a Universidade de Santiago de Compostela, a Fundación Instituto de Investigación Sanitaria de Santiago de Compostela (FIDIS), o Clúster Alimentario de Galicia (CLUSAGA), ANFACO- CECOPESCA, a Universidade Católica Portuguesa - Centro Rexional de Oporto, o Instituto Politécnico de Viana del Castelo, a Santa Casa da Misericórdia de Oporto e PortugalFoods.

³ <https://nutriage.eu/es/>

8.3. AS TENDENCIAS NA I+D+i DE PRODUTOS LÁCTEOS

As tendencias de consumo a nivel mundial marcan dun xeito claro a liña de actuación na que deben traballar as industrias lácteas galegas cara á transformación de leite en produtos de maior valor engadido.

O avance dos produtos en base vexetal, mesmo da man de grandes industrias lácteas (Begetal de kaiku, Sabia de Danone, Vivesoy de Calidad Pascual, Sojasun da francesa Triballat Noyal) que compiten

cos lácteos no lineal, debe ser tido en conta polas empresas lácteas nas súas estratexias a medio e longo prazo.

No caso dos queixos, os produtos de base vexetal están aínda lonxe de acadar as texturas e sabores propios dos queixos, de limpar as súas etiquetas (aditivos, aromas, conservantes...) ou de garantir a orixe da materia prima (soia transxénica, métodos de produción sustentable vinculados ao territorio...).

Neste senso, cómpre ter en conta que unha parte dos consumidores que abandonan os lácteos en favor dos produtos en base vexetal ten unha motivación vinculada á peor dixestibilidade dos produtos lácteos por mor do contido en lactosa. Por este motivo, a industria láctea debe facer un esforzo pola fidelización destes consumidores, que pasa polo desenvolvemento de gamas completas de produtos baixos en lactosa, máis aló do leite líquido, por ofrecer información que evite a confusión dos consumidores (produtos fermentados e os queixos de longa maduración teñen, de por si, baixo contido en lactosa) ou polo desenvolvemento de produtos lácteos en base ao leite A2 (variante xenética da caseína beta que fai que o leite sexa máis dixestible).

Por outra banda, aparecen novos segmentos de consumidores que demandan produtos especificamente desenvolvidos para as súas necesidades: os produtos específicos para seniors, para deportis-

tas ou dietas con alto contido proteico (case intrínseco no caso dos produtos lácteos) e baixo contido en graxa ou os produtos con etiqueta "Halal"⁴.

Detéctase unha crecente "premiumización" do mercado, especialmente nos queixos e nos xeados.

A o que se suma que os consumidores demandan novos envases e sabores que aumenten a experiencia sensorial.

Non se pode esquecer tampouco o mercado dos produtos orgánicos, que está en continuo crecemento e cunha tendencia que non amosa signos de inversión, sobre

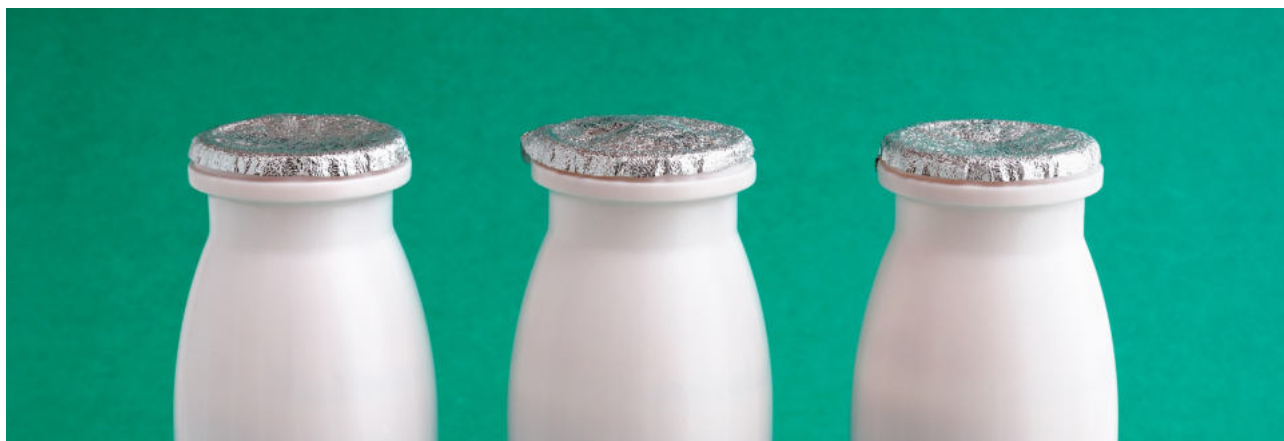
tudo tendo en conta que os millennials (con idades entre os 16 e os 36 anos) son os primeiros defensores deste tipo de produtos e están altamente concienciados coa alimentación saudable e cun estilo de vida máis eco-consciente e sustentable.

Por último, seguen en boga os produtos para levar ("on the go"), incrementándose o consumo de queixo como tentenpé, mediante innovación a nivel de envase e as bebidas en base café e leite con novos sabores e novos formatos.

Todas estas son tendencias das que a industria láctea debe aproveitarse apostando pola investigación e a innovación nos produtos, nos envases e na comunicación.

"As novas tendencias de consumo deben sinalar ás industrias o camiño a seguir, orientándose cara a produtos adaptados ás preferencias dos consumidores".

⁴ O certificado 'Halal' -en árabe, 'o que está permitido'- concédeo o Instituto Halal despois de avaliar a cadea de produción das empresas e tras garantir que o tratamento das materias primas leva a cabo conforme aos ditados islámicos.

CONCLUSIONES

- » Galicia conta cun centro de investigación de referencia no sector lácteo, o Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo, que dispón dun rabaño de máis de cen vacas en produción, instalacións para o gando, persoal especializado e superficie para prados e cultivos, sempre mellorables, pero acaídos para realizar un nivel de investigación comparable á que realizan moitos países europeos cunha gran tradición leiteira.
- » Existen outros centros de investigación como a Misión Biolóxica de Galicia do Consello Superior de Investigacións Científicas que se dedica ao estudo dos procesos xenéticos, bioquímicos, metabólicos, moleculares e/ou ecolóxicos que son relevantes para facer máis eficiente e sustentable a agricultura e a silvicultura. Ocúpense dos principais cultivos da rexión, abarcando diversos aspectos de conservación e caracterización de recursos fitoxenéticos, sendo un referente na investigación sobre a calidade e mellora xenética de especies de interese gandeiro, principalmente no millo forraxeiro.
- » A creación do Campus Terra é un indicativo dunha nova etapa de investigación e formación agraria no Campus de Lugo, e dentro deste, a investigación centrada na produción de leite vai a verse impulsada coa próxima inauguración dunhas novas instalacións a modo de Granxa experimental na Granxa Gayoso, pertencente á Deputación de Lugo.
- » Dependendo do seu funcionamento da Universidade de Santiago de Compostela, a Aula de Produtos Lácteos e tecnoloxías alimentarias é un referente na investigación aplicada e na innovación en tecnoloxías de fabricación e de elaboración de derivados lácteos.
- » No eido da investigación resulta transcendental reforzar a relación dos centros de investigación co sector produtor e industrial e mellorar a transferencia de coñecementos. Para iso é fundamental, sobre todo no que atinxe

aos centros de investigación que dependen da Xunta de Galicia e as universidades, ampliar o número de investigadores estables dedicados á produción e á industrialización do leite, e sobre todo, mellorar os procesos selectivos para que estes postos sexan cubertos por especialistas do máximo nivel no ámbito das especialidades a cubrir. Igualmente debe dotarse aos centros dun sistema que mellore a transferencia de coñecemento entre a investigación e o sectores produtivos en xeral, e en particular no sector leiteiro, así como de unidades dedicadas á xestión dos proxectos de I+D+i.

- » As novas tendencias de consumo a nivel mundial deben sinalar a dirección das industrias de transformación de leite en Galicia, orientándose cara a novos produtos adaptados ás necesidades e preferencias do mercado. Estes produtos pasan obrigatoriamente por un proceso de deseño e escalado, e polo tanto por investimento en I+D+i que as empresas poden acometer de xeito interno ou da man das estruturas de I+D+i existentes e dotadas dos medios técnicos adecuados, como a anteriormente citada Aula de Produtos Lácteos da USC.

B

B. DIAGNOSE ESTRATÉXICA DO SECTOR LÁCTEO: DAFO

Neste apartado reflíctense os aspectos máis significativos que derivan da diagnose do sector lácteo galego e que serven para establecer as necesidades e obxectivos da estratexia. Para a súa elaboración utilizouse unha análise “DAFO” (Debilidades, Ameazas, Fortalezas e Oportunidades) co propósito de sinalar as cuestións clave que deben priorizarse e as accións que deben emprenderse.

A matriz DAFO elaborouse tomando como referencia o recollido no proceso de participación desenvolvido co sector, concretamente na mesa de traballo que tivo lugar o 13 de maio de 2019 nas instalacións da Axencia Galega da Calidade Alimentaria (AGACAL) en Sergude (Boqueixón, A Coruña), na que participaron trinta e cinco persoas representantes de entidades e empresas de todos os elos da cadea de valor do sector.

Para facilitar a comprensión, o DAFO separouse nos tres eidos fundamentais da cadea do lácteo (tecido produtivo, tecido industrial e estrutura comercial, consumo e mercados). A metodoloxía utilizada nas mesas foi a do “World Café”, un proceso de conversación que permite a un grupo de persoas dialo-

gar sobre aspectos clave para o sector sobre as que xerar ideas, acordos e camiños de acción creativos e innovadores nun ambiente distendido que favorece a interacción. Para esta dinámica formáronse seis grupos de seis persoas cada un, que en roldas de 20 minutos foron dando resposta ás tres preguntas formuladas, mesturándose entre eles para favorecer o intercambio de información.

As cuestións que se abordaron para a elaboración do DAFO foron:

1. Principais debilidades/ameazas e fortalezas/oportunidades do sector lácteo no tecido produtivo.
2. Principais debilidades/ameazas e fortalezas/oportunidades do sector lácteo no tecido industrial.
3. Principais debilidades/ameazas e fortalezas/oportunidades da estrutura comercial, consumo e mercados.

Nas seguintes táboas móstranse os resultados recollidos nesta mesa unha vez analizados, ordenados, completados e ampliados en gabinete.

PRODUCCIÓN			
Aspectos negativos			
Debilidades		Ameazas	
D1.	Escasa base territorial nas explotacións: dependencia de insumos externos.	A1.	Diminución do número de gandeiros activos e falta de relevo xeracional.
D2.	Descoñecemento do custo de produción.	A2.	Despoboamento rural.
D3.	Falta de visión das explotacións como empresas.	A3.	Dificultade de acceso a máis base territorial: competencias con usos forestais e alto custo (compra e aluguer).
D4.	Falta de formación específica en aspectos de xestión económica e de recursos humanos.	A4.	Falta de concentración de terras.
D5.	Baixo nivel dos compoñentes sólidos do leite - produción orientada a litros.	A5.	Falta de oferta formativa pública orientada ás necesidades do sector.
D6.	Falta de investimento dos gandeiros en proxectos industriais.	A6.	Baixa oferta de servizos de substitución e de man de obra cualificada.
D7.	Falta de asociacionismo profesionalizado dos gandeiros.	A7.	Excesiva burocracia: xestión das axudas.
D8.	Posición de debilidade na negociación produtor-industria.	A8.	Falta de asesores independentes seguindo o modelo das antigas Oficinas de Extensión Agraria.
D9.	Exceso de investimento en maquinaria: infrautilización.	A9.	Escasa xeración de valor na cadea.
D10.	Dificultade de xestión dos residuos gandeiros en zonas cunha alta carga gandeira.	A10.	Incremento da produción en outras rexións europeas coas que hai que competir.
D11.	Pouca conciencia medioambiental.	A11.	Crecente preocupación social polo benestar animal.
D12.	Baixa autoestima.	A12.	Maior conciencia medioambiental e aumento das esixencias normativas.
D13.	Forte dependencia das axudas públicas.	A13.	A utilización de materias primas de alimentación animal para outros usos (biocombustibles...).
D14.	Escasa cultura innovadora.	A14.	Baixa dotación de infraestruturas e falta de servizos de calidade no rural - Despoboamento.
		A15.	Falta de recoñecemento social - Falta transmitir a función social do gandeiro.
Aspectos positivos			
Fortalezas		Oportunidades	
F1.	Primeira potencia produtiva a nivel estatal e dentro das 10 primeiras da UE.	O1.	Incremento da demanda mundial de sólidos lácteos.
F2.	Sector produtivo reestruturado, preparado para novos retos e competitivo a nivel europeo.	O2.	Crecente interese por produtos ecolóxicos, pastoreo e outros produtos de valor engadido.
F3.	Concentración da produción en determinadas comarcas que xera unha maior especialización e un maior dinamismo socioeconómico.	O3.	Diversificación de ingresos ligados ás novas enerxías (biogás-solar).
F4.	Bos profesionais derivados da vocación láctea galega.	O4.	Paquete lácteo: OPLs como ferramenta de negociación conxunta e os contratos.
F5.	Maior formación e información respecto de épocas pasadas.	O5.	Interese da industria de ámbito estatal e internacional no sector lácteo galego.
F6.	Zona edafoclimática óptima para a produción de forraxes.	O6.	Implantación de novas industrias/operadores.
F7.	Capacidade de adaptación a novas demandas de consumo (pastoreo, ecolóxico, sólidos lácteos...).	O7.	Marca Galicia como sinónimo de calidade alimentaria.
F8.	Calidade hixiénico-sanitaria do leite no estándar europeo.	O8.	Coñecemento por parte do consumidor da orixe do leite.
F9.	Crecente experiencia na xestión colectiva de maquinaria e servizos (CUMAs...).	O9.	Maior concienciación da sociedade no consumo de produtos máis sostibles.
		O10.	Estrutura territorial que fai que esteamos en mellor posición que outras zonas produtoras europeas para o cumprimento da normativa medioambiental.

INDUSTRIA

Aspectos negativos

Debilidades		Ameazas	
D15.	Orientación maioritaria a leite líquido - brick (produto de baixo valor engadido).	A16.	Caída do consumo do leite líquido.
D16.	Sector dependente historicamente do mercado estatal.	A17.	Novas tendencias de consumo: veganismo, leites de base vexetal, información pseudocientífica...
D17.	Limitada capacidade de chegar ao mercado internacional.	A18.	Falta de disposición por parte do consumidor a pagar máis polo leite líquido.
D18.	Excedentes en determinadas épocas destinado a leite en po (menor valor).	A19.	Utilización de produtos lácteos como produto reclamo.
D19.	Reducida capacidade de transformación en produtos de alto valor engadido.	A20.	Venta de excedentes de leite galego nos lineais en grandes zonas de consumo por debaixo do custo de produción.
D20.	Baixo asociacionismo para defender intereses das pequenas industrias queixeiras.	A21.	Gran presión por parte da distribución que ten como consecuencia marxes reducidas.
D21.	Escasa capacidade de transformación do sector cooperativo galego.	A22.	Aumento das marcas de distribución.
D22.	Falta de interlocución e de coñecemento entre industria e produtor.	A23.	Falta de xeración de valor na cadea.
D23.	Figura de compradores sen industria.	A24.	A competencia con grandes operadores internacionais.
D24.	Falta de integración vertical.	A25.	Altos custos de produción (enerxía...).
D25.	Falta de implantación de novas tecnoloxías para abaxar custos na industria queixeira.	A26.	Baixa promoción dos produtos lácteos galegos no mercado nacional.
D26.	Falta de man de obra especializada.	A27.	Excesiva burocracia.
D27.	Desconexión entre universidade-centros de investigación-industria.	A28.	Escasa difusión por parte da administración dos datos do sector: tipo de explotacións, prezos, volume por estratos e industria compradora.
D28.	Excesiva atomización e escaso tamaño das queixeiras.	A29.	Excesivo celo da Comisión Nacional dos Mercados e Competencia co sector fronte a outros.
D29.	Escasa formación empresarial ou comercial nas pemes.	A30.	Mercados e consumidores moi cambiantes.
D30.	Escasa cultura innovadora.		

Aspectos positivos

Fortalezas		Oportunidades	
F10.	Poder de negociación co produtor (escaso desenvolvemento das organizacións de produtores).	O11.	Existencia de axudas para o sector industrial.
F11.	Seguridade alimentaria.	O12.	Reorientación das axudas públicas a investimentos industriais para produtos de maior valor.
F12.	Prezo estable do leite a baixo custo.	O13.	Capacidade do produtor de adaptarse ás demandas das empresas.
F13.	Materia prima de calidade recoñecida (leite de Galicia).	O14.	Mellorar o coñecemento do que fai o seu provedor (gandeiro).
F14.	Proximidade da produción á industria e volume suficiente de materia prima.	O15.	Aumento da demanda de produtos de alto valor engadido a nivel nacional e internacional.
F15.	Existencia de catro D.O.P. de queixo.	O16.	Galicia é un lugar atractivo para realizar investimentos debido ao potencial produtivo (elevada produción, concentrada e de calidade).
		O17.	Dispoñibilidade de solo industrial.
		O18.	Implantación de novas tecnoloxías na transformación de produtos.
		O19.	Compartir estruturas industriais.
		O20.	Aumento do financiamento da INLAC derivado da nova normativa que permitirá incrementar as campañas de promoción de produtos lácteos.
		O21.	Fortalecemento do apoio institucional.
		O22.	Boas perspectivas para o comercio de lácteos europeos na próxima década.

ESTRUTURA COMERCIAL, CONSUMO E MERCADOS**Aspectos negativos****Debilidades**

- D31. Baixo consumo de leite pasteurizado.
- D32. Consumidor con falta de información pola escasa divulgación por parte da INLAC e da administración.
- D33. Descoñecemento por parte do consumidor de onde procede o leite (como se produce e a función social que desenvolven os gandeiros).
- D34. Baixo financiamento da interprofesional láctea.
- D35. Pouco investimento en promoción xenérica por parte dos axentes no seu conxunto.
- D36. Sector instalado no paradigma da economía “low cost”.
- D37. Necesidade de investimento a medio-longo prazo para o acceso ao mercado internacional.
- D38. Debilidade da I+D en todos os elos da cadea
- D39. Cadea láctea desestruturada.
- D40. Pregos de moitas D.O.P. e I.X.P. sen actualizar para adaptarse ás novas demandas de consumo.
- D41. Produtos de primeira necesidade sen diferenciación a nivel do consumidor.

Ameazas

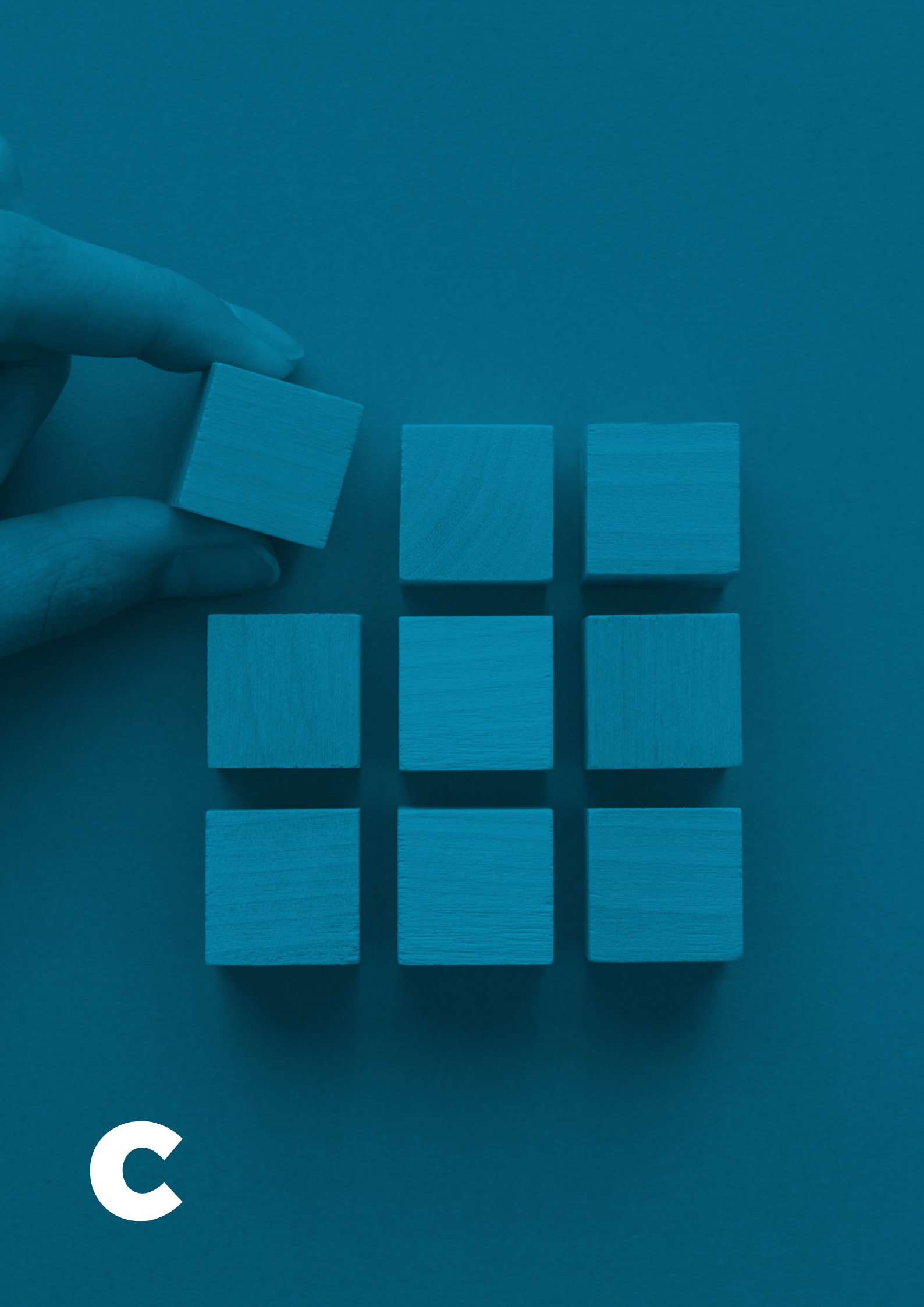
- A31. Cambios nos hábitos de consumo (maior idade da poboación, recomendacións médicas negativas sobre a graxa láctea...).
- A32. Caída continuada do consumo do leite líquido.
- A33. O leite non está de moda debido á mala prensa/redes sociais.
- A34. Volatilidade do mercado.
- A35. Aumento do consumo de bebidas vexetais (maior marxe, publicidade...).
- A36. Imaxe errónea da sociedade sobre a produción de leite.
- A37. Tratamento homoxéneo da gran variedade de queixos por parte da distribución, destruindo a diferenciación.
- A38. Importación dos queixos: *commodity* a prezos baixos como regulación dos excedentes europeos.
- A39. Excesiva burocracia para a exportación con trámites en diferentes administracións.
- A40. Aumento do proteccionismo a nivel internacional: incremento de aranceis, peche de mercados e estandarización das canles de comercialización

Aspectos positivos**Fortalezas**

- F16. Alimento de primeira necesidade.
- F17. Europa é un dos principais exportadores de produtos lácteos do mundo.

Oportunidades

- O23. Promoción de produtos lácteos: inversión de toda a cadea en campañas de promoción.
- O24. Desenvolvemento de produtos de maior vida útil e de maior valor engadido.
- O25. Crecemento da demanda mundial a medio-longo prazo.
- O26. Incremento do interese da sociedade polos aspectos medioambientais e de benestar animal.
- O27. Novos nichos de mercado: ecolóxico, pastoreo, pasteurizado.
- O28. O leite pode ser considerado un “súper alimento”.
- O29. Divulgación de estudos científicos sobre as propiedades positivas dos lácteos.
- O30. Mellorar a imaxe do sector cara ao consumidor.
- O31. Traballar en mellorar a identificación sobre a orixe do leite.
- O32. Marca Galicia.
- O33. Boa imaxe internacional dos alimentos de España.

C. DEFINICIÓN DA ESTRATEXIA DO SECTOR LÁCTEO 2020-2025

A metodoloxía aplicada para elaborar a Estratexia de dinamización do sector lácteo galego parte dunha análise, avaliación e diagnose do sector realizada en gabinete, que se completa coas achegas das mesas de participación cos axentes da cadea de valor e a enquisa realizada a 367 explotacións lácteas galegas. Esta información previa, organizada por temas ou apartados, permite un mellor coñecemento dos diferentes elos da cadea e as súas relacións co obxectivo de establecer os retos aos que se enfronta o futuro do sector.

Unha vez realizada a diagnose, definiuse a VISIÓN da estratexia, é dicir, como queremos que sexa o sector lácteo galego no futuro ou a dirección que debería levar. Para alcanzar esta visión establecéronse cinco EIXES ESTRATÉXICOS ou ÁMBITOS DE ACTUACIÓN, tres deles principais (PRODUCCIÓN, INDUSTRIA E MERCADOS) e dous transversais (CADEA DE VALOR e FORMACIÓN E INNOVACIÓN). Para cada un destes eixos fixéronse uns OBXECTIVOS ESTRATÉXICOS, de tal xeito que cada eixe conta cun Obxectivo Estratéxico Xeral (OX) e varios Obxectivos Estratéxicos Específicos (OE) que detallan e complementan os anteriores.

A determinación dos obxectivos constitúe a etapa clave de todo o proceso de planificación estratéxica, xa que estes fan referencia aos fitos a alcanzar a medio prazo por parte do sector lácteo galego

no horizonte temporal do plan (2020-2025). Para acadar estes fitos, os obxectivos estratéxicos específicos recollen unha serie de MEDIDAS que se concretan en fichas nas que relacionan as posibles ACCIÓNS a desenvolver dentro de cada medida. As fichas contan con indicadores de execución e de resultado, que permiten avaliar o grao de cumprimento daquelas medidas/accións que se activen para o desenvolvemento da estratexia.

Por último, establecéronse uns indicadores de resultado para cada un dos obxectivos xerais, que permitirán avaliar o grao de cumprimento do plan ao final do horizonte temporal da estratexia.

No seguinte cadro resúmense o número de obxectivos, medidas e accións por eixe:

EIXES ESTRATÉXICOS	OBXECTIVOS XERAIS	OBXECTIVOS ESPECÍFICOS	MEDIDAS	ACCIÓNS
Produción	1	5	19	70
Industria	1	3	8	19
Mercados	1	3	6	20
Cadea de Valor	1	2	5	12
Formación e Innovación	1	2	2	7
TOTAIS	5	15	40	128

C2. VISIÓN E OBXECTIVOS ESTRATÉGICOS

Consolidar a Galicia como unha das principais **rexións lácteas de Europa**, con un alto nivel de **competitividade, sostibilidade e capacidade de resiliencia**.

EIXES ESTRATÉXICOS	OBXECTIVOS ESTRATÉXICOS XERAIS	INDICADORES DE RESULTADO	OBXECTIVOS ESTRATÉXICOS ESPECÍFICOS
PRODUCCIÓN 	OX 1.- Consolidar a Galicia como unha das primeiras rexións produtoras de Europa en equilibrio coas capacidades do territorio.	Incrementar ao menos un 8% a produción de leite en Galicia. 35.000 has mobilizadas entre todos os procesos de mobilización de terras iniciados. 100% das novas incorporacións cunha formación máis especializada no sector lácteo. Duplicar a produción de leite en ecolóxico.	OE1.1.-Promover a continuidade das granxas con viabilidade e sen relevo. OE1.2.-Aumentar a produción de leite e a base territorial das explotacións. OE1.3.-Mellorar a profesionalización do sector produtor. OE1.4.-Reorientar a produción cara a modelos máis sostibles e resilientes poñendo en valor as características produtivas de Galicia. OE1.5.-Mellorar a calidade de vida nas comarcas gandeiras.
INDUSTRIA 	OX 2.-Aumentar a industrialización do leite en Galicia apostando pola diversificación de produto.	Transformar en Galicia o 75% do leite galego. Incrementar un 30% o volume de leite transformado polas D.O.P.	OE2.1.-Impulsar a transformación do leite en Galicia. OE2.2.-Aumentar o peso das D.O.P. de queixo galegas na transformación industrial. OE2.3.-Impulsar a I+D+i e a profesionalización da industria.
MERCADOS 	OX3.- Mellorar o posicionamento dos produtos lácteos galegos no mercado nacional e impulsar a internacionalización.	Destinar 1 millón de euros ao ano en accións de promoción de produtos lácteos galegos no mercado nacional (0,1% do valor da produción de leite en Galicia). Incrementar un 50% as exportacións de produtos lácteos elaborados en Galicia.	OE3.1.-Fomentar a diferenciación e o consumo de produtos lácteos galegos. OE3.2.-Sensibilizar á sociedade da importancia do sector. OE3.3.-Impulsar a exportación.
CADEA DE VALOR 	OX4.- Reforzar as relacións entre os axentes integrantes da cadea de valor do leite.	Crear unha asociación profesionalizada de empresarios-gandeiros que agrupe o 60% do leite producido en Galicia. Acordo lácteo a nivel nacional e Observatorio do Sector lácteo Galego reactivados e en funcionamento.	OE4.1.-Impulsar o asociacionismo profesionalizado dos produtores. OE4.2.-Mellorar a interlocución e transparencia entre os diferentes elos da cadea.
FORMACIÓN E INNOVACIÓN 	OX5.-Reforzar o ecosistema de formación e I+D+i conectándoo coas necesidades dos sector.	100% do profesorado dos centros de formación agraria da Consellería do Medio Rural participou en accións de formación. Incrementar un 50% o volume de recursos mobilizados en proxectos de I+D+i nos centros de investigación e innovación de Galicia vinculados co sector lácteo. Creación dunha oficina de transferencia dos resultados de investigación no eido da Consellería do Medio Rural.	OE5.1.-Fortalecer as estruturas de formación, investigación e innovación. OE5.2.-Mellorar a transferencia de coñecemento ao sector.

C3. XUSTIFICACIÓN DOS OBXECTIVOS ESTRATÉXICOS

EIXE 1 . PRODUCCIÓN

OX 1.- Consolidar a Galicia como unha das primeiras rexións produtoras de Europa en equilibrio coas capacidades do territorio.

Galicia é na actualidade a décima rexión produtora de Europa, que vén seguindo en canto á produción, unha evolución similar á das vinte rexións máis produtoras. Entre 2015 e 2018 estas rexións aumentaron a súa produción un 4,53% e Galicia un 4,15%. Un dos retos de futuro é manterse dentro das principais rexións produtoras de Europa, aproveitando a potencialidade derivada das condicións edafoclimáticas, a profesionalidade do sector produtor e o atractivo para o sector industrial que deriva dos recentes investimentos que se produciron na Comunidade. Para conseguilo fíxanse os seguintes cinco obxectivos específicos:

OE1.1.-Promover a continuidade das granxas con viabilidade e sen relevo.

A continuidade das explotacións viables sen relevo xeracional é un aspecto clave para manter as capacidades produtivas de Galicia, evitar a perda de investimento produtivo realizado, de superficie agraria utilizada e o abandono do rural galego. Este obxectivo específico fundaméntase no seguinte:

- » Ao redor do 40% das explotacións lácteas galegas teñen como titular a unha persoa de máis de 55 anos, que en caso de non ter sucesión, pecharán nos próximos dez anos.
- » En Galicia desde o ano 2015 deixaron de entregar leite 2.459 explotacións lácteas, o que supón unha diminución do 25,6%, cifra que está en liña coa diminución do conxunto do estado, un 24,9% nese período.
- » Un factor que dificulta a transmisión das explotacións é a forma xurídica das mesmas e a falta de separación do patrimonio persoal do da explotación. O 71,6% das explotacións son titularidade de persoas físicas, o 21,8% son sociedades civís, o 3,5% SAT, o 0,7% cooperativas e unicamente o 1,8% adoptan formas xurídicas de natureza mercantil.

OE1.2.-Aumentar a produción de leite e a base territorial das explotacións.

Para consolidar a Galicia como unha das principais rexións produtoras europeas é necesario seguir au-

mentando a produción en liña con estas, mellorando o tamaño e a eficiencia das explotacións e a autosuficiencia forraxeira. En consecuencia, este obxectivo específico apoíase no seguinte:

- » Desde o fin das cotas lácteas en marzo de 2015, Galicia continuou incrementando a súa produción en máis de 240 mil toneladas, a razón de 49,5 mil toneladas ano, que representa un crecemento medio anual do 1,86%, algo máis moderado que o experimentado no período 2001-2019, que foi dun 2,5%.
- » En menos de dúas décadas a produción en Galicia pasou de representar o 28,8% das entregas de leite do Estado ao 38,6% no 2019, concentrando as explotacións galegas o 91% do crecemento da produción española no período.
- » Con todo, o rendemento das explotacións lácteas galegas é inferior ao de outras Comunidades cun modelo produtivo máis intensivo, pero tamén inferior ao das explotacións doutras Comunidades da Cornixa Cantábrica, con características máis similares ás galegas, situándose por detrás das do País Vasco e Cantabria.
- » No canto da base territorial, as explotacións lácteas galegas empregan 200 mil ha de SAU repartidas en 478 mil parcelas. A superficie media por explotación é de 25 ha repartidas nunha media de 60 parcelas. Unha superficie por explotación baixa en comparación con outras rexións españolas ou europeas, que deriva

en que en algúns concellos galegos haxa elevadas cargas gandeiras que se sitúan por riba das 2,05 UGM/ha, chegando nalgún caso a 3 UGM/ha.

- » A excesiva fragmentación da propiedade da terra en Galicia, unida a unha baixa mobilidade, explican esta escasa base territorial, sobre a que cómpre actuar para mellorar a autosuficiencia forraxeira das explotacións e diminuír a dependencia destas dos insumos externos suxeitos cada vez a unha maior volatilidade.

OE1.3.-Mellorar a profesionalización do sector produtor.

A formación dos profesionais gandeiros é indispensable non só en materia de coñecemento técnico-productivo, senón tamén en termos de xestión empresarial e comercial, constituíndo un elemento imprescindible para lograr a competitividade en calquera sector productivo e para conseguir adaptarse a un mercado cada vez máis cambiante. Este obxectivo xustifícase no seguinte:

- » Segundo a *Encuesta sobre la Estructura de las Explotaciones agrícolas 2016* do INE, o 84% dos xefes de explotación agrícola en Galicia teñen formación baseada na experiencia exclusivamente práctica, o 2,26% teñen Formación Profesional agrícola e menos do 1% teñen formación universitaria agrícola, mentres que o 13% restante conta con outro tipo de formación agrícola.
- » A enquisa realizada aos gandeiros no marco da estratexia, reflicte que só un 4% dos enquisados teñen formación universitaria (destes, o 38% con estudos relacionados coa familia agrícola) e un 20% estudos de Formación Profesional (o 33% da familia profesional agrícola). O resto, o 41% só ten estudos primarios, o 25% ensinanza secundaria e o 10% bacharelato.
- » O sistema educativo en España e en Galicia non conta cunha formación específica comparable coa dos países da nosa contorna no eido da produción de leite e en xeral da produción animal, tanto no ámbito da Formación Profesional, como no universitario.

- » A enquisa realizada aos gandeiros no marco desta estratexia, reflicte que un 28% dos enquisados que cursaron unha Formación Profesional da familia profesional agraria reclaman maior especialización no sector, o 64% máis formación práctica, o 20% demanda un profesorado con máis experiencia práctica e o 85% maior formación en xestión empresarial.
- » O curso modular de incorporación á empresa agraria, requirido para as axudas para a incorporación, ofrece unha formación moi xeral, pouco adaptada ao sector leiteiro. Neste senso, a enquisa realizada aos gandeiros reflicte que o 27% consideran non axeitada a formación recibida, o 82% requiren maior especialización no sector lácteo, o 28% máis carga horaria, o 67% máis formación práctica, o 85% máis formación en xestión empresarial e o 19% demanda un profesorado con máis experiencia práctica.

OE1.4.-Reorientar a produción cara a modelos máis sostibbles e resilientes poñendo en valor as características produtivas de Galicia.

Coincidindo con novas sensibilidades dos consumidores, tanto pola saúde, como polo medio ambiente e o benestar animal, o sector lácteo debe aproveitar estas oportunidades para reorientar parte da produción cara a sistemas máis sostibbles e resilientes que conecten con estas preocupacións. Entre estes sistemas de produción están a produción en ecolóxico e en pastoreo, moi desenvolvidas noutros países e cun mercado crecente, pero aínda moi pouco explotados en Galicia; así como o desenvolvemento con carácter xeral de prácticas de manexo e de produción orientadas ao fomento da economía circular, ao aforro enerxético e á preservación do medio ambiente. O fundamento deste obxectivo específico ampárase no seguinte:

- » En Galicia existen, segundo datos do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación, 109 explotacións de leite en ecolóxico cunha produción de 15,7 mil toneladas de leite. Representan o 54,2% das granxas e o 56,5% da produción en ecolóxico de España.

- » A produción en ecolóxico en Galicia representa unicamente o 0,6% da produción de leite da Comunidade, moi lonxe da de outras zonas produtoras europeas como Austria, Suecia ou Dinamarca, onde a produción en ecolóxico supera o 10%, ou de Francia ou Reino Unido, que aínda sendo grandes produtores, o leite en ecolóxico está por riba do 3,5% da produción total deses países.
- » A produción de leite en pastoreo en Galicia estímase que non chega ao 4%, aínda que non se dispón de datos públicos por non existir un rexistro ou unha regulación Autonómica da marca “leite de pastoreo”.
- » Na enquisa realizada aos gandeiros, só o 4,6% manifestou producir leite en pastoreo, mentres que o 28% dos enquisados considera que podería pasarse a este tipo de produción ou a ecolóxico, porcentaxe que se incrementa nas explotacións máis pequenas cun sistema de manexo máis facilmente adaptable.
- » O sector leiteiro en Galicia mantén superficie agraria utilizada, contribúe á conservación da paisaxe tradicional galega e ao mantemento da biodiversidade. Estas características produtivas propias teñen que ser postas en valor e seren empregadas para o deseño de eco-esquemas na nova PAC en beneficio dos gandeiros galegos.

OEI.5.-Mellorar a calidade de vida nas comarcas gandeiras.

Un dos aspectos que contribúe a manter o atractivo do rural para as persoas mozas é a existencia de servizos de calidade a distancias prudentes, que garantan unha calidade de vida á altura dos espazos urbanos, como mecanismo para favorecer a sucesión de explotacións e o mantemento de poboación. Este obxectivo específico apoia-se no seguinte:

- » Nas mesas de traballo desenvolvidas cos axentes do sector para a elaboración da estratexia, púxose de manifesto a necesidade de manter servizos no rural que permitan conciliar a vida persoal e familiar coas tarefas das explotacións, como gardarías, colexios e outros servizos, como os médicos ou de atención á terceira idade.
- » Outro dos aspectos que inciden na calidade de vida das sociedades avanzadas é o acceso a internet e o emprego das TIC, aspecto tamén fundamental para a robotización e a mellora tecnolóxica das explotacións lácteas galegas, como instrumento para optimización da produción e mellora do rendemento xeral destas.

EIXE 2. INDUSTRIA

OX 2.-Aumentar a industrialización do leite en Galicia apostando pola diversificación de produto.

Un aspecto clave para o mantemento dun sector lácteo potente é a existencia dunha industria láctea innovadora, altamente competitiva, con vocación internacional e capacidade de regulación, que transforme en Galicia todo o leite que se produce na Comunidade. Para a consecución deste obxectivo, establécense tres obxectivos específicos:

OE2.1.-Impulsar a transformación do leite en Galicia.

En liña co indicado no obxectivo xeral, en Galicia cómpre avanzar na transformación industrial do leite, polos seguintes motivos:

- » O peso da industria láctea na economía galega reflicte unha debilidade estrutural que se traduce en que as cifras de volume de negocio, emprego e produción son moi inferiores ao que se derivaría do peso en Galicia da produción de leite. A esta debilidade contribúe a escasa ou nula presenza dalgúns dos principais grupos empresariais da industria láctea española ou de multinacionais con presenza en España, como Danone, Grupo Pascual, Grupo García Baquero, Reny Picot (ILAS), Schreiber, Iparlat ou Kaiku, sen prexuízo de que algunha delas recolla leite na Comunidade.
- » Isto reflíctese en que dos 2,7 millóns de toneladas de leite producido en Galicia no 2018, a industria láctea instalada na Comunidade, só transformou en Galicia 1,4 millóns de toneladas, que representa o 51,7% do leite recollido. O resto (48,3%) sae de Galicia para a súa transformación industrial noutros territorios.
- » Ademais, as industrias lácteas localizadas en Galicia están especializadas nos derivados máis simples, sobre todo leite líquido, un produto de pouco valor engadido, dirixido a un mercado interior caracterizado por un decrecente consumo.
- » Así, en termos de valor económico, os produtos elaborados nas industrias lácteas galegas non chegan a alcanzar os 1.000 millóns de € no ano 2018, supoñendo o valor xerado polo leite líquido máis do 60%, mentres que outros pro-

ductos como os queixos, iogures ou leite concentrado, o valor da produción é só do 14,9%, 4,0% e 7,6%, respectivamente.

OE2.2.-Aumentar o peso das D.O.P. de queixo galegas na transformación industrial.

As marcas de calidade diferenciada son un instrumento para poñer en valor a produción e destacar as características dos produtos dun territorio e do seu proceso de elaboración. Aumentar o volume de produción das D.O.P. de queixo galegas e mellorar o seu posicionamento nos mercados é un dos retos que non só contribuírá a incrementar de maneira modesta o leite transformado en Galicia, senón tamén o seu valor engadido. Este obxectivo específico fundaméntase no seguinte:

- » As D.O.P. de queixo galegas aglutinan unhas entregas declaradas de leite de 48,5 millóns de litros, que representan menos do 1,8% do leite producido en Galicia nun ano, que equivale ao leite producido nunha semana na Comunidade.
- » No seu conxunto, a produción total das catro D.O.P. de queixo de Galicia pasou dos 5,9 millóns de quilos no ano 2010 a 5,4 millóns no ano 2018, o que representa unha caída dun 8% con respecto ao volume de produción do ano 2010.
- » Esta caída na produción amosa as dificultades das marcas de calidade diferenciada dos queixos galegos para gañar posición nos mercados e nos lineais da gran distribución en España. Tamén existen dificultades para a exportación polas características propias dos queixos con D.O.P. galegos (frescos e de pouca duración) que se reflicte en que no ano 2018 as catro D.O.P. exportaron unicamente o 1,3% da produción.

OE2.3.-Impulsar a I+D+i e a profesionalización da industria.

Ao igual que no ámbito da produción, un dos retos para mellorar a competitividade do sector industrial pasa pola formación e o impulso da I+D+i. A optimización dos procesos produtivos baixo o concepto de “Fábrica do futuro” ou industria 4.0, a eco-innovación e o desenvolvemento de novos produtos son aspectos clave para logralo. Os fundamentos deste obxectivo específico son:

- » A necesidade da industria, manifestada nas mesas de traballo desenvolvidas para a elaboración da estratexia, de contar con profesionais formados no eido das tecnoloxías e procesos industriais con formación específica no ámbito da produción láctea. Na actualidade a industria nítrese de profesionais de formación xe-

nérica non especificamente orientada á elaboración de produtos lácteos.

- » Ao igual que ocorre no eido da produción, tanto en Galicia como en España non existe unha formación especializada na industria de transformación de leite, nin de Formación Profesional nin a nivel universitario.
- » Existencia dun amplo marxe de mellora para a optimización dos procesos de produción no sector industrial, en xeral, en relación coa industria 4.0 e a eco-innovación, xunto cun baixo nivel de tecnificación no eido das D.O.P. de queixo galegas.
- » Necesidade de innovación no sector industrial no desenvolvemento de novos produtos para adaptarse ás novas tendencias de consumo.

EIXE 3. MERCADOS

OX3.- Mellorar o posicionamento dos produtos lácteos galegos no mercado nacional e impulsar a internacionalización.

A mellora do coñecemento por parte do consumidor da produción, das bondades dos produtos lácteos e contrarrestar información negativa e sesgada sobre os mesmos, é un reto xeral do sector de cara ao aumento do consumo dos produtos lácteos no mercado español. De igual modo, as capacidades produtivas de Galicia, netamente exportadora cara ao mercado interior, nun contexto de caída do consumo, requiren dunha crecente orientación da industria láctea cara a mercados en crecemento noutros países emerxentes e en vía de desenvolvemento. Para lograr este obxectivo xeral fíxanse os tres obxectivos específicos que a continuación se detallan:

OE3.1.-Fomentar a diferenciación e o consumo de produtos lácteos galegos.

A potencialidade de Galicia na produción láctea en España e a súa imaxe de calidade vinculada á produción agroalimentaria, requiren de accións específicas de promoción dos produtos lácteos elaborados con leite galego na Comunidade, que axuden a mellorar o seu posicionamento nos mercados e na mente dos consumidores, identificando os produtos lácteos galegos con calidade, benestar animal, respecto ao medio ambiente, mantemento da paisaxe e desenvolvemento socioeconómico dos espazos rurais de Galicia. Este obxectivo apóiase no seguinte:

- » Baixo nivel de financiamento da Organización Interprofesional Láctea (INLAC), que lle impide desenvolver accións eficaces de promoción do consumo dos produtos lácteos e de defensa dos intereses comúns da cadea, moi lonxe das capacidades das interprofesionais lácteas dos principais países produtores, onde as contribucións dos gandeiros multiplican por máis de dez a contribución dos españois.
- » A produción láctea en Galicia reviste unhas particularidades específicas por ser unha rexión excedentaria na produción, que opera nun contexto caracterizado por unha debilidade industrial estrutural dentro dun mercado español deficitario. A necesidade de aumentar a transformación industrial en Galicia, a diferenciación e a capacidade de xeración de valor na cadea, require de accións específicas de promoción e de fomento do consumo que atendan a estas particularidades.

OE3.2.-Sensibilizar á sociedade da importancia do sector.

A posta en valor do labor desenvolvido polos gandeiros, e en xeral da contribución do conxunto do sector á produción dun alimento básico, como se viu no contexto da Covid-19, require desenvolver por parte deste, e de forma proactiva, accións de sensibilización que transmitan ao conxunto da sociedade a súa importancia estratéxica, non só na produción de alimentos, senón tamén na conservación do territorio, da paisaxe e na xeración de riqueza e emprego nos espazos rurais. Este obxectivo específico atopa fundamento no seguinte:

- » En Galicia non existe un sector lácteo ben articulado capaz de xerar novas positivas sobre a súa importancia estratéxica, tanto no referente á xeración de riqueza como a outros aspectos positivos derivados da profesión e da produción láctea.
- » A imaxe xeral da sociedade sobre o sector asóciase maioritariamente coa idea de que os produtores lácteos en particular, e o rural en xeral, vive nunha crise permanente e só se sabe que existen cando sacan os tractores á rúa por problemas conxunturais de mercado. Trátase ademais dunha imaxe que non é real e que resulta prexudicial para o propio sector.

OE3.3.-Impulsar a exportación.

Un dos retos clave aos que se enfronta o sector en España, como se indicou na diagnose, é a recuperación do consumo interno, a substitución de importacións de produtos lácteos por produción na-

cional e aumentar as exportacións. Neste senso, a industria láctea debe aproveitar as oportunidades de exportación derivadas do aumento da demanda de produtos lácteos a nivel mundial, así como o estancamento da produción de leite nalgúns partes do hemisferio sur. A xustificación deste obxectivo é a seguinte:

- » Nos vindeiros anos prevese un incremento da produción tanto en Galicia como en España, que contribuirá, como aconteceu nos últimos anos, a unha redución das importacións nun contexto de decrecente consumo interno, sobre todo de leite líquido, que se viu reducido un 30% desde o ano 2000.
- » Tamén se prevé un incremento da demanda de produtos lácteos a nivel internacional, principalmente en Asia, impulsado por un incremento do consumo per cápita, a urbanización e o aumento dos ingresos da poboación nestas áreas. Igualmente espérase que China continúe sendo o primeiro importador a nivel mundial.
- » Neste senso, espérase que na próxima década medre o consumo de produtos lácteos a nivel mundial un 1,0% anual, principalmente nos países en vías de desenvolvemento.

EIXE 4. CADEA DE VALOR

OX4.- Reforzar as relacións entre os axentes integrantes da cadea de valor do leite.

Para manter un sector lácteo competitivo resulta necesario fortalecer as relacións e o equilibrio da cadea de valor do leite, garantindo un valor engadido sostible para todos os operadores. A mellora da interlocución entre os diversos axentes da cadea, o fortalecemento do poder de negociación dos produtores e a transparencia, tanto na formación de prezos como nas relacións comerciais ao longo da cadea, son aspectos clave para a vertebración e a estabilidade sectorial. Para a consecución deste obxectivo fórmulanse dous obxectivos específicos:

OE4.1.-Impulsar o asociacionismo profesionalizado dos produtores.

O fortalecemento do sector produtor pasa porque este adoite unha actitude proactiva na defensa dos seus propios intereses e se organice para mellorar a súa posición negociadora, aproveitando os instrumentos do “Paquete Lácteo” e a necesaria modificación e flexibilización dos requisitos para a constitución de Organizacións de Produtores, mellorando a eficacia e o funcionamento destas. Este obxectivo ten a súa base en:

- » Galicia non conta na actualidade con asociacións de gandeiros, financiadas coas súas contribucións, que actuando de maneira independente e profesionalizada, teñan como cometido a representación e defensa dos intereses destes.
- » Na enquisa realizada aos gandeiros, o 60% manifestou non estar afiliado/asociado a ningún sindicato ou organización agraria por considerar que non defenden os seus intereses. Esta porcentaxe elévase ao 64% entre os gandeiros que producen máis de 1.000 t ao ano.
- » A actual regulación legal das Organizacións de Produtores Lácteos en España, excesivamente restritiva en termos comparativos coa regulación doutros países europeos, fai que estas resulten inoperantes debido ao seu excesivo tamaño e á falta dunha estrutura profesionalizada de xestión. En consecuencia as OPL en España, e particularmente en Galicia, non deron os resultados previstos de contribuír ao fortalecemento da posición negociadora e ao reequilibrio das relacións entre operadores.

OE4.2.-Mellorar a interlocución e transparencia entre os diferentes elos da cadea.

Para lograr unha cadea de valor máis equilibrada, que garanta a sostibilidade e o futuro do conxunto dos operadores do sector lácteo, é necesario manter mecanismos de interlocución permanentes entre todos os axentes da cadea, incluída a distribución, que permitan desenvolver estratexias conxuntas de valorización dos produtos lácteos. Asemade, unha das claves para garantir a xeración de valor ao longo da cadea é a transparencia e o desenvolvemento de boas prácticas comerciais no eido da contratación alimentaria. Por isto, este obxectivo específico fundaméntase no seguinte:

- » Os mecanismos de interlocución postos en marcha en momentos de crises de prezos, tanto a nivel estatal “Acordo Lácteo” como en Galicia “Observatorio Lácteo Galego”, se ben resultaron positivos nun inicio, non cumpriron cos obxectivos de conseguir unha relación máis equilibrada e racional entre os distintos axentes da cadea de valor, nin tampouco se conseguiron avances significativos no eido da transparencia nas relacións comerciais entre industrias e distribución.
- » A diversa normativa reguladora das relacións comerciais e da contratación alimentaria en España non impediu as prácticas abusivas ao longo da cadea, nin conseguiu un dos seus obxectivos principais, que era o de fortalecer o poder de negociación do elo máis débil, neste caso dos produtores lácteos.

EIXE 5. FORMACIÓN E INNOVACIÓN

OX5.-Reforzar o ecosistema de formación e I+D+i conectándoo coas necesidades dos sector.

A profesionalización do sector lácteo, tanto a nivel da produción como a nivel industrial, xunto cos retos derivados da innovación e da mellora tecnolóxica, requiren contar con capacidades de formación e de I+D+i de primeiro nivel, que dean resposta ás necesidades do sector lácteo nestes ámbitos como panca de competitividade do conxunto do sector. Para acadar este obxectivo establécense a súa vez, dous obxectivos específicos:

OE5.1.-Fortalecer as estruturas de formación, investigación e innovación.

Para cumprir co obxectivo de dar resposta de maneira áxil e eficaz ás necesidades de formación e investigación do sector, compre reforzar estruturalmente os centros de formación e de investigación da Comunidade Autónoma de Galicia e convertelos en centros de referencia no eido do sector lácteo a nivel da Península Ibérica. Este obxectivo ten a súa razón de ser en:

- » Galicia conta con centros de investigación especializados no sector lácteo como son o Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo, centrado no ámbito da produción, ou a Aula de Produtos Lácteos e Tecnoloxías Alimentarias da Universidade de Santiago de Compostela, especializada no eido industrial, tanto na formación como na I+D+i. Estes centros viron reducidas nos últimos anos as súas capacidades por mor dunha insuficiente dotación de persoal e unha elevada inestabilidade do mesmo, que non só ten incidencia no desenvolvemento do seu labor ao servizo do sector, senón tamén na posibilidade de captación de novos proxectos e na obtención de financiación que axude a manter a súa estrutura.
- » No eido da formación, unha das carencias detectadas no marco da elaboración da estratexia, que tamén se reflicte no Plan Estratéxico de Formación Agraria de Galicia, é a necesidade de desenvolver un plan de formación para o persoal dos centros de formación agroforestal da Consellería do Medio Rural, e avanzar cara novas modalidades de formación, como a teleformación ou formación a distancia. A mellora das

capacidades docentes por medio da actualización profesional do profesorado repercute directamente na calidade da formación dos futuros profesionais e traballadores do sector lácteo.

OE5.2.-Mellorar a transferencia de coñecemento ao sector.

Para fortalecer o ecosistema de I+D+i e mellorar a competitividade xeral do sector lácteo, resulta imprescindible reforzar a relación dos centros de investigación co sector produtor e industrial e mellorar a transferencia de coñecementos, como mecanismo para trasladar os resultados da I+D+i ao tecido produtivo e industrial. Ese obxectivo fundaméntase en:

- » O labor de transferencia dos resultados das investigacións e avances tecnolóxicos ao campo viña sendo desenvolvido polas antigas oficinas de extensión agraria, actualmente denominadas Oficinas Agrarias Comarcais, cuxas funcións quedaron relegadas a tarefas de natureza administrativa que nada teñen que ver coa I+D+i.
- » Na actualidade non existen outras estruturas orientadas especificamente a trasladar os resultados da I+D+i ao tecido produtivo, máis que a desenvolvida polos propios centros de investigación, que nun contexto de escasa dotación de recursos humanos, fai que este labor quede nun segundo plano. Por outra banda, tampouco existen canles de comunicación estables e ben definidos que permitan trasladar as necesidades do sector, tanto no eido produtivo como industrial, aos centros de investigación, que lle permitan a estes dar resposta a esas necesidades.

C4. MEDIDAS PARA CADA OBXECTIVO ESTRATÉGICO

EIXE 1. PRODUCCIÓN	OE1.1. Promover a continuidade das granxas con viabilidade e sen relevo
	1.1.1. Promocionar e incentivar a compra, a participación na titularidade ou o aluguer de explotacións viables sen relevo polos propios traballadores ou por persoas alleas.
	1.1.2. Reorientar as axudas da PAC á realidade produtiva de Galicia.
	1.1.3. Apoiar o desenvolvemento da figura dos servizos de substitución nas granxas de leite.
	1.1.4. Dignificar a profesión de gandeiro.
	OE1.2. Aumentar a produción de leite e a base territorial das explotacións
	1.2.1. Abordar unha reforma lexislativa ambiciosa que permita actuar sobre a terra abandonada e de propietarios descoñecidos.
	1.2.2. Promover procesos de reestruturación parcelaria e ordenación de usos en zonas de produción leiteira.
	1.2.3. Evitar a forestación de terras agrarias por parte de explotacións sen relevo xeracional.
	1.2.4. Fomentar a “gandería de precisión” e o aumento da produtividade global das granxas.
	OE1.3. Mellorar a profesionalización do sector produtor
	1.3.1. Mellora da formación orientada ao sector gandeiro en todos os niveis educativos.
	1.3.2. Incentivar un sector gandeiro máis profesionalizado.
	1.3.3. Fomentar o asesoramento integral e multidisciplinar das explotacións lácteas.
	OE1.4. Reorientar a produción cara a modelos máis sostibles e resilientes, e posta en valor das características produtivas de Galicia
	1.4.1. Poñer en valor a produción de leite en pastoreo e en ecolóxico para incrementar este tipo de produción en explotacións medianas e pequenas, que ten unha imaxe positiva na sociedade e é demandado polos consumidores, contribuíndo á xeración de valor e á mellora da imaxe global do sector.
	1.4.2. Mellorar o coñecemento da relación entre a produción láctea e o medio ambiente.
	1.4.3. Incentivar sistemas de produción máis sostibles.
	1.4.4. Mellorar a integración paisaxística das explotacións lácteas.
	1.4.5. Mellorar a eficiencia enerxética.
	1.4.6. Impulsar accións de economía circular nas explotacións.
	1.4.7. Desintensificar a produción en zonas de elevada carga gandeira.
	OE1.5. Mellorar a calidade de vida nas comarcas gandeiras
	1.5.1. Garantir servizos públicos de calidade para a poboación que vive en áreas de produción leiteira.
EIXE 2. INDUSTRIA	OE2.1. Impulsar a transformación do leite en Galicia
	2.1.1. Desenvolver accións de política industrial orientadas á captación de investimento industrial en Galicia conectado cos mercados internacionais, como se ten feito noutras rexións produtoras europeas.
	2.1.2. Aproveitar as capacidades e potencialidades de Galicia para a produción e o asentamento de novos operadores industriais, tanto para mellorar a balanza comercial dos produtos lácteos en España, como para abrir camiño cara á exportación.
	OE2.2. Aumentar o peso das D.O.P. de queixo galegas na transformación industrial láctea
	2.2.1. Adaptar os formatos e os envases ás novas demandas de consumo e tipoloxía dos fogares.
	2.2.2. Mellorar a gobernanza dos Consellos Reguladores.

EIXE 2. INDUSTRIA	OE2.3. Impulsar a I+D+i e a profesionalización da industria
	2.3.1. Reorientar os apoios públicos á innovación industrial.
	2.3.2. Mellora da formación orientada á industria láctea.
	2.3.3. Incentivar a contratación por parte da industria láctea de persoal altamente cualificado para desenvolver liñas de I+D+i.
	2.3.4. Diminuír a pegada de carbono e avanzar na economía circular na industria láctea.
EIXE 3. MERCADOS	OE3.1. Fomentar a diferenciación e consumo de produtos lácteos galegos
	3.1.1. Optimizar a eficacia e incrementar os recursos aportados polos gandeiros e industria para a promoción e o fomento do consumo dos produtos lácteos galegos.
	3.1.2. Reforzar as accións de promoción e consumo de produtos lácteos galegos por parte da administración autonómica.
	3.1.3. Desenvolver accións de promoción onde se resalten os aspectos positivos dos produtos lácteos en contraposición con outros competidores non lácteos.
	OE3.2. Sensibilizar á sociedade sobre a importancia do sector
	3.2.1. Divulgar a importancia económica e social do sector lácteo galego e as súas externalidades positivas.
	OE3.3. Impulsar a exportación
	3.3.1. Mellora das capacidades de exportación do sector lácteo galego.
	3.3.2. Impulso da promoción no mercado exterior.
E4. CADEA DE VALOR	OE4.1. Impulsar o asociacionismo profesionalizado de produtores
	4.1.1. Impulsar a creación de asociacións de gandeiros-empresarios.
	4.1.2. Mellorar o funcionamento das Organizacións de Produtores.
	4.1.3. Fortalecer e reorientar o cooperativismo.
	OE4.2. Mellorar a interlocución e transparencia entre os diferentes elos da cadea
	4.2.1. Mellorar a transparencia ao longo da cadea do valor do leite.
	4.2.2. Promover a mellora da interlocución do sector.
EIXE 5. FORMACIÓN E INNOVACIÓN	OE5.1. Fortalecer as estruturas de formación, investigación e innovación
	5.1.1. Mellorar a capacidade investigadora e formativa dos centros de formación e investigación galegos especializados no sector.
	OE5.2. Mellorar a transferencia de coñecemento entre os centros de investigación e centros de formación co sector lácteo.
	5.2.1. Crear mecanismos e ferramentas que permitan alinear a investigación e innovación coas necesidades do sector.

OBXECTIVO ESTRATÉXICO 1.

Consolidar a Galicia como unha das principais rexións produtoras de Europa en equilibrio coas capacidades do territorio.

OE.1.1 PROMOVER A CONTINUIDADE DAS GRANXAS CON VIABILIDADE E SEN RELEVO		
Medida 1.1.1 Promocionar e incentivar a compra, a participación na titularidade ou o aluguer de explotacións viables sen relevo polos propios traballadores ou por persoas alleas.		
a. Promover a adaptación das formas xurídicas das explotacións ao contexto mercantil, co obxectivo de separar o patrimonio empresarial do persoal e facilitar a súa transmisión, intensificando a contía das axudas públicas para explotacións de natureza mercantil. b. Crear un "Banco de explotacións" que acolla ás que non teñen relevo no ámbito familiar e desenvolver, dentro das funcións deste, un servizo público de intermediación entre titulares destas explotacións e potenciais interesados. Asemade debe facerse un seguimento das explotacións transferidas durante uns anos, de modo que se poidan avaliar e cuantificar os factores de éxito e de fracaso, e no seu caso, adoptar as medidas que correspondan. Entre as súas funcións, poderían estar as de: i. Establecer un programa de "preparación para a sucesión" no que os gandeiros sen relevo sexan titorados durante un período de tempo anterior á xubilación, para preparar a granxa e o resto da explotación cara ao relevo. ii. Apoiarse nas figura dos asesores, entidades de aconsellamento ou Fefriga para detectar de forma temperá as granxas sen relevo, para que poidan ser tuteladas no programa de "preparación para a sucesión" vinculado ao "Banco de explotacións". iii. Deseñar e habilitar fórmulas de relevo que permitan unha transferencia progresiva (aluguer con dereito a compra, participación progresiva dos traballadores no capital da explotación,...) nas que o gandeiro cesante actúe como mentor e transmisor do seu "saber facer" ao novo incorporado. iv. Establecer un sistema de "asesoramento-titoría" para o gandeiro incorporado durante varios anos para tratar de garantir o éxito da incorporación á actividade, na que se poderá contar, de ser o caso, con entidades colaboradoras privadas. v. Promover o aumento do tamaño das explotacións por medio da adquisición ou do aluguer de outras explotacións sen relevo, xestionando así dous ou máis centros de traballo, como medida para manter as capacidades produtivas e evitar a perda de investimento produtivo, actuando prioritariamente sobre aquelas explotacións que teñan recibido axudas públicas nos últimos anos anteriores ao peche. c. Orientar as axudas á incorporación e as de plans de mellora para incentivar a sucesión de explotacións por parte de persoas alleas á mesma evitando a perda de investimento produtivo. d. Establecer incentivos fiscais e outras medidas de apoio financeiro para facilitar o relevo (adquisición ou participación na titularidade) entre persoas alleas ás explotacións, entre as que se poderían incluír as seguintes: i. Incentivar fiscalmente a creación dun fondo (conta de investimento), por parte da persoa que vai suceder na explotación, con contribucións exentas de tributación, condicionadas á efectiva sucesión da mesma, como mecanismo de axuda na compra ou na realización de investimentos na granxa (similar ás contas vivenda). ii. Aplicación dunha dedución fiscal para o gandeiro que vai a abandonar a explotación cando se encontre inmerso nun proceso de "transferencia progresiva", condicionada á efectiva sucesión, como medida para incentivar o proceso. iii. Facilitar o acceso a liñas de financiamento para a adquisición da explotación, a participación na titularidade, ou para investimentos a tipos de xuro cero, ou por medio dun sistema de avais. e. Mellorar os coeficientes redutores aplicados nas contías das pensións nos casos de xubilación anticipada de gandeiros inmersos en procesos de relevo xeracional con persoas alleas á explotacións. f. Incrementar a idade máxima para resultar beneficiario das axudas á incorporación de persoas agricultoras mozas.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Ministerio de Hacienda. » Ministerio de Trabajo y Economía Social. » Asesores e entidades de aconsellamento. » Fefriga.	» Creación do "Banco de Explotacións". » Modificar as ordes de axudas para a incorporación de mozos e de plans de mellora para incentivar a sucesión entre persoas alleas. » Abordar unha reforma fiscal que incentive a sucesión de explotacións por parte de persoas alleas ás mesmas. » Abordar unha modificación das pensións para mellorar os coeficientes redutores por xubilación anticipada no caso de transmisión das explotacións a persoas alleas á mesmas.	» "Banco de Explotacións" creado no ano 2021. » Ordes de axudas modificadas e establecemento de medidas de índole financeira no 2021-22. » Reforma fiscal realizada no 2021-22. » Reforma das pensións no 2021-22. » 100 explotacións por ano desde o efectivo funcionamento do Banco de explotacións en procesos de intermediación con persoas alleas. » 30% das explotacións que participaron na intermediación transferidas a persoas alleas con éxito.

OE.1.1 PROMOVER A CONTINUIDADE DAS GRANXAS CON VIABILIDADE E SEN RELEVO		
Medida 1.1.2 Reorientar as axudas da PAC á realidade produtiva de Galicia.		
a. Defender o mantemento das axudas da PAC para garantir a renda dos agricultores e racionalizar as axudas do segundo pilar no marco do Grupo de Traballo que creou a Consellería do Medio Rural para a Elaboración da Estratexia Galega para a nova PAC post 2020. b. Definir a figura de “agricultor xenuíno” de tal xeito que os beneficiarios das axudas sexan agricultores profesionais, aqueles cuxos ingresos principais proveñen da actividade agraria e topar as axudas como medida redistributiva. c. Reformar as axudas da PAC para que os beneficiarios efectivos das mesmas sexan os gandeiros en activo en caso de persoas físicas, ou as persoas xurídicas titulares das explotacións. d. Establecer como criterio adicional nas axudas directas da PAC o emprego xerado na explotación.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...).	» Nº de reunións de traballo cos axentes do sector lácteo e o grupo de traballo da Consellería do Medio Rural para a elaboración da Estratexia Galega para a nova PAC. » Incorporación das achegas do sector á Estratexia Galega para a nova PAC.	» Dúas reunións celebradas no 2020 entre os axentes do sector lácteo e o grupo de traballo da Consellería do Medio Rural para a elaboración da Estratexia Galega para a nova PAC. » Achegas dos axentes do sector lácteo incorporadas na Estratexia Galega para a nova PAC no ano 2020.

OE.1.1 PROMOVER A CONTINUIDADE DAS GRANXAS CON VIABILIDADE E SEN RELEVO		
Medida 1.1.3 Apoiar o desenvolvemento dos servizos de substitución nas granxas de leite.		
a. Desenvolver un programa de formación específica para posibles traballadores ou emprendedores no ámbito dos servizos de substitución incluíndo prácticas nas granxas, orientados a persoas desempregadas, inmigrantes ou calquera outra persoa interesada, co obxectivo de dispor de persoal cunha formación mínima que garanta unha mellor conciliación persoal e familiar dos titulares das explotacións, mellorando as súas condicións de vida. b. Manter e promocionar a contratación de persoal por parte de empresas de servizos de substitución mediante bonificacións nas cotizacións sociais ou outras fórmulas a través do Fondo Social Europeo, na liña das axudas convocadas pola Consellería de Economía, Empresa e Innovación para a promoción e consolidación do emprego autónomo e a contratación de persoal en situación de desemprego por parte destes, ampliando tamén as axudas para empresas con forma societaria que operen no ámbito da prestación de servizos agrarios. c. Reactivar as medidas de axudas á creación e mantemento de servizos de substitución do PDR e impulso deste tipo de servizos nas cooperativas.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural – AGACAL. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación - Servizo Público de Emprego de Galicia. » Consellería de Política Social.	» Creación do programa de formación para persoal de servizos de substitución nas explotacións leiteiras. » Reactivación no marco do PDR das axudas á creación e mantemento dos servizos asesoramento e de substitución coas modificacións que sexan precisas para adaptalas ás necesidades do sector.	» 25 accións formativas para servizos de substitución e 500 persoas formadas neste ámbito. » Reactivación das axudas á creación e mantemento dos servizos asesoramento e de substitución no 2021. » 500 explotacións que reciben servizos de substitución.

OE.1.1 PROMOVER A CONTINUIDADE DAS GRANXAS CON VIABILIDADE E SEN RELEVO**Medida 1.1.4 Dignificar a profesión de gandeiro (ver accións de sensibilización do obxectivo OE3.2).**

- Desenvolver campañas de divulgación nos colexios desde idades temperás sobre o papel dos gandeiros na produción dun alimento básico, na conservación da paisaxe e a importancia económica e social destes, en liña co indicado na medida 3.2.1. Divulgar a importancia económica e social do sector lácteo galego e as súas externalidades positivas, acción b.
- Establecer unha rede de “Granxas modelo” en liña co indicado na medida 3.2.1, acción a) que se impliquen activamente na demostración (testemuña) á sociedade da importancia da súa profesión, poñendo a disposición dos colexios ou asociacións as súas granxas para visitas, establecendo contactos cos centros de formación profesional agraria para acoller persoal en prácticas, tomando parte activa na defensa e na dignificación da súa profesión.
- Darlle máis visibilidade aos gandeiros que formen parte das granxas modelo dentro das actividades sociais e culturais do territorio, como medida para a xeración de autoestima, e dotalos de habilidades e discurso para contar os aspectos clave da explotación, así como establecer indicacións básicas relativas á presentación, acondicionamento, limpeza e ornamentación das explotacións para a recepción de visitas.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Concellos (departamentos de cultura). » Colexios-ANPAS. » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...). » LIGAL.	» Creación da rede de granxas modelo visitables por colexios e asociacións (igual que na medida 3.2.1). » Desenvolvemento de campañas de divulgación nos colexios. » Programa de capacitación-formación dos gandeiros que conformen a rede de granxas modelo.	» Rede de 15-20 granxas modelo creada ao longo do ano 2020 e 2021 (igual que na medida 3.2.1). » 3.000 alumnos anuais realizan visitas ás granxas modelo no marco das campañas de divulgación. » Desenvolver unha acción de capacitación-formación para a creación da rede de granxas modelo no ano 2020-2021.

OE.1.2 AUMENTAR A PRODUCCIÓN DE LEITE E A BASE TERRITORIAL DAS EXPLOTACIÓNS**Medida 1.2.1 Abordar unha reforma legislativa ambiciosa que permita actuar sobre a terra abandonada e de propietarios descoñecidos.**

- Elaborar un catálogo de solos de alta produtividade, onde se identifiquen as terras de mellor aptitude agraria para o sector lácteo co obxectivo de abordar procesos de mobilización efectiva para a súa posta a disposición das ganderías.
- Priorizar o acceso ao aluguer de parcelas do Banco de Terras ás novas incorporacións no sector lácteo.
- Posta en marcha de “polígonos agroforestais” para a produción de alimentación animal en zonas de abandono, aínda que estas non estean próximas aos territorios de maior carga gandeira, actuando sobre superficies que fagan viables a súa explotación para a produción de forraxes e alimentación para o gando por parte de gandeiros e cooperativas.
- Fomentar acordos de colaboración entre gandeiros e produtores agrarios, para produción de forrage á demanda nos terreos que teñan esta aptitude, aínda que non estean próximos a granxas de leite, fomentando a rotación de cultivos e optimizando o aproveitamento das terras agrarias, mellorando a rendibilidade tanto para os agricultores como para os gandeiros.
- Establecer axudas de índole financeira ou de outro tipo no marco do PDR, para a adquisición ou o aluguer de terras en estado de abandono, para contribuír a financiar os custos e os investimentos derivados da súa posta en condicións de produción.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural (Banco de Terras de Galicia). » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...).	» Elaboración do catálogo de solos de alta produtividade. » Nº de hectáreas postas a disposición de novas incorporacións de gandeiros por parte do Banco de Terras de Galicia. » Nº de Polígonos Agroforestais e nº de ha mobilizadas baixo esta figura para o sector lácteo. » Posta en marcha das liñas de axudas para a compra e o aluguer de terras en estado de abandono.	» Lei de recuperación e posta en valor da terra agraria de Galicia en 2021. » Catálogo de solos de alta produtividade elaborado no 2021. » 5.000 ha postas a disposición de novas incorporacións no sector lácteo por parte do Banco de Terras. » 5 polígonos agrarios creados cunhas 10.000 ha a disposición do sector lácteo. » Lanzar a primeira convocatoria da liña de axudas para a compra ou o aluguer de terras en estado de abandono no ano 2021-22.

OE.1.2 AUMENTAR A PRODUCCIÓN DE LEITE E A BASE TERRITORIAL DAS EXPLOTACIÓNS		
Medida 1.2.2 Promover procesos de reestruturación parcelaria e ordenación de usos en zonas de produción leiteira.		
a. Desenvolver proxectos piloto de reestruturación parcelaria en zonas de elevada carga gandeira, facilitando a ordenación dos usos do solo nestas zonas por medio da permuta para a concentración de parcelas e a mobilización de superficies en estado de abandono nestas áreas.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural (Banco de Terras de Galicia). » Concellos.	» N° de procesos de reestruturación parcelaria levados a cabo nos concellos de produción láctea e n° de ha reestruturadas.	» Realización de 10 procesos de reestruturación e 20.000 ha reestruturadas.

OE.1.2 AUMENTAR A PRODUCCIÓN DE LEITE E A BASE TERRITORIAL DAS EXPLOTACIÓNS		
Medida 1.2.3 Evitar a forestación de terras agrarias por parte de explotacións sen relevo xeracional.		
a. Fomentar a través do Banco de Terras que a terra das granxas que pechan, se non se transfire o conxunto da explotación que participa nun proceso de intermediación do Banco de Explotacións, se poña a disposición doutras explotacións lácteas para aumentar a súa base territorial e a súa competitividade. b. Facer un seguimento das explotacións leiteiras que pechan definitivamente, para que a terra destas explotacións ou ben se manteña en produción para outros cultivos agrarios, ou ben que se poñan a disposición do Banco de Terras de Galicia. c. Velar e esixir o estrito cumprimento da lexislación vixente que impide a forestación de terras agrarias, reforzando o sistema de vixilancia e a sensibilización cidadá, e aplicar o réxime sancionador para evitar a perda dun activo produtivo de primeira magnitude para a produción de alimento e a soberanía alimentaria de Galicia.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural (Banco de Terras de Galicia, Banco de Explotacións e FOGGA).	» N° de procesos de intermediación realizados. » N° de ha mobilizadas nos procesos de intermediación. » N° de expedientes abertos en relación a incumprimentos normativos derivados da forestación de terras agrarias.	» 100 procesos de intermediación anuais desenvolvidos sobre explotacións que pechan definitivamente (igual que medida 1.1.1). » 600 ha anuais mobilizadas nestes procesos de intermediación.

OE.1.2 AUMENTAR A PRODUCCIÓN DE LEITE E A BASE TERRITORIAL DAS EXPLOTACIÓNS**Medida 1.2.4 Fomentar a “gandería de precisión” e o aumento da produtividade global das granxas.**

- a. Crear un cadro de indicadores claros e precisos para a optimización do manexo integral das explotacións lácteas.
- b. Crear unha rede de granxas piloto (testeo e demostración) baixo a coordinación do Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo no que participen empresas tecnolóxicas para a introdución de ferramentas TIC para a monitorización individualizada dos animais (alimentación, reprodución e enfermidades), e xestión dos cultivos. (Ver obxectivo OE5.1 Fortalecer as estruturas de formación, investigación e innovación).
- c. Desenvolver dentro dos plans de mellora xenética actuais, programas específicos para as novas razas de vacún de leite que se adaptan mellor ás novas demandas da industria.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo. » Asesores de explotacións, entidades de aconsellamento e FEFRIGA. » Hub de Innovación Dixital para aplicar intelixencia artificial e big data en PEMES (Datalife).	» Creación dun cadro de indicadores para o manexo integral das explotacións lácteas. » Crear a rede de testeo e demostración. » N° de granxas que introducen tecnoloxías e criterios de gandería de precisión. » Creación de programas de mellora xenética para novas razas de vacún de leite.	» Cadro de indicadores creado en 2022 e dispoñible para as explotacións. » Rede de granxas piloto (testeo e demostración) creada en 2021. » 50% do leite producido baixo criterios de gandería de precisión. » Programa de mellora xenética en razas de interese creado en 2024.

OE.1.3 MELLORAR A PROFESIONALIZACIÓN DO SECTOR PRODUTOR**Medida 1.3.1 Mellora da formación orientada ao sector gandeiro en todos os niveis educativos.**

- a. Revisar os contidos formativos dos cursos de aptitude empresarial agraria para o sector lácteo, ampliando a carga lectiva e fortalecendo a formación básica dos futuros gandeiros. Reforzar a participación nestes cursos de formadores especializados en temas específicos, como son a fiscalidade, contabilidade, TIC, mercados e consumo, alimentación, reprodución ou produción de forraxes.
- b. Incrementar a carga lectiva e/ou as materias relacionadas coa formación en xestión empresarial e de manexo de explotacións de vacún de leite en todos os niveis educativos, desde os cursos de aptitude empresarial agraria, pasando pola Formación Profesional das familias profesionais agrarias, ata a educación universitaria relacionada con profesións agrarias e gandeiras.
- c. Adaptar o deseño curricular dos ciclos de Formación Profesional das familias profesionais agrarias á realidade produtiva de Galicia, fortalecendo a formación específica relacionada co sector lácteo.
- d. Ofertar as modalidades de Formación Profesional dual para combinar o ensino no centro educativo coa aprendizaxe na propia granxa ou en empresas de servizos vinculados, facilitando a formación do alumnado na realidade dunha explotación leiteira mellorando así as súas competencias, habilidades e destrezas profesionais.
- e. Ofertar a modalidade de réxime de adultos dentro dos ciclos especializados no sector gandeiro e fomentar a formación on-line no senso do que se recolle na acción 5.1.1.d).

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural - AGACAL. » Consellería de Cultura, Educación e Universidade. » Universidades.	» Modificación dos contidos formativos dos cursos de aptitude empresarial agraria para o sector gandeiro de vacún de leite. » Adaptación dos contidos formativos da Formación Profesional das familias agrarias á especialización produtiva do sector agrario galego. » Ofertar a Formación Profesional Dual e o réxime de adultos. » Modificación dos programas dos graos universitarios das familias agrarias ás necesidades do sector lácteo.	» Modificación dos contidos formativos do curso de aptitude empresarial agraria en 2021. » Comisión de traballo conxunta da Consellería do Medio Rural-Consellería de Educación para abordar a reforma dos contidos da Formación Profesional creada en 2021. » Reforma dos contidos formativos da FP en 2022. » Oferta da FP dual e o réxime de adultos no curso 2021-22. » Comisión de traballo conxunta entre a Consellería Medio Rural-Consellería de Educación, para abordar a reforma dos contidos dos graos universitarios das especialidades agrarias creada en 2021. » Reforma dos contidos formativos dos graos universitarios en 2022-23.

OE.1.3 MELLORAR A PROFESIONALIZACIÓN DO SECTOR PRODUTOR		
Medida 1.3.2 Incentivar un sector gandeiro máis profesionalizado.		
a. Establecer na valoración das solicitudes de axudas para a incorporación de mozos á actividade agraria e nas dos plans de mellora, un sistema que prime a formación universitaria e a formación profesional das familias profesionais agrarias, así como a adopción de formas xurídicas de natureza mercantil en liña co previsto na acción 1.1.1.a). b. En liña co anterior, promover unha mellora do marco fiscal do imposto de sociedades para as entidades mercantís que operen no ámbito do sector primario, co obxectivo de incentivar a modernización e profesionalización do sector produtor. c. Valorar a posta en marcha de accións formativas específicas en xestión empresarial para o sector lácteo por parte de “escolas de negocios” co obxectivo de ofrecer unha formación especializada en xestión empresarial, ao tempo que contribúe á dignificación e ao recoñecemento social da profesión. d. Desenvolver cursos de formación continua para gandeiros en activo no marco do PDR sobre todos os aspectos de xestión dunha explotación láctea.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Ministerio de Hacienda. » Escolas de negocio galegas. » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...).	» Modificación das ordes de axuda á incorporación de mozos e plans de mellora para primar na valoración das solicitudes a formación universitaria e a FP das familias profesionais agrarias e a adopción de formas xurídicas de natureza mercantil. » Marco fiscal do imposto de sociedades modificado. » Creación dun grupo de traballo para valorar a viabilidade de crear un programa de alta dirección en xestión empresarial para gandeiros por parte de escolas de negocio. » Nº de gandeiros participantes en cursos de formación continua.	» Modificación das ordes de axuda á incorporación e plans de mellora realizada en 2021. » Marco fiscal modificado en 2022-23. » Creación do grupo de traballo en 2021. » Posta en marcha do programa de alta dirección en xestión empresarial de ganderías en 2022. » 45 gandeiros formados no programa de alta dirección en xestión empresarial de ganderías no curso 2022-23, no curso 2023-24 e no curso 2024-25. » 1.000 gandeiros asistentes a cursos de formación continua.

OE.1.3 MELLORAR A PROFESIONALIZACIÓN DO SECTOR PRODUTOR		
Medida 1.3.3 Fomentar o asesoramento integral e multidisciplinar das explotacións lácteas.		
a. Reactivar e orientar as axudas para o establecemento e a prestación de servizos de asesoramento e xestión do Programa de Desenvolvemento Rural de Galicia, cara a creación e mantemento de entidades de asesoramento e de xestión constituídas por equipos multidisciplinares, que sexan capaces de dar resposta ás necesidades dos gandeiros derivadas das esixencias normativas, sistemas de produción, manexo do gando, modificacións tecnolóxicas, xestión económica e financeira, laboral, fiscal... b. Habilitar no marco do PDR un programa ambicioso de formación e reciclaxe dos asesores que faga fincapé en materias transversais vinculadas á rendibilidade das explotacións leiteiras: manexo do gando, xestión económica, xestión de recursos humanos, aspectos de lexislación e normativa que lle resulte de aplicación ás explotacións gandeiras e sobre mercados e consumo de produtos lácteos.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural.	» Modificación das ordes de axuda para o establecemento e a prestación de servizos de asesoramento e xestión do PDR. » Desenvolver un programa de formación e reciclaxe de asesores no marco da submedida 2.3 Formación de asesores do PDR de Galicia, con carácter obrigado para aqueles servizos de asesoramento que perciban axudas públicas pola prestación deste servizo ás explotacións lácteas. » Nº de entidades de asesoramento que reciben axudas. » Nº de accións formativas convocadas. » Nº de asesores que participan no programa de formación.	» Modificación das ordes de axuda para o establecemento e a prestación de servizos de asesoramento en 2021. » Incremento dun 20% do número de entidades que reciben axudas para o asesoramento. » Posta en marcha do programa de formación e reciclaxe de asesores en 2021. » 5 accións de formación convocadas anualmente. » 100 asesores participan anualmente no programa de formación e reciclaxe.

OE.1.4 REORIENTAR A PRODUCCIÓN CARA A MODELOS MÁIS SOSTIBLES E RESILIENTES, E POSTA EN VALOR DAS CARACTERÍSTICAS PRODUTIVAS DE GALICIA

Medida 1.4.1 Poñer en valor a produción de leite en pastoreo e en ecolóxico para incrementar este tipo de produción en explotacións medianas e pequenas, que ten unha imaxe positiva na sociedade e é demandado polos consumidores, contribuíndo á xeración de valor e á mellora da imaxe global do sector.

- Realizar un estudo sobre as posibilidades da reestruturación parcelaria nas explotacións de tamaño pequeno ou medio, que permita estimar a capacidade ou o potencial de Galicia para incrementar a produción de leite en pastoreo ou en ecolóxico.
- Desenvolver accións formativas ou de difusión sobre sistemas de produción en pastoreo e en ecolóxico para gandeiros.
- Desenvolver unha normativa reguladora para as novas marcas de calidade, como o leite de pastoreo ou de produción integrada. O obxectivo é o de unificar criterios, evitar crear confusión ao consumidor e a consecuente perda de credibilidade, e poñer en valor aqueles aspectos medioambientais e de benestar animal que van máis aló do cumprimento das obrigas legais (Ver medida 3.1.2. Reforzar as accións de promoción de produtos lácteos galegos por parte da Administración autonómica, acción e).

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » LIGAL. » Industria Láctea. » Asesores e entidades de aconsellamento. » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...).	» Realización dun estudo das posibilidades de reestruturación parcelaria nas explotacións pequenas e medianas para estimar o potencial de incrementar a produción de leite en pastoreo ou en ecolóxico. » Creación dun grupo de traballo entre a Consellería do Medio Rural, o LIGAL, AGACA e a industria láctea para a creación das marcas de calidade "leite de pastoreo" e no seu caso, a de "produción integrada". » Realización de accións formativas sobre sistemas de produción en pastoreo e en ecolóxico.	» Realización do estudo en 2021-22. » Grupo de traballo para a regulación das marcas de calidade en 2020. » Marca "leite de pastoreo" creada en 2020-21 (Medida 3.1.2, acción e). » 3 accións formativas ou de difusión anuais desenvolvidas. » 300 gandeiros participantes nas accións de formación ou de difusión.

OE.1.4 REORIENTAR A PRODUCCIÓN CARA A MODELOS MÁIS SOSTIBLES E RESILIENTES, E POSTA EN VALOR DAS CARACTERÍSTICAS PRODUTIVAS DE GALICIA

Medida 1.4.2 Mellorar o coñecemento da relación entre a produción láctea e o medio ambiente.

- Adoptar un sistema contrastable e comparable de medición da pegada de carbono para o sector lácteo galego que teña en conta as particularidades específicas do sistema de produción e do territorio: captación de carbono da superficie forraxeira, dos pastos e das masas arboradas vinculadas ás granxas.
- Desenvolver un estudo a nivel galego que permita mellorar o coñecemento da contribución das granxas á preservación da biodiversidade e poñer en marcha un Plan de Biodiversidade (avaliar a interacción das granxas sobre a biodiversidade e a paisaxe e propoñer accións que contribúan a súa mellora).
- Elaborar censos de fauna salvaxe, establecendo plans de acción específicos e o reforzo das axudas públicas orientadas a evitar danos aos cultivos e riscos sanitarios, mellorando a coordinación entre a Consellería do Medio Rural e a Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo. » Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda. » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...).	» Adopción do sistema contrastable e comparable de medición da pegada de carbono para o sector lácteo galego. » Estudo da contribución das granxas á preservación da biodiversidade e elaboración dun Plan de Biodiversidade para explotacións lácteas. » Elaboración do censo de fauna salvaxe e deseño dos plans de acción para evitar danos a cultivos e minimizar os riscos sanitarios derivados da súa proliferación.	» Sistema de medición da pegada de carbono adoptado en 2021-22. » Estudo da contribución das granxas á preservación da biodiversidade e elaboración dun Plan de Biodiversidade para explotacións lácteas elaborado en 2021-22. » Censo de fauna salvaxe e plans de acción elaborados en 2021.

OE.1.4 REORIENTAR A PRODUCCIÓN CARA A MODELOS MÁIS SOSTIBLES E RESILIENTES, E POS- TA EN VALOR DAS CARACTERÍSTICAS PRODUTIVAS DE GALICIA		
Medida 1.4.3 Incentivar sistemas de produción máis sostibles.		
a. Adoptar eco-esquemas que primen as características da produción láctea galega (baixa carga gandeira, pastoreo, conservación dos elementos da paisaxe tradicional, produción de forraxes sen regadío, monte ao redor das explotacións,...), que resulten de fácil implantación para os gandeiros. Crear eco-esquemas baseados na futura regulación de sistemas de produción integrada ou da marca leite de pastoreo. b. Reformular a configuración do actual pago verde, no relativo á rotación de cultivos, para mellorar a eficacia e a utilidade da axuda para os gandeiros. c. Evitar penalizar nas axudas directas por superficie, elementos da paisaxe como árbores, bosques de ribeira, charcas ou sebes, entre outros. d. Priorizar nas axudas públicas os investimentos nas granxas que contribúan á mellora do seu impacto ambiental e ao benestar animal. e. Optimizar a produción forraxeira e mellorar a autosuficiencia das granxas de leite: i. Estudar a viabilidade da captación de auga sobrante de chuvia nos meses de alta precipitación para a súa utilización nos cultivos no verán. ii. Incentivar o uso de cultivos que non precisen nitróxeno de síntese (leguminosas) para incrementar a independencia e a resiliencia das granxas á volatilidade do prezo dos adobos externos.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo. » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...).	» Elaboración de eco-esquemas adaptados ás características da produción láctea galega. » Reformulación na nova PAC do tratamento da rotación de cultivos e evitar penalizar nas axudas directas elementos da paisaxe que contribúen ao mantemento desta e da biodiversidade. » Realización de accións de transferencia por parte do CIAM para a optimización da produción forraxeira nas granxas.	» Eco-esquemas elaborados no 2021-22. » Modificación do tratamento na nova PAC da rotación de cultivos e das axudas directas por superficie computando dentro desta os elementos da paisaxe en 2022. » 10 accións de transferencia para a optimizar a produción forraxeira e mellorar a autosuficiencia das granxas. » 700 gandeiros beneficiarios das accións de transferencia.

OE.1.4 REORIENTAR A PRODUCCIÓN CARA A MODELOS MÁIS SOSTIBLES E RESILIENTES, E POS- TA EN VALOR DAS CARACTERÍSTICAS PRODUTIVAS DE GALICIA		
Medida 1.4.4 Mellorar a integración paisaxística das explotacións lácteas.		
a. Elaboración dunha guía de integración paisaxística das explotacións gandeiras e construcións accesorias tal e como se prevé na Estrategia da Paisaxe Galega, na que se inclúan criterios tales como: i. Elección do emprazamento adaptado á topografía e evitando situacións preeminentes ou de moita visibilidade, tanto da propia granxa como das instalacións de almacenaxe, fosas sépticas e vertedoiros. ii. Primar, cando sexa posible, a reforma sobre a nova construción. iii. Orientación sobre tipoloxías de instalacións e materiais a empregar, acordes cos predominantes na zona (emprego da madeira ou pedra). iv. Volumes simples e proporcións equilibradas. v. Cores naturais presentes na paisaxe. vi. Uso de vexetación autóctona integradora. b. Incluír entre os criterios de prioridade da axuda nos plans de mellora, os vinculados á integración paisaxística das explotacións segundo o establecido na guía de integración paisaxística. c. Incluír nos criterios de valoración dos proxectos LEADER que financien instalacións produtivas nas granxas, os vinculados á integración paisaxística das explotacións segundo a guía de integración paisaxística.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda – Instituto de Estudos do Territorio.	» Elaboración da guía de integración paisaxística das explotacións. » Modificación da convocatoria de axudas dos plans de mellora/LEADER para incluír na valoración criterios de integración paisaxística. » N° de explotacións que xustifican accións de integración paisaxística/n° total de plans de mellora/LEADER presentados.	» Guía integración das explotacións na paisaxe realizada no 2021-22. » Criterios de integración paisaxística incorporados nas convocatorias de axuda para plans de mellora/LEADER no 2022. » O 60% dos plans de mellora/proxectos produtivos LEADER teñen en conta elementos de integración paisaxística.

OE.1.4 REORIENTAR A PRODUCCIÓN CARA A MODELOS MÁIS SOSTIBLES E RESILIENTES, E POSTA EN VALOR DAS CARACTERÍSTICAS PRODUTIVAS DE GALICIA

Medida 1.4.5 Mellorar a eficiencia enerxética.

- Desenvolver unha actuación coordinada da administración rexional (Consellería do Medio Rural, Consellería do Medio Ambiente, Territorio e Vivenda, e Consellería de Economía, Empresa e Innovación) nas medidas existentes para a mellora da eficiencia enerxética nas explotacións gandeiras e elaboración dunha guía resumo da tipoloxía de axudas e dos requirimentos.
- Facilitar ás granxas o investimento en novas tecnoloxías (mediante convocatorias específicas para o sector lácteo ou en xeral para o sector primario) que permitan mellorar a eficiencia enerxética, contribuíndo á redución de custos de produción.
- Promover o autoconsumo de enerxía limpa nas explotacións (solar, eólica, biomasa) a nivel individual ou colectivo, mediante a creación de axudas específicas para este fin, e venda de excedentes da electricidade producida.
- Reforzar, nas axudas para plans de mellora, os criterios nos que se priman os investimentos en eficiencia enerxética ou na redución do impacto medioambiental das explotacións.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación.	» Mesa de traballo conxunta para a análise das medidas ou axudas para a mellora da eficiencia enerxética das que poden beneficiarse as granxas e elaboración dunha guía resumo. » Convocatoria de axudas para investimento en novas tecnoloxías para a mellora da eficiencia enerxética nas explotacións lácteas. » Modificación da convocatoria de axudas dos plans de mellora para primar investimentos en eficiencia enerxética. » Convocatoria de orde de axudas para o fomento do autoconsumo. » N° de granxas que puxeron en marcha actuacións para a mellora da eficiencia enerxética.	» Guía de axudas e medidas para a mellora da eficiencia enerxética das granxas no ano 2021-22. » 1ª convocatoria de axudas para investimentos en novas tecnoloxías para a mellora da eficiencia enerxética no ano 2022. » Convocatoria dos Plans de mellora con criterios de eficiencia enerxética modificados no 2021. » Convocatoria de orde de axudas para autoconsumo en 2022. » O 30% das solicitudes de plans de mellora xustifican accións de mellora enerxética. » O 10% das granxas realizaron algunha actuación cara á mellora enerxética na explotación no período 2020-25.

OE.1.4 REORIENTAR A PRODUCCIÓN CARA A MODELOS MÁIS SOSTIBLES E RESILIENTES, E POSTA EN VALOR DAS CARACTERÍSTICAS PRODUTIVAS DE GALICIA		
Medida 1.4.6 Impulsar accións de economía circular nas explotacións.		
a. Desenvolver unha lei galega para a xestión integral das dexeccións gandeiras para facer unha ordenación da produción, recollida, transporte, almacenamento e xestión das dexeccións gandeiras xeradas, así como o establecemento dun sistema integral de xestión que garanta a trazabilidade ata o seu tratamento final, coa finalidade de previr problemas medioambientais que poidan derivarse dunha xestión inadecuada en zonas de elevada carga gandeira. b. Valorar a creación de plantas de tratamento de xurros nas que tratar excesos de produción non absorbidos pola base territorial das explotacións para a valorización deste subproduto gandeiro. c. Elaboración dunha guía con pautas de manexo e de aplicación de xurros na explotación e creación dunha aplicación informática de instalación obrigatoria nas explotacións para o control e manexo do xurro. d. Crear eco-esquemas vinculados á xestión do xurro das explotacións para compensar os custos desta xestión. e. Promover, por medio de accións de sensibilización, o emprego de bioplásticos compostables nas explotacións lácteas para a súa posterior reciclaxe biolóxica nas propias explotacións, reducindo os custos asociados á recollida selectiva de plásticos tradicionais, e fomentar a reciclaxe destes últimos.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo. » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...).	» Aprobación da lei para a xestión integral das dexeccións gandeiras. » N° de plantas de tratamento postas en marcha. » Modificación das ordes de axudas para plans de mellora e desenvolvemento de eco-esquemas para a xestión de xurros. » Elaboración da guía de pautas de manexo e aplicación de xurros e aplicación informática para xestión e control. » N° de gandeiros sensibilizados para uso de bioplásticos e reciclaxe de plásticos tradicionais.	» Lei de xestión integral das dexeccións gandeiras aprobada no ano 2021. » 2 plantas de tratamento de xurros nas principais zonas de produción leiteira de Galicia en 2023-24. » Ordes de axuda modificadas para introducir o axeitado dimensionamento das fosas no ano 2021. » Elaboración da guía de pautas de manexo e aplicación do xurro e ferramenta informática de control en 2021. » 7.000 gandeiros beneficiarios de accións de sensibilización.

OE.1.4 REORIENTAR A PRODUCCIÓN CARA A MODELOS MÁIS SOSTIBLES E RESILIENTES, E POSTA EN VALOR DAS CARACTERÍSTICAS PRODUTIVAS DE GALICIA		
Medida 1.4.7 Desintensificar a produción en zonas de elevada carga gandeira.		
a. Incentivar o mantemento ou a posta en marcha de explotacións en zonas axeitadas que teñan unha baixa carga gandeira, priorizando as axudas para plans de mellora e de incorporación de mozos nestas zonas, en liña co indicado na medida 1.1.1 en relación ao Banco de explotacións. b. Fomentar que os titulares de explotacións situadas en zonas de alta carga gandeira aborden procesos de crecemento ou de aumento de tamaño, incentivando a compra ou o aluguer de explotacións en zonas de baixa carga gandeira a través dos plans de mellora ou de outras medidas de índole financeira, introducindo o modelo de dous centros de traballo nas explotacións, en liña do tamén indicado na medida 1.1.1. c. Desenvolver accións de mobilidade de terras nos termos previstos no obxectivo OE.1.2.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural.	» Establecemento de criterios de priorización nos plans de mellora para promover o crecemento das explotacións por medio da compra ou do aluguer de outras en zonas de baixa carga gandeira. » N° de ha mobilizadas.	» Ordes de axuda para plans de mellora e de incorporación de persoas mozas modificadas en 2021. » Ha mobilizadas/restruturadas nos termos do obxectivo OE.1.2.

OE.1.5 MELLORAR A CALIDADE DE VIDA NAS COMARCAS GANDEIRAS**Medida 1.5.1 Garantir servizos públicos de calidade para a poboación que vive en áreas de produción leiteira.**

- a. Manter servizos de educación e de atención médica de calidade, incluso de especialidades médicas, en cabeceiras comarcais das áreas de influencia das zonas de produción leiteira.
- b. Avanzar na creación e posta en funcionamento de casas niño (servizos de gardería nos domicilios particulares) nos espazos rurais como acción para permitir a conciliación persoal e familiar dos gandeiros.
- c. Mellorar, para facilitar a conciliación persoal e familiar dos gandeiros, os servizos de atención a persoas maiores, á dependencia e de atención psicosocial, impulsando as casas de maiores e outros servizos como os de apoio á mobilidade persoal, servizos de transporte adaptado,...
- d. Mellorar a rede de transporte público no rural para facilitar a mobilidade da poboación dos concellos gandeiros e o seu acceso ás cabeceiras comarcais.
- e. Avanzar no despregue de redes de banda ancha de calidade nas zonas de produción leiteira, en canto que son as máis dinámicas dos espazos rurais, na liña dos programas da Axencia para a Modernización Tecnolóxica de Galicia (AMTEGA), necesario para implementar a mellora tecnolóxica das explotacións.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Sanidade. » Consellería de Política Social. » Consellería de Infraestruturas e Mobilidade. » Axencia para a Modernización Tecnolóxica de Galicia (AMTEGA).	» Creación de casas niño nos concellos rurais de produción leiteira. » Crear casas de maiores nos concellos rurais de produción leiteira. » Dotar de banda ancha de ao menos 100 megas aos concellos rurais de produción de leiteira.	» Ningún peche de centros educativos, médicos e de especialidades médicas nos espazos rurais de Galicia. » Máis de 70 casas niño funcionando nos concellos de produción leiteira e máis de 350 nenos desfrutando do servizo de gardería a domicilio. » Máis de 60 casas do maior nos concellos de produción leiteira e 300 persoas maiores atendidas. » En 2025 todos os concellos de produción leiteira, dispoñan de banda de máis de 100 megas.

OBXECTIVO ESTRATÉXICO 2.

Aumentar a industrialización do leite en Galicia apostando pola diversificación de produto.

OE.2.1 IMPULSAR A TRANSFORMACIÓN DO LEITE EN GALICIA**Medida 2.1.1 Desenvolver accións de política industrial orientadas á captación de investimento industrial en Galicia conectado cos mercados internacionais, como se ten feito noutras rexións produtoras europeas.**

- Desenvolver un programa de accións de promoción en países obxectivo, que teñan unha industria láctea potente e internacionalizada ou que posúan unha elevada demanda non cuberta e precisen asegurar o abastecemento de produtos lácteos, co obxectivo de potenciar a Galicia como plataforma de investimento no sector lácteo.
- Desenvolver a ferramenta do mapa de solo empresarial de Galicia, para permitir a procura de solo industrial coas características mínimas requiridas para a instalación dunha industria láctea, de fácil acceso para potenciais investidores en zonas de produción gandeira, con boa dotación e acceso a infraestruturas e servizos.
- Priorizar e aumentar a intensidade das axudas públicas xestionadas pola Consellería do Medio Rural, IGAPE ou XESGALICIA ao asentamento de novos operadores industriais en Galicia xeradores de valor e con vocación internacional, que permitan a entrada no capital cunha participación minoritaria de gandeiros, organizacións de produtores e cooperativas, como mecanismo para garantir a recollida do leite e o subministro á industria, e ao tempo, permitir ao gandeiro obter un rendemento adicional pola vía do dividendo, beneficiándose o sector produtor en mellor medida da transformación industrial do leite en Galicia.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Xunta de Galicia: » Presidencia. » Consellería do Medio Rural. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación. » Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda-XESTUR.	» Elaboración do programa de accións de promoción e definición de países obxectivo. » Mellora da ferramenta de solo empresarial de Galicia. » Modificación das ordes de axudas ou dos criterios de apoio financeiro ao investimento empresarial en Galicia para apoiar investimentos de novos operadores no que se lle dea entrada no capital ao sector produtor.	» Programa de accións de promoción e definición de países obxectivo elaborado no 2021. » Ferramenta do solo empresarial de Galicia mellorada no 2020-21. » Ordes de axudas ou dos criterios de apoio ao investimento empresarial en Galicia modificados no 2021. » Asentamento de ao menos un novo operador industrial con participación de produtores.

OE.2.1 IMPULSAR A TRANSFORMACIÓN DO LEITE EN GALICIA**Medida 2.1.2 Aproveitar as capacidades e potencialidades de Galicia para a produción e o asentamento de novos operadores industriais, tanto para mellorar a balanza comercial dos produtos lácteos en España, como para abrir camiño cara á exportación.**

- Reorientar as axudas públicas á industria láctea, tanto para novos operadores como para a industria existente, primando en maior medida que na actualidade, a transformación industrial do leite en produtos e derivados lácteos con capacidade de regulación e con valor engadido, tanto para o mercado nacional como para a exportación.
- Revisar, no segundo pilar da PAC, as axudas a investimentos industriais priorizando proxectos en colaboración e investimentos xeradores de valor engadido, evitando financiar instalacións sobredimensionadas.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación.	» Modificación das ordes de axudas ou dos criterios de apoio financeiro ao investimento empresarial en Galicia xestionados por IGAPE ou XESGALICIA para priorizar investimentos lácteos xeradores de valor e con capacidade de internacionalización. » Modificación das ordes de axudas no marco do PDR para establecer novos criterios de priorización e intensidade de axuda para proxectos colaborativos e xeradores de valor.	» Ordes de axudas ou dos criterios de apoio ao investimento empresarial en Galicia modificados no ano 2021.

OE.2.2 AUMENTAR O PESO DAS D.O.P. DE QUEIXO GALEGAS NA TRANSFORMACIÓN INDUSTRIAL LÁCTEA		
Medida 2.2.1 Adaptar os formatos e os envases ás novas demandas de consumo e tipoloxía dos fogares.		
a. Modificar os pregos de condicións das D.O.P. de queixo galegas para adaptar os formatos (envases, tamaño e presentacións) ás demandas do mercado nacional e internacional ou modificar as razas permitidas para a produción de leite. b. Reforzar as campañas de promoción das D.O.P. de queixo Galegas na liña do indicado na medida 3.1.2 Reforzar as accións de promoción e consumo.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural » Consello Regulador Queixo Tetilla. » Consello Regulador Arzúa-Ulloa. » Consello Regulador San Simón da Costa. » Consello Regulador Cebreiro.	» Modificación dos pregos de condicións das D.O.P. de queixo de Galicia. » Realización de campañas de promoción.	» Inicio do proceso de adaptación dos pregos de condicións das D.O.P. de queixo de Galicia no 2020-21. » N° de campañas segundo o indicado na medida 3.1.2.

OE.2.2 AUMENTAR O PESO DAS D.O.P. DE QUEIXO GALEGAS NA TRANSFORMACIÓN INDUSTRIAL LÁCTEA		
Medida 2.2.2 Mellorar a gobernanza dos Consellos Reguladores.		
a. Reforzar a cultura de orientación ao mercado dentro dos Consellos Reguladores, creando unha comisión conxunta das D.O.P. de mercados e promoción, impulsada pola Consellería do Medio Rural. b. Reforzar a cultura da transparencia no funcionamento dos Consellos Reguladores mellorando o subministro de información continuada a todos os membros integrantes.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consello Regulador Queixo Tetilla. » Consello Regulador Arzúa-Ulloa. » Consello Regulador San Simón da Costa. » Consello Regulador Cebreiro.	» Creación da comisión conxunta de mercados e promoción das D.O.P. de queixo. » Elaboración de "newsletter" de cada D.O.P. para a xeración de información continua de diversas actividades e novas relacionadas co sector e coa propia D.O.P. » Creación de comisións de traballo por D.O.P. para avaliar a introdución de novas tecnoloxías, procesos ou formatos-envases, presentacións, razas de vacas e outros aspectos.	» Constituír a comisión conxunta de mercados e promoción das D.O.P. de queixo no 2020. » Lanzar no 2021 unha "newsletter" trimestral por cada D.O.P. de queixo a todos os seus elaboradores integrados. » Comisións de traballo para avaliar a introdución de novas tecnoloxías, procesos ou formatos-envases, razas de vacas e outros aspectos creadas para cada D.O.P. en 2021.

OE.2.3 IMPULSAR A I+D+i E A PROFESIONALIZACIÓN DA INDUSTRIA**Medida 2.3.1 Reorientar os apoios públicos á innovación industrial.**

- Impulsar a dixitalización da industria láctea favorecendo a implantación de tecnoloxías 4.0 (sistemas de automatización avanzada en procesos produtivos, Safety & Security, tecnoloxías de Big Data, Cloud Computing e Data Analytics aplicados a toda a cadea de valor do leite).
- Asegurar que o desenvolvemento de novos produtos, procesos ou formatos de venda obtidos en proxectos de investigación ou de innovación, desenvolvidos con financiamento público cheguen ao mercado, condicionando este financiamento (ou parte del) ao lanzamento dos novos produtos ao mercado.
- Fortalecer as axudas para o lanzamento de novos produtos que aporten maior valor engadido ao leite producido en Galicia que conecten coas novas demandas sociais relacionadas co benestar animal, o medio ambiente e a saúde: deportistas, terceira idade ou alimentación infantil, produtos lácteos funcionais, leite e produtos lácteos con Beta Caseína A2, liñas enerxéticas e outros produtos.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación (Axencia Galega de Innovación). » LIGAL.	» Revisión e modificación das ordes de axudas para o financiamento de proxectos de I+D+i orientados ao desenvolvemento de novos produtos, establecendo condicionantes que traten de garantir que estes cheguen ao mercado. » Fortalecer no marco do PDR e das liñas da Axencia Galega de Innovación, as axudas para o lanzamento de novos produtos. » N° de empresas lácteas participantes en convocatorias de I+D+i, en proxectos piloto no marco do PDR e en tecnoloxías 4.0.	» Ordes das axudas para proxectos de I+D+i, tanto da Consellería do Medio Rural (PDR), como da Axencia Galega de Innovación modificadas no 2021. » Axudas para o lanzamento de novos produtos no marco do PDR e da Axencia Galega de Innovación reforzadas no 2021. » 15 industrias lácteas participantes en convocatorias de I+D+i, en implantación de tecnoloxías 4.0, e en proxectos piloto no marco do PDR.

OE.2.3 IMPULSAR A I+D+i E A PROFESIONALIZACIÓN DA INDUSTRIA**Medida 2.3.2 Mellora da formación orientada á industria láctea.**

- Desenvolver da man da industria cursos de especialización, reciclaxe ou formación continua en aspectos relacionados cos procesos e tecnoloxías industriais, coa loxística ou coa seguridade alimentaria, contando con formadores especializados nos temas a impartir. Neste senso, poderíase aproveitar a posibilidade de financiamento por parte da Axencia Galega de Calidade Alimentaria no marco do PDR, para definir conxuntamente esquemas formativos que permitan compatibilizar o traballo coa formación.
- Ofertar as modalidades de Formación Profesional Dual para combinar o ensino no centro educativo e na industria láctea, orientada á formación de operadores e elaboradores de produtos lácteos.
- Modificar os plans de estudos dos graos universitarios de ciencia e tecnoloxía dos alimentos, enxeñaría agronómica ou enxeñaría química para mellorar a formación especializada en industria láctea.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural - Agacal. » Consellería de Cultura, Educación e Universidade. » Universidades Galegas. » Industria láctea.	» Elaboración dun programa de formación continua e de cursos de especialización por parte da AGACAL e da industria láctea e o sector queixeiro. » Posta en marcha da Formación Profesional Dual nalgún dos ciclos de Formación Profesional máis acaídos para a industria láctea. » Creación dunha comisión de traballo para a modificación dos plans de estudo dos graos universitarios en ciencia e tecnoloxía dos alimentos, enxeñaría agronómica e enxeñaría química, e outros relacionados coa industria láctea.	» Programa de formación continua e de cursos de especialización elaborado no 2021. » Formación Profesional Dual ofertada para o curso 2021-22. » Comisión de traballo coas universidades galegas constituída no ano 2021. » Plan de estudos dos Graos universitarios relacionados coa industria láctea modificados no curso 2022-23.

OE.2.3 IMPULSAR A I+D+i E A PROFESIONALIZACIÓN DA INDUSTRIA**Medida 2.3.3 Incentivar a contratación por parte da industria láctea de persoal altamente cualificado para desenvolver liñas de I+D+i.**

- a. Fortalecer e aumentar as axudas para o fomento da contratación de profesionais de alta cualificación para a realización de actividades de I+D+i, de xestión da innovación e transferencia nas empresas do sector lácteo e nos organismos de investigación en Galicia, mellorando a dotación dos Programa Talento Sénior e Principia da Axencia Galega de Innovación, e fomentar a creación de programas de doutoramento industrial nas universidades galegas.
- b. Mellorar a difusión deste tipo de axudas entre a industria láctea galega, especialmente orientada a PEMES do sector.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación. » Universidades Galegas. » Industria láctea.	» Aumentar a dotación económica do Programa Talento Sénior e Principia da Axencia Galega de Innovación para prover postos especializados de alta cualificación para a industria láctea. » Creación dun programa de doutoramento industrial nas universidades Galegas. » Establecer un programa de difusión específico para a industria láctea das axudas para a contratación de persoal especializado de alta cualificación, orientado especialmente a PEMES.	» Aumentar as axudas do programa Talento Sénior e Principia nos próximos cinco anos. » Crear un programa de doutoramento industrial nas universidades galegas no ano 2021. » Lanzar un programa de difusión específico das axudas do programa Talento Sénior e Principia para a industria láctea en 2021.

OE.2.3 IMPULSAR A I+D+i E A PROFESIONALIZACIÓN DA INDUSTRIA**Medida 2.3.4 Diminuír a pegada de carbono e avanzar na economía circular na industria láctea.**

- a. Desenvolver un proxecto de investigación da man da industria láctea galega e as universidades para cuantificar a pegada de carbono dos procesos industriais derivados da elaboración e posta no mercado de produtos lácteos, e establecer procesos que contribúan a minimizala.
- b. Continuar avanzando nos mecanismos para aproveitar e poñer en valor todos os subprodutos obtidos nos procesos industriais, mellorando a eficiencia da industria láctea e o seu impacto ambiental.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Universidades Galegas. » Industria láctea. » LIGAL.	» Preparación dun proxecto de investigación entre equipos das universidades galegas e a industria láctea para a cuantificación da pegada de carbono dos procesos industriais lácteos. » Nº de industrias lácteas inmersas en procesos de economía circular.	» Proxecto de investigación para a cuantificación da pegada de carbono da industria láctea e obtención de financiamento para levalo a cabo no ano 2021-22. » 12 industrias lácteas desenvolvendo procesos para o aproveitamento integral dos subprodutos derivados dos procesos industriais.

OBXECTIVO ESTRATÉXICO 3.

Mellorar o posicionamento dos produtos lácteos galegos no mercado nacional e impulsar a internacionalización.

OE.3.1 FOMENTAR A DIFERENCIACIÓN, PROMOCIÓN E FOMENTO DO CONSUMO DE PRODUTOS LÁCTEOS GALEGOS		
Medida 3.1.1 Optimizar a eficacia e incrementar os recursos aportados polos gandeiros e industria para a promoción e o fomento do consumo dos produtos lácteos galegos.		
a. Impulsar unha modificación da extensión da norma para incrementar as contribucións dos gandeiros e industria á INLAC para equiparalas ás de outros países competidores, en paralelo coa acción b) que se indica a continuación. b. Impulsar a rexionalización e descentralización da INLAC aproveitando a estrutura do LIGAL para dar respostas ás particularidades e necesidades do sector lácteo galego, contando cun orzamento propio tomando como base o modelo da CNIEL francesa.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. » INLAC. » LIGAL.	» Impulsar a creación dun grupo de traballo co Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación e a INLAC para a modificación da extensión da norma. » Impulsar a creación dun grupo de traballo entre a Consellería do Medio Rural, o Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación e a INLAC para definir o modelo de descentralización da INLAC.	» Grupos de traballo creados no ano 2021. » Descentralización da INLAC no 2022. » Modificación da extensión da norma realizada para entrar en vigor no 2023.

OE.3.1 FOMENTAR A DIFERENCIACIÓN, PROMOCIÓN E FOMENTO DO CONSUMO DE PRODUTOS LÁCTEOS GALEGOS		
Medida 3.1.2 Reforzar as accións de promoción e consumo de produtos lácteos galegos por parte da administración autonómica.		
a. Ampliar o ámbito xeográfico de promoción da marca "100% Galega" a outros mercados nacionais de elevado consumo. b. Implicar no financiamento das campañas de promoción a toda a cadea de valor do leite, definindo unha estratexia conxunta e global que xere de forma proactiva información continua e recorrente sobre o sector lácteo, canalizada a través do LIGAL aproveitando a descentralización da INLAC en liña co indicado na medida 3.1.1. c. Fomentar o consumo de produtos lácteos galegos nos centros públicos dependentes da administración, como colexios, hospitais, residencias da terceira idade, entre outros, empregando fórmulas de compra pública socialmente responsable. d. Incrementar a promoción das D.O.P. de queixo galegas no marco do relanzamento da marca "Galicia Calidade", como punta de lanza para mellorar o posicionamento competitivo e a visibilidade do conxunto do sector, baseándose na calidade e na diferenciación. Asemade, reforzar as accións de promoción conxunta en colaboración coa Axencia Turismo de Galicia e o Plan Xacobeo. e. Regular a marca de pastoreo e a de produción integrada, como elementos de diferenciación para abordar novos nichos de mercado que conectan cunha maior preocupación e conciencia social dos consumidores polo benestar animal e o medio ambiente, tratando de unificar criterios para evitar crear confusión no consumidor.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Cultura, Educación e Universidade. » Consellería de Sanidade. » Consellería de Política Social. » Axencia Turismo de Galicia. » LIGAL. » Industria Láctea. » Consellos Reguladores D.O.P. queixo de Galicia.	» Desenvolver campañas de promoción da marca 100% galega fóra de Galicia e mellora da promoción do queixo galego con D.O.P. » Creación dun grupo de traballo entre as Consellerías do Medio Rural, de Educación, de Sanidade e de Política Social para establecer os criterios de compra pública responsable para introducir os produtos lácteos galegos nos centros públicos da administración autonómica. » % colexios, hospitais e residencias públicas realizando compra pública responsable de produtos lácteos galegos. » Creación dun grupo de traballo entre a Consellería do Medio Rural, o LIGAL e a industria láctea para a creación das marcas de calidade "leite de pastoreo de Galicia" e no seu caso, "produción integrada". » Nº de empresas acollidas a "Leite de Pastoreo de Galicia".	» Campaña de promoción da marca "100% galega" e das D.O.P. de queixo galegas nas principais zonas de consumo de produtos lácteos de España deseñada como moi tarde no ano 2021. » Campañas de promoción anuais realizadas desde o 2022. » Grupo de traballo creado entre as consellerías indicadas para introdución dos criterios de compra pública responsable en 2020. » 80% dos colexios, hospitais e residencias públicas realizando compra pública responsable de produtos lácteos galegos. » Creación do grupo de traballo para a regulación das marcas de calidade en 2020 e creación de ao menos a marca "Leite de pastoreo de Galicia" no ano 2020-21. » 7 industrias lácteas usando a marca "Leite de pastoreo de Galicia".

OE.3.1 FOMENTAR A DIFERENCIACIÓN, PROMOCIÓN E FOMENTO DO CONSUMO DE PRODUTOS LÁCTEOS GALEGOS		
Medida 3.1.3 Desenvolver accións de promoción onde se resalten os aspectos positivos dos produtos lácteos en contraposición con outros competidores non lácteos.		
a. Reforzar nas campañas de promoción de produtos lácteos a presenza de prescriptores de referencia como nutricionistas, persoal médico, científicos, deportistas ou cociñeiros de relevancia nacional ou internacional, que avalen os beneficios para a saúde derivados do consumo de produtos lácteos e a súa versatilidade como ingrediente culinario. b. Introducir dentro das estratexias de comunicación do sector lácteo a difusión de información científica sobre os efectos positivos do consumo de leite e derivados lácteos para a saúde, como estratexia para contrarrestar información falsa e interesada sobre os produtos lácteos.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » INLAC.	» Desenvolvemento da campaña de promoción con prescriptores que avalen os beneficios para a saúde do consumo de produtos lácteos.	» Campaña de promoción con prescriptores de referencia desenvolvidas anualmente.

OE.3.2 SENSIBILIZAR Á SOCIEDADE SOBRE A IMPORTANCIA DO SECTOR		
Medida 3.2.1 Divulgar a importancia económica e social do sector lácteo galego e as súas externalidades positivas.		
a. Crear unha rede de granxas modelo que poidan ser visitadas por estudantes, para fomentar e proxectar unha imaxe positiva do sector, incidindo nos aspectos de coidado e de benestar animal, na liña do indicado na medida 1.1.4 Dignificación da profesión de gandeiro, acción b). b. Desenvolver campañas de sensibilización sobre os aspectos positivos do leite e da produción leiteira en colexios, ben directamente a través de campañas institucionais ou ben a través das ANPAS, que contemplen visitas a granxas, a industrias, así como encontros con prescriptores que resalten as características nutricionais do leite e dos derivados lácteos. Incorporar e poñer en valor nestas campañas o papel das vacas na transformación e o aproveitamento de proteína ou enerxía non consumible polos humanos (herba e outros cultivos pratenses) en proteína ou enerxía en forma de leite ou carne apta para o consumo humano. (Ver medida 1.1.4 Dignificar a profesión de gandeiro, acción a) c. Desenvolver, aproveitando o marco do Día Internacional do Leite o 1 de xuño, unha campaña de sensibilización aos consumidores sobre o sector lácteo Galego, salientando as súas particularidades rexionais, destacando a súa contribución á xeración de emprego e riqueza nos espazos rurais, á conservación do territorio e ao mantemento da paisaxe rural, ao benestar animal e o seu papel como provedor de servizos ecosistémicos. d. Diseñar accións específicas de comunicación (redes sociais e outros medios) no marco da INLAC destinadas a contrarrestar os efectos das campañas de desinformación vinculadas ao sector lácteo no relativo aos aspectos de benestar animal. e. Desenvolver accións de "Responsabilidade Social Empresarial", tanto por parte dos produtores, como por parte da industria, ou de xeito conxunto, co obxectivo de facer o sector máis visible fronte á sociedade.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » INLAC. » LIGAL. » ANPAS.	» Creación da rede de granxas modelos visitables por colexios. » Deseño dunha campaña de sensibilización para colexios en colaboracións coas ANPAS. » Creación por parte da Consellería do Medio Rural dunha campaña institucional para salientar a importancia económica, social e ambiental do sector lácteo para Galicia. » Deseño e posta en marcha por parte da INLAC dun plan de comunicación orientado a contrarrestar en redes sociais e outros medios información falsa sobre o sector lácteo e o consumo de produtos lácteos.	» Rede de 15-20 granxas modelo creada ao longo do ano 2020 e 2021 (Igual que na medida 1.1.4). » 3.000 alumnos anuais realizan visitas ás granxas modelo no marco das campañas de divulgación coas ANPAS. (Igual que na medida 1.1.4). » Deseño da campaña institucional e difusión en radios, televisión, prensa escrita e outros medios 2021-25. » Elaboración e implementación do plan de comunicación por parte da INLAC no ano 2021.

OE3.3 IMPULSAR A EXPORTACIÓN**Medida 3.3.1 Mellora das capacidades de exportación do sector lácteo galego.**

- a. Desenvolver unha estratexia para a exportación de produtos lácteos galegos coa implicación da industria láctea, a Consellería do Medio Rural e a Consellería de Economía, Empresa e Innovación a través do IGAPE: elaboración dun plan de internacionalización, fixación de países obxectivo, estudos de mercado, asesoramento, formación, asistencia a feiras e desenvolvemento de misións comerciais.
- b. Crear estruturas de apoio específicas para o sector lácteo dentro do IGAPE e facilitar e clarificar os trámites burocráticos necesarios para a exportación de produtos e derivados lácteos.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación (IGAPE). » Industria Láctea.	» Elaboración do plan de internacionalización. » Deseño de accións de formación para a exportación no sector lácteo. » Elaboración dunha guía para a exportación de produtos e derivados lácteos con indicación dos trámites por países.	» Plan de internacionalización realizado en 2021. » Organización de ao menos dúas accións anuais de formación para a exportación de produtos e derivados lácteos. » Guía para a exportación de produtos lácteos elaborada en 2021.

OE3.3 IMPULSAR A EXPORTACIÓN**Medida 3.3.2 Impulso da promoción no mercado exterior.**

- a. Apoiarse nas embaixadas de España, no ICEX e na rede exterior da Xunta de Galicia para dar a coñecer os produtos lácteos galegos como primeiro paso do inicio da internacionalización.
- b. Desenvolver misións comerciais anuais en países obxectivo definidos no plan de internacionalización que se indica na medida 3.3.1 relativa á mellora das capacidades de exportación do sector lácteo galego.
- c. Establecer dentro das axudas de desenvolvemento rural, axudas para a promoción e a comercialización de produtos lácteos en novos mercados e para a internacionalización.
- d. Reclamar da INLAC unha clara implicación na promoción de produtos lácteos en mercados exteriores, aproveitando, entre outras alternativas, as liñas de axudas da PAC específicas para a promoción de produtos lácteos no mercado interior e en terceiros países, como xa ten feito no caso do mercado interior co programa "Di que sí al menos a tres lácteos al día" no período 2017-2019, que na actualidade ten continuidade para o período 2019-2021 baixo o lema "Generación Láctea".

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación (IGAPE). » Vicepresidencia primeira e Consellería de Presidencia, Xustiza e Turismo. » Industria Láctea. » INLAC.	» Deseño por parte da Consellería do Medio Rural e de Vicepresidencia primeira dun plan de acción exterior para a promoción de produtos e derivados lácteos en colaboración co Ministerio de asuntos Exteriores de España e o ICEX. » Nº de misións comerciais en países obxectivo realizadas. » Establecer no marco do PDR axudas para a promoción e comercialización de produtos lácteos en novos mercados e para a internacionalización. » Elaboración dun plan de promoción de produtos lácteos en mercados exteriores por parte da INLAC.	» Plan de acción exterior para a promoción de produtos lácteos elaborado no 2021-22. » Desenvolvemento de misións comerciais anuais en países obxectivo fixadas no plan de internacionalización. » Posta en marcha no novo PDR (2022) de axudas para a promoción e comercialización de produtos lácteos en novos mercados e para a internacionalización. » Plan de promoción de produtos lácteos en mercados exteriores elaborado por parte da INLAC no 2021 e financiamento europeo obtido para levalo a cabo.

OBXECTIVO ESTRATÉXICO 4.

Reforzar as relacións entre os axentes integrantes da cadea de valor do leite.

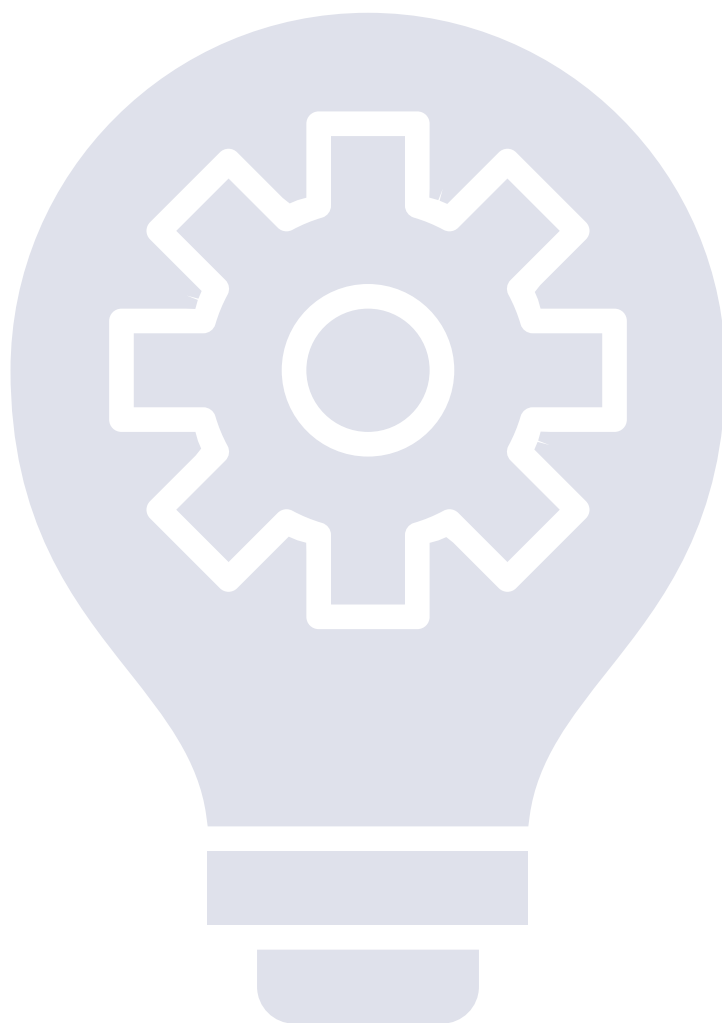
OE4.1 IMPULSAR O ASOCIACIONISMO PROFESIONALIZADO DE PRODUTORES		
Medida 4.1.1 Impulsar a creación de asociacións de gandeiros-empresarios.		
a. Promover a creación dunha asociación profesional de gandeiros empresarios a nivel galego financiada coas súas contribucións, como instrumento independente e profesionalizado de representación e defensa dos intereses destes.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio rural. » Gandeiros.	» Creación dun grupo de traballo na Consellería do Medio Rural con gandeiros representativos para impulsar a creación dunha asociación profesional de empresarios gandeiros a nivel galego.	» Grupo de traballo creado no ano 2021. » Asociados gandeiros que representen o 60% do leite de Galicia.

OE4.1 IMPULSAR O ASOCIACIONISMO PROFESIONALIZADO DE PRODUTORES		
Medida 4.1.2 Mellorar o funcionamento das Organizacións de Produtores.		
a. Modificar a lexislación do “Paquete Lácteo” para flexibilizar as condicións para o recoñecemento dunha OPL, diminuíndo o volume comercializable, na liña da regulación doutros países europeos e desenvolver accións de difusión para dar a coñecer a figura das organizacións de produtores entre os gandeiros de leite. b. Unha vez flexibilizada a lexislación, mellorar a eficiencia na prestación de servizos por parte das OPLs, dotándose dun orzamento suficiente para poder contar, cando sexa preciso, cunha estrutura organizativa profesionalizada que permita, entre outras cousas, ampliar as funcións e servizos que as OPL prestan aos gandeiros para facelas máis útiles e atractivas para estes, como pode ser a prestación de servizos de asesoramento integral ou de substitución aos seus socios.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio rural. » Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación.	» Modificación da lexislación do Paquete Lácteo para flexibilizala na liña doutros países europeos. » Realización dunha campaña de difusión da figura e das funcións das OPL unha vez realizada a modificación lexislativa. » % de leite negociado polas OPLs constituídas da produción comercializable que agrupen.	» Nova regulación do paquete lácteo con redución dos requisitos necesarios para a súa constitución no 2021. » Campaña de difusión das OPL realizada en 2021-22 despois da modificación lexislativa. » Que as OPLs constituídas negocien ao menos o 90% da produción comercializable que agrupen.

OE4.1 IMPULSAR O ASOCIACIONISMO PROFESIONALIZADO DE PRODUTORES		
Medida 4.1.3 Fortalecer e reorientar o cooperativismo.		
a. Fomentar en liña co indicado na acción 2.1.1.c) a entrada das cooperativas no capital de novos investimentos industriais en Galicia cunha participación minoritaria e compromiso de subministración a longo prazo que reforce o seu papel como aglutinador do leite dos seus socios contribuíndo a: - Dar maior garantía e estabilidade na recollida do leite. - Fortalecer a súa estrutura financeira ao beneficiarse, pola vía do dividendo, da transformación industrial en Galicia. b. Promover que as cooperativas se constituán e actúen como OPLs profesionalizadas, asumindo un papel relevante na negociación do leite e na prestación de servizos aos seus asociados.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación. » Cooperativas.	» Asentamento de novos operadores industriais con participación minoritaria de cooperativas. » Constitución e funcionamento de cooperativas como OPLs.	» Asentamento de ao menos un operador industrial con participación minoritaria de cooperativas. » Ao menos dúas cooperativas constituídas como OPLs.

OE4.2 MELLORAR A INTERLOCUCIÓN E A TRANSPARENCIA ENTRE OS DIFERENTES ELOS DA CADEA		
Medida 4.2.1 Mellorar a transparencia ao longo da cadea do valor do leite.		
a. Reactivar o “acordo lácteo” a nivel estatal e reclamar do Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación que asuma un papel de liderado que garanta o cumprimento dos acordos alcanzados polas organizacións de produtores, a industria e a distribución. b. Recuperar os estudos sobre a cadea de valor e a formación de prezos por parte do Ministerio. c. Reactivar o “Observatorio do Sector Lácteo” a nivel autonómico, incorporando nas reunións de traballo á distribución e asociacións de consumidores, mantendo reunións periódicas lideradas pola Administración que sirvan para analizar as problemáticas e as tendencias do sector, co obxecto de prever e previr crises, para contribuír á estabilidade do sector. d. Implantar un sistema de estudos de custos de produción do leite en Galicia representativo do sector, que inclúa o desenvolvemento dunha aplicación web na que o gandeiro poida calcular os custos de produción da súa explotación e obter informes comparativos con respecto ao sector. e. Mellora da dispoñibilidade de datos e informes sobre o sector lácteo fornecidos pola Consellería do Medio Rural a través do “Observatorio do Sector Lácteo”.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. » Representantes de gandeiros (cooperativas, sindicatos...). » Industria Láctea. » Distribución. » Organizacións de consumidores.	» Reactivación, impulsado pola Consellería do Medio Rural, do acordo lácteo a nivel do MAPA e recuperación dos estudos da cadea de valor a nivel nacional. » Reactivación do Observatorio do Sector Lácteo con incorporación de representantes da distribución e dos consumidores. » Desenvolver un sistema de estudo de custos de produción para as explotacións lácteas galegas. » Publicación de informes e datos sobre o sector lácteo.	» Acordo lácteo reactivo no 2020-21. » 1ª reunión do Observatorio Lácteo Galego con informe de resultados e conclusións a disposición do sector en 2021 e establecemento de plans anuais de traballo, ata o 2025. » Estudo de custos posto en marcha no 2021-22 e publicacións de informes anuais. » Informes e datos sobre o sector lácteo dispoñibles no espazo web do Observatorio do Sector Lácteo.

OE4.2 MELLORAR A INTERLOCUCIÓN E A TRANSPARENCIA ENTRE OS DIFERENTES ELOS DA CADEA		
Medida 4.2.2 Promover a mellora da interlocución do sector.		
a. Promover a incorporación da distribución comercial dentro da INLAC establecendo as condicións desta incorporación, as súas funcións, e no seu caso a financiación que debe achegar, na liña do reflectido no Plan de Filière Laitière “France, Terre de lait”. b. Impulsar, como se indicou na medida 3.1.1, a rexionalización e descentralización da INLAC aproveitando a estrutura do LIGAL para dar resposta ás particularidades propias do sector lácteo galego, contando cun orzamento propio tomando como base o modelo da CNIEL francesa, para velar polos intereses do sector lácteo galego no conxunto do estado, en atención ao peso que Galicia ten na produción láctea.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural. » INLAC. » Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. » Distribución comercial. » LIGAL.	» Creación dun grupo de traballo impulsado pola Consellería do Medio Rural e o Ministerio de Agricultura Pesca y Alimentación e a INLAC para establecer as condicións de incorporación da distribución. » Impulsar a creación dun grupo de traballo entre a Consellería do Medio Rural, o Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación e a INLAC para definir o modelo de descentralización da INLAC.	» Grupo de traballo para establecer as condicións de incorporación da distribución á INLAC no 2021. » Grupo de traballo creado para a descentralización da INLAC no ano 2021. » Descentralización da INLAC no 2022. » Modificación da extensión da norma (Medida 3.1.1, acción a) no 2023.

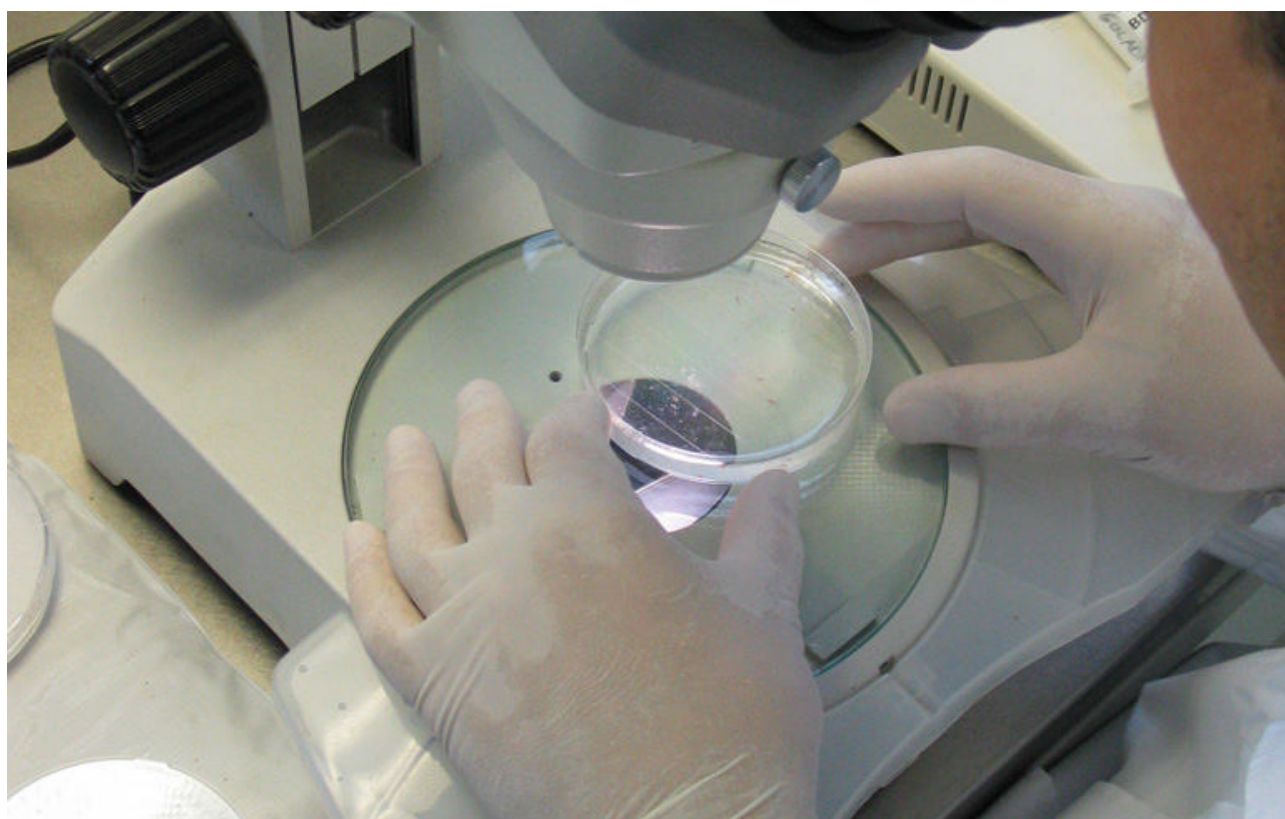
OBXECTIVO ESTRATÉXICO 5.

Reforzar o ecosistema de formación e I+D+i conectándoo coas necesidades do sector.

OE5.1. FORTALECER AS ESTRUTURAS DE FORMACIÓN, INVESTIGACIÓN E INNOVACIÓN**Medida 5.1.1 Mellorar a capacidade investigadora e formativa dos centros de formación e investigación galegos especializados no sector.**

- Dotar ao CIAM, como centro de referencia da investigación no sector lácteo en España, de medios materiais e humanos que permitan manter e incrementar as liñas de investigación para abordar os retos que existen no eido da produción leiteira.
- Dotar á Aula de Produtos Lácteos e Tecnoloxías Alimentarias (APLTA) como centro de formación e de innovación de referencia na península ibérica para a industria láctea, dotándoa de autonomía propia e dunha estrutura organizativa coas capacidades necesarias para dar resposta áxil ás demandas desta, proceso no que debe xogar un papel relevante a industria láctea.
- Crear unha rede de granxas piloto (testeo e demostración) coordinadas polo Centro de Investigacións Agrarias de Mabegondo, que permita probar novas tecnoloxías, novos sistemas de xestión e de produción, nos termos do indicado na medida 1.2.4, acción b.
- Impulsar a formación na modalidade de teleformación, no senso do indicado no Plan Estratéxico de Formación Agraria de Galicia para facilitar a conciliación da vida laboral e familiar.
- Desenvolver un Plan de formación para o persoal dos centros de formación agroforestal da Consellería do Medio Rural, tal e como se reflicte no Plan Estratéxico de Formación Agraria de Galicia.

Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural - AGACAL. » Consellería de Cultura, Educación e Universidade. » Universidade de Santiago de Compostela.	» Definición dun plan de contratación de persoal investigador especializado para o CIAM. » N° de investigadores contratados/n° de prazas vacantes na RPT do CIAM. » Creación dun Grupo de traballo entre a Consellería do Medio Rural, a USC e a Industria láctea para definir unha nova estrutura xurídica da APLTA e desenvolvemento dun plan estratéxico. » Creación da rede de granxas piloto. » Creación do centro de teleformación en Monforte. » Realización de plans de formación anuais para profesorado.	» 22 prazas de persoal investigador do CIAM cubertas. » Definida nova estrutura xurídica para a APLTA en 2021. » Plan estratéxico para a APLTA elaborado en 2021-22. » Rede de granxas piloto (testeo e demostración) creada en 2021. » 100% do profesorado dos centros de formación da Consellería do Medio Rural participaron en accións de formación. » Centro de teleformación, deseño de contidos formativos e accións de formación postas en marcha no curso 2021-22.

OE5.2 Mellorar a transferencia de coñecemento ao sector		
Medida 5.2.1. Crear mecanismos e ferramentas que permitan alinear a investigación e innovación coas necesidades do sector.		
a. Crear unha oficina de transferencia que xestione a transferencia de coñecemento dos centros de investigación e formación dependentes da Consellería do Medio Rural e que contribúa a alinear a investigación coas necesidades do sector, aproveitando foros xa existentes como o Observatorio do Sector Lácteo. b. Crear un marco formal de colaboración entre os Centros de Investigación, as universidades e centros de formación, que permitan aos investigadores participar na formación facilitando así a transferencia de coñecementos aos futuros profesionais do sector.		
Participantes	Indicadores de execución (2020-2025)	Indicadores de resultado e impacto (2020-2025)
» Consellería do Medio Rural - AGACAL. » Consellería de Cultura, Educación e Universidade. » Consellería de Economía, Empresa e Innovación. » USC, UDC, UVigo.	» Creación dunha oficina de transferencia que xestione a transferencia de coñecemento dos centros de investigación e formación dependentes da Consellería do Medio Rural. » Creación dunha comisión de traballo das tres universidades galegas, a Consellería de Cultura, Educación e Universidade e a AGACAL para identificar o marco de colaboración formal que permita a participación de investigadores na formación regrada.	» Creación da Oficina de Transferencia en 2022 e elaboración de informe de necesidades de I+D+i e formación no ano 2023 e sucesivos. » Marco formal que permita a participación de investigadores en accións docentes nas Universidades galegas en 2022. » 10 investigadores/ano participando en accións formativas nas universidades galegas e nos centros de formación profesional no ámbito do sector lácteo.

BIBLIOGRAFÍA

- Alimarket (2018). El Consumo de Leche cambia de signo gracias al empuje de la sin lactosa. Alimarket/Gran consumo. Diciembre 2018, pp. 228-237.
- Alimarket (2019). Crecimiento y valor con sabor agridulce en Quesos. Noviembre 2019.
- Alimarket (2019). Leches de consumo en vías de recuperación. Noviembre 2019.
- Alimarket (2019). Yogures y postres: fortaleza inexpugnable. Mayo 2019.
- Cargill (2018). The Shifting Global Dairy Market.
- Centre National Interprofessionnel de l'Economie Laitière (2019). La filière laitière française en chiffres. CNIEL 8/12/2019 (www.filiere-laitiere.fr/fr/chiffres-cles/filiere-laitiere-francaise-en-chiffres)
- Cocchi, H.; Bravo-Ureta, B.E.; Cooke, S. (1998). A growth accounting analysis of cost efficiency in milk production for six Northern States in the United States. *Canadian Journal of Agricultural Economics* 46(3), 287-296.
- Comisión Europea (2016). Development of the dairy market situation and the operation of the "Milk Package" provisions.
- Comisión Europea (2017). Medium-term prospects for the EU agricultural markets and income 2018-2030. Agriculture and Rural Development (https://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/medium-term-outlook_en).
- Comisión Europea (2018). Agricultural Outlook for markets and income 2018-2030.
- Comisión Europea (2019). Milk Market Situation. Brussels, 21 November 2019.
- Comisión Europea (2019). Milk Package Implementation. Notifications Reg. 511/2012 for year 2018. DG Agriculture and Rural Development.
- Corbelle-Rico, E.; Enríquez-García, M.J.; Ónega-López, F.; Crecente-Maseda, R. (2015). El mercado de tierras rústicas en Galicia: Modelos de Precio y movilidad a nivel municipal. X Congreso Nacional de Economía Agraria. AEEA. Córdoba.
- Dairy Farms of America (2018). DFA Reports 2018 Financial Results. Disponible en <https://www.dairyherd.com/sites/default/files/inline-files/DFA-2018%20Financial%20Release-FINAL.pdf>
- Decreto 112/2011, do 3 de xuño, polo que se regula o procedemento de recoñecemento e rexistro das organizacións de produtores de leite na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Decreto 155/2013, do 19 de setembro, polo que se modifica o Decreto 112/2011, do 3 de xuño, polo que se regula o procedemento de recoñecemento e rexistro das organizacións de produtores de leite na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Del Pino González, A. (2016). El impacto de la distribución sobre el sector. En Díaz Yubero, M.A. (coord): El sector lácteo español en la encrucijada. Cajamar, Serie Economía, pp. 531-552.
- Deutsches Milchkontor eG Konzern (2019). DMK Financial Brochure 2019. Disponible en <https://www.dmk.de/presse/publikationen/>
- Directiva 91/676/CEE del Consejo, de 12 de diciembre de 1991, relativa a la protección de las aguas contra la contaminación producida por nitratos utilizados en la agricultura
- Directiva (UE) 2016/2284 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 14 de diciembre de 2016, relativa a la reducción de las emisiones nacionales de determinados contaminantes atmosféricos, por la que se modifica la Directiva 2003/35/CE y se deroga la Directiva 2001/81/CE.

- European Association of Dairy Trade (2018). Global dairy consumption in 2017 and beyond.
- European Dairy Association (2019). Shape the EU Dairy Landscape. EDA Annual Report 18/19.
- Esteo Sánchez, F. (2003). Análisis de Estados Financieros: planificación y control. Madrid: Ediciones CEF, 4ª ed.
- FAO (2013). Milk and dairy products in human nutrition.
- FAO (2019). Food Outlook. Biannual Report on global food market.
- Flores, G.; López-Garrido, C.; Beceiro, U.; Ribas, A. (2003). Concentração parcelária e estrutura das explorações leiteiras de Galiza. Cadernos da Area de Ciencias Agrarias, Seminario de Estudos Galegos, 16, 83-118.
- Flores-Calvete, G.; Martínez-Fernández, A.; Doltra, J.; García, A.; Eguinoa, P. (2017). Encuesta sobre estructura y sistemas de alimentación de las explotaciones lecheras de Galicia, Cornisa Cantábrica y Navarra. Informe del Proyecto INIA-RTA2012-00065-C05. <http://ciam.gal/pdf/informeinia.pdf>
- Fondo Español de Garantía Agraria, FEGA (2018). Declaraciones obligatorias del sector vacuno de leche, diciembre 2018.
- Grupo Pascual (2019). Calidad Pascual: Dossier de prensa 2019. Disponible en https://www.calidadpascual.com/data/pdf/UV_dossier_de_prensa.pdf
- Herrero, A.; de Antonio, F. (2016). El cooperativismo en el sector lácteo. En Díaz Yubero, M.A. (coord): El sector lácteo español en la encrucijada. Caja-mar, Serie Economía, pp. 137-154.
- Instituto Nacional de Estadística, INE (2016). Encuesta sobre la estructura de las explotaciones agrícolas.
- Instituto Nacional de Estadística, INE (2019). Estadística Estructural de Empresas, sector industrial, sector comercio, sector servicios: Metodología. Actualizado a junio 2019.
- Lei 7/2019, do 23 de decembro, de medidas fiscais e administrativas.
- Lev, B. (1978). Análisis de estados financieros: Un nuevo enfoque. Ed. ESIC. Madrid.
- Ley 12/2013, de 2 de agosto, de medidas para mejorar el funcionamiento de la cadena alimentaria.
- López-Iglesias, E. (1996). Movilidad de la tierra y dinámica de las estructuras agrarias en Galicia. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. Madrid, 1996.
- López-Iglesias, E.; Sineiro-García, F.; Lorenzana, R. (2013). Processes of farmland abandonment: land use change and structural adjustment in Galicia (Spain). Research in rural sociology and development, 19, 91-120.
- López-Iglesias, E. (2015). O complexo lácteo galego nun mercado liberalizado. Estratexias e políticas ante a desaparición do sistema de cotas na UE. Foro económico de Galicia, Documento 13/2015.
- Lloveras-Vilamanyá, J. (1987). Forage production and quality of several crop rotations and pastures in northwestern Spain. Grass and Forage Science, 42 (3), 241-247.
- MAPAMA. (2007). Hacia dónde camina la Alimentación: Tendencias de Consumo y Comercialización 2. El Consumo de Productos Ecológicos. Ministerio de Agricultura y Pesca, Alimentación y Medio Ambiente.
- Reglamento (CE) nº 834/2007 del Consejo, de 28 de junio de 2007, sobre producción y etiquetado de los productos ecológicos y por el que se deroga el Reglamento (CEE) nº 2092/91.
- MAPA (2015). Informe del consumo alimentario en España 2014.
- MAPA (2016). Informe del consumo alimentario en España 2015.
- MAPA (2017). Informe del consumo alimentario en España 2016.
- MAPA (2018). Informe del consumo alimentario en España 2017.
- MAPA (2019). Agricultura Ecológica. Estadísticas 2018. Ministerio de Agricultura y Pesca, Alimentación y Medio Ambiente.
- MAPA (2019). Desarrollo de un sistema de cálculo de coeficientes Equivalente Leche para el vacuno de leche. Disponible en <https://www.mapa.gob.es/es/ganaderia/temas/produccion-y-mercados-ganaderos/sectores-ganaderos/vacuno-lechero/informacion-del-sector/equivalentes-lacteos.aspx>

- MAPA (2019). Informe del consumo alimentario en España 2018.
- Meixide, A.; Ares, J.J.; López Iglesias, E. (2015). A economía galega. Informe 2014. Afundación-Obra Social ABANCA. A Coruña
- Mercasa (2019). Alimentación en España 2019: producción, industria, distribución, consumo. Mercasa – Distribución y Consumo. 22ª edición, 2019/20.
- Mondelez (2016). MDLZ Impact for growth: 2016 Progress Report. Mondelez. Disponible en <https://www.mondelezinternational.com/Investors>
- OCDE/FAO (2018). OCDE-FAO Agricultural Outlook 2018-2027.
- OCDE/FAO (2019). OCDE-FAO Agricultural Outlook 2019-2028.
- Orden APA/1397/2018, de 14 de diciembre, por la que se extiende el acuerdo de la Organización Interprofesional Láctea, al conjunto del sector y se fija la aportación económica obligatoria, para realizar actividades de comunicación y promoción de la leche y los productos lácteos, fomentar la transparencia en la cadena láctea, contribuir a la vertebración sectorial e impulsar la investigación, el desarrollo y la innovación tecnológica en el sector lácteo, durante un período de cuatro años.
- Orden ARM/3159/2011, de 11 de noviembre, por la que se regula el registro nacional de organizaciones y asociaciones de organizaciones de productores de leche.
- Real Decreto 460/2011, de 1 de abril, por el que se regula el reconocimiento de las organizaciones de productores de leche y de las organizaciones interprofesionales en el sector lácteo y se explicitan las decisiones de España sobre la contratación en el sector lácteo en relación a la normativa europea que modificará para el sector lácteo el Reglamento (CE) nº 1234/2007 del Consejo.
- Real Decreto 1363/2012, de 28 de septiembre, por el que se regula el reconocimiento de las organizaciones de productores de leche y de las organizaciones interprofesionales en el sector lácteo y se establecen sus condiciones de contratación.
- Real Decreto 227/2014, de 4 de abril, por el que se aprueba el Estatuto de la Agencia de Información y Control Alimentarios.
- Real Decreto 1075/2014, de 19 de diciembre, sobre la aplicación a partir de 2015 de los pagos directos a la agricultura y a la ganadería y otros regímenes de ayuda, así como sobre la gestión y control de los pagos directos y de los pagos al desarrollo rural.
- Real Decreto 1076/2014, de 19 de diciembre, sobre asignación de derechos de régimen de pago básico de la Política Agrícola Común.
- Real Decreto 64/2015, de 6 de febrero, por el que se desarrolla parcialmente la Ley 12/2013, de 2 de agosto, de medidas para mejorar el funcionamiento de la cadena alimentaria, y se modifica el Reglamento de la Ley 38/1994, de 30 de diciembre, reguladora de las organizaciones interprofesionales agroalimentarias, aprobado por Real Decreto 705/1997, de 16 de mayo.
- Real Decreto 125/2015, de 27 de febrero, por el que se modifica el Real Decreto 1363/2012, de 28 de septiembre, por el que se regula el reconocimiento de las organizaciones de productores de leche y de las organizaciones interprofesionales en el sector lácteo y se establecen sus condiciones de contratación.
- Real Decreto 319/2015, de 24 de abril, sobre declaraciones obligatorias a efectuar por primeros compradores y productores de leche y productos lácteos de vaca, oveja y cabra.
- Real Decreto 70/2017, de 10 de febrero, por el que se establece la concesión de una ayuda excepcional de adaptación al sector productor vacuno de leche, y se modifica el Real Decreto 1075/2014, de 19 de diciembre, sobre la aplicación a partir de 2015 de los pagos directos a la agricultura y a la ganadería y otros regímenes de ayuda, así como sobre la gestión y control de los pagos directos y de los pagos al desarrollo rural.
- Real Decreto 511/2017, de 22 de mayo, por el que se desarrolla la aplicación en España de la normativa de la Unión Europea en relación con el programa escolar de consumo de frutas, hortalizas y leche.

- Real Decreto 95/2019, de 1 de marzo, por el que se establecen las condiciones de contratación en el sector lácteo y se regula el reconocimiento de las organizaciones de productores y de las organizaciones interprofesionales en el sector, y por el que se modifican varios reales decretos de aplicación al sector lácteo.
- Real Decreto-ley 5/2020, de 25 de febrero, por el que se adoptan determinadas medidas urgentes en materia de agricultura y alimentación.
- Reglamento (CEE) n° 856/84 del Consejo, de 31 de marzo de 1984, por el que se modifica el Reglamento (CEE) n° 804/68 por el que se establece la organización común de mercados en el sector de la leche y de los productos lácteos
- Reglamento (UE) n° 261/2012 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 14 de marzo de 2012, que modifica el Reglamento (CE) n° 1234/2007 del Consejo en lo que atañe a las relaciones contractuales en el sector de la leche y de los productos lácteos.
- Reglamento (UE) n° 1305/2013 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 17 de diciembre de 2013, relativo a la ayuda al desarrollo rural a través del Fondo Europeo Agrícola de Desarrollo Rural (Feader) y por el que se deroga el Reglamento (CE) n° 1698/2005 del Consejo
- Reglamento (UE) n° 1307/2013 del Parlamento Europeo y del Consejo de 17 de diciembre de 2013 por el que se establecen normas aplicables a los pagos directos a los agricultores en virtud de los regímenes de ayuda incluidos en el marco de la Política Agrícola Común y por el que se derogan los Reglamentos (CE) n° 637/2008 y (CE) n° 73/2009 del Consejo
- Reglamento (UE) n° 1308/2013 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 17 de diciembre de 2013, por el que se crea la organización común de mercados de los productos agrarios y por el que se derogan los Reglamentos (CEE) n° 922/72, (CEE) n° 234/79, (CE) n° 1037/2001 y (CE) n° 1234/2007.
- Reglamento (UE) n° 1144/2014 del Parlamento Europeo y del Consejo de 22 de octubre de 2014 sobre acciones de información y de promoción relativas a productos agrícolas en el mercado interior y en terceros países, y por el que se deroga el Reglamento (CE) n° 3/2008 del Consejo.
- Reglamento (UE) n° 2066/2016 de la comisión de 21 de noviembre de 2016 que modifica los anexos del Reglamento (CE) n° 1059/2003 del Parlamento Europeo y del Consejo, por el que se establece una nomenclatura común de unidades territoriales estadísticas (NUTS).
- Reglamento (UE) n° 2393/2017 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 13 de diciembre de 2017, que modifica los Reglamentos (UE) n° 1305/2013, n° 1306/2013, n° 1307/2013, n° 1308/2013 y n° 652/2014.
- Reglamento delegado (UE) 1612/2016 de la Comisión, de 8 de septiembre de 2016, por el que se establece una ayuda para la reducción de la producción lechera.
- Reglamento delegado (UE) 1613/2016 de la comisión de 8 de septiembre de 2016 por el que se establece una ayuda excepcional de adaptación para los productores de leche y de otros sectores ganaderos.
- Santaolalla Montoya, C., La ley 12/2013 de la cadena alimentaria, ¿réplica o complemento de la Ley de defensa de la competencia?, REDUR 14, diciembre 2016, págs. 137-160.
- Santiso, J.; Sineiro, F. (2016). Libéralisation des Marchés Laitiers: une perspective depuis le secteur laitier espagnol. Colloque Societé Française d'Economie Rurale "La Liberalization des marchés laitiers".
- Santiso Blanco, J.A. (2017). Dinámica recente e retos de futuro do sector lácteo en Galicia. Cuestións para o debate. USC, decembro 2017.
- Santiso Blanco, J.A.; López Iglesias, E.; Sineiro García, F.; Lorenzana, R. (2018). Revisión y actualización de los modelos de indexación leche de vaca (Sept 2018). USC-INLAC.
- Savencia (2018). Savencia Chiffre d'Affaires 2018 Consolidé. Disponible en <https://www.savencia-fromagedairy.com/informations-financieres/chiffres-cles/>
- Sineiro, F.; Lorenzana, R.; Vázquez, I. (2012). Situación actual y cambios previstos en la estructura y en

el sistema productivo de las explotaciones de leche en Galicia. Pastos, 42 (1), 67-92.

Subdirección General de Productos Ganaderos (2018). Paquete Lácteo. Estado de Implantación. Reunión sectorial vacuno de leche 22 de noviembre de 2018.

Subdirección General de Productos Ganaderos (2020). Declaraciones de contratos Sector Lácteo Diciembre 2019.

Turnes Paredes, J.; Ramos Fernández, P. (2017). O sector industrial en Galicia e España. Evolución recente e perspectivas de futuro. Asociación Galega Terra e Leite.

Urías Valiente, J. (1992). Análisis de estados financieros. Madrid: Ed. McGraw-Hill.

Van Battum, S.; Ledman, M. (2019). Rabobank Global Dairy Top 20 2019. Agosto 2019. Disponible en https://research.rabobank.com/far/en/sectors/dairy/Dairy_top_20_2019.html

Three teal binder rings are standing upright in a row against a solid teal background. Each ring has a circular hole at the bottom. The word "ANEXOS" is written in white, bold, sans-serif capital letters at the bottom left of the image.

ANEXOS

ANEXO I.

ENTIDADES ASISTENTES ÁS MESAS DE TRABAJO PARTICIPATIVAS

Entidades asistentes	
ACES	D.O.P. San Simón
AGACA	D.X. Gandaría, Agricultura e Industrias Agroalimentarias
AGACAL	Entrepinares
AGADER	FENIL
Agromuralla	FOGGA
AIRA	Foro Económico de Galicia
Asociación Agraria Galega	FRUGA
Asociación de Produtores de Leite Ecolóxico	GADISA
Carrefour	Granxa Mandeo SC
Casa Grande de Xanceda	Grupo TGT
CELEGA	INLEIT
CIAM/AGACAL	Lactalis Iberia
Clube de Xóvenes Gandeiros de Galicia	Leche Celta
CLUN	Leche Río
Cobideza	LIGAL
Consellería Medio Rural	Mercadona
Cooperativa O Rodo	Naturleite
Cooperativa Xallas	Nestlé
Corporación Alimentaria Peñasanta	Reny Picot
Cusoviamé	Sindicato Labrego Galego
Dairylac	Tegestacín
D.O.P. Arzúa-Ulloa	Unións Agrarias
D.O.P. Cebreiro	USC
D.O.P. Queixo Tetilla	

RESULTADOS DAS MESAS DE TRABAJO PARTICIPATIVAS

1. Relevo xeracional nas explotacións (Reunión 03/07/2019 - Mesa 1)

1. Desenvolver campañas de comunicación co obxectivo de dar a coñecer e dignificar a produción de leite, así como os efectos positivos que xera para o conxunto da sociedade, tanto en medios de comunicación, como fomentando as visitas de colexios e outros colectivos ás granxas.
2. Aumentar ou manter os servizos públicos dispoñibles para a poboación que vive no rural: atención médica de calidade, colexios, garderías, atención a dependentes e bo acceso a Internet.
3. Mellorar a oferta pública de formación profesional centrada no sector lácteo.
4. Impulsar o desenvolvemento de accións formativas específicas en xestión empresarial para o sector lácteo por parte de "escolas de negocios" (dignificación da profesión, recoñecemento social e actualización profesional en xestión).
5. Apoiar o desenvolvemento da figura dos servizos de substitución nas granxas de leite, ofertando formación específica para posibles traballadores e fomentando a contratación por parte das granxas.
6. Promocionar e incentivar a compra, a participación na titularidade ou o aluguer de explotacións viables sen relevo, por parte dos propios traballadores ou por persoas con formación adecuada sen vinculación coas mesmas, por medio de incentivos fiscais e outras medidas de índole financeira.
7. Adaptar as formas xurídicas das explotacións ao contexto mercantil co obxectivo de separar o patrimonio empresarial do persoal e facilitar a transmisión das mesmas.

8. Crear “bolsas de explotacións” viables a medio/ longo prazo que non teñen relevo no ámbito familiar, e desenvolver un servizo público de intermediación entre estas explotacións e potenciais interesados.
9. Priorizar o acceso ao aluguer de parcelas do Banco de Terras ás novas incorporacións no sector lácteo.
10. Reformar as axudas da PAC para que os beneficiarios efectivos das mesmas sexan os gandeiros en activo en caso de persoas físicas, ou as persoas xurídicas titulares das explotacións.
11. Incrementar de 40 a 45 anos a idade máxima para resultar beneficiario das axudas á incorporación de persoas agricultoras mozas.
12. Mellorar os coeficientes redutores da Seguridade Social, nos casos de xubilación anticipada de gandeiros inmersos en procesos de relevo xeracional con persoas alleas á explotación.

2. Reorientación produtiva e xeración de valor na cadea (Reunión 03/07/2019 – Mesa 2)

1. Desenvolvemento dunha normativa reguladora para as novas marcas de calidade, como o leite de pastoreo ou benestar animal, que sirva para unificar criterios e evitar crear confusión ao consumidor.
2. Divulgar os aspectos positivos da produción de leite, incidindo sobre o benestar animal, o coidado do medio ambiente e o mantemento das paisaxes rurais, para tratar de combater a mala imaxe do sector, especialmente do modelo de produción intensivo.
3. Incrementar o volume de produción do leite ecolóxico ou de pastoreo, que ten unha imaxe positiva na sociedade e é demandado polos consumidores, contribuíndo á xeración de valor e á mellora da imaxe global do sector lácteo.
4. Fomentar o consumo de leite pasteurizado.
5. Orientar os apoios públicos á innovación industrial que estea centrada no desenvolvemento de novos produtos, formatos de venda ou produtos dirixidos a determinados colectivos (deportistas, terceira idade, alimentación infantil...), que aporten un

- maior valor engadido ao leite producido en Galicia.
6. Modificar os pregos de condicións das D.O.P. de queixo galegas para adaptar os formatos ás demandas do mercado nacional e internacional ou modificar as razas permitidas para a produción de leite.
7. Crear unha marca paraugas de “Queixo de Galicia” que agrupe ás D.O.P. e que englobe outros queixos feitos en Galicia, con leite producido en Galicia, pero con distintas elaboracións e formatos, cuns parámetros de calidade elevada, para facilitar a comercialización dentro do mercado nacional e internacional.
8. Desenvolver formatos de queixos de gran consumo e longa duración, que faciliten a súa posta no mercado.

3. Promoción de produtos lácteos (Reunión 03/07/2019 – Mesa 3)

1. Incrementar o orzamento da INLAC equiparando as contribucións dos gandeiros e industria aos das interprofesionais lácteas de outros países competidores.
2. Divulgar entre a sociedade o proceso de elaboración dos produtos lácteos, desde a produción ata a transformación, facendo fincapé nas externalidades positivas que ten o sector para o conxunto da cidadanía e a súa contribución á xeración de emprego e riqueza nos espazos rurais.
3. Desenvolver accións de promoción onde se resalten os aspectos positivos dos produtos lácteos en contraposición con outros competidores non lácteos.
4. Involucrar nas campañas de promoción a nutricionistas e a persoal médico para avalar os beneficios para a saúde derivados do consumo de produtos lácteos.
5. Diseñar accións específicas de comunicación (redes sociais e outros medios) destinadas a contrarrestar os ataques que recibe o sector por parte de “animalistas” ou de competidores con produtos “substitutivos” de orixe vexetal.
6. Ampliar o ámbito xeográfico de promoción da marca “100% Galega” a outros mercados nacionais onde se consume maioritariamente o leite galego.

7. Incrementar a promoción das D.O.P. de queixo galegas, como punta de lanza para mellorar o posicionamento competitivo e a visibilidade do conxunto do sector, baseándose na calidade e na diferenciación.
8. Apoiarse nas embaixadas de España no exterior para dar a coñecer os produtos lácteos galegos, como primeiro paso do inicio da internacionalización.

4. Formación, asesoramento e investigación na produción (Reunión 13/09/2019 – Mesa 1)

Formación.-

1. Adaptar o deseño curricular dos ciclos de Formación Profesional da rama Agraria á realidade produtiva de Galicia, fortalecendo a formación específica relacionada co sector lácteo.
2. Establecer na valoración das solicitudes de axudas para a incorporación de mozos á actividade agraria, un sistema de valoración que prime a formación universitaria e a formación profesional das ramas agrarias fronte aos cursos de capacitación agraria, contribuíndo así ao fortalecemento e á profesionalización do sector.
3. Ampliar a carga lectiva e revisar os contidos formativos dos cursos de aptitude empresarial agraria para o sector lácteo, fortalecendo a formación básica dos futuros gandeiros.
4. Establecer un programa de formación de profesorado, tanto para os formadores dos cursos de aptitude empresarial agraria, como para os profesores dos ciclos de formación profesional agraria, co fin de mellorar a formación específica orientada aos contidos das materias a impartir.
5. Reforzar a participación nos cursos de aptitude empresarial agraria de formadores especializados en temas específicos, como son a fiscalidade, contabilidade, informática, alimentación, reprodución ou produción de forraxes.
6. Incrementar a carga lectiva e/ou as materias relacionadas coa formación en xestión empresarial e de manexo de explotacións de vacún de leite en todos os niveis educativos, desde os cursos de aptitude empresarial agraria ata a formación universitaria das ramas agrarias.
7. Ofertar as modalidades de Formación Profesional dual para combinar o ensino no centro educativo coa aprendizaxe na propia granxa ou en empresas

de servizos vinculados, facilitando a formación do alumnado na realidade dunha explotación leiteira.

8. Ofertar a modalidade de réxime de adultos dentro dos ciclos especializados no sector gandeiro, para facilitar o acceso de traballadores ou dos propios gandeiros a este tipo de formación.

9. Adaptar o deseño curricular dos graos universitarios da rama agraria co obxectivo de ofrecer unha especialización formativa superior no sector leiteiro, atendendo á especialización produtiva do noso sector primario.

Asesoramento.-

10. Fomentar o asesoramento integral das explotacións a través de servizos de asesoramento e de xestión independentes de intereses comerciais.
11. Orientar as axudas para o establecemento de servizos de asesoramento e xestión do Programa de Desenvolvemento Rural de Galicia cara á creación e mantemento de entidades de asesoramento e de xestión independentes.
12. Aumentar a difusión das axudas para asesoramento e servizos de xestión entre os potenciais beneficiarios.

Investigación.-

13. Dotar ao CIAM, como centro de referencia da investigación no sector lácteo en España, de medios materiais e humanos que permitan manter e incrementar as liñas de investigación para abordar os retos que existen no eido da produción leiteira.
14. Crear unha oficina de transferencia de coñecemento no eido do AGACAL que detecte as necesidades do sector e transfira os resultados da investigación.

15. Crear unha rede formal de testeo e de demostración a través de granxas piloto colaboradoras que permitan probar novas tecnoloxías e novos sistemas de xestión e de produción.

16. Incentivar a participación das explotacións leiteiras en proxectos de investigación, adaptando as ordes das axudas ás características e necesidades destas.

17. Potenciar as medidas de cooperación no marco do Programa de Desenvolvemento Rural de Galicia no eido do sector lácteo.

5. “Paquete lácteo” (Reunión 13/09/2019 – Mesa 2)

1. Modificar a lexislación do “Paquete Lácteo” para flexibilizar as condicións para o recoñecemento dunha OPL, tanto no que se refire ao número mínimo de gandeiros como no que atinxe ao volume comercializable, na liña da regulación doutros países europeos.

2. Ampliar as funcións e servizos que as OPL prestan aos gandeiros para facelas máis útiles e atractivas para estes, como pode ser a prestación de servizos de asesoramento integral ou de substitución aos seus socios.

3. Mellorar a eficiencia na prestación de servizos por parte das OPLs, dotándoas dun orzamento suficiente para poder contar cunha estrutura organizativa profesionalizada.

6. Interlocución produción – industria – distribución (Reunión 13/09/2019 – Mesa 3)

1. Reactivar o “Acordo Lácteo” a nivel estatal e reclamar do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación que asuma un papel de liderado que garanta o cumprimento dos acordos alcanzados polas organizacións de produtores, a industria e a distribución.

2. Reactivar o “Observatorio do Sector Lácteo” a nivel autonómico, incorporando nas reunións de traballo á distribución e asociacións de consumidores, mantendo reunións periódicas lideradas pola administración que sirvan para analizar as problemáticas e as tendencias do sector, co obxecto de

prever e previr crises, para contribuír á estabilidade do sector.

3. Crear unha “INLAC galega”, como unha asociación activa e con recursos para velar polos intereses do sector lácteo galego no conxunto do estado, en atención ao peso que Galicia ten na produción láctea, ou reclamar da actual INLAC unha maior atención aos intereses do sector lácteo galego, en proporción a súa contribución orzamentaria.

4. Crear un “Clúster do leite” que actúe como Lobby, para que cree opinión e defenda os intereses do sector lácteo, baixo unha estratexia conxunta que contribúa ao fortalecemento do sector.

5. Mellorar a transparencia ao longo da cadea do valor do leite e recuperar os estudos sobre a cadea de valor e formación de prezos, así como os estudos de custos de produción do leite en Galicia.

7. Asociacionismo entre gandeiros (Reunión 06/11/2019 – Mesa 1)

1. Impulsar a creación de asociacións de gandeiros-empresarios financiadas coas súas contribucións, libres de condicionamentos políticos, como instrumento independente e profesionalizado de representación e defensa dos intereses destes.

2. Mellorar as estruturas organizativas das cooperativas e profesionalizar a xestión das mesmas, orientando o seu modelo de negocio cara a xeración de valor para os seus asociados, fundamentalmente a través da transformación industrial e da comercialización do leite dos gandeiros.

3. Avanzar no desenvolvemento do modelo cooperativo, como se fixo en países como Irlanda ou Francia, mediante a creación de sociedades mercantís que permitan a entrada no capital de investidores externos, co obxectivo de incrementar a capacidade de transformación industrial e de comercialización de produtos e derivados lácteos a nivel nacional e internacional.

8. Formación, investigación e man de obra na industria (Reunión 06/11/2019 – Mesa 2)

Formación e man de obra.-

1. Mellorar as canles de comunicación entre os centros de formación, as universidades e as industrias lácteas, co obxectivo de coñecer as súas necesidades e adaptar o deseño curricular e a oferta formativa a estas.
2. Establecer un programa de formación, tanto para os profesores dos ciclos de formación profesional como para os do ámbito universitario, co fin de actualizar os seus coñecementos aos rápidos avances que se producen nas tecnoloxías e nos procesos industriais.
3. Valorar da man da industria a posibilidade de ofertar unha Formación Profesional Dual, orientada á formación de operadores e elaboradores de produtos lácteos, fundamentalmente dirixida ao sector queixeiro.
4. Desenvolver da man da industria cursos de especialización en aspectos relacionados cos procesos e tecnoloxías industriais, coa loxística ou coa seguridade alimentaria, contando con formadores especializados nos temas a impartir.
5. Fomentar a formación continua dos empregados para mellorar a reciclaxe profesional e a promoción interna nas empresas, aproveitando a oferta formativa da Axencia Galega de Calidade Alimentaria para o deseño de esquemas formativos que permitan compatibilizar o traballo coa formación.
6. Mellorar a difusión das axudas para a transferencia de coñecemento e actividades de información do Programa de Desenvolvemento Rural de Galicia, especificamente as contempladas na submedida 1.1 Formación profesional e adquisición de competencias.

Investigación.-

7. Reforzar a Aula de Produtos Lácteos como centro de innovación de referencia na península ibérica para a industria láctea, dotándoa da estrutura e das capacidades necesarias para dar resposta áxil ás demandas desta.

8. Incentivar a contratación por parte da industria láctea de persoal altamente cualificado para desenvolver liñas de I+D+i, ben para formar parte dos equipos de investigación propios que poida ter a industria, ou ben para incorporarse como xestores de innovación.

9. Sensibilización da sociedade da importancia do sector (Reunión 06/11/2019 – Mesa 3)

1. Desenvolver campañas de promoción do sector a nivel nacional que conecten coa parte emocional de consumidores afastados do mundo rural, para destacar os efectos positivos da produción leiteira en sentido amplo (benestar animal, xeración de riqueza nos espazos rurais, conservación da paisaxe e o medioambiente, así como os beneficios para a saúde derivados do seu consumo).
2. Introducir dentro das estratexias de comunicación do sector lácteo a difusión de información científica sobre os efectos positivos do consumo de leite e derivados lácteos para a saúde, como estratexia para contrarrestar información falsa e interesada sobre os produtos lácteos.
3. Contar, dentro das campañas de promoción sobre o consumo de produtos lácteos, con prescriptores de referencia no campo da saúde, do deporte e do ámbito científico.
4. Implicar no financiamento das campañas de promoción a toda a cadea de valor do leite e ás administracións, definindo unha estratexia conxunta e global que xere de forma pro activa información continua e recorrente sobre o sector lácteo.
5. Concentrar os esforzos da administración autonómica na promoción de produtos lácteos galegos nos principais mercados de destino fóra da nosa Comunidade.
6. Fomentar e impulsar o consumo de produtos lácteos galegos nos centros públicos dependentes da administración, como colexios ou hospitais, entre outros.
7. Desenvolver campañas de sensibilización sobre os aspectos positivos do leite e da produción leiteira en colexios, ben directamente a través de campañas institucionais ou ben a través das ANPAS,

que contemplen visitas a granxas, a industrias, así como encontros con prescriptores que resalten as características nutricionais do leite e dos derivados lácteos.

8. Crear, en liña co anterior, unha rede de granxas tipo que poidan ser visitadas por estudantes, para fomentar e proxectar unha imaxe positiva do sector, incidindo nos aspectos de coidado e benestar animal.

9. Desenvolver accións de “Responsabilidade Social Empresarial”, tanto por parte dos produtores, como por parte da industria, ou de xeito conxunto, co obxectivo de facer o sector máis visible fronte á sociedade.

10. Perseguir e endurecer o réxime sancionador polo emprego da palabra “leite” e outras palabras que se identifican historicamente con outros produtos lácteos en alimentos que non son de orixe animal co fin de confundir ao consumidor, inducindo a pensar que eses produtos teñen as mesmas características nutricionais que os lácteos.

10. Aspectos medioambientais e benestar animal (Reunión 24/01/2020 – Mesa 1)

1. Sensibilizar aos consumidores sobre o sector lácteo Galego, salientando as súas particularidades rexionais, destacando a contribución do sector á conservación do territorio, ao benestar animal e o seu papel como provedor de servizos ecosistémicos, trasladando que o sector lácteo non é o culpable do cambio climático.

2. Deseñar un sistema de medición da pegada de carbono propio para o sector lácteo galego que teña en conta as particularidades específicas do sistema de produción e do territorio: captación de carbono da superficie forraxeira, dos pastos e das masas arboradas ao redor das granxas.

3. Poñer en valor, como elemento diferenciador da sostibilidade do sector, a menor pegada hídrica na produción de forraxes con respecto a outros territorios.

4. Desenvolver unha actuación coordinada da administración rexional (agricultura-medioambiente-industria) para establecer medidas para a mello-

ra da eficiencia enerxética nas explotacións.

5. Impulsar accións de economía circular nas explotacións.

6. Promover o aumento da base territorial das explotacións como medida para reducir o impacto ambiental da actividade gandeira.

7. Facilitar ás granxas o emprego de novas tecnoloxías que permitan mellorar a eficiencia enerxética, a xestión integral de residuos ou a aplicación de fitosanitarios, contribuíndo á redución de custos de produción.

8. Reforzar, nas axudas para plans de mellora, os criterios nos que se priman os investimentos en eficiencia enerxética ou na redución do impacto medioambiental das explotacións.

9. Regular os selos de calidade para evitar a confusión no consumidor final e a perda de credibilidade, poñendo en valor aqueles aspectos medioambientais e de benestar animal que van máis aló do cumprimento das obrigas legais.

10. Elaborar censos de fauna salvaxe, establecendo plans de acción específicos para evitar danos aos cultivos e riscos sanitarios, mellorando a coordinación entre a Consellería do Medio Rural e a Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda.

11. Necesidades/medidas para o sector na nova PAC (Reunión 24/01/2020 – Mesa 2)

1. Defender o mantemento das axudas da PAC para garantir a renda dos agricultores e racionalizar as axudas do segundo pilar.

2. Definir a figura de “agricultor xenuíno” de tal xeito que os beneficiarios das axudas sexan agricultores profesionais, aqueles cuxos ingresos principais proveñen da actividade agraria e topar as axudas como medida redistributiva.

3. Orientar as axudas á incorporación e plans de mellora para incentivar a sucesión de explotacións por parte de persoas alleas á mesma evitando a perda de investimento produtivo.

4. Incentivar o mantemento de explotacións en zonas cunha baixa carga gandeira, favorecendo medidas de desintensificación e deslocalización da produción en zonas cunha elevada carga gandeira,

en paralelo a accións de mobilidade de terras.

5. Establecer como criterio adicional nas axudas directas da PAC o emprego xerado na explotación.

6. Adoptar eco-esquemas que primen as características da produción láctea galega (baixa carga gandeira, pastoreo, conservación dos elementos da paisaxe tradicional, monte ao redor das explotacións...), que resulten de fácil implantación para os gandeiros.

7. Crear eco-esquemas baseados na futura regulación de sistemas de produción integrada ou da marca leite de pastoreo.

8. Revisar no segundo pilar da PAC as axudas a investimentos industriais priorizando proxectos colaborativos e investimentos xeradores de valor engadido, evitando financiar instalacións sobredimensionadas, e reducir as axudas para infraestruturas rurais.

9. Establecer dentro das axudas de desenvolvemento rural, axudas de promoción e comercialización de produtos lácteos en novos mercados e para a internacionalización.

10. Reformular a configuración do actual pago verde no relativo á rotación de cultivos para mellorar a eficacia e a utilidade da axuda para os gandeiros.

11. Evitar penalizar nas axudas directas por superficie elementos da paisaxe, como árbores, bosques de ribeira, charcas ou sebes, entre outros.

12. Acceso a mercados exteriores e novos nichos de mercado (Reunión 24/01/2020 - Mesa 3)

Acceso a mercados exteriores

1. Desenvolver accións de política industrial orientadas á captación de investimento industrial en Galicia conectado cos mercados internacionais, como se ten feito noutras rexións produtoras europeas.

2. Desenvolver unha estratexia para a exportación de produtos lácteos galegos coa implicación da industria láctea, a Consellería do Medio Rural e a Consellería de Economía, Empresa e Innovación a través do IGAP: estudos de mercado, asesoramento, formación, asistencia a feiras, misións comerciais...

3. Reorientar as axudas públicas á industria láctea, primando en maior medida que na actualidade a transformación industrial do leite en produtos e derivados lácteos de valor engadido, e sobre todo aqueles orientados á exportación.

4. Reclamar da INLAC unha clara implicación na promoción de produtos lácteos en mercados exteriores, aproveitando, entre outras alternativas, as liñas de axudas da PAC específicas para a promoción de produtos lácteos no mercado interior e en terceiros países.

5. Simplificar os trámites burocráticos necesarios para a exportación e crear estruturas de apoio específicas para o sector lácteo dentro do IGAP.

6. Desenvolver proxectos de I+D+i orientados ao deseño de novos envases e procesos produtivos que, sen alterar as características dos queixos con D.O.P. melloren a súa capacidade para viaxar, así como adaptar os pregos de condicións aos novos formatos de consumo e ás novas tecnoloxías.

7. Aproveitar as capacidades e potencialidades de Galicia para a produción queixeira e o asentamento de novos operadores industriais, tanto para mellorar a balanza comercial dos queixos en España, como para abrir camiño cara á exportación.

Novos nichos de mercado

8. Regular a marca de pastoreo e a de produción integrada, como elementos de diferenciación para abordar novos nichos de mercado que conectan cunha maior preocupación e conciencia social dos consumidores polo benestar animal e o medioambiente.

9. Incrementar a produción de leite ecolóxico e a súa transformación industrial en Galicia, en substitución de leite ecolóxico importado doutros países do norte de Europa para cubrir a demanda do mercado nacional.

10. Desenvolver accións de I+D+i para o desenvolvemento de novos produtos, como produtos lácteos funcionais, leite e produtos lácteos con Beta Caseína A2, liñas enerxéticas ou relacionadas coa terceira idade.

ANEXO II.

ENQUISA DE PARTICIPACIÓN AOS GANDEIROS DE VACÚN DE LEITE

1. Introducción e metodoloxía

Introdución

Esta enquisa realizouse co obxectivo de coñecer a situación, os problemas principais e as perspectivas das explotacións de vacún de leite de Galicia, co fin de recoller as súas inxerencias e facelos participantes directos da Estrategia de Dinamización do Sector Lácteo Galego, desenvolvida pola Consellería do Medio Rural da Xunta de Galicia, coa colaboración da Fundación Juana de Vega.

Número de gandeiros e tamaño da mostraxe

En total entrevistáronse 367 titulares de explotacións de vacún leiteiro de Galicia, elixidos mediante mostraxe aleatorio non proporcional, tomando como poboación de partida a totalidade de produtores con entregas de leite inscritos no Fondo Galego de Garantía Agraria (FOGGA) no ano 2018, que se elevaba a 8.218 produtores, representando unha fracción de mostraxe do 4,46%. O tamaño da mostra foi calculado para cumprir os criterios dun marxe de erro máximo admitido do 5% e un intervalo de confianza do 95%.

A poboación de gandeiros dividiuse en 4 estratos, definidos segundo a produción de leite da súa explotación: Estrato <250, produción inferior a 250 toneladas; Estrato 250-500, produción entre 250 e 500 toneladas; Estrato 500-1000, produción entre 500 e 1.000 toneladas e Estrato >1000, produción superior a 1.000 toneladas. A selección da mostra foi realizada de forma aleatoria dentro de cada estrato.

A fracción de mostraxe incrementouse co tamaño do estrato, tendo en conta o peso da produción (Táboa Anexo 1), con valores medios por estrato, de <250 a >1.000, de 1,44%, 4,93%, 9,45% e 23,25%, respectivamente.

Táboa Anexo 1. Produtores, produción e gandeiros enquisados por estrato.

Estrato	Produtores por estrato	Produción por estrato	% Produción estrato / Total	Gandeiros enquisados
0-250	5.192	541.897.062	20,38	75
250-500	1.481	529.172.126	19,90	73
500-1000	1.016	693.256.475	26,07	96
>1000	529	895.289.508	33,66	123
TOTAL	8.218	2.659.615.171	100	367

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do FOGGA.

Unha vez realizadas as enquisas, o número de gandeiros por estrato tivo modificacións en función da produción das granxas no ano 2018, quedando finalmente 77 gandeiros no Estrato <250, 73 no Estrato 250-500, 94 no Estrato 500-1000 e 123 no Estrato >1000.

Cuestionario e entrevistas

Elaborouse un cuestionario no que se incluíron preguntas relativas a distintos aspectos da produción de leite de vacún, que se inclúen no apartado “Contido do Cuestionario”. Os datos recollidos nesta enquisa foron empregados por agregación aos de outras explotacións, sen facer referencia a ningunha explotación individual.

O cuestionario foi cuberto mediante entrevistas telefónicas realizadas entre novembro de 2019 e xaneiro de 2020. Estas entrevistas foron levadas a cabo por persoal técnico especializado na xestión de explotacións de vacún de leite co apoio da aplicación informática SurveyMonkey.

Contido do Cuestionario

Nas preguntas onde non se especifica o tipo de resposta necesaria, estas teñen o formato Si – Non – NS/NC.

1) Identificación da enquisa

- a) Número da enquisa.

2) Identificación da explotación de leite

- a) É vostede o titular dunha explotación de leite?

3) Características das explotacións enquisadas

- a) É vostede o titular único da explotación ou está nunha sociedade?
 - i) Resposta Titular Único: Cantos anos ten?
 - ii) Resposta Sociedade: Cantos socios son?
 - iii) Resposta Sociedade: Cantos anos ten vostede?
 - iv) Resposta Sociedade: Cantos anos ten o socio máis novo da sociedade?
- b) Cantas vacas se muxen na explotación habitualmente?
- c) Produción de leite no ano 2018?

4) Perspectivas

1. Para comezar realizamos unha serie de preguntas para ver como ve ao sector lácteo (a nivel global) e o contexto do gandeiro (a nivel particular - futuro a medio prazo da explotación).
 - a) Como cualificaría a situación do sector lácteo en Galicia?: 1 (moi mala) - 5 (moi boa)
 - b) Como cualificaría a visión que ten a sociedade (urbana) sobre a produción de leite e o labor do gandeiro?: 1 (moi mala) - 5 (moi boa)
 - c) Nas actuais circunstancias, ten intención de continuar en vacún de leite nos próximos 5/10 anos?
 - i) Resposta SI: Ten intención de?: Aumentar a produción - Mantela - Diminuíla
 - ii) Resposta NON: Ten pensado dedicarse á produción de carne?
 - d) No caso de non continuar ou ser o titular maior de 55 anos: Ten posibilidades de sucesión/transmisión da explotación dentro da familia?
 - i) Resposta NON: Ten previsto vender/alugar a explotación a persoas alleas á explotación?
 - (1) Resposta NON: Que destino ten pensado dar ás terras (1º Nomeamos as opcións - Resposta múltiple)?: Dedicar a outros cultivos - Venda - Aluguer - Cesión gratuita - Forestar - NS/NC
 - e) Entrega leite de pastoreo ou ecolóxico?: Si (Cal?) - Non - NS/NC
 - i) Resposta NON: Estaría interesado/ten intención/pensa cambiar a produción cara algunha destas producións?: Si (Cal?) - Non - NS/NC

5) Administracións

- a) Considera que as axudas públicas (PAC, plans de mellora e incorporación, control leiteiro, etc.) están ben orientadas ás necesidades do sector?
- b) Considera que as administracións son áxiles na tramitación de axudas, emisión de informes ou na concesión de licenzas para a obtención de subvencións?
- c) Considera que debe haber incentivos e/ou asesoramento para facilitar a transmisión de granxas a persoas alleas á explotación?
- d) Considera necesario ampliar a idade para poder ser beneficiario das axudas á incorporación?

- e) Considera necesario un maior control sobre as axudas recibidas?

6) Asociacionismo - Cooperativas

Falamos de cooperativas agrarias, non de CUMAs

- a) Pertence a algunha cooperativa?
- i) Resposta SI: Que servizos lle presta a cooperativa (contestar con Si - Non - NS/NC a cada afirmación)?:
 - (1) Recollida de leite
 - (a) Resposta SI: A cooperativa industrializa ese leite?
 - (2) Venda de alimentación animal
 - (3) Venda de outras subministracións
 - (4) Servizos agrícolas (maquinaria)
 - (5) Asesoramento técnico na produción (no punto de asesoramento xa imos preguntar polos tipos)
 - ii) Resposta SI: Como considera que repercute nos resultados económicos da súa explotación a pertenza á cooperativa?: Melloran - Non inflúe - Empeoran - NS/NC
 - iii) Resposta SI: Vese vostede máis como socio ou como cliente da cooperativa?: Socio - Cliente - NS/NC
 - iv) Resposta SI: Esta satisfeito coa súa cooperativa, indique o grao de satisfacción de 1 a 5: 1 (moi malo) - 5 (moi bo)

7) Asociacionismo - Sindicatos/Asociacións agrarias

- a) Está afiliado a algún sindicato ou pertence a algunha asociación agraria?
- i) Resposta SI: Paga cota para estar afiliado?
 - ii) Resposta SI: Que servizos lle presta o sindicato/asociación (contestar con Si - Non - NS/NC a cada afirmación)?:
 - (1) Xestión de axudas
 - (2) Asesoría fiscal, contable, laboral e trámites en xeral
 - (3) Formación
 - iii) Resposta SI: Síntese representado polo sindicato?
 - iv) Resposta SI: Que grao de satisfacción ten co seu sindicato/asociación?: 1 (moi malo) - 5 (moi bo)
 - v) Resposta NON: Por que non está?: Non me representa - Custe económico - Politización - NS/NC

8) Asociacionismo - OPLs

- a) Coñece o que é unha organización de produtores lácteos (OPL)?
- b) Pertence a algunha OPL?
- i) Resposta SI: En caso de pertencer a unha OPL, sabe o que é un mandato de negociación do leite?
 - (1) Resposta SI: En caso de saber o que é un mandato de negociación, ten firmado algún?
 - (a) Resposta SI: En que ano firmou?: Antes de 2019 - 2019
 - (2) Resposta NON: Por que non o firmou?: Ninguén llo ofrecera - Prefiro negociar o contrato eu mesmo - NS/NC
 - ii) Resposta SI: Que grao de satisfacción ten coa súa OPL?: 1 (moi malo) - 5 (moi bo)
 - iii) Resposta NON: Por que?: Descoñezo a existencia das OPL - Sei que existen, pero non sei para

que serven - Prefiro negociar o contrato eu mesmo - NS/NC

- (1) De non estar nunha OPL por falta de información, estaría disposto a integrarse nunha, para que se negocie de forma colectiva o seu leite?

9) Asesoramento

- a) Con que servizos de asesoramento conta (contestar con Si - Non - NS/NC a cada afirmación)?:
- i) Sanidade
 - ii) Servizo de control reprodutivo
 - iii) Calidade do leite
 - iv) Alimentación
 - v) Xestión Técnico / Económica
 - vi) Produción e calidade das forraxes
- b) Conta con servizos de asesoramento independente ou están ligados a algún tipo de subministrador/proveedor?: Independente - Subministrador - Ambos - Non teñen
- i) En caso de estar ligados a algún subministrador/proveedor, considera que é un asesoramento obxectivo?

10) Industria

- a) Desde que se fixeron obrigatorios os contratos, apreciou unha melloría/maior claridade na negociación coa industria?
- b) Considera que ten posibilidade de negociar con diferentes industrias a recollida do seu leite?
- c) A industria incumpre as condicións pactadas no contrato?: Si (Cal?) - Non - NS/NC
- d) Considera que ten unha comunicación fluída coa industria? 1 (moi mala) - 5 (moi boa)

11) Mercados

- a) Considera importante a promoción/defensa dos produtos lácteos para aumentar o seu consumo?
- b) Coñece o que é a INLAC?
- i) Resposta Si: Cree que son suficientes as campañas de promoción das administracións públicas e a INLAC?
 - ii) Resposta Si: Sabe a aportación que realiza vostede á INLAC? En caso de descoñecemento mellor facer unha aprox. para a seguinte pregunta
- c) A través da INLAC ou outra entidade, estaría disposto a incrementar a súa aportación económica para intensificar as campañas de promoción de mellora de imaxe do sector?

12) Formación

- a) Formación do titular: Universitaria / Bachiller / FP / Secundaria / Primaria
- i) Resposta Universitaria ou FP: Título con relación coa rama Agraria?
 - (1) Resposta Si: Considera suficiente a formación recibida para o seu desenvolvemento profesional como gandeiro?
 - (2) Resposta Si: Que melloras considera necesarias na formación (contestar con Si - Non - NS/NC a cada afirmación)?: Maior especialización centrada no sector lácteo - Máis formación práctica - Maior formación en xestión empresarial - Profesorado con máis experiencia práctica - Considero que a formación existente é suficiente
- b) Realizou o curso de aptitude empresarial agraria (curso que piden para optar ás axudas do plan de incorporación?

- i) Resposta SI: Considera suficiente a formación recibida para o seu desenvolvemento profesional como gandeiro?
- ii) Resposta SI: Que melloras considera necesarias nesta formación (contestar con Si - Non - NS/NC a cada afirmación)?: Maior especialización centrada no sector lácteo - Máis carga horaria - Máis formación práctica - Maior formación en xestión empresarial - Profesorado con máis experiencia práctica - Considero que a formación existente é suficiente - NS/NC
- c) No caso de existir formación especializada en xestión empresarial en vacún de leite, estaría disposto a pagar pola formación?

13) Traballo

- a) Ten empregados na granxa?: Si (Cantos?) - Non - NS/NC
 - i) Resposta NON: Estaría interesado en contratar empregados para a súa granxa?
 - ii) Resposta SI ou no punto i) SI: Encontra dificultades para atopar traballadores cualificados?
 - iii) Resposta SI ou no punto i) SI: Encontra dificultades para atopar traballadores non cualificado?
 - iv) Resposta SI ou no punto i) SI: Cales considera os maiores atrancos para atopar traballadores?: Baixo nivel formativo - Falta de experiencia - Malas condicións de traballo - Desprestixio - NS/NC
 - v) Resposta SI ou no punto i) SI: Considera cara a man de obra?
 - vi) Resposta SI ou no punto i) SI: Considera que ten unha formación axeitada para a xestión dos recursos humanos?

14) Medio ambiente

- a) Considera que unha explotación de leite supón un problema medioambiental?
- b) Está preocupado polas esixencias da normativa medioambiental?
- c) Fixo algún investimento a maiores do esixido pola normativa ou a industria?
- d) Considera que ten un problema para a xestión do xurro na súa explotación?
- e) Considera necesaria unha redución do emprego de fitosanitarios nos cultivos da explotación?
- f) Considera a fauna salvaxe un problema para a súa actividade?

15) Preocupacións

Indíquenos, por favor, dos seguintes cinco temas os dous que máis lle preocupan:

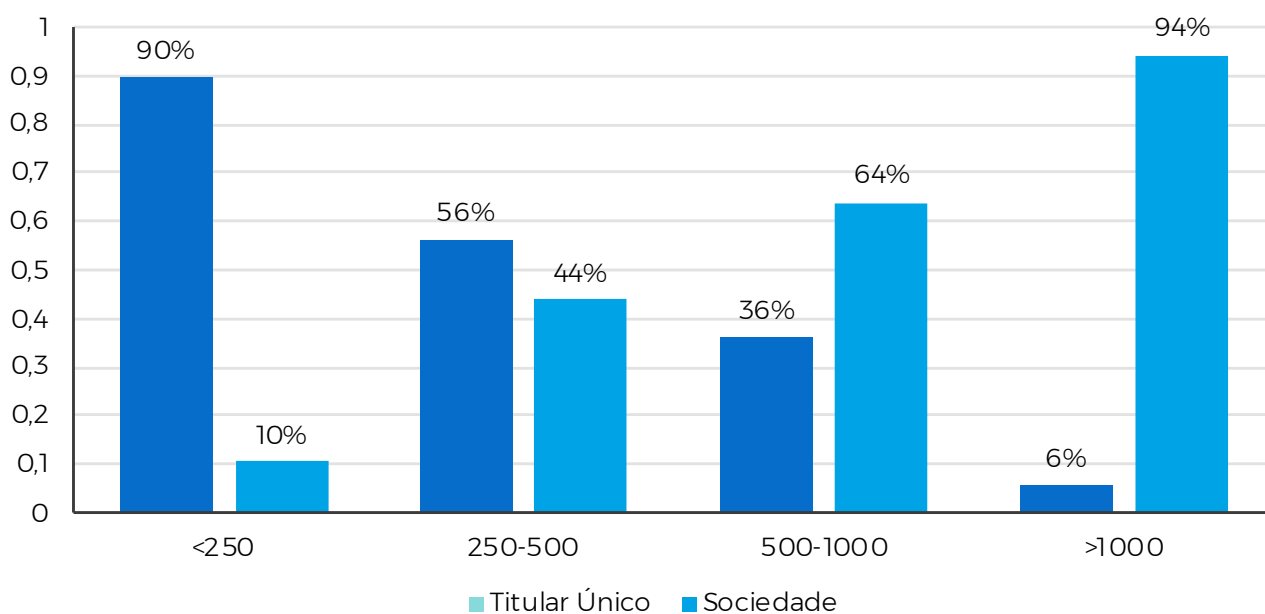
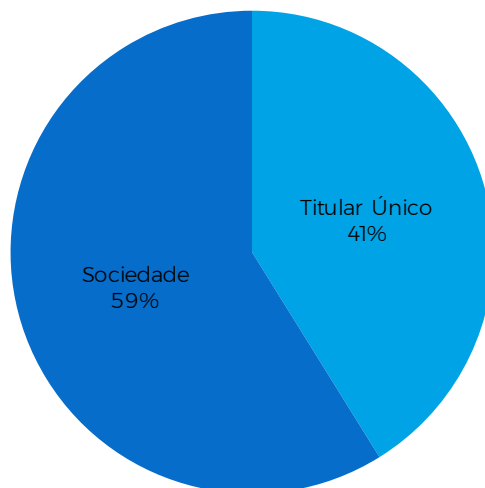
1. Sucesión
2. Base territorial
3. A falta de traballadores
4. Burocracia
5. Cumprimento da normativa medioambiental

16) Perspectivas

Que outras temas lle preocupan referidos á produción de leite? (Resposta aberta):

2. Características das explotacións enquisadas

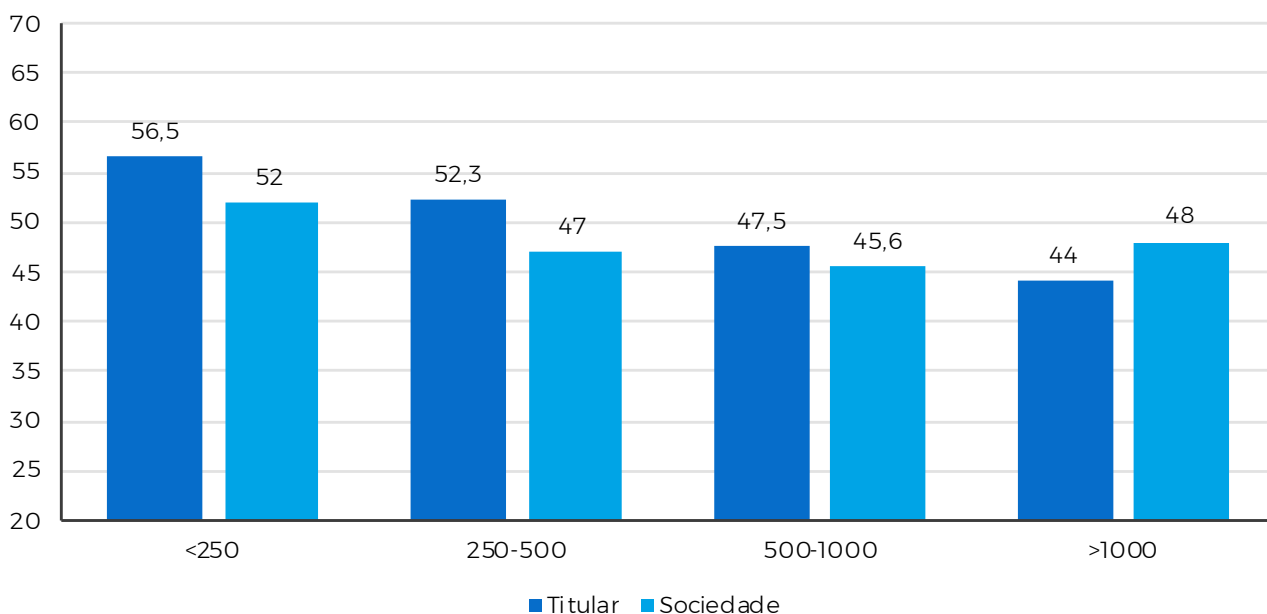
Resultados 2.1.- Titularidade das explotacións.

Estrato (Toneladas)	Titular Único %	Sociedade %
<250	89,61	10,39
250-500	56,16	43,84
500-1000	36,17	63,83
>1000	5,69	94,31
Total	41,14	58,86

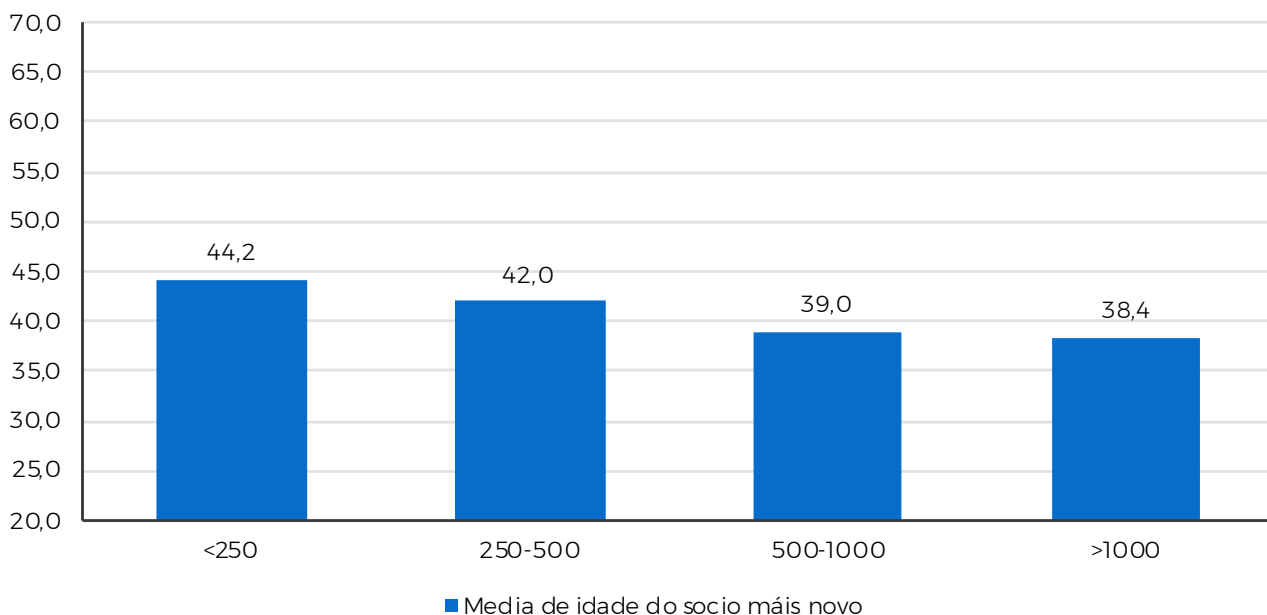
Estrato (Toneladas)	Titular Único	Sociedade	TOTAL
<250	69	8	77
250-500	41	32	73
500-1000	34	60	94
>1000	7	116	123
Total	151	216	367

Resultados 2.2.- Media da idade dos gandeiros enquisados.

Estrato (Toneladas)	Titular Único	Sociedade
<250	56,5	52,0
250-500	52,3	47,0
500-1000	47,5	45,6
>1000	44,0	48,0

Resultados 2.3.- No caso das sociedades; media da idade dos socios máis novos.

Estrato (Toneladas)	Idade do socio máis novo
<250	44,2
250-500	42,0
500-1000	39,0
>1000	38,4

Resultados 2.4.- No caso das sociedades; media de socios na explotación.

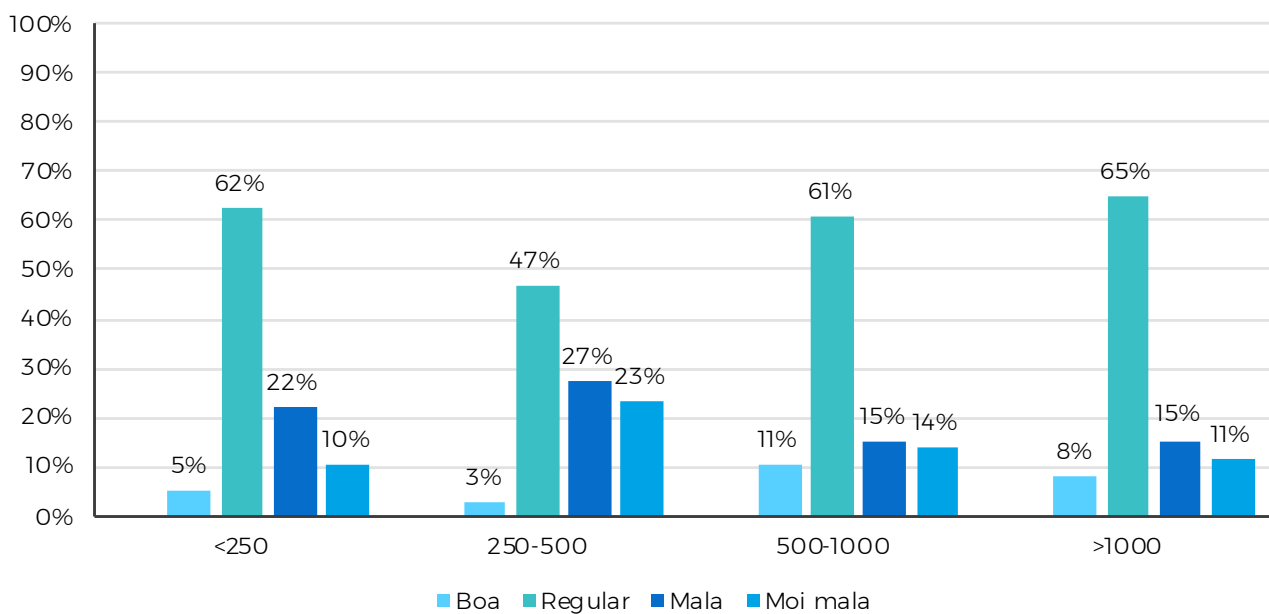
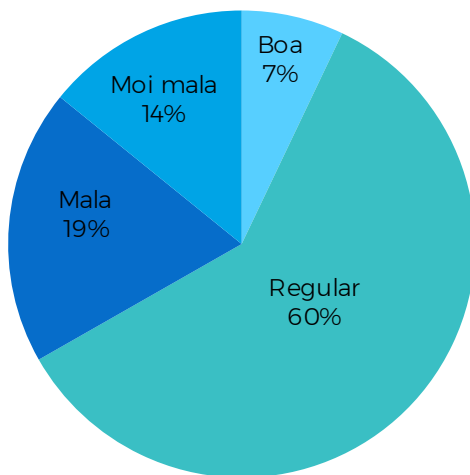
Estrato (Toneladas)	Socios
<250	2,0
250-500	3,5
500-1000	2,3
>1000	3,2

Resultados 2.5.- Media de vacas en muxidura e produción media anual.

Estrato (Toneladas)	Vacas en muxidura	Produción media anual
<250	22,7	120.844
250-500	41,1	372.835
500-1000	66,2	713.138
>1000	150,3	1.822.357

3. Perspectivas xerais sobre o sector

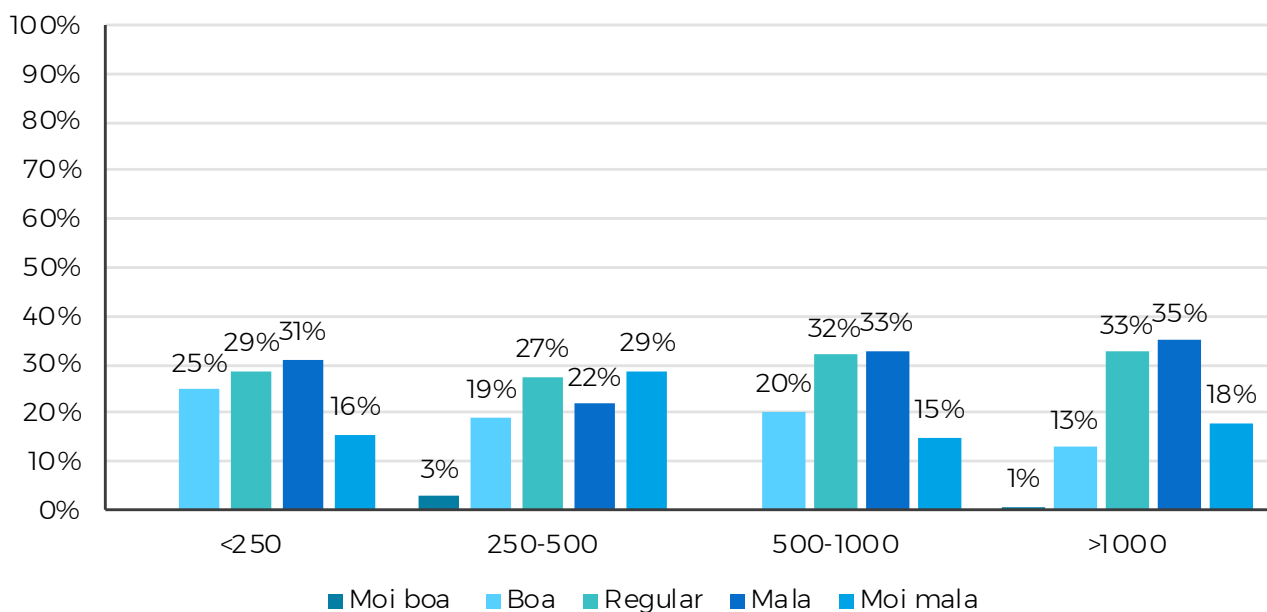
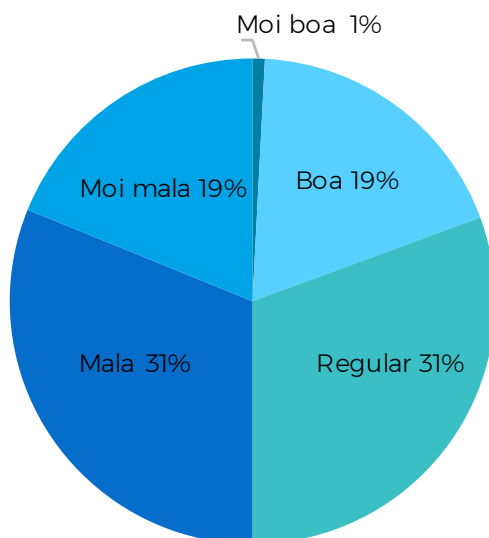
Resultados 3.1.- Valoración dos gandeiros sobre a situación do sector lácteo en Galicia.

Estrato (Toneladas)	Moi boa %	Boa %	Regular %	Mala %	Moi mala %
<250	0,00	5,19	62,34	22,08	10,39
250-500	0,00	2,74	46,58	27,40	23,29
500-1000	0,00	10,64	60,64	14,89	13,83
>1000	0,00	8,13	65,04	15,45	11,38
Total	0,00	7,08	59,67	19,07	14,17

Estrato (Toneladas)	Moi boa	Boa	Regular	Mala	Moi mala	TOTAL
<250	0	4	48	17	8	77
250-500	0	2	34	20	17	73
500-1000	0	10	57	14	13	94
>1000	0	10	80	19	14	123
Total	0	26	219	70	52	367

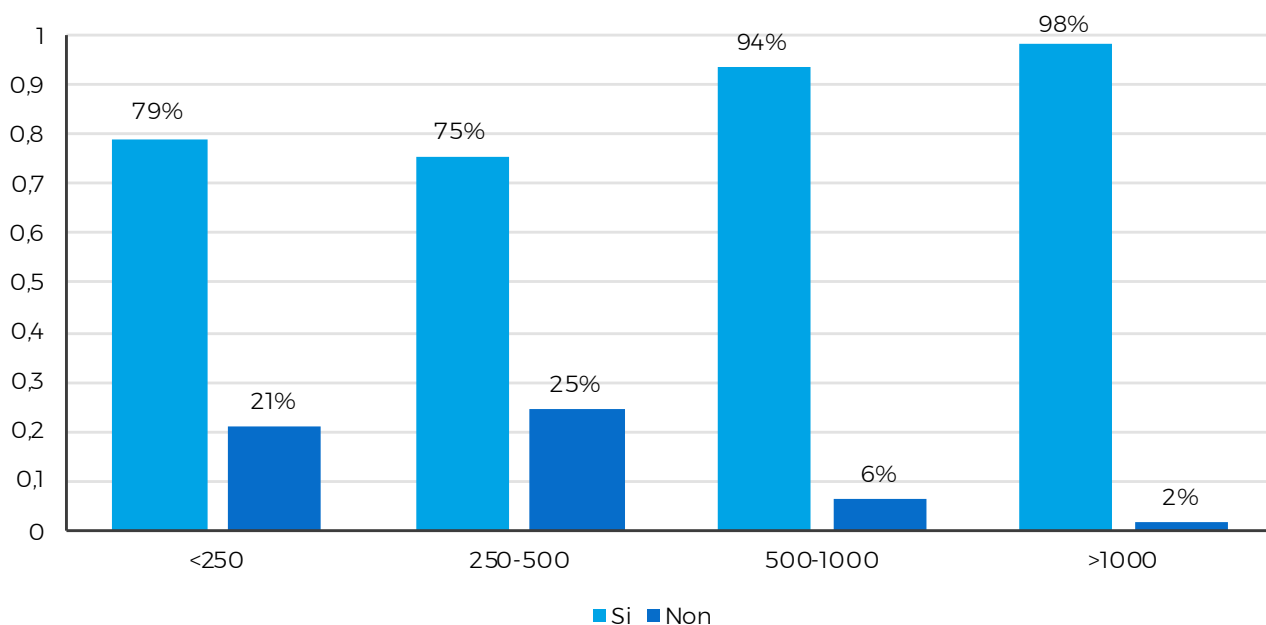
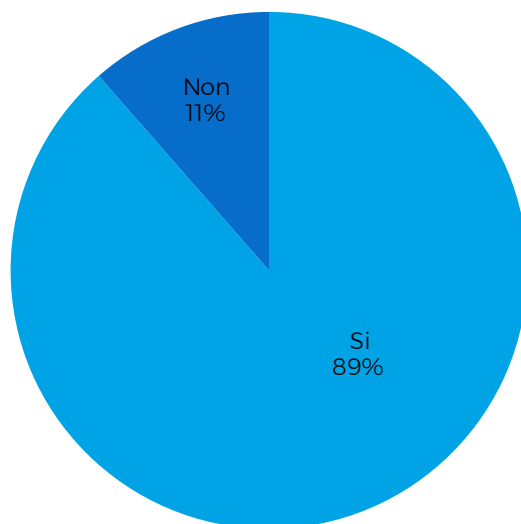
Resultados 3.2.- Valoración dos gandeiros sobre a visión que ten a sociedade urbana sobre a produción de leite e o seu labor.

Estrato (Toneladas)	Moi boa %	Boa %	Regular %	Mala %	Moi mala %	N/C %
<250	0,00	24,68	28,57	31,17	15,58	0,00
250-500	2,74	19,18	27,40	21,92	28,77	0,00
500-1000	0,00	20,21	31,91	32,98	14,89	0,00
>1000	0,81	13,01	32,52	34,96	17,89	0,81
Total	0,82	18,53	30,52	31,06	18,80	0,27

Estrato (Toneladas)	Moi boa	Boa	Regular	Mala	Moi mala	N/C	TOTAL
<250	0	19	22	24	12	0	77
250-500	2	14	20	16	21	0	73
500-1000	0	19	30	31	14	0	94
>1000	1	16	40	43	22	1	123
Total	3	68	112	114	69	1	367

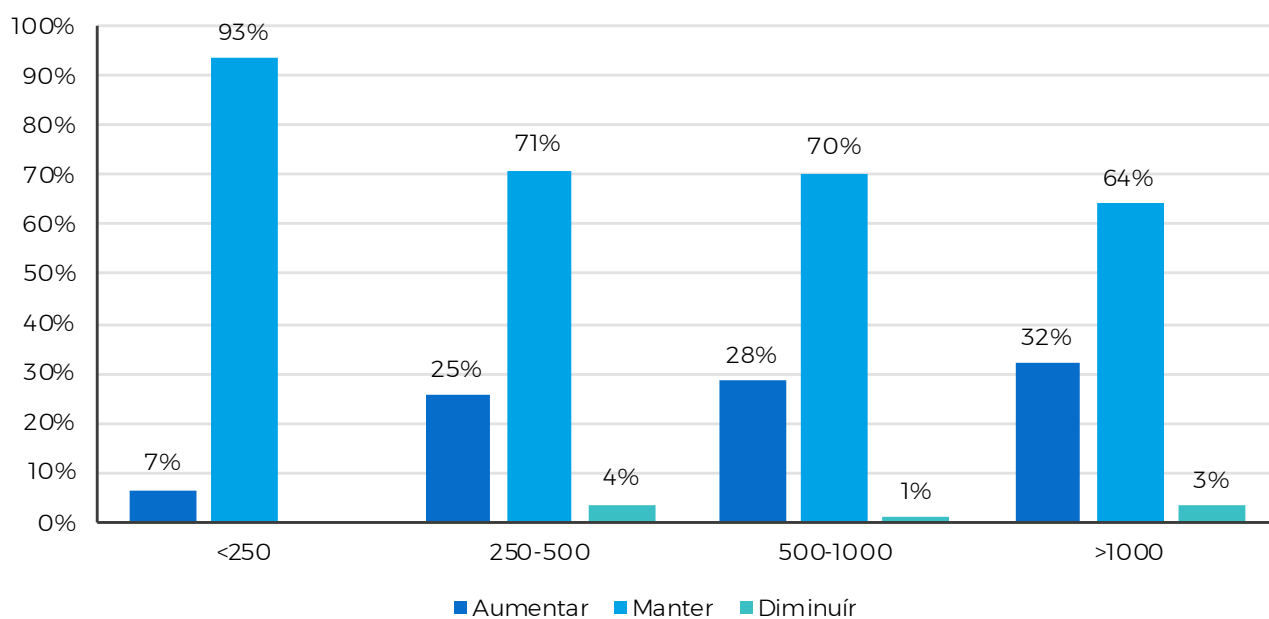
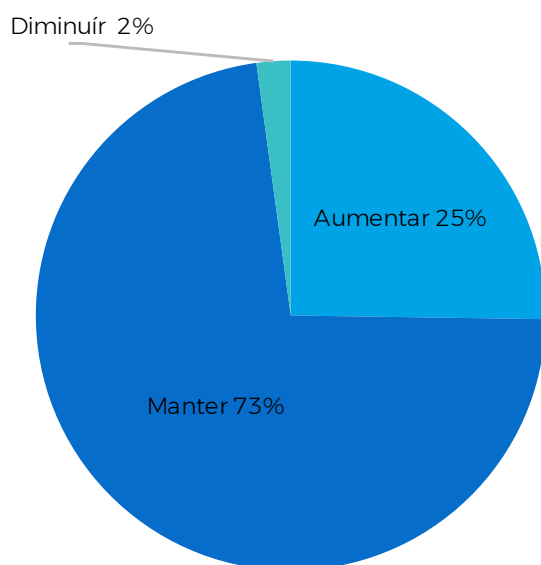
Resultados 3.3.- Nas actuais circunstancias, gandeiros que teñen intención de continuar en vacún de leite nos próximos 5/10 anos.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	79,22	20,78
250-500	75,34	24,66
500-1000	93,62	6,38
>1000	98,37	1,63
Total	88,56	11,44

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	61	16	77
250-500	55	18	73
500-1000	88	6	94
>1000	121	2	123
Total	325	42	367

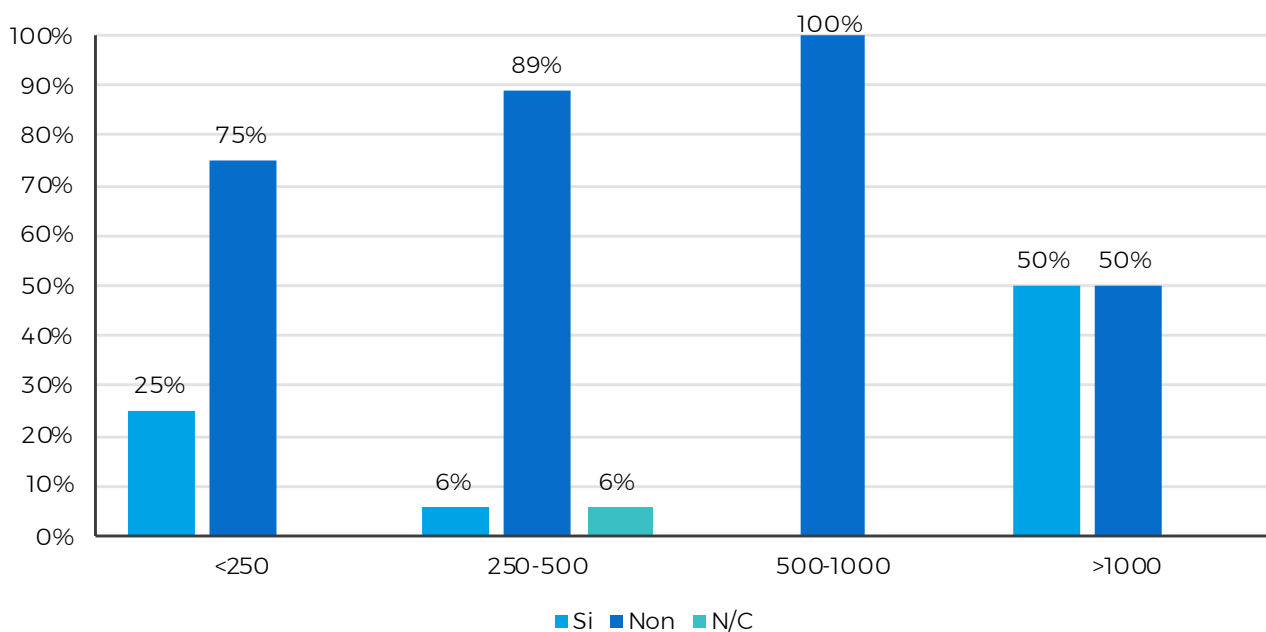
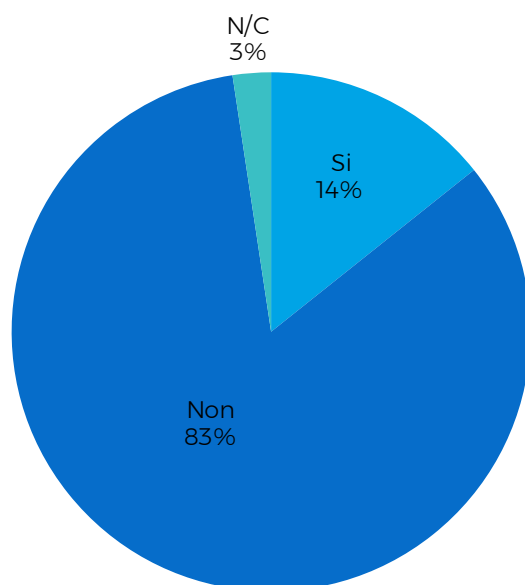
Resultados 3.3.1.- Perspectivas sobre a produción das explotacións por parte dos gandeiros que teñen intención de continuar nos próximos 5/10 anos.

Estrato (Toneladas)	Aumentar %	Manter %	Diminuír %
<250	6,56	93,44	0,00
250-500	25,45	70,91	3,64
500-1000	28,41	70,45	1,14
>1000	32,23	64,46	3,31
Total	25,23	72,62	2,15

Estrato (Toneladas)	Aumentar	Manter	Diminuír	TOTAL
<250	4	57	0	61
250-500	14	39	2	55
500-1000	25	62	1	88
>1000	39	78	4	121
Total	82	236	7	325

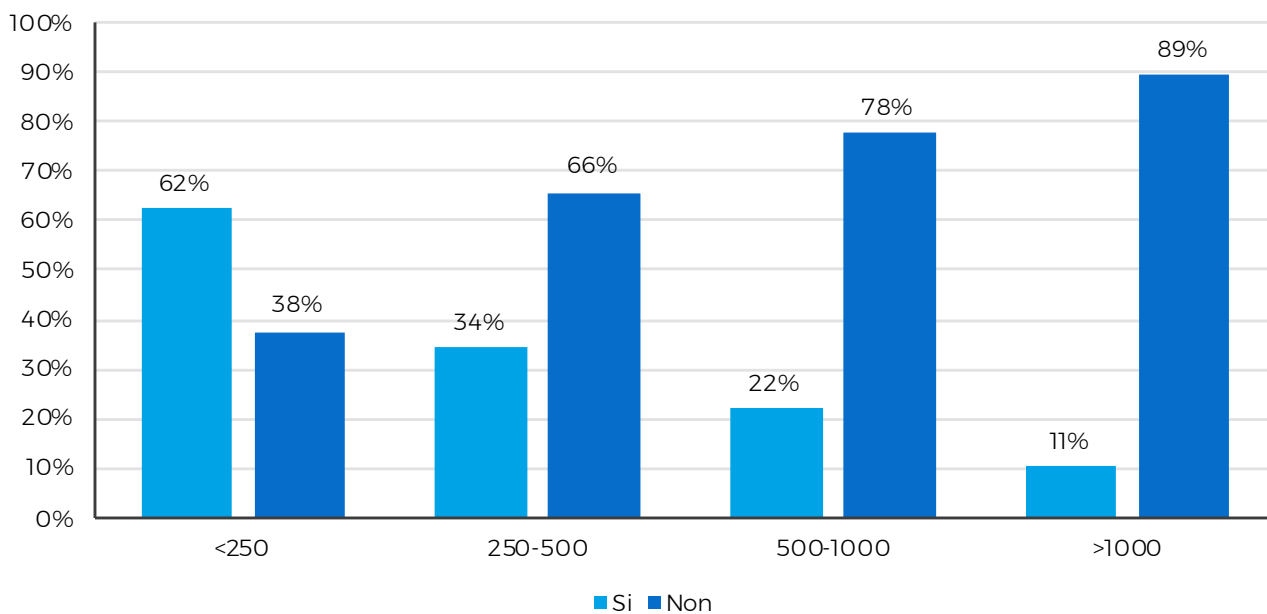
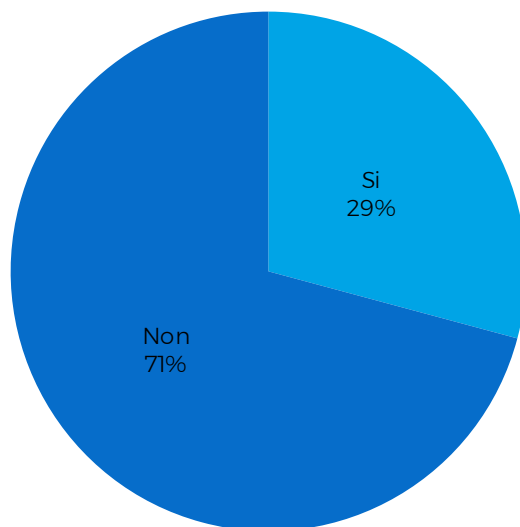
Resultados 3.3.2.- Nos casos nos que non se continúa; cantos gandeiros teñen intención de pasarse á produción de carne.

Estrato (Toneladas) %	Si %	Non %	N/C %
<250	25,00	75,00	0,00
250-500	5,56	88,89	5,56
500-1000	0,00	100,00	0,00
>1000	50,00	50,00	0,00
Total	14,29	83,33	2,38

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	4	12	0	16
250-500	1	16	1	18
500-1000	0	6	0	6
>1000	1	1	0	2
Total	6	35	1	42

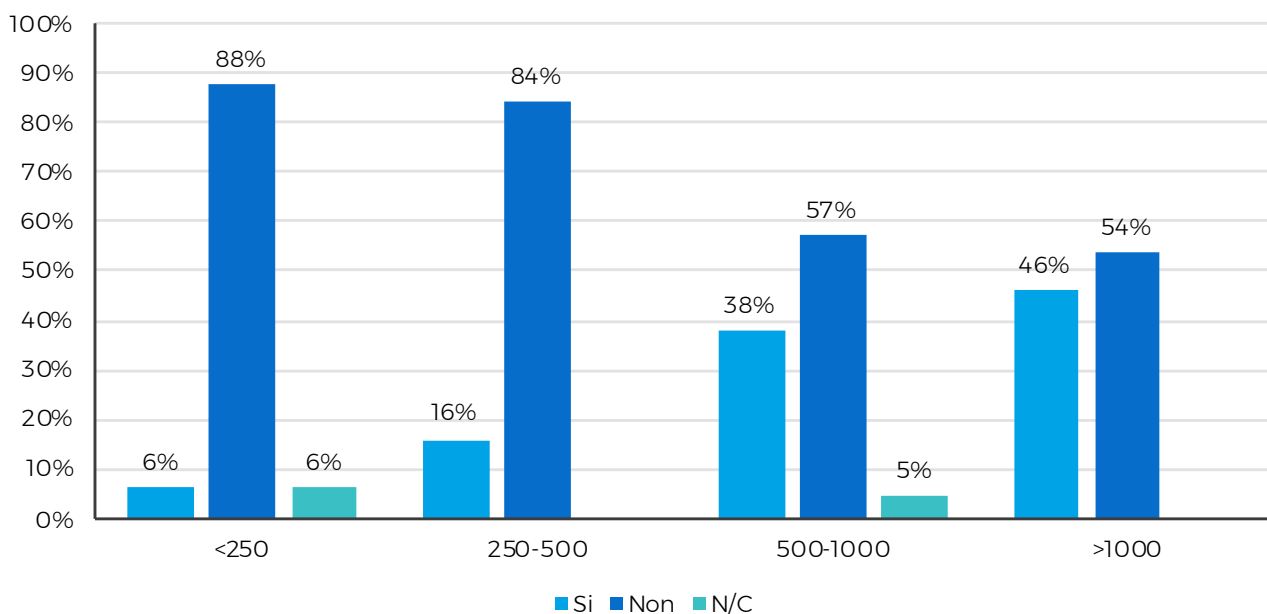
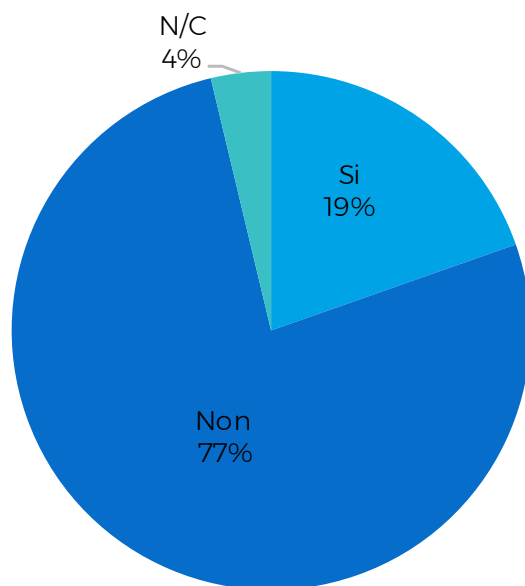
Resultados 3.4.- Explotacións con titulares maiores de 55 anos ou que non continúan.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	62,34	37,66
250-500	34,25	65,75
500-1000	22,34	77,66
>1000	10,57	89,43
Total	29,16	70,84

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	48	29	77
250-500	25	48	73
500-1000	21	73	94
>1000	13	110	123
Total	107	260	367

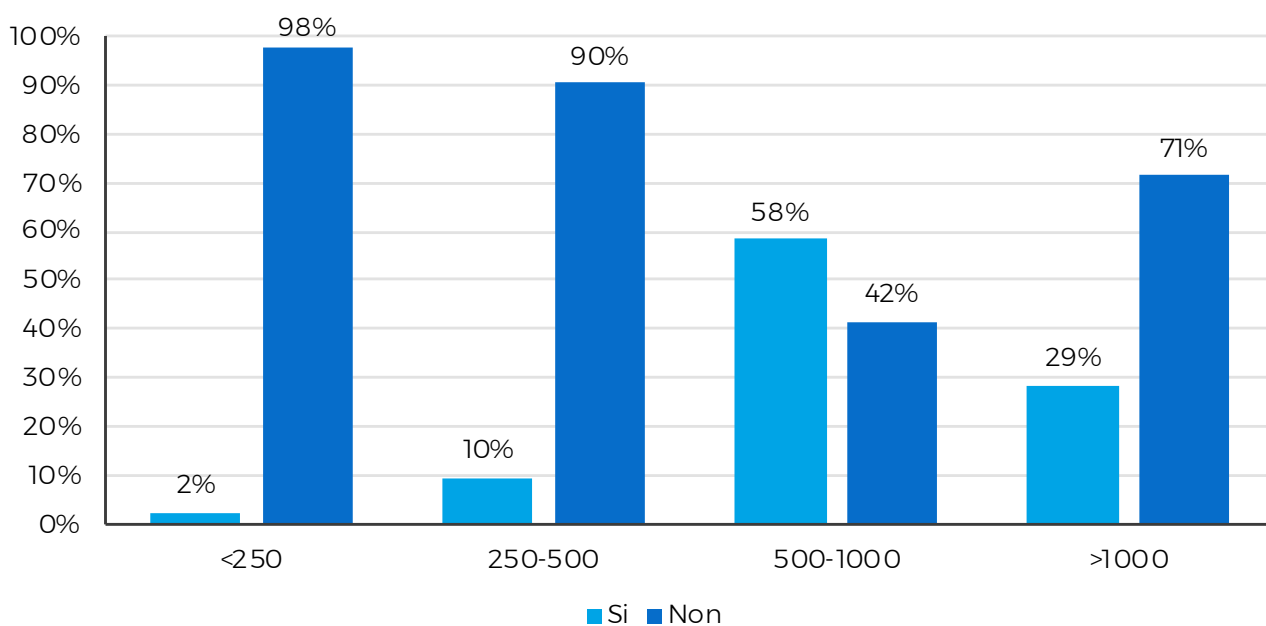
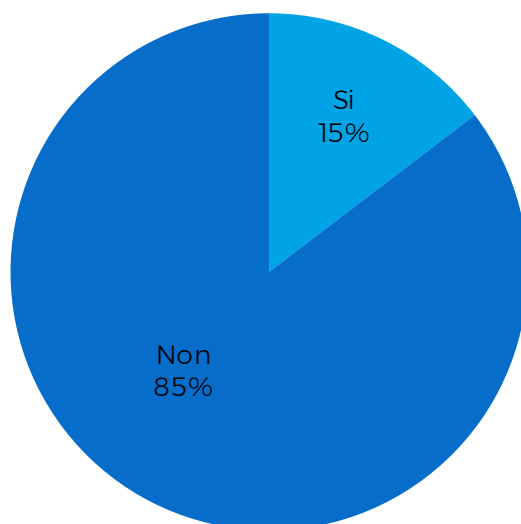
Resultados 3.4.1.- No caso de non continuar ou ser o titular maior de 55 anos; en cantas explotacións existe a posibilidade de sucesión/transmisión da explotación dentro da familia.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	6,25	87,50	6,25
250-500	16,00	84,00	0,00
500-1000	38,10	57,14	4,76
>1000	46,15	53,85	0,00
Total	19,63	76,64	3,74

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	3	42	3	48
250-500	4	21	0	25
500-1000	8	12	1	21
>1000	6	7	0	13
Total	21	82	4	107

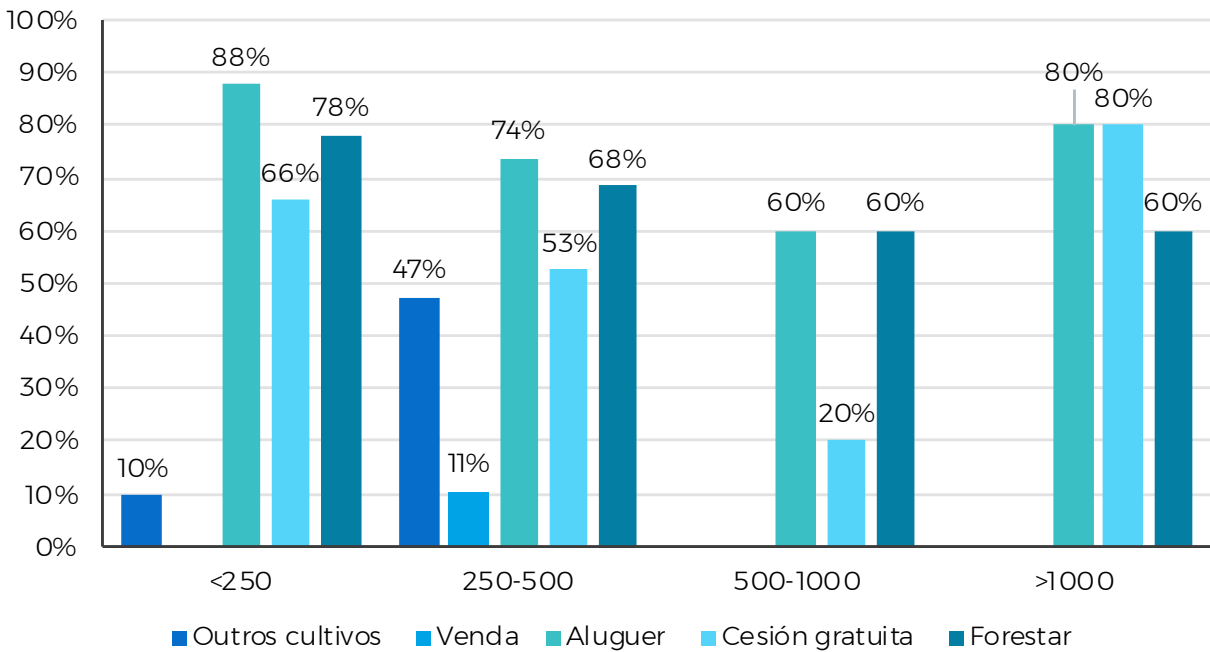
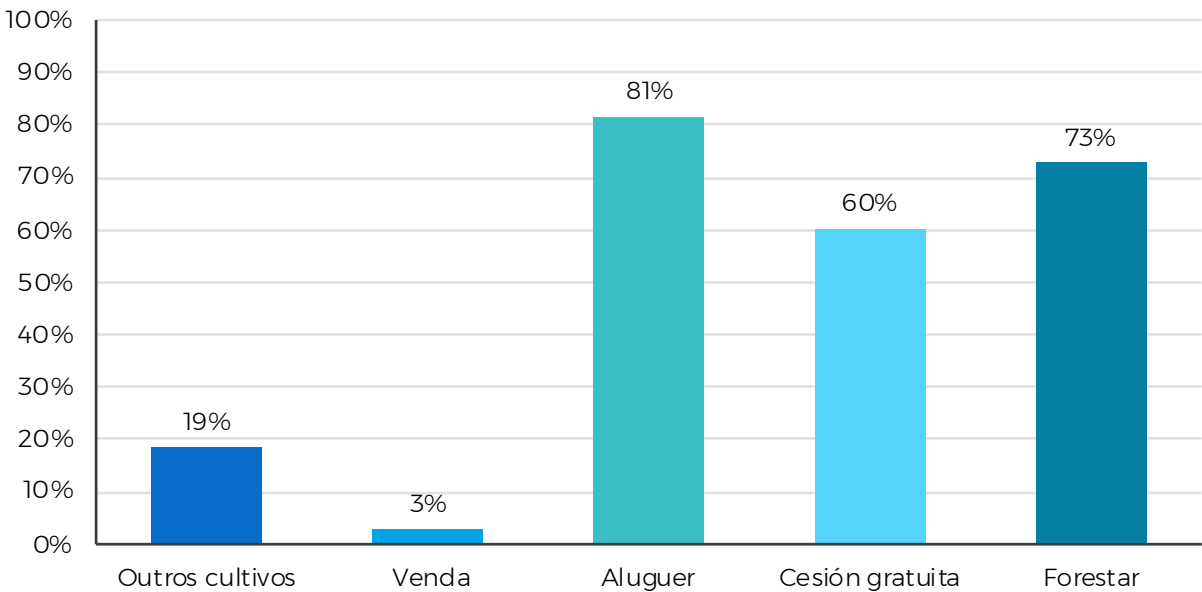
Resultados 3.4.1.1.- Das explotación que non teñen sucesión/transmisión dentro da familia; cantos gandeiros teñen previsto vender/alugar a explotación a persoas alleas a esta.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	2,38	97,62
250-500	9,52	90,48
500-1000	58,33	41,67
>1000	28,57	71,43
Total	14,63	85,37

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	1	41	42
250-500	2	19	21
500-1000	7	5	12
>1000	2	5	7
Total	12	70	82

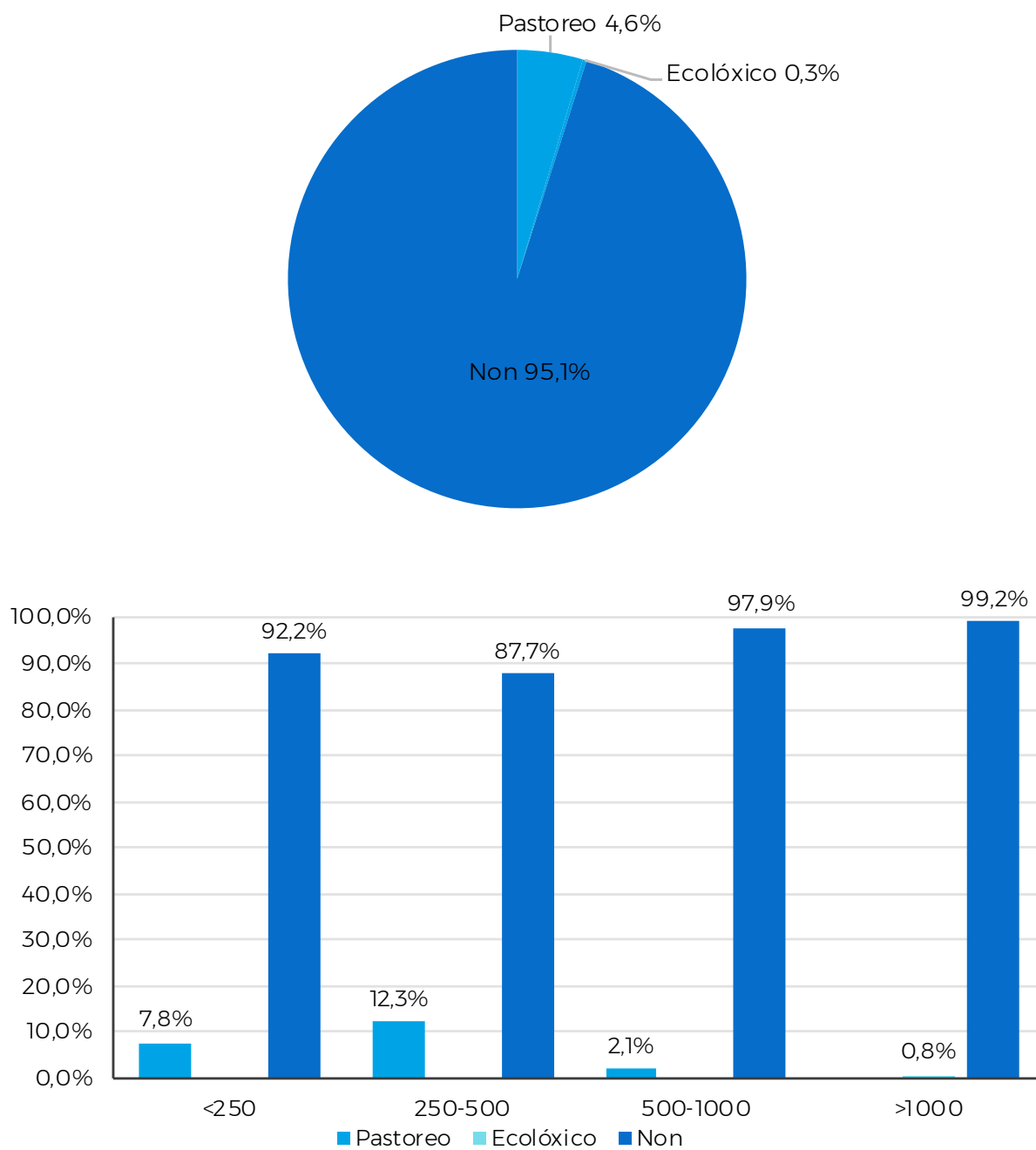
Resultados 3.4.1.1.1.- Que destino teñen pensado darlle ás terras os gandeiros que non teñen sucesión (Resposta múltiple).

Estrato (Toneladas)	Outros cultivos %	Venda %	Aluguer %	Cesión gratuita %	Forestar %
<250	9,76	0,00	87,80	65,85	78,05
250-500	47,37	10,53	73,68	52,63	68,42
500-1000	0,00	0,00	60,00	20,00	60,00
>1000	0,00	0,00	80,00	80,00	60,00
Total	18,57	2,86	81,43	60,00	72,86

Estrato (Toneladas)	Outros cultivos	Venda	Aluguer	Cesión gratuita	Forestar
<250	4	0	36	27	32
250-500	9	2	14	10	13
500-1000	0	0	3	1	3
>1000	0	0	4	4	3
Total	13	2	57	42	51

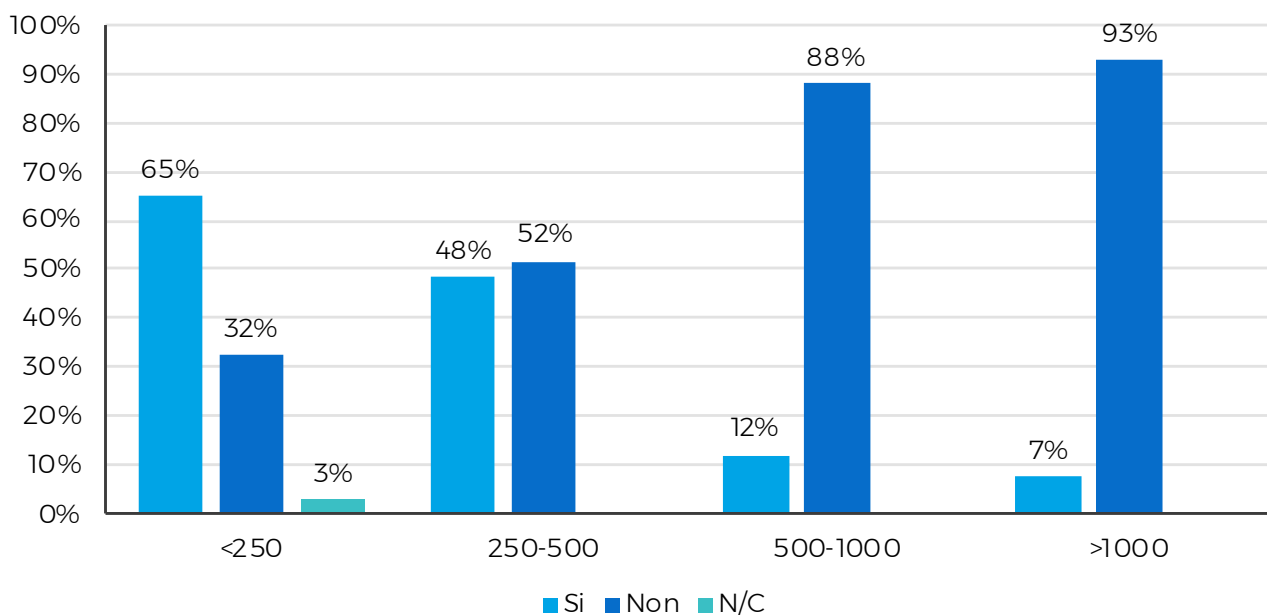
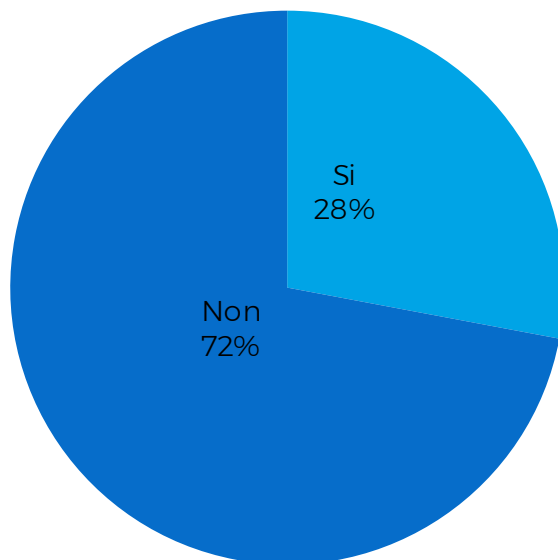
Resultados 3.5.- Explotacións que venden leite de pastoreo ou ecolóxico.

Estrato (Toneladas)	Pastoreo	Ecolóxico	Non
<250	7,79%	0,0%	92,21%
250-500	12,33%	0,0%	87,67%
500-1000	2,13%	0,0%	97,87%
>1000	0,0%	0,81%	99,19%
Total	4,63%	0,27%	95,10%

Estrato (Toneladas)	Pastoreo	Ecolóxico	Non	TOTAL
<250	6	0	71	77
250-500	9	0	64	73
500-1000	2	0	92	94
>1000	0	1	122	123
Total	17	1	349	367

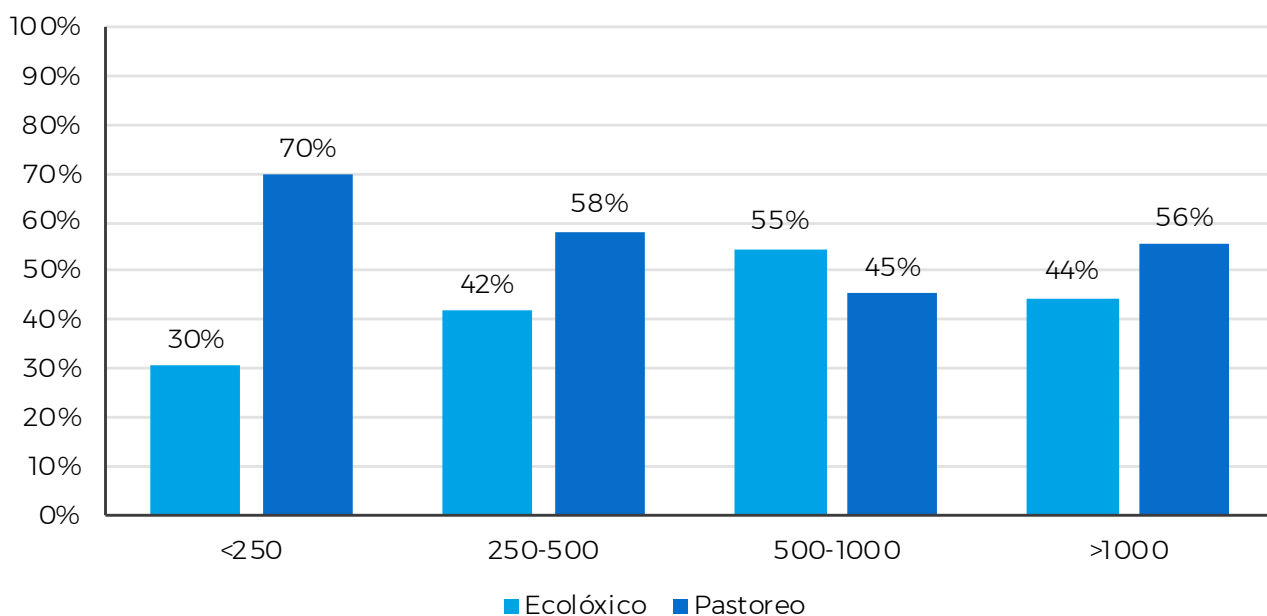
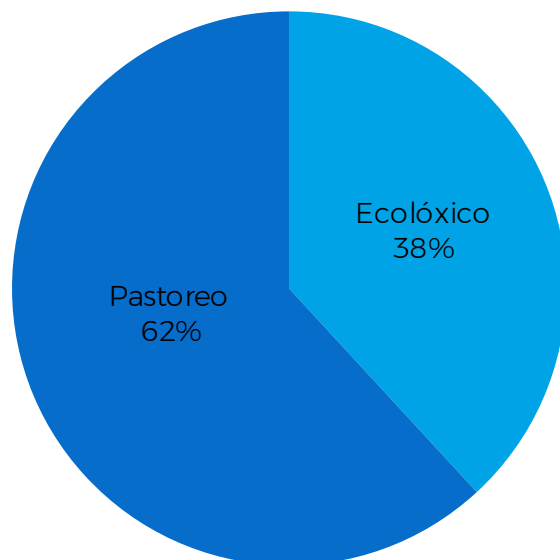
Resultados 3.5.1.- Desde o punto de vista dos gandeiros que non venden leite de pastoreo ou ecolóxico, cantos creen que a súa explotación podería cambiar a algunha destas producións.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	64,79	32,39	2,82
250-500	48,44	51,56	0,00
500-1000	11,96	88,04	0,00
>1000	7,38	92,62	0,00
Total	27,79	71,63	0,57

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	46	23	2	71
250-500	31	33	0	64
500-1000	11	81	0	92
>1000	9	113	0	122
Total	97	250	2	349

Resultados 3.5.1.1.- Das que consideran que podrían cambiar; que producción preferiría o gandeiro.

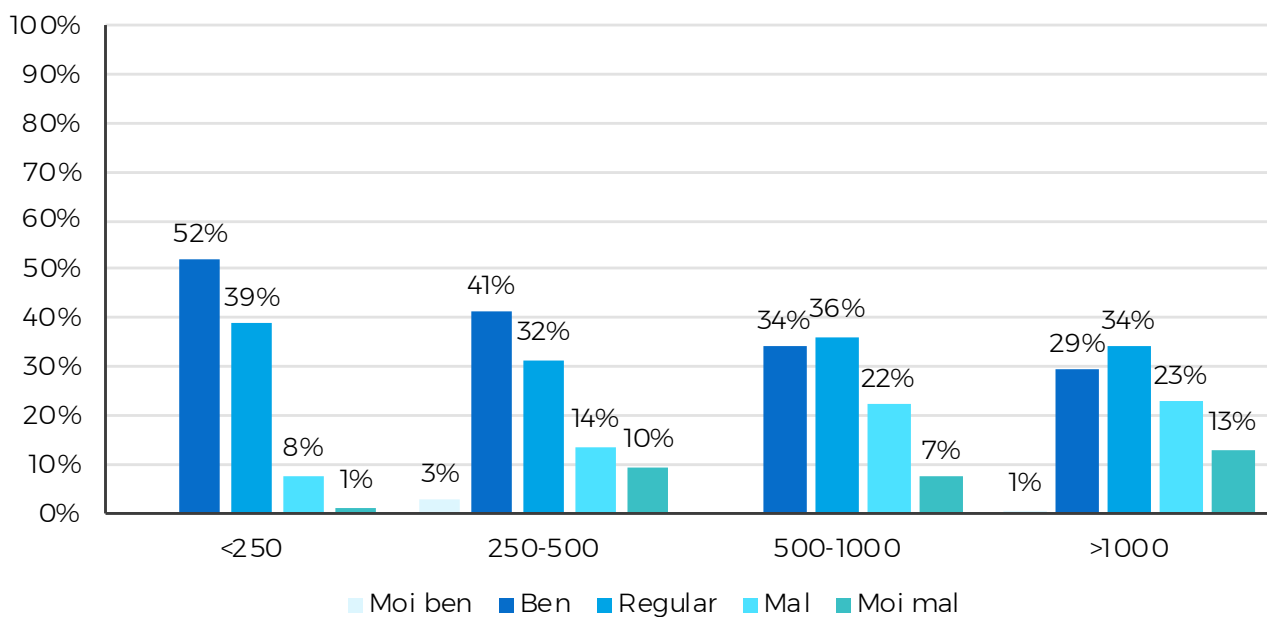
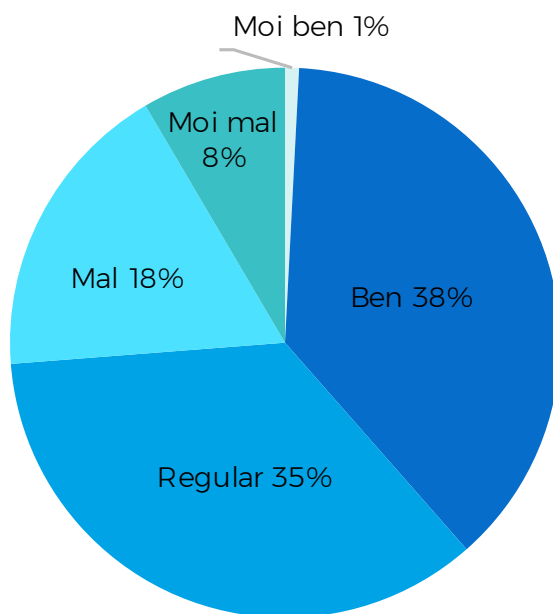

Estrato (Toneladas)	Ecológico %	Pastoreo %
<250	30,43	69,57
250-500	41,94	58,06
500-1000	54,55	45,45
>1000	44,44	55,56
Total	38,14	61,86

Estrato (Toneladas)	Ecológico	Pastoreo	TOTAL
<250	14	32	46
250-500	13	18	31
500-1000	6	5	11
>1000	4	5	9
Total	37	60	97

4. Administracións

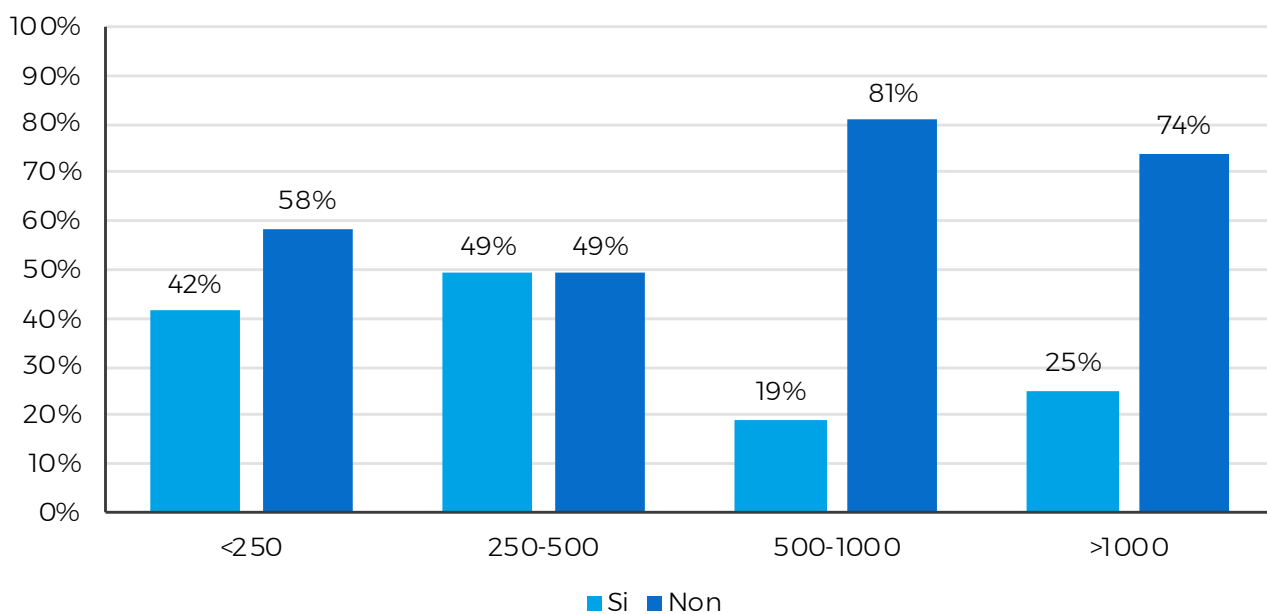
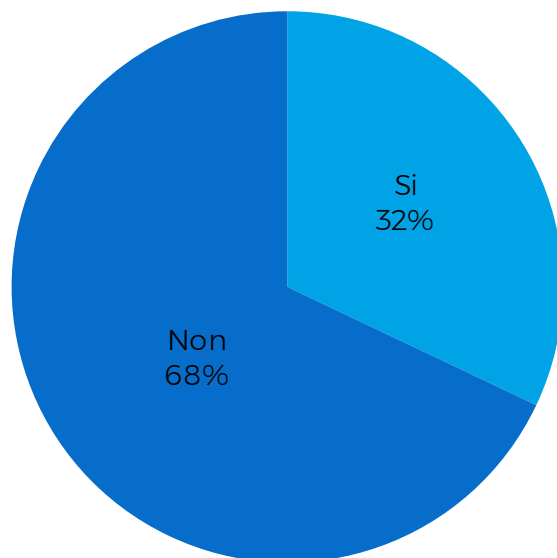
Resultados 4.1.- Valoración dos gandeiros sobre a orientación das axudas públicas en canto ás necesidades do sector.

Estrato (Toneladas)	Moi ben %	Ben %	Regular %	Mal %	Moi mal %	N/C %
<250	0,00	51,95	38,96	7,79	1,30	0,00
250-500	2,74	41,10	31,51	13,70	9,59	1,37
500-1000	0,00	34,04	36,17	22,34	7,45	0,00
>1000	0,81	29,27	34,15	22,76	13,01	0,00
Total	0,82	37,60	35,15	17,71	8,45	0,27

Estrato (Toneladas)	Moi ben	Ben	Regular	Mal	Moi mal	N/C	TOTAL
<250	0	40	30	6	1	0	77
250-500	2	30	23	10	7	1	73
500-1000	0	32	34	21	7	0	94
>1000	1	36	42	28	16	0	123
Total	3	138	129	65	31	1	367

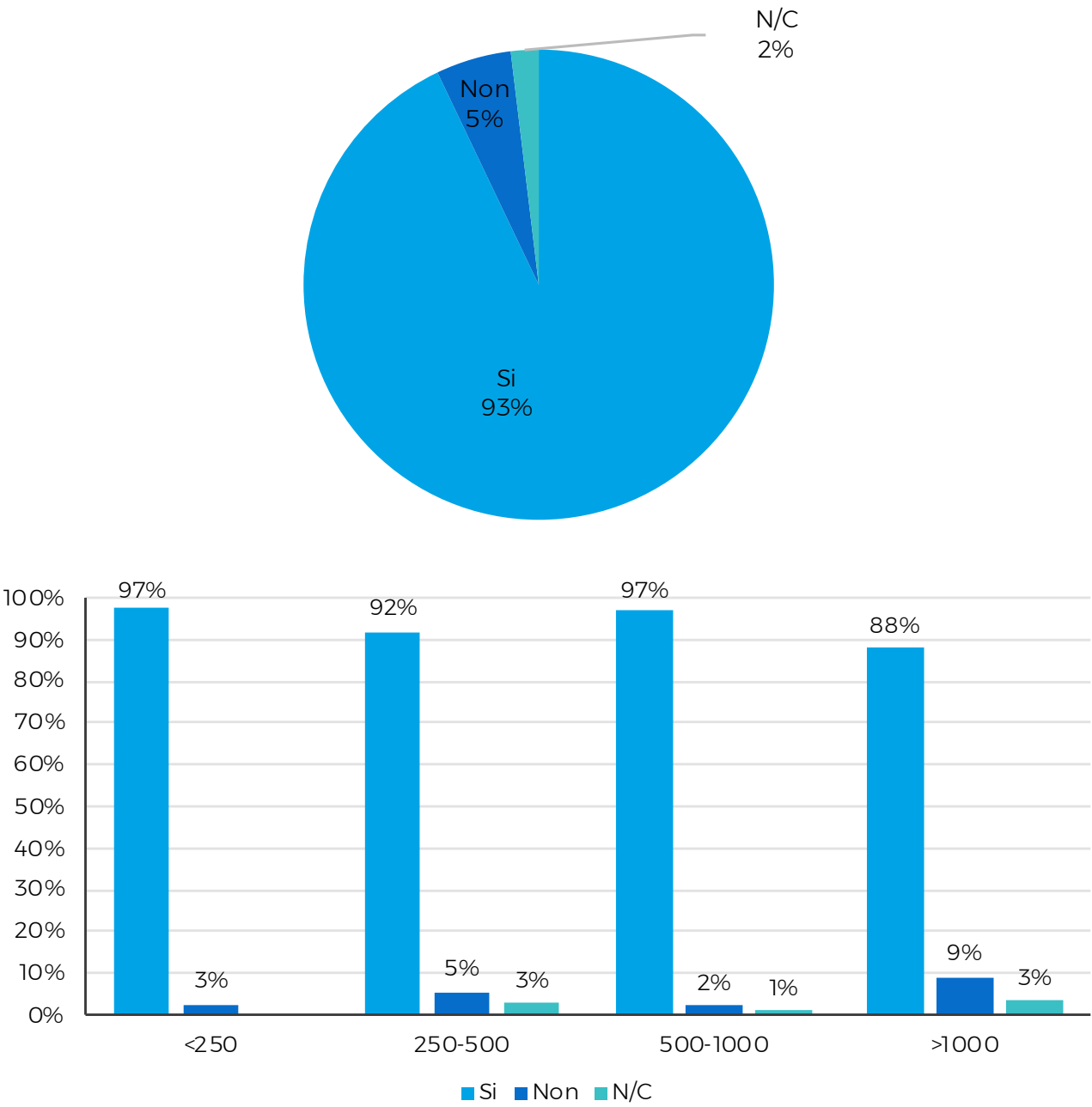
Resultados 4.2.- Gandeiros que consideran que as administracións son áxiles nos trámites burocráticos.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	41,56	58,44	0,00
250-500	49,32	49,32	1,37
500-1000	19,15	80,85	0,00
>1000	25,20	73,98	0,81
Total	31,88	67,57	0,54

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	32	45	0	77
250-500	36	36	1	73
500-1000	18	76	0	94
>1000	31	91	1	123
Total	117	248	2	367

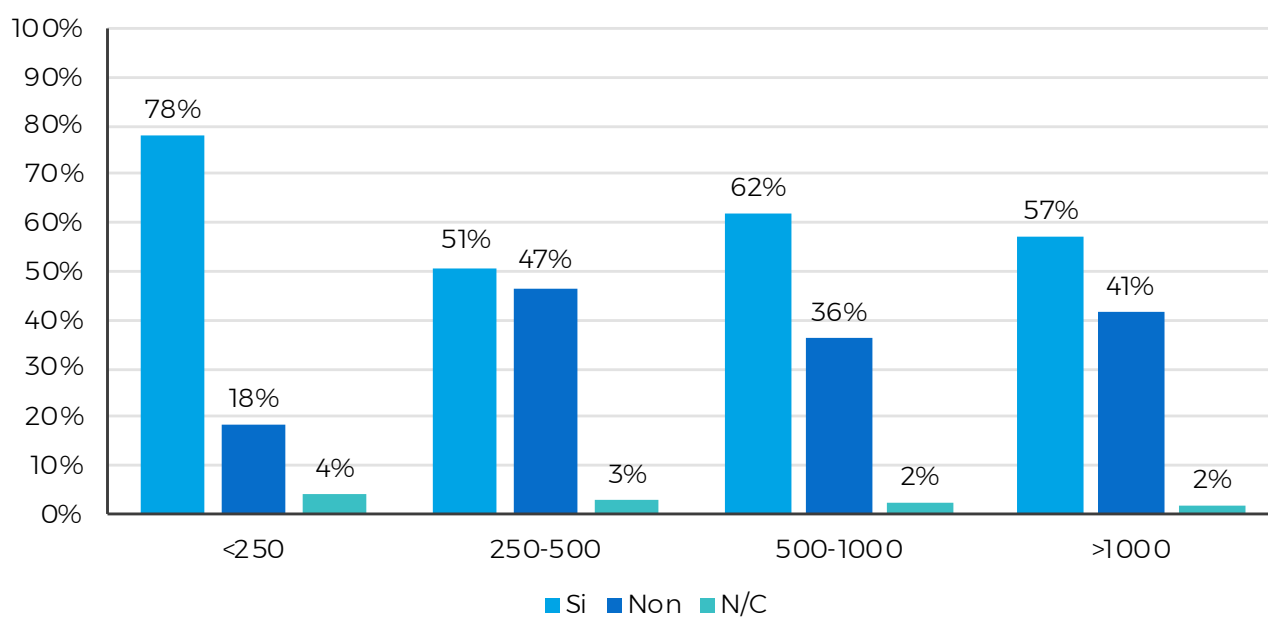
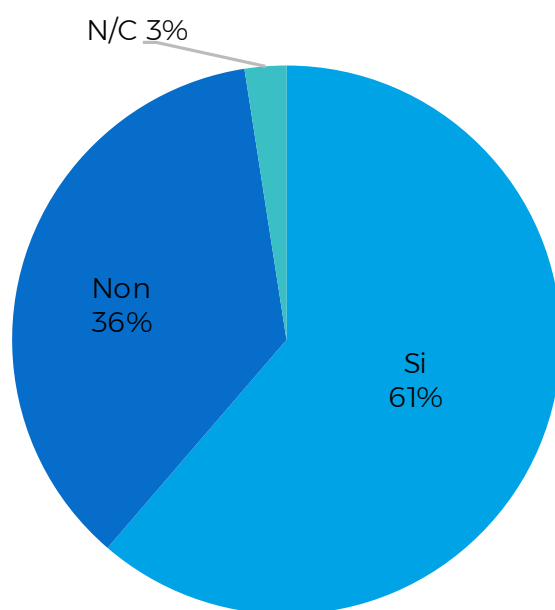
Resultados 4.3.- Gandeiros que creen que debe de haber incentivos e/ou axudas para facilitar a transmisión de granxas que vaian pechar a persoas alleas á explotación.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	97,40	2,60	0,00
250-500	91,78	5,48	2,74
500-1000	96,81	2,13	1,06
>1000	87,80	8,94	3,25
Total	92,92	5,18	1,91

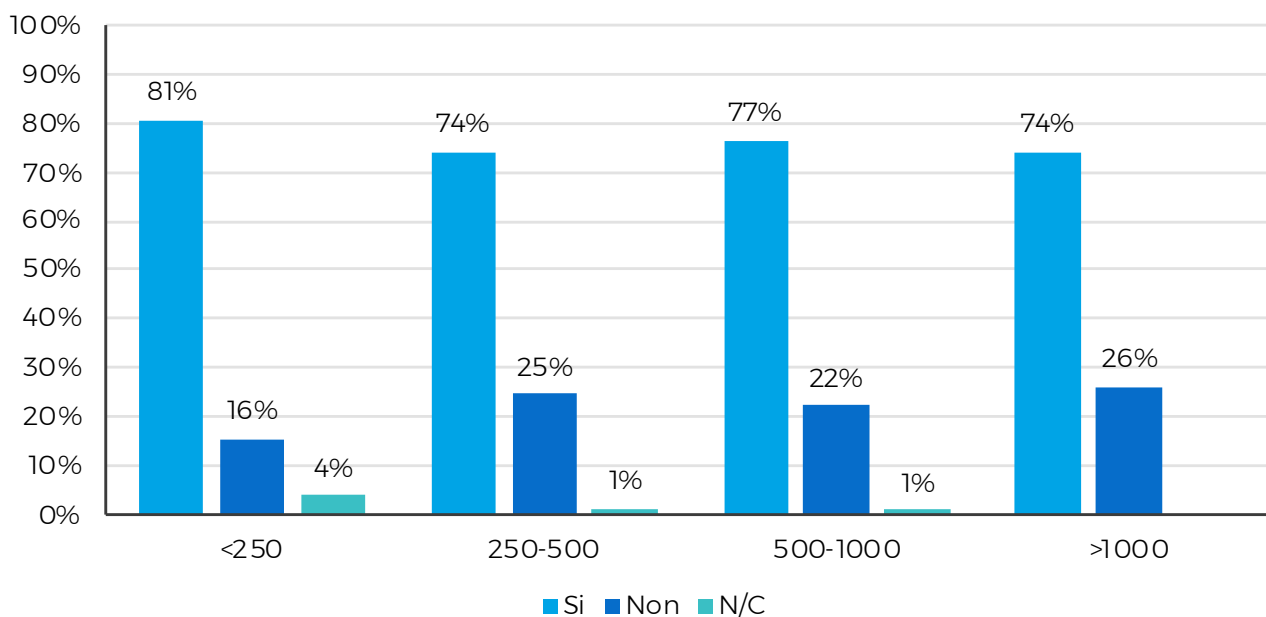
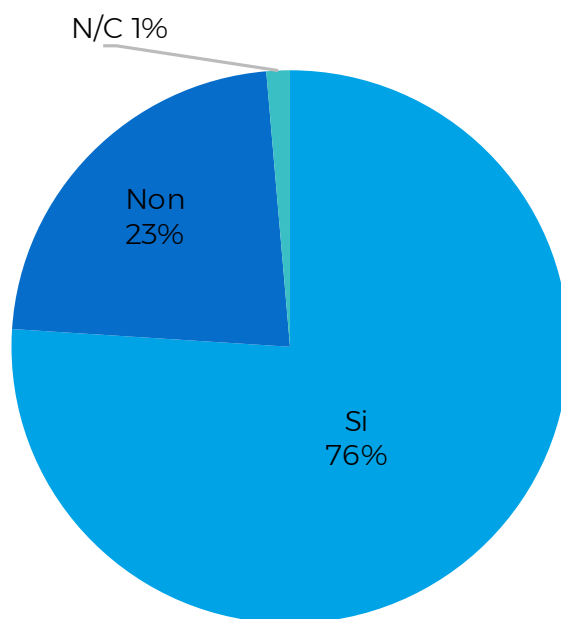
Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	75	2	0	77
250-500	67	4	2	73
500-1000	91	2	1	94
>1000	108	11	4	123
Total	341	19	7	367

Resultados 4.4.- Gandeiros que consideran necesario ampliar a idade para poder ser beneficiario das axudas á incorporación.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	77,92	18,18	3,90
250-500	50,68	46,58	2,74
500-1000	61,70	36,17	2,13
>1000	56,91	41,46	1,63
Total	61,31	36,24	2,45

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	60	14	3	77
250-500	37	34	2	73
500-1000	58	34	2	94
>1000	70	51	2	123
Total	225	133	9	367

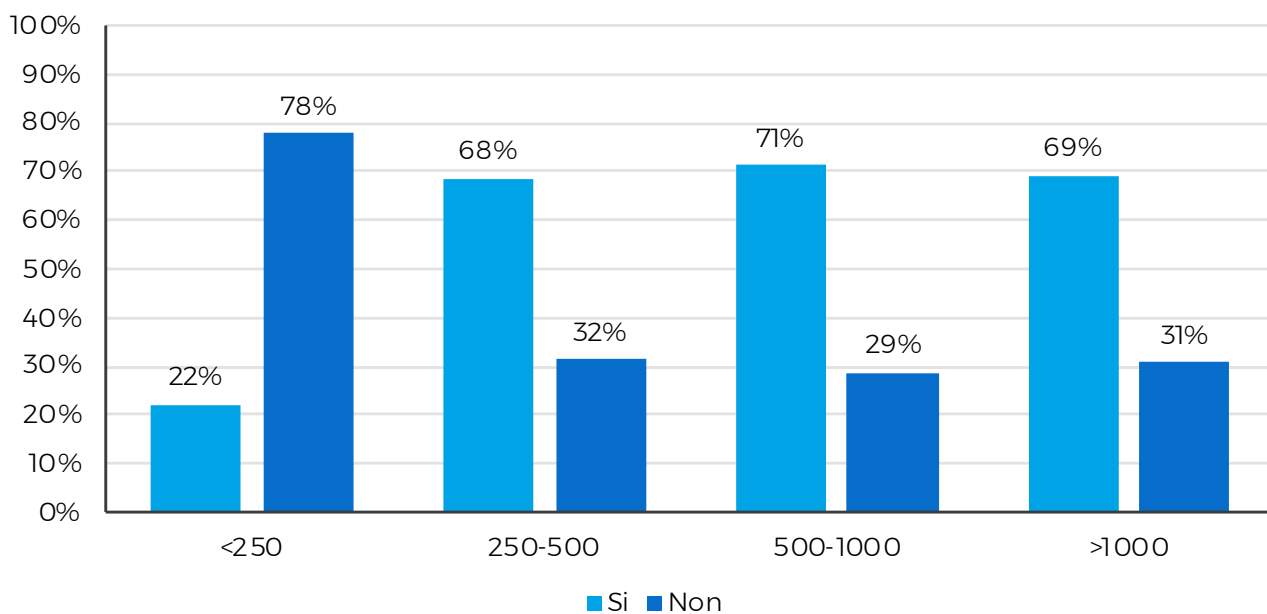
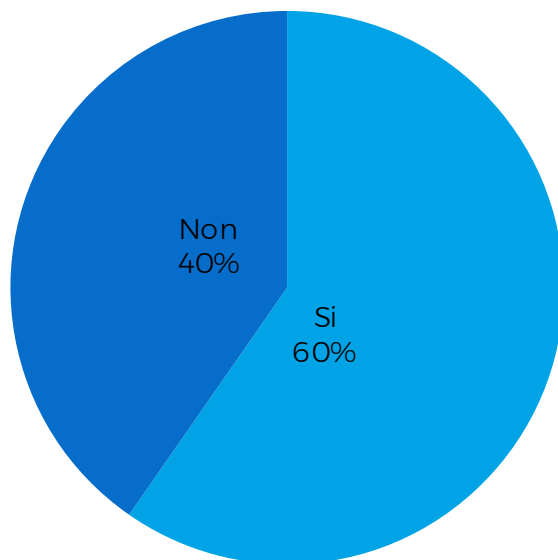
Resultados 4.5.- Gandeiros que consideran necesario maior control sobre as axudas públicas.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	80,52	15,58	3,90
250-500	73,97	24,66	1,37
500-1000	76,60	22,34	1,06
>1000	73,98	26,02	0,00
Total	76,02	22,62	1,36

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	62	12	3	77
250-500	54	18	1	73
500-1000	72	21	1	94
>1000	91	32	0	123
Total	279	83	5	367

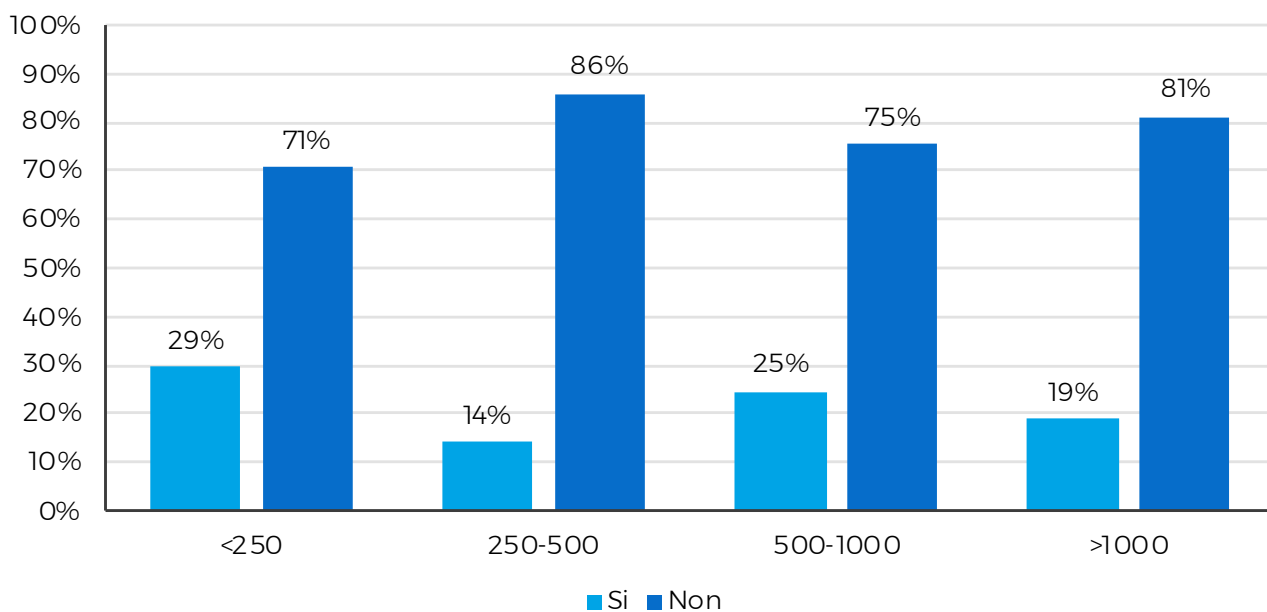
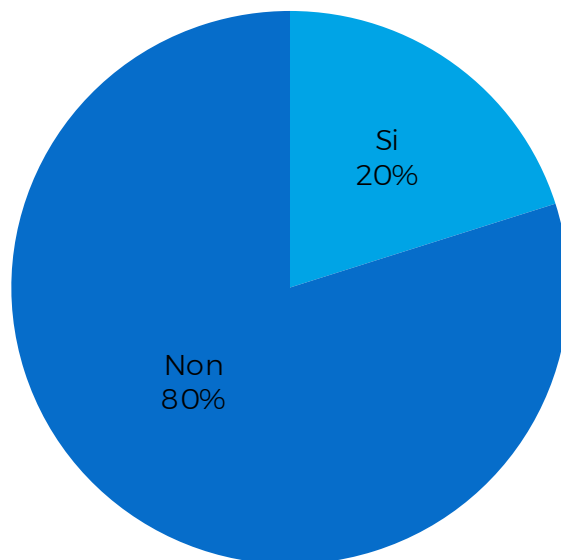
5. Asociacionismo - Cooperativas

Resultados 5.1.- Explotacións que pertencen a algunha cooperativa.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	22,08	77,92
250-500	68,49	31,51
500-1000	71,28	28,72
>1000	69,11	30,89
Total	59,67	40,33

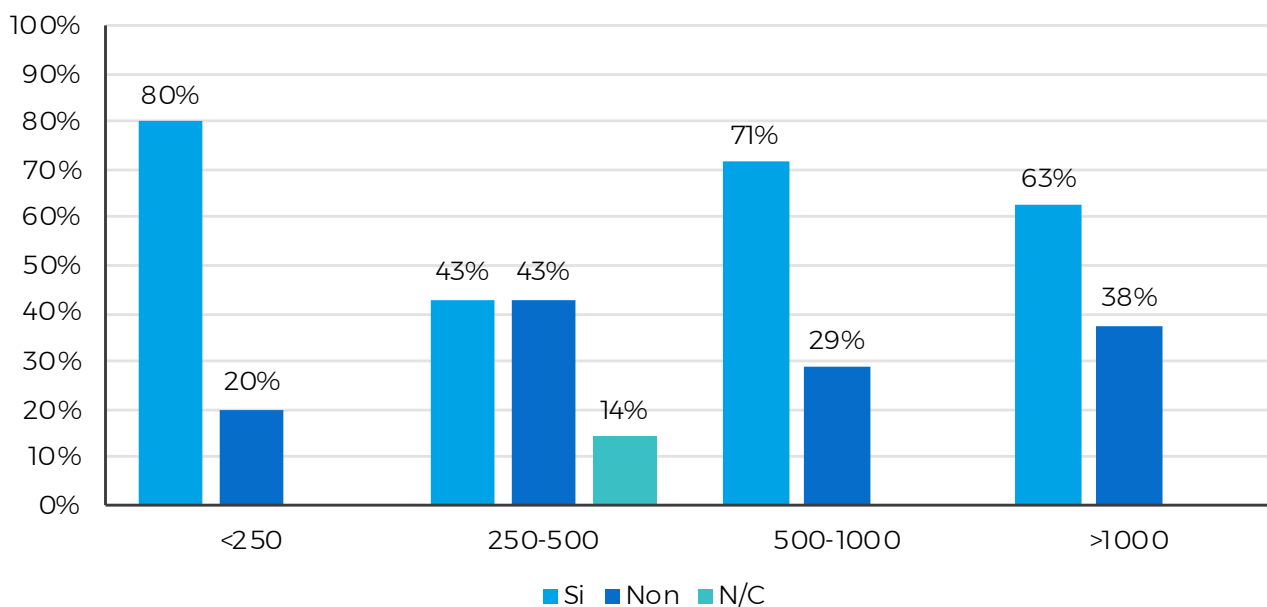
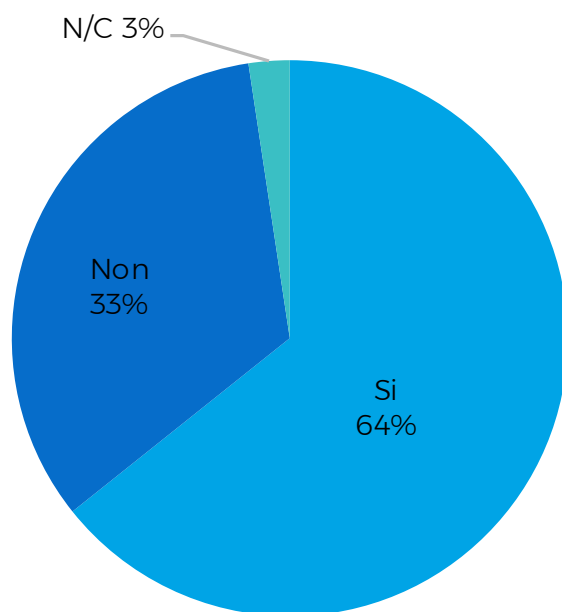
Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	17	60	77
250-500	50	23	73
500-1000	67	27	94
>1000	85	38	123
Total	219	148	367

Resultados 5.1.1.- Explotacións que lle venden o leite á cooperativa da que son socios.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	29,41	70,59
250-500	14,00	86,00
500-1000	24,56	75,44
>1000	18,82	81,18
Total	20,10	79,90

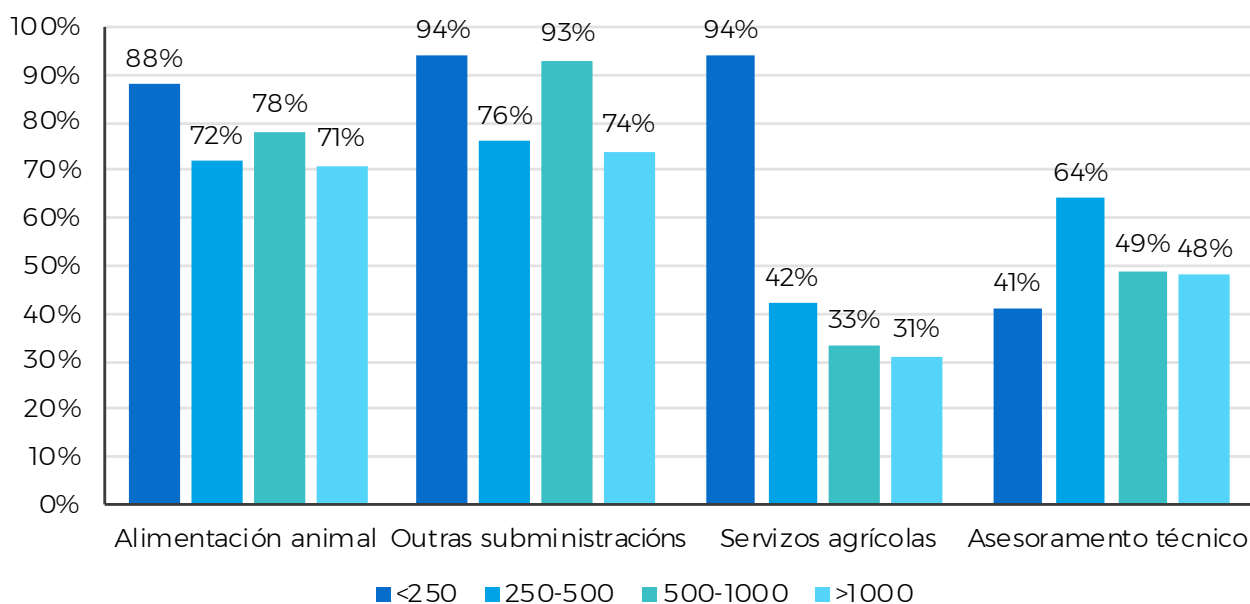
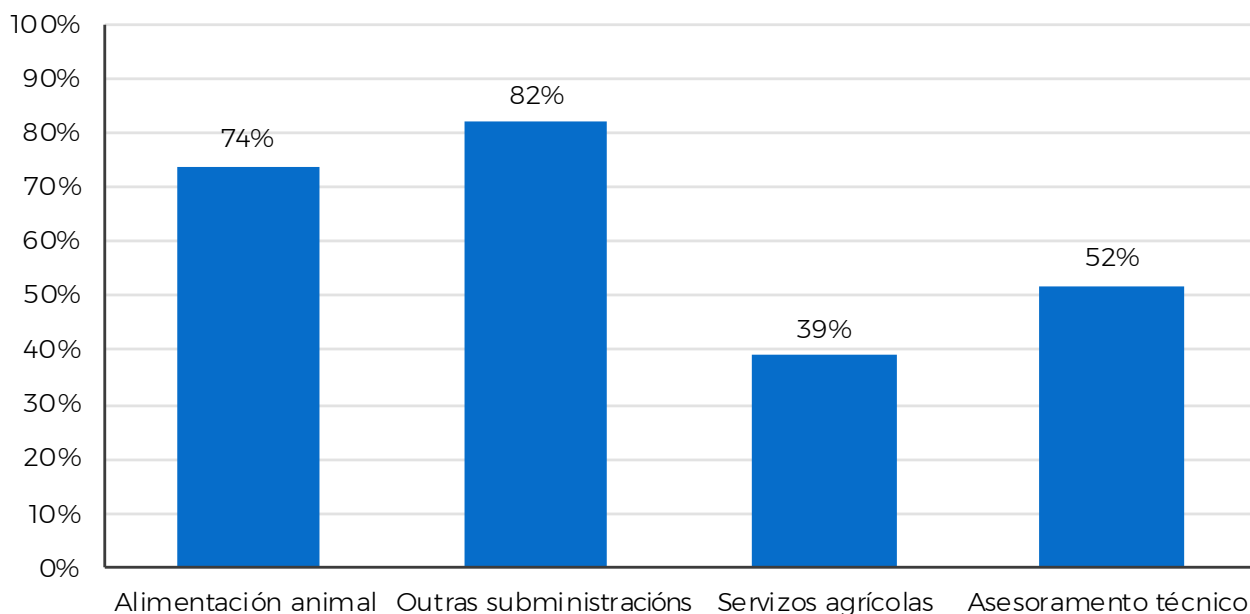
Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	5	12	17
250-500	7	43	50
500-1000	14	43	57
>1000	16	69	85
Total	42	167	209

Resultados 5.1.1.1.- O leite recolhido pelas cooperativas, é industrializado por estas.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	80,00	20,00	0,00
250-500	42,86	42,86	14,29
500-1000	71,43	28,57	0,00
>1000	62,50	37,50	0,00
Total	64,29	33,33	2,38

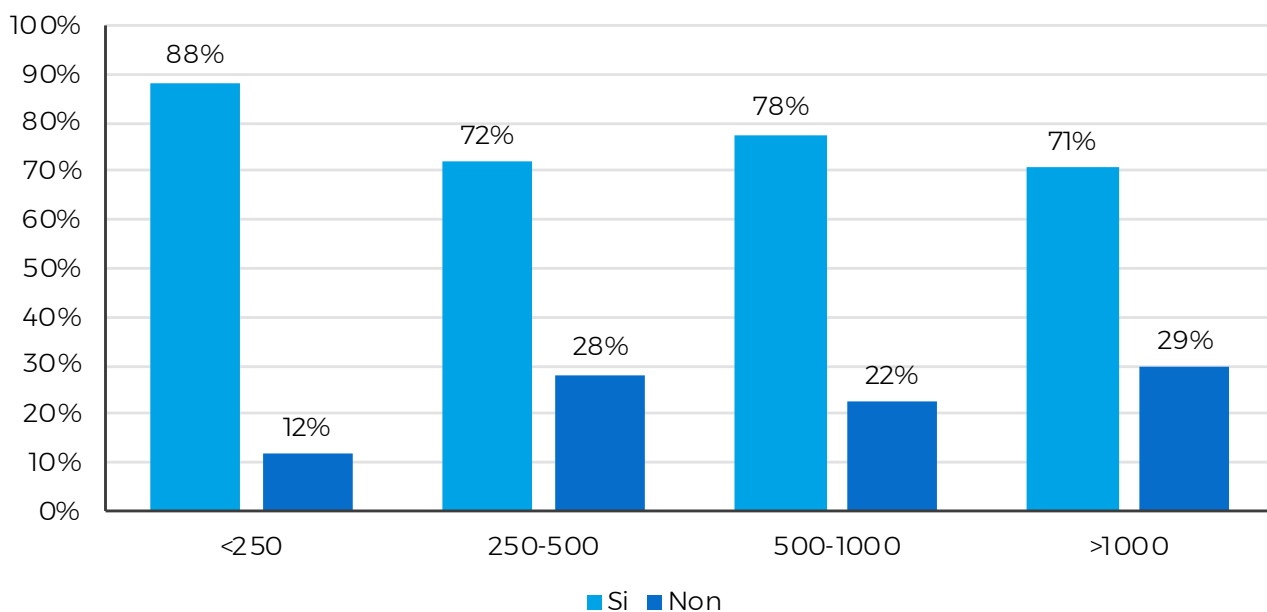
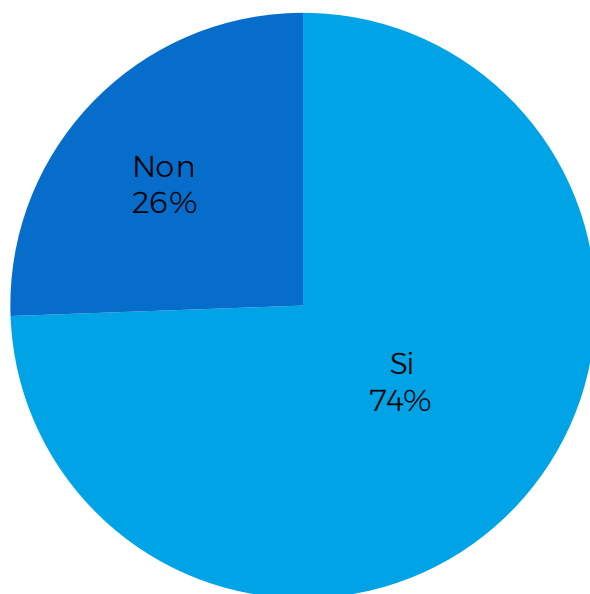
Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	4	1	0	5
250-500	3	3	1	7
500-1000	10	4	0	14
>1000	10	6	0	16
Total	27	14	1	42

Resultados 5.1.2.- Servizos prestados polas cooperativas (Resposta múltiple).

Estrato (Toneladas)	Venda de alimentación animal %	Venda de outras subministracións %	Servizos agrícolas %	Asesoramento técnico %
<250	88	94	94	41
250-500	72	76	42	64
500-1000	78	93	33	49
>1000	71	74	31	48
Total	74,43	81,74	38,81	51,6

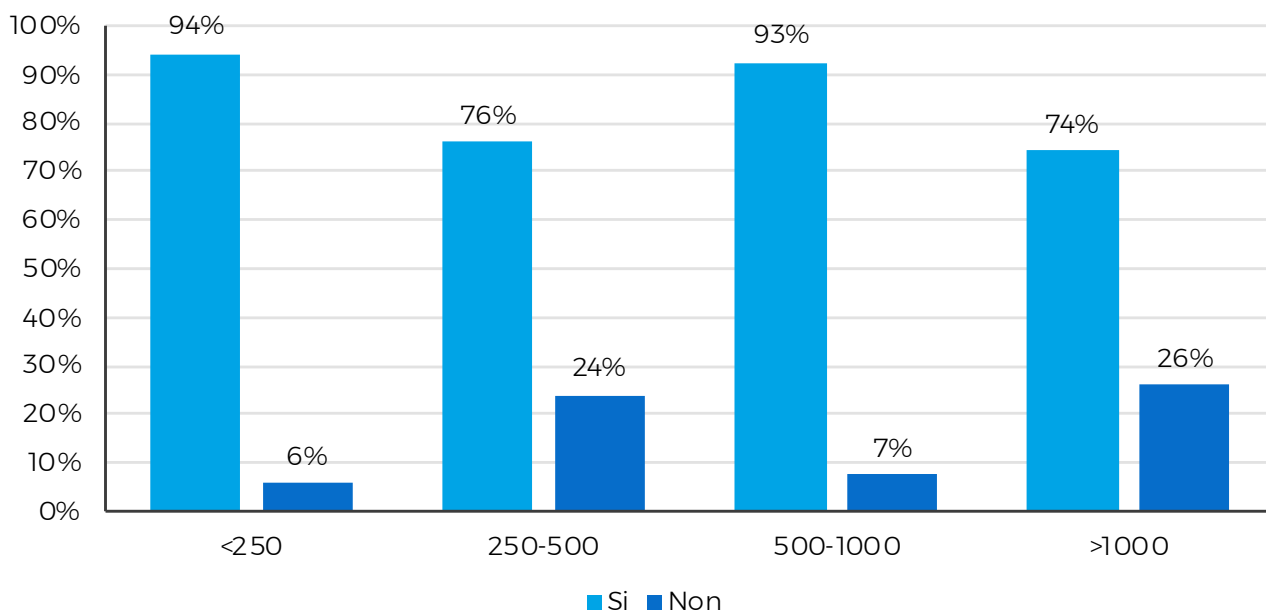
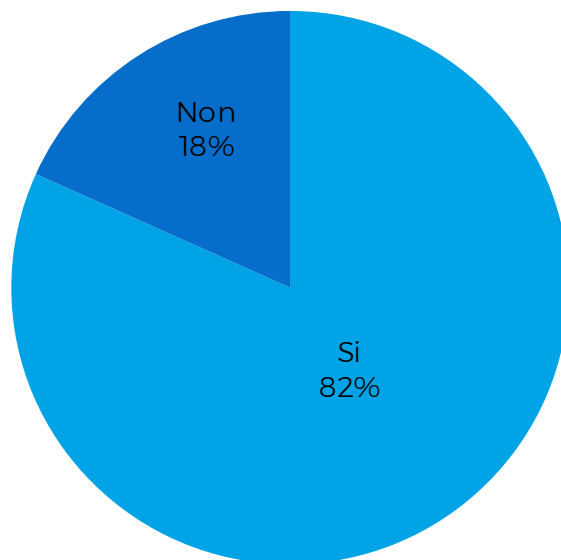
Estrato (Toneladas)	Venda de alimentación animal	Venda de outras subministracións	Servizos agrícolas	Asesoramento técnico
<250	15	16	16	7
250-500	36	38	21	32
500-1000	52	62	22	33
>1000	60	63	26	41
Total	163	179	85	113

Resultados 5.1.2.1.- Explotaciones que mercan alimentación animal ás cooperativas.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	88,24	11,76
250-500	72,00	28,00
500-1000	77,61	22,39
>1000	70,59	29,41
Total	74,43	25,57

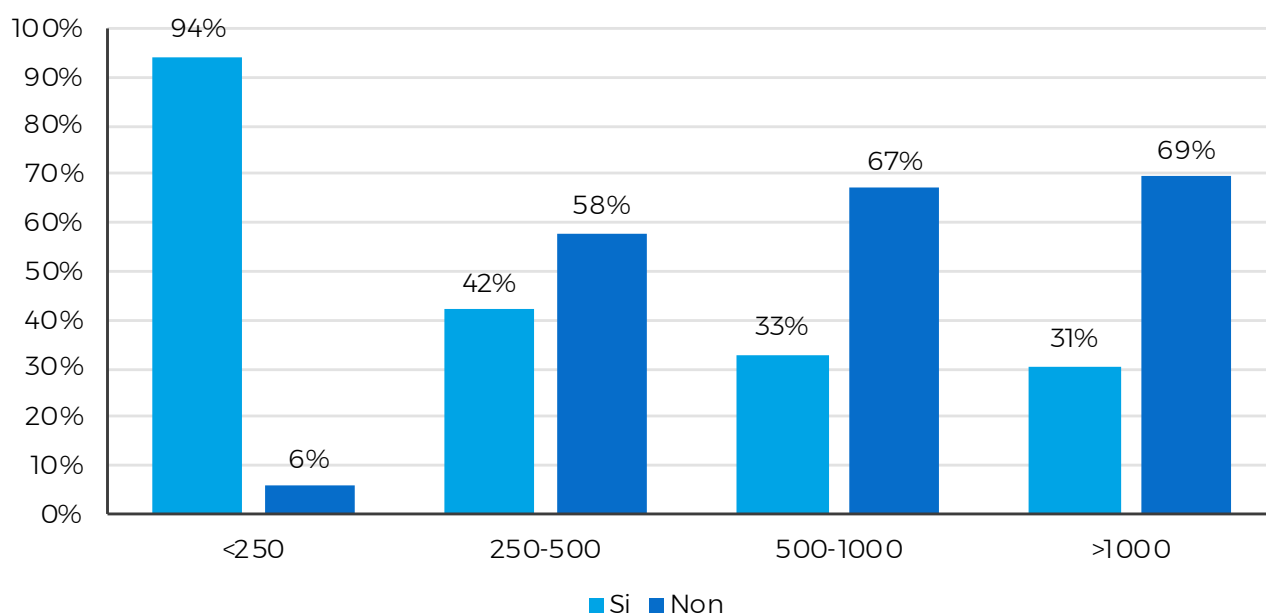
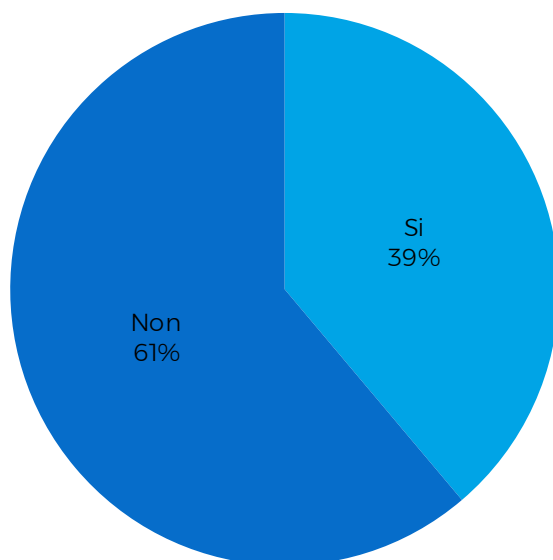
Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	15	2	17
250-500	36	14	50
500-1000	52	15	67
>1000	60	25	85
Total	163	56	219

Resultados 5.1.2.2.- Explotacións que mercan outros tipos de subministracións ás cooperativas.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	94,12	5,88
250-500	76,00	24,00
500-1000	92,54	7,46
>1000	74,12	25,88
Total	81,74	18,26

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	16	1	17
250-500	38	12	50
500-1000	62	5	67
>1000	63	22	85
Total	179	40	219

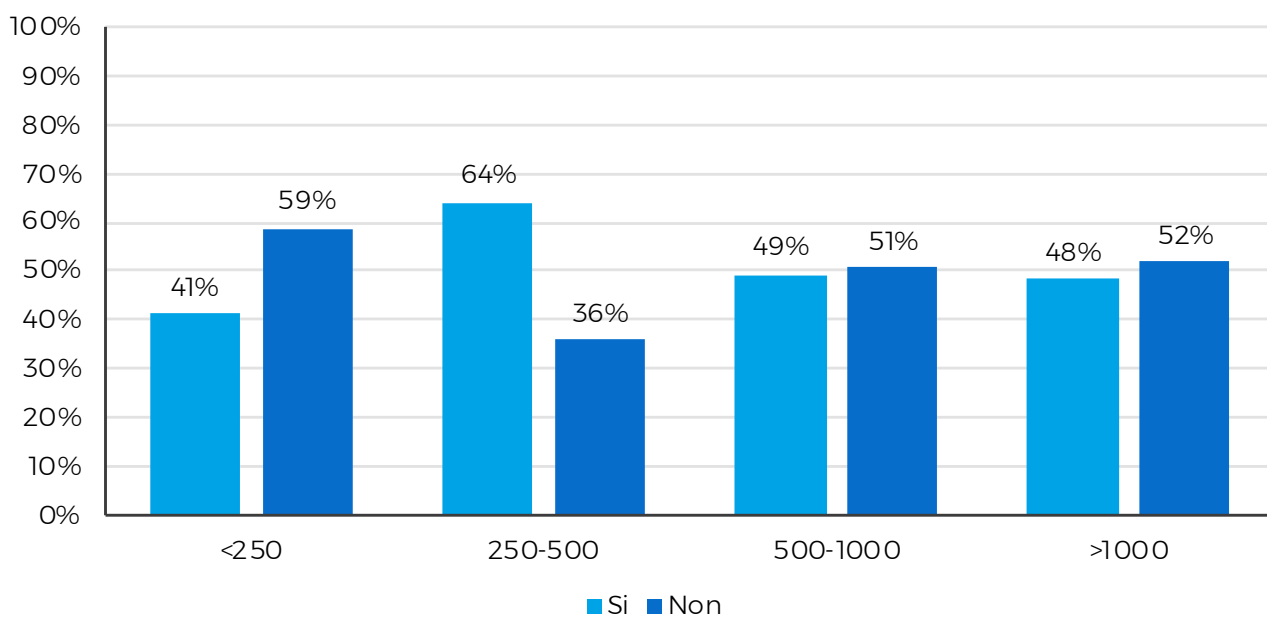
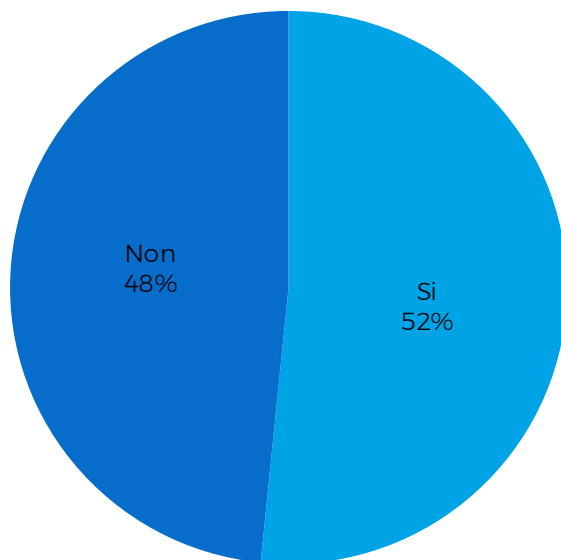
Resultados 5.1.2.3.- Explotaciones que subcontratan servicios de maquinaria agrícola ás cooperativas.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	94,12	5,88
250-500	42,00	58,00
500-1000	32,84	67,16
>1000	30,59	69,41
Total	38,81	61,19

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	16	1	17
250-500	21	29	50
500-1000	22	45	67
>1000	26	59	85
Total	85	134	219

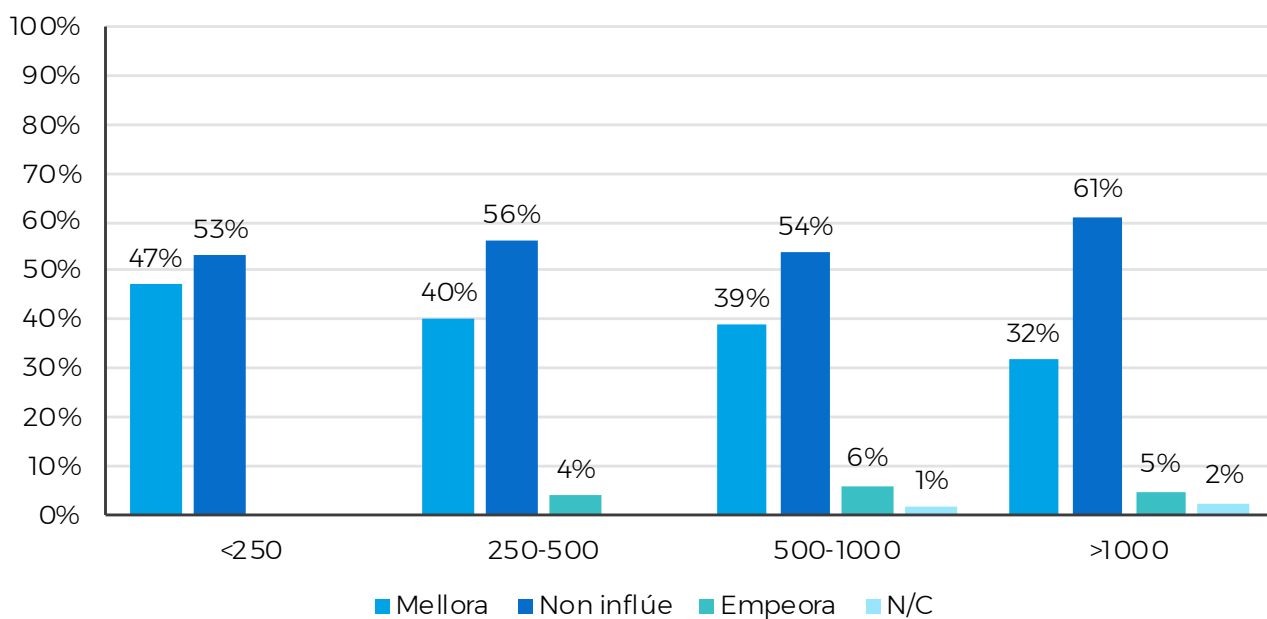
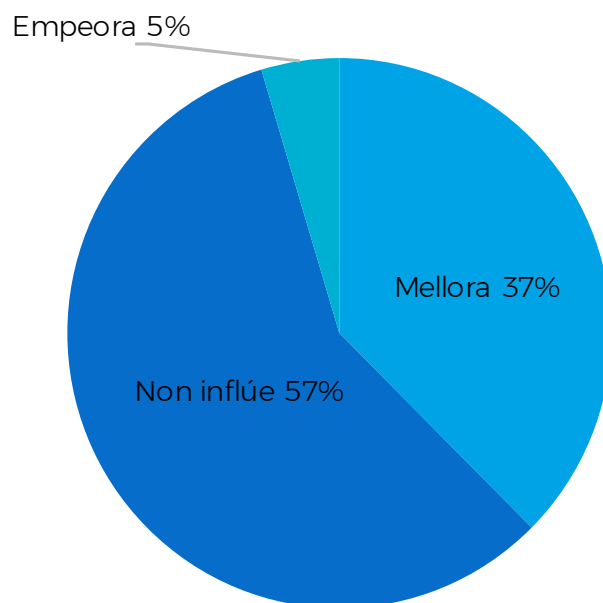
Resultados 5.1.2.4.- Gandeiros aos que as cooperativas asesoran tecnicamente.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	41,18	58,82
250-500	64,00	36,00
500-1000	49,25	50,75
>1000	48,24	51,76
Total	51,60	48,40

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	7	10	17
250-500	32	18	50
500-1000	33	34	67
>1000	41	44	85
Total	113	106	219

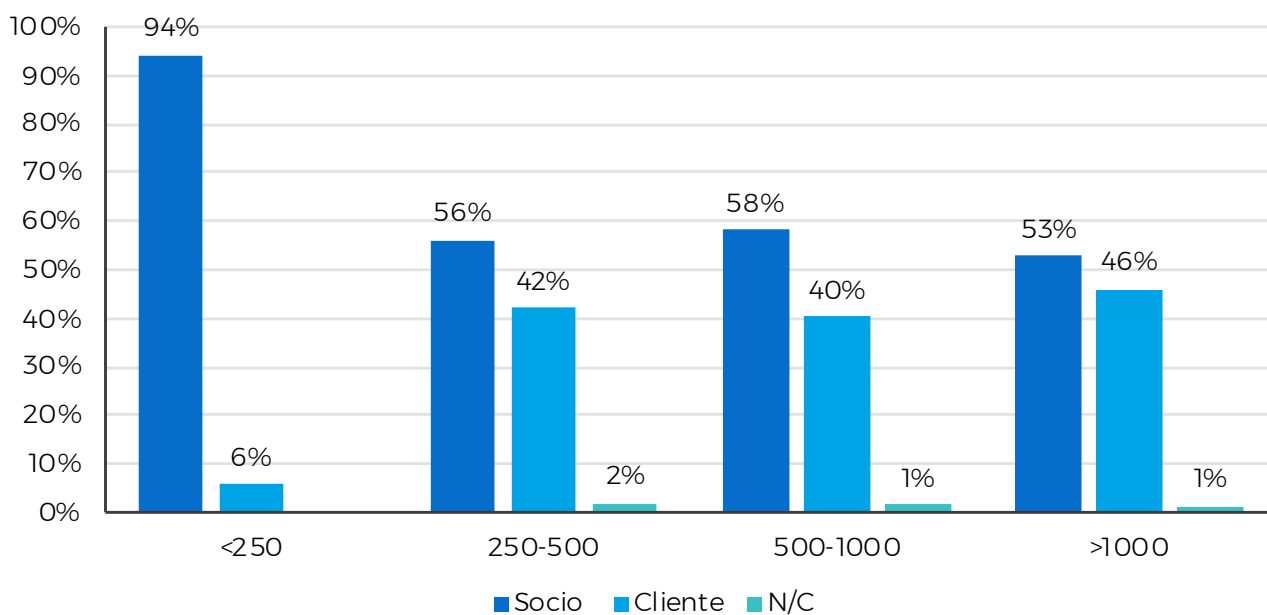
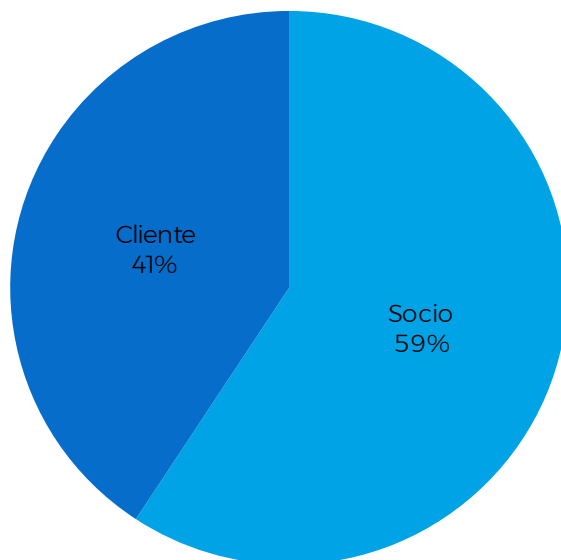
Resultados 5.1.3.- Percepción dos gandeiros sobre a influencia que ten a cooperativa da que son socios nos resultados económicos da súa explotación.

Estrato (Toneladas)	Mellora %	Non inflúe %	Empeora %	N/C %
<250	47,06	52,94	0,00	0,00
250-500	40,00	56,00	4,00	0,00
500-1000	38,81	53,73	5,97	1,49
>1000	31,76	61,18	4,71	2,35
Total	36,99	57,08	4,57	1,37

Estrato (Toneladas)	Mellora	Non inflúe	Empeora	N/C	TOTAL
<250	8	9	0	0	17
250-500	20	28	2	0	50
500-1000	26	36	4	1	67
>1000	27	52	4	2	85
Total	81	125	10	3	219

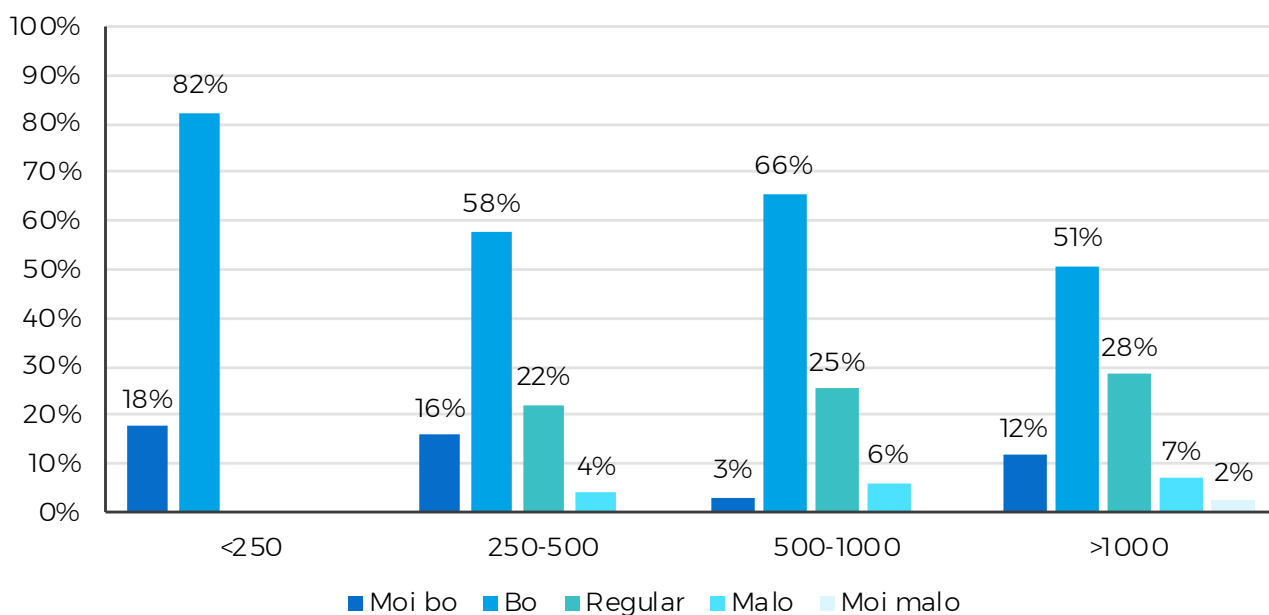
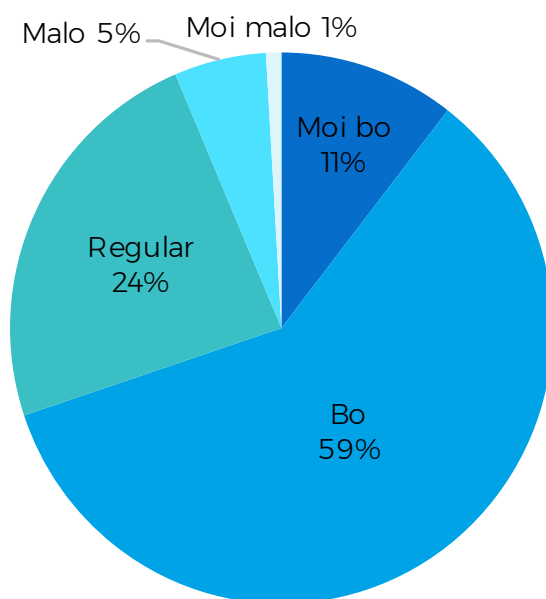
Resultados 5.1.4.- O gandeiro vese máis como cliente ou como socio da cooperativa.

Estrato (Toneladas)	Socio %	Cliente %	N/C %
<250	94,12	5,88	0,00
250-500	56,00	42,00	2,00
500-1000	58,21	40,30	1,49
>1000	52,94	45,88	1,18
Total	58,45	40,18	1,37

Estrato (Toneladas)	Socio	Cliente	N/C	TOTAL
<250	16	1	0	17
250-500	28	21	1	50
500-1000	39	27	1	67
>1000	45	39	1	85
Total	128	88	3	219

Resultados 5.1.5.- Grao de satisfacción do gandeiro coa súa cooperativa.

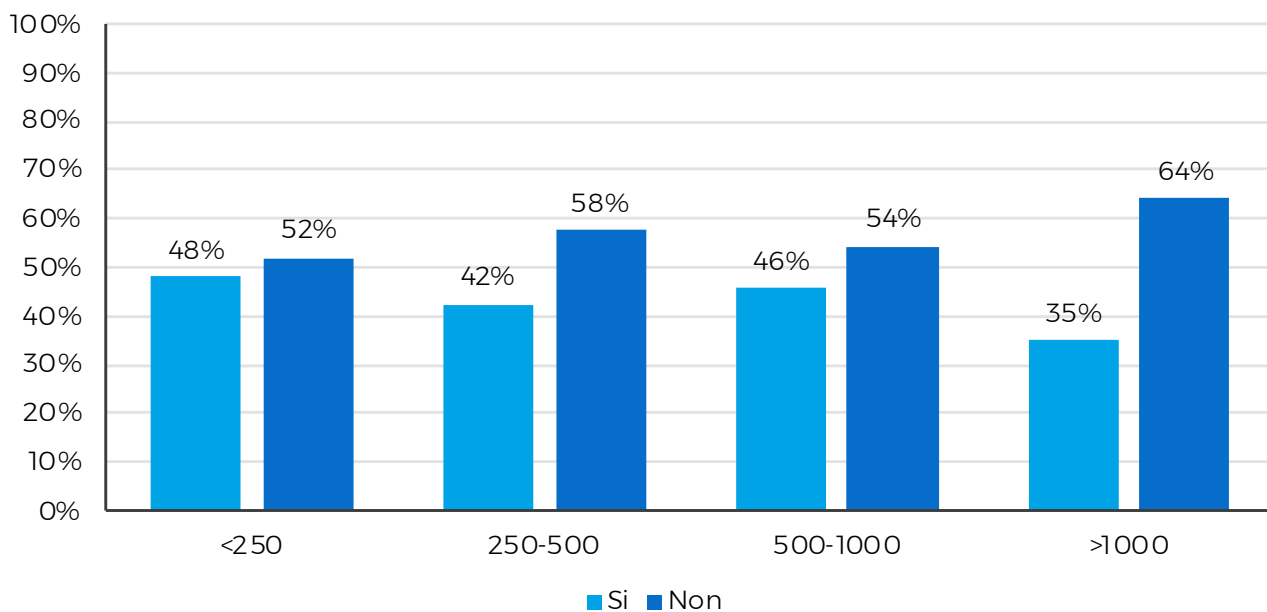
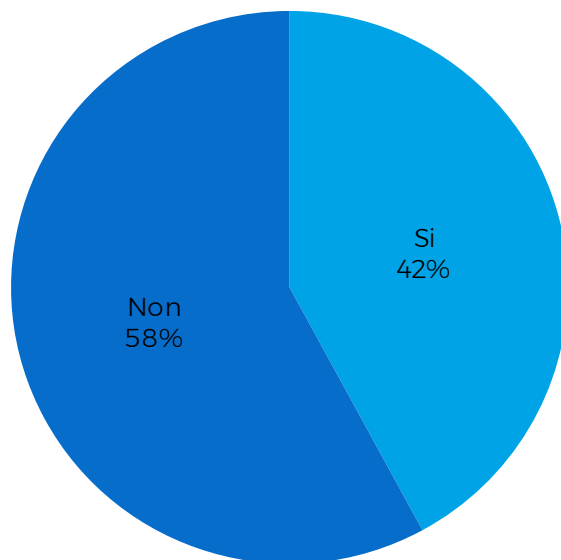

Estrato (Toneladas)	Moi bo %	Bo %	Regular %	Malo %	Moi malo %
<250	17,65	82,35	0,00	0,00	0,00
250-500	16,00	58,00	22,00	4,00	0,00
500-1000	2,99	65,67	25,37	5,97	0,00
>1000	11,76	50,59	28,24	7,06	2,35
Total	10,50	59,36	23,74	5,48	0,91

Estrato (Toneladas)	Moi bo	Bo	Regular	Malo	Moi malo	TOTAL
<250	3	14	0	0	0	17
250-500	8	29	11	2	0	50
500-1000	2	44	17	4	0	67
>1000	10	43	24	6	2	85
Total	23	130	52	12	2	219

6. Asociacionismo – Sindicatos

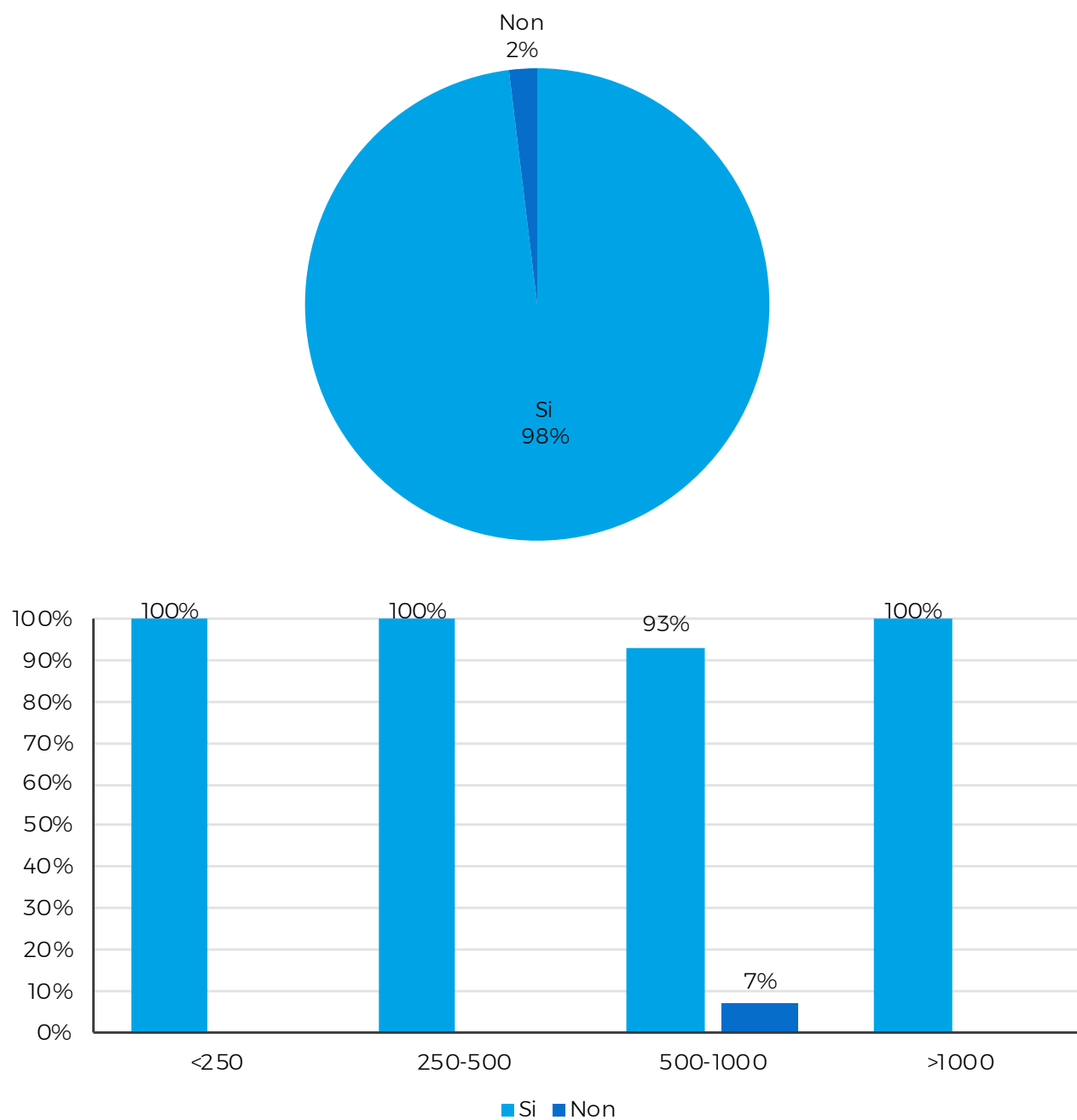
Resultados 6.1.- Gandeiros afiliados a algún sindicato.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	48,05	51,95	0,00
250-500	42,47	57,53	0,00
500-1000	45,74	54,26	0,00
>1000	34,96	64,23	0,81
Total	41,96	57,77	0,27

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	37	40	0	77
250-500	31	42	0	73
500-1000	43	51	0	94
>1000	43	79	1	123
Total	154	212	1	367

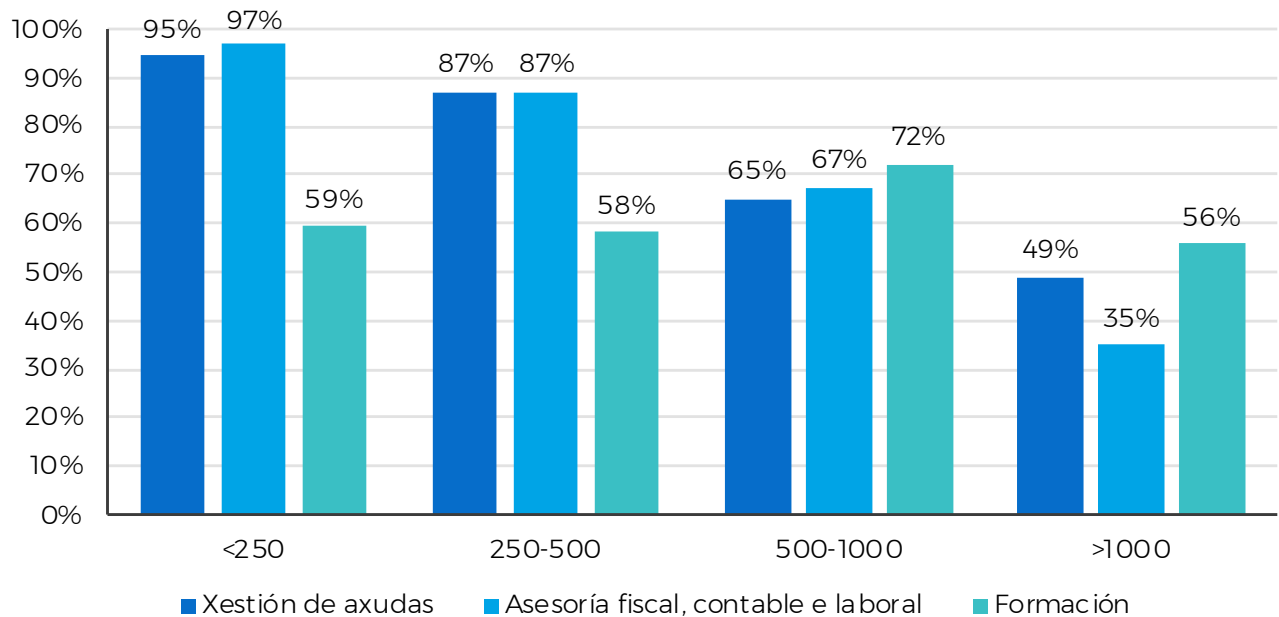
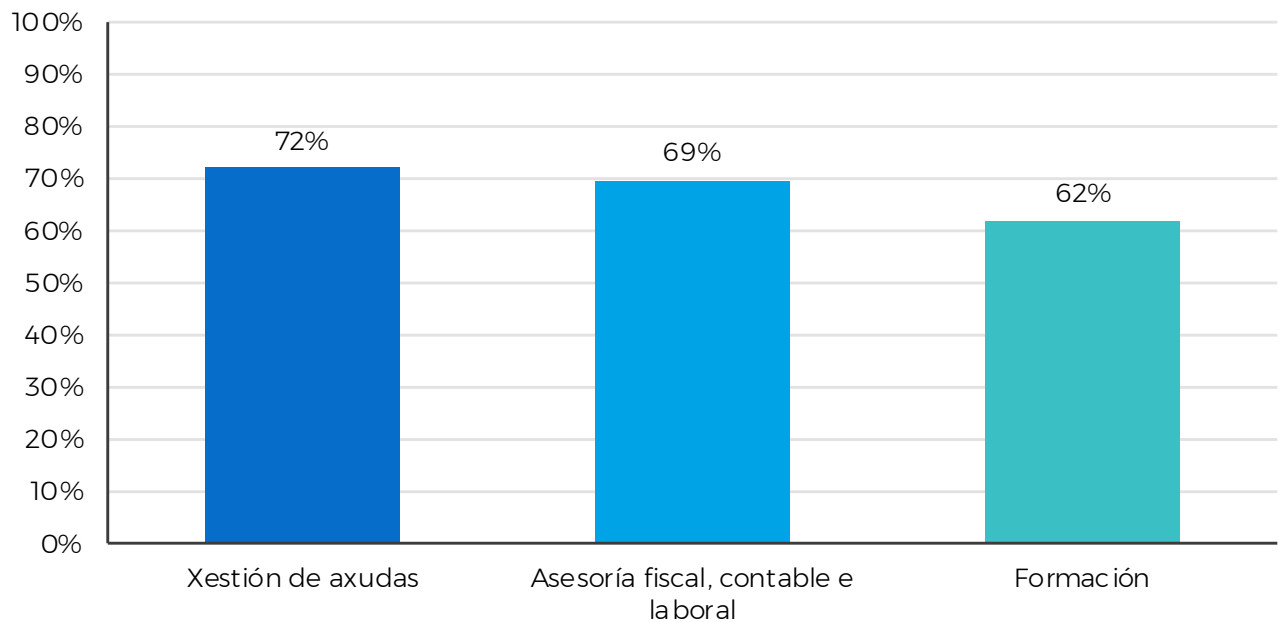
Resultados 6.1.1.- Gandeiros que pagan cota por estar afiliados ao sindicato.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	100,00	0,00
250-500	100,00	0,00
500-1000	93,02	6,98
>1000	100,00	0,00
Total	98,05	1,95

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	37	0	37
250-500	31	0	31
500-1000	40	3	43
>1000	43	0	43
Total	151	3	154

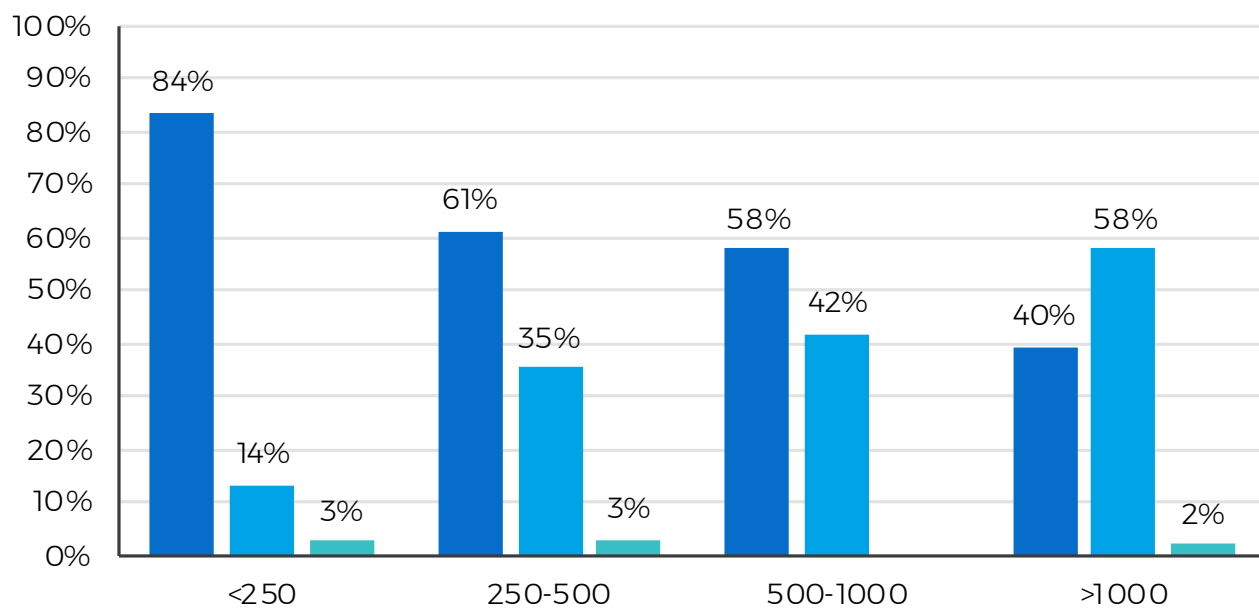
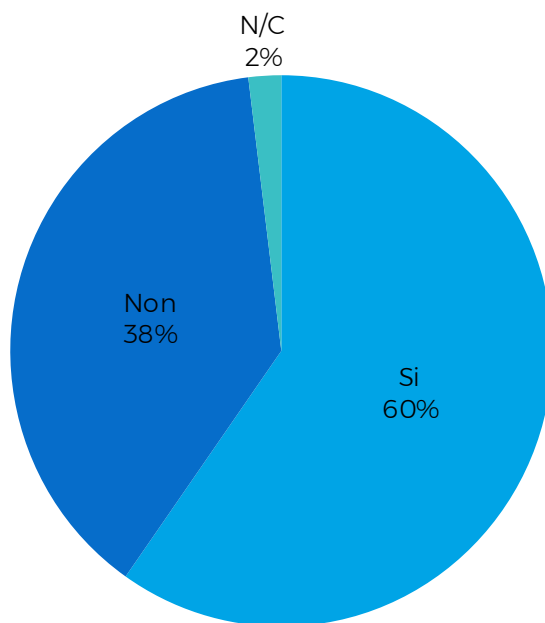
Resultados 6.1.2.- Servizos que lle presta o sindicato aos gandeiros (Resposta múltiple).

Estrato (Toneladas)	Xestión de axudas %	Asesoría fiscal, contable e laboral %	Formación %
<250	94,59	97,30	59,46
250-500	87,10	87,10	58,06
500-1000	65,12	67,44	72,09
>1000	48,84	34,88	55,81
Total	72,08	69,48	61,69

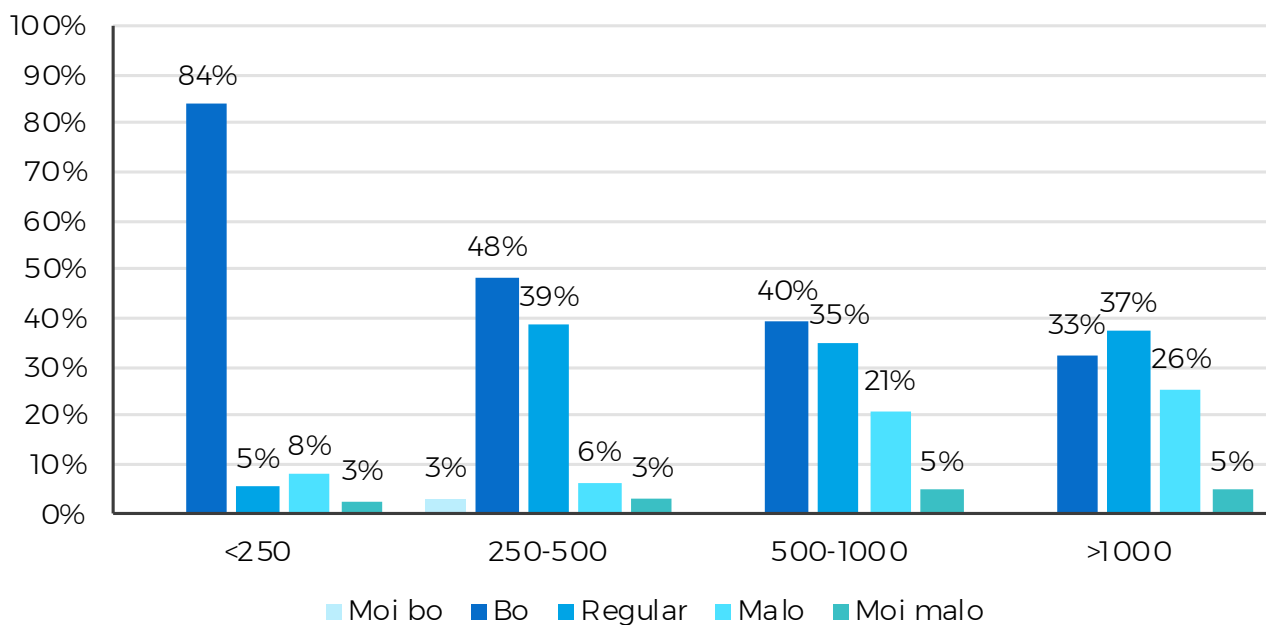
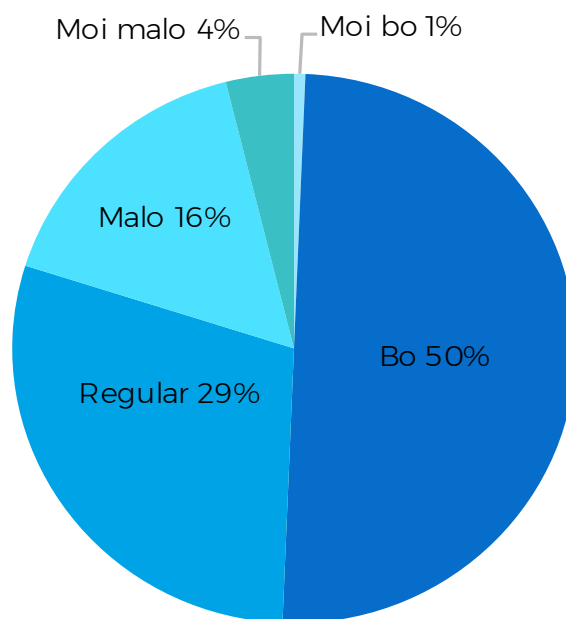
Estrato (Toneladas)	Xestión de axudas	Asesoría fiscal, contable e laboral	Formación
<250	35	36	22
250-500	27	27	18
500-1000	28	29	31
>1000	21	15	24
Total	111	107	95

Resultados 6.1.3.- Gandeiros afiliados que se senten representados polo seu sindicato.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	83,78	13,51	2,70
250-500	61,29	35,48	3,23
500-1000	58,14	41,86	0,00
>1000	39,53	58,14	2,33
Total	59,74	38,31	1,95

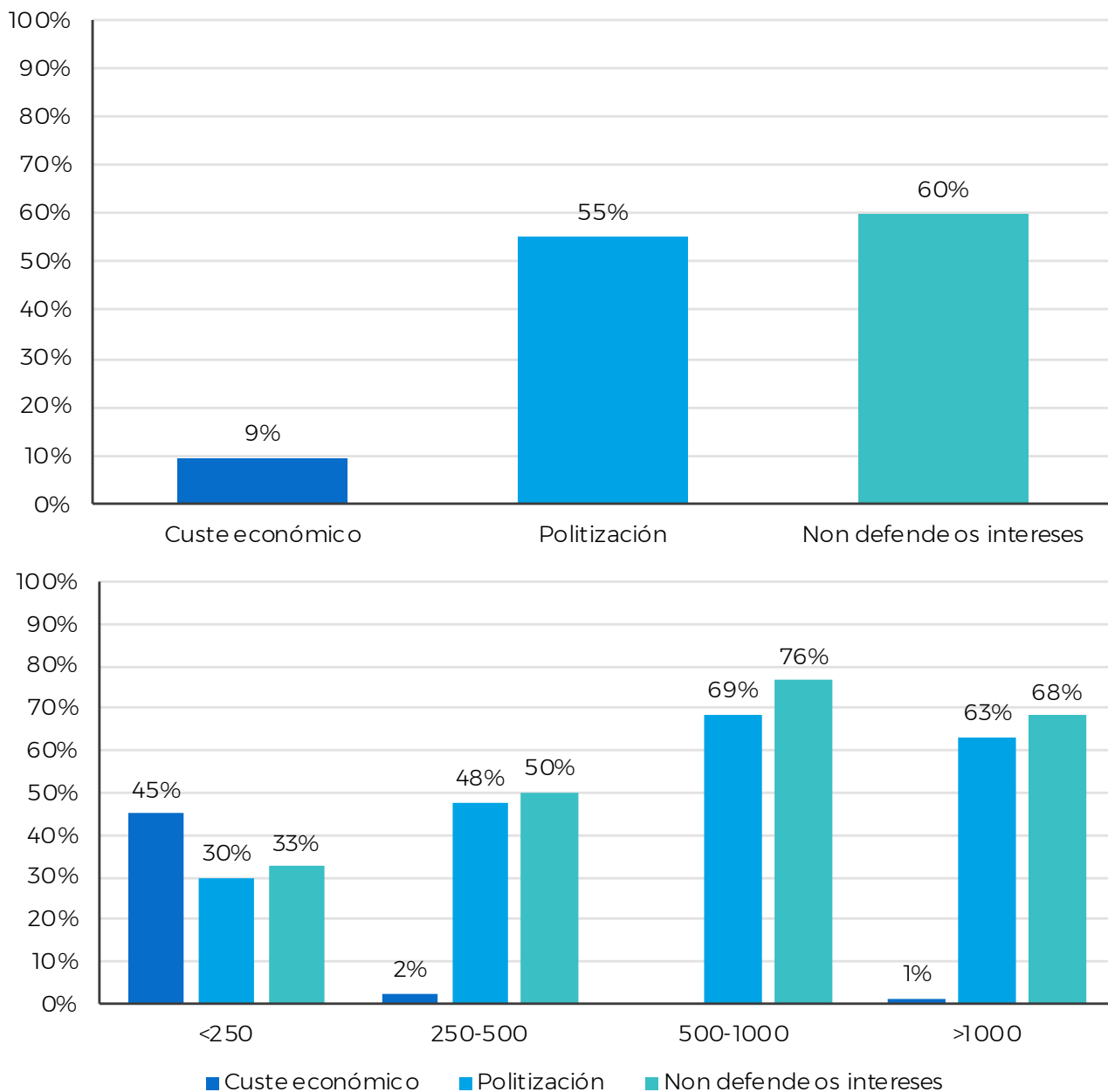
Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	31	5	1	37
250-500	19	11	1	31
500-1000	25	18	0	43
>1000	17	25	1	43
Total	92	59	3	154

Resultados 6.1.4.- Grao de satisfacción do gandeiro co seu sindicato.

Estrato (Toneladas)	Moi bo %	Bo %	Regular %	Malo %	Moi malo %
<250	0,00	83,78	5,41	8,11	2,70
250-500	3,23	48,39	38,71	6,45	3,23
500-1000	0,00	39,53	34,88	20,93	4,65
>1000	0,00	32,56	37,21	25,58	4,65
Total	0,65	50,00	29,22	16,23	3,90

Estrato (Toneladas)	Moi bo	Bo	Regular	Malo	Moi malo	TOTAL
<250	0	31	2	3	1	37
250-500	1	15	12	2	1	31
500-1000	0	17	15	9	2	43
>1000	0	14	16	11	2	43
Total	1	77	45	25	6	154

Resultados 6.1.5.- Motivos polos cales os gandeiros non se afiliaron ao sindicato (Resposta múltiple).

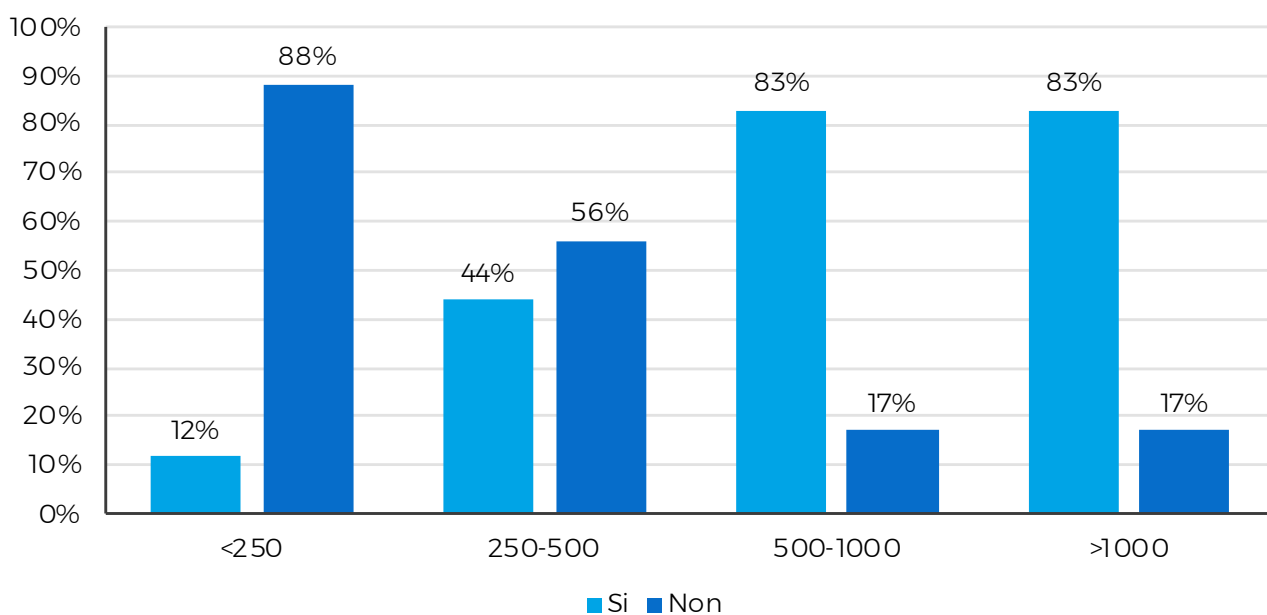
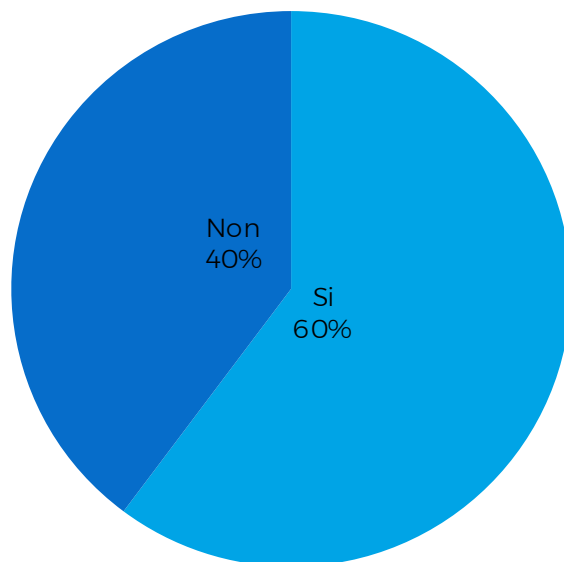

Estrato (Toneladas)	Custe económico %	Politización %	Non defende os seus intereses %
<250	45,00	30,00	32,50
250-500	2,38	47,62	50,00
500-1000	0,00	68,63	76,47
>1000	1,27	63,29	68,35
Total	9,43	55,19	59,91

Estrato (Toneladas)	Custe económico	Politización	Non defende os seus intereses
<250	18	12	13
250-500	1	20	21
500-1000	0	35	39
>1000	1	50	54
Total	20	117	127

7. Asociacionismo – Organización de produtores lácteos

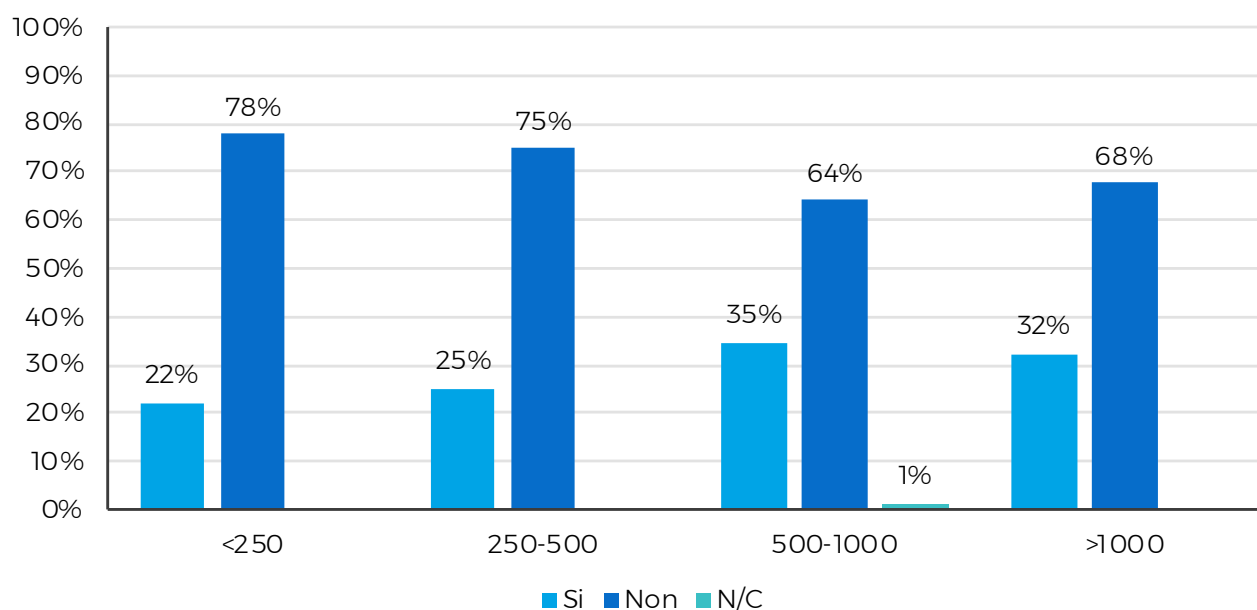
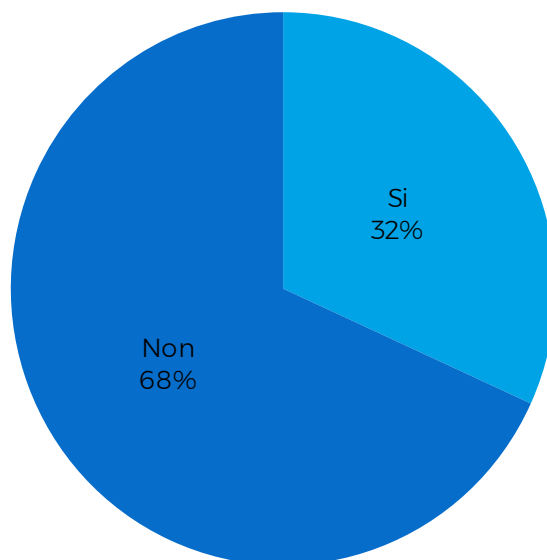
Resultados 7.1.- Gandeiros que saben o que é unha OPL.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	11,69	88,31
250-500	43,84	56,16
500-1000	82,98	17,02
>1000	82,93	17,07
Total	60,22	39,78

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	9	68	77
250-500	32	41	73
500-1000	78	16	94
>1000	102	21	123
Total	221	146	367

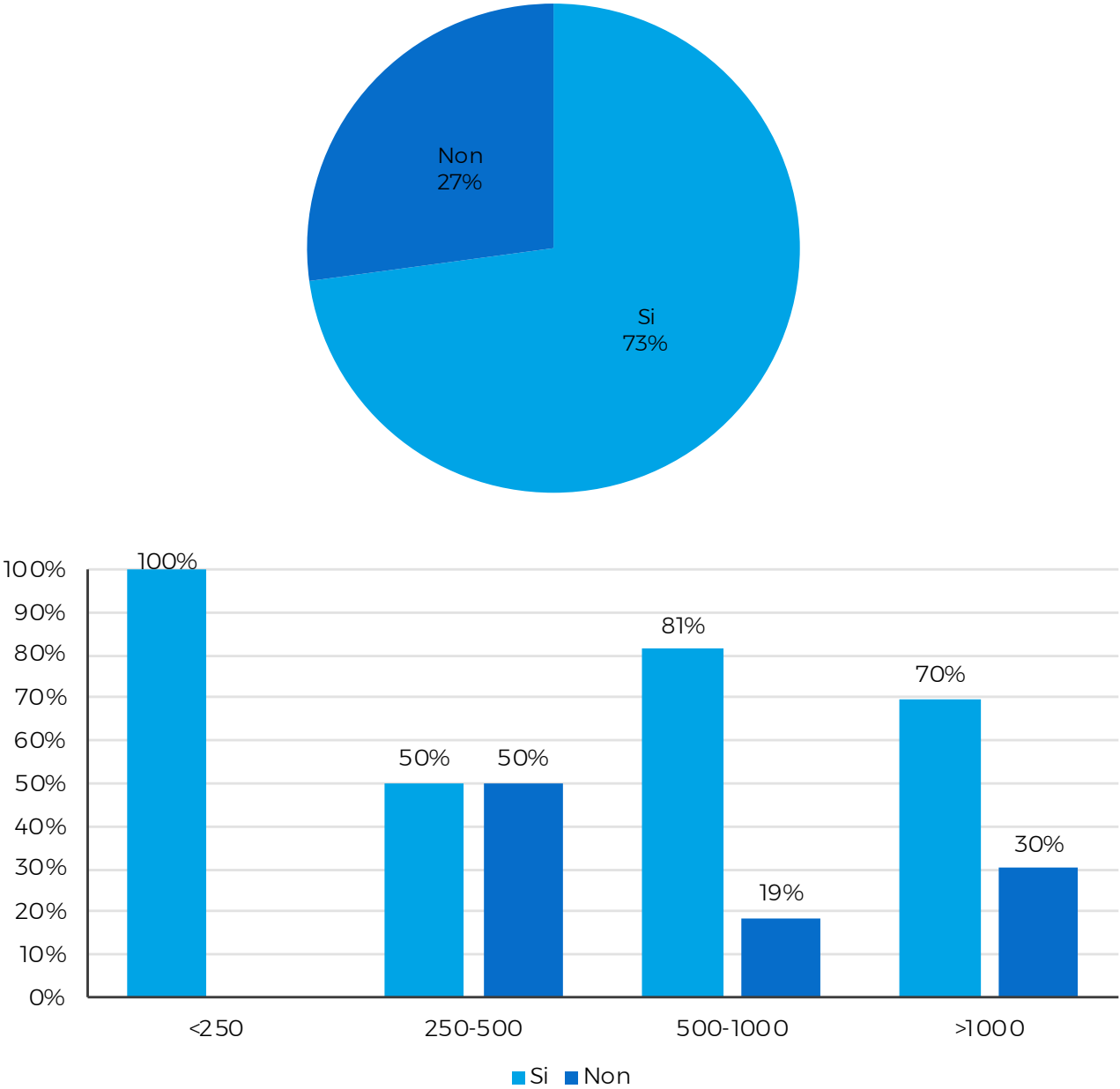
Resultados 7.2.- Dos gandeiros que saben o que é unha OPL, cantos pertencen a algunha.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	22,22	77,78	0,00
250-500	25,00	75,00	0,00
500-1000	34,62	64,10	1,28
>1000	32,35	67,65	0,00
Total	31,67	67,87	0,45

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	2	7	0	9
250-500	8	24	0	32
500-1000	27	50	1	78
>1000	33	69	0	102
Total	70	150	1	221

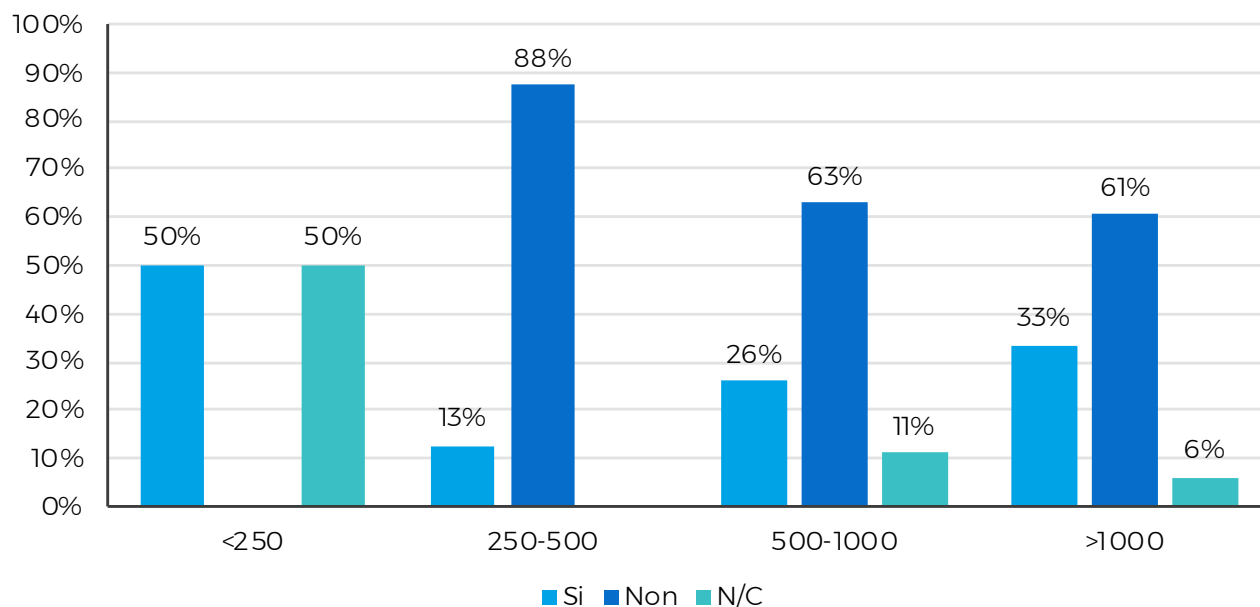
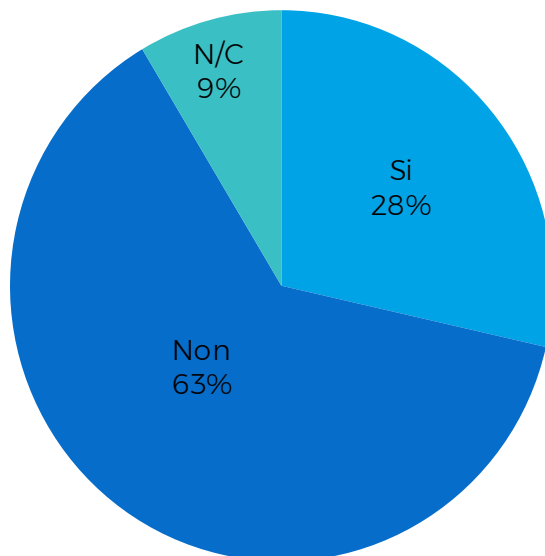
Resultados 7.2.1.- Gandeiros que pertencen a algunha OPL e saben o que é o mandato de negociación do leite.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	100,00	0,00
250-500	50,00	50,00
500-1000	81,48	18,52
>1000	69,70	30,30
Total	72,86	27,14

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	2	0	2
250-500	4	4	8
500-1000	22	5	27
>1000	23	10	33
Total	51	19	70

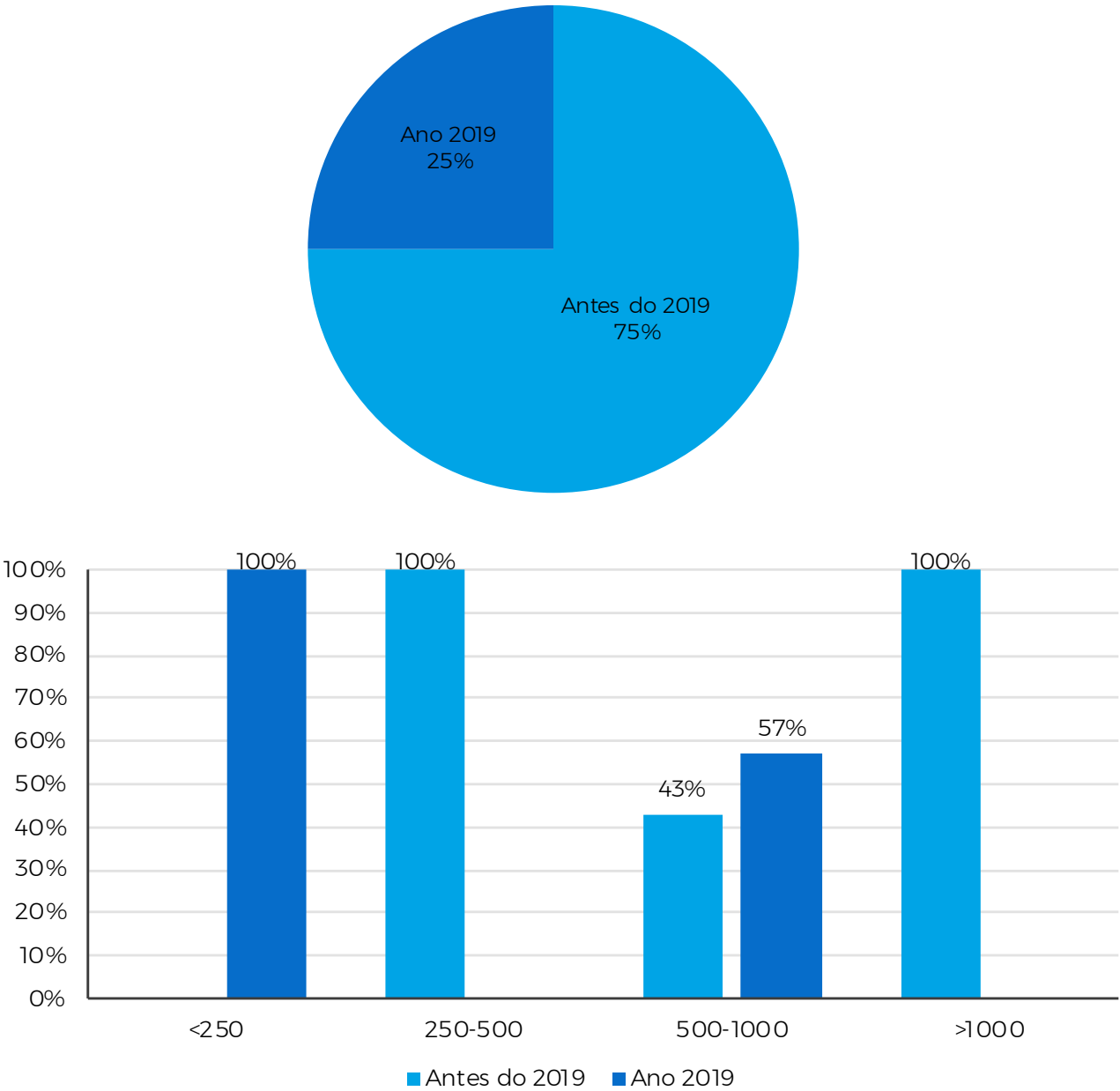
Resultados 7.2.2.- Gandeiros que pertencen a algunha OPL e teñen firmado o mandato de negociación do leite.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	50,00	0,00	50,00
250-500	12,50	87,50	0,00
500-1000	25,93	62,96	11,11
>1000	33,33	60,61	6,06
Total	28,57	62,86	8,57

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	1	0	1	2
250-500	1	7	0	8
500-1000	7	17	3	27
>1000	11	20	2	33
Total	20	44	6	70

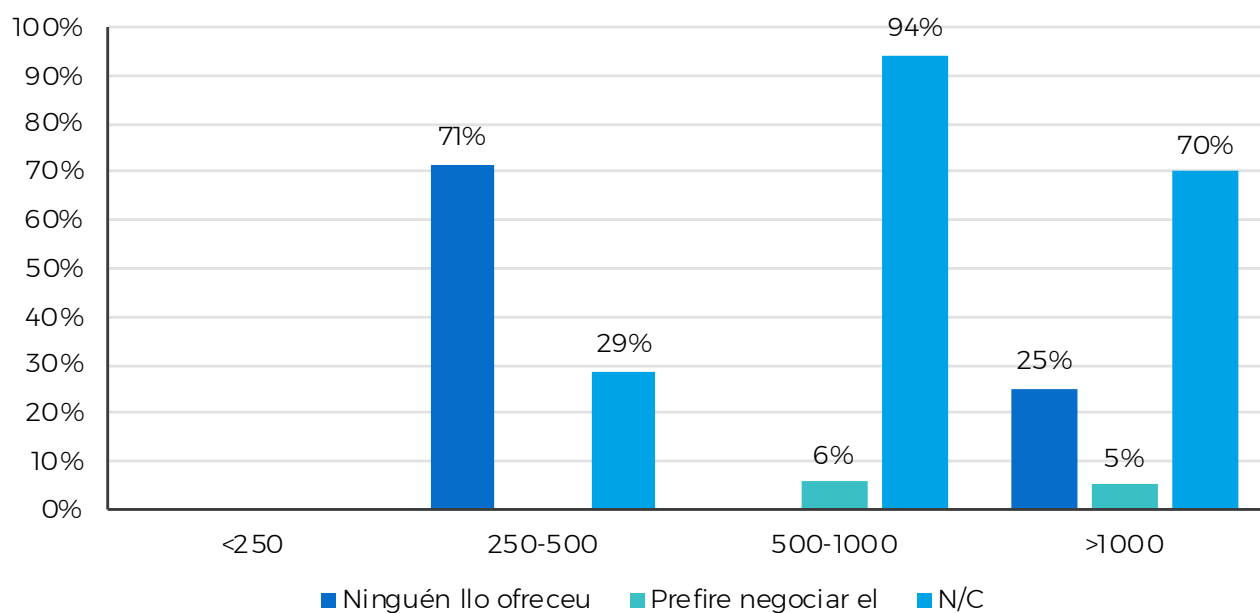
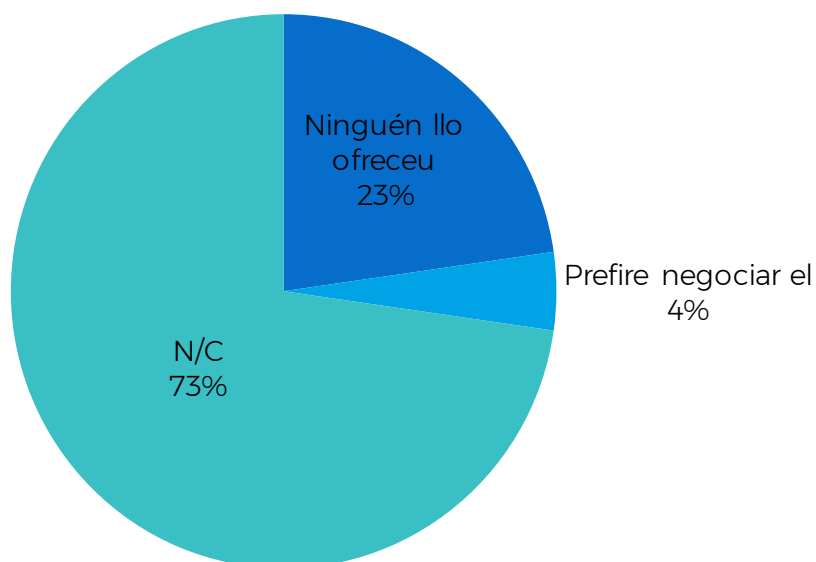
Resultados 7.2.3.- Cando se firmou ese mandato.

Estrato (Toneladas)	Antes do 2019 %	2019 %
<250	0,00	100,00
250-500	100,00	0,00
500-1000	42,86	57,14
>1000	100,00	0,00
Total	75,00	25,00

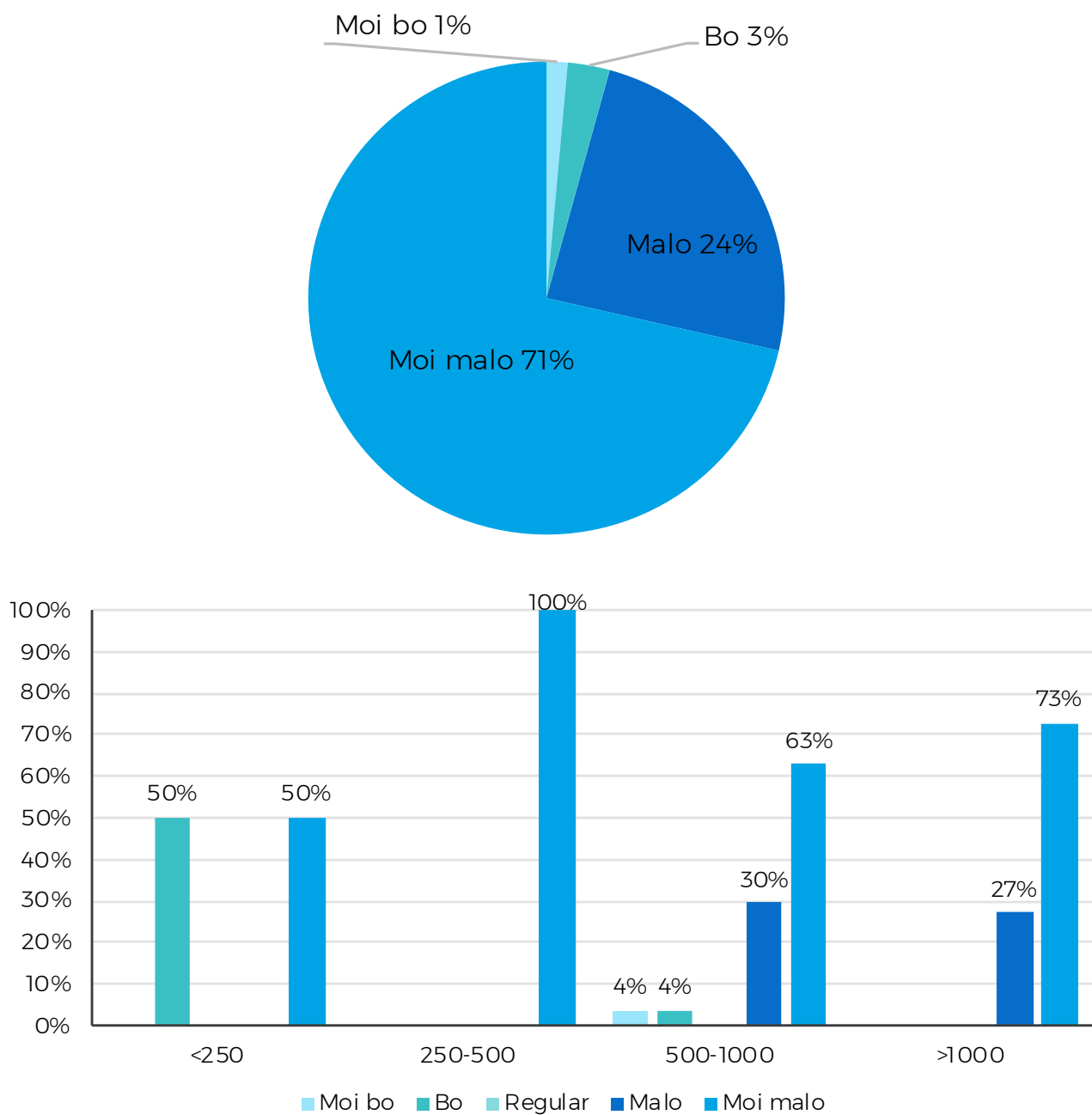
Estrato (Toneladas)	Antes do 2019	2019	TOTAL
<250	0	1	1
250-500	1	0	1
500-1000	3	4	7
>1000	11	0	11
Total	15	5	20

Resultados 7.2.4.- Motivos polos que os gandeiros que pertencen a algunha OPL non teñen firmado o mandato de negociación do leite.

Estrato (Toneladas)	Ninguén llo ofreceu %	Prefire negociar el mesmo %	N/C %
<250	0,00	0,00	0,00
250-500	71,43	0,00	28,57
500-1000	0,00	5,88	94,12
>1000	25,00	5,00	70,00
Total	22,73	4,55	72,73

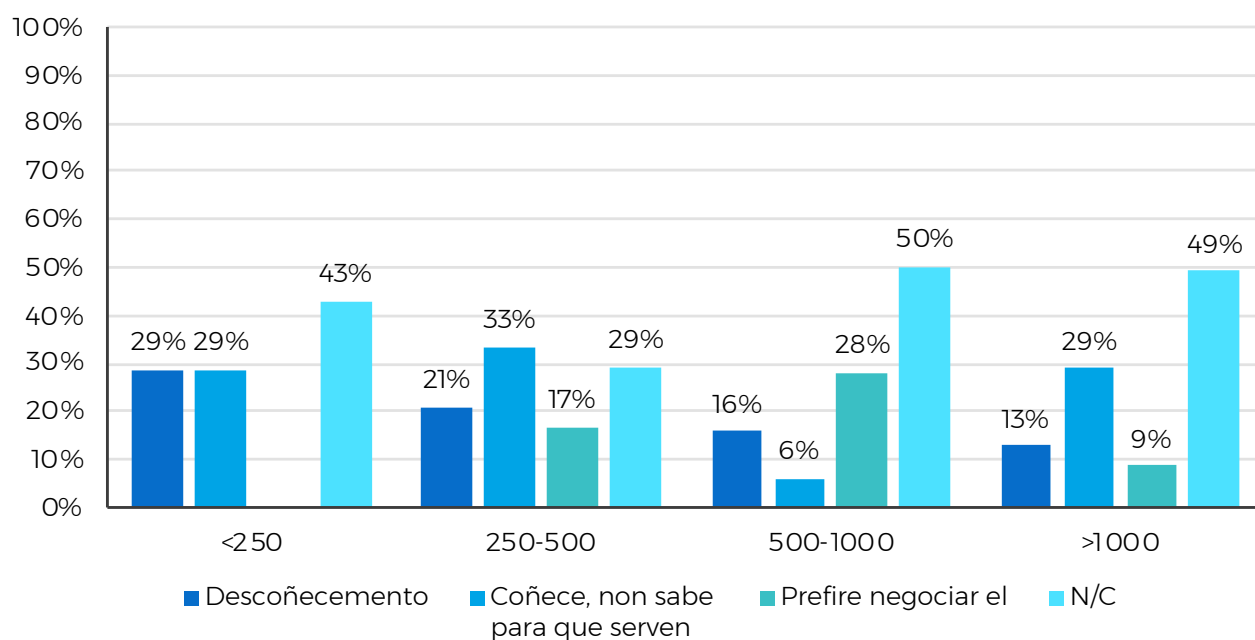
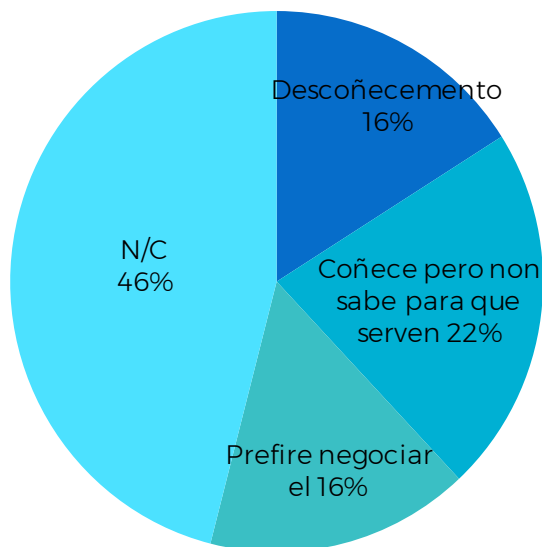
Estrato (Toneladas)	Ninguén llo ofreceu	Prefire negociar el mesmo	N/C	TOTAL
<250	0	0	0	0
250-500	5	0	2	7
500-1000	0	1	16	17
>1000	5	1	14	20
Total	10	2	32	44

Resultados 7.2.5.- Grao de satisfacción coa OPL.

Estrato (Toneladas)	Moí bo %	Bo %	Regular %	Malo %	Moí malo %
<250	0,00	50,00	0,00	0,00	50,00
250-500	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
500-1000	3,70	3,70	0,00	29,63	62,96
>1000	0,00	0,00	0,00	27,27	72,73
Total	1,43	2,86	0,00	24,29	71,43

Estrato (Toneladas)	Moí bo	Bo	Regular	Malo	Moí malo	TOTAL
<250	0	1	0	0	1	2
250-500	0	0	0	0	8	8
500-1000	1	1	0	8	17	27
>1000	0	0	0	9	24	33
Total	1	2	0	17	50	70

Resultados 7.3.- Motivos polos que os gandeiros non pertencen a algunha OPL.

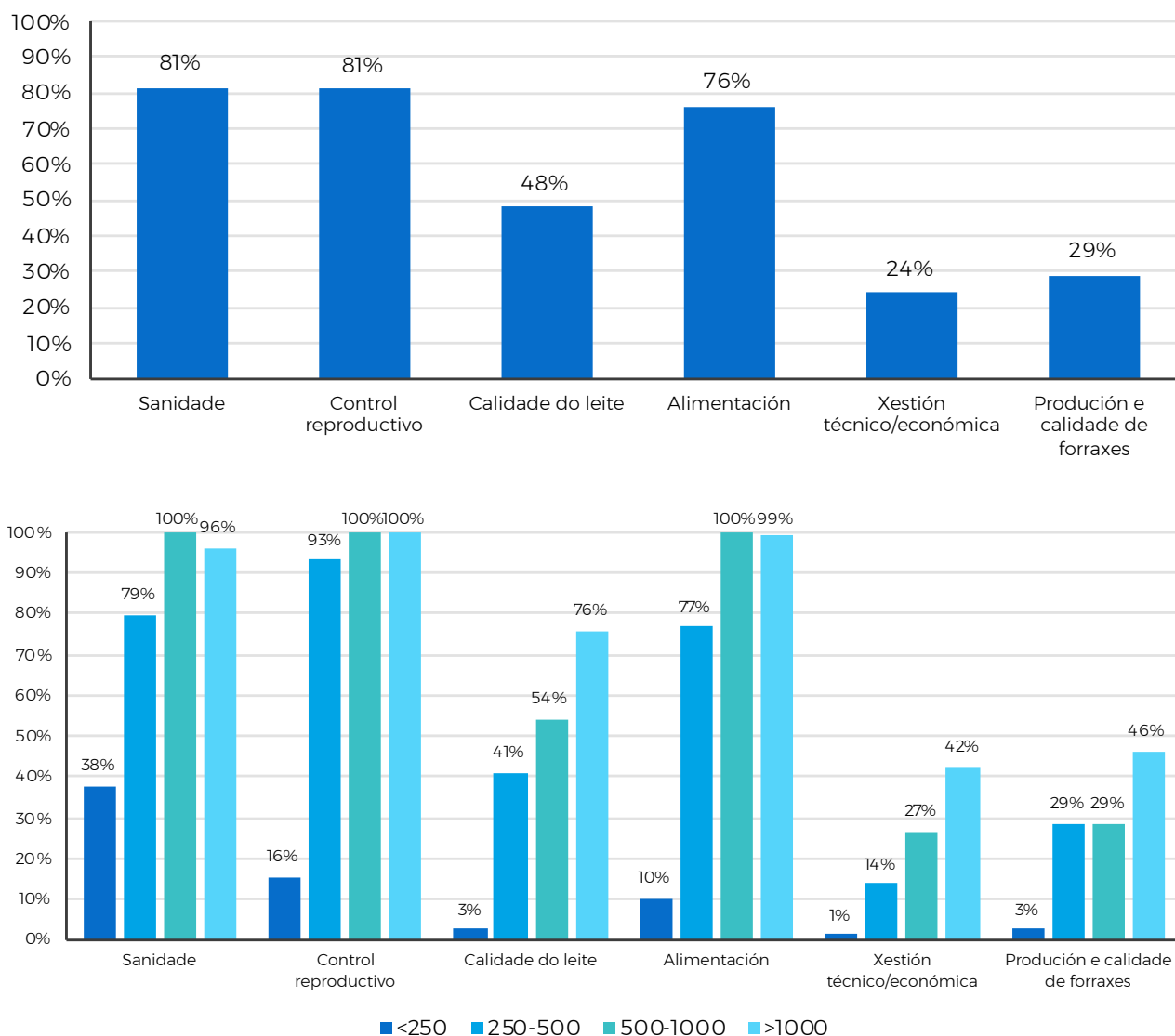

Estrato (Toneladas)	Descoñecemento %	Coñece, pero non sabe para que serven %	Prefire negociar el %	N/C %
<250	28,57	28,57	0,00	42,86
250-500	20,83	33,33	16,67	29,17
500-1000	16,00	6,00	28,00	50,00
>1000	13,04	28,99	8,70	49,28
Total	16,00	22,00	16,00	46,00

Estrato (Toneladas)	Descoñecemento	Coñece, pero non sabe para que serven	Prefire negociar el	N/C	TOTAL
<250	2	2	0	3	7
250-500	5	8	4	7	24
500-1000	8	3	14	25	50
>1000	9	20	6	34	69
Total	24	33	24	69	150

8. Servizos de asesoramento contratados polas explotacións

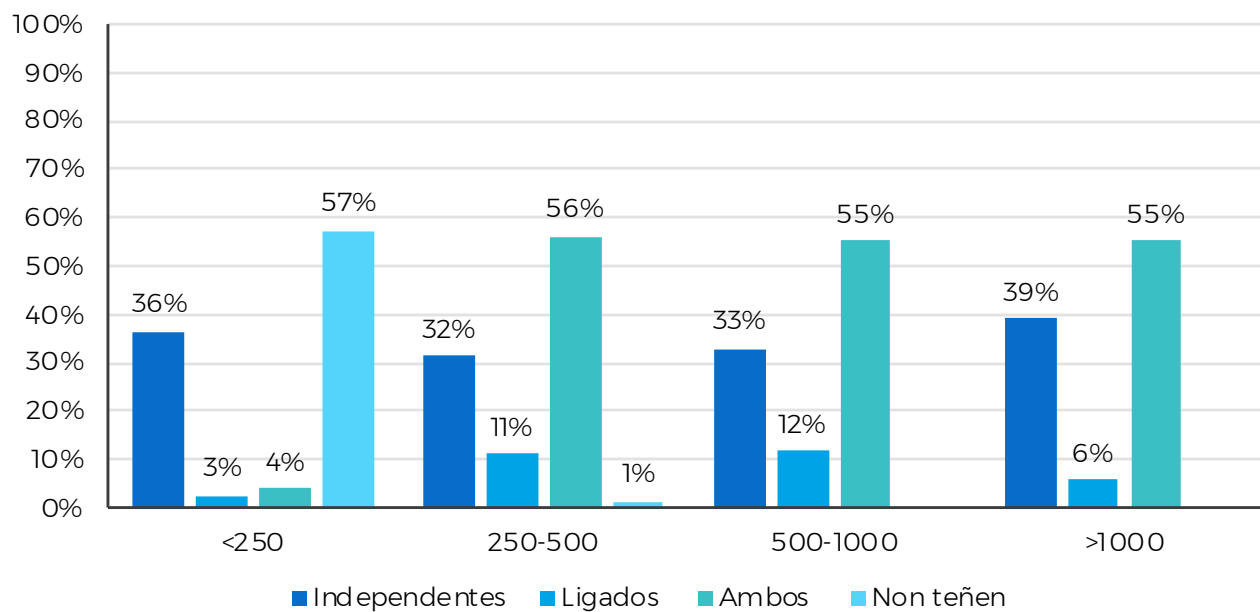
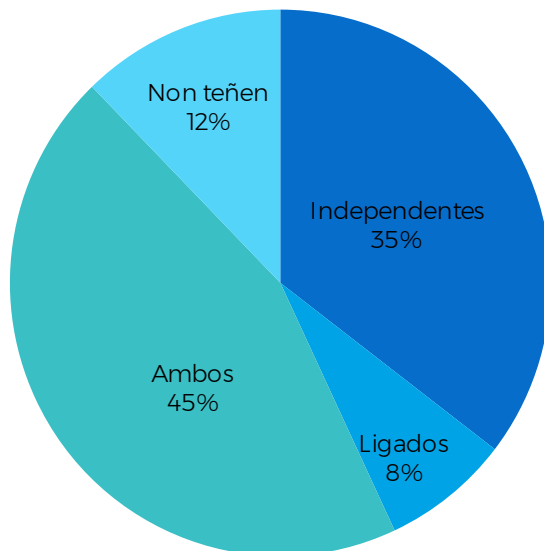
Resultados 8.1.- Servizos de asesoramento contratados polas explotacións (Resposta múltiple).

Estrato (Toneladas)	Sanidade %	Control reproductivo %	Calidade do leite %	Alimentación %	Xestión técnico Económica %	Produción e calidade de forraxes %
<250	37,66	15,58	2,60	10,39	1,30	2,60
250-500	79,45	93,15	41,10	76,71	13,70	28,77
500-1000	100,00	100,00	54,26	100,00	26,60	28,72
>1000	95,93	100,00	75,61	99,19	42,28	46,34
Total	81,47	80,93	47,96	76,29	23,98	29,16

Estrato (Toneladas)	Sanidade	Control reproductivo	Calidade do leite	Alimentación	Xestión técnico económica	Produción e calidade de forraxes
<250	29	12	2	8	1	2
250-500	58	68	30	56	10	21
500-1000	94	94	51	94	25	27
>1000	118	123	93	122	52	57
Total	299	297	176	280	88	107

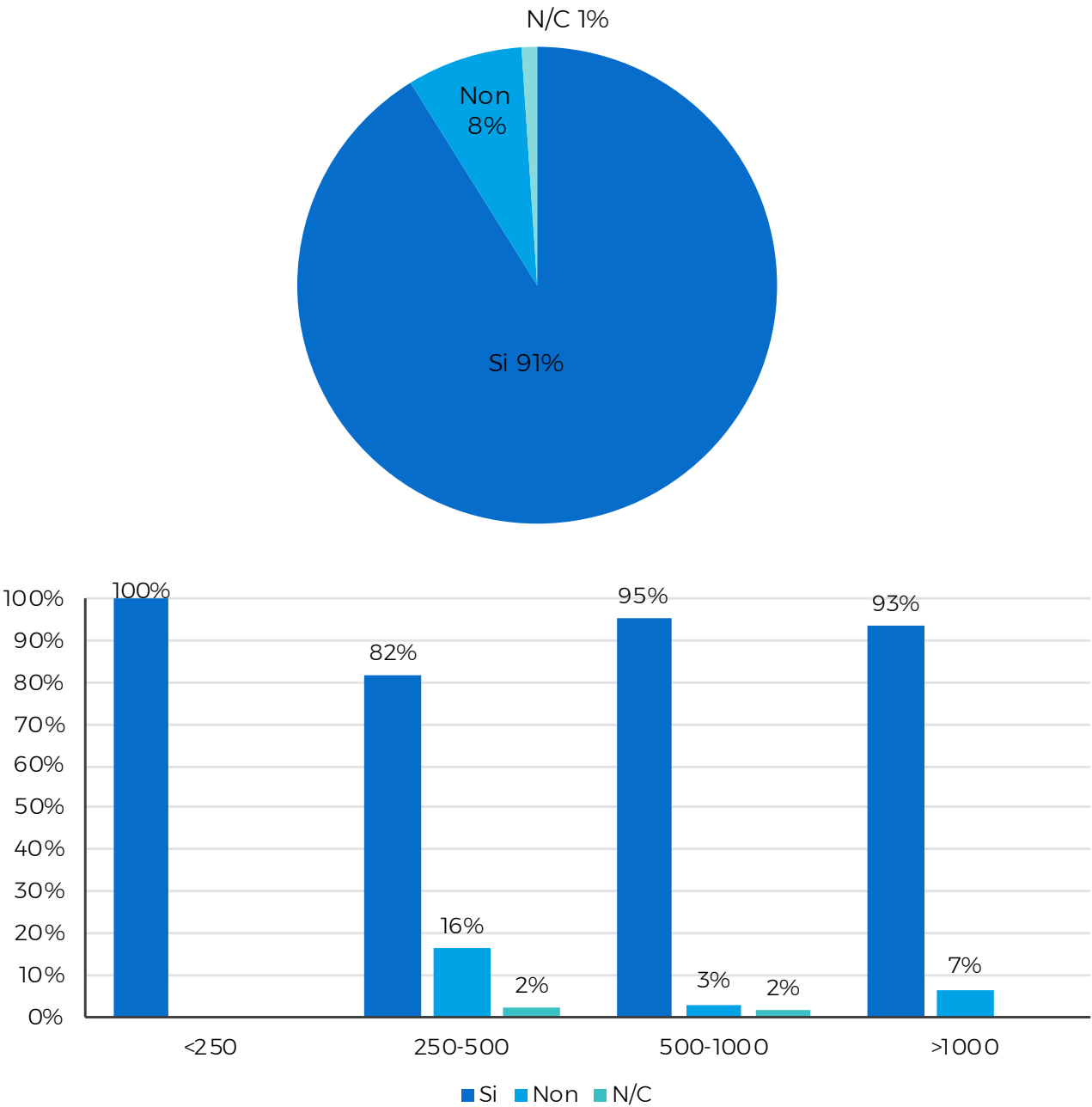
Resultados 8.2.- Tipo de asesoramiento contratados por las explotaciones.

Estrato (Toneladas)	Independientes %	Ligados a proveedores %	Ambos %	Non teñen ningún %
<250	36,36	2,60	3,90	57,14
250-500	31,51	10,96	56,16	1,37
500-1000	32,98	11,70	55,32	0,00
>1000	39,02	5,69	55,28	0,00
Total	35,42	7,63	44,69	12,26

Estrato (Toneladas)	Independientes	Ligados a proveedores	Ambos	Non teñen ningún	TOTAL
<250	28	2	3	44	77
250-500	23	8	41	1	73
500-1000	31	11	52	0	94
>1000	48	7	68	0	123
Total	130	28	164	45	367

Resultados 8.3.- Confianza dos gandeiros sobre a obxectividade dos servizos ligados a provedores.

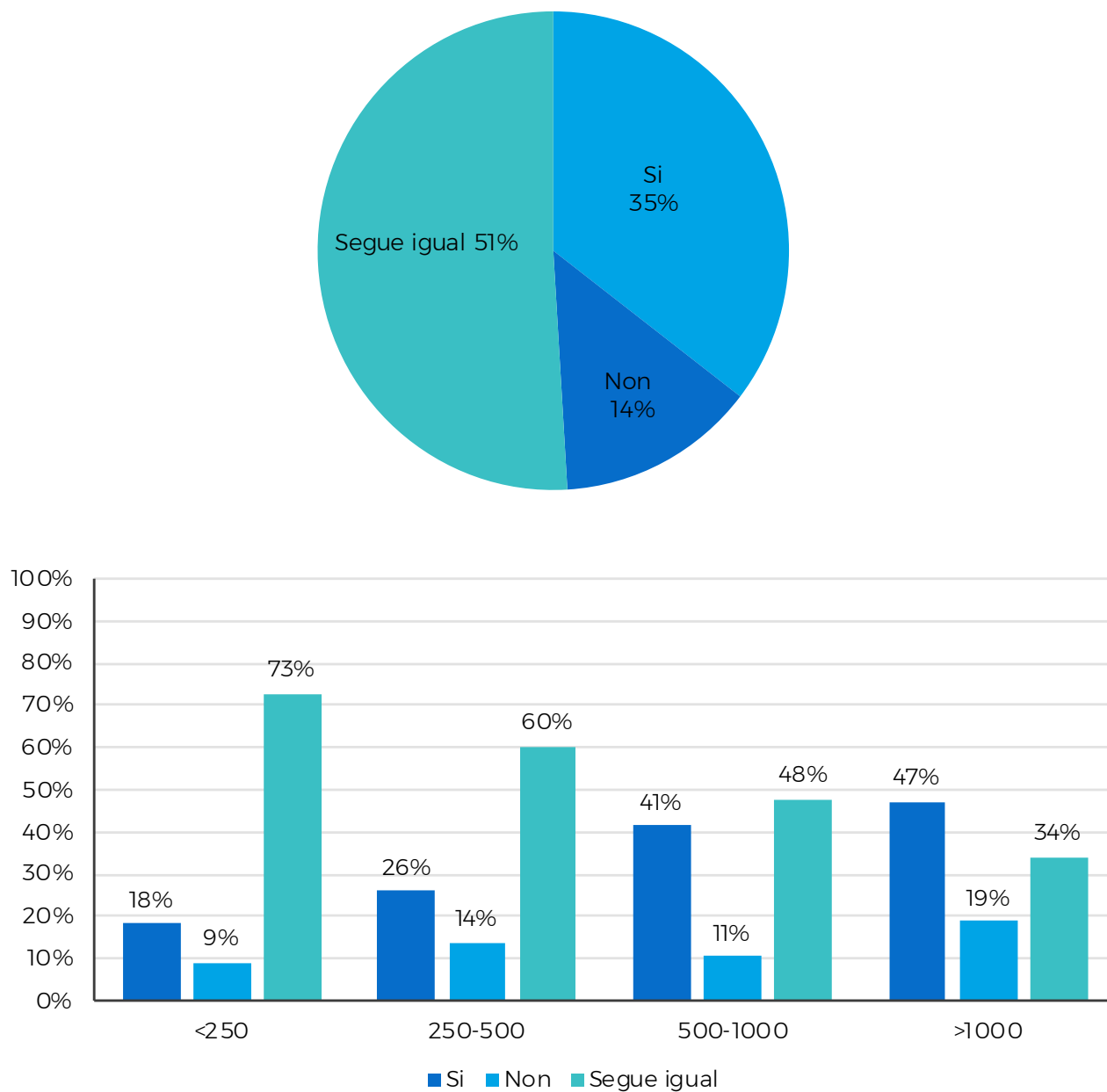

Estrato (Toneladas)	Confían %	Non Confían %	N/C %
<250	100,00	0,00	0,00
250-500	81,63	16,33	2,04
500-1000	95,24	3,17	1,59
>1000	93,33	6,67	0,00
Total	91,15	7,81	1,04

Estrato (Toneladas)	Confían	Non Confían	N/C	TOTAL
<250	5	0	0	5
250-500	40	8	1	49
500-1000	60	2	1	63
>1000	70	5	0	75
Total	175	15	2	192

9. Relación dos gandeiros coa industria

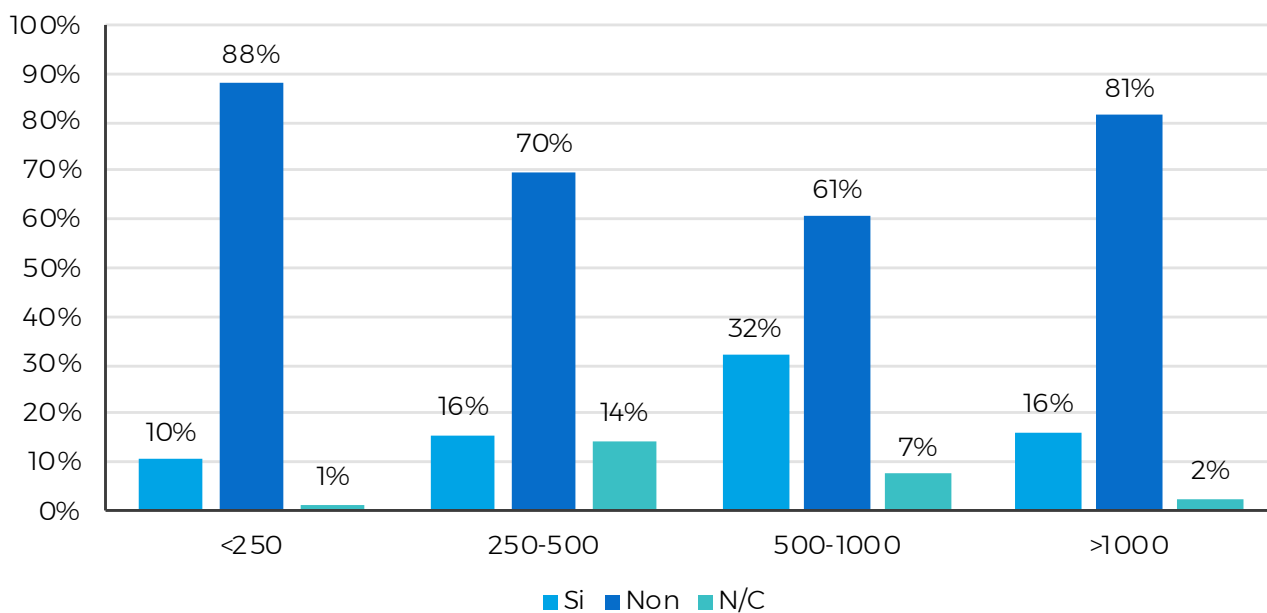
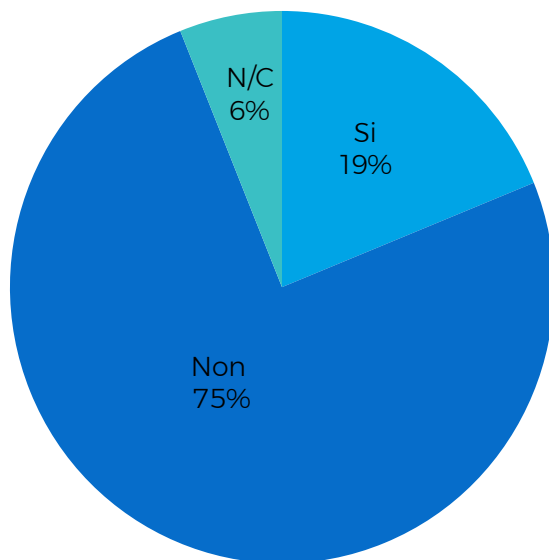
Resultados 9.1.- Gandeiros que teñen máis claras as condicións nas que teñen que vender o leite des- de que os contratos do leite son obrigatorios.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	Segue igual %
<250	18,18	9,09	72,73
250-500	26,03	13,70	60,27
500-1000	41,49	10,64	47,87
>1000	47,15	18,70	34,15
Total	35,42	13,62	50,95

Estrato (Toneladas)	Si	Non	Segue igual	TOTAL
<250	14	7	56	77
250-500	19	10	44	73
500-1000	39	10	45	94
>1000	58	23	42	123
Total	130	50	187	367

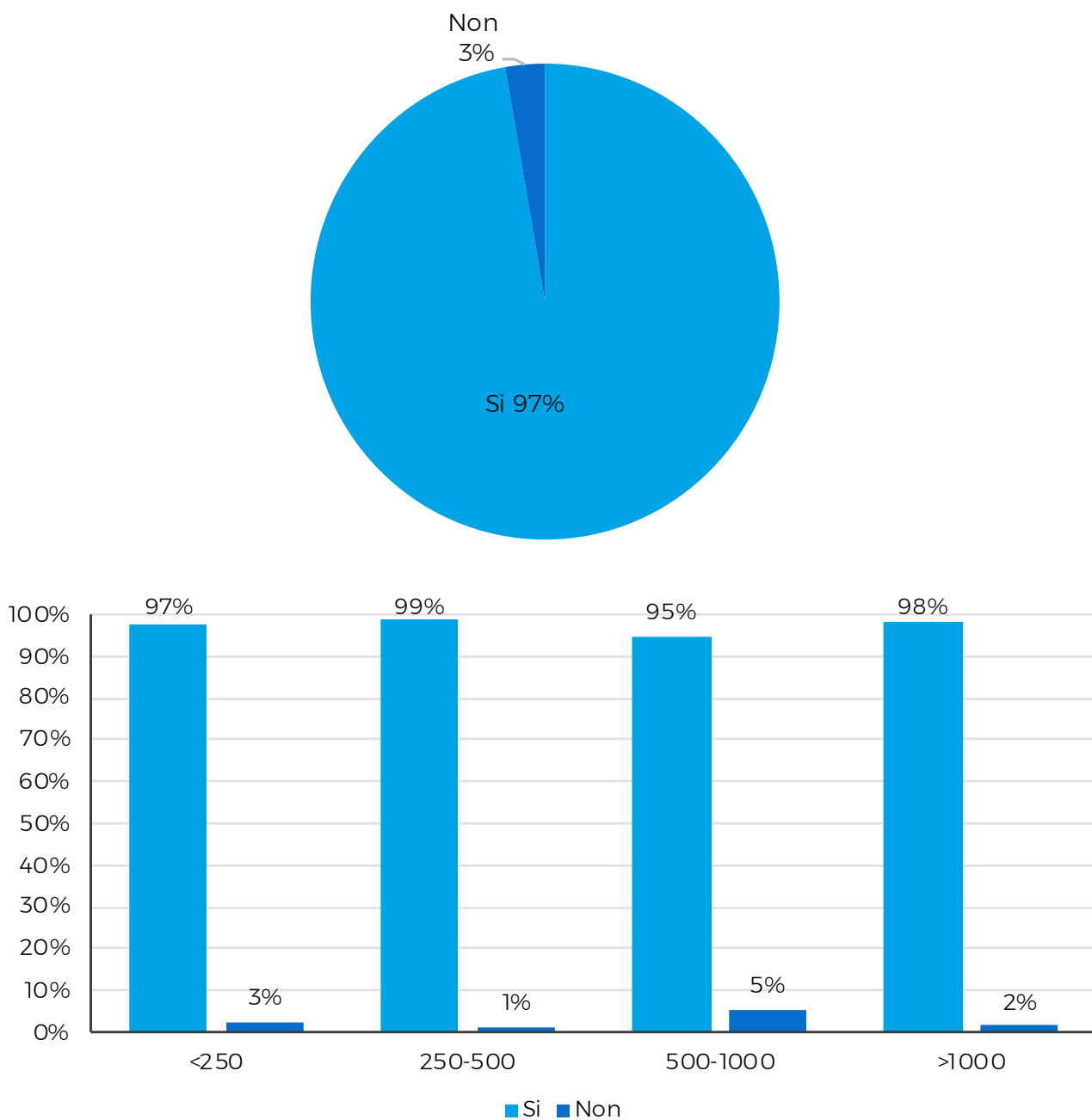
Resultados 9.2.- Gandeiros que consideran que teñen posibilidade de negociar con diferentes industrias a recollida do leite.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	10,39	88,31	1,30
250-500	15,66	69,88	14,46
500-1000	31,91	60,64	7,45
>1000	16,26	81,30	2,44
Total	18,83	75,07	6,10

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	8	68	1	77
250-500	13	58	12	83
500-1000	30	57	7	94
>1000	20	100	3	123
Total	71	283	23	377

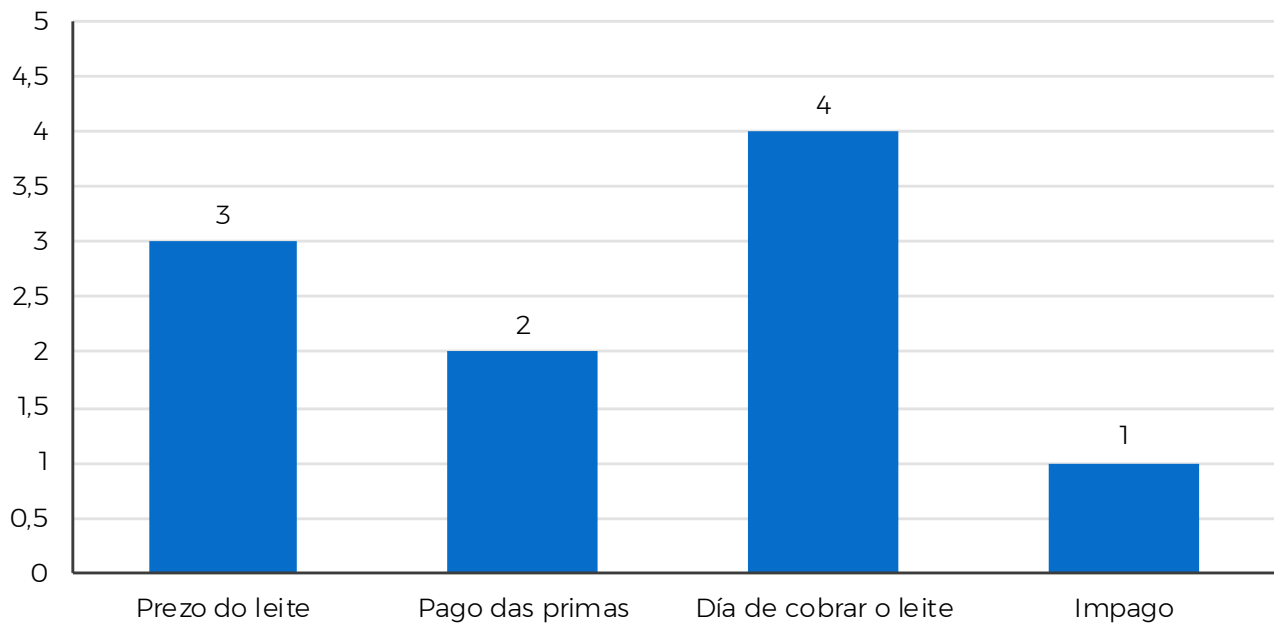
Resultados 9.3.- Cumprimento das condicións pactadas por parte da industria aos gandeiros.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	97,40	2,60
250-500	98,63	1,37
500-1000	94,68	5,32
>1000	98,37	1,63
Total	97,28	2,72

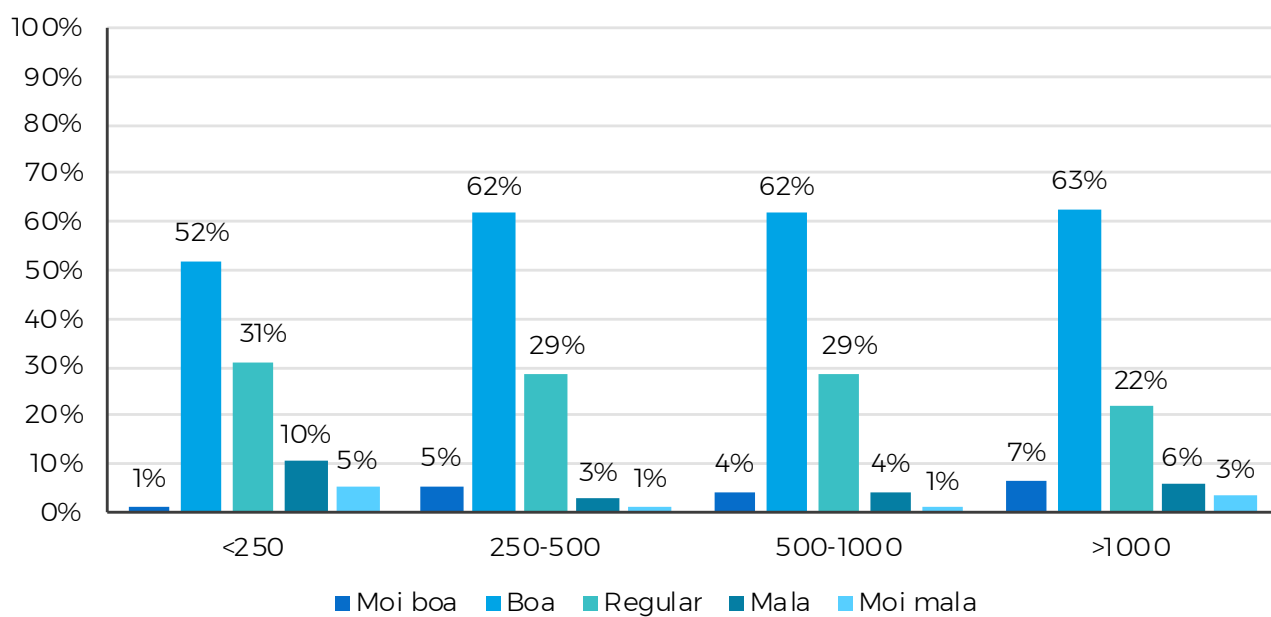
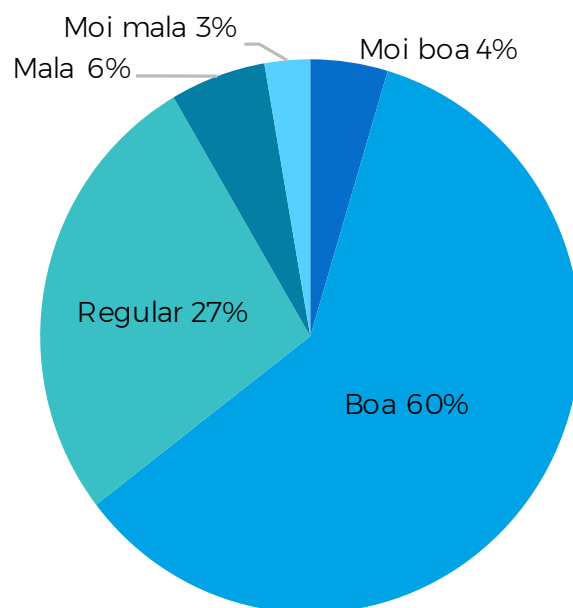
Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	75	2	77
250-500	72	1	73
500-1000	89	5	94
>1000	121	2	123
Total	357	10	367

Resultados 9.4.- Condicións que non cumpriu a industria cos gandeiros enquisados (Resposta aberta).

Incidencias	Nº de casos
Preço do leite	3
Pago das primas	2
Día de cobrar o leite	4
Impago	1

Resultados 9.5.- Valoración da comunicación coa industria.

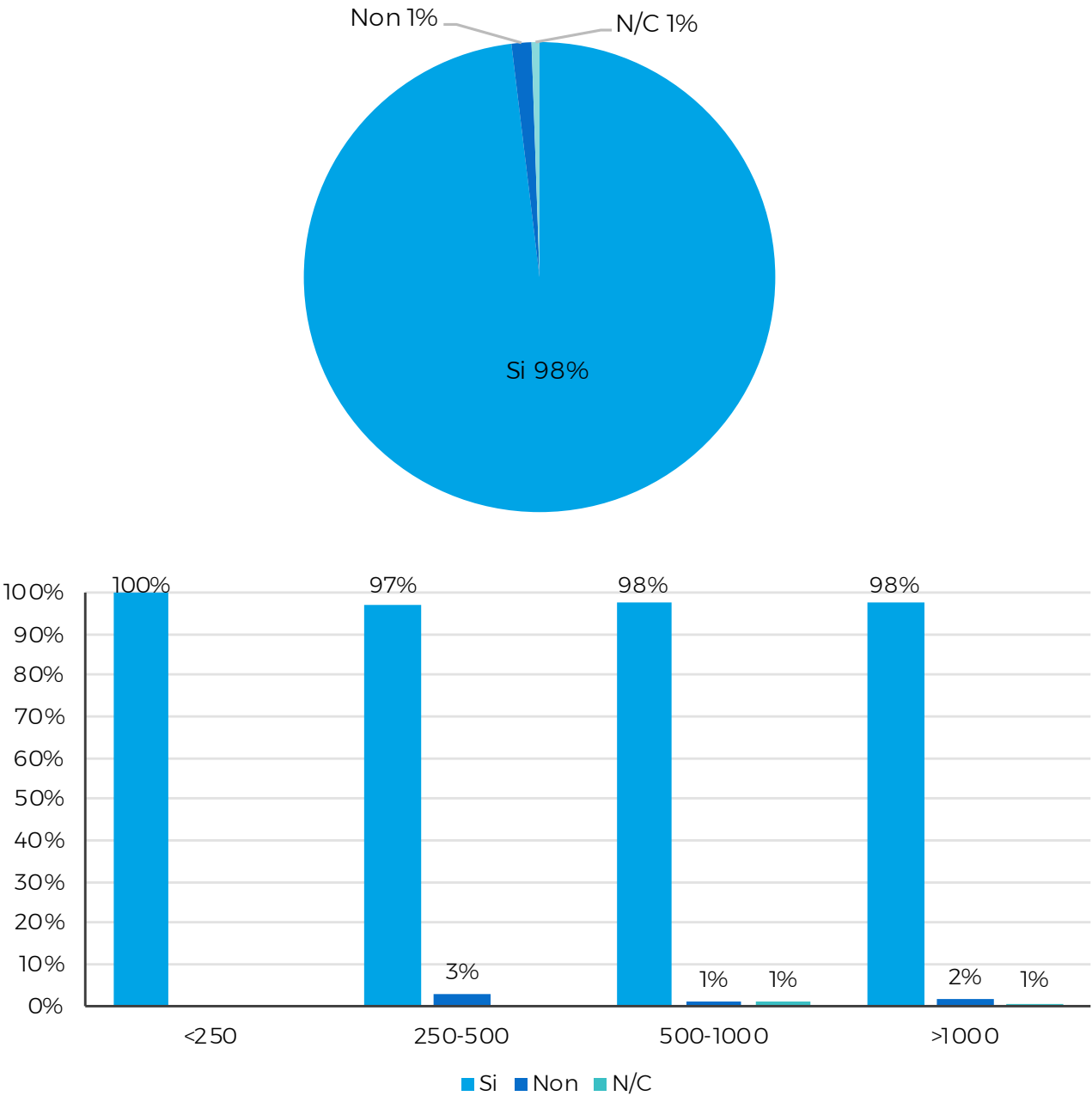

Estrato (Toneladas)	Moi boa %	Boa %	Regular %	Mala %	Moi mala %
<250	1,30	51,95	31,17	10,39	5,19
250-500	5,48	61,64	28,77	2,74	1,37
500-1000	4,26	61,70	28,72	4,26	1,06
>1000	6,50	62,60	21,95	5,69	3,25
Total	4,63	59,95	26,98	5,72	2,72

Estrato (Toneladas)	Moi boa	Boa	Regular	Mala	Moi mala
<250	1	40	24	8	4
250-500	4	45	21	2	1
500-1000	4	58	27	4	1
>1000	8	77	27	7	4
Total	17	220	99	21	10

10. Mercados

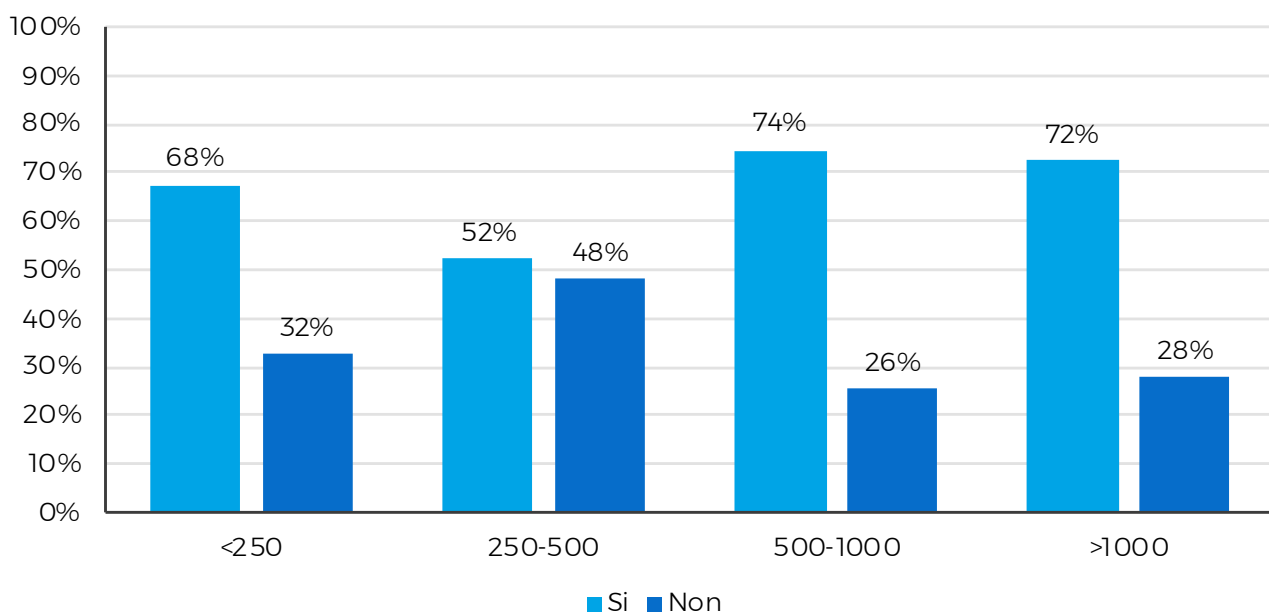
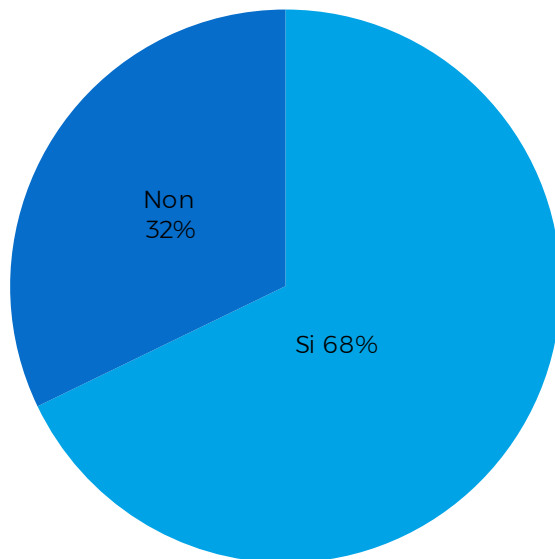
Resultados 10.1.- Gandeiros que consideran importante a promoción/defensa dos produtos lácteos para fomentar o seu consumo.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	100,00	0,00	0,00
250-500	97,26	2,74	0,00
500-1000	97,87	1,06	1,06
>1000	97,56	1,63	0,81
Total	98,09	1,36	0,54

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	77	0	0	77
250-500	71	2	0	73
500-1000	92	1	1	94
>1000	120	2	1	123
Total	360	5	2	367

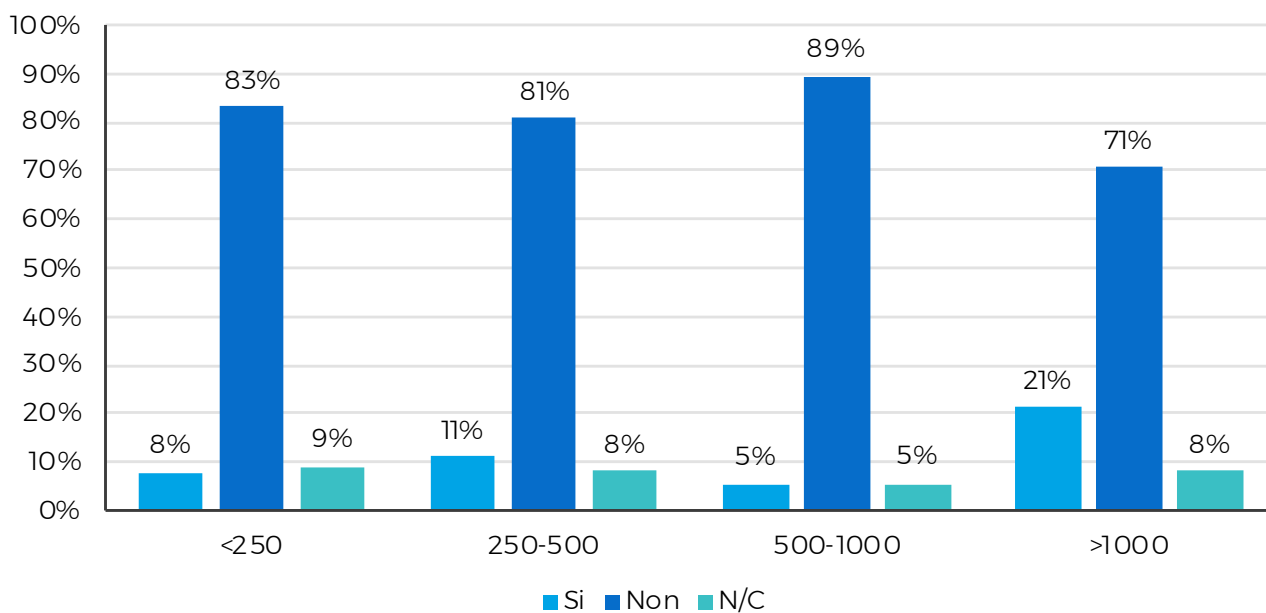
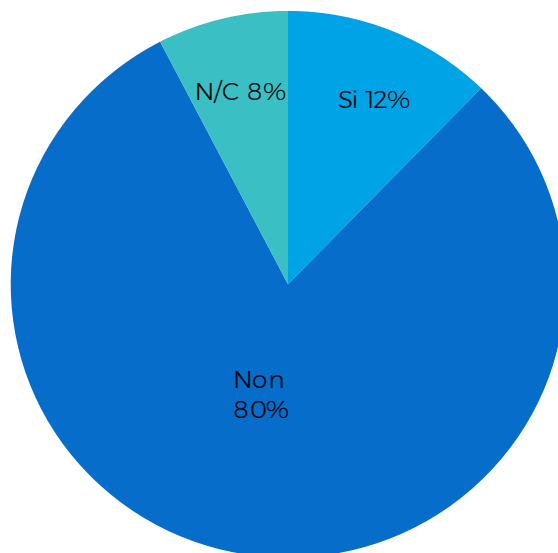
Resultados 10.2.- Gandeiros que coñecen o que é a INLAC.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	67,53	32,47
250-500	52,05	47,95
500-1000	74,47	25,53
>1000	72,36	27,64
Total	67,85	32,15

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	52	25	77
250-500	38	35	73
500-1000	70	24	94
>1000	89	34	123
Total	249	118	367

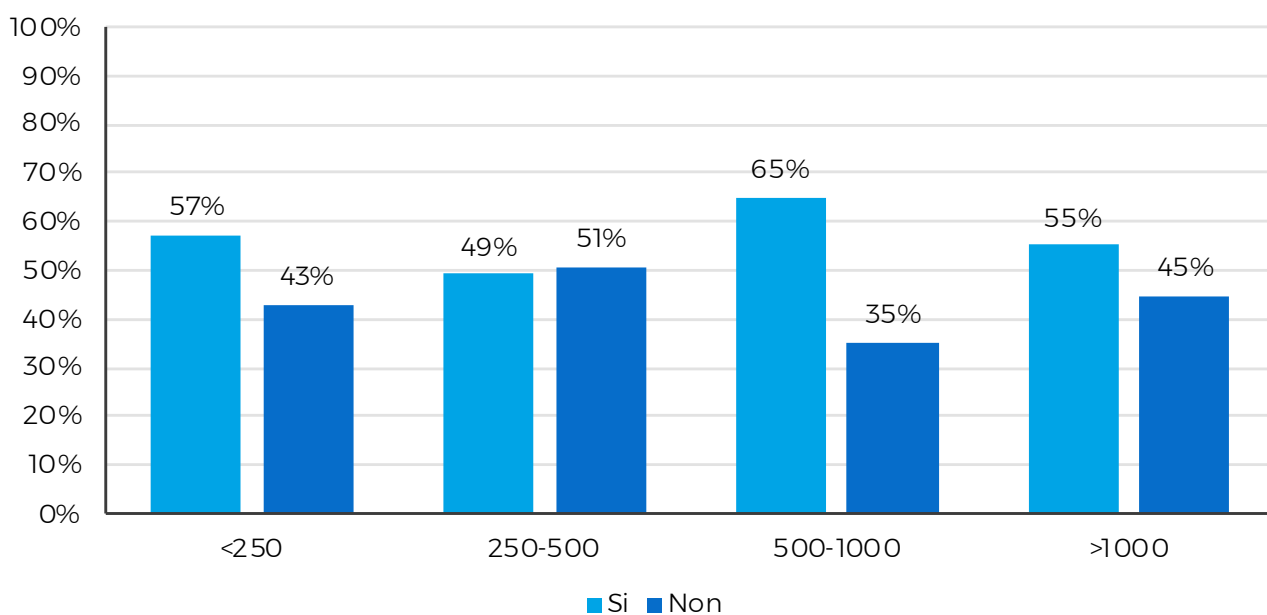
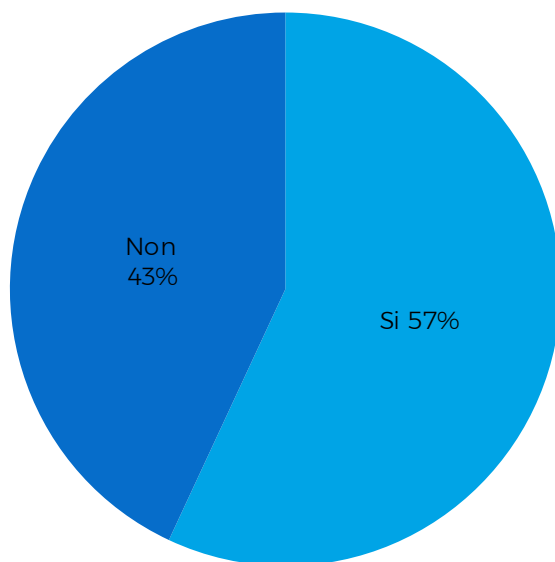
Resultados 10.2.1.- Gandeiros que consideran suficientes as campañas de promoción que se realizan desde as administracións públicas e a INLAC.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	7,79	83,12	9,09
250-500	10,96	80,82	8,22
500-1000	5,32	89,36	5,32
>1000	21,14	70,73	8,13
Total	12,26	80,11	7,63

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	6	64	7	77
250-500	8	59	6	73
500-1000	5	84	5	94
>1000	26	87	10	123
Total	45	294	28	367

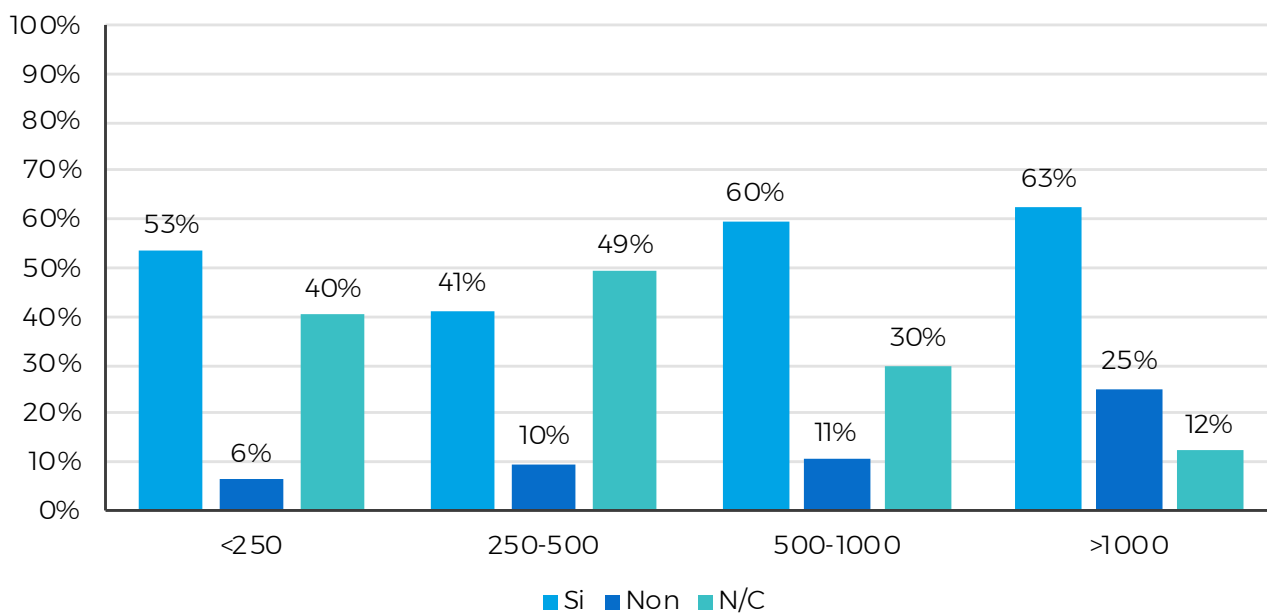
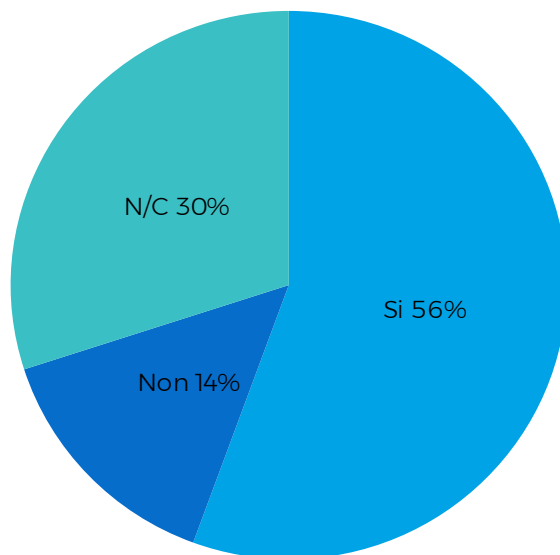
Resultados 10.2.2.- Gandeiros que coñecen unha cifra aproximada da súa aportación económica á INLAC.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	57,14	42,86
250-500	49,32	50,68
500-1000	64,89	35,11
>1000	55,28	44,72
Total	56,95	43,05

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	44	33	77
250-500	36	37	73
500-1000	61	33	94
>1000	68	55	123
Total	209	158	367

Resultados 10.3.- Gandeiros que a través da INLAC ou de outra entidade, estarían dispostos a incrementar a súa achega económica para intensificar as campañas de promoción do leite e de mellora da imaxe do sector.

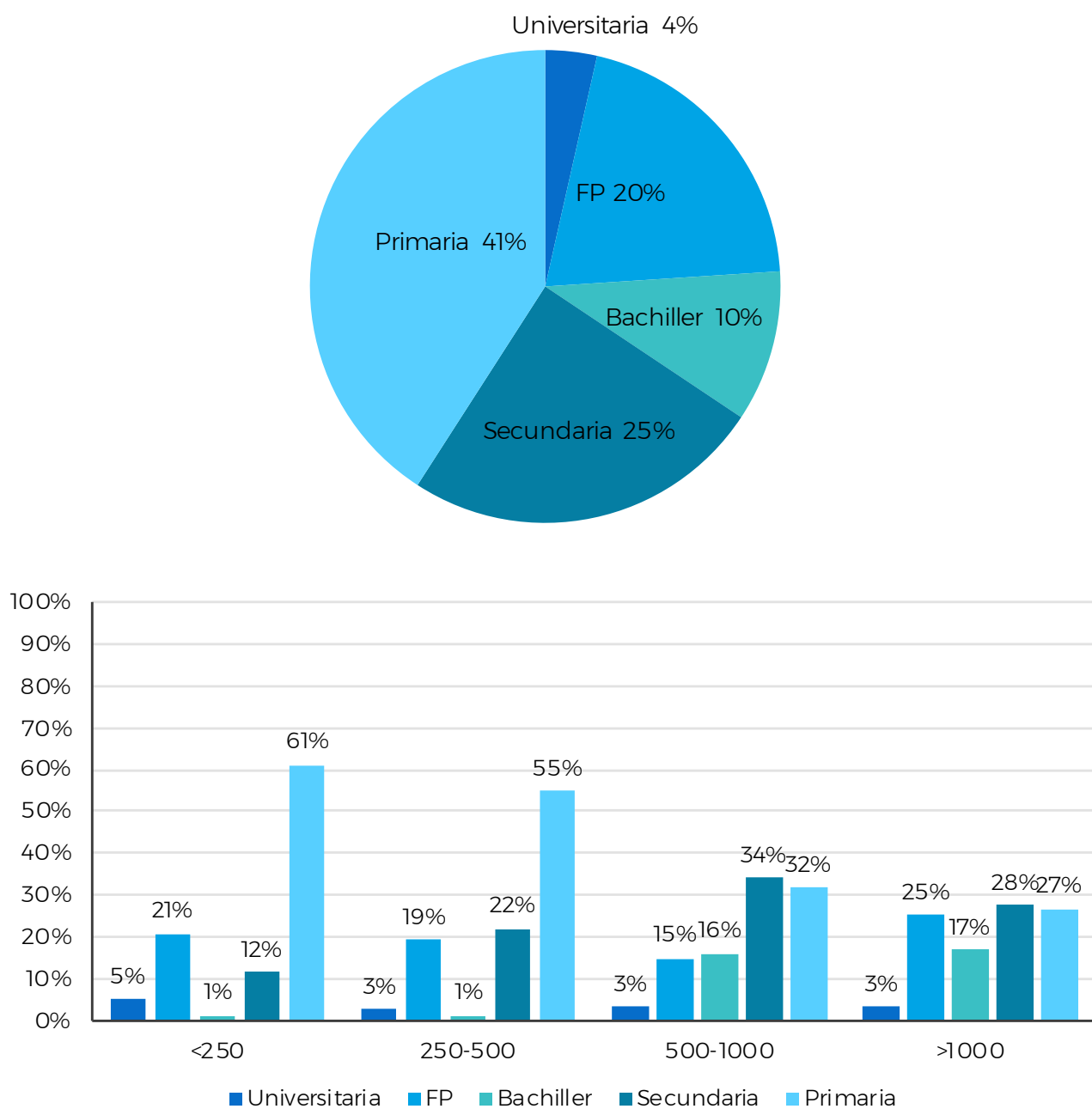

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	53,25	6,49	40,26
250-500	41,10	9,59	49,32
500-1000	59,57	10,64	29,79
>1000	62,60	25,20	12,20
Total	55,59	14,44	29,97

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	41	5	31	77
250-500	30	7	36	73
500-1000	56	10	28	94
>1000	77	31	15	123
Total	204	53	110	367

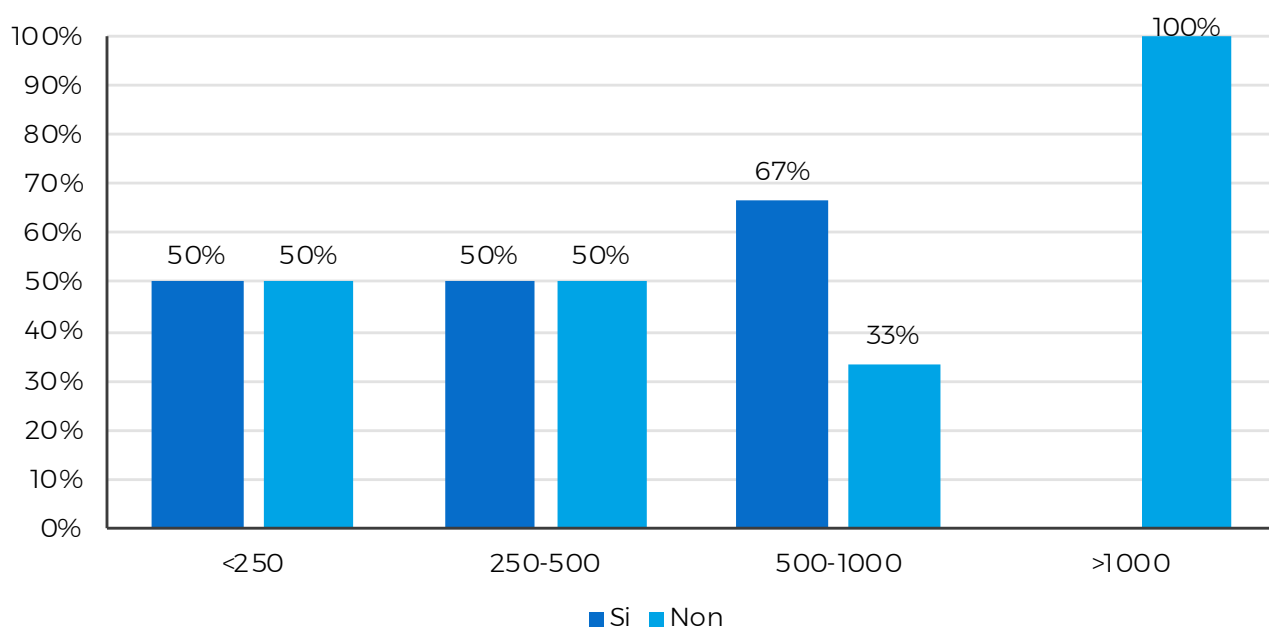
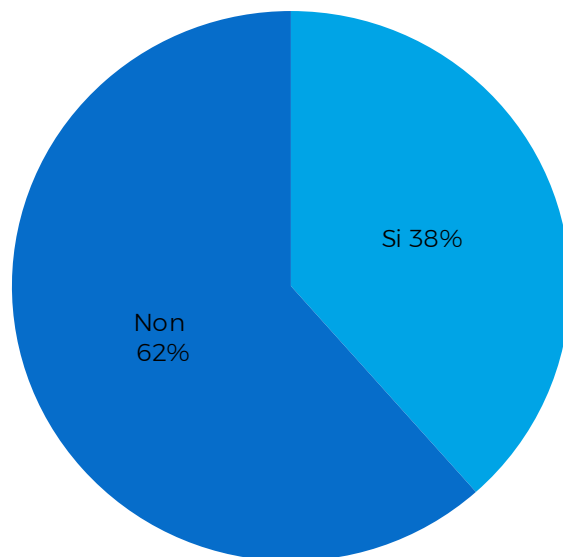
11. Formación

Resultados 11.1.- Formación dos gandeiros.

Estrato (Toneladas)	Universitaria %	FP %	Bacharelato %	Secundaria %	Primaria %
<250	5,19	20,78	1,30	11,69	61,04
250-500	2,74	19,18	1,37	21,92	54,79
500-1000	3,19	14,89	15,96	34,04	31,91
>1000	3,25	25,20	17,07	27,64	26,83
Total	3,54	20,44	10,35	24,80	40,87

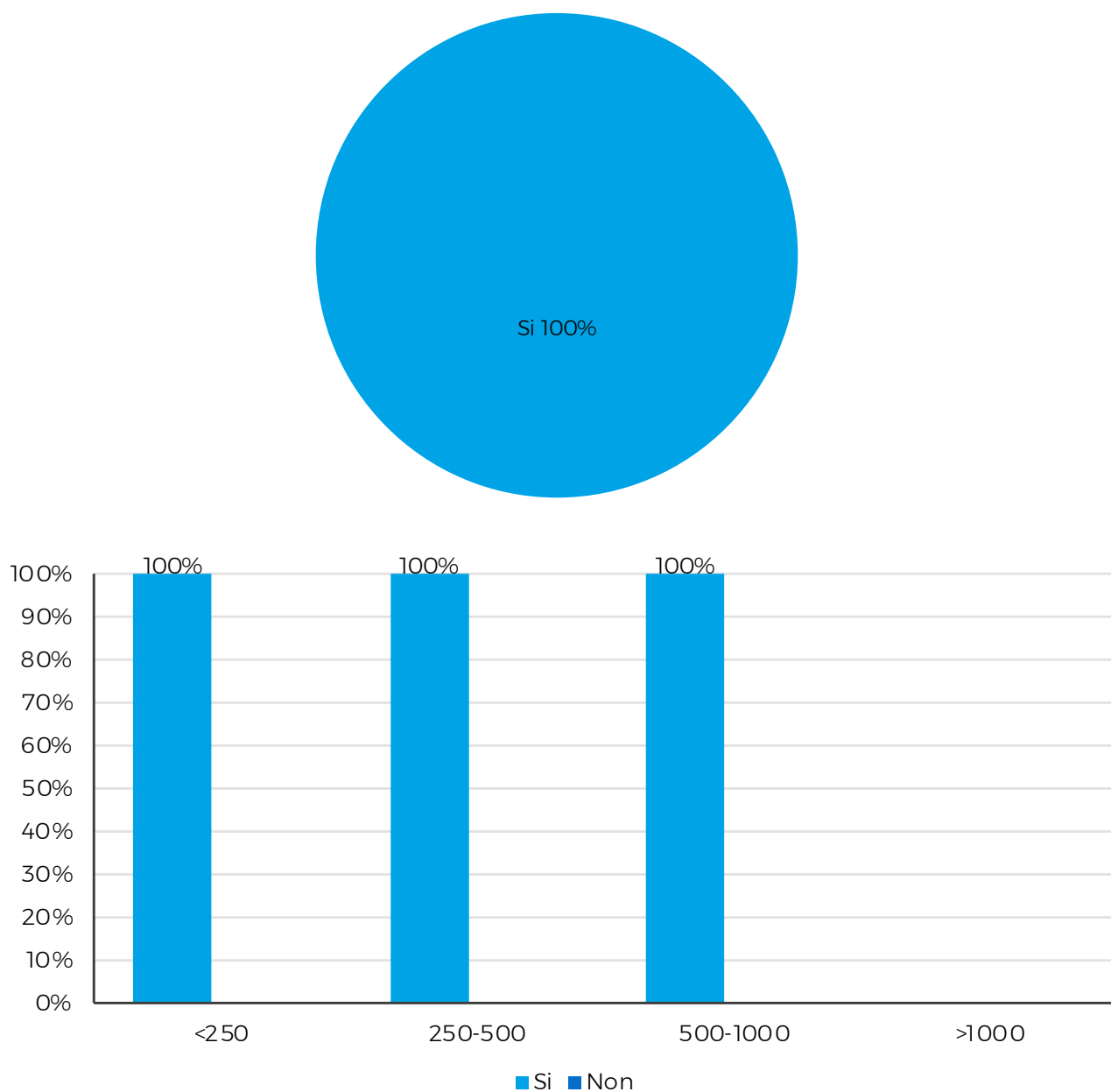
Estrato (Toneladas)	Universitaria	FP	Bacharelato	Secundaria	Primaria	TOTAL
<250	4	16	1	9	47	77
250-500	2	14	1	16	40	73
500-1000	3	14	15	32	30	94
>1000	4	31	21	34	33	123
Total	13	75	38	91	150	367

Resultados 11.2.- Gandeiros con titulación universitaria relacionada coa rama agraria.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	50,00	50,00
250-500	50,00	50,00
500-1000	66,67	33,33
>1000	0,00	100,00
Total	38,46	61,54

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	2	2	4
250-500	1	1	2
500-1000	2	1	3
>1000	0	4	4
Total	5	8	13

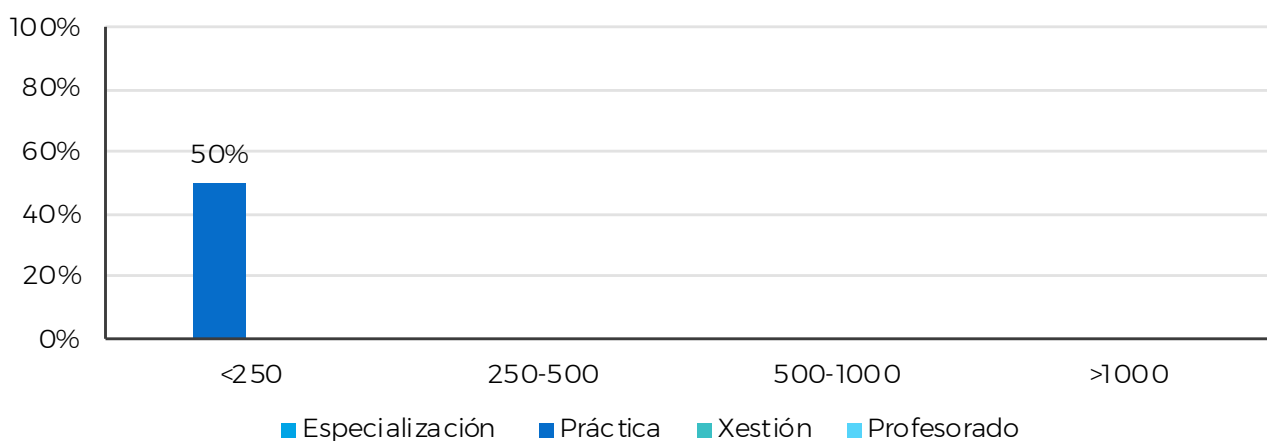
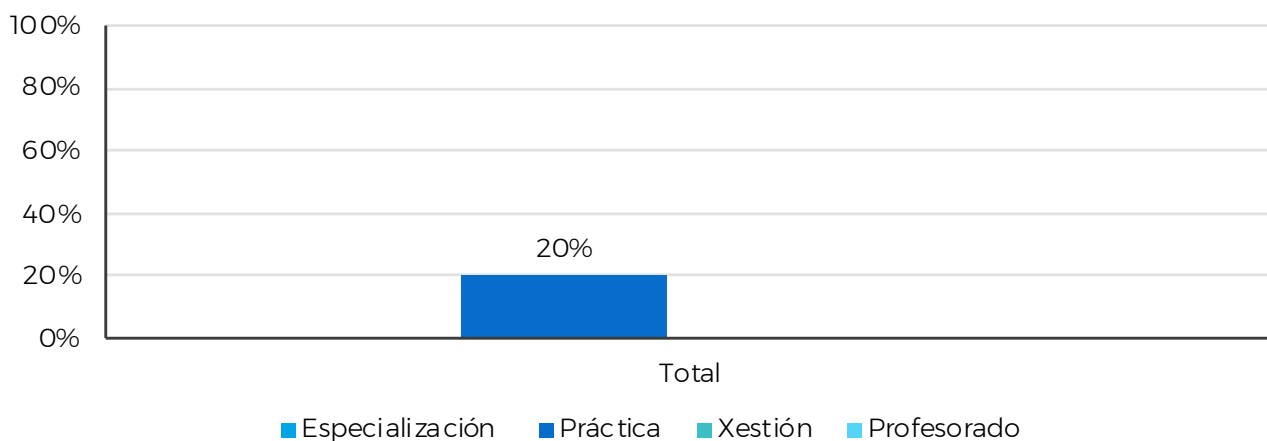
Resultados 11.2.1.- Gandeiros con titulación universitaria relacionada coa rama agraria que consideran suficiente a súa formación.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	100,00	0,00
250-500	100,00	0,00
500-1000	100,00	0,00
>1000	0,00	0,00
Total	100,00	0,00

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	2	0	2
250-500	1	0	1
500-1000	2	0	2
>1000	0	0	0
Total	5	0	5

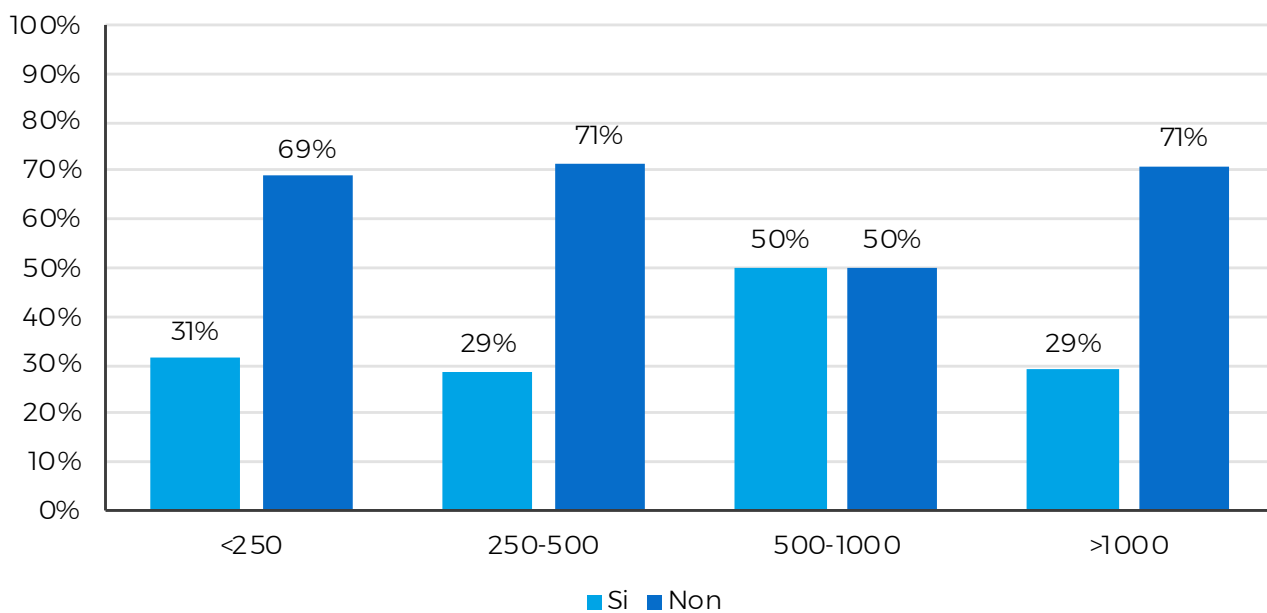
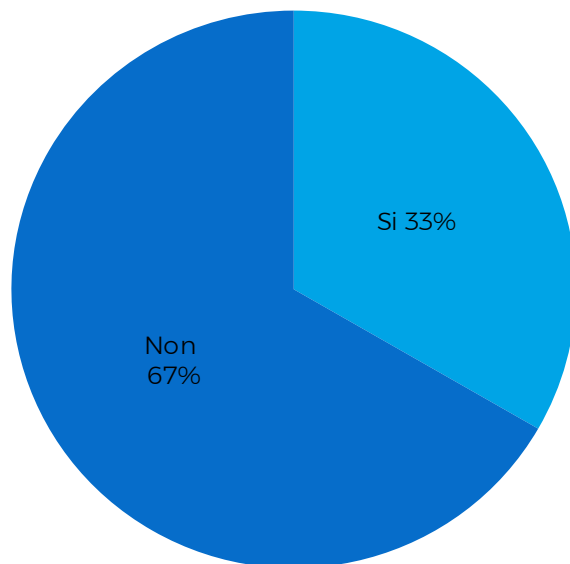
Resultados 11.2.2.- Melloras que consideran necesarias sobre a súa formación os gandeiros con titulación universitaria relacionada coa rama agraria (resposta múltiple).

Estrato (Toneladas)	Mayor especialización no sector %	Mais formación práctica %	Mayor formación en xestión da empresa %	Profesorado con máis experiencia práctica %
<250	0,00	50,00	0,00	0,00
250-500	0,00	0,00	0,00	0,00
500-1000	0,00	0,00	0,00	0,00
>1000	0,00	0,00	0,00	0,00
Total	0,00	20,00	0,00	0,00

Estrato (Toneladas)	Mayor especialización no sector	Mais formación práctica	Mayor formación en xestión da empresa	Profesorado con máis experiencia práctica
<250	0	1	0	0
250-500	0	0	0	0
500-1000	0	0	0	0
>1000	0	0	0	0
Total	0	1	0	0

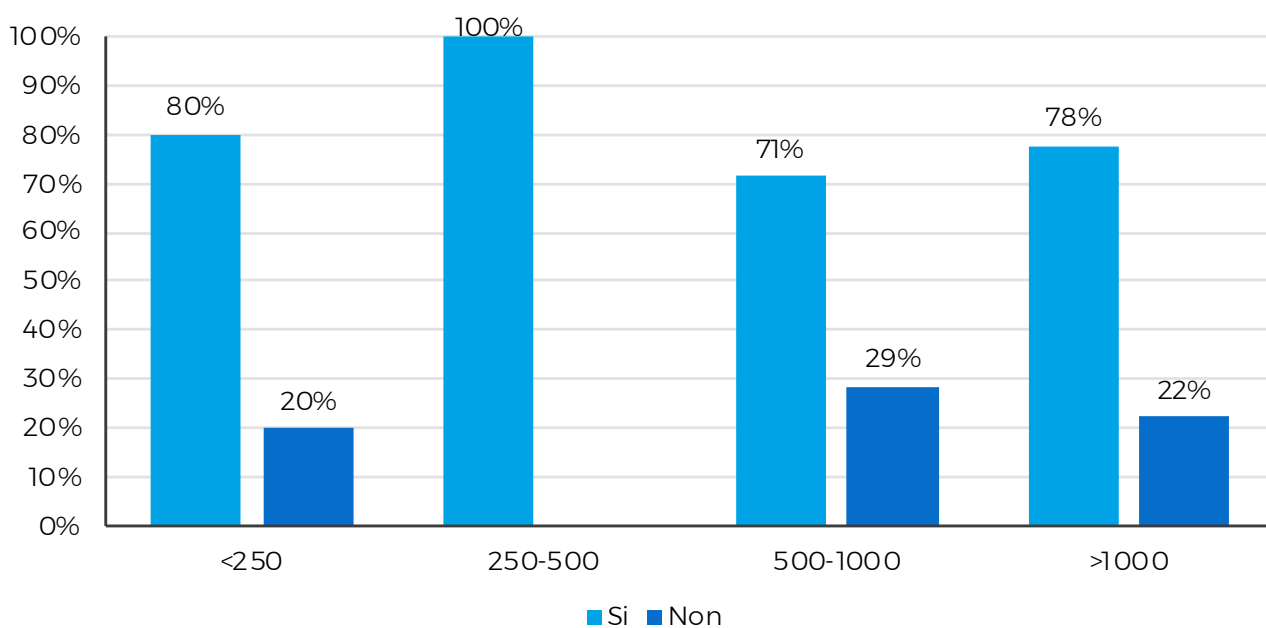
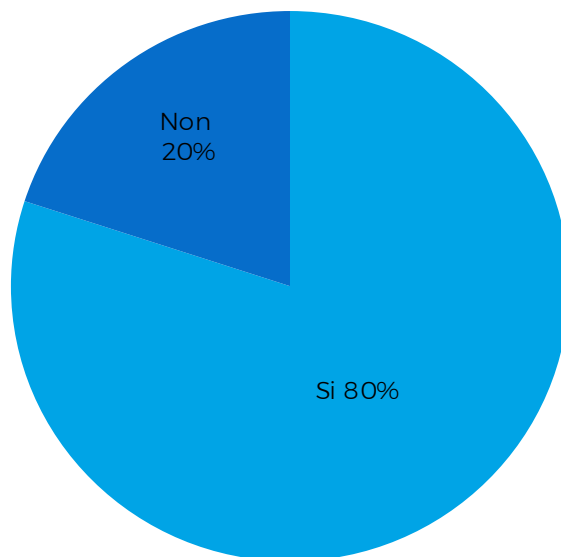
Resultados 11.3.- Gandeiros con formación profesional relacionada coa familia profesional agraria.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	31,25	68,75
250-500	28,57	71,43
500-1000	50,00	50,00
>1000	29,03	70,97
Total	33,33	66,67

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	5	11	16
250-500	4	10	14
500-1000	7	7	14
>1000	9	22	31
Total	25	50	75

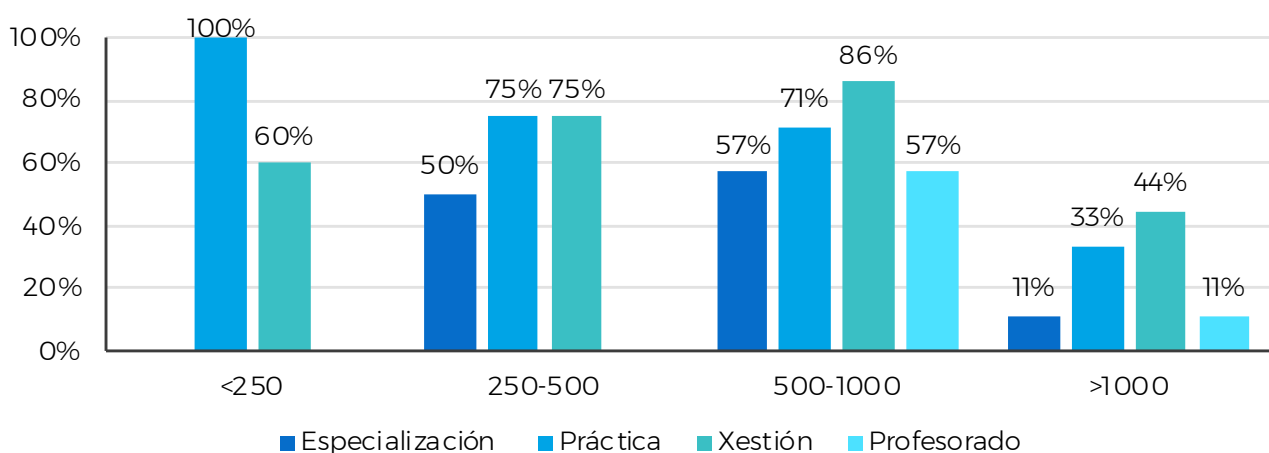
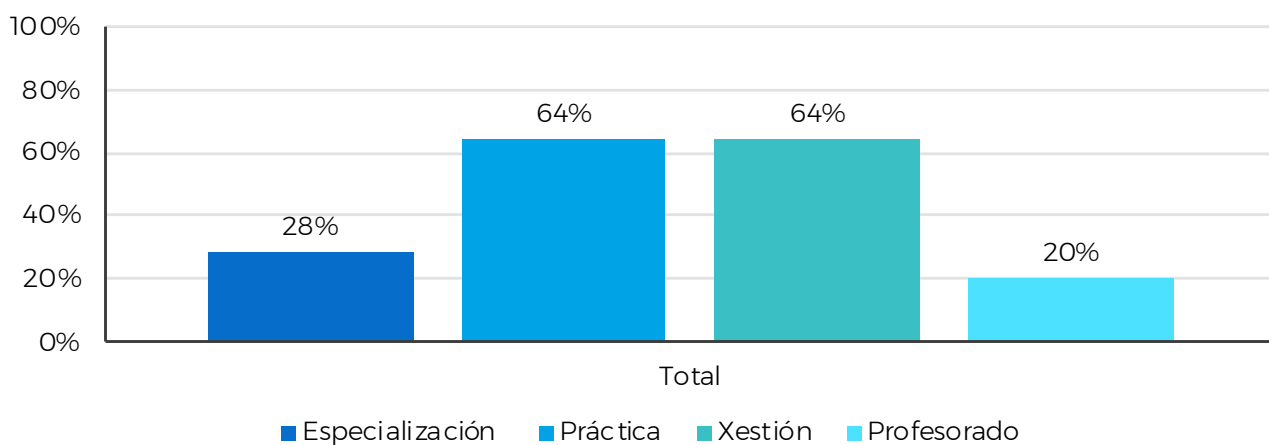
Resultados 11.3.1.- Gandeiros con formación profesional relacionada coa familia profesional agraria que consideran suficiente a súa formación.

Estrato (Toneladas) %	Si %	Non %
<250	80,00	20,00
250-500	100,00	0,00
500-1000	71,43	28,57
>1000	77,78	22,22
Total	80,00	20,00

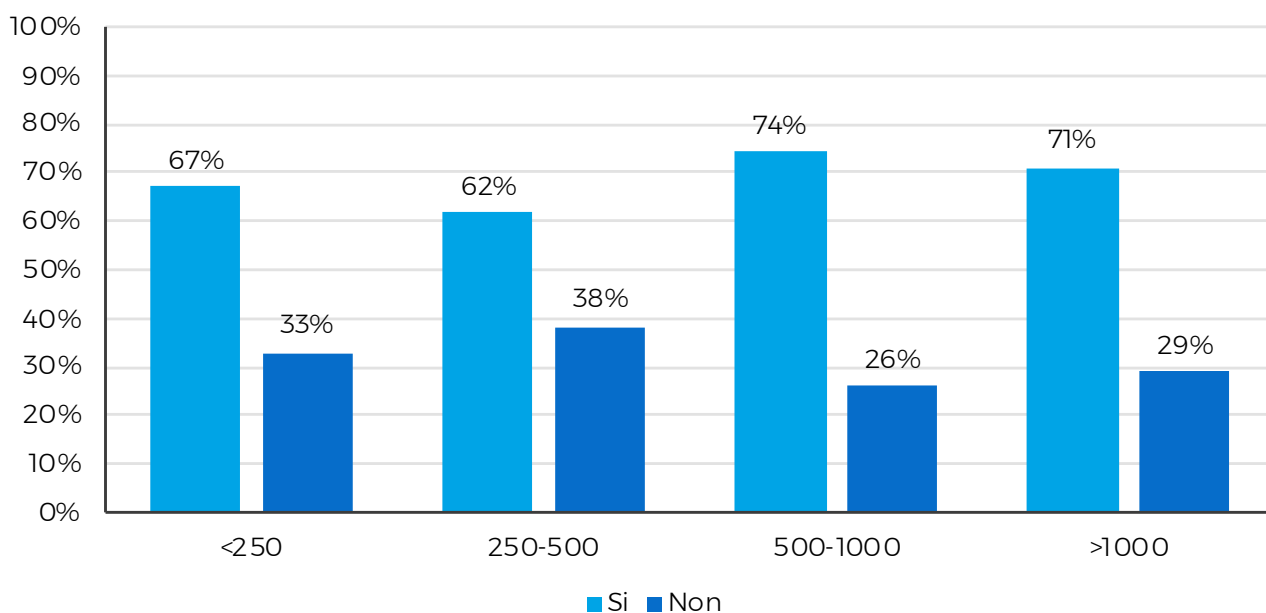
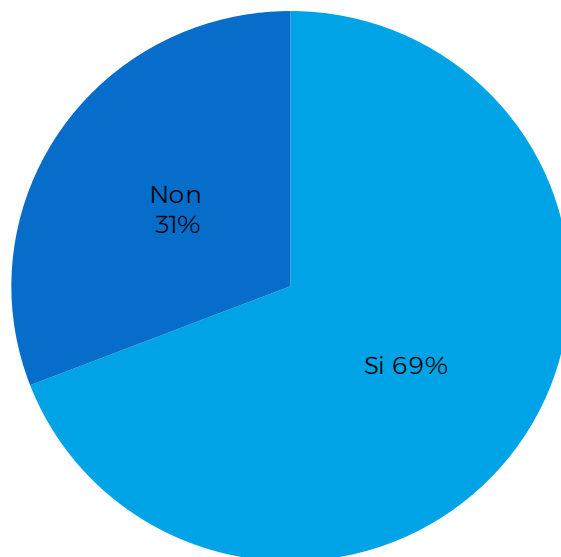
Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	4	1	5
250-500	4	0	4
500-1000	5	2	7
>1000	7	2	9
Total	20	5	25

Resultados 11.3.2.- Melloras que consideran necesarias sobre a súa formación os gandeiros con FP relacionada coa familia profesional agraria (resposta múltiple).

Estrato (Toneladas)	Mayor especialización no sector %	Máis formación práctica %	Mayor formación en xestión da empresa %	Profesorado con máis experiencia práctica %
<250	0,00	100,00	60,00	0,00
250-500	50,00	75,00	75,00	0,00
500-1000	57,14	71,43	85,71	57,14
>1000	11,11	33,33	44,44	11,11
Total	28,00	64,00	64,00	20,00

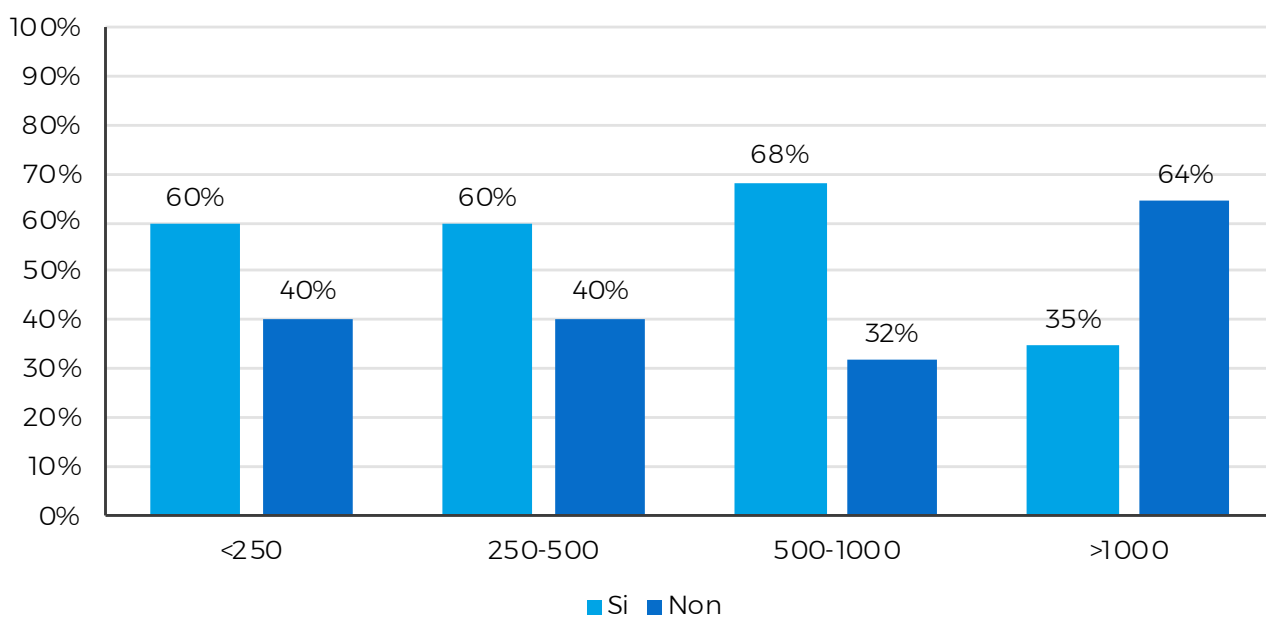
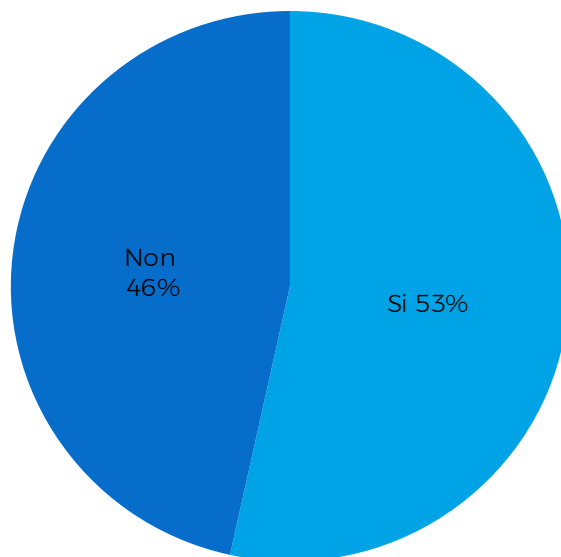
Estrato (Toneladas)	Mayor especialización no sector	Máis formación práctica	Mayor formación en xestión da empresa	Profesorado con máis experiencia práctica
<250	0	5	3	0
250-500	2	3	3	0
500-1000	4	5	6	4
>1000	1	3	4	1
Total	7	16	16	5

Resultados 11.4.- Gandeiros que realizaron o curso de aptitude empresarial agraria.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	67,14	32,86
250-500	61,76	38,24
500-1000	74,12	25,88
>1000	71,05	28,95
Total	69,14	30,86

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	47	23	70
250-500	42	26	68
500-1000	63	22	85
>1000	81	33	114
Total	233	104	337

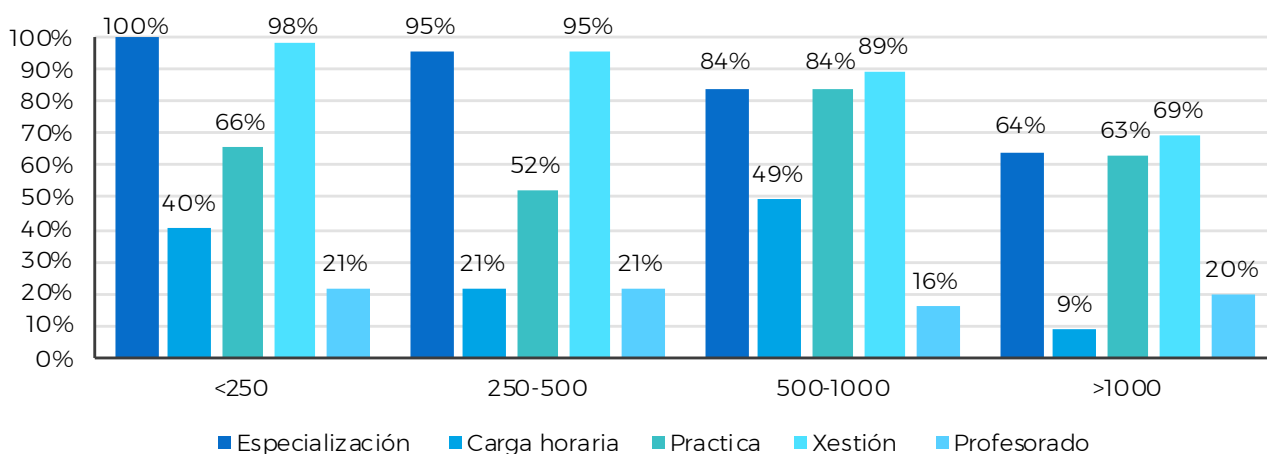
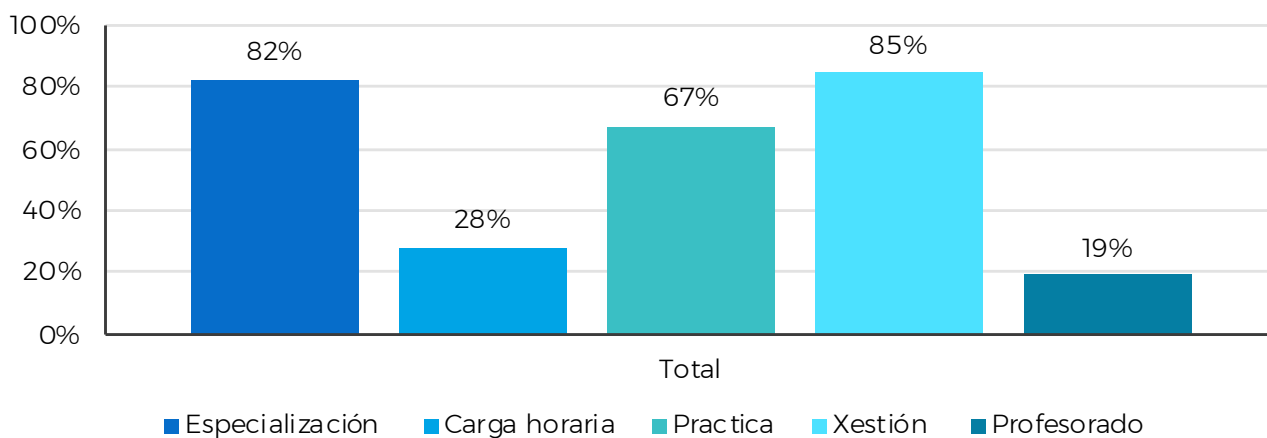
Resultados 11.4.1.- Gandeiros que realizaron o curso de aptitude empresarial agraria que consideran suficiente a súa formación.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	59,57	40,43	0,00
250-500	59,52	40,48	0,00
500-1000	68,25	31,75	0,00
>1000	34,57	64,20	1,23
Total	53,22	46,35	0,43

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	28	19	0	47
250-500	25	17	0	42
500-1000	43	20	0	63
>1000	28	52	1	81
Total	124	108	1	233

Resultados 11.4.2.- Melloras que consideran necesarias sobre a súa formación os gandeiros que realizaron o curso de aptitude empresarial agraria (resposta múltiple).

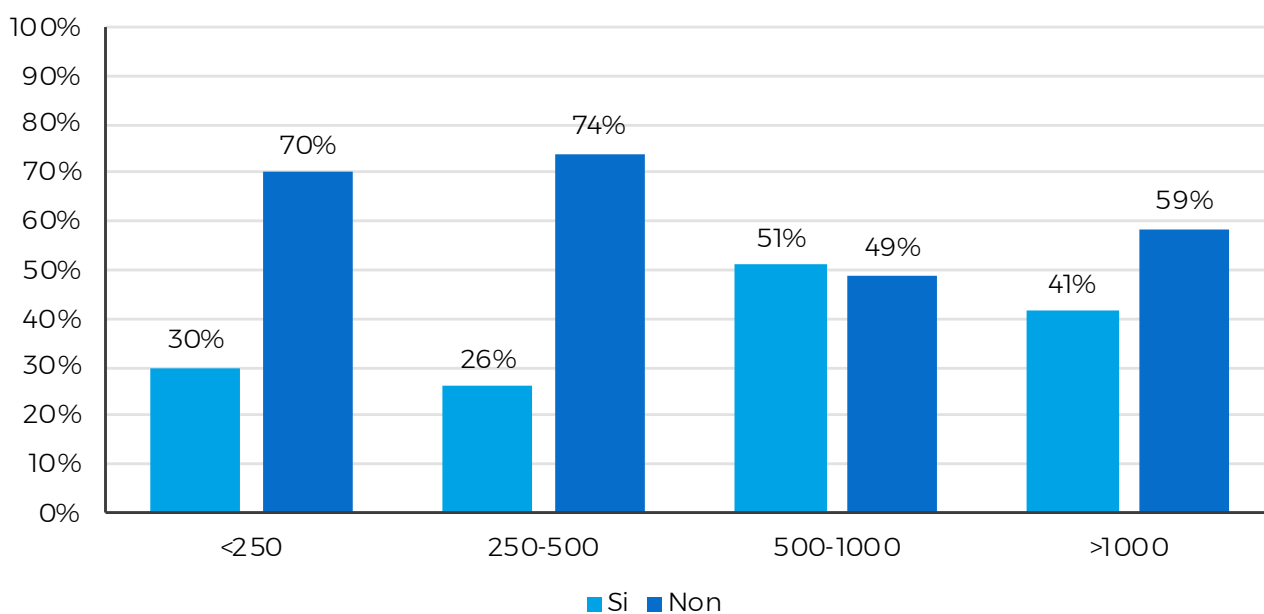
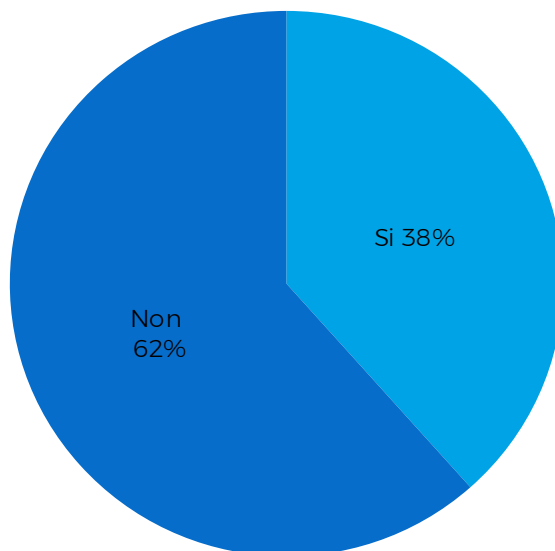

Estrato (Toneladas)	Mayor especialización no sector %	Máis carga horaria %	Máis formación practica %	Mayor formación en xestión da empresa %	Profesorado con máis experiencia práctica %
<250	100,00	40,43	65,96	97,87	21,28
250-500	95,24	21,43	52,38	95,24	21,43
500-1000	84,13	49,21	84,13	88,89	15,87
>1000	64,20	8,64	62,96	69,14	19,75
Total	82,40	28,33	67,38	84,98	19,31

Estrato (Toneladas)	Mayor especialización no sector	Máis carga horaria	Máis formación practica	Mayor formación en xestión da empresa	Profesorado con máis experiencia práctica
<250	47	19	31	46	10
250-500	40	9	22	40	9
500-1000	53	31	53	56	10
>1000	52	7	51	56	16
Total	192	66	157	198	45

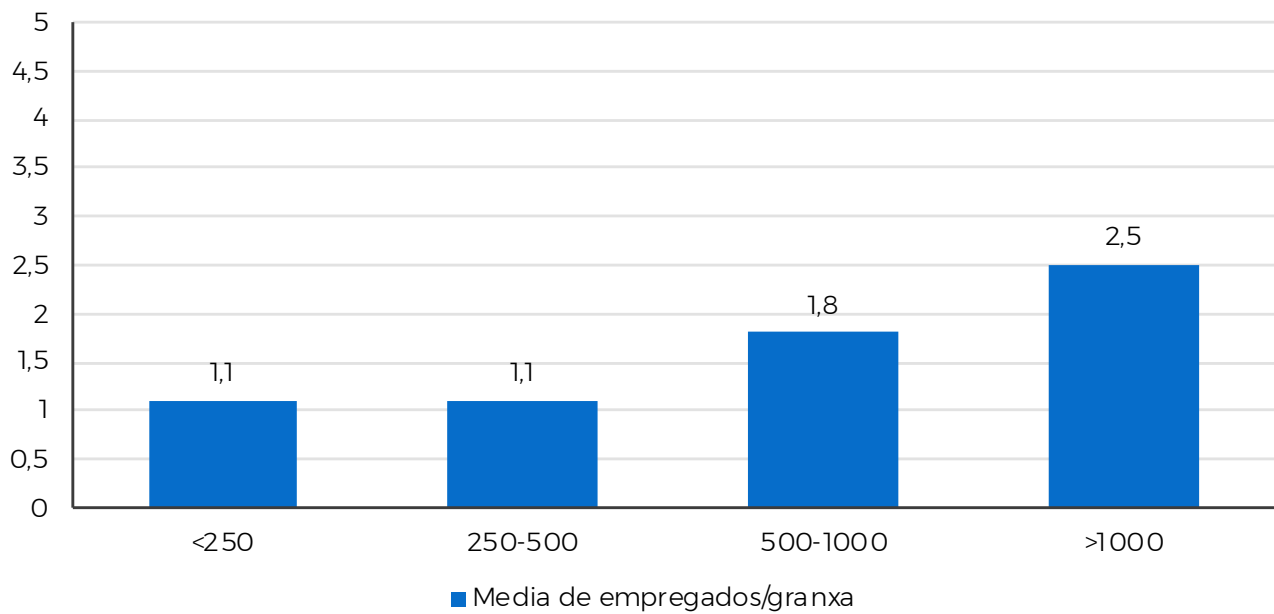
12. Man de obra

Resultados 12.1.- Explotacións que teñen empregados.

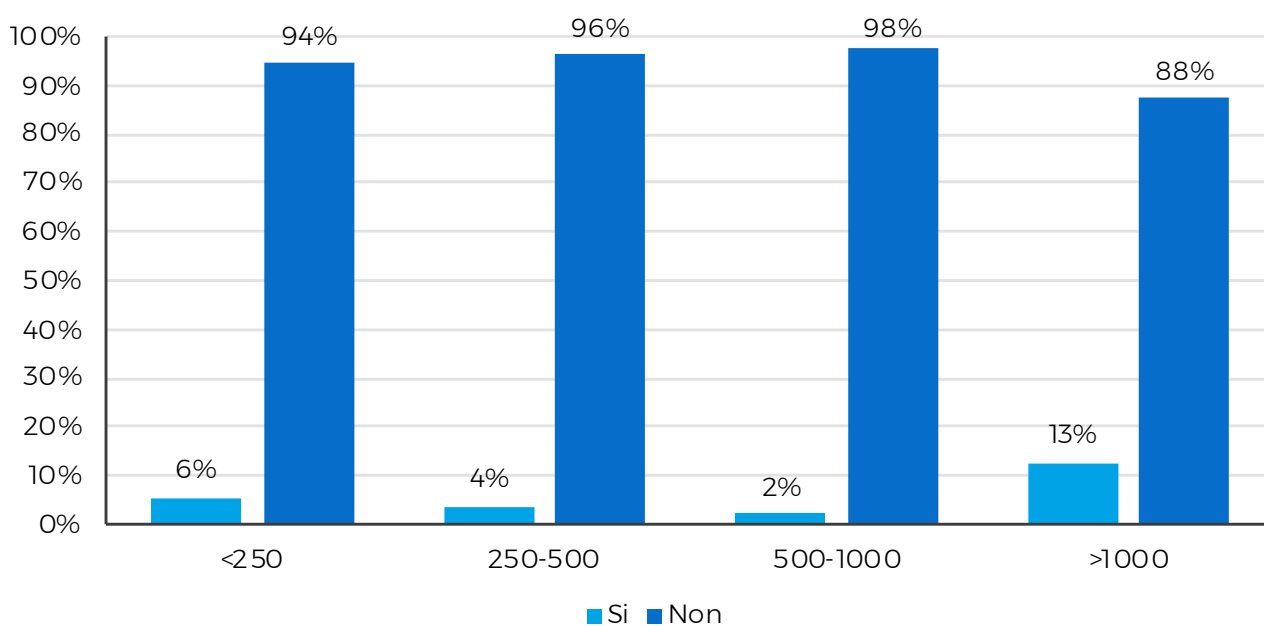
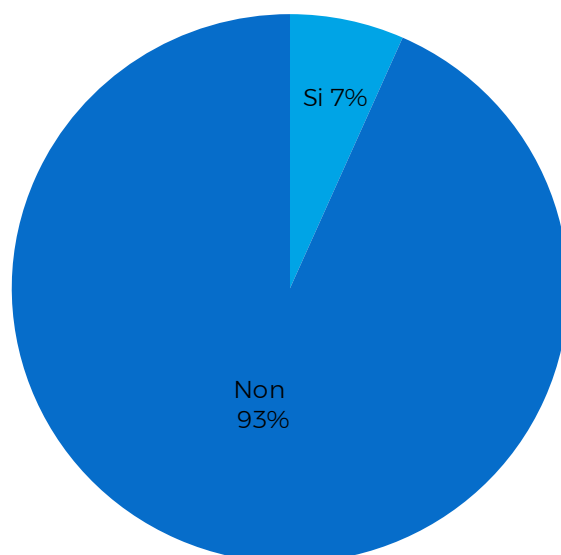
Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	29,87	70,13
250-500	26,03	73,97
500-1000	51,06	48,94
>1000	41,46	58,54
Total	38,42	61,58

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	23	54	77
250-500	19	54	73
500-1000	48	46	94
>1000	51	72	123
Total	141	226	367

Resultados 12.1.1.- Media de empregados.

Estrato (Toneladas)	Media de empregados/granxa
<250	1,1
250-500	1,1
500-1000	1,8
>1000	2,5

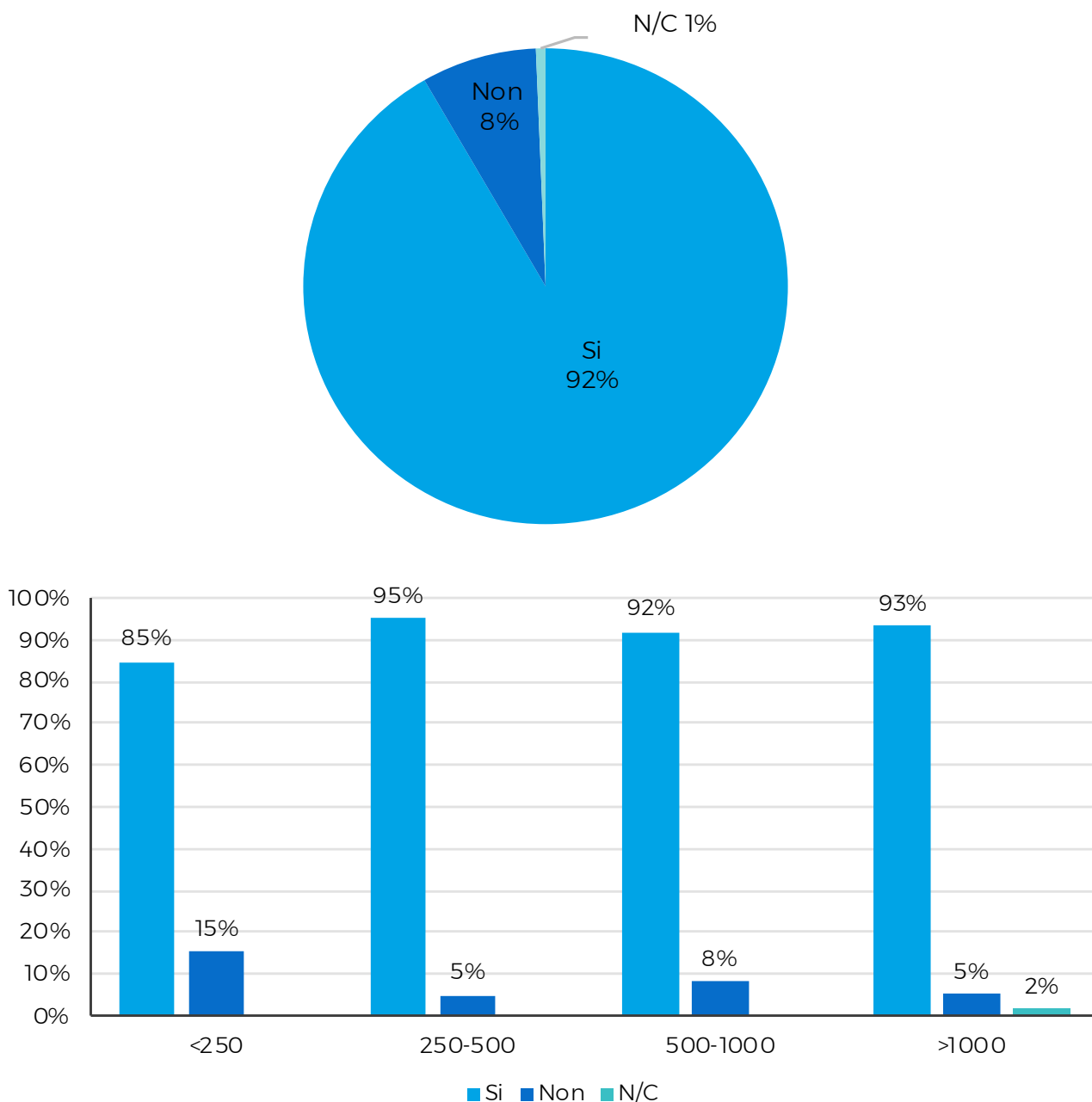
Resultados 12.2.- Explotacións sen empregados, pero que estarían interesadas en contratar algún.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	5,56	94,44
250-500	3,70	96,30
500-1000	2,17	97,83
>1000	12,50	87,50
Total	6,64	93,36

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	3	51	54
250-500	2	52	54
500-1000	1	45	46
>1000	9	63	72
Total	15	211	226

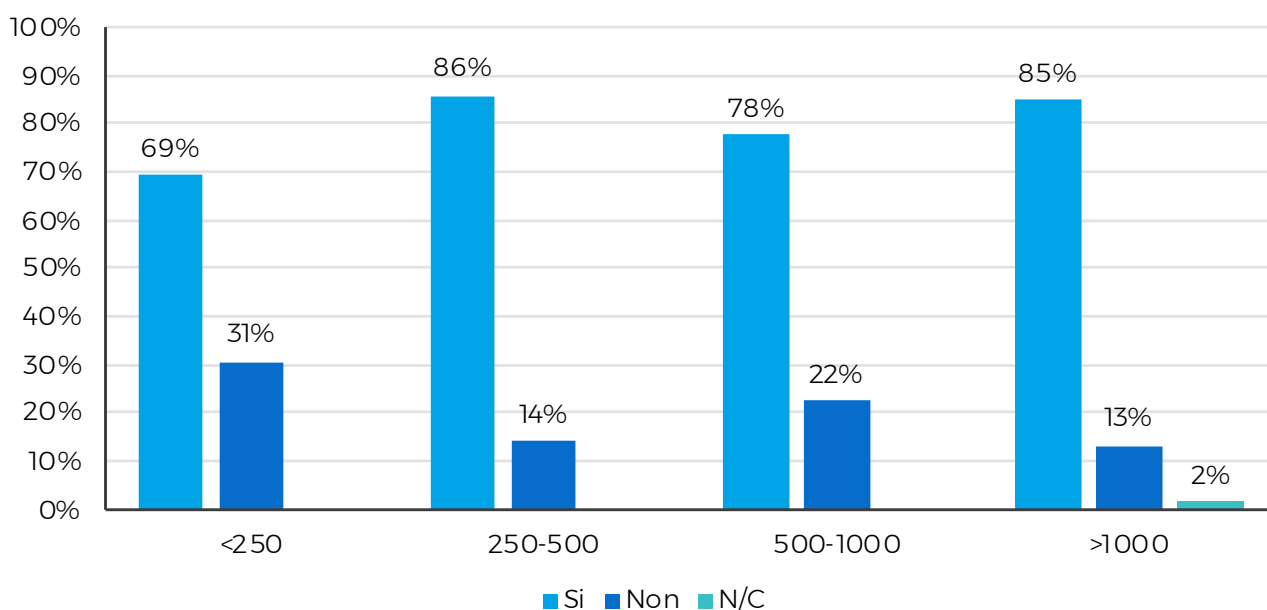
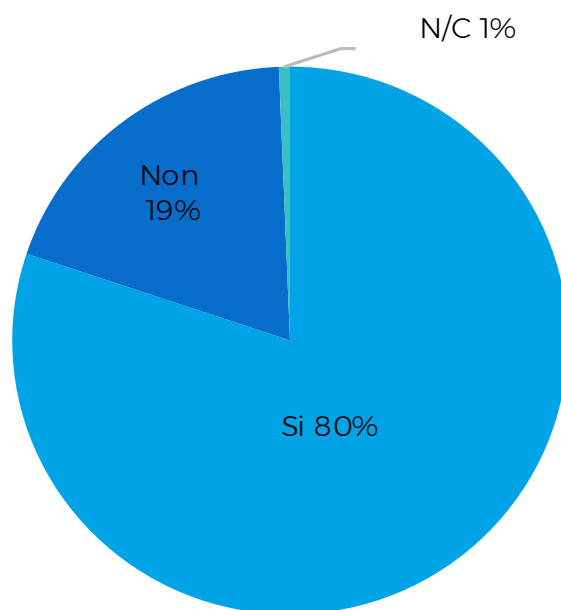
Resultados 12.3.- Gandeiros con empregados ou interesados en contratar, con dificultades para atopar man de obra cualificada.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	84,62	15,38	0,00
250-500	95,24	4,76	0,00
500-1000	91,84	8,16	0,00
>1000	93,33	5,00	1,67
Total	91,67	7,69	0,64

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	22	4	0	26
250-500	20	1	0	21
500-1000	45	4	0	49
>1000	56	3	1	60
Total	143	12	1	156

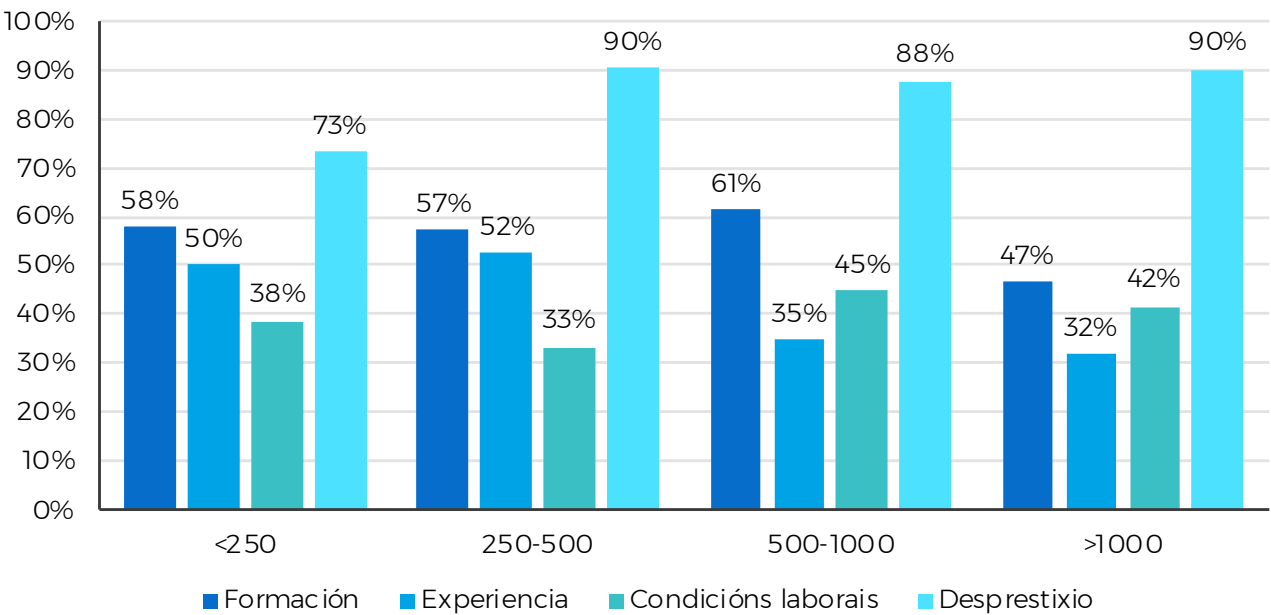
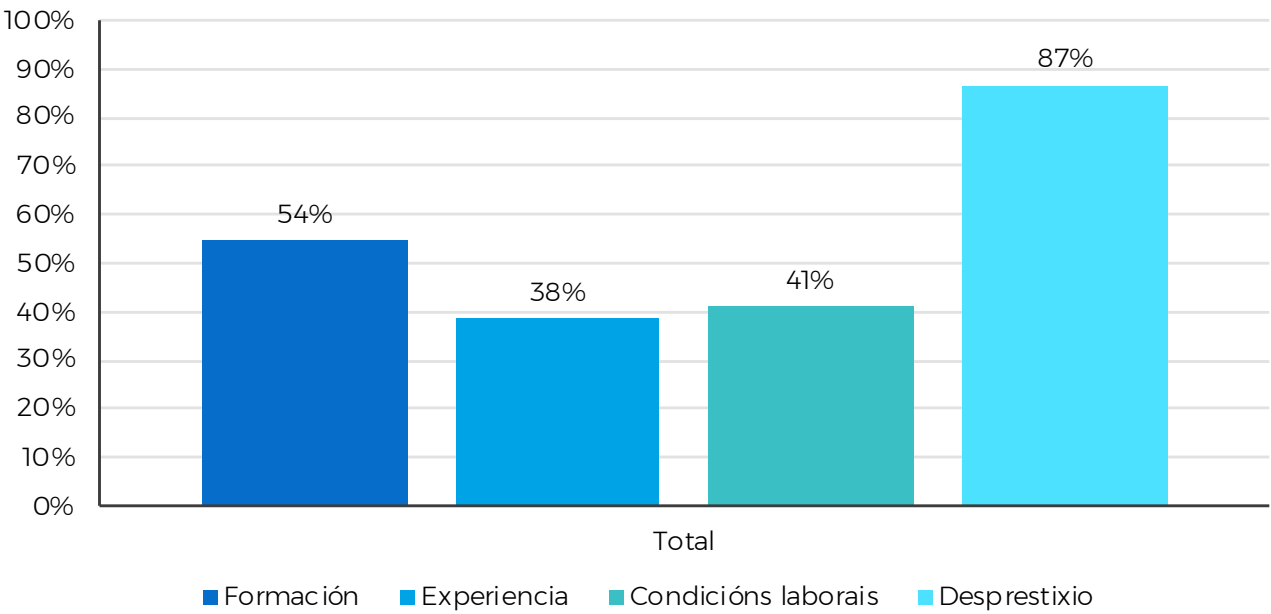
Resultados 12.4.- Gandeiros con empregados ou interesados en contratar, con dificultades para atopar man de obra non cualificada.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	69,23	30,77	0,00
250-500	85,71	14,29	0,00
500-1000	77,55	22,45	0,00
>1000	85,00	13,33	1,67
Total	80,13	19,23	0,64

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	18	8	0	26
250-500	18	3	0	21
500-1000	38	11	0	49
>1000	51	8	1	60
Total	125	30	1	156

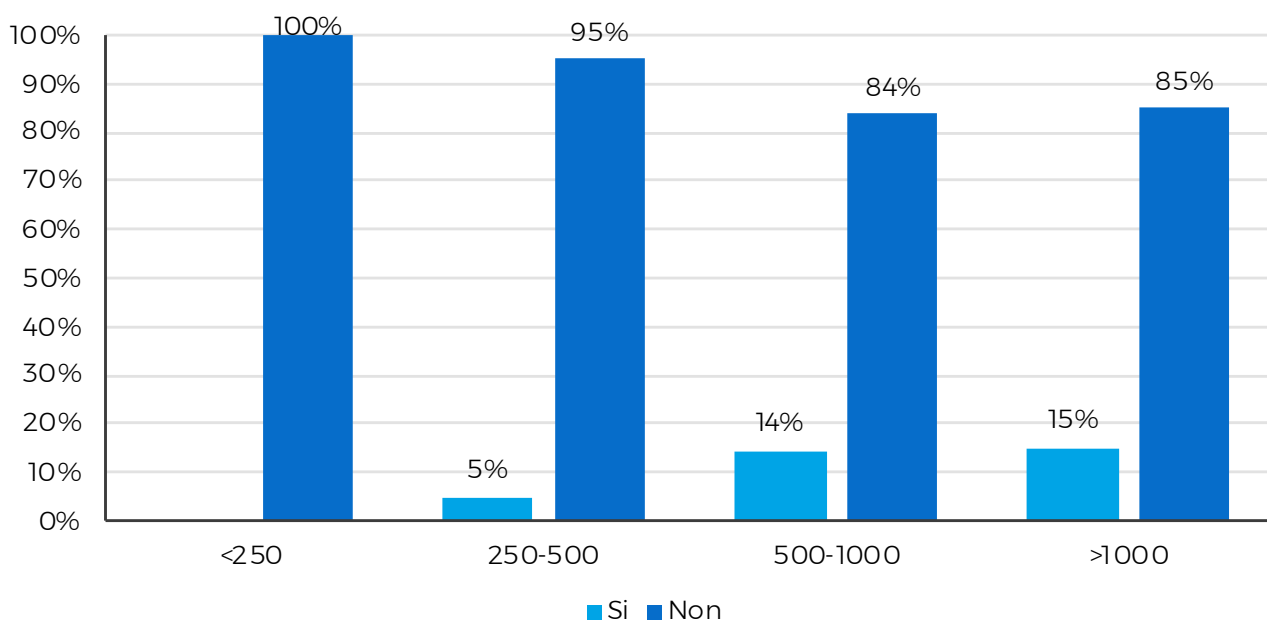
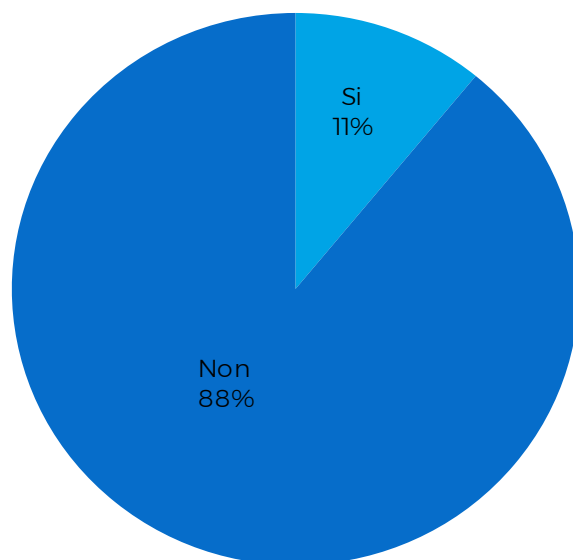
Resultados 12.5.- Motivos polos cales os gandeiros que atopan dificultades creen que é complicado atopar traballadores (Resposta múltiple).

Estrato (Toneladas)	Falta de formación %	Falta de experiencia %	Malas condicións %	Desprestixio %
<250	57,69	50,00	38,46	73,08
250-500	57,14	52,38	33,33	90,48
500-1000	61,22	34,69	44,90	87,76
>1000	46,67	31,67	41,67	90,00
Total	54,49	38,46	41,03	86,54

Estrato (Toneladas)	Falta de formación	Falta de experiencia	Malas condicións	Desprestixio
<250	15	13	10	19
250-500	12	11	7	19
500-1000	30	17	22	43
>1000	28	19	25	54
Total	85	60	64	135

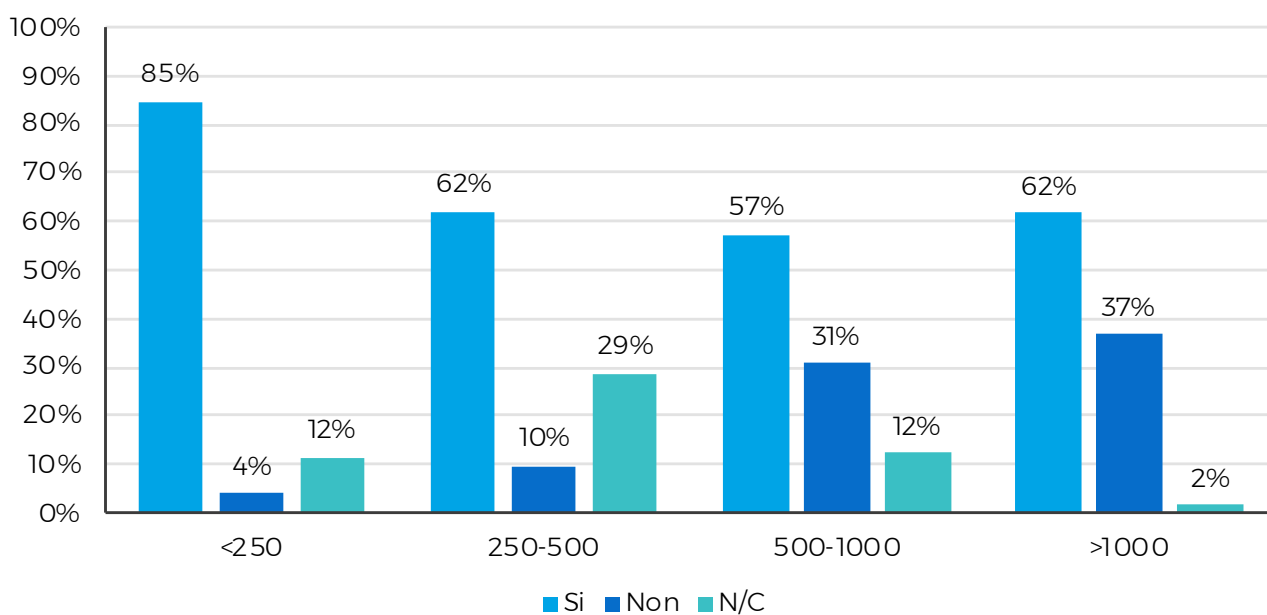
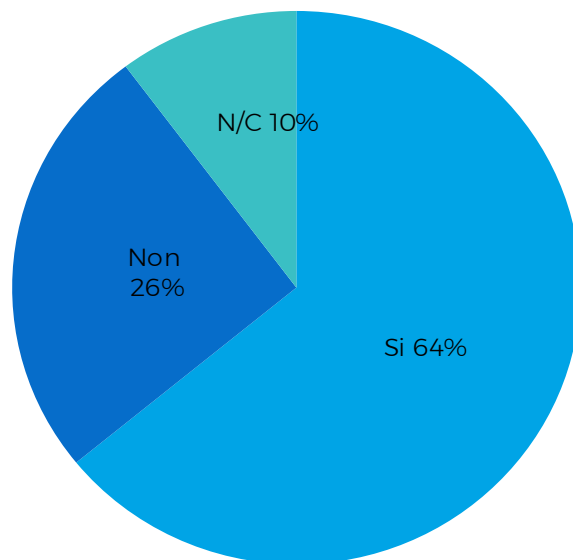
Resultados 12.5.1.- Gandeiros aos cales lle parece cara a man de obra do sector.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	0,00	100,00
250-500	4,76	95,24
500-1000	14,29	83,67
>1000	15,00	85,00
Total	10,90	88,46

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	0	26	26
250-500	1	20	21
500-1000	7	41	48
>1000	9	51	60
Total	17	138	156

Resultados 12.6.- Gandeiros con empregados ou interesados en contratar, consideran ter a suficiente formación para a xestión dos recursos humanos.

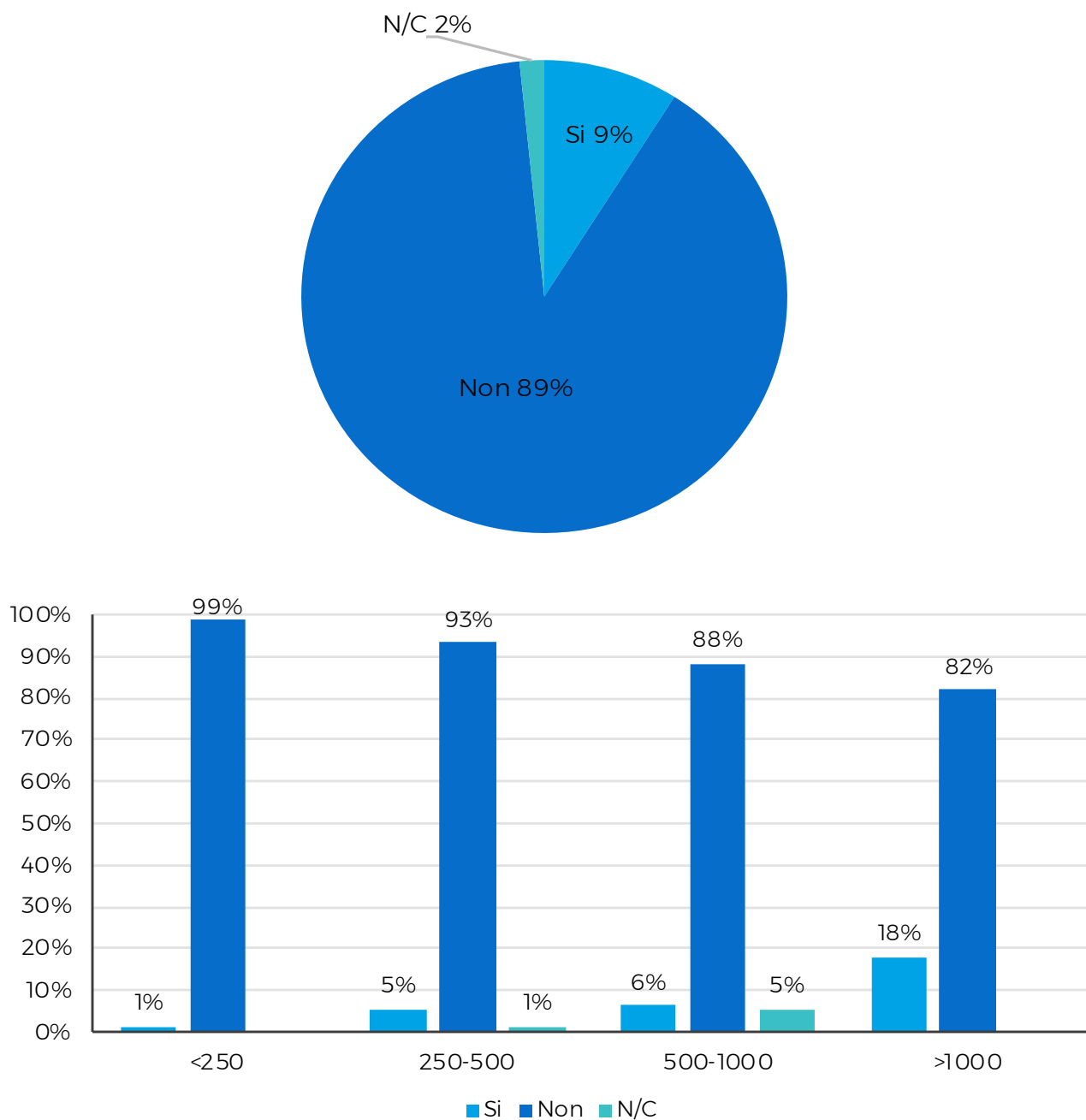

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	84,62	3,85	11,54
250-500	61,90	9,52	28,57
500-1000	57,14	30,61	12,24
>1000	61,67	36,67	1,67
Total	64,10	25,64	10,26

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	22	1	3	26
250-500	13	2	6	21
500-1000	28	15	6	49
>1000	37	22	1	60
Total	100	40	16	156

13. Medio ambiente

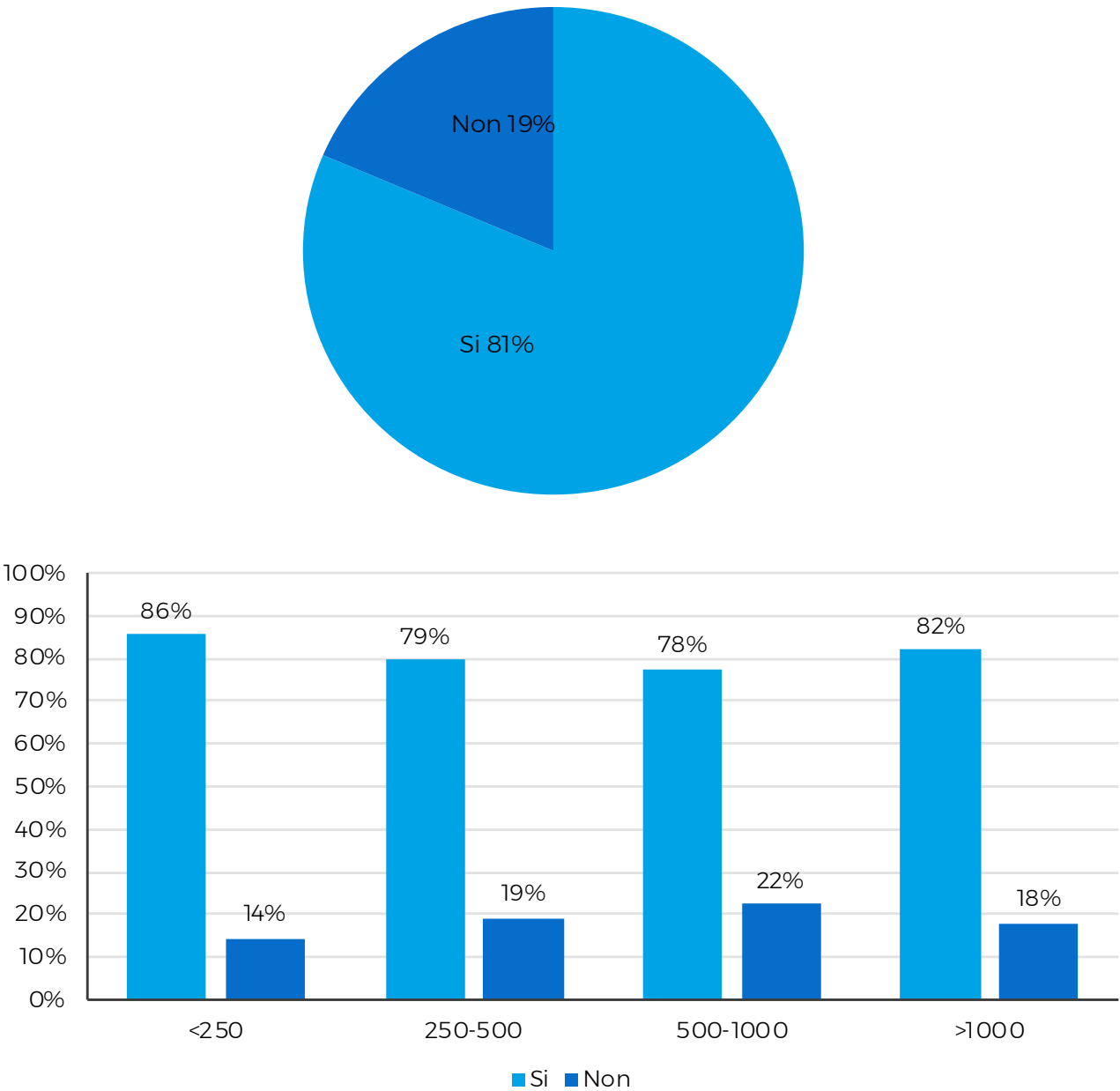
Resultados 13.1.- Gandeiros que consideran que unha explotación de vacún de leite supón un problema medioambiental.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	1,30	98,70	0,00
250-500	5,48	93,15	1,37
500-1000	6,38	88,30	5,32
>1000	17,89	82,11	0,00
Total	8,99	89,37	1,63

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	1	76	0	77
250-500	4	68	1	73
500-1000	6	83	5	94
>1000	22	101	0	123
Total	33	328	6	367

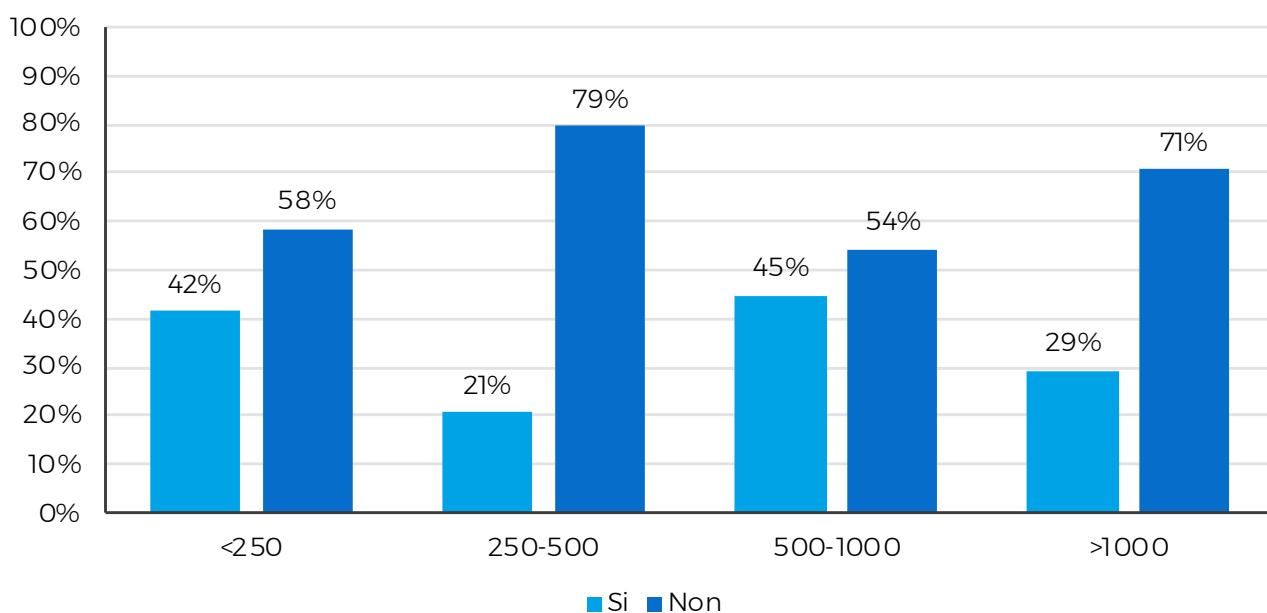
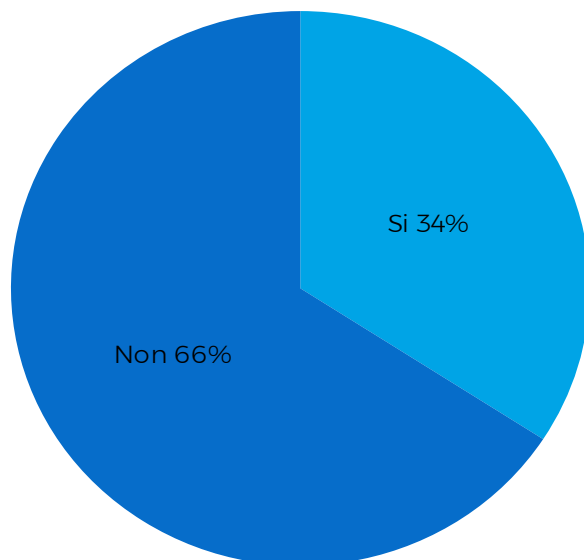
Resultados 13.2.- Gandeiros aos que lles preocupan as esixencias da normativa medioambiental.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	85,71	14,29	0,00
250-500	79,45	19,18	1,37
500-1000	77,66	22,34	0,00
>1000	82,11	17,89	0,00
Total	81,20	18,53	0,27

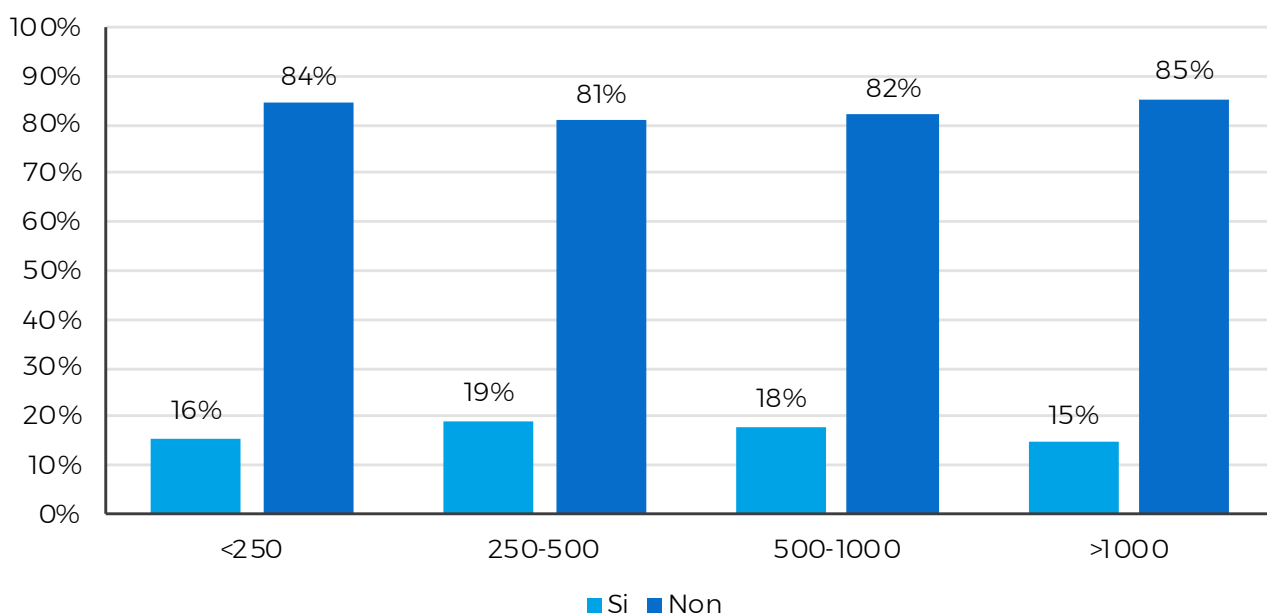
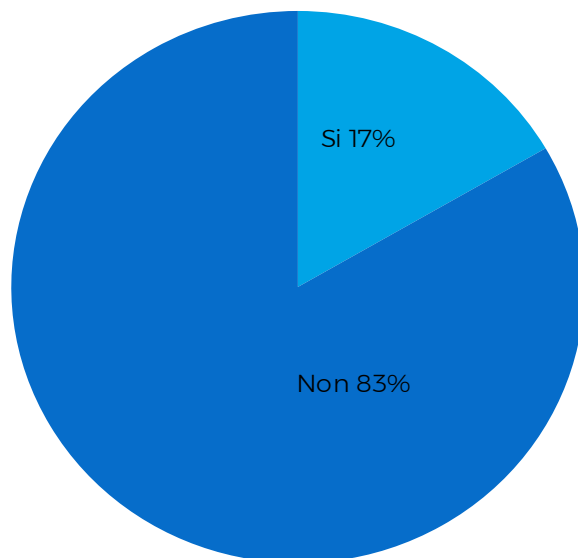
Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	66	11	0	77
250-500	58	14	1	73
500-1000	73	21	0	94
>1000	101	22	0	123
Total	298	68	1	367

Resultados 13.3.- Explotacións nas que se fixo algún investimento a maiores do que esixe a norma ou a industria en temas medioambientais.

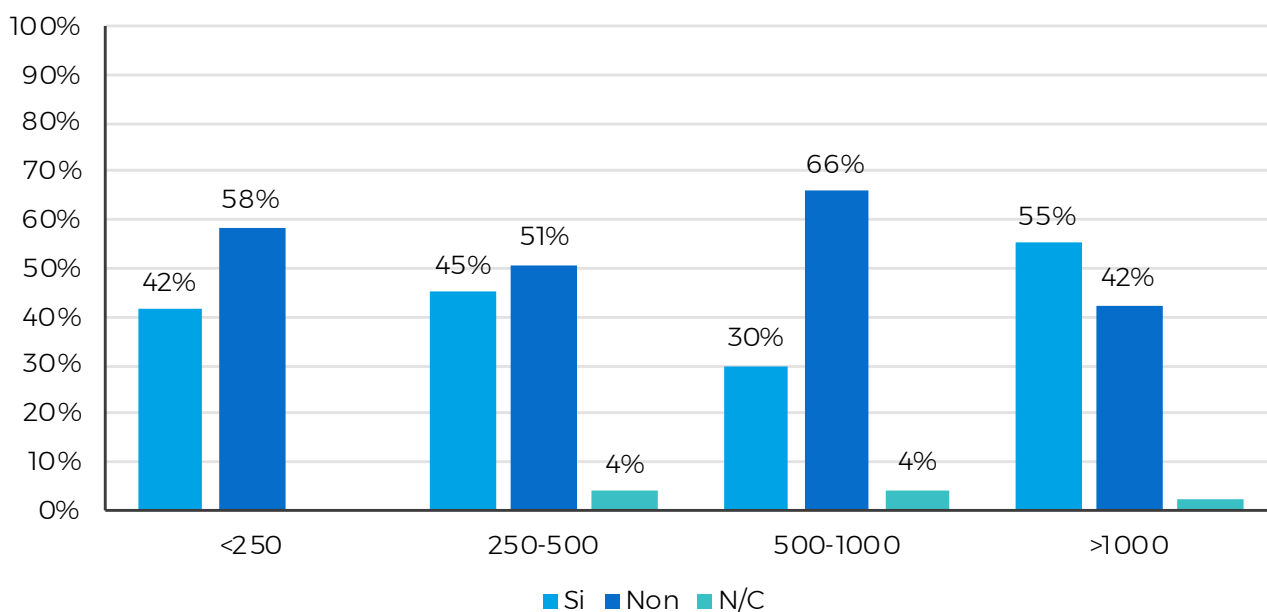
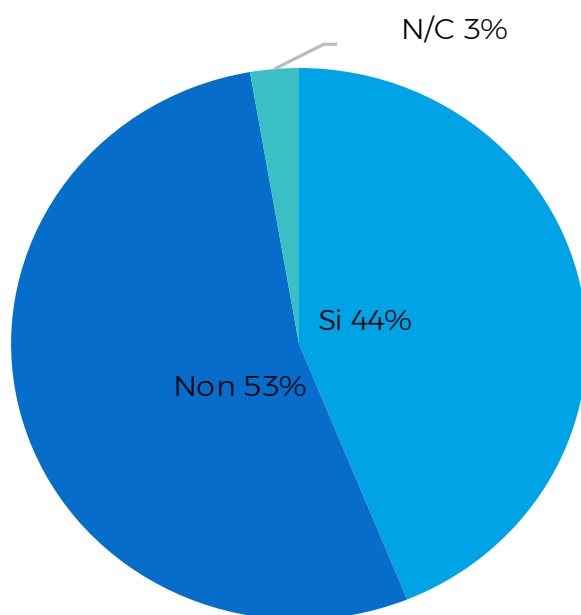
Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	41,56	58,44	0,00
250-500	20,55	79,45	0,00
500-1000	44,68	54,26	1,06
>1000	29,27	70,73	0,00
Total	34,06	65,67	0,27

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	32	45	0	77
250-500	15	58	0	73
500-1000	42	51	1	94
>1000	36	87	0	123
Total	125	241	1	367

Resultados 13.4.- Gandeiros que consideran que teñen problemas á hora de xestionar o xurro.

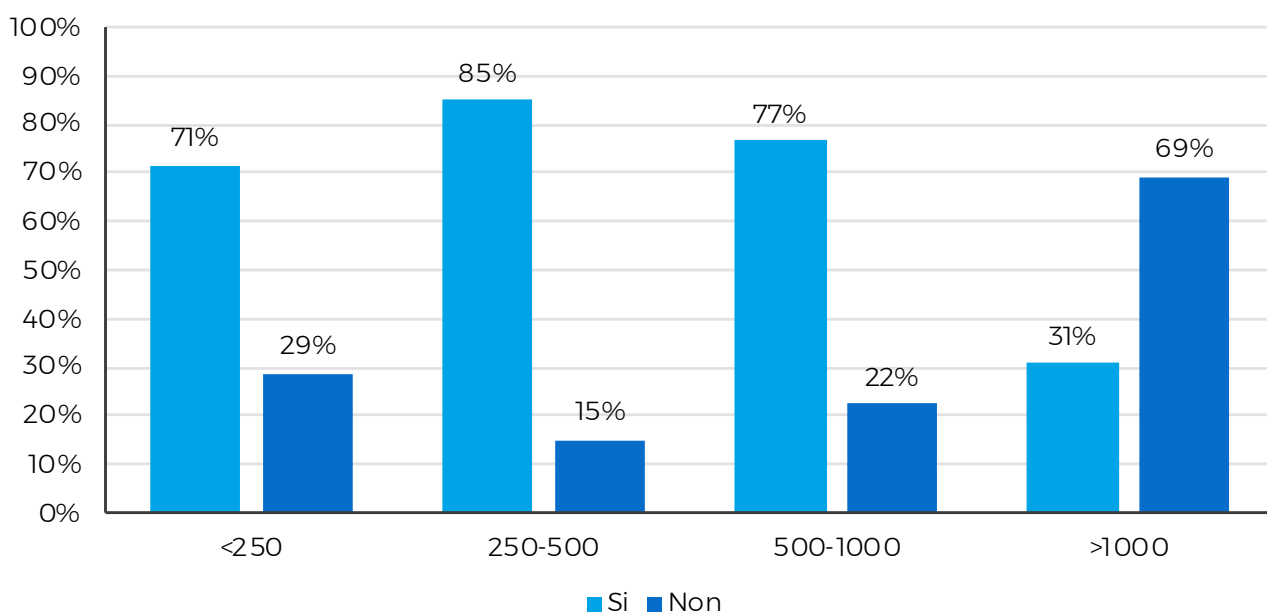
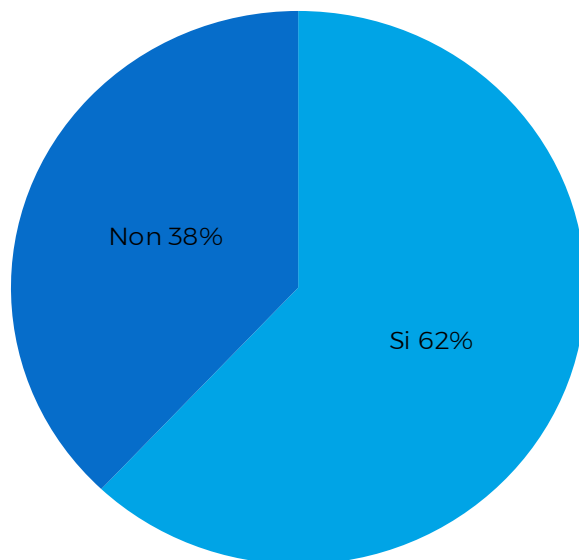
Estrato (Toneladas)	Si %	Non %
<250	15,58	84,42
250-500	19,18	80,82
500-1000	18,09	81,91
>1000	14,63	85,37
Total	16,62	83,38

Estrato (Toneladas)	Si	Non	TOTAL
<250	12	65	77
250-500	14	59	73
500-1000	17	77	94
>1000	18	105	123
Total	61	306	367

Resultados 13.5.- Gandeiros que consideran necesario unha redución no uso de fitosanitarios.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	41,56	58,44	0,00
250-500	45,21	50,68	4,11
500-1000	29,79	65,96	4,26
>1000	55,28	42,28	2,44
Total	43,87	53,41	2,72

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	32	45	0	77
250-500	33	37	3	73
500-1000	28	62	4	94
>1000	68	52	3	123
Total	161	196	10	367

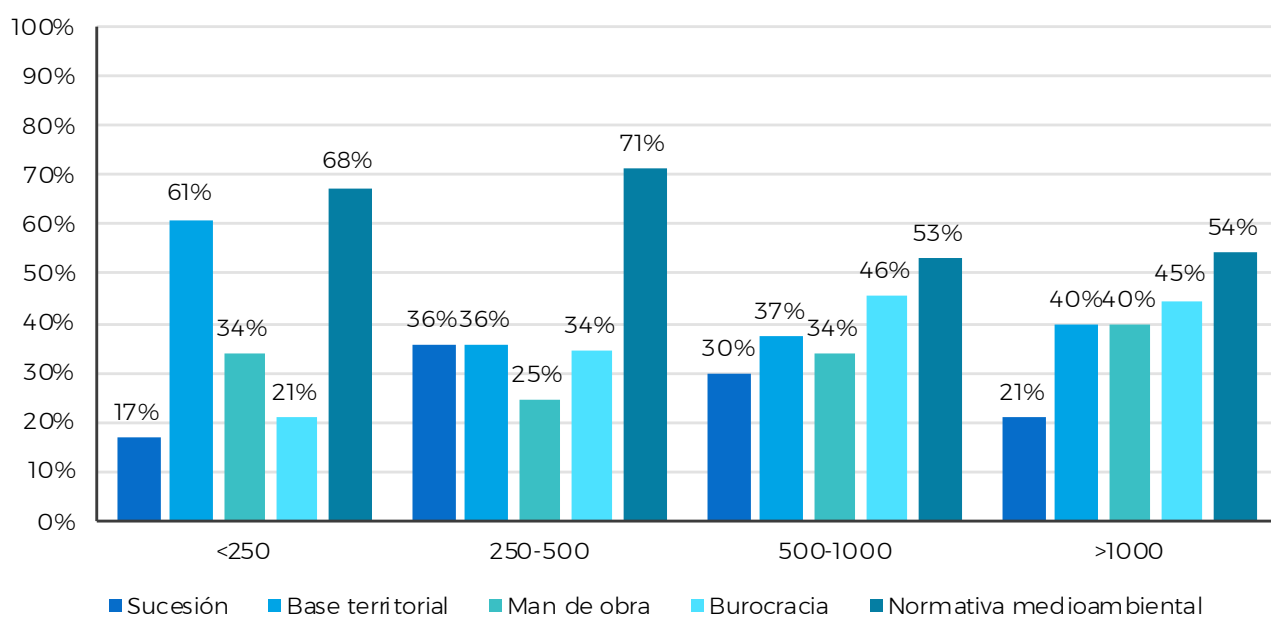
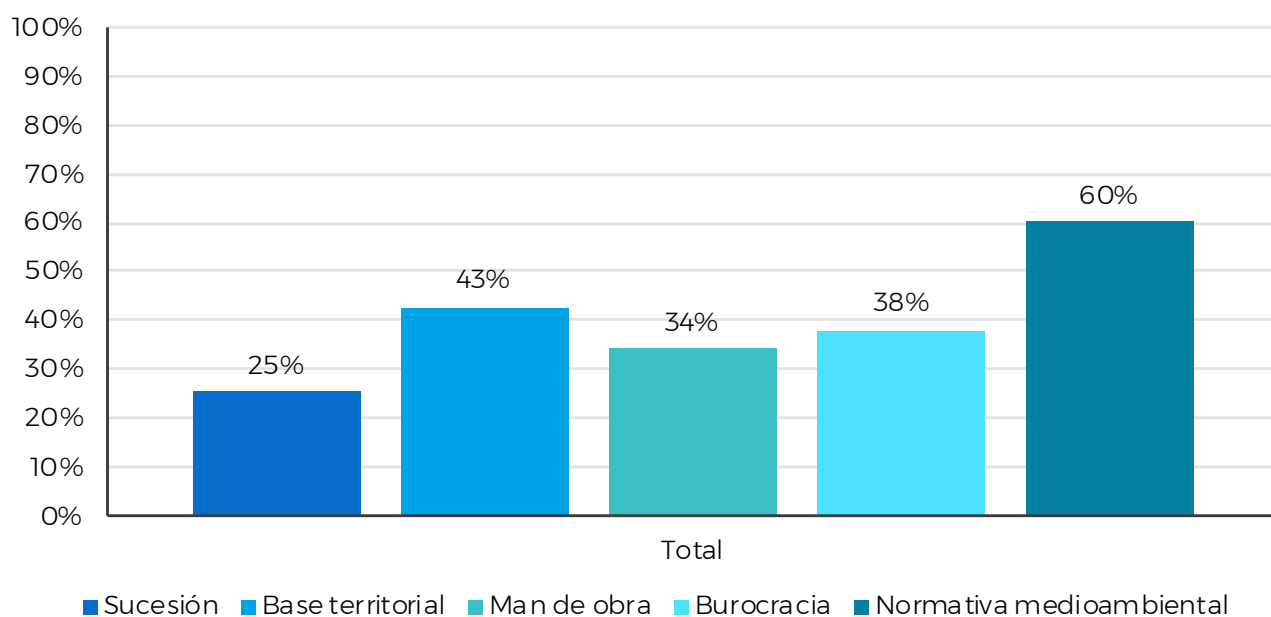
Resultados 13.6.- Gandeiros que consideran a fauna salvaxe como un problema para a súa actividade.

Estrato (Toneladas)	Si %	Non %	N/C %
<250	71,43	28,57	0,00
250-500	84,93	15,07	0,00
500-1000	76,60	22,34	1,06
>1000	30,89	69,11	0,00
Total	61,85	37,87	0,27

Estrato (Toneladas)	Si	Non	N/C	TOTAL
<250	55	22	0	77
250-500	62	11	0	73
500-1000	72	21	1	94
>1000	38	85	0	123
Total	227	139	1	367

14. Preocupacións

Resultados 14.1.- Dos seguintes cinco temas, os gandeiros escolleron os dous que máis lle preocupan.

Estrato (Toneladas)	Sucesión %	Base territorial %	Falta de traballadores %	Burocracia %	Cumprimento da normativa medioambiental %
<250	16,88	61,04	33,77	20,78	67,53
250-500	35,62	35,62	24,66	34,25	71,23
500-1000	29,79	37,23	34,04	45,74	53,19
>1000	21,14	39,84	39,84	44,72	54,47
Total	25,34	42,78	34,06	37,87	60,22

Estrato (Toneladas)	Sucesión	Base territorial	Falta de traballadores	Burocracia	Cumprimento da normativa medioambiental
<250	13	47	26	16	52
250-500	26	26	18	25	52
500-1000	28	35	32	43	50
>1000	26	49	49	55	67
Total	93	157	125	139	221

15. Outras opinións e preocupacións dos gandeiros (Resposta aberta)

Opinión/preocupación do gandeiro	Nº de casos	% Opinións	% Total
A execución de medidas medioambientais debe influír directamente no prezo do leite	18	26,47%	4,90%
As “fake news” son a causa principal do deterioro da imaxe da xente do rural	18	26,47%	4,90%
É necesario crear unha patronal de empresarios gandeiros	7	10,29%	1,91%
As condicións esixidas ao gandeiro varían moito dunha industria a outra	3	4,41%	0,82%
De todas as axudas, a incorporación é a que peor controlada está	3	4,41%	0,82%
É necesario fomentar o uso das novas tecnoloxías na aplicación de fitosanitarios como medida de protección do medio ambiente	2	2,94%	0,54%
O minifundio é un problema	2	2,94%	0,54%
É necesario máis control sobre a forestación de terreos agrícolas	2	2,94%	0,54%
Máis acceso a axudas para xente maior de 40 anos, penalizados fronte a xente máis nova	2	2,94%	0,54%
Incorporacións subvencionadas segundo a viabilidade do proxecto, non segundo a idade da persoa	1	1,47%	0,27%
Primar unha FP sobre o curso de capacitación agraria nas axudas á incorporación	1	1,47%	0,27%
Orientar máis as axudas cara a cooperativas que industrialicen o leite	1	1,47%	0,27%
Especializar/orientar o curso de aptitude empresarial segundo sectores (lácteo, porcino...)	1	1,47%	0,27%
Valorar ou relacionar o impacto medioambiental dunha explotación con base á carga gandeira	1	1,47%	0,27%
A fauna salvaxe é un problema sanitario nas granxas	1	1,47%	0,27%
Máis control sobre os prezos de leite en algunhas das industrias	1	1,47%	0,27%
Máis formación sobre xestión de recursos humanos para os gandeiros	1	1,47%	0,27%
Promoción e ensino do medio rural nas escolas	1	1,47%	0,27%
Concentracións parcelarias mal deseñadas e ineficaces	1	1,47%	0,27%
O seguro dos traballadores non cubre todos os riscos que se poden dar nunha explotación	1	1,47%	0,27%
TOTAL OPINIÓNS	68		
TOTAL ENQUISAS	367		

ANEXO III.

CAPÍTULO TECIDO INDUSTRIAL - RELACIÓN DE EMPRESAS ANALIZADAS NA PARTE DE ANÁLISE ECONÓMICA E FINANCEIRA

Relación de empresas	
› LACTALIS COMPRAS Y SUMINISTROS SL	› GALMESANO SL
› LECHE CELTA SL	› LACTEOS DE ORENSE SL
› IBERLECHE SL	› LA CUMBRE SALCEDA SL
› GRUPO LECHE RIO SA	› LUGAR DE CASTELO SL
› LECHE DE GALICIA SLU	› FRIO DI SAN SL
› FEIRACO LACTEOS SL	› LACTEOS DE FRIOL SL
› LACTOGAL PRODUCTOS ALIMENTARES SUCURSAL EN ESPANA	› SABORES DO AVO SL
› TEGESTACIN SL	› AIRAS MONIZ SL
› AGRUPACION DE COOPERATIVAS LACTEAS SL	› ATELIER BISQATO SL
› EUROSERUM IBERICA SL	› PRODUCTOS LA MULATA SL
› DAIRYLAC SL	› AIAZ SL
› INNOLACT SL	› GANADERIA A PORTELA SL
› TGT GALICIA SA	› INLEIT INGREDIENTS SL
› LACTEOS HERMANOS LOPEZ SL	› YOGOOD SL
› CENTRAL LECHERA DE LUGO SL	› CENTRAL LECHERA DE CUNTIS SL
› LEITE NOSO SL	› QUEIZUAR SL
› QUEIXERIAS BAMA SL	› QUESERIAS SARRIANAS SL
› CLEA INDUSTRIAS LACTEAS SL	› LACTEOS LORAN SL
› CONSORCIO AGROALIMENTARIO DE GALICIA SA	› LACTEOS CASA MACAN SL
› LABORATORIO LACTEO GALLEGO SL	› QUESERIAS PRADO SL
› LACTEOS FEINAR SL	› CENTRAL LECHERA GALLEGA SA
› BALCOBO AGROPECUARIA SL	› LACTEOS XABELO SL
› HELADERIA PUERTA REAL SL	› QUEIXERIA BARRAL SL
› LACTEOS O'CASAL SL	› LACTEOS FARELO SL
› QUEIXERIA SANTOS SC	› QUEIXERIA PRESTES SL
› CAXIGO SC GALEGA	› LACTEOS DE MOECHE SL
› FLORDELEITE SL	› LACTEOS TERRA DE MELIDE SL
› HELADOS A FLORENTINA SL	› QUESERIAS DEL EUME SL
› LA CENTRAL HELADERA ARTESANA DE OURENSE SL	› COOP SANTA MARIÑA DE LOUREIRO SC GALEGA
› QUESOS DAVID SL	› QUESERIAS DANIEL TORRES SL
› KALEKOI SL	› AGRO DESPENSA SL
› QUEIXO DE RIOTORTO SL	› QUEIXERIA CAS LEIRAS SL
› LACTEOS DA LIMIA SL	› QUEIXOS CASTELO DE BRAÑAS SL
› LEITEULLA SL	

CAPÍTULO TECIDO INDUSTRIAL - MARCO TEÓRICO-METODOLÓXICO

O obxecto da análise económica financeira (AEF) empresarial é obter, a partir dos estados financeiros das entidades, o contido informativo e principais conclusións que deles se infire, permitindo valorar a xestión desde un punto de vista financeiro e económico. Constitúe o proceso dedutivo da contabilidade: pártese dos datos nos estados financeiros có obxecto de amosar os feitos explicativos de tales magnitudes, recorrendo o camiño contrario ao da elaboración da información (Urías Valiente, 1992). Un enfoque máis moderno da disciplina profunda na predición de resultados e situacións futuras, aplicando tamén técnicas de tipo estatístico, de análise de datos e técnicas predictivas (Esteo Sánchez, 2003).

Toda AEF, calquera que sexa o obxecto ou orientación, debe desenvolver de xeito planificado a observación, diagnose e solucións propostas a nivel económico, financeiro e patrimonial. A formulación de ratios permite establecer relacións homoxéneas e simplificar a interpretación da situación patrimonial, financeira e económica. Empréganse ratios de tres tipos:

- » Ratios de estrutura (“porcentaxes verticais”). Comparan valores dun mesmo estado contable – no caso do balance de situación, tomando como referencia habitualmente o activo total, e no caso da conta de perdas e ganancias, os ingresos de explotación.
- » Ratios de diferenzas (“porcentaxes horizontais”). Empregadas con series temporais de datos, permiten analizar a variación respecto ao período anterior ou ao ano base.
- » Ratios cinéticas. Relacionan variables fluxo – de tipo económico (ingresos e gastos) ou fluxos financeiros (recursos xerados, tesouraría, etc.) – con variables *stock* – do balance de situación.

A partir da información anterior individual para cada empresa, procede realizar análises de tipo cruzado, relacionando os datos da empresa ou grupo de empresas de estudo con outras empresas ou o conxunto do sector, así como análises dinámicas, observando o comportamento no tempo destas variables. O uso de técnicas estatísticas e econométricas permite profundar na interpretación destes resultados, ofrecendo unha lectura aplicable ao conxunto do sector ou marco xeográfico.

Con todo, a análise baseada en ratios padece tamén de limitacións. A comparación porcentual só ten relevancia para valores de certa contía, mais a comparación entre valores moi dispares tampouco resulta ilustrativo. Máis aínda, o emprego de ratios onde o denominador pode tomar valor cero ou próximo a cero leva aparelada perda de información ou fortes distorsións na súa interpretabilidade – de aí que as técnicas de censura estatística dos datos que se aplican nalgúns apartados deste estudo sexan unha solución frecuente. Por último, debe terse cautela coas variacións porcentuais porque non cumpren a propiedade aditiva: variacións iguais pero de signo oposto non se compensan, e a suma de variacións porcentuais sucesivas non é igual á variación porcentual total.

No estudo dos estados financeiros, o uso dunha única variable independente para explicar un aspecto específico da xestión empresarial denomínase análise univariante. No caso de empregar máis de unha variable independente, dise análise multivariante. A análise de predición univariante considera as ratios financeiras unha a unha. Aplicado a dous enfoques distintos (series temporais e cross-section) permite tanto analizar o comportamento no tempo dunha ratio en particular, trazar tendencias, correlacións, etc., como establecer comparacións coas ratios doutras empresas do sector ou con patróns que se consideran estándar na literatura financeira. A tal efecto, o presente informe fará uso de información contable para un período continuado de tempo (non sempre o mesmo nos distintos capítulos do informe), mentres que á análise

cross-section, os resultados serán postos en comparación atendendo tamén ao diverso tamaño das empresas.¹ A estratexia máis axeitada é seleccionar para o estudo aquelas ratios máis contrastadas na literatura financeira.²

Nos modelos multivariantes distínguense basicamente 2 tipos: modelos opináticos e estatísticos (paramétricos e non paramétricos). Os primeiros pretenden resumir a información proporcionada por varias ratios financeiras nun único indicador. No presente informe, a análise multivariable límitase a un enfoque opinático a partir da análise de árbores de ratios (análise piramidal ou Dupont analysis), que descompoñen a rendibilidade económica e financeira nos factores principais que as xeneran.

CAPÍTULO TECIDO INDUSTRIAL - APÉNDICE TÉCNICO E TERMINOLÓXICO

Para todas as empresas da base de datos obtense a seguinte información: data de constitución, concello, e para cada un dos anos de análise, balances, contas de resultados e número de empregados ("empreg"). A partir destes datos, obtense de xeito inmediato as variables activos totais ("activo"), neto patrimonial ("neto"), e ingresos de explotación ("ingresos"). Asemade, calcúlanse as seguintes ratios de estrutura e cinéticas (véxase definicións e formulación): ratio de tesouraría ("quick"), ratio de circulante ("solvcp"), capitalización ("capitaliz"), ratio de garantía ("garant"), ratio débeda sobre EBITDA ("Debitda"), peso dos resultados extraordinarios ("extra"), peso da imputación de subvencións ("subv"), marxe bruta ("bruta"), marxe operativa sen extraordinarios ("marxex"), produtividade por empregado ("prodemp"), gastos de persoal sobre ingresos ("rgpers"), gasto de persoal por traballador ("salario"), gastos operativos (excluído gastos de persoal) sobre ingre-

sos de explotación ("opexrat"), rendibilidade económica (ROA), marxe operativa ("marxe"), rotación sobre activos totais ("rotac"), rendibilidade financeira ("ROE"), marxe neta ("marxen") e apancamento ("panca"). Para completar a análise lonxitudinal, calcúlanse as seguintes ratios horizontais: crecemento anual porcentual dos ingresos de explotación ("cing") e do EBITDA ("cebitda"). Para evitar os valores extremos que se orixinan no cálculo de ratios cando o denominador pode tomar valores próximos a cero, procédese a realizar unha censura estatística dos datos ao 10% e 90%, para o conxunto da mostra, nas seguintes variables: quick, solvcp, Debitda, extra, bruta, opexrat, marxex, rgpers, cing, cebitda, ROA, marxe, ROE, marxex, panca.

Ratios de liquidez. Úsanse as seguintes:

- Ratio de tesouraría (quick ratio). "quick" = (efectivo + IFcp) / PC. Debe ser suficientemente elevada para asegurar o pagamento do esixible a curto prazo (PC), sen manter saldos de tesouraría e instrumentos financeiros a curto prazo (IFcp) excesivos (por seren nada ou pouco rendibles);
- Solvencia c/p ou ratio de circulante. "solvcp" = AC / PC. Habitualmente entre 1 e 1.5, o seu valor varia en función do sector industrial, sendo maior canto maior o período medio de maduración.

Ratios de solvencia. Son de uso habitual as seguintes:

- Ratio de garantía. "garant" = activo real / pasivo esixible (PnC & PC). Avalía a importancia relativa do patrimonio neto da empresa: valores por baixo de 1 denunciaría unha situación de quebra. Os activos deberían ser valorados a prezos de mercado (valor de liquidación);
- Ratio débeda sobre EBITDA. No numerador, todos os pasivos l/p máis débedas c/p (ie, non se inclúe acredores c/p e provedores). Mide a capacidade de atender a débeda, medido en número de anos.

Complementase a información anterior coa ratio de capitalización:

1 Na análise cross-section, súxírese comparar entre empresas i. do mesmo sector, ii. tamaño similar, iii. que usen os mesmos criterios e métodos contables (a normalización contable reduciu o problema) e iv. localizadas na mesma rexión (Lev, 1978). Neste estudo todas as condicións están garantidas.

2 Ver análise en Doporto e Peón (2013).

- » Capitalización (capital ratio). “capitaliz” = Neto patrimonial / activo total

Rendibilidades.

Rendibilidade económica (ROA). Segundo se teña en conta ou non o imposto sobre o beneficio, a rendibilidade dos fondos totais defínese como (neste informe emprégase a segunda formulación):

$$ROA = \frac{BN+GF(1-t)}{ATN} \quad \circ \quad ROA = \frac{EBIT}{ATN}.$$

Rendibilidade financeira (ROE). A relación entre o beneficio neto para os accionistas, e os fondos propios aportados por eles:

$$ROE = \frac{BN}{FP}.$$

Para moderar o impacto da existencia de fondos propios negativos, calcúlase o ROE sobre abs (FP).

Ratios de calidade na xestión. Considérase as seguintes:

Ratios de produtividade e eficiencia. Teñen por obxecto analizar a capacidade de xerar a maior produción e ingresos ao menor custo posible:

- » Produtividade por empregado. “prodemp” = ingresos de explotación / nº empregados.
- » Gastos de persoal sobre ingresos. “rgpers” = gastos de persoal / ingresos de explotación
- » Gasto de persoal por traballador. “salario” = Gastos persoal / nº empregados. Dá o salario medio.
- » Gastos operativos sobre ingresos de explotación. “opexrat” = opex (sen salarios) / ingresos explot.

Rotación. Analiza a eficiencia con que a empresa administra os seus activos para xerar vendas:

- » Rotación do activo. “rotac” = ingresos de explotación / activos totais

Marxes. Analízanse as seguintes:

- » Peso dos resultados extraordinarios. “extra” = resultados extraordinarios / ingresos de explotación
- » Peso da imputación de subvencións. “subv” = imputación de subvencións / ingresos de explotación
- » Marxe bruta. “bruta” = (ingresos de explotación – consumo de materiais) / ingr. explotación
- » Marxe operativa sen extraordinarios. “marxex” = EBITDA sen ingresos extraord. / ingresos explot.
- » Marxe operativa. “marxe” = EBIT / ingresos de explotación
- » Marxe neta. “marxen” = beneficio neto / ingresos de explotación

PIRÁMIDE DE RATIOS

O ROA formulado como $ROA = \frac{EBIT}{ATN}$ desglósase, empregando a notación anterior, en marxe operativa (“marxe”) e rotación de activos (“rotac”):

$$ROA = \frac{EBIT}{ATN} = \frac{EBIT}{Vendas} \times \frac{Vendas}{ATN}$$

Canto ao ROE, é unha medida chave para determinar a capacidade da empresa para crear valor, relacionando a conta de resultados (o beneficio xerado para o accionista) co balance de situación (cantos dos fondos empregados foron aportados polos accionistas). A comparativa da ROE co sector, a súa evolución, e relación coa rendibilidade esixida polos accionistas, será chave na avaliación da xestión. Avaliase as contribucións positivas e negativas ao ROE desglosándoo mediante unha pirámide de ratios. Neste caso, fórmulanse unicamente ratios de primeiro nivel, a cal desglosa o ROE en marxe neta, rotación dos activos e apancamento financeiro:

$$ROE = \frac{BN}{FP} = \text{marxe neta} \left(\frac{BN}{V} \right) \times \text{rotación} \left(\frac{V}{A} \right) \times \text{apancamento financeiro} \left(\frac{A}{FP} \right)$$

Fundación
Juana de Vega

Xacobeo 2021

XUNTA
DE GALICIA